

У. 294/2

I SEMINARIUM
FILOLOGII KLASYCZNEJ U. W.

№ 4532 - 2

С. И. СОБОЛЕВСКИЙ

ГРАММАТИКА ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

ЧАСТЬ ВТОРАЯ
(ПРАКТИЧЕСКАЯ)

СИНТАКСИС

*Допущено
Министерством Высшего Образования СССР
в качестве учебного пособия
для высших учебных заведений*

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЛИТЕРАТУРЫ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ
Москва 1947

**Biblioteka Instytutu
Filologii Klasycznej UW**

1063006347

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящая книга является прямым продолжением, с одной стороны, моей «Грамматики латинского языка» (Москва, 1947, 3-ье изд.), а с другой, моей «Хрестоматии латинского языка на русский» (Москва, 1938), задуманной как практическое дополнение к теоретическому курсу грамматики по разделу «Морфология». Данное руководство содержит примеры на правила синтаксиса. Оно составлено по тому же плану и с соблюдением тех же принципов, которые были указаны в предисловии к морфологической части. Весь материал расположен в систематическом порядке: по параграфам моей «Грамматики» и с ссылками на них. В конце книги помещено некоторое количество прозаических статей и стихотворных произведений; они предназначаются для общего грамматического разбора и потому ссылками на отдельные параграфы грамматики не снабжены.

Следуя своему методическому принципу, я старался выбирать такие простые и статьи, которые имеют законченный смысл, т. е. представляют собой или набор слов на то или иное грамматическое правило, а выражают или иную мысль, тот или иной факт, те или иные взгляды древних писателей. Отсюда — изобилие изречений, пословиц, поговорок, а также разнообразных сведений из политической и культурной истории античного мира. Методическое значение такого подбора учебного материала очевидно: изучая грамматику, учащиеся попутно получают разнообразные сведения о мировоззрении древних, об их быте, культурном уровне, отчасти — истории и тем самым подводятся к чтению латинских авторов.

Я считал при этом необходимым, чтобы материал для переводов состоял из образцов хорошего латинского языка, ибо, как говорит Гораций,

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu (Epist. 1, 2, 69).

Поэтому все фразы и статьи взяты мною без всяких изменений (или с изменениями несущественными) из древних авторов, реже — из латинских писателей нового времени, писавших на хорошем латинском языке (в том числе из латинистов-поэтов, к которым относится и наш академик Ф. Е. Корш).

Настоящее руководство по практическому изучению латинского синтаксиса примыкает, как уже сказано, к синтаксической части моей «Грамматики». В «Грамматике» я привожу значительное количество примеров с переводом их на русский язык. Приводимые здесь примеры гораздо более многочисленные, являются таким образом продолжением тех, которые даны в «Грамматике», пользуясь соответствующим правилом и образцами переводов.

А—2985. Подписано к печати 13 VI 1947 г. Заказ 1329.
Тираж 15100. Формат 60×92¹/₁₆. Объем 37 п. л.

Отпечатано с матриц в типографии „Ноор-Эсти“,
ЭССР, Тарту, ул. Кастани д. 38. Зак. 745.

инв. 1532/2

инв. 1532/2

приведенных в «Грамматике», учащийся должен переводить примеры, собранные в данном руководстве. На этом основании я назвал эту книгу «второй, практической частью грамматики».

По поводу изданной мною морфологической части мне приходилось слышать, что существенным ее недостатком является отсутствие словаря. Отчасти это, может быть, и верно, но размеры руководства таковы, что подробный словарь к нему по своему составу и, следовательно, объему был бы близок к среднему словарю общего типа. Конечно, работая с общим словарем, учащийся должен находить в нем не только самое слово, но и то именно его значение, которое подходит к данному контексту. Но я считал, что для учащегося гораздо полезнее ознакомиться с разными значениями слова и самому выбрать из них нужное, чем получить готовое, выбранно составителем настоящего руководства.

Стихотворные цитаты, допускающие, по своей цельности, ритмическое чтение, набраны курсивом.

Выражаю глубокую благодарность И. Х. Дворецкому за редактирование этой книги.

С. И. СОБОЛЕВСКИЙ

ОГЛАВЛЕНИЕ

	Стр.
Предисловие	3
Перечень важнейших сокращений	11
СИНТАКСИС ПРОСТОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ	
СОГЛАСОВАНИЕ (SYNTAXIS CONVENIENTIAE)	
Падежи (Syntaxis casuum)	
Двойной именительный падеж	19
Винительный падеж (Accusativus)	22
Дательный падеж (Dativus)	41
Дательный падеж при глаголах, требующих по-русски других падежей	41
Дательный падеж при глаголах, требующих в пассиве непрямого объекта	42
Дательный падеж при глаголах, соединяющихся с разными падежами в разных значениях	44
Дательный падеж при <i>dono, circumdo</i> и т. п.	45
Дательный падеж при прилагательных, соединяющихся также и с родительным падежом	46
Дательный падеж при сложных глаголах	47
Dativus commodi	52
Dativus commodi, близкий к genetivus	53
Dativus possessivus	53
Dativus при <i>nomen est</i>	54
Dativus auctoris	55
Dativus ethicus	56
Dativus finalis	56
Творительный падеж (Ablativus)	58
Ablativus separationis	58
Ablativus inopiae	65
Ablativus originis	66
Ablativus auctoris	67
Ablativus comparationis	68
Ablativus instrumenti	70
Ablativus instrumenti в выражениях <i>equo vehi</i> и т. п.	73
Ablativus instrumenti при <i>afficere</i> и <i>praeditus</i>	74
Ablativus copiae	74
Ablativus pretii	76
Ablativus instrumenti (отдельные случаи употребления)	77
Ablativus causae	82
Ablativus limitationis	88
Ablativus mensurae	90
Ablativus sociativus	92
Ablativus modi	93
Ablativus qualitatis	96

7.297/2 inv. 1532/2

Родительный падеж (Genetivus)	97
Genetivus при существительных	97
Genetivus possessivus	97
Genetivus characteristicus	98
Genetivus subjectivus	100
Genetivus objectivus	100
Genetivus partitivus	103
Выражения с предлогами, однозначные с genetivus partitivus	106
Genetivus generis	106
Прилагательное среднего рода, согласованное в падеже с местоимением среднего рода (вместо genetivus generis)	109
Genetivus qualitatis	110
Genetivus при глаголах	112
Genetivus objectivus	112
Accusativus при глаголах <i>memini, obliviscor</i>	112
Genetivus criminis	113
Genetivus pretii	114
Genetivus при <i>interest</i>	115
Genetivus при прилагательных	115
Genetivus possessivus	115
Genetivus objectivus	116

Определения места, пространства и времени

I. Определения места	121
Конструкция названий городов и островов на вопрос «где»	121
Конструкция названий городов и островов на вопрос «куда»	122
Конструкция названий городов и островов на вопрос «откуда»	123
Конструкция слов <i>domus, rus, humus</i>	123
Конструкция <i>domi militiaeque</i> и т. п.	124
Определение места на вопрос «где»	126
Определение места на вопрос «каким путем»	128
II. Определения пространства	128
III. Определения времени	131

Залог

Безличное употребление пассивной формы в 3-м лице ед. ч. от глаголов переходных	141
---	-----

Наклонения

Повелительное наклонение (Imperativus)	146
Первая форма	146
Обороты, употребляемые вместо императива	148
Сослагательное наклонение (Conjunctivus)	149
Conjunctivus potentialis	159

Времена

Praesens historicum	160
Perfectum historicum	161
Perfectum praesens	168
Perfectum gnomicum	172
Конструкции, заменяющие perfectum praesens, plusquamperfectum и futurum II с <i>habeo, teneo</i>	172
Imperfectum	173
Imperfectum de conatu	178
Perfectum в придаточном предложении о действии, современном прошедшему действию главного предложения	179
Perfectum в придаточном предложении о действии, предшествующем прошедшему действию главного предложения	179

Infinitivus historicus	180
Plusquamperfectum	181
Futurum I	185
Futurum II	185
Futurum I и II от глаголов <i>possum</i> и <i>volo</i>	186
Conjugatio periphrastica activa	187
Conjugatio periphrastica passiva (partic. perf. pass. + <i>sum</i>)	189
» » » » » + <i>eram</i>)	189
» » » » » + <i>fui</i>)	189
» » » » » + <i>fuero</i>)	191
Conjugatio periphrastica passiva (part. fut. pass. + <i>sum, eram...</i>)	192
I спряжение: безличное	192
I спряжение: личное	192
II спряжение: безличное	194
II спряжение: личное	194
III спряжение: безличное	195
III спряжение: личное	196
IV спряжение: безличное	197
IV спряжение: личное	198
Смешанные примеры	198

СИНТАКСИС СЛОЖНОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Предложения цели

Предложения с <i>ut finale</i>	200
Предложения с <i>ne finale</i>	204

Дополнительные предложения

Дополнительные предложения с <i>ut objectivum</i>	206
Дополнительные предложения с <i>ne objectivum</i>	212
Дополнительные предложения с <i>ut objectivum</i>	214
Дополнительные предложения с сослагательным наклонением без <i>ut</i>	219
Дополнительные предложения с <i>ne</i> и <i>ut</i> при глаголах и выражениях боязни	221
Дополнительные предложения с <i>ne, quominus, quin</i> при глаголах и выражениях препятствия	224
Дополнительные предложения с <i>quin</i> при отрицательных выражениях	225

Предложения следствия

Предложения следствия с <i>ut consecutivum</i> при указательном слове в управляющем предложении	230
Предложения следствия с <i>ut consecutivum</i> без указательного слова в управляющем предложении	241

Вопросительные предложения

Вопросительные предложения прямые с местоимениями и наречиями	245
Вопросительные предложения прямые с <i>ne</i>	246
Вопросительные предложения прямые с <i>num</i>	247
Вопросительные предложения прямые с <i>nonne</i>	247
Вопросительные предложения прямые одночленные без вопросительного слова	248
Вопросительные предложения прямые с <i>ut</i> , высказанные с негодованием	249
Вопросительные предложения прямые, двойные с <i>utrum—an</i>	250
Вопросительные предложения прямые, двойные с <i>ne—an</i>	250
Вопросительные предложения прямые, двойные с <i>an</i> во втором члене и без вопросительного слова в первом	250

Вопросительные предложения прямые, одночленные с <i>an</i>	251
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с местоимениями и наречиями	252
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с <i>ne</i>	266
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с <i>nim</i>	267
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с <i>nonne</i>	268
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с <i>an</i> (способ выражения, свойственный поэтам и позднейшим прозаикам)	268
Вопросительные предложения косвенные, двойные с <i>utrum—an</i>	269
Вопросительные предложения косвенные, двойные с <i>ne—an</i>	270
Вопросительные предложения косвенные, двойные с <i>an</i> или <i>ne</i> во втором члене и без вопросительного слова в первом	271
Вопросительные предложения косвенные, двойные с <i>nescne</i> и <i>annon</i>	272
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с <i>conjunctivus dubitativus</i>	272
Вопросительные предложения косвенные, двойные с <i>conjunctus dubitativus</i>	272
Вопросительные предложения косвенные, одночленные с <i>nescio (haud scio) an</i>	274

Дополнительные предложения с *quod*

Предложения с <i>quod</i> при существительном или местоимении указательном в управляющем предложении	275
Предложения с <i>quod</i> при глаголах «случается», «делается», «делаю» в управляющем предложении	277
Предложения с <i>quod</i> в значении «что касается того, что»	278
Предложения с <i>quod</i> при <i>verba affectuum</i> в управляющем предложении	278

Предложения причины

281

Условные предложения

Реальная (индикативная) форма	288
<i>Futurum</i> в протасисе, <i>praesens</i> в аподосисе	293
Потенциальная форма	294
<i>Praesens conj.</i> в протасисе, <i>futurum indic.</i> в аподосисе	296
<i>Praesens conj.</i> в протасисе, <i>praes. indic.</i> в аподосисе	297
Потенциальная форма протасиса с эллиптическим аподосисом	298
Ирреальная форма	299
Ирреальная форма с <i>imperfectum conj.</i> в протасисе и аподосисе	299
Ирреальная форма с <i>plusquamperfectum conj.</i> в протасисе и аподосисе	301
Ирреальная форма с <i>imperfectum conj.</i> в протасисе и с <i>plusquamperfectum conj.</i> в аподосисе	302
Ирреальная форма с <i>plusquamperfectum conj.</i> в протасисе и <i>imperfectum conj.</i> в аподосисе	303
Ирреальная форма с <i>indicativus</i> в аподосисе	304
Условные предложения, противопологающиеся одно другому	304
Ирреальная форма протасиса с эллиптическим аподосисом	305
Ирреальная форма аподосиса без протасиса	305
<i>Nisi</i> в смысле наречия «кроме как», «за исключением»	306
Условные предложения с <i>sive—sive</i>	308

Уступительные предложения

Предложения с союзами <i>si, etsi, etiamsi, tametsi</i> с <i>indic.</i>	308
Предложения с союзами <i>si, etsi, etiamsi, tametsi</i> с <i>conj.</i>	310
Предложения с <i>quamquam</i>	311
Предложения с <i>quamvis</i> и <i>quamlibet</i>	311
Части предложения с уступительными союзами (без сказуемого при них)	313

Предложения с <i>licet</i>	314
Предложения с <i>ut (ne) concessivum</i>	314
Предложения с <i>quamquam</i> и <i>etsi</i> в значении «впрочем»	315

Сравнительные предложения

Предложения с <i>ut, sicut, quemadmodum, quomodo</i>	316
Предложения с <i>ut—ita (sic)</i> в значении «хотя—однако»	317
Предложения с <i>ut quisque—ita</i> с превосходной степенью	317
Предложения с <i>quo—eo</i> и <i>quanto—tanto</i> со сравнительной степенью	317
Предложения с <i>quasi</i>	318
Предложения с <i>tamquam (si)</i>	319
Предложения с <i>ut si, velut (si), ac si</i>	319

Условно-желательные предложения

320

Относительные предложения

Относительные, содержащие причину, предложения с <i>conjunctivus</i>	320
Предложения, содержащие причину, с <i>quippe (ut) qui</i>	322
Предложения, содержащие уступление, с <i>conjunctivus</i>	323
Предложения, содержащие причину или уступление, с <i>indicativus</i>	323
Относительные предложения, содержащие следствие	324
Предложения с <i>qui consecutivum</i>	324
Относительные предложения консекитивного характера с <i>quod</i> и <i>cur</i>	339
Относительные предложения с <i>quin—qui non</i>	340
Относительные предложения, содержащие цель	341
Относительные предложения с <i>quo—ut eo</i>	342
Относительные предложения, содержащие протасис условного периода	344
Относительные предложения с <i>conjunctivus</i> , содержащие аподосис условного периода	344
Относительные предложения, вводимые наречиями <i>ubi, unde</i> и др. с <i>conjunctivus</i>	345

Временные предложения

Предложения с союзом <i>postquam</i>	346
Предложения с союзами <i>ut, ubi, simulac</i>	347
Предложения с <i>postquam</i> , выраженные через <i>plusquamperfectum</i>	349

Предложения с союзом *quum*

Предложения с <i>quum temporale</i>	350
Предложения с <i>quum inversum</i>	354
Предложения с <i>quum explicativum</i>	355
Предложения с <i>quum historicum</i>	356
Предложения с <i>quum temporale</i> (без замены <i>quum historicum</i>)	362
Предложения с <i>quum causale</i>	362
Предложения с <i>quum concessivum</i>	366
Предложения с <i>praesertim quum, quippe quum, utpote quum</i>	369
Предложения с <i>quum adversativum</i>	369
Предложения с <i>quum</i> в значении «с тех пор, как»	371
Предложения и части предложений с <i>quum—tum</i>	371
Предложения с союзами <i>dum, quoad, donec, quamdiu</i>	371
Предложения с союзом <i>dum</i> с <i>praesens (historicum) indic.</i>	375
Предложения с <i>dum, quoad, donec</i> в значении «пока не»	377
Предложения с союзами <i>priusquam</i> и <i>antequam</i>	379

Итеративные предложения

386

Временные итеративные предложения с союзом <i>quum</i>	400
Временные итеративные предложения с союзами <i>antequam</i> и <i>priusquam</i>	410

Придаточные предложения, имеющие сказуемое во 2-м лице ед. ч.
с неопределенным подлежащим

Временные предложения	411
Условные предложения	413
Относительные предложения	415

ОТГЛАГОЛЬНЫЕ ИМЕНА

Неопределенное наклонение

Accusativus cum infinitivo	424
Accusativus cum infinitivo при verba sentiendi	424
» » » » verba declarandi	427
» » » » verba affectuum	435
» » » » verba voluntatis	438
» » » » безличных глаголах и выражениях	440
» » » » в восклицаниях	443
Infinitivus без винительного падежа	444
Accusativus cum infinitivo с опущением esse при причастии	445
» » » с описанием fore ut или futurum (esse) ut	446
Nominativus cum infinitivo	449
Dativus cum infinitivo	455

Participium

Participium attributivum	455
Причастие субстантивированное	456
Participium conjunctum	460
Participium praedicativum	462
Participium futuri activi conjunctum	463
Participium futuri passivi conjunctum	464
Participium futuri passivi praedicativum	465
Participium conjunctum (способ перевода)	466
Ablativus absolutus	467

Gerundium

Gerundivum

Supinum

Supinum I	491
Supinum II	491

ORATIO OBLIQUA

Условные периоды, входящие в состав косвенной речи	506
Условные периоды индикативной формы	506
Условные периоды потенциальной формы	509
Условные периоды ирреальной формы	509
Косвенные придаточные предложения	514

Attractio modi в придаточных предложениях	516
---	-----

EXCERPTA EX SCRIPTORIBUS LATINIS	526
--	-----

ПЕРЕЧЕНЬ ВАЖНЕЙШИХ СОКРАЩЕНИЙ¹

Amm. Marc. = Ammianus Marcellinus, IV в.	Cael. = Pro M. Caelio
Anth. = Anthologia Latina, ed. A. Riese.	Cat. = In L. Catilinam
Apul. = Lucius Apulejus II в.	Cluent. = Pro A. Cluentio
Apol. = Apologia s. De Magia	Com. = Pro Roscio Comoedo
Flori. = Florida	Dej. = Pro rege Dejotaro
Herb. = Herbarium	De or. = De oratore
Met. = Metamorphoses	Div. = De divinatione
Trism. = Trismegistus	Dom. = De domo sua ad pontifices
(Auct.) Bell. Afr. = Auctor Belli Africani	Fam. = Epistulae ad familiares
(Auct.) Bell. Alex. = Auctor Belli Alexandrini	Fat. = De fato
(Auct.) Bell. Hisp. = Auctor Belli Hispaniensis	Fin. = De finibus
(Auct.) Ad Her(enn). = Auctor ad Herennium	Flacc. = Pro L. Flacco
Augustin. = Aurelius Augustinus, 354—430.	Font. = Pro M. Fontejo
Aur. Vict. = Sextus Aurelius Victor Afer, IV в.	Har. = De haruspicum responsis
Aus. = Decimus Magnus Ausonius, IV в.	Inv. = De inventione
Caes. = Cajus Julius Caesar, 100—44.	Lael. = Laelius s. De amicitia
B. G. = De bello Gallico	Leg. = De legibus
B. C. = De bello civili	Lig. = Pro Q. Ligario
Capitolinus = Julius Capitolinus, 282—337.	Marc. = Pro M. Marcello
Calp. = Calpurnius Siculus, I в.	Mil. = Pro T. Annio Milone
Cato = M. Porcius Cato, 234—149 до н. э.	Mur. = Pro L. Murena
Catull. = C. Valerius Catullus, 87—54 до н. э.	N. D. = De natura deorum
Cels. = A. Cornelius Celsus, I в.	Off. = De officiis
Censorin. = Censorinus, III в.	Or. = Orator ad M. Brutum
Cic. = M. Tullius Cicero, 106—43 до н. э.	Opt. = De optimo genere oratorum
Acad. = Academica	Parad. = Paradoxa
Agr. = De lege agraria	Part. = Partitiones oratoriae
Amer. = Pro S. Roscio Amerino	Phil. = In M. Antonium orationes Philippicae
Arch. = Pro Licinio Archia poeta	Pis. = In L. Pisonem
Att. = Epistulae ad Atticum	Planc. = Pro Cn. Plancio
Balb. = Pro L. Balbo	Pomp. = Pro lege Manilia de imperio Cn. Pompei
Brut. = Brutus s. De claris oratoribus	Post red. in sen. = Oratio post reditum in senatu
Caecil. = Divinatio in Caecilium	Post red. ad Quir. = Oratio post reditum ad Quirites
Caecin. = Pro A. Caecina	Prov. = De provinciis consularibus
	Quinct. = Pro P. Quinctio
	Qu. fr. = Epistulae ad Quintum fratrem
	Rab. Perd. = Pro C. Rabirio perduellionis reo
	Rab. Post. = Pro C. Rabirio Postumo

¹ Если к хронологическим обозначениям не прибавлено «до н. э.», то разумеется наша эра.

Rep. = De re publica
Scaur. = Pro Aemilio Scauro
Sen. = Cato Major s. De senectute
Sest. = Pro P. Sestio
Sulla = Pro P. Sulla
Top. = Topica
Tusc. = Tusculanae disputationes
Vatin. = Pro P. Vatinio
Verr. = In C. Verrem
Claud. = Claudius Claudianus, IV в.
Colum. = L. Junius Moderatus Columella, I в.
Curt. = Q. Curtius Rufus, I в.
Digesta = Digesta Justiniani, VI в.
Dion. Cato = Dionysius Cato
Ennius = Q. Ennius, 239—169. до н. э.
Erasm. = Desiderius Erasmus Roterdamensis 1466—1536
Eutrop. = Eutropius, IV в.
Flor. = L. Annaeus Florus, II в.
Frontin. = Sextus Julius Frontinus, I в.
Gajus = II в.
Gell. = A. Gellius, II в.
Hirt. = Aulus Hirtius, умер в 43 до н. э.
Hor. = Q. Horatius Flaccus, 65—9 до н. э.
A. P. = Ars Poëtica
Ep. = Epistulae
Epod. = Epodi
Od. = Odae s. Carmina
Sat. = Satirae
Hyginus = C. Julius Hyginus, I в.
Justin. = M. Junianus Justinus, II в.
Juv. = D. Junius Juvenalis, I в.
Lact. = Caecilius Firmianus Lactantius, IV в.
Lampridius = Aelius Lampridius, III в.
Liv. = Titus Livius, 59—17 до н. э.
Lucan. = M. Annaeus Lucanus, 39—65
Lucr. = T. Lucretius Carus, 99—55 до н. э.
Macrob. = Aurelius Ambrosius Macrobius Theodosius, V в.
Manil. = M. Manilius, I в. до н. э.
Mart. = M. Valerius Martialis, I в.
Minut. = Minutius Felix
Muretus = Marc-Antoine de Muret, 1526—1585.
Nep. = Cornelius Nepos, —I в. до н. э.
Ov. = P. Ovidius Naso, 43 до н. э.—17 н. э.
A. A. = Ars amatoria
Am. = Amores
F. = Fasti
Her. = Heroides
Med. = Medicamina faciei femineae
Met. = Metamorphoses
Pont. = Epistulae ex Ponto
Rem. = Remedia amoris
Tr. = Tristia

Pers. = A. Persius Flaccus, 34—62.
Petr. = T. Petronius Arbiter, умер в 67
Phaedr. = T. Phaedrus, I в. до н. э.—I в.
Plaut. = T. Maccius Plautus, III—II вв. до н. э.
Amph. = Amphitruo
Asin. = Asinaria
Aul. = Aulularia
Bacch. = Bacchides
Capt. = Captivi
Cas. = Casina
Cist. = Cistellaria
Curc. = Curculio
Epid. = Epidicus
Men. = Menaechmi
Merc. = Mercator
Mil. = Miles gloriosus
Most. = Mostellaria
Poen. = Poenulus
Ps. = Pseudolus
Rud. = Rudens
Stich. = Stichus
Trin. = Trinumus
Truc. = Truculentus
Vid. = Vidularia
Plin., N. H. = C. Plinius Secundus (major), I в.
Plin. = C. Plinius Caecilius Secundus (minor), I—II вв.
Ep. = Epistulae
Pan. = Panegyricus
Prop. = Sextus Aurelius Propertius, ок. 49—15 до н. э.
Priap. = Priapeia
Quint. = M. Fabius Quintilianus, умер в 95.
Inst. = Institutiones
Decl. = Declamationes
Rutil. Lup. = P. Rutilius Lupus, I в.
Sall. = C. Sallustius Crispus, 86—36 до н. э.
Cat. = Conjuratio Catilinae
Jug. = Bellum Jugurthinum
Sen. = M. Annaeus Seneca: rhetor, умер 32; philosophus, умер 65
Apocol. = Apocolocyntosis
Benef. = De beneficiis
Brev. = De brevitae vitae
Clem. = De clementia
Const. = De constantia sapientis
Contr. = Controversiae
Ep. = Epistulae ad Lucilium
Helv. = Consolatio ad Helviam matrem
Ira = De ira
Marc. = Consolatio ad Marciam
Mor. = de Moribus
Nat. quaest. = Naturales quaestiones
Polyb. = Consolatio ad Polybium

Prov. = De providentia
Rem. = De remediis fortuitorum
Suas. = Suasoriae
Tranq. = De tranquillitate animi
Vita = De vita beata
Tragoediae:
Ag. = Agamemnon
H. F. = Hercules furiens
H. Oet. = Hercules Oetaeus
Med. = Medea
Oed. = Oedipus
Thy. = Thyestes
Tro. = Troades
Sil. It. = C. Silius Italicus, I в.
Stat. = P. Papinius Statius, 45—96
Suet. = C. Suetonius Tranquillus, I—II вв.
Syr. = Publilius Syrus, I в. до н. э.
Tac. = C. Cornelius Tacitus I—II вв.
Agr. = Agricola
Ann. = Annales
Germ. = Germania
Hist. = Historiae
Dial. = Dialogus de oratoribus

Ter. = P. Terentius Afer, 185—159 до н. э.
Ad. = Adelphoe
Andr. = Andria
Eun. = Eunuchus
Heaut. = Heautontimorumenos
Hec. = Hecyra
Ph. = Phormio
Tib. = Albius Tibullus, 54—19 до н. э.
Val. Fl. = C. Valerius Flaccus, I в.
Val. Max. = M. Valerius Maximus, I в.
Varro = M. Terentius Varro, 116—27 до н. э.
L. L. = De lingua latina
R. R. = De re rustica
V. = P. Vergilius Maro, 71—19 до н. э.
Aen. = Aeneis
Ecl. = Eclogae
Georg. = Georgica
Veget. = F. Vegetius Renatus, IV в.
Vell. = C. Vellejus Paterculus, I в.
Vitr. = M. Vitruvius Pollio, I в. до н. э.
Vopiscus = Flavius Vopiscus, IV в.

СИНТАКСИС ПРОСТОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ

СОГЛАСОВАНИЕ (SYNTAXIS CONVENIENTIAE)

(§§ 415—422)

581 (§ 416)

1. In Africa major pars ferarum aestate non bibunt inopia imbrum (Plin. N. H. 10, 201).
2. Ex minoribus navibus magna vis eminus missa telorum multa Romanis vulnera inferebant (Caes. B. C. 2, 6, 3).
3. Juventus delecta, ubi plurimum periculi ac timoris ostendebatur, ibi vi majore obsistebant (Liv. 21, 7, 7).
4. Supplicatum ire cum conjugibus ac liberis non urbana multitudo tantum, sed agrestium etiam (Liv. 22, 10, 8).
5. Equorum pars magna nantes loris a puppibus trahebantur (Liv. 21, 27, 9).
6. Multas et locis altis positas turres Hispania habet, quibus et speculis et propugnaculis adversus latrones utuntur (Liv. 22, 19, 6).
7. Gallorum gens truci cantu clamoribusque variis horrendo cuncta compleverant sono (Liv. 5, 37, 8).
8. Juventus in castris militiam discebat magisque in decoris armis et militaribus equis, quam in conviviis, lubricum habebant (Sall. Cat. 7, 4).
9. Magna multitudo undique ex Gallia perditorum hominum latronumque convenerat (Caes. B. G. 3, 17, 4).

582 (§ 417)

1. Bonum liberi, miserum orbitas; bonum patria, miserum exsilium, bonum valetudo, miserum morbus; bonum integritas corporis, miserum debilitas; bonum incolumis acies, miserum caecitas; (Cic. Fin. 5, 28, 84).

2. Omnium rerum mors est extremum (Cic. Fam. 6, 21, 1).
3. *Triste lūpus stabūlis, matūris frugibus imbres, Arboribus venti* (V. Ecl. 3, 80).
4. Turpis et ridiculā res est elementarius senex (Sen. Ep. 36, 4).
5. *Credulā res amor est* (Ov. Her. 6, 21).
6. *Divitiae trepidant, paupertas liberā res est* (Dion. Cato Monost. 24. = Anthol. 716, 24).

583 (§ 418)

1. Idem velle atque idem nolle — eā demum firmā amicitia est (Sall. Cat. 20, 4).
2. Haec est nobilis ad Trasumennum pugna atque inter paucas memoratā populi Romani clades (Liv. 22, 7, 1).
3. Negat Epicūrus,—hoc enim vestrum lumen est (Cic. Fin. 2, 22, 70).
4. In fuga salutem sperare — eā vero dementia est (Sall. Cat. 58, 16).
5. Quae apud alios iracundia dicitur, eā in imperio superbia atque crudelitas appellatur (Sall. Cat. 51, 14).
6. Haec inter bonos amicitia, inter malos factio est (Sall. Jug. 31, 15).
7. Neque is finis periculi fuit (Liv. 3, 4, 8).
9. Eā ipsā causā belli fuit, quod rex Romanus quum ipse ditari, tum praeda delenire popularium animos studebat (Liv. 1, 57, 1).
10. Domus non eā, quam parietes nostri cingunt, sed mundus hic totus (Cic. Rep. 1, 13, 19).
11. L. Quinctius colebat agrum, quae prata Quinctia vocantur (Liv. 3, 26, 8).
12. Thebae ipsae, quod Boeotiae caput est, in magno motu erant (Liv. 42, 44, 3).
13. Decem tabularum leges perlatae sunt, qui nunc quoque fons omnis publici privatique est juris (Liv. 3, 24, 6).
14. Haec unā vox omnium est (Cic. Fam. 9, 14, 3).
15. Carcer ille, qui est a crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracūs, quae lautumiae vocantur, in istius (=Verris) imperio domicilium civium Romanorum fuit (Cic. Verr. 5, 55, 143).

584 (§ 419)

1. *Messis erat primis virides mortalibus herbae* (Ov. F. 4, 393).
2. Litterae thesaurum est (Petron. 46).
3. *Amantium irae amoris integratio est* (Ter. Andr. 555).
4. Contentum suis rebus esse maximae sunt certissimaeque divitiae (Cic. Parad. 6, 3, 51).
5. *Quas geritis vestes sordidā lanā fuit* (Ov. A. A. 3, 222).
6. *Omnia pontus erat* (Ov. Met. 1, 292).
7. Numidae possidere eā loca, quae Numidia appellatur (Sall. Jug. 16, 11).
8. Manlio Vejentes provinciā evēnit (Liv. 2, 54).
9. Divitiae bonum non sunt (Sen. Ep. 87, 28).

10. Captivi militum praedā fuerunt (Liv. 21, 15, 1).
11. *Gaudia principum nostri sunt, Phoece, doloris* (Ov. Met. 7, 796).
12. Dos, Pamphile, est decem talenta (Ter. Andr. 950).

585 (§ 420)

1. Et ego et tu periurus (Pl. Most. 364).
2. Uno meo fato et tu et omnes mei corruistis (Cic. Ep. ad Qu. fr. 1, 4).
3. Experti in vicem sumus ego et fortuna (Tac. Hist. 2, 47, 4).
4. Meruimus et ego et pater de vobis et republica (Plaut. Amph. 39).
5. Te uterque ego atque hic oramus (Plaut. Cas. 371).
6. Ego ac tu simplicissime inter nos hodie loquimur (Tac. Hist. 1, 15, 26).
7. Pater, ego, fratres mei pro vobis arma tulimus (Liv. 37, 53, 24).
8. Sustulimus manūs et ego et Balbus (Cic. Fam. 7, 5, 2).
9. Eum adolescentem ego et frater meus propter ejus suavissimos atque optimos mores amamus (Cic. Phil. 3, 7, 18).
10. Et ego et Cicero meus flagitabit (Cic. Att. 4, 18, 5).

586 (§ 421)

1. In nostra acie Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt (Cic. N. D. 2, 2, 6.)
2. Uxor ac liberi amplexi, fletusque, ab omni turba mulierum ortus, et comploratio sui patriaeque fregere tandem virum (=Coriolanum) (Liv. 2, 40, 9).
3. Rex regiaeque classis unā profecti (sunt) (Liv. 21, 50, 11).
4. Veneno absumpti (sunt) Hannibal et Philopoemen (Liv. 39, 52, 8).
5. Augustus Octavianus et ante eum Gajus Caesar sub dictatura nomine atque honore regnaverunt (Eutrop. 1, 12).
6. Ipse dux cum aliquot principibus capiuntur (Liv. 21, 60, 7).
7. Bocchus cum peditibus postremam Romanorum aciem invadunt (Sall. Jug. 101, 5).
8. Syphax regnumque ejus jam in Romanorum erant potestate (Liv. 28, 18, 7).
9. Ad rivum eundem lupus et agnus venerant, siti compulsi (Phaedr. 1, 1, 1).
10. *Trōjā simul Priāmusque cadunt* (Ov. Met. 13, 404).

587 (§ 421)

1. Labor voluptasque, dissimillimā naturā, societate quadam inter se naturali sunt juncta (Liv. 5, 4, 4).
2. Non cibus nobis, non umor, non vigilia, non somnus sine mensura quadam salubria sunt (Sen. Nat. quaest. 6, 2, 3).
3. *Alliunt somnos tempus motusque merumque* (Ov. Fast. 6, 681).
4. Omnes labores et pericula consueta habeo (Sall. Jug. 85, 7).

5. Stultitiam et timiditatem et injustitiam et intemperantiam dicimus esse fugiendā (Cic. Fin. 3, 11, 39).
6. Irā et avaritiā imperio potentiora erant (Liv. 37, 32, 13).
7. Victis arma et equi adempti (sunt) (Justin. 1, 7, 12).
8. Secundae res, honores, imperia, victoriae fortuitā sunt (Cic. Off. 2, 6, 20).
9. Famā atque fortunā eorum pares sunt (Sall. Cat. 51, 12).
10. Murus et portā de caelo tactā erant (Liv. 32, 29, 1).
11. Juventutem luxuriā atque avaritiā cum superbiā invasēre (Sall. Cat. 12, 2).
12. *Nullā sors longā est; dolor ac voluptas invicem cedunt; brevior voluptas* (Sen. Thy. 595).
13. Ubi paria sunt pericūlum ac praemium, et secundis rebus amplior est fructus, et adversis solacium majus (Curt. 9, 6, 10).

588 (§ 421)

1. Tuā mater et soror deprecatur pro pueris (Cic. Ep. ad Brut. 1, 12, 2).
2. Senatus et populus Romanus beneficii et injuriae memor esse solet (Sall. Jug. 104, 5).
3. Homērus fuit et Hesiodus ante Romam conditam (Cic. Tusc. 1, 1, 3.)
4. Senatus et C. Fabricius perfugam Pyrrho dedidit (Cic. Off. 1, 13, 40).
5. Cur Lysias et Hyperides amatur? (Cic. Brut. 17, 68).
6. Mater tuā et soror a me Quintoque fratre diligitur (Cic. Att. 1, 8, 1).
7. Conclamat vir paterque (Liv. 1, 58, 12).
8. Mago cum omnibus fere armatis refugerat (Liv. 26, 46, 8).

589 (§ 421)

1. Nunc mihi nihil libri, nihil litterae, nihil doctrinā prodest (Cic. Att. 9, 10, 2).
2. Cingetorigi principatus atque imperium est traditum (Caes. B. G. 6, 8, 9).
3. Ad corporum sanationem multum ipsā corpora et naturā valet (Cic. Tusc. 3, 3, 5).
4. Quum tempus necessitasque postulat, decertandum manu est, et mors servituti turpitudinique anteponendā (Cic. Off. 1, 23, 81).
5. Caedes ac tumultus erat in castris (Liv. 10, 20, 10).
6. Ambo consules omnisque Romanā vis in Etruscum bellum inclinat (Liv. 10, 20, 1).
7. Arx Romae Capitoliumque in ingenti periculo fuit (Liv. 5, 47, 1).
8. Parentes carissimos habere debemus, quod ab iis nobis vitā, patrimonium, libertas, civitas traditā est (Cic. Post red. in sen. 1, 2).

9. Omnes, qui gloriā famāque ducuntur, mirum in modum assensio et laus, a minoribus etiam profectā. delectat (Plin. Ep. 4, 12, 6).
10. Etiam gloriā ac virtus infensos habet (Tac. Ann. 4, 33, 22).
11. Labor et aestus mollia corpora Gallorum decedere pugna coegit (Liv. 34, 47, 5).

ПАДЕЖИ (SYNTAXIS CASUUM)

Дво́йной именительный падеж

(§§ 428—430)

590 (§ 429)

1. Ex infestis hostibus plerumque socii fideles, interdum etiam cives fiunt (Liv. 40, 46, 11).
2. *Blanditiā, non imperio fit dulcis Venus* (Syr. 66).
3. *Durum, sed levius fit patientiā. Quicquid corrigere est nefas* (Hor. Od. 1, 24, 19).
4. Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius (Cic. Phil. 5, 11, 31).
5. Sepulchra sanctiora fiunt vetustate (Cic. Phil. 9, 6, 14).
6. Calvus repente factus est (Phaedr. 2, 2, 9).
7. Illā (=vestimenta) lapideā factā sunt (Petron. 62).
8. Romulus post mortem Quirinus factus est (Lact. Inst. 1, 21 = =p. 53 Gersdorf).
9. *Lenior et melior fis, accedente senectā* (Hor. Ep. 2, 2, 211).
10. Nemo ignaviā immortalis factus est (Sall. Jug. 85, 49).
11. Servus, quum manumittitur, fit libertinus (Quint. 7, 3, 27).
12. *Si Fortunā volet, fies de rhetore consu. Si volet haec eadem, fies de consule rhetor* (Juv. 7, 197).

591 (§ 429A)

1. Timoleon Corinthius. Sine dubio magnus omnium iudicio hic vir exstitit (Nep. 20, 1, 1).
2. Clearchus ex defensore senatoriae causae repente patronus plebis evasit (Justin. 16, 4, 10).
3. T. Albucius perfectus Epicureus evaserat (Cic. Brut. 35, 131).
4. Superioris anni munitiones integrae manebant (Caes. B. G. 6, 32, 5).
5. Persae mortuos cerā circumlitos condunt, ut quam maxime permaneat diuturna corpora (Cic. Tusc. 1, 45, 108).
6. Sum felix, felixque manebo (Ov. Met. 2, 144).
7. *Qui natus est infelix, non vitam modo Tristem decurrit, verum post obitum quoque Persequitur illum durā fati miserā* (Phaedr. 4, 1, 1).

8. Nemo nascitur artifex (Acolastus, 439).
9. Aequat omnes cinis: impares nascimur, pares morimur (Sen. Ep. 91, 16).
10. Labor militiae assiduā frugalitatis consuetudine facilius evadit (Justin.).

592 (§ 429A)

1. Silentium videtur confessio (Sen. Contr. 10, 2, 6 = p. 478, 16).
2. Clarae mortes, pro patria oppetitae, beatae videri solent (Cic. Tusc. 1, 48, 116).
3. Sua cuique sponsa videtur pulcherrima (Erasm. 2, 95).
4. Quid potest esse sole majus? Quantulus nobis videtur! mihi quidem quasi pedalis (Cic. Acad. 2, 26, 82).
5. Vile est, quod licet. Quod quaeritur, optimum videtur (Petron. 93).
6. Mihi videtur acerbam semper et immaturam mors eorum, qui immortale aliquid parant (Plin. Ep. 5, 5, 4).
7. Plenam omnibus desperationis videbatur oratio (Curt. 5, 1, 7).
8. *Te sine, — vae misero! — mihi lilia nigra videntur* (Calpurn. [Nemesian.] Ecl. 2, 44, Baehrens).

593 (§ 429A, B, b)

1. Doloris omnis privatio recte nominata est voluptas (Cic. Fin. 1, 11, 37).
2. Desertor dicitur miles, qui injussu ducis ac sine commeatu signa deserit (Forcellini in v. desertor).
3. Juppiter a poetis pater divumque (=divorumque) hominumque dicitur (Cic. N. D. 2, 25, 64).
4. Parsimonia non sine causa dicta est magnum vectigal (Erasm. 1, 156).
5. Qui ignotos laedit, latro appellatur; qui — amicos, paulo minus, quam parricidam (Petron. 107).
6. Phoebidas Lacedaemonius arcem Thebarum, quae Cadmea nominatur, occupavit (Nep. 16, 1, 2).
7. Socrates parens philosophiae jure dici potest (Cic. Fin. 2, 1, 1).
8. *Syllaba longa, brevi subjecta, vocatur iambus* (Hor. A. P. 251).
9. Titus Antoninus propter clementiam Pius dictus est (Eutrop. 8, 8).
10. Tempus actionis opportunum Latine appellatur «occasio» (Cic. Off. 1, 40, 142).
11. Qui erant cum Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lycio (Cic. Acad. 1, 4, 17).
12. Apud Lacedaemonios ii, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam nominantur senes (Cic. Sen. 6, 19).
13. Quae apud alios iracundia dicitur, ea in imperio superbia atque crudelitas appellatur (Sall. Cat. 51, 14).
14. Ejus pater ab senatu nostro amicus erat appellatus (Caes. B. G. 7, 31, 5).

15. Est genus quoddam hominum, quod Hilotae vocatur (Nep. 4, 3, 6).
16. Fortunam dicitur caecam (Cic. Phil. 13, 5, 10).
17. Ante obitum nemo debet dici beatus (Ov. Met. 3, 135).
18. Jason exercitum fortissimorum virorum, qui Argonautae cognominati sunt, comparavit (Justin. 42, 2, 11).

594 (§ 429B, b)

1. Qui horum quid acerbissime crudelissimeque fecerat, is et vir et civis optimus habebatur (Caes. B. C. 3, 32, 3).
2. *Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit* (Hor. A. P. 464).
3. Dalmatae semper habiti sunt bellicosi (Cic. Fam. 5, 11, 2).
4. Est hostis, a senatu nondum verbo appellatus, sed re jam judicatus Antonius (Cic. Phil. 4, 1, 1).
5. Scimus, musicen nostris moribus abesse a principis personam, saltare vero etiam in vitiis poni: quae omnia apud Graecos et gratam et laudem dignam ducuntur (Nep. 15, 1, 2).
6. Agesilaus sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur (Nep. 17, 3, 6).
7. Ex opinione hominum illam insulam (=Delus) eorum (=Apollinis Dianaeque) sacram putatur (Cic. Verr. 1, 18, 48).
8. Divinatio est earum rerum, quae fortunatae putantur, praedictio atque praesensio (Cic. Div. 1, 5, 9).
9. Ea feminam matronarum castissimam putabatur (Cic. Har. 13, 27).
10. Primi cives Romani, consuetudine proeliorum, latrones ac semi-barbari putabantur (Eutrop. 1, 3).
11. Qui rempublicam defendit, is vir vere putandus est (Cic. Mil. 30, 82).
12. Omni in re consensus omnium gentium lex naturae putanda est (Cic. Tusc. 1, 13, 30).
13. Apud nos (=Romanos) mercennarii scribae existimantur (Nep. 18, 1, 5).
14. Thucydides nunquam est numeratus orator (Cic. Or. 9, 31).
15. Cicero perpetuo omnium aetatum consensu inter Romanos scriptores eloquentiae laude numeratus primus (Mureti or. 6 = v. 2, p. 52).
16. Audacia pro muro habetur (Sall. Cat. 58, 17).

595 (§ 429B, c)

1. Cunctis populi suffragiis rex est creatus L. Tarquinius (Cic. Rep. 2, 20, 35).
2. Consules creantur Julius Caesar et P. Servilius (Caes. B. C. 3, 1, 1).
3. Sex. Tarquinius dux belli legitur (Liv. 1, 54, 2).
4. Ille propter eloquentiam legatus a suis civibus electus est (Cic. Verr. 2, 64, 156).

5. Servius tanto consensu, quanto haud quisquam alius ante. rex est declaratus (Liv. 1, 46, 1).
6. Consules declarantur M. Tullius et C. Antonius (Sall. Cat. 24, 1).
7. Clodius tribūnus plebis est designatus (Cic. Ep. ad Brut. 1, 1, 1).
8. Cyrus puer rex inter ludentes sorte delectus (est) (Justin. 1, 5, 2).
9. Consul omnibus centuriis P. Sullā renuntiatus est (Cic. Sulla 32, 91).
10. Censōres Romae senatum legerunt; princeps in senatu lectus (est) P. Scipio Africanus (Liv. 38, 28, 1).
11. Senatūs consultum acceptum est, ut comitiis curiātis revocatus de exsilio jussu populi, Camillus dictator diceretur (Liv. 5, 46, 10).

596 (§ 429B, d)

1. His adjūtor contra patriam inventus est nemo (Cic. Lael. 12, 42).
2. Facilius in timōre benigni, quam in victoria grati reperiuntur (Cic. Ep. ad Brut. 1, 15, 8).
3. Trophoniū et Agamēdes mortui sunt reperti (Cic. Tusc. 1, 47, 114).
4. Volo te. quum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari (Cic. Fam. 11, 22, 1).
5. Hoc imperium crudēle, cetērum prope necessarium cognitum ipso eventu est (Liv. 21, 14, 3).
6. De amicitia alio libro dictum est, qui inscribitur «Laelius» (Cic. Off. 2, 9, 31).
7. Quam copiōse ab eo (=a Xenophonte) agricultūrā laudatur in eo libro, qui «Oeconomīcus» inscribitur! (Cic. Sen. 17, 50).

Винительный падеж. Accusativus

(§§ 431 — 449)

597 (§ 430)

1. *Et sēdēo dūrās jānītor antē jōres* (Tib. 1, 1, 56).
2. Mortem venientem nemo hilāris excipit, nisi qui se ad illam diu composuerunt (Sen. Ep. 30, 12).
3. Soli hoc contingit sapienti. ut nihil faciat invītus, nihil dolens, nihil coactus (Cic. Parad. 5, 1, 34).
4. *Vivite felices, moneo, mors omnibus instat* (Anth. 1368 M.).
5. Nilus turbulentus fluit.
6. Quicquid non adiit Nilus, sterile ac squalidum jacet.
7. Quis me Thebis alter vivit miserior? (Pl. Amph. 1046).
8. Collēgā Corvo de plebe M. Popillius Laenas datus est (Liv. 7, 26, 13).
9. Virtūtum amicitia adjūtrix a natura datā est, non vitiorum comes (Cic. Lael. 22, 83).

598 (§ 433a)

1. *Optat ēhippia bōs pigēr, optat arare cāballus* (Hor. Ep. 1, 14, 43).
2. Centum ora et centum linguas mihi opto (Klotz, *Ridicula litteraria*, p. 11).

3. Non vivunt contra naturam, qui hiēme concupiscunt rosam? (Sen. Ep. 122, 8).
4. Objurgat Epicūrus non minus eos, qui mortem concupiscunt quam eos, qui timent (Sen. Ep. 24, 22).
5. Pecuniam nemo sapiens concupivit (Sall. Cat. 11, 3).
6. Aliēnum noli concipiscere (Dion. Cato, Sent. 54).
7. *Romae rūs optas, absentem rusticus urbem Tollis ād astra* (Hor. Sat. 2, 7, 28).
8. *Mortem optare mālum, timere — pejus* (Auson. Sap. Periander 3).
9. *Quam misērum est mortem cupere nec posse emōri!* (Syr. 547).
10. Malo invidiam, quam misericordiam (Bind. 1776).
11. Malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquācem (Cic. De or. 3, 35, 142).
12. Panem et aquam naturā desidērat (Sen. Ep. 25, 4).
13. In pace bellum quaeritas, in bello pacem desidēras (Auct. ad Herenn. 4, 15, 21).

599 (§ 433a)

1. Aquam a pumice postulas (Pl. Persa 1, 1, 41—41).
2. Mortem sapientes nunquam inviti, fortes saepe etiam libenter oppetiverunt (Cic. Cat. 4, 4, 7).
3. *Amittit mērito proprium, quz aliēnum appētit* (Phaedr. 1, 4, 1).
4. Certā amittimus, dum incertā petimus (Pl. Pseud. 685).
5. Doloris medicinam a philosophia peto (Cic. Acad. 1, 3, 11).
6. Impudens est, qui pro beneficio non gratiam, verum mercēdem postulat (Cic. Inv. 2, 39, 115).
7. Non debebam ego abs te has littēras poscere (Cic. Verr. 4, 16, 36).
8. Nunquam ego sanguinem expetivi tuum (Cic. Pis. 41, 99).

600 (§ 433a)

1. Nihil est virtute amabilius; quam qui adeptus erit, ubicunque erit gentium, a nobis diligētur (Cic. N. D. 1, 44, 121).
2. Lentulus summos honores a populo Romano adeptus est (Cic. Cluent. 42, 118).
3. Nemo, qui fortitudinis gloriam consecutus est insidiis et malitia, laudem est adeptus (Cic. Off. 1, 119, 62).
4. Ignoranti, quem portum petat, nullus suus ventus est (Sen. Ep. 71, 3).
5. Senectūtem ut adipiscantur, omnes optant, eandem accūsant adeptam (Cic. Sen. 2, 4).
6. A te non liberationem culpaē, sed errati veniam impetraverunt (Cic. Lig. 1, 1).
7. Demetrio Dolabellā rogātu meo civitatem a Caesāre impetravit (Cic. Fam. 13, 36, 1).
8. Semper statui, neminem sapientiae laudem et eloquentiae sine

summo studio et labore et doctrina consequi posse (Cic. De or. 2, 89, 363).

9. Hostes, hanc adepti victoriam, in perpetuum se fore victores, confidebant (Caes. B. G. 5, 39, 4).

601 (§ 433a)

1. Valde tuas litteras nunc exspecto (Cic. Att. 9, 18, 4).
2. Quintum fratrem cotidie exspectamus (Cic. Att. 1, 5, 8).
3. Sed omnes una manet nox (Hor. Od. 1, 28, 15).
4. *Fata manent omnes, omnes exspectat avarus Portitor* (Consolatio ad Liviam 357).

602 (§ 433a)

1. Magistrum metue (Dion. Cato, Sent. 11).
2. *Semper plus metuit animus ignotum malum* (Syr. 644).
3. *Multos timere debet, quem multi timent* (Syr. 372).
4. Mortem me timuisse, dicis (Cic. Planc. 37, 90).
5. *Legem nocens veretur* (Syr. 332).
6. *Tranquillas etiam naufragus horret aquas* (Ov. Pont. 2, 7, 8).
7. Cave canem (Petron. 29).
8. Multi famam, conscientiam pauci verentur (Plin. Ep. 3, 20, 8).
9. Umbram suam metuit (Qu. Cic. De petit. cons. 2, 9).
10. *Cautus enim metuit foveam lupus* (Hor. Ep. 1, 16, 50).
11. Neminem metuit innocens (Bind. 2035).
12. *Fortuna fortes metuit, ignavos premit* (Sen. Med. 159).
13. *Cuncta timemus amantes* (Ov. Met. 7, 719).
14. *Non lupos cervi metuunt rapaces* (Sen. Oed. 149).
15. *Timeo Danaos, et dona ferentes* (V. Aen. 2, 49).
16. *Amor timere neminem verus potest* (Sen. Med. 416).
17. *Membra reformidant mollem quoque sauciatactum* (Ov. Pont. 2, 7, 13).
18. *Non metuit mortem, qui scit contemnere vitam* (Dion. Cato 3, 25).
19. *Qui metuit calamitatem, rarius accipit* (Syr. 546).
20. *Qui timet amicum, amicus ut timeat, docet* (Syr. 567).
21. Ingrati animi crimen horreo (Cic. Att. 9, 2a, 2).
22. Graecia eam tempestate, intestino fessa bello, jam Macedonum opes horrebat (Liv. 7, 26, 15).
23. Quis potest, mortem aut dolorem metuens, quorum alterum saepe adest, alterum semper impendet, esse non miser? (Cic. Tusc. 5, 6, 15).
24. Num iratum timemus Jovem? (Cic. Off. 3, 28, 102).

603 (§ 433a)

1. *Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbem* (Hor. Ep. 2, 2, 77).
2. Multa scelera legem et vindicem effugiunt (Sen. Ep. 97, 16).

3. *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt* (Hor. Sat. 1, 2, 24).
4. *Heu, fuge crudeles terras, fuge litus avarum* (V. Aen. 3, 44).
5. *Effugere cupiditatem regnum est vincere* (Syr. 178).
6. Themistocles non effugit civium suorum invidiam (Nep. 2, 8, 1).
7. *Incidis in Scyllam, cupiens vitare Charybdim* (Gualterus de Castelliones=King 1058).
8. *Carmina mortifero tua sunt suffusa veneno, Et sunt carminibus pectora nigra magis. Nemo tuos fugit, non vir, non femina, dentes, Haud puer, haud aetas undique tutam senis* (Seneca, p. 386 Nisard).

604 (§ 433a)

1. Noli me tangere.
2. Amor etiam deos tangit (Petron. 83).
3. Digito se caelum putant attingere (Cic. Att. 2, 1, 7)

605 (§ 433b)

1. Fortes fortunam adjuvare, ajevant (Liv. 34, 37, 4).
2. *Audentem forsque Venusque juvant* (Ov. A. A. 1, 608).
3. *Fors juvat audentes, prisci sententiam vatis* (Claudian. Epist. 3 (42). 9).
4. *Audentes fortuna juvat* (V. Aen. 10, 284).
5. *Tempus Et minuit luctus maestaque corda juvat* (Ov. Tr. 4, 6, 16).
6. Di te omnes adjuvant (Pl. Capt. 859).
7. *Diversos diversa juvant: non omnibus annis Omnia conveniunt* (Maximianus, Eleg. 1, 103—Poetae lat. min., v. 5, p. 321).
8. Senatibus est officium — consilio civitatem juvare (Auct. ad Herenn. 4, 35, 47).
9. Nunquam Agesilaus destitit patriam juvare (Nep. 17, 7, 1).
10. Atticus adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis (Nep. 25, 2, 2).
11. Vos quoque in ea re consilio me adjuvate (Liv. 34, 17, 9).
12. Patavini pecuniam, militibus et, quod maxime deerat, armis nostros duces adjuverunt (Cic. Phil. 12, 4, 10).
13. Dicit non potest, quam sim hesternam disputatione tua delectatus vel potius adjutus (Cic. Tusc. 2, 4, 10).
14. Dei neque possunt nos juvare nec volunt (Cic. N. D. 1, 2, 3).
15. Ex litteris Q. Caepionis Bruti intellectum est, Q. Hortensii opera et virtute vehementer rempublicam adjutam (esse) (Cic. Phil. 10, 11, 26).

606 (§ 433b)

1. Senatores, omissā dignitatis libertatisque memoriā, plebem adulari (=adulabantur) (Liv. 23, 4, 2).
2. Horrentem, trementem, adulantem omnes videre te, volui: vidi (Cic. Pis. 41, 99).
3. Pythagōram juvenum, aemulantium studiā, coetūs habuisse, constat (Liv. 1, 18, 2).

607 (§ 433b)

1. An non pulchrum est imitari naturam? (Erasm. 1, 268).
2. Qui dat beneficia, deos imitatur; qui repētit, — feneratores (Sen. Benef. 3, 15).
3. *Inops, potentem dum vult imitari, perit* (Phaedr. 1, 26, 12).
4. Potest veritatem casus imitari (Cic. Div. 2, 21, 49).
5. Nunquam perfecte veritatem casus imitatur (Cic. Div. 1, 13, 23).
6. Agrippinā turdum habuit, imitantem sermones hominum (Plin. N. H. 10, 120).
7. Cernendā sunt diligenter, ne fallant eā nos vitia, quae virtutem videntur imitari (Cic. Part. 23, 81).
8. Noli imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenēre se medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt (Cic. Fam. 4, 5, 5).
9. *Difficile est imitari gaudia falsā, Difficile est tristi fingere mente jōcum* (Tib. 3, 6, 23).

608 (§ 433b)

1. Irā impedit animi iudicium (Bind. 1567).
2. Nulla lassitudo impedire officium et fidem debet (Cic. Fam. 12, 25a, 6).
3. Non tam me impediunt, quam adjūvant (Cic. Verr. act. prima, 6, 15).
4. Stultitiā suā impeditus est (Cic. Rab. Post. 9, 24).
5. Si corporis gravioribus morbis vitae jucunditas impeditur, quanto magis animi morbis (eam) impediri necesse est (Cic. Fin. 1, 18, 59).

609 (§ 433b)

1. Admiratus sum brevitatem epistolae tuae (Cic. Att. 7, 9).
2. Magnitudinem animi tui semper sum admiratus semperque amavi (Cic. Fam. 1, 7).
3. Sum ex iis, qui mirantur antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingeniā despicio (Plin. Ep. 6, 21, 1).
4. Saepe nimiam tuam modestiam miratus sum (Klotz, *Ridicula litteraria*, p. 24).

5. Eloquentiam tuam et multo magis virtutem et diligentiam admiror (Cic. De or. 2, 89, 363).
6. *Denique non omnes eadem mirantur amantque* (Hor. Ep. 2, 2, 58).

610 (§ 433b)

1. Litteras didicisti (Pl. Truc. 735).
2. Nec didicere artem ullam (Pl. Rud. 291).
3. Etiam sine magistro vitia discuntur (Sen. Nat. quaest. 3, 30, 8).

611 (§ 433c)

1. *Fata regunt homines* (Juv. 9, 30).
2. Censōres mores populi regunt (Cic. Leg. 3, 3, 7).
3. Nonne matrōnae est administrare rem domesticam, erudire liberos? (Erasm. 1, 271).
4. Graecorum totae republicae sedentis contionis temeritate administrantur (Cic. Flacc. 7, 16).
5. Gentes facilius est barbaras regere, quam animum suum continere (Sen. Benef. 5, 7, 5).
6. Aurigā Darēi, qui, ante ipsum sedens, equos regebat, hastā transfixus est (Curt. 4, 15, 28).
7. *Animum rege, qui, nisi paret, Impērat* (Hor. Ep. 1, 2, 62).

612 (§ 433c)

1. Quidquamne bonum est, quod non eum, qui id possidet, meliorem facit? (Cic. Parad. 1, 3, 14).
2. Qui virtute praediti sunt, soli possident res et fructuosas et sempiternas (Cic. Parad. 6, 3, 52).
3. Praedia mea tu possides (Cic. Amer. 50, 145).
4. Non est ausus meam domum possidere (Cic. Dom. 41, 107).
5. Scaurus nonnullam habebat invidiam, quod Phrygiōnis Pompei, locupletis hominis, bonā sine testamento possederat (Cic. De or. 2, 70, 283).
6. Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum (Ter. Ad. 216).
7. Imperator Augustus somnia neque suā, neque aliēnā de se neglegebat (Suet. Aug. 91, 1).
8. Qui genus jactat suum, aliēnā laudat (Sen. H. F. 341).
9. Nunc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam (Cic. Fam. 10, 3, 4).

613 (§ 433d)

1. Iudicis est semper in causis verum sequi (Cic. Off. 2, 14, 51).
2. Pudorem rubor, terrorem pallor et tremor et dentium crepitus consequitur (Cic. Tusc. 4, 8, 19).
3. *Crescentem sequitur curā pecuniam* (Hor. Od. 3, 16, 17).

4. Dispares mores disparia studia sequuntur (Cic. Lael. 20, 74).
5. Gloria fugientes magis sequitur (Sen. Benef. 5, 1, 4).
6. Praeterita veneratione prosequimur (Vell. 2, 92).
7. Fere sequuntur beneficia non reposcentem (Sen. Benef. 5, 1, 4).
8. *Aestatem autumnus sequitur, post acer hiems it* (Ennius=Diehl p. 28).
9. Duos qui sequitur lepores, neutrum capit (Riley 94).
10. Apes regem suum sequuntur, quocunque it (Varro R. R. 3, 16, 8).
11. Fortuna, ut saepe alias, virtutem est secuta (Liv. 4, 37, 7).
12. Reliquimus omnia et secuti sumus te (Macrob. 10, 28). *hercus*
13. Malus miles est, qui imperatorem gemens sequitur (Sen. Ep. 107, 9).
14. Non potest in eo esse sucus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum (Cic. De or. 2, 21, 88).
15. A. Multi illum (=divitem) comitantur. — B. Mel muscae comitantur, cadavera lupi, frumenta formicae: praedam sequitur ista turba, non hominem (Sen. Rem. 10, 4).
16. Error honestus est magnos duces (=oratores) sequentibus (Quint. 1, 6, 2).
17.

Parvus Iulus

Implicuit sequiturque patrem non passibus aequis (V. Aen. 2, 724).
18. Quemadmodum senectus adulescentiam sequitur, ita mors senectutem (Sen. Ep. 30, 10).
19. Sequere nunc me in campum (Cic. Att. 4, 15, 7).
20. *Qui bene fecerunt, illos sua facta sequentur;*
Qui male fecerunt, facta sequentur eos (Owen=Broeder p. 95).
21. Non modo aeternam, sed ne diuturnam quidem gloriam assē-qui possumus (Cic. Rep. 6, 21, 23).

614 (§ 433d)

1. Muri altitudinem acervi armorum adaequabant (Caes. B. G. 2, 32, 4).
2. Hannibalis virtutes ingentia vitia aequabant (Liv. 21, 4, 9).
3. Equitem velocissimi pedites cursu aequare poterant (Liv. 31, 36, 8).
4. Exercitus virtutem aequavit ducis (Liv. 10, 19, 18).
5. Fluminis altitudo primo summa equorum pectora, mox, ubi in medium alveum ventum est, cervices quoque aequabat (Curt. 4, 9, 15).
6. Romanus passim publicā privatāque omnia tecta aequat solo (Liv. 1, 29, 6).
7. *Ut mors, sic somnus miseris felicibus aequat* (Bell. p. 172).

615 (§ 433d)

1. Epicurēi contendunt, deos nihil mortalia curare (Acolastus 713).
2. Magnā di curant, parvā negligunt (Cic. N. D. 2, 66, 167).
3. Valetudinem tuam cura diligenter (Cic. Fam. 16, 10).

4. Cur eam rem tam studiose curas, quae multas tibi dabit curas? (Ad Herenn. 4, 14, 21).
5. *Multos caecus amor cogit secretā fatēri* (Anth. 535 M).
6. Quod te in republica liberum esse gloriatus es, id ego et fateor et laetor (Cic. Planc. 37, 91).
7. *Unā salus victis: nullam sperare salutem* (V. Aen. 2, 354).
8. Desperans victoriam, coepi suadere pacem, cujus fueram semper auctor (Cic. Fam. 7, 3, 2).
9. Eo labor impendi solet, unde emolumentum atque honos speratur (Liv. 4, 35, 7).

616 (§ 433e)

1. *Credere nil vitium est; vitium est quodque credere cunctā* (Bind. 604).
2. Vitium est omnia credere, vitium nihil credere (Sen. Mor. 77).
3. Bonos nunquam honestus sermo deficiet (Quint. 12, 1, 30).
4. Quam multā te deficiant, vides (Cic. Caecil. 16, 52).
5. Nostros vires lassitudine deficiebant (Caes. B. C. 2, 41, 7).
6. Eporedōrix Aedius Caesarem orat, ne patiatur, civitatem pravis adulescentium consiliis ab amicitia populi Romani deficere (Caes. B. G. 7, 39, 3).
7. Defecerat a rege Tissaphernes (Nep. 9, 3, 1).

617 (§ 433e)

1. De officio num quis haruspicem consulit, quem ad modum sit cum parentibus, cum fratribus, cum amicis vivendum? (Cic. Div. 2, 4, 11).
2. Nunc ego, iudices, jam vos consulo, quid mihi faciendum putetis (Cic. Verr. act. 1, 11, 32).
3. Consuli quidem te a Caesare scribis; sed ego tibi ab illo consuli mallem (Cic. Fam. 7, 11, 2).

618 (§ 433e)

1. Alteri alteros vincere quovis modo et victos acerbius ulcisci volunt (Sall. Jug. 42, 4).
2. Ulciscamur eos, qui nocere nobis conati sunt (Cic. Off. 2, 5, 18).
3. Reipublicae inimicos ulcisci saepius non est reprehendendum (Cic. Off. 2, 14, 50).
4. Servius Tullius Etruscorum injurias bello est ultus (Cic. Rep. 2, 21, 38).
5. Caesar non solum publicas, sed etiam privatas injurias ultus est (Caes. B. G. 1, 12, 7).
6. Ultus est hujus victoriae crudelitatem postea Sulla (Cic. Cat. 3, 10, 24).
7. Poetae nobis tradiderunt, nonnullos patris ulciscendi causā supplicium de matre sumpsisse (Cic. Amer. 24, 66).

8. *Caesos ulciscere fratres* (Ov. Met. 12, 603).
9. *Nunc patimur longae p̄cis mala. Saevior armis
Luxūria incūbuit. victumque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit (=periit)* (Juv. 6, 292).

619 (§ 434, 1)

1. Meā mater, tui me miseret, mei piget (Ennius—Diehl p. 34).
2. Miseret te aliorum: tui nec miseret nec pudet (Pl. Trin. 2, 4, 30—431).
3. An non te piget tam acerbae sortis? (Acolastus, 387).
4. Quam me pudet nequitiae tuae, cuius te ipsum non pudet (Cic. Phil. 2, 30, 76).
5. Lapidēo sunt corde multi, quos non miseret neminis (Ennius—Diehl p. 37).
6. Quem Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? Quod multo fit aliter in Graecia (Nep. Praef. 6).

620 (§ 434, 2)

1. Puerum ingenūum decent ingenui mores (Erasm. 1, 35).
2. Plus audire, quam loqui militem decet (Amm. Marc. 21, 5, 2).
3. Nullum clementiā ex omnibus magis, quam regem aut principem decet (Sen. Clem. 1, 3, 3).
4. Praetōrem decet non solum manūs, sed etiam oculos abstinentes habere (Cic. Off. 1, 40, 144).
5. *Senem sei ē um semper esse condēcet* (Carmina lat. epigraphica, № 34).
6. Aliud alios decet (Quint. 11, 3, 177).
7. Secundas fortunas decent superbiae (Pl. Stich. 300).
8. *Praeferre patriam libēris regem decet* (Sen. Tro. 341).
9. Zenōnis sententiā est, sapientem nullius rei paenitēre, nullā in re falli, sententiam mutare nunquam (Zeno apud Cic. Mur. 29, 61).
10. Ut corporum, sic et animorum non eadem exercitationes omnem aetatem decent (Mureti Orat. 16=v. 2, p.
11. Quid deceat vos, non quantum liceat vobis, spectare debetis (Cic. Rab. Post. 5, 11).

621 (§ 434, 2)

1. Omnes fontes aestate, quam hieme, gelidiores esse, quem fallit? (Plin. N. H. 2, 102 (105), 233).
2. Non me fugit, quam sit acerbum, parentum scelera filiorum poenis lui (Cic. Ep. ad Brut. 1, 12, 2).
3. Non me praeterit, usum et esse et haberi optimum dicendi magistrum (Plin. Ep. 6, 29, 4).
4. Non me praeterit, milites, omnium, quae Asiam incolunt, gentium Gallos famā belli praestare (Liv. 38, 17, 2).

5. Nihil te fugere potuit (Cic. Fam. 10, 3, 3).
6. Nescio quo pacto, vel magis homines juvat gloria lata, quam magna (Plin. Ep. 4, 12, 7).

622 (§ 435)

1. *Juppiter ex alto perjuria ridet amantum* (Ov. A. A. 1, 633).
2. Miserum noli irridere (Dion. Cato, Sent. 43).
3. Nihil tam irridet Epicurus, quam praedictionem rerum futurarum (Cic. N. D. 2, 65, 162).
4. *Zeuxis erat pictor, quem flebat dura Phrygum gens*¹ (Gesneri Chrestom. Plin., p. 974).
5. *Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet* (Pacuvius apud Cic. Tusc. 2, 21, 50=Diehl p. 84).
6. Quis bonus non luget mortem Trebonii, quis non dolet interitum talis et civis et viri? (Cic. Phil. 12, 10, 25).
7. Belli diuturnitatem, et vastatos agros circa Urbem, et prope quottannis caesos exercitus querebantur (Liv. 26, 26, 10).
8. Non desinis, Messalla, vetera tantum et antiqua mirari, nostrorum autem temporum studia irridere atque contemnere (Tac. Dial. 15).

623 (§ 436a)

1. Equites Pompei aciem nostram circumire coeperunt (Caes. B. C. 3, 93, 4).
2. Hadrianus orbem Romanum circumiit (Eutrop. 8, 7).
3. Saguntum vestri (=Carthaginiensium) circumsedent exercitus; mox Carthaginem circumsedebunt Romanae legiones (Liv. 21, 10, 5).
4. Florentes amicorum turba circumsedet; circa eversos ingens solitudo est (Sen. Ep. 9, 9).
5. Triginta tyranni Socratem circumsteterunt nec potuerunt animum ejus infringere (Sen. Ep. 28, 8).
6. Spartam Eurotas amnis circumfluit (Sen. Suas. 2, 5).
7. *Multa senem circumveniunt incommoda* (Hor. A. P. 169).
8. Timotheus, circumvehens Peloponnēsum, classem Lacedaemoniorum fugavit (Nep. 13, 2, 1).
9. Mare Superum omne sumus circumvecti (Pl. Men. 236).

624 (§ 436a)

1. Molestiae, laetitiae, cupiditates, timores similiter omnium mentes pervagantur (Cic. Leg. 1, 11, 32).
2. Inter mitissimum genus hominum ferox natio, pervagata bello prope orbem terrarum, sedem cepit (Liv. 38, 17, 3).

¹ В этом стихе—все буквы латинского алфавита.

3. Nuntius hic decem horis nocturnis sex et quinquaginta milia passuum pervolavit (Cic. Amer. 7, 19).
4. *Venti rapido percurrunt turbine campos* (Lucr. 1, 273).
5. Pavor ac trepidatio totam urbem pervasit (Liv. 21, 14, 2).
6. Magnam partem Asiae mali famam pervaserat (Curt. 10, 5, 18).
7. Sum multum in Epicuri hortis, quos modo praeteribamus (Cic. Fin. 5, 1, 3).
8. Omnia praeteribo, quae mihi turpia videbuntur (Cic. Verr. 1, 12, 32).
9. Praetervehebar navibus Galliae oram (Liv. 21, 41, 3).
10. Aures nostras auditam velocius, quam lectam, praetereunt (Auson. Idyll. 3 Hesperio filio = p. 260 Peiper).
11. *Invitat culpam, qui peccatum praeterit* (Syr. 269).
12. Scopulos praetervectam videtur oratio mea (Cic. Cael. 21, 51).
13. Sententiae saepe acutae non acutorum hominum sensus praetervolant (Cic. De or. 3, 59, 223).

625 (§ 436a)

1. Sugambri transeunt Rhenum navibus ratibusque (Caes. B. G. 6, 35, 6).
2. Navigiis amnes mariaque transimus (Sen. Ep. 90, 24).
3. Alpes nemo unquam cum exercitu ante Hannibalem transierat (Nep. 23, 3, 4).
4. *Nemo se tuto diu
Periculis offerre tam crebris potest.
Quem saepe transit casus, aliquando invenit* (Sen. H. F. 326).
5. Taurum transgressus sum (Cic. Att. 5, 21, 7).
6. Equites nostri cum funditoribus sagittariisque, flumen transgressi, cum hostium equitatu proelium commiserunt (Caes. B. G. 2, 19, 4).
7. Num etiam Alpes poteram transvolare, quae praesidio illius tenentur? (Cic. Fam. 10, 31, 4).
8. Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque venit, magnas res secundam gessit fortunam (Nep. 22, 4, 1).
9. Quid prodest mare traicere et urbes mutare? (Sen. Ep. 104, 8).

626 (§ 436a)

1. Circumsedemur copiis omnibus (Cic. Att. 15, 9, 2).
2. Angustias Themistocles quaerebat, ne multitudine circumiretur (Nep. 2, 3, 2).
3. Requirimus in primis ea, quae valde breviter a te percurta sunt (Cic. De or. 1, 47, 205).
4. Rhodanus nonnullis locis vado transitur (Caes. B. G. 1, 6, 2).
5. Taurus propter nives ante mensem Junium transiri non potest (Cic. Att. 5, 21, 14).
6. Non fas est silentio praeteriri regnum Armeniae, quum fines ejus,

- post Parthiam, omnium regnorum magnitudinem superent (Just. in. 42, 2, 8).
7. Tamesis uno omnino loco pedibus transiri potest (Caes. B. G. 5, 18, 1).
8. Haec praeteriri nullo modo poterant (Cic. Amer. 42, 123).

627 (§ 437)

1. Caesar exercitum Ligorem traducit (Caes. B. G. 7, 11, 9).
2. Caesar milites his navibus flumen transportat (Caes. B. C. 1, 54, 3).
3. Caesar equitum magnam partem flumen trajecit (Caes. B. C. 1, 55, 1).

628 (§ 436b)

1. Pythagoras et Aegyptum lustravit et Persarum magos adiit (Cic. Fin. 5, 29, 87).
2. Alexander adire Jovis Hammonis oraculum statuit (Curt. 4, 7, 5).
3. Quis enim unquam tam brevi tempore tot loca adire potuit? (Cic. Pomp. 12, 34).
4. Plurima pericula adii propter acerbissimum omnium in me odium impiorum (Cic. Phil. 12, 8, 21).
5. Pompejus nondum tempestivo ad navigandum mari Siciliam adiit (Cic. Pomp. 12, 34).
6. Hostes impeditos nostri in flumine aggressi, magnum eorum numerum occiderunt (Caes. B. G. 2, 10, 2).
7. Te nunc alluor, Africane (Ad Herenn. 4, 15, 22).
8. Milites in hunc modum allocutus est consul (Liv. 38, 17, 1).
9. Legati Romani ab Carthagine in Hispaniam, ut adirent civitates et in societatem pellicerent aut avertent a Poenis, trajecerunt (Liv. 21, 19, 6).
10. Te adeunt fere omnes, si quid velis (Cic. Fam. 3, 9, 2).

629 (§ 436b)

1. Aedui consilia clam de bello inire incipiunt (Caes. B. G. 7, 43, 3).
2. Fortes viri proelium ineunt, quodam animi ardore concitati (Cic. Fin. 2, 19, 60).
3. Ineunt magistratum tribunum plebis (Cic. Sest. 33, 72).
4. Consules Calendis Sextilibus, ut tunc principium anni agebatur, consulatum ineunt (Liv. 3, 6, 1).
5. Consilia inire coepi reipublicae liberandae (Cic. Ep. ad Brut. 1, 15, 6).
6. Oracula Graeci consulebant, quum bella erant initari.
7. Eum morbus invasit gravis (Pl. Asin. 55).
8. Me quoque invasit tremor (Sen. H. F. 61).
9. Dictator triumphans Urbem invehitur (Liv. 2, 31, 3).

10. Nostri duces, mare ingredienti, immolare hostiam fluctibus con-
suerunt (Cic. N. D. 3, 20, 51.)
11. Eam orationem quum ingressus essem, Cassius intervēnit (Cic.
Att. 15, 11, 1).
12. Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab Urbe condīta, P.
Sulpicio Galbā, C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo
inītum est. Omnium primum eam rem Idibus Martiis, quo die
tum consulātus inibatur, P. Sulpicius consul retūlit (Liv. 31, 5, 1).

630 (§ 346b)

1. Tissaphernes cum Lacedaemoniis coiērat societātem (Nep. 9, 2, 2).
2. Callicrātes ad Diōnem interficiendum socios conquirit, adversa-
rios ejus convēnit (Nep. 10, 8, 3).
3. Micŷthus Epaminondam convēnit et causam adventūs Diomedon-
tis ostendit (Nep. 15, 4, 1).
4. Si Clodium convenēro, ex illius sermōne ad te scribam plura
(Cic. Fam. 3, 4, 2).
5. Nocte conveniri et interdium ab omnibus mortalibus possunt (Sen.
Brev. 14, 5).

631 (§ 438a)

1. *Necessitas egentem mendacem facit* (Syr. 444).
2. Necessitudo etiam timidos fortes facit (Sall. Cat. 58, 19).
3. *Mortales laetos vinum facit atque facetos* (B. 1896).
4. Servos fideles liberalitas facit.
5. *Quemlibet ignavum facit indignatio fortem* (Dion. Cato, Monost. 23).
6. Secundas res splendidiore facit amicitia et adversas partiens
communicansque — leviores (Cic. Lael. 6, 22).
7. Non faciunt equum meliorem aurei freni (Sen. Ep. 41, 6).
8. Honores tui te faciunt insolentem (Ps. Cic. in Sall. responsio,
p. 147 Gerlach).
9. *Stultum facit fortunam, quem vult perdere* (Syr. 660).
10. *Felix, quem faciunt aliena pericula cautum* (Riley 122).
11. *Fecundi calices quem non fecere disertum?* (Hor. Ep. 1, 5, 19).
12. *Nil habet infelix paupertas durius in se,
quam quod ridiculos homines facit* (Juv. 3, 152).
13. *Jam tempus illi fecit aerumnas leves* (Sen. Thy. 304).
14. Consuetudo laborum perperam dolum efficit faciliorem (Cic.
Tusc. 2, 15, 35).
15. Meliores, prudentiores, constantiores nos tempus facit (Liv. 22,
39, 12).
16. Memorem immemorem facit, qui monet, quod memor meminit
(Pl. Pseud. 940).
17. *Qui ulcisci dubitat, improbos plures facit* (Syr. 571).
18. *Non est tuum, fortunam quod fecit tuum* (Syrus in Nisardi editione,
p. 792).

19. Littērae mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat: «M.
Titinium, quem mihi commendas, vel regem Galliae faciam»
(Cic. Fam. 7, 5, 2).
20. Caesarem et res cotidie, et dies, et opinio hominum, et, ut mihi
idetur, etiam suam turam mitiorem facit (Cic. Fam. 6, 13, 2).
21. Non solum ipsam fortunam caeca est, sed eos etiam plerumque ef-
ficat caecos, quos complexa est (Cic. Lael. 15, 54).
22. Anno Urbis conditae sexcentesimo septuagesimo sexto mortuus
est Nicomēdes, rex Bithyniae, et per testamentum populum Ro-
manum fecit heredem (Eutrop. 6, 6).
23. Quum deficere Alexandrum amici viderent, quaerunt, quem im-
perii faciat heredem. Respondit: «dignissimum» (Justin. 12, 15, 8).
24. Hic homines ex stultis insanos facit (Ter. Eun. 254).

632 (§ 438a)

1. Bonus dux bonum reddit militem (Riley 41).
2. Vestis, ut neminem reddit meliorem, ita nullum reddit deteriore
(Erasm. 1, 257).
3. Malum panem tibi tenerum fames reddet (Sen. Ep. 123, 2).
4. Ignavia corpus hebetat, labor firmat: illam matrem senectutem,
hic longam adolescentiam reddit (Cels. 1, 1=p. 13, 13).

633 (§ 441)

1. *Qui mali sunt, non fuere matris ex alvo mali;
Sed malos faciunt malorum falsam contubernia* (Anth. 249=
Poetae lat. min. 4, 416).
2. Neque ingenium sine disciplina, aut disciplina sine ingenio per-
fectum artificem potest efficere (Vitr. 1, 1, 3).
3. Non ergo felicem faciunt divitiae (Varro Sent. 129).
4. Solet cibus, quum sumitur, tacitos efficere, potus—loquaces (Mac-
rob. Sat. 7, 1).
5. *Mens impudicam facere, non casus solet* (Sen. Phaedra 735).
6. Imitatio bonorum hominum ex indoctis doctos, ex doctis doctio-
res facit (Stylpho, p. 16, v. 9).
7. Opes, honores, genus neque feliciorem reddunt neque meliorem
(Erasm. 1, 270).
8. Peregrinatio neque meliorem faciet, neque saniosem (Sen. Ep.
104, 15).
9. Pessimum aegro caelum est, quod aegrum fecit (Cels. 2, 1=p.
28, 18).
10. Nihil magis facit iracundos, quam educatio mollis et blandam
(Sen. Ira 2, 21, 6).
11. Scelera plerumque ex cupiditate nascuntur: haec latrones facit,
haec piratas (Quint. Decl. 321=p. 298 Lemaire).
12. *Ante diem canos anxiam curam facit* (Bell. 5).

634 (§ 438b)

1. Cicero Platōnem philosophorum deum appellat (Manutius ad Cic. Cat. M., c. 13, p. 346).
2. Poetas Plato deorum filios et sapientiae patres ac duces vocat (Mureti Or. 11=v. 2, p. 98).
3. Polycratem Samium felicem appellabant (Cic. Fin. 5, 30, 92).
4. Sanus tu non es, qui furem me vocas (Pl. Aul. 769).
5. *Timidus vocat se cautum, parcum sordidus* (Appendix sent. Syri 116).
6. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes mentis et corporis frangit (Quint. 1, 2, 6).
7. Fruges Cererem appellamus, vinum autem Liberi (Cic. N. D. 2, 23, 60).
8. Omnes perturbationes animi morbos philosophi appellant (Cic. Tusc. 3, 4, 9).
9. Morbum, egestatem, dolorem non appello mala, sed, si libet, rejectanea (Cic. Fin. 4, 26, 72).
10. Noster ille Ennius «sanctos» appellat poetas (Cic. Arch. 8, 18).
11. *Roma parentem, Roma patrem patriae Ciceronem liberam dixit* (Juv. 8, 243).
12. Galli hunc (=Mercurium) omnium inventorem artium ferunt, hunc viarum atque itinerum ducem (Cic. B. G. 6, 17, 1).
13. Homerus non Ajacem nec Achillem, sed Ulixem appellavit urbis vastatorem (Cic. Fam. 10, 13, 2).
14. Ulixem vocat Homerus urbis vastatorem, quia bello Trojano, astutia sua capto Ilio et incenso, finem fecit (Manutius ad Cic. Fam. 10, 13).
15. Romani reges suos Caesares Augustosque cognominavere (Justin. 41, 5, 8).
16. Augustus tanto amore etiam apud barbaros fuit, ut reges, populi Romani amici, in honorem ejus condere civitates, quas Caesares nominarent (Eutrop. 7, 10).
17. Iram bene Ennius initium dixit insaniae (Cic. Tusc. 4, 23, 52).

635 (§ 438c)

1. Divitias putas aurum et argentum, ludibria fortunae (Sen. Contr. 2, 1, 1=p. 153, 9).
2. *Quod senior loquitur, omnes consilium putant* (Syr. 597).
3. *Omnia post obitum fingit majora vetustas* (Prop. 4, 1, 23).
4. Me tuarum actionum, sententiarum socium comitemque habebis (Cic. Fam. 1, 9, 22).
5. Di nos quasi pilas homines habent (Pl. Capt. 22).
6. Anaximenes aera deum statuit (Cic. N. D. 1, 10, 25).
7. Germani deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt (Caes. B. G. 6, 21, 2).
8. Fufius judicavit hostem Dolabellam (Cic. Phil. 11, 6, 15).

9. Ex omnibus diebus, quos in vita suaves et jucundos vidi, hunc longe jucundissimum judico (Klotz, *Ridicula litteraria*, p. 21).
10. Fulmen sinistrum auspiciis optimum habemus ad omnes res, praeterquam ad comitia (Cic. Div. 2, 35, 74).
11. Nemo credit, nisi ei, quem fidelem putat (Cic. Amer. 39, 112).
12. Homini naturam praescripsit, ut nihil pulchrius, quam hominem, putaret (Cic. N. D. 1, 27, 77).
13. Videtis, ut omnes despiciat, ut hominem prae se neminem putet, ut se solum beatum, solum potentem putet (Cic. Amer. 46, 135).
14. Laudo, malum quum amici tuum ducis malum (Pl. Capt. 151).

636 (§ 438d)

1. Romani Aemilium Paulum consulem creant (Justin. 33, 1, 6).
2. Exercitus Diocletianum imperatorem creavit (Eutrop. 9, 19).
3. Thebani Philippum, Macedoniae regem, ducem eligunt (Justin. 8, 2, 2).
4. Me una voce universus populus Romanus consulem declaravit (Cic. Agr. 2, 2, 4).
5. Bellum Judaicum Flavius Vespasianus (ducem eum Nero delegerat) administrabat (Tac. Hist. 1, 10).
6. Brutus consul collegam sibi comitiis centuriatis creavit P. Valerium, quo adiutore reges egerat (Liv. 2, 2, 11).
7. Comitiis centuriatis L. Murenam consulem renuntiavi (Cic. Mur. 1, 1).
8. Interrex creatur M. Furius Camillus, qui P. Cornelium Scipionem interregem prodidit (Liv. 5, 31, 8).
9. Dictatorem Albani Mettium Fufetium creant (Liv. 1, 23, 4).
10. Consul dictatorem T. Manlium Torquatum ex auctoritate senatus dixit (Liv. 7, 26, 11).
11. Dictator, magistro equitum A. Cornelio Cosso dicto, M. Valerium Corvum consulem renuntiavit (Liv. 7, 26, 12).
12. Amulius fratris filiam, Ream Silviam, Vestalem legit (Liv. 1, 3, 11).
13. Eae verba pontificis maximi haec sunt: Sacerdotem Vestalem te, Amata, capio (Gell. 1, 12, 14).
14. Virum fortem ac strenuum novum senatorem cooptabitis (Liv. 23, 3, 6).
15. Caesar Cavarinum apud Senones Gallos regem constituerat (Caes. B. G. 5, 54, 2).
16. Galli ad unum omnes Vercingetorigem probant imperatorem (Caes. B. G. 7, 63, 6).
17. Fabius nocte silentio, ut mos est, L. Papium dictatorem dixit. Papius C. Junium Bubulcum magistrum equitum dixit (Liv. 9, 38, 14—15).
18. M. Furius Camillus, dictator dictus, magistrum equitum P. Cornelium Scipionem dixit (Liv. 5, 19, 2).

637 (§ 438e)

1. Epaminondas philosophiae praeceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagorēum (Nep. 15, 2, 2).
2. Tarquinius dixisse, ferunt, exsulantem se intellexisse, quos fidos amicos habuisset, quos infidos (Cic. Lael. 15, 53).
3. Si amicitiam tuam ero adeptus, me bonum amicum habebis (Nep. 2, 9, 4).
4. Proverbium jactatur: totidem hostes esse, quot servos. Non habemus illos hostes, sed facimus (Sen. Ep. 47, 5).
5. Servius Tullius occisus est scelere generi sui Tarquini et filiae, quam Tarquinius habebat uxorem (Eutrop. 1, 7).
6. Amazōnes bellos ab Atheniensibus vincuntur; receptaculum tamen habuere castra sociorum (Justin. 2, 4, 30).
7. Habes somnum imaginem mortis (Cic. Tusc. 1, 38, 92).
8. Lacedaemonii regibus suis augūrem assessōrem dederunt (Cic. Div. 2, 43, 95).
9. Argus oculus totus fuit, quem quondam Ioni Juno custōdem addidit (Pl. Aul. 555).
10. Domus non eā est, quam parietes nostri cingunt, sed mundus hic totus, quod domicilium quamque patriam di nobis communem secum dederunt (Cic. Rep. 1, 13, 19).
11. Vos mihi divinā quaedam sors dedit iudices (Cic. Mil. 16, 44).
12. Homērus principibus herōum, Ulixi, Diomēdi, Agamemnoni, Achilli, certos deos periculorum comites adjungit (Cic. N. D. 2, 66, 166).
13. Atheniensibus consulentibus Pythia praecipit, ut Miltiadem imperatorem sibi sumerent (Nep. 1, 1, 3).
14. Qua in re adjutricem conjugem cepit sibi (Poeta ap. Cic. N. D. 3, 27, 68).
15. Rex Philippus Aristotēlem Alexandro filio doctorem accipit (Cic. De or. 3, 35, 141).
16. Artaxerxes Iphicratem ab Atheniensibus ducem petivit (Nep. 11, 2, 4).

638 (§ 438f)

1. Praesta te eum, qui mihi a tenēris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus (Cic. Fam. 1, 6, 2).
2. Bene de me meritis gratum me praebeo (Cic. Planc. 38, 91).
3. Sapientiam certissimam se nobis ducem praebet ad voluptatem (Cic. Fin. 1, 13, 43).
4. Antistius se praestitit acerrimum propugnatorem communis libertatis (Cic. Ep. ad Brut. 1, 11, 1).
5. Inimicis te placabilem. amicis inexorabilem praebes (Ad Herenn. 4, 15, 21).
6. Moneo, ut te erroribus tuorum placabilem praestes (Plin. Ep. 9, 24).

7. Nervā, imperator factus, aequissimum se et civilissimum praebuit (Eutrop. 8, 1).
8. Rogo atque oro, te colligas virumque praebeas (Cic. Fam. 5, 18, 1).
9. P. Memmius et in re misericordem se praebuit, et in testimonio religiosum (Cic. Caecin. 10, 26).

639 (§ 439)

1. Quid stultius, quam incertā pro certis habere, falsā pro veris? (Cic. Sen. 19, 68).
2. Caesar me vetustissimorum familiarium loco habuit (Cic. Fam. 10, 31, 3).
3. Familiarem meum tuorum numero habes (Cic. Fam. 10, 31, 6).
4. Zeno neque Jovem, neque Junonem, neque Vestam in deorum habet numero (Cic. N. D. 1, 14, 36).
5. In Gallia plebes paene servorum habetur loco (Caes. B. G. 6, 13, 1).

640 (§ 443)

1. Paupertas artes omnes perdocet (Pl. Stich. 178).
2. Multa docet fames (Riley 238).
3. Unde illa potuit, quae docebat alios, ipse didicisse? (Cic. Div. 2, 23, 51).
4. Philosophia nos quum ceteras res omnes, tum, quod est difficultimum, docuit, ut nosmet ipsos nosceremus (Cic. Leg. 1, 22, 58).
5. Qui de arte dicendi praecipunt, quod ipsi experti non sunt, id docent ceteros (Cic. De or. 2, 18, 76).
6. Ciceronem Minervā omnes artes edocuit (Ps. Sall. in Cic. declam. 4, 7=p. 4, v. 3, p. 357 Klotz).
7. Eloquendi vis efficit, ut eā, quae scimus, alios docere possimus (Cic. N. D. 2, 59, 148).
8. Quid nunc te, asine, litteras doceam? (Cic. Pis. 30, 73).
9. Pythagoras docebat matronas pudicitiam et obsequia in viros, pueros modestiam et litterarum studium (Justin. 20, 4, 9).
10. Catilina juventutem multis modis mala facinora edocebat (Sall. Cat. 16, 1).
11. Fortunā belli artem victos quoque docet (Curt. 7, 7, 16).

641 (§ 446)

1. Nihil nimis oportet confidere (Cic. Tusc. 1, 32, 78).
2. Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames? (V. Aen. 3, 56).
3. Utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse, et animo valuisse (Cic. Fam. 7, 1, 1).
4. Quid vos uxor mea miserā violarat, quam vexavistis? (Cic. Dom. 23, 59).

642 (§ 448)

1. Plus in amicitia valet similitudo morum, quam affinitas (Nep. Att. 5).
2. Plus ibi boni mores valent, quam alibi bonae leges (Tac. Germ. 19).
3. Quid tam tristis es? (Acolastus 112).
4. Dii immortales! Homini homo quid praestat! Stulto intelligens quid interest! (Ter. Eun. 232).
5. Quid opus est nota noscere? (Pl. Mil. 636).
6. In omnibus fere minus valent praecepta, quam experimenta (Quint. 2, 6, 15).
7. Objurgat Epicurus non minus eos, qui mortem concupiscunt, quam eos, qui timent (Sen. Ep. 24, 22).
8. Magnam partem ex iambis nostram constat oratio (Cic. Or. 56, 189).
9. Nihil necesse est mihi de me ipso dicere (Cic. Sen. 9, 30).
10. Ad quasdam res naturam loci pertinet aliquid, ad quasdam autem nihil (Cic. Fat. 4, 8).
11. Nos vero, si quidem in voluptate sunt omnia, longe multumque superamur a bestiis, quibus ipsam terram fundit ex sese pastus varios atque abundantes nihil laborantibus (Cic. Fin. 2, 34, 111).
12. Is, qui propter me aliquid gaudet, plus, quam ego ipse, gaudet (Cic. Fin. 2, 23, 108).
13. Cilices et Arabum natio avium significationibus plurimum obtemperant (Cic. Div. 1, 41, 92).

643 (§ 449)

1. O stultum hominem! dixerit quispiam, et repugnantem utilitati suae! (Cic. Off. 3, 27, 100).
2. O benignam mihi fortunam! O beatissimum me omnium hominum, qui sunt, qui fuerunt, qui erunt! (Klotz, Ridicula litteraria, p. 21).
3. O miram memoriam, Pompōni, tuam! (Cic. Leg. 2, 18, 45).
4. O me miserum, o me infelicem! (Cic. Mil. 37, 102).
5. O virum, Spartam dignum! (Cic. Tusc. 1, 42, 100).
6. O poetam egregium! (Cic. Tusc. 3, 19, 45).
7. O delirationem incredibilem! (Cic. Div. 2, 43, 90).
8. Festivum senem! In honorem filii sui ebrius fit (Sen. Contr. 2, 6 (14), 10 = p. 221, 20).
9. O Bruti amanter scriptas litteras! (Cic. Att. 15, 10).
10. O feros animos! O crudelēs cogitationes! O derelictos homines ab humanitate! (Ad Herenn. 4, 8, 12).
11. O te dementem, si tunc mortem times, quum tonat! (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 9).
12. Me miseram! quid agam? Inter vias epistolam exicidit mihi: infelix inter tuniculam et strophium collocaveram (Turpilius = Diehl p. 71).

13. A. Heu me infelicem!— B. Sanusne es, qui temere lamentare? (Turpilius apud Cic. Tusc. 4, 34, 73 = Diehl p. 69).
14. Heu me miserum! Cur senatum cogor, quem laudavi semper, reprehendere? (Cic. Phil. 7, 4, 14).
15. Ciceronis epistolam tibi remisi: O te ferreum, qui illius periculis non moveris! (Cic. Att. 13, 30, 1).
16. Miseros interdum cives, optime de republica meritos, in quibus homines non modo res praeclarissimas obliviscuntur, sed etiam nefarias suspicantur! (Cic. Mil. 23, 63).

Дательный падеж. Dativus

(§§ 450—466)

Дательный непрямого объекта

644 (§ 450)

1. Nemo nimiae fortunae credere debet (Val. Max.).
2. Non omnibus eadem placent nec conveniunt quidem (Plin. Ep. 6, 27, 4).
3. Qui ipse sibi sapiens prodesse non quit, nequidquam sapit (Cic. Fam. 7, 6, 2 = Diehl p. 42).
4. Ingratus unus omnibus miseris nocet (Syr. 274).
5. Imperare sibi maximum imperium est (Sen. Ep. 113, 30).
6. Sibi servire gravissima est servitus (Sen. Nat. quaest. 3, praef. 17).
7. Mendaci homini, ne verum quidem dicenti, credere solemus (Cic. Div. 2, 71, 146).
8. Et prima vitae tempora et media patriae, extrema nobis imperitare debemus, ut ipsae leges monent (Plin. Ep. 4, 23, 3).
9. Invident homines maxime paribus aut inferioribus (Cic. De or. 2, 52, 209).
10. Credere fallaci gravis est dementiae famae (Bell. p. 17).

645 (§ 450)

1. Quid est oratori tam necessarium, quam vox? (Cic. De or. 1, 59, 251).
2. Somnus refectioi necessarius est (Sen. Tranq. 17, 6).
3. Quod omnibus necesse est, idne miserum esse uni potest? (Cic. Tusc. 1, 49, 119).
4. Terram, quae vitibus apta est, etiam arboribus est utilis (Colum. 5, 10).
5. Nulla lex satis commoda omnibus est (Liv. 34, 3, 5).
6. Proditores etiam iis, quos anteponunt, invisi sunt (Tac. Ann. 1, 58).
7. Paupertas mihi gravis est (Sen. Rem. 10, 1).

8. Flammā fumo proximā est (Pl. Curc. 53).
9. Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti (Sen. Ep. 123, 16).
10. *Unā salus victis — nullam spērare salutem* (V. Aen. 2, 354).
11. Lacedaemonii id potius intuebantur, quod ipsorum dominationi, quam quod universae Graeciae utile erat (Nep. 2, 7, 6).
12. Ipsā mihi tractatio litterarum salutaris fuit (Cic. Brut. 4, 15).
13. Homini cibus utilissimus simplex (Plin. N. H. 11, 117, 282).
14. Oculi et vestigia domini — res agro saluberrimae (Colum. 4, 18).
15. Fortitudini contrariā est ignaviā et iustitiae — injustitiā (Cic. Inv. 2, 54, 16⁷).
16. *Cur tibi tam lēvis est, cur tam jucundā senectus?* (Bell. p. 20).
17. Di, ut noster ille divīnus dixit Epicūrus, neque propitii cuiquam esse solent, neque irāti (Cic. Pis. 25, 59).
18. Vae vic is! (Liv. 5, 48, 9).
19. *Te sine, — vae misēro! — mihi lilia nigrā videntur
Pallentesque rōsae nec dulce rūbens hyacinthus* (Calpurn. Ecl. Nisard = Nemesian. Ecl. 2, 44, Poëtae lat. min. v. 3, p. 181).

Дательный падеж при глаголах, требующих по-русски других падежей (§ 451)

646 (§ 451a)

1. Vobis vestrisque liberis ignoscitis facile, patres conscripti (Liv. 25, 6, 9).
2. Maximo semper amico victis regibus populisque ignovistis (Liv. 37, 45, 8).
3. Ante hos sex menses maledixisti mihi (Phaedr. 1, 1, 10).
4. *Ignoscito saepe altēri, nunquam tibi* (Appendix Syri 204).
5. Hunc ipsum orabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo meum (Ter. Andr. 312).
6. Dies stultis quoque medēri potest (Cic. Fam. 7, 28, 3).
7. Familiare est hominibus omnia sibi ignoscere, nihil aliis remittere (Vell. 2, 30, 3).
8. Caesar, facillime inopiae frumentariae sese mederi posse, existimavit (Caes. B. G. 5, 24, 3).
9. *Aliis qui maledicunt, faciunt sibi convicium* (Appendix Syri 53).
10. Imitari potius avi mores debebas, quam optimo et clarissimo viro maledicere (Cic. Dej. 10, 28).
11. Gratulamur tibi felicem reditum (Erasm. 1, 6).
12. O mi Cicero, gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam (Cic. Fam. 9, 14, 3).
13. Bonis nocet, qui malis parcat (Sen. Mor. 114).
14. Nec labori meo nec periculo usquam peperci (Liv. 37, 53, 15).
15. Non aetate confectis, non mulieribus, non infantibus pepercerunt (Caes. B. G. 7, 28, 4).

16. *Quorum virtuti belli fortunā pepercit, Eorundem libertati me parcere certum est* (Ennius ap. Cic. Off. 1, 12, 38 = Diehl p. 22).
17. Dico, illum adolescentem, quum ad illud prandium crudior venisset et sibi non pepercisset, aliquot dies aegrotasse et ita esse mortuum (Cic. Cluent. 60, 168).
18. Tibi persuāde, esse te mihi carissimum (Cic. Off. 3, 33, 121).
19. Mihi ita persuāsi, Romūlum fundamenta jecisse nostrae civitatis (Cic. N. D. 3, 2, 5).
20. Critōni nostro non persuasi, me hinc avolaturum neque quidquam mei relicturum (Cic. Tusc. 1, 43, 103).
21. Themistocles persuasit populo, ut pecuniā publicā classis centum navium aedificaretur (Nep. 2, 2, 2).

647 (§ 451b)

1. Caesar intellegebat, omnes fere Gallos novis rebus studere et ad bellum celeriter excitari, omnes autem homines naturā libertati studere et condicionem servitutis odisse (Caes. B. G. 3, 10, 3).
2. A primo tempore aetatis juri studere te, memini (Cic. Leg. 1, 4, 13).
3. Germani ab parvulis labori ac duritiae student (Caes. B. G. 6, 21, 3).
4. Cur operā philosophiae sit danda, nescio (Cic. Fin. 3, 3, 11).
5. In foro amicis operam da (Pl. Trin. 651).

648 (§ 451c)

1. Amulius fratris filiae, Reae Silviae, per speciem honoris, quum Vestālem eam legisset, perpetuā virginitate spem partūs adimit (Liv. 1, 3, 11).
2. Judices saepe propter invidiam adimunt diviti, aut propter misericordiam addunt pauperi (Ter. Ph. 2, 1, 46 = 276).
3. Quid mihi aufert, qui ridet? (Petron. 61).
4. Non vox ullā excidit ei (= Darēi matri), non oris color vultusve mutatus est, sedit immobilis (Curt. 4, 15, 11).
5. *Quod imprōbis eripitur, donatur probis* (Syr. 579).
6. Etiam sapientibus cupidō gloriae novissimā exuitur (Tac. Hist. 4, 6).
7. Vulgo audio dici, diem adimere aegritudinem hominibus (Ter. Heaut. 421).
8. Di immortales et vestris et hostium imperatoribus mentem ademerunt (Liv. 9, 9, 10).
9. Naturalem quandam voluptatem habet lusus jocusque; quorum frequens usus animis omnem vim eripiet (Sen. Tranq. 17, 6).
10. Liberālis est, qui quod altēri donat sibi detrahīt (Sen. Clem. 1, 20, 3).
11. Pecuniam si cuipiam fortunā adēmit aut si alicujus eripuit inju-

riā tamen, dum existimatio est intēgrā, facile consolatur honestas egestātem (Cic. Quinct. 15, 49).

12. *In pretio est dives, desunt suā praemia doctis* (Bell. 61).
13. Omnes boni, quantum in ipsis fuit, Caesārem occidērunt; aliis consilium, aliis animus, aliis occasio defuit; voluntas — nemini (Cic. Phil. 2, 12, 29).
14. Satis constat, ne Ciceroni quidem obtrectatōres defuisse (Tac. Dial. 18).
15. *Irātus quum ad se rediit, sibi tum irascitur* (Syr. 303).
16. Nunc meā mater iratā est mihi (Pl. Cist. 1, 1, 103=101).
17. Non jam metuo, ne tu illi succenseas; illud vereor, ne, tibi illum succensere aliquid, suspicere (Cic. Dej. 13, 35).
18. Nec vero audiendi, qui graviter irascendum inimicis putabunt, idque magnanīmi et fortis viri esse censebunt (Cic. Off. 1, 25, 88).
19. Irascimur aut intempestive accedentibus, aut impudenter rogantibus (Cic. Off. 1, 25, 88).
20. *Nec tamen trascor: quis enim succenset amanti?* (Ov. Her. 16, 35).
21. Irasci amicis non temere soleo, ne si merentur quidem (Cic. Phil. 8, 5, 16).
22. Nobis succenset senex omnibus (Ter. Ph. 546).
23. *Nubere vis Prisco: non miror, Paullā sapisti. Ducere te non vult Priscus, et ille sapit* (Medulla facetiarum 184).
24. Mulieres in India plures singulis solent esse nuptae (Cic. Tusc. 5, 27, 78).
25. Hostis est uxor, invitā quae viro nuptum datur (Pl. Stich. 140).
26. Lex est, ut orbae, qui sint genere proximi, eis nubant (Ter. Ph. 125).
27. Filio tuo quum reipublicae causā faveo, tum etiam tuā (Cic. Phil. 10, 2, 4).
28. Qui diligebant hunc, illi favebant (Cic. Com. 10, 29).
29. Animadverto, quosdam huic favere sententiae (Cic. Phil. 14, 1, 3).
30. Milites muro oppidi portisque appropinquarunt (Caes. B. G. 7, 47, 3).
31. Nostrī consules regem inimicissimum, moenibus jam appropinquantem, monuerunt, a veneno ut caveret (Cic. Fin. 5, 22, 64).
32. Rhenus, ubi Oceāno appropinquavit, in plures defluit partes (Caes. B. G. 4, 10, 4).
33. Hostes, praedā ex proximis locis raptā, appropinquare Urbi non ausi (sunt) (Liv. 3, 8, 8).

**Дательный падеж при глаголах, требующих в пассиве
непрямого объекта**

649 (§ 452)

1. Indignis si male dicitur, male dictum id esse dico. Verum, si dignis dicitur, bene dictum est (Pl. Curc. 513).
2. Neque tamen ulli civitati Germanorum persuaderi potuit, ut Rhenum transiret (Caes. B. G. 5, 55, 2).

3. Regnare in caelo Jovem vulgus existimat: id et doctis pariter et indoctis persuasum est (Lact. Inst. 1, 11=p. 23 Gersdorf).
4. Cui parci potuit ex iis, qui nullum ante finem pugnae, quam morientes, fecerunt? (Liv. 21, 14, 4).
5. Invidetur commōdis hominum ipsorum, studiis autem eorum ceteris commodandi favetur (Cic. De or. 2, 51, 207).
6. Etiam superioribus invidetur saepe vehementer, et eo magis, si intolerantius se jactant (Cic. De or. 2, 52, 209).
7. Bellovācis persuaderi, ut diutius morarentur neque suis auxilium ferrent, non poterat (Caes. B. G. 2, 10, 5).
8. Facile persuasum (est) Galae ut, mitteret exercitum (Liv. 24, 49, 4).

**Дательный падеж при глаголах, соединяющихся с разными
падежами в разных значениях**

650 (§ 453)

1. Vir bonus utilitati omnium plus, quam unius alicujus aut suae, consulit (Cic. Fin. 3, 19, 64).
2. Vobismet ipsis et vestris liberis ceterisque civibus consulere debetis (Cic. Dom. 17, 45).
3. Omnes, qui reipublicae consulant, cari nobis esse debent (Cic. De or. 2, 40, 168).
4. Salutī perpetuae potius, quam brevi voluptati consulendum est (Metellus Numidicus apud Aul. Gell. 1, 6, 2).
5. Qui suae saluti recte consulit, non potest non universae societati, cujus pars est, consulere (Ernesti, Initia doctrinae solidioris, p. 440).
6. Optime rebus mortalium consuluit naturā (Tac. Ann. 1, 79, 10).
7. Ne magis irae vestrae, quam famae consulatis (Sall. Cat. 51, 7).
8. *Consulo te doctum, tibi consulo, dum tuā curo* (Versus memorialis).
9. *Sibi non cavere et aliis consilium dare Stultum est* (Phaedr. 1, 9, 1).
10. *E vitio alterius disce cavere tibi* (Broeder, Lect. Lat. p. 78).
11. Duae sunt leges de sepulchris, quarum alterā privatorum aedificiis, altera ipsis sepulchris cavet (Cic. Leg. 2, 24, 61).
12. Huic puero, qui est ei vitā suā multo carior, metuit (Cic. Sulla 31, 88).
13. Atheniensis Clisthēnes Junōni Samiae, quum rebus timēret suis, filiarum dotes credidisse dicitur (Cic. Leg. 2, 16, 41).
14. Qui concidentem vulneribus Pompejum viderant, sibi timebant (Cic. Tusc. 3, 27, 66).
15. Romūlus legatos circa vicinas gentes misit, qui societatem conubiumque novo populo peterent. Nusquam benigne legatio audita est; adeo simul spernebant, simul tantam in medio crescentem molem sibi ac posteris suis metuebant (Liv. 1, 9, 2—5).
16. Jacet in maerore frater meus neque tam de sua vita, quam de mea, metuit (Cic. Att. 10, 4, 6).

17. Consulite vobis, prospicite patriae (Cic. Cat. 4, 2, 3).
18. Nec vero universo generi solum, sed etiam singulis a dis immortalibus consili et provideri solet (Cic. N. D. 2, 65, 164).
19. Patres sunt, qui vos, Quirites, in colonias mittunt, sedem senectutis vestrae prospiciunt (Liv. 4, 49, 14).
20. Caesar, frumento exercitui proviso, in Italiam profectus est (Caes. B. G. 6, 44, 3).
21. Meos libros tibi tam valde probari gaudeo (Cic. Att. 6, 1, 8).
22. Philosophiae semper vaco (Cic. Div. 1, 6, 11).

Дательный падеж при *dono*, *circumdo* и т. п.

651 (§ 454)

1. Consul laudatum tribunum decem bubus aureaque corona donat (Liv. 7, 26, 10).
2. Omnes Thessaliae civitates interfectum Pelopidam coronis aureis et statuis aeneis liberosque ejus multo agro donarunt (Nep. 16, 5, 5).
3. Cohortem duplici stipendio, frumento, veste, cibariis militaribusque donis amplissime donavit (Caes. B. C. 3, 53, 6).
4. Stultissimus est, qui hominem aut ex veste, aut ex condicione, quae vestis modo nobis circumdata est, aestimat (Sen. Ep. 47, 16).

Дательный падеж при прилагательных, соединяющихся также и с род. пад.

652 (§ 455)

1. Boni improbis, improbi bonis amici esse non possunt (Cic. Lael. 20, 74).
2. *Formosis levitas semper amica fuit* (Prop. 3, 8, 26).
3. Pauci ex multis sunt amici homini, qui certi sint (Pl. Pseud. 1, 3, 156=390).
4. Non fortunae, sed hominibus esse amicum decet (Nep. Att. 9).
5. Illud perlubenter audivi, te esse Caesari familiarem (Cic. Fam. 7, 14, 2).
6. Iracundia est inimica consilio (Cic. Marc. 3, 9).
7. Mala sunt vicina bonis (Bind. 1000).
8. *Est aliquid — patriis vicinum finibus esse* (Ov. Pont. 2, 7, 65).
9. Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est (Cic. De or. 3, 25, 100).
10. Finitima sunt falsa veris (Cic. Acad. 2, 21, 68).
11. Videtis, nihil esse morti tam simile, quam somnum (Cic. Sen. 22, 80).

12. Non semper similes parentibus liberi nascuntur (Calpurnii Declam. 2=p. 523 Lemaire).
13. Nihil similius est insano, quam ebrius.
14. Non ovum tam simile ovo (Quint. 5, 11, 30).

Дательный падеж при сложных глаголах

653 (§ 456)

1. Dii hominesque illi affuere pugnae (Liv. 7, 26, 8).
2. Navalibus proeliis omnibus affui (Liv. 37, 53, 15).
3. Audaci incepto, praeter opinionem omnium, affuit fortuna (Liv. 38, 16, 14).
4. Addit sceleri scelus (Liv. 1, 3, 11).
5. Quid oleum flammae adicimus? (Hieron.=Otto, p. 253).
6. Quid, si huic oneri novum accesserit? (Plin. Ep. 5, 8, 9).
7. Athenienses omnibus semper publicis consiliis divinos quosdam sacerdotēs adhibuerunt (Cic. Div. 1, 43, 95).
8. Ejus sententiae libenter assensus sum (Cic. Phil. 11, 6, 15).
9. Pertinax non ero, tibi que, si mihi probabis ea, quae dices, libenter assentiar (Cic. Fin. 1, 8, 28).
10. Medici gravioribus morbis periculosas curationes et ancipites adhibere coguntur (Cic. Off. 1, 24, 83).
11. Veterum Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit (Quint. 1, 10, 20).
12. Assentior Platoni, nihil tam facile in animos, teneros atque molles fluere, quam varios canendi sonos (Cic. Leg. 2, 15, 38).
13. Mihi talis aliquando fortuna affulsit (Liv. 30, 30, 15).
14. Prometheus affixus (esse) Caucasō traditur (Cic. Tusc. 5, 3, 8).
15. Poeta peccat, quum probi orationem affingit improbo, stultove sapientis (Cic. Or. 22, 74).
16. Siciliam ferunt quondam Italiae adhaesisse (Justin. 4, 1, 1).
17. Aegyptus per Octavianum Augustum imperio Romano adjecta est, praepositusque ei Cn. Cornelius Gallus (Eutrop. 7, 7).
18. In pestilentia curandum est, ne correptis jam corporibus et morbo flagrantibus assideamus, quia pericula trahemus a flatuque ipso laborabimus (Sen. Tranq. 7, 4).
19. Tuscus ager Romano adjacet (Liv. 2, 49, 9).
20. Mari aquam addere (Bind. 1798).
21. *Pedibus timor addidit alas* (V. Aen. 8, 224).
22. *Ingenii dotes corporis adde bonis* (Bell. 60).

654 (§ 456)

1. Libertatem non solum ab hominibus, verum etiam a bestiis expeti atque omnibus rebus anteponi, videtis (Cic. Agr. 2, 4, 9).
2. Asia tam opima est et fertilis, ut et ubertate agrorum et varietate fructuum facile omnibus terris antecellat (Cic. Pomp. 6, 14).

3. Potestis ignōtos notis, iniquos aequis, inimicissimos huic imperio bonis ac fidelibus et sociis et civibus anteferre? (Cic. Font. 10, 32).
4. Mors servitūti antepōnenda est (Cic. Phil. 11, 10, 24).
5. His omnibus rebus vitam anteposui meorum civium (Cic. Dōm. 36, 96).
6. Quaeritur, sitne aequum amīcos cognātis anteferre (Cic. Part. 19, 66).
7. Leges omnium salūtem singulorum salūti antepōnunt (Cic. Fin. 3, 19, 64).

655 (§ 456)

1. Non omnis aetas ludo convēnit (Pl. Bacch. 129).
2. *Diversos diversā juvant: non omnibus annis Omnia convēniunt* (Maximiani Eleg. 1, 103=Poētae lat. min. v. 5, p. 321).
3. Non omnibus aegris eādē auxilia conveniunt (Cels. 3, 1=p. 75, 8).
4. Mulier muliēri magis congrūit (Ter. Ph. 793).
5. Ex parente meo et ex aliis viris ita accēpi, munditias mulieribus, viris laborem convenire (Sall. Jug. 85, 40).
6. Parvā magnis saepe rectissime conferuntur (Cic. Or. 4, 14).
7. Iudices sibi constare et superioribus consentire iudiciis debuerunt (Cic. Cluent. 22, 60).
8. His principiis reliquā consentiebant (Cic. Phil. 1, 1, 2).
9. *Vivere naturae si convenienter oportet, Novistine lōcum potiore m rure beāto?* (Hor. Ep. 1, 10, 12).
10. Convenienter naturae vivere: id habet hanc, ut opīnor, sententiam — cum virtute congruere semper (Cic. Off. 3, 3, 13).

656 (§ 456)

1. Numquid dies noctesque impendo turpibus conviviis? (Sen. Contr. 9, 15=p. 160, 18).
2. Iniquissimā haec bellorum cōditio est: prospērā omnes sibi vindicant, adversā uni imputantur (Tac. Agr. 27).
3. Minimis etiam rebus pravā religio insērit deos (Liv. 27, 23, 2).
4. Fateor, insitam esse nobis corporis nostri caritatem (Sen. Ep. 14, 1).
5. Sunt ingeniis nostris semina innāta virtutum (Cic. Tusc. 3, 1, 2).
6. Multā curā summo imperio inest, multi ingentes labores (Sall. Hist. 2, 41=p. 47 Dietsch).
7. Hannibal magnum terrōrem injēcit exercitui Romanorum (Nep. 23, 5, 2).
8. Thebanorum genti plus inest virium, quam ingenii (Nep. 15, 5, 2).
9. Nos onēra quibusdam bestiis, nos juga imponimus (Cic. N. D. 2, 60, 151).
10. Celerem sagittam impōnit nervo (Ov. Met. 8, 381).

11. In nostra aetate difficile est mutare animum et, si quid est penitus insitum moribus, id subito evellere (Cic. Qu. fr. 1, 13, 38).
12. Tum vidi ac multo ante prospexi, quanta tempestas excitaretur, quantā impendēret procellā reipublicae (Cic. Har. 3, 4).
13. Dionysius aureum Jovi Olympio detraxit amiculum eique laneum pallium injecit, quum, id esse aptum ad omne anni tempus, diceret (Cic. N. D. 3, 34, 83).
14. Caesar appropinquare dicebatur, magnusque terror incidit Pompei exercitui (Caes. B. C. 3, 13, 2).

657 (§ 456)

1. Saepe interfui querēlis meorum aequalium (Cic. Sen. 3, 7).
2. Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videretur (Cic. N. D. 2, 57, 143).
3. Timoleon, quum aetate jam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuērit (Nep. 20, 4, 1).
4. Quid tandem agebatis, aut cui sermōni nos intervēnimus? (Cic. Rep. 1, 13, 19).
5. Statio intervēnit nonnullorum querēlis, quae apud me de illo ipso habebantur (Cic. Qu. fr. 1, 2, 2).
6. Nox proelio intervēnit (Liv. 23, 18, 6).
7. Itinēris finem sperate campum, interjacentem Tibēri ac moenibus Romanis (Liv. 21, 30, 11).
8. Erat brumae tempus et nivālis dies in locis, Alpibus Appenninoque interjectis (Liv. 21, 54, 7).
9. Apud majores nostros juvenis ille, qui foro et eloquentiae parabatur, imbūtus jam domesticā disciplinā, deducebatur a patre vel a propinquis ad eum oratorem, qui principem in civitate locum obtinebat. Hunc sectari, hunc prosēqui, hujus omnibus dictionibus interesse sive in iudiciis, sive in contionibus assuescebat, ita ut altercationes quoque exciperet et jurgiis interesset (Tac. Dial. 34).
10. *Interpōne tuis interdum gaudia curis, Ut possis ānimo quemvis sufferre laborem* (Dion. Cato 3, 6).

658 (§ 456)

1. Neque mihi ullā obsistet annis, neque mons, neque adeo mare, nec calor, nec frigus metuo neque ventum neque grandinem; imbrem perpetiar (Pl. Merc. 5, 2, 18=859).
2. Omne vitium ebrietas et incendit et detegit, obstantem malis conatibus verecundiam remōvet (Sen. Ep. 83, 19).
3. Omni virtuti vitium opponitur (Cic. Fin. 3, 12, 40).
4. Umbrā terrae, soli officiens, noctem efficit (Cic. N. D. 2, 19, 49).

5. Nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunae et gloriae (Cic. Rab. Post. 16, 43).
6. Offusa reipublicae sempiterna nox erat (Cic. Amer. 32, 91).
7. Animo spes, timor obversantur (Tac. Hist. 2, 80, 3).
8. Contentio tam diu sapiens est, quamdiu aut proficit aliquid, aut, si non proficit, non obest civitati (Cic. Balb. 27, 60).
9. Alexander, dum obequitat moenibus, sagittam ictus est (Curt. 8, 10, 6).
10. O quantum caliginis mentibus nostris obicit magnam felicitas! (Sen. Brev. 13, 7).
11. Vitia nobis sub virtutum nomine obrupunt (Sen. Ep. 45, 7).
12. *Blandam quietem furtem victis obrepsit ocellis* (Ov. Fast. 3, 19).
13. *Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat, Res angustam domi* (Juv. 3, 164).

659 (§ 456)

1. Privato usui bonum publicum postponitur (Tac. Ann. 6, 22 (16) 4).
2. A Manlio posthabita est filii caritas publicae utilitati (Liv. 8, 34, 2).
3. Valerius Horatiusque consules libertati plebis suas opes postferebant (Liv. 3, 64, 3).
4. Arabia nulli gentium postferenda (est) (Plin. N. H. 143).

660 (§ 456)

1. Di immortales, homini homo quid praestat! stulto intelligens quid interest! (Ter. Eun. 2, 2, 1 = 232).
2. *Praetulit arma togae, sed pacem armatus amavit* (Pompejus) (Lucan. 9, 199).
3. Quantum praestiterint nostri majores prudentiam ceteris gentibus, tum facillime intellegatis, si cum illorum Lycurgo et Dracoene et Solone nostras leges conferre volueritis (Cic. De or. 1, 44, 197).
4. *Praeferre patriam liberis regem decet* (Sen. Tro. 341).
5. Viri magni, nostri majores, non sine causa praeponebant rusticos Romanos urbanis (Varro R. R. 2, 1, 1).
6. *Ignotum tibi tu noli praepondere notis* (Dion. Cato 1, 32).
7. Pecuniam praefere amicitiae sordidum existimant (Cic. Lael. 17, 63).
8. Ut magistratibus leges, ita populo praesunt magistratus (Cic. Leg. 3, 1, 2).
9. Prudentiam omnes, qui cuique artificio praesunt, debent habere (Cic. Fin. 4, 27, 76).
10. Fasces praetoribus praeferruntur (Cic. Verr. 5, 9, 22).
11. Hamilcar, Hannibalis filius, Carthaginensis, primo Punico bello, sed temporibus extremis, admodum adolescentulus, in Sicilia praeesse coepit exercitui (Nep. 22, 1, 1).
12. Patris post obitum Hannibal equitatus omni praefuit (Nep. 23, 3, 1).

13. Thebae, quamdiu Epaminondas praefuit reipublicae, caput fuit totius Graeciae (Nep. 15, 10, 4).
14. Caesar Brutum adolescentem classi Gallicisque navibus praeficit (Caes. B. G. 3, 11, 5).
15. Caesar Brutum Galliae praefecit, Sulpicium — Graeciae (Cic. Fam. 6, 6, 10).
16. Epaminondas propter invidiam cives sui praeficere exercitui noluerunt (Nep. 15, 7, 1).
17. Juventus, quae in agris manuum mercede inopiam toleraverat, privatis atque publicis largitionibus excitata, urbanum otium ingrato labori praetulerat (Sall. Cat. 37, 7).
18. O di immortales! vos in tantis tenebris erroris et inscientiae clarissimum lumen praetulistis menti meae (Cic. Sulla 14, 40).
19. Statui, Quirites, me vestram voluntatem et reipublicae dignitatem et salutem provinciarum atque sociorum meis omnibus commodis et rationibus praefere, oportere (Cic. Pomp. 24, 71).
20. Ajunt, patriam amicitiae praeponeendam esse (Cic. Fam. 11, 28, 2).

661 (§ 456)

1. Nihil semper floret: aetas succedit aetati (Cic. Phil. 11, 15, 39).
2. *Segnius irritant animos demissa per aurem, Quam quae sunt oculis subjecta* (Hor. A. P. 180).
3. *Incendis per ignes, Suppositos cineri doloso* (Hor. Od. 2, 1, 7).
4. Fax, filiae nuptiis accensa, rogo patris subdita est (Justin.).
5. Rivus, subjectus castris Scipionis, progressus nostrorum impediabat (Caes. B. C. 3, 37, 3).
6. Nolite stultitiam ac temeritate vestram omnem Galliam perpetuae servituti subicere (Caes. B. G. 7, 77, 9).
7. Defetigatis in vicem integri succedunt (Caes. B. G. 7, 85, 6).
8. Succumbere doloribus eosque humili animo imbecilloque ferre miserum est (Cic. Fin. 1, 15, 49).
9. Anatum ova gallinis saepe supponimus (Cic. N. D. 2, 48, 124).
10. Nec corpori soli subveniendum est, sed menti atque animo multo magis (Cic. Sen. 11, 36).
11. *Nunc senior gladioque latus scutoque sinistram, Canitiem galeae subicitoque meam* (Ov. Tr. 4, 1, 73).
12. Non debet excusationes vitio philosophiam suggerere (Sen. Ep. 123, 17).
13. *Saepe solent auro multam subesse malam* (Tib. 1, 9, 18).

662 (§ 456)

1. Alexander Magnus omnes, qui proelio superfuertant, crucibus affixit (Justin. 18, 3, 18).
2. Cannenses campos acervi Romanorum corporum tegunt, nec su-

persūmus pugnae, nisi in quibus trucidandis et ferrum et vires hostem defecerunt (Liv. 22, 59, 8).

3. *Et, quamquam superest ingens audaciā menti, Pallor in attonitae virginis ore sedet* (Ov. Tr. 3, 9, 17).
4. Qui precabantur, ut sibi sui libēri superstītes essent, superstītiōsi sunt appellati (Cic. N. D. 2, 28, 72).

Dativus commodi: лица

663 (§ 458)

1. Quidquid discis, tibi discis (Petron. 46).
2. Meā domus tibi patet, mihi clausa est (Cic. Amer. 50, 145).
3. Mihi cane et populo, mi Brutel! (Cic. Brut. 50, 187).
4. *Vive tibi et longē nomina magna fūge* (Ov. Tr. 3, 4, 4).
5. Dulce amārumque unā nunc misces mihi (Pl. Pseud. 63).
6. Loquor de docto homine et eruditō, cui vivere est cogitare (Cic. Tusc. 5, 38, 111).
7. Mihi discipūlus, tibi sodālis perit, huic filius (Pl. Bacch. 484).
8. *Mors est jam requiēs, vivere poenā mihi* (Maximiani Eleg. 1, 4 = Poëtae lat. min., v. 5, p. 316).
9. Bellum tibi ex victoria nascitur (Curt. 7, 8, 21).
10. Ver apērit navigantibus maria (Plin. N. H. 2, 47, 122).
11. *Esto, ut nunc multi, dīves tibi, paupēr amicis* (Juv. 5, 113).
12. *Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam* (Hor. Ep. 1, 16, 66).
13. Feris quoque ac barbāris hominibus poēmāta tamen, misericordiam interdum et lacrimas commōvent (Mureti or. 11 = vol. 2, 99).
14. *Nocentem qui defendit, sibi crimen parit* (Syr. 458).
15. *At tu, dum prīmi flōret tibi temporis aetas, Utēret!* (Tib. 1, 8, 47).
16. *In morte alterius spem tū tibi ponere noli* (Dion. Cato 1, 19).
17. *Ferreā cistā — auri custos tibi; ferreā portā; Ferreā totā domus; ferreus est dominus* (In avarum. Owen = Eclogae poëtarum latin. recentioris aevi, p. 170).
18. Egōmet sum mihi imperator, idem egōmet mihi oboedio (Pl. Merc. 853).
19. Sint nobis isti magni homines, ut sunt (Cic. Rep. 3, 3, 4).
20. Sapientibus conscientīā ipsa factorum egregiorum amplissimum virtutis est praemium (Cic. Rep. 6, 8, 8).
21. *Grandibus extigui sunt pisces piscibus escā* (Sententia poëtica in Broederi Lection. Lat. p. 77).
22. Domus domīnis aedificata est, non muribus (Cic. N. D. 3, 10, 26).
23. Nemo errat uni sibi, sed dementia spargit in proximos (Sen. Ep. 94, 54).
24. *Crimina qui cernunt aliorum nec sua cernunt, Hi sapiunt aliis desipiuntque sibi* (Owen in Bell. p. 17).
25. *Judicibus lites, aurigae somnia currūs* (Claud. VI cons. Honorii, praef. 5).

Dativus commodi: вещи

664 (§ 458)

1. Multorum aures clausae veritāti sunt (Cic. Lael. 24, 90).
2. Erras, Clodi: non te iudices Urbi. sed carcēri reservarunt (Cic. Att. 1, 16, 5).
3. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti labōrat, sed gloriae (Sen. Ep. 113, 32).
4. Non sum uni angūlo natus: patriā meā totus hic mundus est (Sen. Ep. 28, 4).
5. *Aureā sunt vēre nunc saecūla. Plurimus auro Venit honos* (Ov. A. A. 2, 277).

Dativus commodi, близкий к genetivus

665 (§ 459)

1. Tunc dentes mihi cadebant (Pl. Men. 1116).
2. Mihi in corde facit amor incendium (Pl. Merc. 590).
3. *Lux est, taurus arat; nox est, requiescit; arātor Libērat emerito fervido colla bovi* (Poëtae lat. min. v. 2, p. 222. Peto Alb. v. 99).
4. *Cuius dolori remēdium est patientiā* (Syr. 108).
5. Ex belluarum corporibus multā remedia morbis et vulneribus elicimus (Cic. N. D. 2, 64, 161).
6. Rufus ad amicos deferebat, se esse herēdem Fadio Gallo (Cic. Fin. 2, 17, 55).
7. Hannibal pollicitus est, brevi caput Italiae omni Capuam fore (Liv. 23, 10, 2).
8. Lacrimis opplet os totum sibi (Ter. Heaut. 306).
9. *Num, tibi quum fauces urit sitis, aureā quaeris Pocūlā?* (Hor. Sat. 1, 2, 114).
10. Hostis illis (=Romanis) acerrimus ero (Liv. 40, 15, 7).
11. Ipse mihi asciam in crus impēgi (Petron. 74).
12. Augustus rempublicam Tiberio reliquit, qui privignus ei fuerat (Eutrop. 7, 10).
13. Tuo viro oculi dolent (Ter. Ph. 1053).

Dativus possessivus

666 (§ 460)

1. Nulli est homini perpetuum bonum (Pl. Curc. 189).
2. Dives est, cui tantā possessio est, ut nihil optet amplius (Cic. Parad. 6, 1, 42).
3. Aegrōto dum animā est, spes esse dicitur (Cic. Att. 9, 10, 3).

4. Plus animi est inferenti pericūlum, quam propulsanti (Liv. 28, 44, 2).
5. Talis hominibus fuit oratio, qualis vitā (Sen. Ep. 114, 1).
6. Huic filium scis esse? Mihi cum eo jam usque a pueritia fuit semper familiaritas (Ter. Heaut. 181—183).
7. In tanta saeculorum serie nullus Hispanis dux magnus praeter Viriātum fuit (Justin. 44, 2, 7).
8. *Nimum boni est, cui nihil est mali* (Enn. ap. Cic. Fin. 2, 13, 41 = Diehl p. 39).
9. Satis est tibi in te, satis in legibus praesidii (Cic. Fin. 2, 26, 84).
10. Nulla mihi tecum, Cato, potest esse dissensio (Cic. Fin. 4, 22, 60).
11. Mihi fuit cum Aquinio amicitia (Cic. Tusc. 5, 22, 63).
12. Est mihi tecum pro aris et focus certamen (Cic. N. D. 3, 40, 94).
13. Nullā est societas nobis cum tyrannis (Cic. Off. 3, 6, 32).
14. Satis superque est sibi suarum cuique rerum, aliēnis nimis implicari molestum est (Cic. Lael. 13, 45).
15. Milvo est quoddam bellum quasi naturāle cum corvo (Cic. N. D. 2, 49, 125).
16. Quo minus honoris erat poētis, eo minora studia fuerunt (Cic. Tusc. 1, 2, 3).
17. Pro libertate magnanīmis viris omnis debet esse contentio (Cic. Off. 1, 20, 68).
18. Est maritīmis urbibus etiam quaedam corruptelā ac demutatio morum: admiscuntur enim novis sermonibus ac disciplinis et importantur non merces solum adventiciae, sed etiam mores (Cic. Rep. 2, 4, 7).
19. *Si tibi parvā est res, est tibi magnā quies* (B. 3138).
20. *Adde, quod est senibus rerum prudentiā major, Solus et, artifices qui facit, usus adest* (Bell. 2; cf. Ov. A. A. 2, 675).
21. *Immodicis brevīs est aetas et rarā senectus* (Mart. 6, 29).
22. Mos antiquis fuit, usque ad meam servatus aetatem, primis epistūlae verbis adicere: «Si vales, bene est; ego valeo» (Sen. Ep. 15, 1).
23. Naturā est omnibus unā (Juv. 13, 166).
24. Artaxerxi, regi Persarum, centum quindecim filii fuere, sed tres tantum justo matrimonio suscepti (Justin. 10, 1, 1).
25. In te artem unam, egregie mirabilem, compēri, semper tibi majorem in adversis, quam in secundis, animum esse (Sall. Ep. ad Caes. p. 146 Nisard).

Дательный падеж при *nomen est*

667 (§ 461)

1. Ei morbo nomen est avaritiā (Cic. Tusc. 4, 11, 24).
2. Caesennius et Clodius, cui nomen est Phormio, nihil de vi dixerunt (Cic. Caecin. 10, 27).
3. Alexandrum, qui apud Pheraeos in Thessalia tyrannidem occupā-

- rat, uxor suā, cui Thebe nomen fuit, noctu occidit (Cic. Inv. 2, 49, 144).
4. Trojā huic loco nomen est (Liv. 1, 1, 5).
5. Demarātus duos filios genuit; nomina his Lucūmo atque Arruns fuerunt (Liv. 1, 34, 2).
6. Servus (Manus ei nomen erat) indicavit, dominos id incendium fecisse (Liv. 26, 27, 7).
7. Salinātor Livio inditum (est) cognōmen (Liv. 29, 37, 4).
8. Gordium nomen est urbi (Curt. 3, 1, 12).
9. Terra circumfusā undique est hac spirabili naturā, cui nomen est aēr (Cic. N. D. 2, 36, 91).
10. Samnītes Maleventum cui nunc urbi Beneventum nomen est, perfūgerunt (Liv. 9, 27, 14).
11. Quid? de Apollonio, cui Gemīno cognōmen est, praeteriri potest? (Cic. Verr. 5, 7, 16).
12. Erat tum in castris inter primōres juvēnum Cn. Marcius, cui cognōmen postea Coriōlāno fuit (Liv. 2, 33, 5).
13. A Carthagīne in Sardiniam classis missa (est) duce Hasdrubāle, cui Calvo cognōmen erat (Liv. 23, 34, 16).
14. Duo sunt Roscii, quorum alteri Capitōni cognōmen est (Cic. Amer. 6, 17).
15. Attus Clausus, cui postea Appio Claudio fuit Romae nomen, ab Regillo, magnā clientium comitātus manu, Romam transfūgit (Liv. 2, 16, 4).
16. Tiberius Sempronius, cui Longo cognōmen erat, cum Hannōne Poeno prospere pugnat (Liv. 23, 37, 10).
17. Legāti ad Hannibālem missi (sunt) Heraclītus, cui Scotīno cognōmen erat, et Crito (Liv. 23, 39, 3).
18. Puero, ex ea genito, Alexandro fuit nomen (Curt. 8, 10, 36).
19. Numitōris filiā duos pueros enixa est. Nomina pueris — alteri Remo, alteri Romūlo fuere (Justin. 43, 2, 3—7).
20. Flumīni a celeritate, quā defluit, Tigri nomen est inditum, quia Persicā linguā «tigrin» sagittam appellant (Curt. 4, 9, 16).

Dativus auctoris

668 (§ 463)

1. Quidquid in hac causa mihi susceptum est, id ego omne me reipublicae causā suscepisse, confirmo (Cic. Pomp. 24, 71).
2. Cui non sunt auditae Demosthēnis vigiliae? (Cic. Tusc. 4, 19, 44).
3. Ex ea disputatione, quae mihi nuper habita est in Tusculano, magnā videbatur, mortis effectā contemptio (Cic. Tusc. 2, 1, 2).
4. Longe aliā omnia inquiringenti comperta sunt, quam quae a legātis sociōrum audierat (Liv. 23, 43, 6).
5. Est ambulanti ad hunc modum sermo ille nobis institutus (Cic. Tusc. 2, 4, 10).

6. Nox unā Hannibāli sine equitibus atque impedimentis acta est (Liv. 21, 34, 9).
7. Metello jam antea cognitum erat genus Numidarum infidum (Sall. Jug. 46, 3).
8. Mihi, ut Urbi satis esset praesidii, consultum ac provisum est (Cic. Cat. 2, 12, 26).
9. *Artibus ingēnuis quaesita est gloriā multis* (Ov. Pont. 2, 7, 47).
10. Ante scriptā epistulā ex duabus tuis prior mihi legi coepta est (Cic. Att. 16, 13a).
11. Mihi inter virtutes grammaticī habebitur aliquā nescire (Quint. 1, 8, 21).
12. *Barbārus hic ego sum, quia nōn intellēgor ulli* (Ov. Tr. 5, 10, 37).
13. Semper in his studiis laboribusque viventi non intellegitur, quando obrēpat senectus (Cic. Sen. 11, 38).

Dativus ethicus

669 (§ 465)

1. Quid mihi L. Pauli nepos quaerit, quomōdo duo soles visi sint? (Cic. Rep. 1, 19, 31).
2. Quid ait tandem nobis Sannio? (Ter. Ad. 2, 4, 12=276).
3. Is mihi etiam queritur! (Cic. Verr. 1, 60, 156).
4. Ego tibi oratorem sic jam instituam, ut, quid efficere possit, ante perspiciam. Sit enim mihi tinctus littēris, audierit aliquid, legerit (Cic. De or. 2, 20, 85).
5. At tibi repente paucis post diebus, quum minime exspectarem, vēnit ad me Caninius (Cic. Fam. 9, 2, 1).
6. Hic mihi etiam Q. Fufius pacis commōda commemorat (Cic. Phil. 8, 4, 11).
7. Tum mihi undīque, clamore sublāto, turbam invadite ac sternite omnia ferro! (Liv. 24, 38, 7).
8. Ubi mi est filius? (Pl. Bacch. 244).
9. Quid agis Micio? Cur perdis adolescentem nobis? (Ter. Ad. 1, 1, 35=60).
10. Scin=(scisne), ubi nunc sit tibi tuā Bacchis? (Ter. Heaut. 4, 6, 16=820).

Dativus finalis

670 (§ 466a)

1. Galli gallinacēi terrori sunt etiam leonibus. ferarum generosisimis (Plin. N. H. 10, 47).
2. His difficultatibus duae res erant subsidio, — scientiā atque usus militum (Caes. B. G. 2, 20, 3).
3. Locus ipse erat praesidio barbāris (Caes. B. G. 6, 34, 6).

4. Ex negotiis, quae ingenio exercentur, in primis magno usui est memoriā rerum gestarum (Sall. Jug. 4, 1).
5. Unā erat magno usui res praeparata a nostris (Caes. B. G. 3, 14, 5).
6. Apud Graecos in scenam prodire ac populo esse spectaculo nemini fuit turpitudini (Nep. Praef. 5).
7. Alter altēri odio est (Pl. Truc. 48).
8. Potestne bonum cuiquam malo esse? (Cic. Parad. 1, 1, 7).
9. Et ex tuis littēris et ex illius, ad me missis, intellēgo, magnae curae ei salūtem meam fuisse (Cic. Fam. 9, 24, 1).
10. Te nunc allōquor, Africāne, cujus mortui quoque nomen splendōri ac decōri est civitāti (Ad Herenn. 4, 15, 22).
11. Mihi ita persuadeo, eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore (Cic. Fam. 13, 73, 2).
12. Plerisque hominibus Gallis, prae magnitudine corporum suorum, brevitas nostra contemptui est (Caes. B. G. 2, 30, 4).
13. Amicitiae nostrae memoriam spero sempiternam fore, idque eo mihi magis est cordi, quod ex omnibus saeculis vix tria aut quattuor nominantur paria amicorum (Cic. Lael. 4, 15).
14. Omnibus curae est, et maximae quidem, quae post mortem futura sint (Cic. Tusc. 1, 14, 31).
15. Eloquentiā principibus maximo ornamento est (Cic. Fin. 4, 22, 61).
16. Quem tibi aut deum aut hominem auxilio futurum putas? (Cic. Verr. 4, 45, 101).
17. M. Aemilius non ad insequendum sibi tarditatem pedum, sed ad fugiendum impedimento fore putabat (Cic. Rab. Perd. 7, 21).
18. L. Roscio mors, ob rempublicam obitā, honori fuit (Cic. Phil. 9, 2, 5).
19. Verisimile non est, odio fuisse parenti filium sine causis multis et magnis (Cic. Amer. 14, 40).
20. Utrum amicitias clarorum virorum calamitati hominibus, an ornamento esse mavultis? (Cic. Balb. 28, 65).
21. Pergite, adulescentes, atque in id studium, in quo estis, incumbite, ut et vobis honori, et amicis utilitati, et reipublicae emolumento esse possitis? (Cic. De or. 1, 8, 34).
22. Est mihi magnae curae, ut ita erudiatur Lucullus, ut patri respondeat (Cic. Fin. 3, 2, 8).
23. Fortitudinī fortunā quoque esse adjumento solet (Ad Herenn. 3, 5, 9).
24. *Esse solent magno damna minora bono* (Ov. Rem. 672).

671 (§ 466b)

1. Lacedaemoniis crimini datum (est), quod arcem Thebānam induciarum tempore occupassent (Justin. 8, 1, 5).
2. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarii graviter fero atque eum, quem dilexi, perisse indignor (Cic. Fam. 11, 28, 2).

3. Memini, gloriari solitum esse Hortensium, quod nunquam bello civili interfuisset: hoc illi tribuebatur ignaviae (Cic. Fam. 2, 16, 3).
4. Matrōnis Corinthiis Medea persuasit, ne sibi vitio illae vertērent, quod abesset a patria (Cic. Fam. 7, 6, 1).
5. Postquam divitiae honori esse coeperunt, paupertas probro haberi coepit (Sall. Cat. 12, 1).

672 (§ 466c)

1. Equitatu, quem auxilio Caesari Aedui miserant, Dumnorix praerant (Caes. B. G. 1, 18, 10).
2. P. Sullā, quem castris praefecerat Caesar, auxilio cohorti venit cum legionibus duabus (Caes. B. C. 3, 51, 1).
3. Marcius maturavit colligae venire auxilio (Liv. 9, 43, 10).
4. Timotheus Ariobarzani auxilio profectus est (Nep. 13, 1, 3).
5. Pericles agros suos dono reipublicae dedit (Justin. 3, 7, 9).
6. Praetor juveni equum eximium dono dat (Liv. 23, 15, 15).
7. Locum insidiis circumspectare Poenus coepit (Liv. 21, 53, 11).
8. Quidam, praesidio castris relictis, in potestatem hostium venerunt (Liv. 22, 59, 9).
9. Vercingetorix locum castris deligit paludibus silvisque munitum (Caes. B. G. 7, 16, 1).

Творительный падеж. Ablativus

(§§ 467—499)

Ablativus separationis

673 (§ 469a)

1. Censores Mamercum tribu moverunt (Liv. 4, 24, 7).
2. Caesar nonnullos signiferos ignominiam notavit ac loco movit (Caes. B. C. 3, 74, 1).
3. Siculi, se moveri possessionibus, avitis suis sedibus ac dis penatibus negant oportere (Cic. Agr. 2, 21, 57).
4. In ea conjuratione fuit Q. Curius, quem censores senatu probri gratiam moverant (Sall. Cat. 23, 1).
5. Loco ille (=Catilinā) motus est, quum est ex Urbe expulsus (Cic. Cat. 2, 1, 1).
6. Virtus nunquam vi ullā labefactari potest, nunquam demoveri loco (Cic. Phil. 4, 5, 13).
7. *Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit. Omnia sede movet, nil sinit esse diu* (Anth. 232).

8. Populus Atheniensis Phocionem et Demetrium Phalerum patriam propulit (Nep. 19, 3, 2).
9. Timoleon incredibili felicitate Dionysium totam Siciliam depulit (Nep. 20, 2, 1).
10. Fui libenter in tua suburbana villa malamque pectore expulit tussim (Catull. 44, 7).
11. Ephesii, quum civitate expellerent Hermodorum, ita locuti sunt: «Nemo de nobis unus excellat» (Cic. Tusc. 5, 36, 105).
12. Aristides nonne ob eam causam expulsus est patriam, quod praeter modum justus esset? (Cic. Tusc. 5, 36, 105).
13. Phalerus Demetrius, quum patriam pulsus esset injuriam, ad Ptolemaeum se regem Alexandream contulit (Cic. Fin. 5, 19, 54).
14. Regno est expulsus Ariobarzanes rex, socius populi Romani atque amicus (Cic. Pomp. 5, 12).
15. Germani suas copias castris eduxerunt (Caes. B. G. 1, 51, 2).
16. Nihil agere sinit morbus, qui me omnibus abduxit officiis (Sen. Ep. 78, 20).
17. *Non domus et fundus, non aeris acervus et auri Aegroti domini deduxit corpore febres, Non animo curas* (Hor. Ep. 1, 2, 47).
18. Hostes, muro turrique dejecti, in foro ac locis patentioribus constiterunt (Caes. B. G. 7, 28, 1).
19. Scyrum, quam Dolopes incolebant, Cimon vacuefecit, seniores veteres urbe insulaeque eiecit (Nep. 5, 2, 5).
20. Quotiens te pater ejus domu sua eiecit? (Cic. Phil. 2, 18, 45).
21. Decemviri prodeunt in contionem abdicantque se magistratu (Liv. 3, 54, 6).
22. Taurus excussit cervice securim (V. Aen. 2, 224).

674 (§ 469b)

1. Fabius, nihil aliud precatus populum Romanum, quam ut Appii Claudii litteras audirent, comitio abiit (Liv. 10, 24, 18).
2. Nemo erat, quin statim castris exeundum putaret (Caes. B. C. 1, 69, 3).
3. Hostes magno cum strepitu ac tumultu castris egressi sunt (Caes. B. G. 2, 11, 1).
4. Barbari nostros navibus egradi prohibebant (Caes. B. G. 4, 24, 1).
5. Marius evadere oppido properavit (Sall. Jug. 56, 5).
6. Ne eo quidem tempore quisquam loco cessit, sed circumventi omnes interfectique sunt (Caes. B. G. 7, 62, 7).
7. Eundem (=Brutum) vidi postea Veliae, cedentem Italiam, ne qua oriretur belli civilis causa propter se (Cic. Phil. 10, 4, 8).
8. Decedere provinciam praetor jussus est (Liv. 39, 3, 3).
9. Fustuarium meretur miles, qui signa relinquit aut praesidio decedit (Liv. 5, 6, 14).
10. Si abesse patriam miserum est, plenae miserorum provinciae sunt,

ex quibus admōdum pauci in patriam revertuntur (Cic. Tusc. 5, 37, 106).

11. *Nec calidae citius decedunt corpore febres,
Textilibus si in picturis ostroque rubenti
Jacteris, quam si in plebeja veste cubandum est* (Lucr. 2, 34).

675 (§ 469c)

1. *Sic tēnēros animos aliēna opprobria saepe
Absterrent vitiis* (Hor. Sat. 1, 4, 128).
2. Helvetii fere quotidianis proeliis cum Germanis contendunt, quum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt (Caes. B. G. 1, 1, 4).
3. Apud Germanos quemcunque mortalium arcere tecto nefas habetur (Tac. Germ. 21).
4. Consul, captis castris, direptione praedaeque abstinet militem (Liv. 38, 23, 2).
5. Romano bello fortuna eum (=Alexandrum, Epiri regem) abstinuit (Liv. 8, 24, 18).
6. Magistratus templis pellebantur, alii omnino aditu ac foro prohibebantur: nemo resistebat (Cic. Sest. 39, 85).

676 (§ 469d)

1. Fabā Pythagorēi utique abstinere jubent (Cic. Div. 2, 58, 119).
2. In omnem vitam unguento abstinemus, quoniam optimus odor in corpore est nullus (Sen. Ep. 108, 16).
3. Ego optimum existimo, qui ceteris ita ignoscit, tanquam ipse cotidie peccet, ita peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscit (Plin. Ep. 8, 22, 2).
4. Quale beneficium est, quod te abstineris nefario scelere? (Cic. Phil. 2, 3, 5).
5. Europā abstinete, Asiā omni, quae cis Taurum montem est, decedite (Liv. 37, 45, 14).
6. Iis (=regis Antiōchi legatis) denuntiatum est, ut excederet Asiae urbibus, quae Philippi aut Ptolemaei regum fuissent, abstineret liberis civitatibus neu quam lacesseret armis (Liv. 33, 34, 3).
7. Barbāri, signa procul conspicati, oppugnatione desistunt (Caes. B. G. 6, 39, 4).
8. Vercingetōrix, ubi de Caesaris adventu cognovit, oppugnatione destitit atque obviam Caesari proficiscitur (Caes. B. G. 7, 12, 1).
9. Ignāri, quum docti sunt a peritis, desistunt facile sententiā (Cic. Off. 3, 3, 15).
10. Hortensius me coepit hortari, ut sententiā desisterem (Cic. Acad. 2, 19, 63).
11. Omnibus aut ipse affui cladibus, aut, quibus atui, maxime unus omnium eas sensi (Liv. 26, 41, 11).

677 (§ 469e)

1. Obscuro te, quam primum hoc me libera miserum metu (Ter. Andr. 2, 2, 14=351).
2. Epaminondas exercitum, obsidione liberatum, domum reduxit incolūmem (Nep. 15, 7, 2).
3. Multos fortunā liberat poenā, metu neminem (Sen. Ep. 97, 15).
4. Themistōcles, quum imperator bello Persico servitute Graeciam liberavisset propterque invidiam in exilium expulsus esset, ingratae patriae injuriam non tulit, quam ferre debuit (Cic. Lael. 12, 42).
5. Magna curā liberatus sum (Cic. Verr. act. 1 9, 26).
6. L. Brutus civitatem dominatu regio liberavit (Cic. Planc. 25, 60).
7. Non liberat diadēma capitis dolore (Bind. 2185).
8. Egredere ex Urbe, Catilina, libera rempublicam metu; in exilium proficiscere! (Cic. Cat. 1, 8, 20).
9. Voluptate illā tanquam rabioso cane, liberatus sum (Aeschin. Ep. 5, 5=p. 147 Didot).
10. Roscius, culpā liberatus et crimine nefario solutus, cupit a vobis discedere (Cic. Amer. 49, 143).
11. Nihil est praestabilius viro, quam periculis patriam liberare (Cic. Mil. 35, 96).
12. Ligarius omni culpā vacat (Cic. Lig. 2, 4).
13. Sapientis animus semper vacat vitio (Cic. Tusc. 3, 9, 19).
14. Nulla vitae pars vacare officio potest (Cic. Off. 1, 2, 4).
15. Omnis castigatio contumeliā vacare debet (Cic. Off. 1, 25, 88).
16. Et legibus et institutis vacat aetas nostra (=senilis), muneribus iis, quae non possunt sine viribus sustineri (Cic. Sen. 11, 34).
17. Is ordo (=senatorius) vitio vacato, ceteris specūmen estol (Cic. Leg. 3, 3, 10).
18. Quidam nequēunt, qualis animus sit vacans corpore, intellegere et cogitatione comprehendere (Cic. Tusc. 1, 22, 50).
19. Omnium rerum naturā cognitā, levamur superstitione, liberamur mortis metu (Cic. Fin. 1. 19, 63).
20. Leva me hoc onēre! (Cic. Fam. 3, 12, 3).

678 (§ 469)

1. Dat tubā signum suis Vercingetōrix atque ex oppido edūcit (Caes. B. G. 7, 81, 3).
2. Hamilcar hostes a muris Carthaginis remōvit (Nep. 22, 2, 4).
3. Vercingetōrix adversarios suos, a quibus paulo ante erat ejectus, expellit e civitate (Caes. B. G. 7, 4, 4).
4. Athenienses optime meritos cives e civitate eiciebant (Cic. Flacc. 7, 16).
5. Potes ex casa vir magnus exire (Sen. Ep. 66, 3).
6. In eundem portum, ex quo eramus egressi, magnā jactati tempestate, confūgimus (Cic. Tusc. 5, 2, 5).

7. Galli, silentio ex castris egressi, ad campestras munitiones accedunt (Caes. B. G. 7, 81, 1).
8. Tu, me ab ea abesse urbe, miraris, in qua domus nihil delectare possit (Cic. Fam. 5, 15, 4).
9. Res familiaris quaeri debet iis rebus, a quibus abest turpitudine (Cic. Off. 2, 24, 87).
10. Scipiōnis consilio atque virtute Hannibal in Africam redire atque ex Italia decedere coactus est (Cic. Cat. 4, 10, 21).
11. Alcibiades a caritate patriae non potuit recedere (Nep. 7, 8, 1).
12. Est non modo liberale paulum nonnunquam de suo jure decedere, sed interdum etiam fructuosum (Cic. Off. 2, 18, 64).
13. Docemur auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostram tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere (Cic. De or. 1, 43, 194).
14. Homines ab injuria non poenam, sed naturam arcere debet (Cic. Leg. 1, 14, 40).
15. Tu, Juppiter, hunc (= Catilinam) et hujus socios a tuis ceterisque templis, a tectis Urbis ac moenibus, a vita fortunisque civium arcebis (Cic. Cat. 1, 13, 33).
16. Lacedaemonii de diutina contentione destiterunt et suam sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt (Nep. 13, 2, 2).
17. Ab iis voluptatibus abstinere minime est difficile (Cic. Tusc. 5, 33, 94).
18. Neque homines temperatos ab injuria et maleficio existimabat (Caesar) (Caes. B. G. 1, 7, 4).
19. Quum multi voluerint paucique potuerint ab uno tyranno patriam liberare, Thrasybulo contigit, ut a triginta oppressam tyrannide et servitute in libertatem vindicaret (Nep. 8, 1, 2).
20. Cognitum est, sapientem ab omni concitatione animi semper vacare (Cic. Tusc. 5, 16, 48).
21. Tribuenda est opera reipublicae, vel omnis potius in ea cogitatio et cura ponenda, tantum huic studio (= philosophiae) relinquendum, quantum vacabit a publico officio et munere (Cic. Div. 2, 2, 7).
22. Error a culpa vacat (Sen. H. Oet. 983).
23. Non enim philosophi solum, sed etiam majores nostri superstitionem a religione separaverunt (Cic. N. D. 2, 28, 71).
24. Fortunam nemo ab inconstantia et temeritate sejungit (Cic. N. D. 3, 24, 61).
25. Alpes Italiam ab Gallia sejungunt (Nep. 23, 3, 4).
26. Secedant improbi, discernant se a bonis (Cic. Cat. 1, 13, 32).
27. In provinciam ejus modi homines cum imperio mittimus, ut, etiamsi ab hoste defendant, tamen ipsorum adventus in urbes sociorum non multum ab hostili expugnatione differant (Cic. Pomp. 5, 13).
28. Homines, etsi aliis multis, tamen hoc uno plurimum a bestiis differunt, quod rationem habent, a natura datam (Cic. Fin. 2, 14, 45).

29. Perspicuum est, natura nos a dolore abhorreere (Cic. Fin. 3, 19, 62).
30. Pauci prudentiam honestam ab deterioribus, utilia ab noxiis discernunt; plures aliorum eventus docentur (Tac. Ann. 4, 33, 10).

679 (§ 469f)

1. Robustus animus et excelsus omni est liber curam et angore (Cic. Fin. 1, 15, 49).
2. Sapientem putas omni perturbatione esse liberum (Cic. Tusc. 4, 27, 58).
3. Ad vivendum, velut ad natandum, is melior, qui onere liberior (Apul. Apol. 21).
4. Vacui metu esse debemus (Cic. Phil. 1, 10, 25).
5. Quum sumus necessariis negotiis curisque vacui, tum avemus aliquid videre, audire, addiscere (Cic. Off. 1, 4, 13).
6. Vacua metu, curam, sollicitudine, periculo vitam bonorum virorum est, contra autem improbis semper aliqui scrupus in animis haeret, semper iis ante oculos judicia et supplicia versantur (Cic. Rep. 3, 16, 26).
7. Vacui curis etiam, quid in caelo fiat, scire avemus (Cic. Fin. 2, 14, 46).
8. Qui est quietus, eum necesse est esse perturbatione omni vacuum (Cic. Tusc. 3, 8, 18).
9. Habet magistros eos, qui dispitent, horam nullam vacuum voluptate esse debere (Cic. Post red. in sen. 6, 14).
10. Ego sum ille consul, cui non forum, non haec sedes honoris (= sella curulis) unquam vacua mortis periculo atque insidiis fuit (Cic. Cat. 4, 1, 2).
11. Eorum domus signis et tabulis pictis erant vacuae (Cic. Verr. 1, 21, 55).
12. Idcirco in hac custodia et tanquam specula collocati sumus, ut vacuum metu populum Romanum nostram vigiliam et prospicientiam redderemus (Cic. Phil. 7, 7, 19).
13. Nihil Maximus fecit alienum sua virtute (Cic. Vatin. 11, 28).
14. Nihil alienum vitam superiore commisit (Cic. Quinct. 31, 98).
15. Negant (philosophi), id esse alienum maiestate deorum, scilicet casas omnium introspicere, ut videant, quid cuique conducat (Cic. Div. 2, 51, 105).
16. Duobus modis, id est aut vi, aut fraude, fit injuria: utrumque homine alienissimum (Cic. Off. 1, 13, 41).
17. Est alienum tanto viro, quantus es tu, quod alteri praeceperit, id ipsum facere non posse (Cic. Fam. Ep. ad Brut. 1, 9, 1).
18. Non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem (Cic. Fam. 9, 14, 2).

1. Id. quod excellentes animos et humanā contemnentis facit, cernitur in duobus, si et solum id, quod honestum sit, bonum iudices, et ab omni animi perturbatiōne liber sis (Cic. Off. 1, 20, 67).
2. Liber a tali irrisiōne Socrātes (Cic. Acad. 2, 39, 123).
3. Viget animus in somnis liber ab sensibus omnique impeditiōne curarum (Cic. Div. 1, 51, 115).
4. Omnes sequentur auctoritatem consulis, solūti a cupiditatibus, libēri a delictis (Cic. Agr. 1, 9, 27).
5. Quam provinciam tenuistis a praedonibus libēram per hosce annos? (Cic. Pomp. 11, 32).
6. Per triennium soli in omni orbe terrarum solūti ac libēri fuerunt ab omni sumptu, molestiā, munēre (Cic. Verr. 4, 10, 23).
7. Horā nullā vacuā a furto, scelēre, crudelitate, flagitio reperietur (Cic. Verr. 1, 12, 34).
8. Omnia sunt nobis vacuā ab omni pericūlo atque etiam suspiciōne belli (Cic. Prov. 12, 30).
9. Hic locus nunquam vacuus fuit ab iis, qui vestram causam defendērent (Cic. Pomp. 1, 2).
10. Caesar oppidum Noviodūnum oppugnare conatus est, quod vacuum ab defensoribus esse audiebat (Caes. B. G. 2, 12, 2).
11. Aliēnum est a sapiente non modo injuriam cui facere, verum etiam nocēre (Cic. Fin. 3, 21, 71).
12. Oportet, hominem ab homine non aliēnum vidēri (Cic. Fin. 3, 19, 63).
13. Alienum est a justitia detrahēre quid de aliquo, quod sibi assūmat (Cic. Fin. 3, 31, 70).
14. Bestiae, quicquid objectum est, quod modo a natura non sit aliēnum, eo contentae non quaerunt amplius (Cic. Tusc. 5, 34, 98).
15. Ne amores quidem sanctos a sapiente aliēnos esse arbitrantur (Cic. Fin. 3, 20, 68).
16. Itā nati factique sumus, ut ad scientiam, prudentiam, fortitudinem aptos animos haberemus, a contrariisque rebus aliēnos (Cic. Fin. 5, 15, 43).
17. Cum duobus ducibus de imperio in Italia est decertatum, Pyrrho et Hannibāle: ab altēro propter probitatem ejus non nimis aliēnos animos habemus, altērum propter crudelitatem semper haec civitas odērit (Cic. Lael. 8, 28).
18. Omnis immodicus dolor turpis est et a viro aliēnus (Cic. Or. ad pop. 43=p. 1348 Nobbe).
19. Nunquam a poētica (=poētica) alienus fui (Plin. Ep. 7, 4, 2).

681 (§ 470a)

1. Moveor, tali amico orbatus, qualis, ut arbitror, nemo unquam erit (Cic. Lael. 3, 10).
2. Te ad cenas itāre desisse, moleste fero. Magnā enim te delectatiōne et voluptate privasti (Cic. Fam. 9, 24, 2).
3. Non viribus aut velocitatibus aut celeritate corporum res magnae geruntur, sed consilio, auctoritate, sententiā, quibus non modo non orbari, sed etiam augeri senectus solet (Cic. Sen. 6, 17).
4. Erras, Clodi: non te iudices urbi, sed carceri reservarunt, neque te retinere in civitate, sed exsilio privare voluerunt (Cic. Att. 1, 16, 9).
5. Tilon, Indiae insulam, perhibent eo praeferrī ceteris terris. quod omnis arbor, quae in ea gignitur, nunquam nudatur tegmine foliorum (Augustini Civ. 21, 5).

682 (§ 470b)

1. Non, mehercule, aequo animo te careo (Cic. Att. 4, 18, 5).
2. Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus est dicere (Cic. in Sall. responsio, 8, 21=p. 1340 Nobbe).
3. Is mihi nuntiavit, te plane febri carere et belle habere (Cic. Fam. 16, 15, 1).
4. Molestum est carere assuetis voluptatibus, abstinere cibo, sitire, esurire (Sen. Ep. 78, 11).
5. Necessitas feriis caret (Pallad. 1, 6=p. 526 b Nisard).
6. Quam huic (=Dionysio) erat miserum carere consuetudine amicorum, homini praesertim docto a puero et artibus ingenuis eruditio! (Cic. Tusc. 5, 22, 63).
7. Lineamentum est longitudo, latitudine carens (Cic. Acad. 2, 36, 116).
8. *Stultum consilium non modo effectu caret, Sed ad perneciem quoque mortales devocat* (Phaedr. 1, 20, 1).
9. Loquacitas raro caret mendacio (Bind. 1692).
10. *Carmina morte carent* (Ov. Am. 1, 15, 32).
11. Aegrum corpus caret viribus (Cic. Fin. 5, 17, 47).
12. Nullum vitae genus omnibus caret incommodis (Erasm. 1, 253).
13. Non potest inveniri vita hominis, carens molestia (Prisciani Praeexerc. p. 433 K.).
14. Nunquam eminentia invidia caret (Vell. 2, 40, 6).
15. *Visu carenti magna pars veri laetet* (Sen. Oed. 295).
16. Male cum eo agitur, qui caret invidis (Bind. 1764).
17. *Quod caret alterna requie, durable non est: Haec reparat vires fessaque membra levat* (Ov. Her. 4, 89).
18. *Invidia excelsos, inopes injuria vexat: Quam felix vivit, quisquis utraque caret!* (Anth. 276).

19. Credo ego, miseram fuisse Penelopem, quae tam diu viduā viro suo caruit (Pl. Stich. 1).
20. Ubi Nilus ad illā, quae Catadūpa nominantur, praecipitat ex altissimis montibus, eā gens, quae illum locum accēdit, propter magnitudinem sonitūs, sensu audiendi caret (Cic. Rep. 6, 19).
21. Non enim, si malum est dolor, carere eo malo satis est ad bene vivendum (Cic. Fin. 2, 13, 41).
22. *Vixere fortes ante Agamemnōna
Multi, sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longā
Nocte, carent quia vate sacro* (Hor. Od. 4, 9, 25).
23. *Invidus acer obit, sed livor morte carebit* (K. 1356).

683 (§ 470b)

1. Aestāte et potiōne et cibo saepius corpus eget (Cels. 1, 3 = p. 21, 16.)
2. Iste tuus amicus apud me non eget commendatione (Cic. Fam. 9, 24, 1).
3. Non egeo medicinā (Cic. Lael. 3, 10).
4. Manifestā non egent probatiōne (Regūla juris) (Bind. 1789).
5. Is minimo eget mortālis, qui minimum cupit (Sen. Ep. 108, 11).
6. Magnā negotia magnis adjutoribus egent (Vell. 2, 127, 2).
7. Alter frenis eget, alter calcaribus (Cic. Att. 6, 1, 12).
8. *Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tempus eget* (V. Aen. 2, 521).
9. *Malae naturae nunquam doctore indigent* (Syr. 362).
10. Is maxime divitiis fruītur, qui minime divitiis indiget (Sen. Ep. 14, 17).
11. Certum signum est infirmitātis pluribus indigere (Apul. Met).
12. Eā est geometriā, quae infimis, mediocribus, summis hominibus et viris terrarum principibus utilis est et maxime necessariā. Hac agricolae, nautae, reges ipsi et imperatōres, omnes omnium conditionum homines, sive quis infāmes et sordidas artes tractat, sive ingenuas et liberāles, aequae prorsus indigent. Hujusce artis praesidio omnem latitudinem, longitudinem, altitudinem, profunditatem agrorum, montium, insularum, fluminum, maris adipiscimur (De la Cerda apud Philippi, Latinität der Neueren, p. 190).
13. Nullā abs te per hos dies epistolā inānis aliquā re utili et suavi venērat (Cic. Att. 2, 8, 1).
14. Haec virgo orbā est patre (Ter. Ad. 650).

Ablativus originis

684 (§ 473)

1. Atheniensibus licet eōdem patre natas uxōres ducere (Nep. 5, 1, 2).
2. Orphēus et Rhesus di sunt, Musā matre nati (Cic. N. D. 3, 18, 45).
3. Quidam parentibus nati sunt humilibus (Cic. Lael. 19, 70).

4. Parente Sestius natus est homine et sapienti et sancto et sevō (Cic. Sest. 3, 6).
5. Romūlus patre Marte natus est (Cic. Rep. 2, 2, 4).
6. Dionysos multos habemus: primum Jove et Proserpinā natum: secundum Nilo, tertium — Cabiro patre, quartum Jove et Lunā, quintum Niso natum et Thyōne (Cic. N. D. 3, 23, 58).
7. Numae Pompilii regis nepos, filiā ortus, Ancus Marcius erat (Liv. 1, 32, 1).
8. Erat in Carnutibus summo loco natus Tasgetius (Caes. B. G. 5, 25, 1).
9. Romūlus Sabinas, honesto ortas loco virgines, rapi jussit (Cic. Rep. 2, 7, 12).
10. *Fortes creantur fortibus et bonis* (Hor. Od. 4, 4, 29).
11. *Maecenas, atavis edite regibus* (Hor. Od. 1, 1, 1).
12. Galli, se ab Dite patre prognatos, praedicant (Caes. B. G. 6, 18, 1).
13. Dicaearchus Pherecrātem quendam ait a Deucalione ortum (Cic. Tusc. 1, 10, 21).
14. Difficile factu est — a dis ortis fidem non habere (Cic. Tim. c. 11).

Ablativus auctoris

685 (§ 474)

1. Non semper viator a latrone, nonnunquam etiam latro a viatore occiditur (Cic. Mil. 21, 55).
2. *Laudatur ab his, culpatur ab illis* (Hor. Sat. 1, 2, 11).
3. Famā est, adjutum Terentium in scriptis a Laelio et Scipione (Suet. p. 293, 5 Roth).
4. Quidquid bene dictum est ab ullo, meum est (Sen. Ep. 16, 7).
5. Hieronimus, Syracusanorum rex, propter crudelitatem superbiamque a suis interfectus est (Periocha Liv. 24).
6. Soror quam valde a fratre dilecta est (Quint. Decl. 381 = p. 499 Lemaire).
7. *Canes currentes bibere in Nilo flumine,
A corcodilis ne rapiantur, traditum est* (Phaedr. 1, 25, 3).
8. Brevis a natura vitā vobis data est, at memoriā bene redditae vitae sempiternā (Cic. Phil. 14, 12, 32).
9. Neque enim ita generati a natura sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur; sed ad severitatem potius et ad quaedam studia graviora et majora (Cic. Off. 1, 29, 103).
10. *Aut nihil est sensus animis a morte relictum,
Aut mors ipsa nihil* (Lucan. 3, 39).

Ablativus comparationis

686 (§ 475)

1. Quis me est divitior? (Pl. Aul. 809).
2. Quis me Thebis alter vivit miserior? (Pl. Amph. 1046).
3. Quid potest esse sole majus? Quantulus nobis videtur! Mihi quidem quasi pedalis (Cic. Acad. 2, 26, 82).
4. A dis immortalibus quae potest homini major esse poenā furōre atque dementia? (Cic. Har. 18, 39).
5. Ex Nestōris linguā melle dulcior fluebat oratio (Cic. Sen. 10, 31).
6. Quid est — non dicam in homine, sed in omni caelo atque terrā — ratiōne divinius? (Cic. Leg. 1, 7, 22).
7. Quae est domestica sede jucundior? (Cic. Fam. 4, 8, 2).
8. Nemo me minus timidus, nemo tamen cautior (Cic. Phil. 12, 10, 24).
9. Nihil in hominum genere rarius perfecto oratore inveniri potest (Cic. De or. 1, 28, 128).
10. Nihil lacrimā citius arescit (Ad Herenn. 2, 31, 50).
11. Turpis fugā mortis omni est morte pejor (Cic. Phil. 8, 10, 29).
12. Duriore osse dentes sunt (Cels. 8, 1=p. 325, 2).
13. Honestā mors turpi vitā potior (Tac. Agr. 33).
14. Consuetudo quovis tyranno potentior (Erasm. 2, 93).
15. Saepe pax periculosior bello fuit (Petrarca, Epist. de rebus fam. 12, 2=Hb. 662).
16. Nihil vicissitudine studiorum officiorumque jucundius (Cic. Lael. 14, 49).
17. Efficacior omni arte necessitas (Curt. 4, 3, 24).
18. Respublicā mihi vitā est meā carior (Cic. Fam. 10, 12, 5).
19. Nihil neque firmitus, neque felicitus, neque laudabilius est republicā, in qua abundant milites eruditi (Veget. 1, 13).
20. Accepi epistolās tuas, aliam aliā jucundiozem (Cic. Att. 7, 2, 3).
21. Qui nihil habet in vita jucundius vitā, is cum virtute vitam non potest colere (Ad Herenn. 4, 14, 20).
22. Pauci, quibus relicta est animā, clausi in tenēbris, cum maerore et luctu morte graviozem vitam exigunt (Sall. Jug. 14, 15).
23. Omnes stulti sunt sine dubio miserissimi, maxime quod stulti sunt: miserius enim stultitiā quid possumus dicere? (Cic. N. D. 1, 9, 23).

687 (§ 475)

1. *Homine imperito nunquam quicquam injustius est, qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat* (Ter. Ad. 98).
2. *igne quid utilius? Si quis tamen urere tectā compārat, audāces instruit igne manūs* (Ov. Tr. 2, 267).
3. *Risu inepto res ineptior nullā est* (Catull. 39, 16).
4. *Sapiens uno minor est Jove* (Hor. Ep. 1, 1, 107).
5. *Dulcia rura, valete, et Lydia, dulcior illis,*

- Et casti fontes, et, felix nomen, agelli* (Poetae lat. min. v. 2, p. 10).
6. *Vivere naturae si convenienter oportet, Novistine locum potiozem rure beato?* (Hor. Ep. 1, 10, 12).
 7. *Passer mortuus est meae puellae, Passer, deliciae meae puellae, Quem plus illa oculis suis amabat* (Catull. 3, 1).
 8. *Sed fulgente trahit constrictos gloria curru, Non minus ignotos generosis* (Hor. Sat. 1, 6, 23).

688 (§ 476)

1. Ad duodecim milia sunt caesa; capta plus quinque milia hominum, equi quadringenti, signa militaria sexaginta duo (Liv. 40, 33, 7).
2. Caprae ferae sunt, quae saliunt e saxo pedes plus sexagenos (Varro R. R. 2, 3, 3).
3. Triginta dies obsidio fuit, per quos raro unquam nix minus quattuor pedes altā jacuit (Liv. 21, 61, 10).
4. Inter eos satis constabat non minus ducentos Carthaginiensium equites fuisse, et divitiis quosdam et genere illustres (Liv. 29, 34, 17).
5. Tribunum plebis, plus viginti vulneribus acceptis jacentem moribundumque vidistis (Cic. Sest. 39, 85).
6. Quid potest esse sole majus? quem mathematici amplius duodeviginti partibus confirmant majorem esse, quam terram (Cic. Acad. 2, 26, 82).
7. Quinque milium armatorum non amplius relictum erat praesidium (Liv. 40, 31, 8).
8. Catmelus regulus praeerat tribus haud amplius milibus armatorum (Liv. 41, 1, 8).
9. Herennium, negotiatorem ex Africa, Syracusis amplius centum cives Romani cognoscebant (Cic. Verr. 2, 5, 14).
10. Lacedaemonii soli toto orbe terrarum septingentos jam annos amplius unis moribus et nunquam mutatis legibus vivunt (Cic. Flacc. 26, 63).

689 (§ 477)

1. Eo quum de improvise celeriusque omni opinione Caesar venisset, Remi ad eum legatos miserunt (Caes. B. G. 2, 3, 1).
2. Haec ego aut omnino falsā, aut certe minora opinione esse confido (Caes. B. C. 2, 31, 5).
3. Quum resisteret Servilius consul et minus opinione suā efficēret, duas leges promulgavit (Caes. B. C. 3, 21, 1).
4. Quum, e Cilicia decedens, Rhodum venissem et eo mihi de Q. Hortensii morte esset allatum, opinione omnium majorem animo cepi dolorem (Cic. Brut. 1, 1).

5. Neque cuiquam mortalium injuriae suae parvae videntur: multas eas gravius aequo habuere (Sall. Cat. 51, 11).
6. Non Euripides solum, sed etiam Aeschylus et Sophocles ab aliis poetis justo saepius in certaminibus sunt superati (M i l l e, Fr. com. 11, 903—4)
7. *Ponamus nimios gemitus; flagrantior aequo Non debet dolor esse viri, nec vulnere major* (Juv. 13, 11).

Ablativus instrumenti

690 (§ 478)

1. Terram vestitam est floribus, herbis, arboribus, frugibus (Cic. N. D. 2, 39, 98).
2. Commius cum suis equitibus latrocinii se alebat (Caes. B. G. 8, 47, 2).
3. Eumenes vincebat omnes curam, vigilantiam, patientiam, calliditate et celeritate ingenii (Nep. 18, 1, 3).
4. Servus lanceam collum ejus trajecit (Petron. 62).
5. Tyrannus fuit ille et fulmine ictus est, et poenas diis immortalibus dedit (Quint. Decl. 274=p. 133 Lemaire).
6. Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera (Pl. Aul. 195).
7. Haec multo labore quaesitam unam eripuit horam (Cic. Sulla 26, 73).
8. Te populus lapidibus persequitur (Petron. 90).
9. Capita conjurationis virgis caesi ac securi percussi (sunt) (Liv. 10, 1, 3).
10. Si omnes, qui reipublicae consulunt, cari nobis esse debent, certe in primis imperatores, quorum consiliis, virtute, periculis retinemus nostram salutem (Cic. De or. 2, 40, 168).
11. Danda est opera, ut senes et amicos et juventutem et maxime rempublicam consilio et prudentiam adjuvent (Cic. Off. 1, 34, 122).
12. Longa praefatione vel excusare vel commendare ineptias ineptissimum est (Plin. Ep. 4, 14, 8).
13. Neque enim certa incertis declarantur (Quint. 5, 10, 8).
14. Jupiter optimus maximus, cujus nutu et arbitrio caelum, terra mariaque reguntur, saepe ventis vehementioribus, aut immoderatis tempestatibus, aut nimio calore, aut intolerabili frigore hominibus nocuit, urbes delavit, fruges perdidit (Cic. Amer. 45, 131).
15. Amulius fratris filiae, Reae Silviae, per speciem honoris, quum Vestalem eam legisset, perpetua virginitate spem partus admittit (Liv. 1, 3, 11).
16. Pudore et liberalitate liberos retinere satius esse, credo, quam metu (Ter. Ad. 57).
17. Id quod ajunt, auribus teneo lupum: nam neque quo pacto a me amittam, neque uti retineam, scio (Ter. Ph. 506).
18. *At tubam terribili sonitu taratantara dixit* (Ennius=Diehl p. 21).

19. Nobiscum nec animo est nec corpore (Cic. Phil. 12, 9, 23).
20. Cur res tam dissimiles eodem nomine appellas? (Cic. Fin. 2, 3, 9).
21. Non omnes homines aliquo errore ducuntur? (Plin. Ep. 9, 12, 1).
22. Comites Antonii huic urbi ferro ignique minitantur (Cic. Phil. 11, 14, 37).
23. Quam miserum est — carere consuetudine amicorum homini praesertim docto a puero et artibus ingenuis erudito (Cic. Tusc. 5, 22, 63).
24. Rhenus multis capitibus in Oceanum influit (Caes. B. G. 4, 10, 5).

691 (§ 478)

1. Non viribus aut velocitatibus aut celeritate corporum res magnae geruntur, sed consilio, auctoritate, sententia, quibus non modo non orbari sed etiam augeri senectus solet (Cic. Sen. 6, 17).
2. Nullam re conciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt ii, qui reipublicae praesunt, quam abstinentiam et continentiam (Cic. Off. 2, 22, 77).
3. Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi — saepe parvo (Cic. Mil. 12, 32).
4. Rectius videtur ingenii, quam virium, opibus gloriam quaerere (Sall. Cat. 1, 3).
5. Periculosum est in tot humanis erroribus sola innocentiam vivere (Liv. 2, 3, 4).
6. Grave est ingrati animi vitium, intolerabile, et concordiam, quam humana imbecillitas fulcitur, scindit ac dissipat (Sen. Benef. 7, 27, 3).
7. Bonum publicum, ut in plerisque negotiis solet, privata gratia devictum est (Sall. Jug. 25, 3).
8. Multis simulationum involucribus tegitur et quasi velis quibusdam obtenditur unius cujusque naturam (Cic. Qu. fr. 1, 1, 5).
9. Sociam nobis urbem vi atque armis cepisti (Liv. 34, 32, 16).
10. (Aeneas) *dixit vaginamque eripit ensem Fulmineum strictoque ferit retinacula ferro* (V. Aen. 4, 579).
11. Adulescentium animi dolis haud difficulter capiebantur (Sall. Cat. 14, 5).
12. Immensis laboribus comparatur eruditio (Erasm. 1, 272).
13. Obtrectatio et livor pronis auribus accipiuntur (Tac. Hist. 1, 1, 11).
14. Carthago est lingua Poenorum «nova civitas», ut docet Livius (Serv. ad V. Aen. 1, 366).
15. Multum mihi contulerunt ad bonam valetudinem amici, quorum adhortationibus, vigiliis, sermonibus allevabar. Nihil aequae aegrum reficit atque adjuvat, quam amicorum affectus (Sen. Ep. 78, 4).
16. Similia similibus curantur (K. 2543. R. 431).
17. Saepe homines imperitos falsis rumoribus terreri, cognitum est (Caes. B. G. 6, 20, 2).

18. Paritur pax bello (Nep. 15, 5, 4).
19. Propter socios, nullā ipsi injuriā lacessiti, majores nostri cum Antiōcho, cum Philippo, cum Aetōlis, cum Poenis bella gesserunt (Cic. Pomp. 6, 14).
20. Inimicos sagittā eminus, hastā comminus petimus (Curt. 7, 8, 18).
21. Non poenis malorum, sed bonorum praemiis bonos facis (Plin. Pan. 70, 2).
22. Omnia semper, quae magistratūs ille dicet, secundis auribus, quae ab nostrum quo dicentur, adversis accipietis (Liv. 6, 40, 14).
23. Unā est amicitia in rebus humanis, de cujus utilitate omnes uno ore consentiunt (Cic. Lael. 23, 86).
24. Cibo et potione fames sitisque depulsa est (Cic. Fin. 1, 11, 37).
25. Virtus nunquam vi ullā labefactari potest, nunquam demoveri loco. Hac virtute majores vestri primum universam Italiam devicerunt, deinde Carthaginem exciderunt, Numantiam everterunt, potentissimos reges, bellicosissimas gentes in dicionem hujus imperii redegerunt (Cic. Phil. 4, 5, 13).
26. Vera virtus atque honestus labor honoribus, praemiis, splendore decoratur, vitia autem hominum atque fraudes damnis, ignominiiis, vinclis, verberibus, exsiliis, morte multantur (Cic. De or. 1, 43, 194).
27. Multi in custodia, multi in exsilio dolorem suum doctrinae studiis levaverunt (Cic. Fin. 5, 19, 53).
28. Leges cum omnibus semper unā atque eadem voce loquuntur (Cic. Off. 2, 12, 42).
29. Elephantī in proeliis magnitudine corporum, barritus horrore, formae ipsius novitate homines equosque conturbant (Veget. 3, 23).
30. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur (Curt. 8, 8, 11).
31. Meis auribus audivi (Apul. Met. 3, 16 = p. 58, 7 Vliet).
32. Saucius factus sum in Venēris proelio: sagittā Cupido cor meum transfixit (Pl. Persa 24).
33. Fluvius Atrātus sanguine fluxit (Cic. Div. 1, 43, 98).
34. Ptolemaeus in proelio telo venenato ictus est (Cic. Div. 2, 66, 135).
35. Poenos populus Romanus justitia vicit, armis vicit, liberalitate vicit (Ad Herenn. 4, 13, 19).
36. Vi victa vis (Cic. Mil. 11, 30).

692 (§ 478)

1. *Non ego velifera tumidum mare findo carina* (Prop. 4, 8, 35).
2. *Nutratur vento, vento restinguitur ignis;
Lenis alit flammam, grandior auram necat* (Ov. Rem. 807).
3. *At pulchrum est digno monstrari et dicier* (=dici): «*hic est*» (Pers. 1, 28).
4. *Audaces cogimur esse metu* (Ov. Tr. 1, 2, 4).

5. *Sit tibi terra levis, mollique tegaris arena!* (Mart. 9, 30, 11).
6. *Capit omnia tellus,
Quae genuit; caelo tegitur, qui non habet urnam* (Lucan. 7, 819).
7. *Verbisque decoris
Obvolvitis vitium* (Hor. Sat. 2, 7, 41).

693 (§ 479)

1. Metellus cuncta moenia Zamae exercitu circumvenit (Sall. Jug. 57, 2).
2. Turoni legionario milite oppressi sunt (Tac. Ann. 3, 41).
3. Servos agrestes et barbaros, quibus silvas publicas depopulatus erat Etruriamque vexarat, ex Appennino deduxerat (Cic. Mil. 9, 26).
4. Armatis hominibus ante diem tertium Nonas Novembres expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, Quinti fratris domus inflammata (Cic. Att. 4, 3, 2).
5. Milonem dixisti gladiatoribus et bestiariis obsedissem republicam (Cic. Vatin. 17, 40).
6. Haec castella noctu excubitoribus ac firmis praesidiis tenebantur (Caes. B. G. 7, 69, 7).
7. Stipatus semper sicariis, saeptus armatis, munitus indicibus fuit (Cic. Sest. 44, 95).
8. Appius Caecus sic loquitur: «ideo viam munivi, ut eam tu, alienis viris comitata, celebrares?» (Cic. Cael. 14, 34).
9. Agrippina respicit Anicetum, centurione comitatum (Tac. Ann. 14, 8).

Ablativus instrumenti в выражениях *equo vehi* и т. п.

694 (§ 480)

1. Indorum rex breviora itinera equo conficit; longior ubi expeditio est, elephantī vehunt currum (Curt. 8, 9, 29).
2. Acilius consul, ut situm nosceret urbis, ab omni parte equo moenia est circumvectus (Liv. 36, 22, 4).
3. Cursor, ad Olympia proficisci cogitans, visus est in somnis curru quadrigarum vehi (Cic. Div. 2, 69, 144).
4. Illam (=sacerdotem) ad sollemne sacrificium curru vehi jus erat (Cic. Tusc. 1, 47, 113).
5. Quum ab Epidauro Piraeum navi advectus essem, ibi Marcellum conveni (Cic. Fam. 4, 12, 1).
6. E Pompejano navi advectus sum in Luculli nostri hospitium (Cic. Att. 14, 20, 1).
7. Nave primus in Graeciam ex Aegypto Danaus advēnit (Plin. N. H. 7, 206).
8. Accessum est ad Britanniam omnibus navibus meridiano fere tempore (Caes. B. G. 5, 8, 5).

9. Domitius navibus Massiliam pervēnit (Caes. B. C. 1, 36, 1).
10. Verres, ut mos fuit Bithyniae regibus, lecticā octophōro ferebātur, in qua pulvīnus erat perlucidus, rosā farctus. Eādem lectīcusque in cubiculum deferebatur (Cic. Verr. 5, 11, 27).
11. Diagōras Athēos ille qui dicitur, quum ei naviganti vectōres, adversā tempestāte timīdi et perterrīti, dicerent, non injuriā sibi illud accidēre, qui illum in eandem navem recepissent, ostendit eis in eodem cursu multas alias laborantes quaesivīque, num etiam in iis navibus Diagōram vehi, credērent (Cic. N. D. 3, 37, 89).
12. Equus, in quo ego vehebar, mecum unā demersus, rursus apparuit (Cic. Div. 2, 67, 140).

Ablativus instrumenti при afficere и praeditus

695 (§ 481)

1. Ego me, hoc honore praeditum, tantis vestris beneficiis affectum, statui, Quirites, vestram voluntatem et reipublicae dignitatem et salutem provinciarum atque sociorum meis omnibus commōdis et rationibus praeferre oportere (Cic. Pomp. 24, 71).
2. Si sciens fallo, tum me, Juppiter optime maxime, domum, familiam remque meam pessimo leto afficias! (Liv. 22, 53, 11).
3. Hostes ex oppido legiones educunt suas, nimis pulchris armis praeditas (Pl. Amph. 217).
4. Feles est animal quadrupes, domesticum, acutis unguibus, mirā velocitate oculisque etiam noctu cernentibus praeditum, muribus et avibus infestissimum (Forcellini in v. feles).
5. Virtute ipsā multi non tam praediti esse, quam videri solent (Cic. Lael. 26, 97).
6. Omnes, qui maximo ingenio praediti sunt, stimulis gloriae concitati, res praeclaras aggrediuntur (Osorius, De gloria 1, 4).
7. Epicūrus, deos nihil agere, nihil curare, confirmat, membrisque humanis esse praeditos, sed eorum membrorum usum nullum habere (Cic. N. D. 3, 1, 3).
8. Alexander — vir supra humanam potentiam magnitudine animi praeditus (Justin. 12, 16, 1).

Ablativus copiae

696 (§ 482)

1. Constat, Germaniam et Galliam et proxime ab illis Italiam abundare rivis et fluminibus, quia caelo humido utuntur et ne aestas quidem imbris caret (Sen. Nat. quaest. 3, 6, 2).
2. Pompei oratio omnibus ornamentis abundavit (Cic. Balb. 7, 17).

3. Cyprus abundat materiā utili ad naves aedificandas (Lambinus ad Hor. Od. 1, 13).
4. Eripite nos ex faucibus eorum, quorum crudelitas nostro sanguine non potest expleri (Cic. De or. 1, 52, 225).
5. Fabulis non explētur venter (Erasm. 1, 202).
6. *Praesentibus exple
Deliciis animum; post mortem nullā voluptas* (Anth. 911).
7. Vēteres oratores iis artibus adolescentium pectora implebant, in quibus de bono et injusto disputatur (Tac. Dial. 31, 5).
8. Sol mundum omnem suā luce complet (Cic. N. D. 2, 46, 119).
9. *Discubuere tōris procēres, et corpora tostā
Carne rēplent, vinoque levant curasque sitimque* (Ov. Met. 12, 155).
10. *Pēras imposuit Juppiter nobis duas:
Propriis rēplētam vitis post tergum dedit,
Aliēnis ante pectus suspendit gravem.
Hac re videre nostra māla non possumus,
Alii simul delinquunt, censores sumus* (Phaedr. 4, 10).
11. Aliorum medicus, ipse vulneribus scates (B. 125).
12. Nunc meum cor cumulatur irā (Caecilius ap. Cic. Cael. 16, 37= p. 64 Diehl).

697 (§ 482)

1. *Pollicitis dives quilibet esse potest* (Ov. A. A. 1, 444).
2. Duae sunt Baliāres insulae, major altēra atque opulentior armis virisque (Liv. 28, 37, 5).
3. Di immortales, quibus et quantis me donatis gaudiis! Aulam auro onustam habeo. Quis me est ditior? (Pl. Aul. 808).
4. Si vitā, doloribus refertā, fugienda est, summum profecto malum est vivere cum dolore (Cic. Fin. 1, 12, 41).
5. Nihil est praestabilius otiosā vitā, plenā et confertā voluptatibus (Cic. Sest. 10, 23).
6. Scito, venire te in locum, hominibus plenum, amicis vacuum (Sen. Benef. 6, 34, 4).
7. *Sed quam continuis et quantis longā senectus
Plenā malis!* (Juv. 10, 190).
8. *Maxima quaeque dōmus servis est plenā superbis* (Juv. 5, 66).
9. Ite alācres et spe pleni, ut, quam gloriam accepistis a majoribus vestris, posteris relinquatis (Curt. 4, 14, 25).
10. Plenus annis abiit, plenus honoribus (Plin. Ep. 2, 1, 7).
11. Planities sub radicibus montium spatiōsā procumbit, fertilis terrā multisque vicis atque urbibus frequens (Curt. 5, 4, 6).
12. Amor et melle et felle est fecundissimus (Pl. Cist. 69).

Ablativus pretii

698 (§ 484)

1. Ego spem pretio non emo (Ter. Ad. 219).
2. *Sperne voluptates: nocet emptā dolore voluptas* (Hor. Ep. 1, 2, 55).
3. Empta dolore docet experiētiā (Riley 100).
4. *Nolo virum facili redimit qui sanguine famam;*
Hunc volo, laudari qui sine morte potest (Mart. 1, 8, 5).
5. Verissime dictum est ab Epicharmo Sicūlo, laboribus omnia bona deos immortales hominibus vendere (Majoragius apud Baumstark, Orat. lat. p. 244).
6. *Argentum accēpi, dōte imperium vendidi* (Pl. Asin. 87).
7. Eriphylā auro viri vitam vendidit (Cic. Inv. 1, 50, 94).
8. Tantūlo impendio ingens victoriā stetit (Curt. 3, 11, 27).
9. Magno aestimamus tardius mori (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 7).
10. Magno ubique pretio virtus aestimatur (Val. Max. 5, 4, 1).
11. Venter praecepta non audit: poscit, appellat; non est tamen molestus creditor: parvo dimittitur, si modo das illi, quod debes, non quod potes (Sen. Ep. 21, 11).
12. Antiquis mos erat, ut cottidie lavarentur: hinc tot balnea publica et privata. Feminae et pueri gratis, viri autem quadrante lavabantur (Camus ad Ter. Eun. 3, 5, 34; Forcellini in v. lavo).

699 (§ 485)

1. Quid minus libero dignum, quam cogi a magistratu furtum reddere? (Cic. Verr. 2, 24, 58).
2. Quis est dignus nomine hominis, qui unum diem totum velit esse in isto genere voluptatis? (Cic. Fin. 2, 34, 114).
3. Est verā felicitas felicitate dignum videri (Plin. Pan. 74, 1).
4. Non praeciditur spes plebejo quoque, si dignus summo honore erit, apiscendi summi honoris (Liv. 4, 3, 7).
5. Nihil laudabilius, nihil magno et praeclaro viro dignius placabilitate atque clementia (Cic. Off. 1, 25, 88).
6. Nihil est agri culturae melius, nihil homine libero dignius (Cic. Off. 1, 42, 151).
7. Lucius Philippus—vir patre, avo, majoribus suis dignissimus (Cic. Phil. 3, 10, 25).
8. Paetum, ut et meum amicum, et tua dignum amicitia, tibi commendo (Cic. Fam. 13, 13, 1).
9. Uni gubernatori, uni medico,—si digno modo sunt iis artibus,—rectius est alteri navem committere, aegrum alteri, quam multis (Cic. Rep. 1, 40, 62).
10. *Qui consilio est nocens,*
illum esse quavis dignum poena iudico (Phaedr. 5, 3, 12).
11. Quid est optabilius sapientia, quid praestantius, quid homini melius, quid homine dignius? (Cic. Off. 2, 2, 5).

12. Summa et perfecta gloria constat ex tribus his: si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore dignos putat (Cic. Off. 2, 9, 31).
13. *Dignum laude virum Musae vetat mori* (Hor. Od. 4, 8, 28).
14. Sic sentit senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quam eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt (Cic. Ep. ad Brut. 1, 3, 3).
15. Corporis voluptas non satis est digna hominis praestantia (Cic. Off. 1, 30, 106).
16. Qui laborem atque animi contentionem refugit, is plane se ipsum bonis rebus omnibus indignum ostendit (Majoragii oratio ap. Baumstark, p. 244).

Ablativus instrumenti

(отдельные случаи употребления)

700 (§ 486)

1. Persaepe etiam privati in hac republica perniciosos cives morte multarunt (Cic. Cat. 1, 11, 28).
2. Sullā omnes, quos oderat, morte multabat (Cic. Lig. 4, 12).
3. Hunc leges exsilio, naturā morte multavit (Cic. Cluent. 10, 29).
4. Ego vero illi (=Lycurgo) maximam gratiam habeo, qui me eā poenā multaverit, quam sine mutuatiōne et sine versurā possem dissolvere (Cic. Tusc. 1, 42, 100).
5. Vitia hominum atque fraudes damnis, ignominiiis, vinculis, verberibus, exsiliis, morte multantur (Cic. De or. 1, 43, 194).

701 (§ 487)

1. Omnibus rebus omnibusque sermonibus aliquid salutare miscendum est (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 2).
2. *Interdum miscentur tristia laetis* (Ov. Fast. 6, 463).
3. *Misce stultitiam consiliis brevem:*
Dulce est desipere in loco (Hor. Od. 4, 12, 27).
4. Imber, nive mixtus, et intoleranda vis frigoris et homines multos et jumenta et elephantos prope omnes absumpsit (Liv. 21, 56, 6).
5. Ut tu illa omnia odio, invidia, misericordia miscuisti! (Cic. De or. 2, 50, 203).
6. Catōnis me nunquam satiare potuit oratio: tantus erat in homine gravitate mixtus lepos (Cic. Rep. 2, 1, 1).
7. Cernitis crudelitate mixtas libidines (Cic. Scaur. 13).

702 (§ 488)

1. Nemo, nisi victor, pace bellum mutavit (Sall. Cat. 58, 15).
2. *Exsilioque domos et dulcia limina mutant*
Atque alio patriam quaerunt sub sole jacentem (V. Georg. 2, 511).
3. Germani agri culturae non student. Ejus rei multas afferunt cau-

sas: ne, assiduā consuetudīne capti, studium belli gerendi agri culturā commūtent (Caes. B. G. 6, 22, 3).

4. Habebit respubicā civem sine ignominia quemquam, qui ad perniciem innocentis fidem suam et religiōnem pecuniā commutarit? (Cic. Cluent. 46, 129).
5. Lixae, permixti cum militibus, diu noctuque vagabantur, et palantes agros vastare, villas expugnare, pecōris et mancipiorum praedas certantes agere, eaque mutare cum mercatoribus vino advectionis et aliis talibus (Sall. Jug. 44, 5).
6. Hoc gaudium quo maerore mutatum est! (Plin. Ep. 5, 16, 7).

703 (§ 489)

1. *Exsilia mihi sunt haud nova, assuēvi malis* (Sen. Ag. 302).
2. Fures — gens assuetā rapinis, aliēnis insidians opibus (Gradus ad Parnassum in v. fur).
3. Suebi, a pueris nullo officio aut disciplinā assuefacti, nihil omnino contra voluntatem faciunt (Caes. B. G. 4, 1, 9).
4. Orbus iis rebus omnibus, quibus et naturā me, et voluntas, et consuetudo assuefecerat, quum ceteris, tum mihi ipse displiceo (Cic. Fam. 4, 13, 1).
5. Catilinā, stuprorum et scelerum exercitatioe assuefactus frigore et fame et siti et vigiliis perferendis, fortis ab istis praedicabatur (Cic. Cat. 2, 5, 9).
6. Homines labore assiduo et cotidiāno assueti, quum tempestatis causā opere prohibentur, ad pilam se aut ad talos aut ad tesseras conferrunt, aut etiam novum sibi ipsi aliquem excogitant in otio ludum (Cic. De or. 3, 15).

704 (§ 490)

1. Caesar, insidias veritus, exercitum equitatumque castris continuit (Caes. B. G. 2, 11, 2).
2. Homo, nisi magnā sapientiā praeditus, vix regionibus officii magnis in fortunis et copiis continetur (Cic. Agr. 2, 35, 97).
3. Omnes artes, quae ad humanitatem spectant, habent quoddam commune vinculum et quasi cognatione quadam inter se continentur (Cic. Arch. 1, 2).
4. Nam, si quis minorem gloriae fructum putat ex Graecis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat, propterea quod Graecā leguntur in omnibus fere gentibus, Latinā suis finibus, exiguis sane, continentur (Cic. Arch. 10, 23).
5. Solon, rempublicam duabus rebus contineri dixit—praemio et poena (Cic. Ep. ad Brut. 1, 15, 3).
6. Tribus rebus animantium vitā tenetur: cibo, potione, spiritu (Cic. N. D. 2, 54, 134).
7. Tantum scimus, quantum memoriā tenemus (B. 3285).

8. Quo morbo tenēris? (Erasm. 1, 9).
9. Labienus, quum et loci natura et manu munitissimis castris sese teneret, de suo ac legionis periculo nihil timebat (Caes. B. G. 5, 57, 1).
10. Hispaniā, inter Africam et Galliam positā, Oceāni freto et Pyrenaeis montibus clauditur (Justin. 44, 1, 3).
11. Captivi in carcere inclusi sunt (Liv. 24, 19, 11).
12. Video carcerem publicum, saxis ingentibus structum, angustis foraminibus tenuem lucis umbram recipientem (Calpurn. Decl. 4 = p. 528. Lemaire).
13. Non videntur tibi contra naturam vivere, qui jejūni bibunt, qui vinum recipiunt inanibus venis et ad cibum ebrii transeunt? (Sen. Ep. 122, 7).
14. Omnis disciplinā memoriā constat, frustra docemur, si, quidquid audimus, praeterfluat (Quint. 11, 2, 1).
15. *Rarā mens intellēgit, Quod interiore condidit curā angulo* (Phaedr. 4, 2, 5).
16. Contentus eram, mi Dolabellā, tuā gloriā (Cic. Fam. 9, 14, 1).
17. Germani singulis uxoribus contenti sunt (Tac. Germ. 17).
18. Uxor contentā est, quae bona est, uno viro (Pl. Merc. 824).
19. Unā vir uxore et uno viro uxor contentā esse debet (Ernesti, Initia doct. sol. p. 498).
20. Ubi sunt superbae Carthagini altā moenia? Ubi maritimā gloriā incliti portus? Ubi cunctis litoribus terribilis classis? Ubi tot exercitus? Ubi tantus equitatus? Ubi immenso Africae spatio non contenti spiritus? (Val. Max. 5, 6, ext. 4.).

705 (§ 491)

1. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti (Curt. 7, 8, 27).
2. Agesilāus Lacedaemonius quum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est: eo enim usus est familiarissime (Nep. 17, 1, 1).
3. Non aquā, non igni, ut ajunt, pluribus locis utimur, quam amicitia (Cic. Lael. 6, 22).
4. Praeposteris utimur consiliis (Cic. Lael. 22, 85).
5. Ferrum — optimum pessimumque vitae instrumentum, siquidem hoc tellurem scindimus, arbusta tondemus; hoc extruimus tecta, caedimus saxa, omnesque ad alios usus ferro utimur, sed eodem ad bella, caedes, latrocinia (Plin. N. H. 34, 138).
6. *Perpetuo vincit, qui utitur clementia* (Syr. 539).
7. Gens illā eodem cultu corporis utitur, quo finitimi (Caes. B. G. 6, 24, 4).
8. Quisquis suo jure utitur, injuriam nulli facit (B. 2853).
9. Animalium quaedam, ut manibus, utuntur priorum ministerio pedum, sedentque, ad os illis admoventia cibos, ut sciuri (Plin. N. H. 11, c. 99, 245).

10. Immoderāte quidam et ingrāte nostrā facilitāte abutuntur (Cic. Fam. 12, 1, 2).
11. Quod ratione utitur, id melius est, quam id, quod ratione non utitur; nihil autem mundo melius; ratione igitur mundus utitur (Cic. N. D. 2, 8, 21).
12. Vincere scis, Hannibal, victoriā uti nescis (Liv. 22, 51).
13. Quousque tandem abutere, Catilinā, patientiā nostrā? (Cic. Cat. 1, 1, 1).
14. *Sic, qui, pauperiem veritus, potiore mētaalis Libertate caret, dōminum vēhet imprōbus atque Serviet aeternum, quia parvo nesciet uti* (Hor. Ep. 1, 10, 39).
15. Libertate modice utantur (Liv. 34, 49, 8).
16. Cortice suberis utebantur Romani, ut nos etiamnum, ad vasa claudenda: illorum enim orificio immittebant, dein pice obturbant (Forcellini in v. cortex).
17. Atōmus est corpusculum minūtum et individuum, quo in explicanda origine mundi utebatur Democrītus et post eum Epicūrus (Ernesti, Clav. Cic. in. v. atomus).
18. *Utendum est aetate: cito pede labitur aetas; Nec bonā tam sequitur, quam bonā primā fuit* (Ov. A. A. 3, 65).
19. Suo cuique iudicio utendum est (Cic. N. D. 3, 1, 1).
20. Valde metuo, ne frigeas in hibernis; quam ob rem camino luculento utendum censeo (Cic. Fam. 7, 10, 2).
21. Nec, quibus rationibus superare possent, sed quem ad modum victoriā uti deberent, cogitabant (Caes. B. C. 3, 83).
22. Sermone eo debemus uti, qui innatus est nobis (Cic. Off. 1, 31, 111).
23. Scythae uxores liberosque secum in plaustris vehunt, quibus, coriis imbrium hiemis causa tectis, pro domibus utuntur (Justin. 2, 2, 4).

706 (§ 491)

1. Qu. Maximi sermōne tum cupide fruebar (Cic. Sen. 4, 12).
2. Vitā, quā fruimur, brevis est (Sall. Cat. 1, 3).
3. Is demum mihi vivere atque frui animā videtur, qui praecleari facinōris aut artis bonae famam quaerit (Sall. Cat. 2, 9).
4. Otii nomine servitūtem concilias: nam paritur pax bello; qui eā diutina volunt frui, bello exercitati esse debent (Nep. 15, 5, 4).
5. Optimum est alienā insaniā frui (Plin. N. H. 18, 5, 31).
6. *Illā (nec invidio) fruitor meliore marito* (Ov. Her. 2, 79).
7. Tu voluptate fruēris, ego utor. Tu illam summum bonum putas, ego nec bonum (Sen. Vita 10, 3).
8. Commōdā, quibus utimur, lucemque, quā fruimur, spiritumque, quem ducimus, a Jove nobis dari atque impertiri, videmus (Cic. Amer. 45, 131).
9. Qui eget divitiis, timet pro illis. Nemo autem sollicito bono fruitor: adicere illis aliquid student (Sen. Ep. 14, 18).

10. Potiemur pulcherrimā opulentissimāque urbe, portu egregio (Liv. 26, 43, 7).
11. M. Furius Camillus non proelio tantum fudit hostes, sed castris quoque exiit ingentique praedā est potitus (Liv. 5, 19, 8).
12. Eis favemus, qui eadem periculā, quibus nos perfuncti sumus, ingrediuntur (Cic. Mur. 2, 4).
13. Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectae perfecto functus est munere (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
14. Accusatoris primum partibus fungere, deinde iudicis (Sen. Ep. 28, 10).
15. Ita maximis honoribus perfunctus es, ut te semper homines majoribus dignum iudicarent (Mureti Or. 26=v. 1, p. 272).

707 (§ 492)

1. Quid nunc te, asine, litteras doceam? Non opus est verbis, sed fustibus (Cic. Pis. 30, 73).
2. Magistratibus opus est, sine quorum prudentiā ac diligentia esse civitas non potest (Cic. Leg. 3, 2, 5).
3. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro, sed fide et taciturnitate (Ter. Andr. 32).
4. Quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare potest; ubi saeva orta tempestas est ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro et gubernatore opus est (Liv. 24, 8, 12).
5. Nec tibi amico opus est, de cuius benevolentia dubites (Curt. 7, 8, 30).
6. Quid tibi divitiis opus est, quae esurire te cogunt? (Curt. 7, 8, 20).
7. Is est amicus, qui in re dubia re juvat, ubi re est opus (Pl. Epid. 113).
8. Non tam imperio nobis opus est, quam exemplo: quippe infidelis recti magister est metus; melius homines exemplis docentur (Plin. Pan. 45, 6).
9. Filiam quis habet, pecunia est opus; duas — majore; plures — majore etiam (Cic. Parad. 6, 44).
10. Quid mihi opus est vita, qui tantum auri perdidit! (Pl. Aul. 723).
11. *Nil opus invidia est, procul absit gloria vulgi: Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu!* (Tib. 4, 13, 7).
12. *Ter uncti Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto, Irriguamque mero sub noctem corpus habento* (Hor. Sat. 2, 1, 8).
13. *Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo* (V. Aen. 6, 261).
14. *Est brevitate opus, ut currat sententia* (Hor. Sat. 1, 10, 9).
15. Nihil in discordiis civilibus festinatione tutius, ubi facto magis, quam consulto opus est (Tac. Hist. 1, 62).
16. Quae opus fuere ad nuptias gnatae, paravi (Ter. Andr. 740).
17. Atticus, quae amicis suis opus fuerant, omnia ex sua re familiaria dedit (Nep. 25, 7, 1).

18. A. Quantum tibi opus est, loquere, argenti?—B. Solae triginta minae (Ter. Ph. 557).
19. Verres aiebat, multā sibi opus esse, multā canibus suis (Cic. Verr. 1, 48, 126).
20. Quod non opus est, asse carum est (Sen. Ep. 94, 27).

Ablativus causae

708 (§ 493a)

1. Plura multo homines iudicant odio aut amore aut cupiditate aut iracundia aut dolore aut laetitia aut spe aut timore aut errore aut aliqua permotione mentis, quam veritate aut legibus (Cic. De or. 2, 42, 178).
2. Plures sibimet ipsi conscientia scelorum mortem consciverunt, quam ab nobis supplicio affecti sunt (Liv. 31, 31, 14).
3. Multi aut naturam corporis, aut consuetudine dolendi, aut metu supplicii ac mortis vim tormentorum pertulerunt (Cic. Part. 14, 50).
4. *Metu non peccant multi, haud innocentiam* (Appendix sent. Syri 38).
5. Sapientes pacis causam bellum gerunt, laborem spe otii sustentant (Sall. Ad Caes. de rep. ord. 1, 6=p. 131 Gerlach).
6. Inter pares quoque annos citius feminam senescit, neque amatur anus uxor, nisi memoria (Quint. Decl. 306=p. 230 Lemaire).
7. Xerxes fiduciam virium, veluti naturae ipsius dominus, et montes in planum deducebat, et convexam vallium aequabat, et quaedam maria pontibus sternebat (Justin. 2, 10, 24).
8. *Rumpitur invidia quidam, carissime Juli, Quod me Romam legit, rumpitur invidia* (Mart. 9, 97).
9. Nullam sum, nullam sum, totam, totam occidi, cor metu mortuum est, membra miserae tremunt (Pl. Cas. 621).
10. Amore patriae, censes, nos nostrorum majorum inventa nosse debere (Cic. De or. 1, 58, 247).
11. Sestium quum jacentem et concisum plurimis vulneribus viderent, defetigatione magis, quam misericordiam caedere destiterunt (Cic. Sest. 37, 79).
12. *Sed levius fit patientiam Quidquid corrigere est nefas* (Hor. Od. 1, 24, 19).
13. Quid opus est verbis? Consuetudine coepi amare contra ego illum, et ille me (Pl. Cist. 94).

709 (§ 493a)

1. Iphicrates Atheniensis non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplinam militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam anteponeretur (Nep. 11, 1, 1).

2. Salubritas caeli per omnem Hispaniam aequalis, quia aeris spiritus nullam paludum gravi nebula inficitur (Justin. 44, 1, 10).
3. Gubernatoris ars utilitate, non arte laudatur (Cic. Fin. 1, 13, 42).
4. Saepe res parum est intellecta longitudine magis, quam obscuritate narrationis (Cic. Inv. 1, 20, 29).
5. Sensim sine sensu aetas senescit nec subito frangitur, sed diuturnitate extinguitur (Cic. Sen. 11, 38).
6. *Dente timentur apri; defendunt cornua cervos* (Mart. 13, 94).
7. Nihil aequae vel augetur curam, vel negligentiam intercedit, ac memoriam (Quint. 11, 2, 40).
8. Dies non modo non levat luctum hunc, sed etiam auget. Nam ceteri dolores mitigantur vetustate: hic non potest non et sensu praesentis miseriae, et recordatione praeteritae vitae cotidie augeri (Cic. Att. 3, 15, 2).
9. Virtus nec eripi nec surripi potest unquam, neque incendio neque naufragio amittitur (Cic. Parad. 6, 51).
10. Ut cupiditatibus principum et vitiis infici solet tota civitas, sic emendari et corrigi continentiam (Cic. Leg. 3, 13, 30).
11. Caesar beneficiis ac munificentiam magnus habebatur, integritate vitae — Cato (Sall. Cat. 54, 2).
12. Agebatur ejus molestiam cotidianis querimoniis et assiduo fletu sororis (Cic. Cluent. 6, 16).
13. Audiet puer, multa cotidie probari, multa corrigi: excitabitur laude aemulatio; turpe ducet cedere pari (Quint. 1, 2, 22).
14. Benignitate deum (=deorum) fractae hostium vires (Tac. Hist. 4, 85).

710 (§ 493a)

1. Ita miser et amore pereor et inopiam (Pl. Pseud. 300).
2. Statuae intereunt tempestate, vi, vetustate (Cic. Phil. 9, 6, 14).
3. Multorum mensium labor hostium perfidiam et vi tempestatis puncto temporis interiit (Caes. B. C. 2, 14, 4).
4. Sepulchra sanctiora fiunt vetustate (Cic. Phil. 9, 6, 14).
5. Plura sunt, Lucili, quae nos terrent, quam quae premunt, et saepius opinione, quam re laboramus (Sen. Ep. 13, 4).
6. Vitio malignitatis humanae vetera semper in laude, praesentia in fastidio sunt (Tac. Dial. 18, 16).
7. Concordiam parvae res crescunt, discordiam maximae dilabuntur (Sall. Jug. 10, 6).
8. Multis occulto crescit res fenore (Hor. Ep. 1, 1, 80).
9. Darius, Hystaspi filius, senectute diem obiit supremum (Nep. 21, 1, 2).
10. Auditorum benevolentiam crescit dicentium facultas (Prisc. 7, 34).
11. *Intrat amor mentes usum, deditur usu* (Ov. Rem. 503).
12. Bellam res est mori sua morte (Sen. Ep. 69, 6).
13. *Invidus alterius macrescit rebus optimis* (Hor. Ep. 1, 2, 57).
14. Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit (O. 14).

15. *Simulata interdum vitia prosunt hominibus. Sed tempore ipso tamen apparet veritas* (Phaedr. fab. app. 4, 24).
16. Feminae formosae sunt plerumque hoc ipso, quod pulchrae sunt, superbae et feroces (Ernesti Initia doctr. solid. p. 598).
17. Ut ferae quaedam nullam mitescunt arte, sic immittis et implacabilis ejus viri animus est (Liv. 33, 45, 7).
18. Omnia vetustate labuntur, nec quicquam tutum a senectute est (Sen. Nat. quaest. 6, 10).
19. Duobus vitiis diversis, — avaritiam et luxuriam, — civitates laborant (Liv. 34, 4, 2).
20. Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis, — aut largitione nimiam, aut parsimoniā (Ter. Heaut. 440).
21. Illa vetus Graecia, quae quondam opibus, imperio, gloria floruit, hoc uno malo concidit, — licentiam contionum (Cic. Flacc. 7, 16).
22. Medici nunquam aegris dicunt, illo morbo eos esse morituros (Cic. Div. 2, 25, 54).
23. *Quicumque turpi fraude semel innovit. Etiam si verum dicit, amittit fidem* (Phaedr. 1, 10, 1).
24. *Discordia fit carior concordia* (Syr. 151).

711 (§ 493a)

1. Vir justus eas res spernit et negligit, ad quas plerique, inflammati aviditate, rapiuntur (Cic. Off. 2, 11, 38).
2. His quidem quidquam sanctum ac religiosum videri potest, qui, etiam si quando, aliquo metu adducti, deos placandos esse, arbitrantur, humanis hostiis eorum aras ac templa funestant? (Cic. Font. 14, 31 [10, 21]).
3. Ariovistus, furore atque amentiam impulsus, bellum intulit (Caes. B. G. 1, 40, 4).

712 (§ 493b)

1. Naturale est mali sui fine gaudere (Sen. Ep. 78, 14).
2. Similibus similia gaudent (Macrob. 7, 7, 12).
3. Feris quoque ac barbaris hominibus et caede ac sanguine gaudentibus poemata tamen misericordiam interdum et lacrimas commovent (Mureti Orat. 11=vol. 2, p. 99).
4. *Pars hominum vitiis gaudet constanter* (Hor. Sat. 2, 7, 6).
5. Quam gaudebat bello suo Punico Naevius? quam Truculento Plautus, quam Pseudolo! (Cic. Sen. 14, 50).
6. Adolescentes senum praeceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur (Cic. Sen. 8, 26).
7. Simul atque natum animal est, gaudet voluptate et eam appetit, ut bonum, aspernatur dolorem, ut malum (Cic. Fin. 2, 10, 31).
8. *Gaude sorte tua!* (Hor. Epod. 16, 15).
9. Non gaudet navigio gubernator everso, non gaudet aegro medi-

- cus elato, non gaudet orator, si patroni culpa reus cecidit; at contra omnibus crimen suum voluptati est (Sen. Ep. 97, 11).
10. Quum privamur dolore, ipsa liberatione et vacuitate omnis molestiae gaudemus (Cic. Fin. 1, 11, 37).
11. *Numero deus impare gaudet* (V. Ecl. 8, 75).
12. Quod oculo lux est, idem est animo veritas, et, quem ad modum luce oculus gaudet, abhorret a tenebris, — sic animi nostri iis, quae vera sunt, gaudet; quae falsa sunt, ea aspernantur ac refugiunt (Mureti or. 11=v. 2, p. 100—101).
13. *Gaudes carminibus; carmina possumus Donare* (Hor. Od. 4, 8, 11).

713 (§ 493b)

1. Laetamur iis, quae recordamur. Stulti autem malorum memoriam torquentur, sapientes bona praeterita, gratia recordatione renovata, delectant (Cic. Fin. 1, 17, 57).
2. Pace non modo ei, quibus naturam sensum dedit, sed etiam tecta atque agri mihi laetari videntur (Cic. Agr. 2, 4, 9).
3. Nulla re tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientiam (Cic. Fam. 5, 7, 2).
4. Polycrates anulum, quo delectabatur, in mari abjecerat (Cic. Fin. 5, 30, 92).
5. Socrates existimabat, deos immortales hominum piorum cultu et muneribus magnopere delectari (Lambinus ad Hor. Od. 3, 23, 18).
6. Locis ipsis delectamur, montuosis etiam et silvestribus, in quibus diutius commorati sumus (Cic. Lael. 19, 68).
7. Dicit non potest, quam sim hesternam disputatione tua delectatus vel potius adjutus (Cic. Tusc. 2, 4, 10).
8. Quidam vitiis gloriantur (Sen. Ep. 28, 10).
9. Totam Italiam desiderio libertatis exarsit (Cic. Phil. 10, 9, 19).
10. Juvemem, flagrantem cupidine regni, ad exercitum misistis. Aluistis ergo hoc incendium, quo nunc ardetis (Liv. 21, 10, 4).
11. Saepe me querentem audistis, diversis duobus vitiis, avaritiam et luxuriam, civitatem laborare, quae pestes omnia magna imperia everterunt (Liv. 34, 4, 2).
12. Optimus quisque reipublicae cura maerebat; multi, odio praesentium et cupidine mutationis, suis quoque periculis laetabantur (Tac. Ann. 3, 44).

714 (§ 493c)

1. Vide, quam conversa res est! illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant (Cic. Att. 8, 13, 2).
2. Homines novi, qui antea per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire, furtim et per latrocinia potius, quam bonis artibus ad imperia et honores nituntur (Sall. Jug. 4, 7).
3. Salus hominum non veritate solum, sed etiam fama nititur (Cic. Qu. fr. 1, 2, 2).

4. Duabus ancōris nititur (B. 850).
5. Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quam famā potentiae, non suā vi nixae (Tac. Ann. 13, 19).
6. Omnes mortales dis sunt freti: sed tamen vidi ego, dis fretos saepe multos decipi (Pl. Cas. 348).
7. Sestius fretus sanctitate tribunatūs vēnit in templum Castōris (Cic. Sest. 37, 79).

715 (§ 493d)

1. Nos nostras more nostro et modo instruximus legiones; item hostes contra legiones suas instruunt (Pl. Amph. 221).
2. Lacedaemoniorum moribus, summā virtus in patientia ponebatur (Nep. 7, 11, 4).
3. Scimus, nostris moribus, saltare etiam in vitiis poni (Nep. 15, 1, 2).
4. Nostro quidem more, cum parentibus puberes filii, cum soceris generi non lavantur (Cic. Off. 1, 35, 129).
5. Ille magnus et nobilis est, qui, more magnae ferae, latratūs minorum canum securus exaudit (Sen. Ira 2, 32, 3).
6. Eā plerāque nostris moribus sunt decōrā, quae apud Graecos turpia putantur (Nep. Praef. 6).
7. *Quum Romae fueris, Romano vivito more* (K. 2371).
8. Voluptates, latronum more, quos philētas Aegyptii vocant, in hoc nos amplectuntur, ut strangulent (Sen. Ep. 51, 13).
9. Penes quos sunt auspicia more majorum? Nempe penes patres (Liv. 6, 41, 5).
10. Si non deum (=deorum) irā nec fato, cujus lege immobilis rerum humanarum ordo seritur, sed culpā perimus ad Cannas, cujus tandem eā culpā fuit? (Liv. 25, 6, 6).
11. Quidquid lege factum est, vindicari lege non solet (Quint. Decl. 372 = p. 479 Lemaire).
12. Legibus et praemia proposita sunt virtutibus, et supplicia vitiis (Cic. De or. 1, 58, 247).
13. Adversus iasōnem, tyrannum Thessaliae, Timotheus populi jussu bellum gessit (Nep. 13, 4, 3).
14. Jovis jussu venio (Pl. Amph. 19).
15. Quinti fratris domus inflammata (est) jussu Clodii (Cic. Att. 4, 3, 2).
16. Desertor dicitur miles, qui injussu ducis ac sine commeātus signa deserit (Forcellini in v. desertor).
17. Vetat Pythagōras injussu imperatōris, id est dei, de praesidio et statione vitae decedere (Cic. Sen. 20, 73).
18. Ad praedam miles permissu dictatoris discurrit (Liv. 5, 21, 14).
19. Hoc patrium est — potius consuefacere filium suā sponte recte facere, quam aliēno metu (Ter. Ad. 74).
20. *Sponte suā numeros carmen vēniebat ad aptos, Et, quod tentabam dicere, versus erat* (Ov. Tr. 4, 10, 25).
21. Scio, te sponte non tuāpte errasse, sed amorem tibi pectus obscurasse (Pl. Trin. 666).

716 (§ 493d)

1. Omnes homīnes naturā libertati student (Caes. B. G. 3, 10, 3).
2. Naturā quidem omnibus novitatis incrementis adversā nobilitas (Quint. Decl. 3, 18 = p. 62 Lemaire).
3. Victoriā naturā insōlens et superbā est (Cic. Marc. 3, 9).
4. Eorum indicio ad ipsum Ambiorigem contendit (Basilius). (Caes. 6, 30, 1)
5. Vulgus ad clementiam suāpte naturā proclive (Amm. Marc. 19, B. G. 10, 3).
6. Naturā tu illi pater es, consiliis ego (Ter. Ad. 126).
7. Probae fruges ipsae suāpte naturā enitent (Accius ap. Cic. Tusc. 2, 5, 13 = Diehl p. 77).
8. Se ipsos omnes naturā diligunt (Cic. Fin. 3, 18, 59).
9. Naturā omnes eā, quae bona videntur, sequuntur fugiuntque contrariā (Cic. Tusc. 4, 6, 12).
10. Si quisquam fuit unquam remōtus et naturā et magis etiam ratione atque doctrinā ab inani laude et sermonibus vulgi, ego profecto is sum (Cic. Fam. 15, 4, 13).
11. Naturā inest in mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi (Cic. Tusc. 1, 19, 44).
12. Videre etiam licet, plerosque non tam naturā liberāles, quam quaedam gloriā ductos, ut benefici videantur, facere multā, quae proficisci ab ostentatione magis, quam a voluntate videantur (Cic. Off. 1, 14, 44).
13. Labor voluptasque, dissimillimā naturā, societate quadam inter se naturali sunt junctā (Liv. 5, 4, 4).
14. Socrātes, omnium eruditorum testimonio totiusque iudicio Graeciae, philosophorum omnium fuit princeps (Cic. De or. 3, 16, 59).
15. Isocrātes intra parietes aluit eam gloriā, quam nemo, meo quidem iudicio, est postea consecutus (Cic. Brut. 8, 32).
16. Alere nolunt hominem edācem, et sapiunt, meā sententiā (Ter. Ph. 335).
17. Sine dubio magnus, omnium iudicio, hic vir (=Timoleon Corinthius) exstitit (Nep. 20, 1, 1).
18. Eudoxus, Platōnis auditor, in astrologia, iudicio doctissimorum hominum, facile princeps fuit (Cic. Div. 2, 42, 87).
19. Cicero, perpetuo omnium aetatum consensu, inter Romanos scriptores eloquentiae laude numeratur primus (Mureti or. 6 = v. 2, p. 52).
20. Exemplo sapientium, plures caruisse liberis utilius duxere (Aur. Vict. Caes. 3, 6).
21. Pares cum paribus, vetere proverbio, facillime congregantur (Cic. Sen. 3, 7).
22. Dicitur vulgari quodam proverbio: qui me amat, amat et canem meum (Riley 82).
23. Quia stultus es, eā re taces, non tamen, quia taces, eā re stultus es (Ad Herenn. 4, 28, 39).

24. In summo ingenio atque optimis reipublicae moribus quamvis parvā vitia elūcent magis, eoque notantur facile (Aur. Vict. Caes. 41, 21).

717 (§ 493)

1. Adulescentium animi, molles aetate et fluxi, dolis haud difficulter capiebantur (Sall. Cat. 14, 5).
2. Membra mihi metu debilia sunt; animus timore obstipuit (Ter. Ad. 612).
3. Tarraccinam occupavere, moenibus situque magis, quam ipsorum ingenio tutam (Tac. Hist. 3, 57, 16).
4. Insignis hic annus (=349 ab Urbe condita) et expugnatione Athenarum et morte Darēi, regis Persarum, et exsilio Dionysii, Siciliae tyranni, fuit (Justin. 5, 8, 7).
5. *Laetus sorte tuā, vives sapienter, Aristi* (Hor. Ep. 1, 10, 44).
6. Campāni semper superbi (fuerunt) bonitate agrorum et fructuum magnitudine, urbis salubritate, discriptione, pulchritudine (Cic. Agr. 2, 35, 95).
7. Carthaginenses fraudulentum et mendaces (fuerunt) non genere, sed natura loci, quod propter portus suos multis et variis mercatorum et advenarum sermonibus ad studium fallendi studio quaestus vocabantur (Cic. Agr. 2, 35, 95).
8. Ego virtute deum (=deorum) et majorum nostrum (=nostrorum) dives sum satis (Pl. Aul. 2, 1, 44=166).
9. Apud Romanos delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, reipublicae consultabant; hi vel aetate, vel curae similitudine patres appellabantur (Sall. Cat. 6).

718 (§ 493)

1. Ex tui animi sententia, Longe, qui malam faciem habet, liber non est? (Quint. 6, 3, 32).
2. Ex gravissimorum auctorum sententia, disciplina nihil aliud est, quam ratio quaedam, animos ad virtutis amorem vitiique odium adducens, et, quum hoc ipso, tum assuetudine quadam liberali, in officio homines continens (Lange apud Friedemannum, v. 1, p. 189).
3. Supplicatio ex decemvirorum decreto pro valetudine populi per triduum fuit, quia gravis pestilentia urbem atque agros vastabat (Liv. 38, 44, 7).

Ablativus limitationis

719 (§ 494)

1. *Ingenio plerumque caret, qui corpore praestat* (Bell. p. 60).
2. *Ad nullum consurgit opus, quum corpore languet, Mens* (Maximiani Eleg. 1, 125=Poetae lat. min. v. 5, p. 322).

3. *Magnus Alexander corpore parvus erat* (Riley 215).
4. Saucii saepe homines, quum corpore debilitantur, animo tamen non cedunt (Cic. Caecin. 15, 42.).
5. Hannibalis miles alacer animis corporibusque arma capit atque in aciem procedit (Liv. 21, 55, 1).
6. Nobiscum nec animo est nec corpore (Cic. Phil. 12, 9, 23).
7. Homines inter se studiis, moribus, omni vitae ratione differunt (Cic. fragm. =vol. IV, p. 982 Or.).
8. Difficile est ea, quae commodis, utilitate et prope natura diversa sunt, voluntate conjungere (Cic. Qu. fr. 1, 1, 12, 36).
9. Est autem maritimis urbibus etiam quaedam corruptela ac demutatio morum: admiscuntur enim novis sermonibus ac disciplinis, et importantur non merces solum adventiciae, sed etiam mores. Jam, qui incolunt eas urbes, non haerent in suis sedibus, sed volucris semper spe et cogitatione rapiuntur a domo longius, atque etiam, quum manent corpore, animo tamen exsulant et vagantur (Cic. Rep. 2, 4, 7).
10. Hic meus amicus illi genere est proximus (Ter. Ad. 651).
11. Clare oculis video, pernix sum pedibus, manibus mobilis (Pl. Mil. 629).
12. Poeni in minorem Baliarium insulam trajecerunt, fertilem agro, — viris, armis haud aequae validam (Liv. 28, 37, 7).
13. Mos erat, a majoribus Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis, quam imperio, ex duabus familiis Procli et Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartae reges fuerunt (Nep. 17, 1, 2).
14. Phocion propter aetatem pedibus jam non valebat (Nep. 19, 3, 4).
15. Omnium societatum nulla praestantior est, nulla firmior, quam quum viri boni, moribus similes, sunt familiaritate conjuncti (Cic. Off. 1, 17, 55).
16. Asia tam optima est ac fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine pastionis, et multitudine earum rerum, quae exportentur, facile omnibus terris antecellat (Cic. Pomp. 6, 14).
17. *Habebat quidam filiam turpissimam Idemque insignem pulchrae facie filium* (Phaedr. 3, 8, 1).
18. Mardonius, satrapes regius, natione Medus, et manu fortis et consilii plenus, haud ita magna manu Graeciae fugatus est (Nep. 4, 1).
19. Vir, ingenio et virtute praestans, L. Brutus, depulit a civibus suis injustum illud durae servitutis jugum (Cic. Rep. 2, 25, 46).
20. Homines, etsi aliis multis, tamen hoc uno plurimum a bestiis differunt, quod rationem habent, a natura datam (Cic. Fin. 2, 14, 45).

720 (§ 494)

1. Italia metallorum fertilitate nullis cedit terris (Plin. N. H. 3, 24, 138).
2. Mare Rubrum colore non abhorret a ceteris (Curt. 8, 9, 14).
3. *Non est discipulus par cognitione magistro* (B. 2160).
4. Culpa, quam poenā, tempore prior; emendari, quam peccare, posterius est (Tac. Ann. 15, 20, 12).
5. Quaedam aquae mortiferae sunt nec odore notabiles nec sapore. In Arcadia Styx advenas fallit, quia non facie, non odore suspecta est: qualia sunt magnorum artificum venena. Est autem noxia aqua in Thessalia, quam et fera et pecus omne devitat; nec arbusta quidem ullā alit, et herbas necat (Sen. Nat. quaest. 3, 25, 1—2).
6. *Rari quippe boni: numero vix sunt totidem, quot Thebarum portae, vel divitis ostia Nili* (Juv. 13, 26).
7. Pollici minimus digitus mensurā par, ac duo reliqui sibi, inter quos medius longissime protenditur (Plin. N. H. 11, c. 99, 244).
8. *Rex erat Aeneas nobis, quo justior alter Nec pietate fuit nec bello major et armis* (V. Aen. 1, 544).
9. Erant in quadam civitate rex et reginā. Hi tres filias, formā conspicuas, habuere (Apul. Met. 4, c. 28 = p. 89 Vliet).
10. Hoc uno praestamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos et quod exprimere dicendo sensā possumus (Cic. De or. 1, 8, 32).
11. Domuisti gentes, immanitate barbaras, multitudine innumerabiles (Cic. Marc. 3, 8).
12. Oculis et auribus captus est (Cic. Tusc. 5, 40, 117).
13. Simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, — facie, naribus, auribus, palpebris, quas solae quadrupedum habent. Pedibus paullum differunt: sunt enim, ut manus praelongae (Plin. N. H. 11, c. 44 (100), 246).
14. *Sum grandaeus ego, nec tu minus albā capillis* (Maximiani Eleg. 2, 55 = Poetae lat. min. v. 5, p. 331).

Ablativus mensurae

721 (§ 495)

1. Quo plura habes, acrius, quae non habes, cupis (Curt. 7, 8, 20).
2. *Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit* (Ov. F. 2, 766).
3. *Venit amor gravius quo serius* (Ov. Her. 4, 19).
4. Cato esse, quam videri, bonus malebat: ita, quo minus petebat gloriam, eo magis illā sequebatur (Sall. Cat. 54, 5).
5. Quo plus potestis, eo moderatius imperio uti debetis (Liv. 34, 7, 15).
6. *Quo quis majorem possidet terrae locum Eo curā graviore afficitur* (Phaedr. App. 5, 15).

7. Feminae formosae sunt plerumque hoc ipso, quod pulchrae sunt, superbae et feroces. Quo quaeque pulchrior est, eo pluribus placeat, atque id ipsum pudicitiae ejus periculosum est (Ernesti Initia doct. solid., p. 598).
8. Apud me tibi omnis honos atque omne praemium erit, et, quo frequentior mecum fueris, senties, eam rem tibi dignitati atque emolumento esse (Liv. 23, 18, 4).
9. Hoc reditus tuus est nobis jucundior, quo minus expectatus (Erasm. 1, 7).

Longe praestat in arte

10. *Et sollertius est multo genus omne virile* (Lucret. 5, 1354).
11. Gravior multo poenā videtur, quae a miti viro constituitur (Sen. Clem. 1, 22).
12. Multo plus intellegitur, quod oculis videtur, quam quod aure percipitur (Hieron. = O. 251).
13. Senectus non facit eā, quae juvenes, at vero multo majora et meliora facit (Cic. Sen. 6, 17).
14. Multo illā vox durior: salvi sint improbi, scelerati, impii, delectantur innocentes, honesti, boni, totā respublicā! (Cic. Phil. 8, 5, 16).
15. Non enim, qui multa possidet, beatus est, sed multo ille beatior, qui non tantum divitias non concupiscit, sed iis, quas habet, ultro se spoliatur, ut copiis suis aliorum inopiam sublevet (Mureti Or. 3 = vol. 2, p. 28).
16. Luxuriam accusare aliquanto facilius est, quam vitare (Val. Max. 9, 1, prooem).
17. Ingenia humana sunt ad suam cuique levandam culpam nimio plus fecunda (Liv. 28, 25, 14).
18. Solem Epicūrus tantum esse censet, quantus videtur, vel paulo aut majorem aut minorem (Cic. Fin. 1, 6, 20).
19. *Me metuunt omnes et me nihilo minus omnes Mortales optant, quotquot hic orbis habet* (aenigma: «senectus»).

722 (§ 495)

1. *Heu, melior quanto sors tuā sorte mea est!* (Ov. F. 4, 520).
2. Quanto avidius pacem petieritis, tanto bellum acrius erit (Sall. Hist. 1, 48, 17).
3. Quanto vos attentius ea agētis, tanto illis animus infirmior erit (Sall. Cat. 52, 18).
4. Dicaearchus comparat, quanto plures delēti sint homines hominum impetu, id est bellis aut seditionibus, quam omni reliquā calamitate (Cic. Off. 2, 5, 16).
5. Recte praecipere videntur, qui monent, ut, quanto superiores simus, tanto nos geramus summissius (Cic. Off. 1, 26, 90).
6. Quanto plura parasti, tanto plura cupis (Hor. Ep. 2, 2, 147).
7. Cogitandum est, quanto levior dolor sit non habere, quam perdere (Sen. Tranq. 8, 2).

8. Tanto brevius omne, quanto felicius. tempus (Plin. Ep. 8, 14, 10).
9. *Aleātor. quanto in arte potior, tanto est nēquior* (Syr. 33).
10. In bona uxore tanto major laus, quanto in mala plus culpae est (Tac. Agr. 6).
11. Si corporis gravioribus morbis vitae jucunditas impeditur, quanto magis animi morbis impediri necesse est (Cic. Fin. 1, 18, 59).
12. *Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto mājor, qui peccat, habetur* (Juv. 8, 140).
13. Mihi cotidie augetur magis de filio aegritudo, et, quanto diutius abest, magis cupio tanto et magis des idēro (Ter. Heaut. 423).
14. Quisque non quanto plura possidet, sed quanto pauciora optat, tanto est locupletior (Consortin. c. 1, 4).
15. Si nubes solem circumcludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempestas erit (Plin. N. H. 18, c. 78, 344).
16. Bis tanto amīci sunt inter se, quam prius (Pl. Amph. 943).
17. Mihi versantur ante oculos Ulixes et Nestor, quorum aetas mille fere et trecentis annis saeculum nostrum antecēdit (Tac. Dial. 16, 19).

Ablativus sociativus

723 (§ 496)

1. Scipio profectus in Siciliam est triginta navibus longis (Liv. 28, 46, 1).
2. Tullus infesto exercitu in agrum Albānum pergit (Liv. 1, 23, 4).
3. Metellus intento atque infesto exercitu in Numidiam procēdit (Sall. Jug. 46, 5).
4. Pompejus omnibus copiis ad Asparagium pervēnit (Caes. B. C. 3, 30, 7).
5. Quum advesperascēret, expedito exercitu noctu iter feci (Cic. Fam. 15, 4, 8).
6. Albāni ingenti exercitu in agrum Romanum impētum fecēre (Liv. 1, 23, 3).
7. Pontem Mulvium magno comitatu legati Allobrogum ingrēdi incipiunt (Cic. Cat. 3, 2, 6).
8. Aduatūci, quum omnibus copiis auxilio Nervii venirent, hac pugna nuntiata, ex itinere domum revertērunt (Caes. B. G. 2, 28, 1).
9. Labiēnus cum omnibus copiis ad Caesārem pervēnit (Caes. B. G. 7, 62, 10).
10. Helvetii cum omnibus suis carris secuti sunt (Caes. B. G. 1, 24, 4).
11. Mihi littērae redditae sunt, Pacōrum cum permagno equitatu transisse Eurphrātem (Cic. Fam. 15, 1, 2).
12. Parthi Euphrātem transierunt cum cunctis fere copiis (Cic. Att. 5, 18, 1).

Ablativus modi

724 (§ 497a)

1. Aliud est poētarum more verba fundere, aliud — eā, quae dicas, ratione et arte distinguere (Cic. Fin. 4, 4, 10).
2. Armati per Urbem silentio in Aventinum perveniunt (Liv. 3, 54, 11).
3. Galli, silentio ex castris egressi, ad campestris munitiones accēdunt (Caes. B. G. 7, 81, 1).
4. Errat, si quis existimat, facilem rem esse donare: plurimum istā res habet difficultatis, si modo consilio tribuitur, non casu et impētū spargitur (Sen. Vita 24, 1).
5. *Dis proximus ille est, Quem ratio, nōn irā movet, qui, facta rependens, Consilio punire potest* (Claudianus De consulatu Fl. Mallii Theodori, 227).
6. Nemo est casu bonus. Discendā virtus est (Sen. Ep. 123, 16).
7. Ariovistus respondit, se neque Aeduis, neque eorum sociis injuriā bellum illaturum (Caes. B. G. 1, 36, 5).

725 (§ 497b)

1. Non, mehercūle, aequo animo te careo (Cic. Att. 4, 18, 5).
2. Iis, qui aetate et scientiā praestant, animo aequiore reliqui parent (Varro R. R. 2, 10, 2).
3. Maximo semper animo victis regibus populisque ignovistis (Liv. 37, 45, 8).
4. Neque animo aequo paupēres aliēnam opulentium intuentur fortunam (Nep. 12, 3, 3).
5. Sapientissimus quisque aequissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo (Cic. Sen. 23, 83).
6. Ego valde suspenso animo exspecto primum te scilicet, deinde Mariōnem cum tuis littēris (Cic. Fam. 16, 3, 2).
7. Quid est aliud Gigantum modo bellare cum dis, nisi naturae repugnare? (Cic. Sen. 2, 5).
8. A. Que modo se res habent tuae?—B. Ut solent iis, quibus supēri sunt parum propitii (Erasm. 1, 17).
9. Historiā, quoquo modo scriptā, delectat: sunt enim homines naturā curiosi et quamlibet nudā rerum cognitione capiuntur (Plin. Ep. 5, 8, 4).
10. Omnes, quibus res sunt minus secundae, magis sunt nescio quo modo suspiciōsi: ad contumeliam omnia accipiunt magis (Ter. Ad. 605).
11. Nescio quo modo bonae mentis soror est paupertas (Petron. 84).
12. Apud Euripidem in Hercūle Furenti chorus, qui e senibus constat, juventūtem quidem celebrat ac praedicat, malam vero, ut vetēres loquebantur, aetatem miris modis exagitat eique multa mala precatur. Et apud Plautum non raro ita senes de aetate

sua, ut de gravi aliquo ac ponderoso onere loquuntur (Muretus, Var. lect. 28=v. 2, p. 155. Teubn.).

13. Quā ratione carnem ad diuturnitatem usūs admixtio salis servat? (Macrob. 7, 12, 2).
14. Movemur nescio quo pacto locis ipsis, in quibus eorum, quos diligimus aut admiramur, adsunt vestigia (Cic. Leg. 2, 2, 4).
15. Non eadem celeritate discimus, quā obliviscimur (Mureti Orat. 15=v. 2, p. 132).
16. Sidēra circūlos suos conficiunt celeritate mirabili (Cic. Rep. 6, 15).
17. Raro scelestus admissi facinoris aut culpae commissae poenam effūgit: culpam enim consequitur poenā, si non statim neque pari celeritate, at aliquanto (Lambinus ad Hor. Od. 3, 2, 31).
18. Eādem velocitate et sequimur et fugimus (Curt. 7, 8, 22).

726 (§ 497b)

1. Eādem aequitate animi vir bonus tulit adversā, quā et prospērā exceperat (Mureti Orat. 3=v. 2, p. 27).
2. Bellum in Sicilia jam alterum annum ingenti dimicatiōne geritur (Liv. 25, 6, 20).
3. Fons ejus amnis, ex summo montis cacumine excurrans, in subjectam petram magno strepitu aquarum cadit (Curt. 3, 1, 3).
4. Decemviri prodeunt in contionem abdicantque se magistratu, ingenti hominum laetitia (Liv. 3, 54, 6).
5. De sua potentia dimicant homines periculo civitatis (Cic. Att. 7, 3, 4).
6. Si propter socios, nullā ipsi injuriā lacessiti, majores nostri cum Antiōcho, cum Philippo, cum Aetōlis, cum Poenis bella gesserunt, quanto vos studio convēnit, injuriis provocatos, sociorum salutem unā cum imperii vestri dignitate defendere? (Cic. Pomp. 6, 14).
7. Ultus est hujus victoriae crudelitatem postea Sulla: ne dici quidem opus est, quanta diminutiōne civium et quanta calamitate reipublicae (Cic. Cat. 3, 10, 24).
8. Cobāres, natione Medus, adicit, quod apud Bactriānos vulgo usurpabant, canem timidum vehementius latrare, quam mordere, altissimā quaeque flumina minimo sono labi (Curt. 7, 4, 13).
9. Testitudīneo gradu movēris (O. 7557).
10. *Maximo pericūlo custoditur, quod multis placet* (Syr. 360).
11. Sedemus desides domi, mulierum ritu, inter nos altercantes (Liv. 3, 68, 8).
12. Sumitur bellum etiam ab ignāvis: strenuissimi cujusque pericūlo geritur (Tac. Hist. 4, 69).
13. A. Dic bonā fide, Glycion, quot annos numēras?— B. Sexaginta sex (Erasm. 1, 242).
14. Usque ad meridiem aequis viribus ac prope pari spe pugnatum est (Liv. 34, 47, 5).

15. Feles quo silentio, quam levibus vestigiis obrēpunt avibus! quam occulte speculatae in musculos exsiliunt! (Plin. N. H. 10, 202).
16. Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem pronuntiabat; Scipio Nasica — servandum (Flor. 2, 15, 4).
17. Aliēno more vivendum est mihi (Ter. Andr. 152).
18. *Incēdunt victae longo ordine gentes,*
Quam variae linguis, habitu tam vestis et armis (V. Aen. 8, 722).

727 (§ 497b)

1. *Quisquis habet nummos, securā navigat aurā,*
Fortunamque suo temperat arbitrio (Petron. 137).
2. *Uno namque modo vina Venusque nocent:*
Multos caecus amor cogit secretā fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas (Anth. 535 M.).
3. *Aetate fruere: mobili cursu fugit* (Sen. Phaedra 447).
4. *Tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloque sono convertitur annus (Colum. 10, 159).
5. *Tremuloque gradu venit aegra senectus* (Ov. Met. 14, 143).
6. *Passibus ambiguis fortunā volubilis errat*
Et manet in nullo certā tenaxque loco (Ov. Tr. 5, 8, 15).
7. *Luxuriant animi rebus plerumque secundis,*
Nec facile est aequā commōdā mente pati (Ov. A. A. 2, 437).
8. *Divitiae grandes homini sunt vivere parce*
Aequo animo: neque enim est unquam penuria parvi (Lucr. 5, 1117).
9. *Quis furor est atram bellis accessere mortem?*
Imminet et tacito clam venit illā pede (Tib. 1, 10, 33).
10. *Blando clamore nepotes*
Tendebant ad avos brachia parvā suos (Ov. F. 3, 221).

728 (§ 497b)

1. Semper magno cum metu incipio dicere (Cic. Cluent. 18, 51).
2. Omnia cum approbatione ingenti sunt audita (Liv. 34, 48, 5).
3. Perdidici, istaec esse verā, damno cum magno meo (Pl. Asin. 187).
4. Beatus est nemo, qui eā lege vivit, ut non modo impūne, sed etiam cum summa interfectoris gloriā interfici, possit (Cic. Phil. 1, 14, 35).
5. *Sic quum transierint mei*
Nulla cum strepitu dies,
Plebejus moriar senex (Sen. Thy. 398).

729 (§ 497c)

1. Summā scelera incipiuntur cum pericūlo, peraguntur cum praemio (Tac. Ann. 12, 67).
2. Rem hanc cum cura geras (Pl. Persa 198).
3. Si vitā, doloribus refertā, maxime fugienda est, summum profecto malum est — vivere cum dolore (Cic. Fin. 1, 12, 41).

4. Marcōne Crasso putas utile fuisse — scire, sibi cum ignominia et dedecōre esse pereundum? (Cic. Div. 2, 9, 22).
5. Isocrātes videbat, oratores cum severitate audiri, poētas autem cum voluptate (Cic. Or. 52, 174).

Ablativus qualitatis

730 (§ 498)

1. Fuit quidam summo ingenio vir, Zeno, cujus inventorū aemūli Stoīci nominantur (Cic. Mur. 29, 61).
2. In hac insulā extrema est fons aquae dulcis, cui nomen Arethūsā est incredibīli magnitudine, plenissimus piscium (Cic. Verr. 4, 53, 118).
3. Interfectus est propter quasdam seditionum suspiciones C. Gracchus, clarissimo patre, avo, majoribus (Cic. Cat. 1, 2, 4).
4. Ti. Gracchus convellit statum civitatis, quā gravitate vir, quā eloquentiā, quā dignitate! Secutus est C. Gracchus, quo ingenio, quā eloquentiā, quā vi, quā gravitate dicendi! (Cic. Har. 19, 41).
5. Atque ibi ego aspicio formā eximiā mulierem, filius quam advexit meus matri ancillam suae. Quam ego postquam aspexi, non ita amo, ut sani solent homines, sed eodem pacto, ut insāni solent (Pl. Merc. 260).
6. Quam multā ex terra arboribusque gignuntur quum copiā facilitum suavitate praestandi (Cic. Tusc. 5, 43, 99).
7. Nolo existimes, me adiutorem huic venisse, sed auditorem, e quidem aequum, libero iudicio (Cic. N. D. 1, 7, 17).
8. Homines infimā fortunā, nullā spe rerum gerendarum opifices denique delectantur historiā (Cic. Fin. 5, 19, 52).
9. Vixit ad summam senectutem valetudine optimā (Cic. Hortens. fragm. 11 Klotz=p. 283).

731 (§ 498)

1. Incredibīli sum sollicitudine de tua valetudine (Cic. Fam. 16, 15, 1).
2. Omnes et habentur et dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetuā in ea civitate, quae libertate usa est (Nep. 1, 8, 3).
3. Lapideo sunt corde multi, quos non miseret neminis (Ennius Diehl=p. 37).
4. *Cervus erat formā praestanti et cornibus ingens* (V. Aen. 7, 483).
5. Satyri pedibus erant caprinis et auribus acutis (Dillenburger ad Hor. Od. 2, 19).
6. Si ferae partūs suos diligunt, quā nos in liberos nostros indulgentiā esse debemus? (Cic. De or. 2, 40, 168).
7. Non, qui firmo ac valenti corpore est, felix, sed ille, qui in corpore quamlibet infirmo perpetuam animi retinet firmitatem (Mureti Orat. 3=v. 2, p. 28).

8. Apes non sunt solitariā naturā, ut aquilae, sed ut homines (Varro R. R. 3, 16, 4).
9. Omnes, qui maximo animo excellentique ingenio sunt, gloriam ardentem expētunt, et illius causā non inviti res honestissimas atque difficillimas aggrediuntur (Osorius, De gloria 1, 4).
10. Bona valetudo jucundior est iis, qui e gravi morbo recreati sunt. quam qui nunquam aegro corpore fuerunt (Cic. Post red. ad Quir. 1, 1, 4).
11. Pythagōram ajunt e modūlo pedis, quantā corporis mole fuisset Hercūles, judicasse (Mureti Ep. 97=p. 146).
12. Quantum Scaevōlam augūrem, memoria teneo, bello Marsico, quum esset summā senectute et perditā valetudine, cotidie, simul atque luceret, facere omnibus conveniendi potestatem sui (Cic. Phil. 8, 10, 31).

Родительный падеж Genetivus

GENETIVUS ПРИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ

Genetivus possessivus

732 (§ 501)

1. Irascentium flagrant oculi, multus ore rubor, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli (Sen. Ira 1, 1, 4).
2. Mortale est omne mortaliū bonum (Sen. Ep. 98, 9).
3. Alia officia sunt juvēnum, alia seniorum (Cic. Off., 1, 34, 122).
4. Adulatio perpetuum malum regum (Curt. 8, 5, 6).
5. *Discipulus est prioris posterior dies* (Syr. 143).
6. Omnium magnarum artium, sicut arbōrum, altitudo nos delectat, radices stirpesque non item (Cic. Or. 43, 147).
7. Cato dixit, litterarum radices amāras esse, fructūs jucundiores (Fragm. orat. p. 89 Meier).
8. Multum magnorum virorum iudicio credo (Sen. Ep. 45, 4).
9. Graviore ac difficilliore animi morbi sunt, quam corporis (Incerti auctoris Consolatio 43, 150=413 Klotz).
10. Humanitatis dulcedo etiam in efferatā barbarorum ingenia penetrat (Val. Max. 5, 1, ext. 6). *Minuti*
11. *Semper, et infirmi est animi exiguique voluptas Ultio* (Juv. 13, 189).
12. Morum similitudo mutuū amorem conciliat (Acolastus, 104).
13. Veritatis simplex oratio est (Sen. Ep. 49, 12).
14. Stuporem hominis, vel dicam pecūdis, attendite (Cic. Phil. 2, 12, 30).
15. Consuetudinis magna vis est (Cic. Tusc. 2, 17, 40).

16. Sermo animi imāgo est (Syri appendix 156).
17. *Stulte, quid est somnus, gelidae nisi mortis imago?* (Ov. Am. 2, 9, 41).
18. Bonae mentis soror est paupertas (Petron. 84).
19. Ubi sunt superbae Carthaginis alta moenia? (Val. Max. 5, 6, ext. 4).
20. Ea quoque, quae vulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt: quale est: «ubi amici, ibi opes» (Quint. 5, 11, 41).
21. Bello Gallico, praeter Capitolium atque arcem, omnia hostium erant (Liv. 6, 40, 77).
22. Hannibal, quod inter Alpes Appenninumque agri est, suae dicionis fecit (Liv. 21, 53, 5).

Genetivus characteristicus

733 (§ 502)

1. Sapientis est opinionem a perspicuitate sejungere (Cic. Acad. 2, 14, 45).
2. *Non est, crede mihi, sapientis dicere: «vivam»;*
Serā nimis vitā est crastinā: vive hodiē (Mart. 1, 15, 11).
3. Pauperis est numerare pecus (Sen. Ep. 33, 4).
4. Ut petulantia, ut libido magis est adulescentium, quam senum, nec tamen omnium adulescentium, sed non proborum, sic ista senilis stultitia, quae deliratio appellari solet, senum levium est, non omnium (Cic. Sen. 11, 36).
5. Iudicis est semper in causis verum sequi (Cic. Off. 2, 14, 51).
6. Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere (Suet. Tib. 32).
7. Nonne matronae est administrare rem domesticam, erudire liberos? (Erasm. 1, 271).
8. Duci majorum rerum contemplatione ad cupiditatem scientiae summorum virorum est putandum (Cic. Fin. 5, 18, 49).
9. Non minus est imperatoris consilio superare, quam gladio (Caes. B. C. 1, 72, 2).
10. Inter omnes hoc constat, nec doctos homines solum, sed etiam indoctos, virorum esse fortium et magnanimorum et patientium et humana vicentium — toleranter dolorem pati (Cic. Tusc. 2, 18, 43).
11. Sicut in vita nunquam errare felix est, ita errorem quam primum emendare — sapientis (Calpurn. Flacc. Decl. 18 = p. 556 Lemaire).
12. In tranquillo tempestatem adversam optare dementis est (Cic. Off. 1, 24, 83).
13. Inter hostes discordiarum serere causas — sapientis est ducis (Veget. 3, 10).
14. Periti medici est — non protinus, ut venit, apprehendere manu brachium, sed primum residere hilarē vultu, percontarique, quemadmodum se habeat, et, si quis ejus metus est, eum probabili sermone

lenire; tum deinde ejus corpori manum admovere (Cels. 3, 6 = p. 86, 3).

15. Est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis (Pl. Capt. 583).
16. Neglegere, quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti (Cic. Off. 1, 28, 99).

734 (§ 502)

1. Non sentire mala sua — non est hominis, et non ferre — non est viri (Sen. Polyb. 17, 2).
2. Est boni viri non solum ab aliquo prolatae criminationes repellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciosum (Cic. Lael. 18, 65).
3. Est boni consulis non solum videre, quid agatur, verum etiam providere, quid futurum sit (Cic. Mur. 2, 4).
4. Modum imponere secundis rebus nec nimis credere serenitati praesentis fortunae prudentis hominis et merito felix est (Liv. 42, 62, 4).
5. Populi grati est praemiis afficere bene meritos de republica cives (Cic. Mil. 30, 82).
6. Tardi ingenii est rivulos consecrari, fontes rerum non videre (Cic. De or. 2, 27, 117).
7. Magni animi est injurias despiciere (Sen. Ira 2, 32, 3).
8. Temeritas est florentis aetatis, prudentia — senescentis (Cic. Sen. 6, 20).
9. Erit humanitatis vestrae magnum numerum civium calamitate prohibere, sapientiae — videre, multorum civium calamitatem a republica sejunctam esse non posse (Cic. Pomp. 7, 18).
10. Levitatis est nānem aucupari rōrem (Cic. Pis. 24, 57).
11. Fuit moris antiqui eos, qui vel singulorum laudes vel urbium scripserant, aut honoribus aut pecuniā ornare (Plin. Ep. 3, 21, 3).
12. Veterum Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit (Quint. 1, 10, 20).
13. Moris erat, inter cenam per lectorem carmina ad oblectationem convivarum recitari et de iis varias disputationes haberi (O. Jahn in commentario ad Pers. Sat. 1, 30).
14. Est hoc Galliae consuetudinis, ut et viatores etiam invitos consistere cogant et, quid quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quaerant, et mercatores in oppidis vulgus circumstet, quibusque ex regionibus veniant quasque ibi res cognoverint, pronuntiare cogant (Caes. B. G. 4, 5, 2).
15. *Non nostrum inter vos tantas componere lites* (V. Ecl. 3, 108).
16. Tantis in periculis est tuum, M. Cato, videre, quid agatur (Cic. Mur. 38, 83).

Genetivus subjectivus

735 (§ 504)

1. Egestatem non absentiam pecuniae, sed praesentiam immoderatarum cupidinum gignit (Apul. Philos. mor. p. 168. edit. Nisardi).
2. Non liberat diadema capitis dolore (B. 2185).
3. Neque enim expletur unquam nec satiatur cupiditatis sitis (Cic. Parad. 1, 1, 6).
4. Solis defectiones itemque lunae praedicuntur in multos annos (Cic. N. D. 2, 6, 17).
5. Gravis ira regum est semper (Sen. Med. 494).
6. Senectus est occasus vitae (Cic. Top. 7, 32).
7. *Heredis fletus sub persona risus est* (Syr. 250).
8. Vitae brevis est cursus, gloriae — sempiternus (Cic. Sest. 21, 47).
9. Mulcet aures avium cantus (Mureti or. 8=v. 2, p. 65).
10. Necessitatis inventa sunt antiquiora, quam voluptatis (Cic. Or. 55, 185).
11. *Gravissimum est imperium consuetudinis* (Syr. 230).
12. Incredibile est omnium civium odium in Antonium (Cic. Fam. 10, 5, 3).
13. Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinatur (Justin. 5, 1, 11).
14. Jurgantium iram perveniebat etiam ad manus (Curt. 9, 9, 17).
15. Victorum cupiditates nullam unquam civilis victoriam satiavit (Tac. Hist. 4, 38).
16. Omni in re consensio omnium gentium lex naturae putanda est (Cic. Tusc. 1, 13, 30).
17. Non praedonum adventum significabat ignis, e specula sublatus aut tumulo (Cic. Verr. 5, 35, 93).
19. Ulixes domi etiam contumelias servorum ancillarumque pertulit (Cic. Off. 1, 31, 113).

Genetivus objectivus

736 (§ 505)

1. Omnis ars naturae imitatio est (Sen. Ep. 65. 3).
2. Medicus nihil aliud est, quam animi consolatio (Petron. 42).
3. Causarum cognitio cognitionem eventorum facit (Cic. Top. 18, 67).
4. Omnes trahimur et ducimur ad cognitionis et scientiae cupiditatem (Cic. Off. 1, 6, 18).
5. Cogitationis poenam nemo patitur (Digesta 48, 19, 18).
6. Comoediam esse, Cicero ait, imitationem vitae, speculum consuetudinis, imaginem veritatis (Donatus, De comoedia et tragoedia in Ciceronis editione Orellii, v. 4, p. 838).
7. Levat lassitudinem etiam laboris mutatio (Cels. 1, 3=p. 17, 13),

8. *Vitia nostra regionum mutatione non fugimus* (Ennodius ap. Otto 98).
9. Humanus animus varietate capitur, omniumque prope rerum, ut ait Euripides, jucunda mutatio est (Mureti or. 10=v. 2, p. 86).
10. Quam multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur (Cic. Arch. 10, 24).
11. Alcidas quidam, rhetor antiquus, scripsit etiam laudationem mortis, quae constat ex enumeratione humanorum malorum (Cic. Tusc. 1, 48, 116).
12. Aesculapius primus purgationem alvi dentisque evulsionem, ut ferunt, invenit (Cic. N. D. 3, 22, 57).
13. Mercurium Galli omnium inventorem artium ferunt, viarum atque itinerum ducem (Caes. B. G. 6, 17).
14. Nullum magnum ingenium sine mixturae dementiae fuit (Sen. Tranq. 17, 10).
15. Auricularum magnitudo loquacitatis et stultitiae nota est (Plin. N. H. 11, 52 (114), 276).

737 (§ 505)

1. Consuetudo laborum perpersionem dolorum efficit faciliorem (Cic. Tusc. 2, 15, 35).
2. Nemo non benignus est sui iudex (Sen. Benef. 2, 26, 1).
3. Doloris medicinam a philosophia peto (Cic. Acad. 1, 3, 11).
4. Ut Helena Trojanis, sic iste (=Antonius) huic reipublicae causa pestis atque exitii fuit (Cic. Phil. 2, 22, 55).
5. *Dulcis amor patriae, dulce videre suos* (Riley 92).
6. Turpis fuga mortis omni est morte peior (Cic. Phil. 8, 10, 29).
7. Insitus es menti cognitionis amor (Cic. Fin. 4, 7, 18).
8. Gloria est illustris ac pervagata multorum et magnorum vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum (Cic. Marc. 8, 26).
9. Est autem gloria laus recte factorum magnorumque in republicam, fama meritorum, quae quum optimi cujusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur (Cic. Phil. 1, 12, 29).
10. Est rerum omnium magister usus (Caes. B. C. 2, 8, 3).
11. Nihil tam irridet Epicurus, quam praedictionem rerum futurarum (Cic. N. D. 2, 65, 162).
12. Etiam sapientibus cupido gloriae novissimam exiit (Tac. Hist. 4, 6).
13. Omnes libentius reprehensionem aliorum, quam laudes excipiunt (Facciolati, Orat. p. 471).
14. Dies non modo non levat luctum hunc, sed etiam auget. Nam caeteri dolores mitigantur vetustate; hic non potest non et sensu praesentis miseriae, et recordatione praeteritae vitae cotidie augeri (Cic. Att. 3, 15, 2).
15. Jam illa cupiditas honoris quam dura est domina! (Cic. Parad. 5, 3, 40).
16. Non modo vituperatio nulla, sed etiam summa laus senectutis

est. quod eā voluptates nullas magnopere desiderat (Cic. Sen. 13, 44).

17. Aut bellum inter eos populos (=Romanos et Carthaginienses), aut belli praeparatio, aut infidā pax fuit (Vell. 1, 12, 6).
18. Scelerum promissio et iis, qui exspectant, perniciosā est, et ii, qui promittunt (Cic. Phil. 8, 3, 10).
19. Qua ratione carnem ad diuturnitatem usūs admixtio salis servat? (Macrob. 7, 12, 2).

738 (§ 505)

1. Injuriarum remedium oblivio est (Syr. 281).
2. Saepe morā remedium est mali (Bind. 2995).
3. Ego tibi illud praecipio, quod non tantum hujus morbi, sed totius vitae remedium est: contemne mortem: nihil triste est, quum hujus metum effūgimus. Tria haec in omni morbo gravia sunt: metus mortis, dolor corporis, intermissio voluptatum (Sen. Ep. 78, 5).
4. *Pejor est bello timor ipse belli* (Sen. Thy. 57').
5. Nunquam ex animo meo discēdit illius optimi atque invictissimi viri (=P. Cornelii Scipiōnis) memoria (Cic. Rep. 6, 9).
6. Memoriam illius viri (=Scipionis) omnes excipient anni consequentes (Cic. Sen. 6, 19).
7. Valet apud nos clarorum hominum et bene de republica meritorum memoriā etiam mortuorum (Cic. Sest. 9, 21).
8. Graecum hunc versum nostis omnes: *Suavis laborum est praetitorum memoriā* (Cic. Fin. 2, 32, 105).
9. *Et calamitas virtutis est occasio* (Syrus in Nisardi editione p. 775).
10. *Accipe quam primum: brēvis est occasio lucri* (Mart. 8, 9, 3).
11. Vinum aegrōtis, quia prodest raro, nocet saepissime, melius est non adhibere omnino, quam spe dubiae salutis in apertam perniciem incurrere (Cic. N. D. 3, 27, 69).
12. Amulius fratris filiae, Reae Silviae, per speciem honoris, quum Vestālem eam legisset, perpetuā virginitate spem partūs adimit (Liv. 1, 3, 11).
13. Fateor, insitam esse nobis corporis nostri caritatem (Sen. Ep. 14, 1).
14. Vivorum ut magna admiratio, ita censurā difficilis est (Vell. 2, 36, 3).
15. Epicūrus, deos nihil agere, nihil curare, confirmat, membrisque humanis esse praeditos, sed eorum membrorum usum nullum habere (Cic. N. D. 3, 1, 3).
16. Totā Italiā desiderio libertatis exarsit (Cic. Phil. 10, 9, 19).
17. Quam non est facilis virtus! quam vero difficilis ejus diuturnā simulatio! (Cic. Att. 7, 1, 6).

739 (§ 505)

1. (Apud Gallos) viri in uxores, sicūti in liberos, vitae necisque habent potestatem (Caes. B. G. 6, 19, 3).
2. Apud omnes gentes animadvertere possumus, dominis in servos vitae necisque potestatem esse (Gai Inst. 1, 52).
3. Perflugium videtur omnium laborum et sollicitudinum esse somnus (Cic. Div. 2, 72, 150).
4. *Gratiā, Musa, tibi. Nam tu solācia praebes, Tu curae requies, tu medicina vēnis* (Ov. Tr. 4, 10, 117).
5. Caesar intellēgit, mortem ab dis immortalibus non esse supplicii causā constitutam, sed aut necessitatem naturae, aut laborum ac miseriarum quietem esse (Cic. Cat. 4, 4, 7).
6. Interfectus est propter quasdam seditionum suspiciones C. Gracchus, clarissimo patre, avo, majoribus (Cic. Cat. 1, 2, 4).
7. Ultus est hujus victoriae crudelitatem postea Sullā: ne dici quidem opus est, quantā diminutione civium et quantā calamitate reipublicae (Cic. Cat. 3, 10, 24).
8. Omnia sunt faciliora quam peccāti dolor, qui et maximus est et aeternus (Cic. Att. 11, 15, 2).
9. Studia vel optimarum rerum sedata tamen et tranquilla esse debent (Cic. Tusc. 4, 25, 55).
10. Haec gens summam habet justitiae et bellicae laudis opinionem (Caes. B. G. 6, 24, 3).
11. Unā spes est salutis — istorum inter ipsos dissensio (Cic. Att. 2, 7, 3).
12. Jucundiores faciet libertatem servitutis recordatio (Cic. Phil. 3, 14, 36).
13. Impensā monumenti supervacuā est: memoriā nostri durabit, si vitā meruimus (Plin. Ep. 9, 19, 6).

Genetivus partitivus

740 (§ 507a)

1. Urbem Syracūsas maximam esse Graecarum urbium pulcherrimamque, saepe audistis. Est, judices, ita, ut dicitur (Cic. Verr. 4 52, 117).
2. Galli gallinaei terrori sunt etiam leonibus, ferarum generosissimis (Plin. N. H. 10, 47).
3. *Amicum perdere est damnorum maximum* (Syr. in ed. Nisardi, p. 766).
4. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi, multa castella cepi, multa vastavi (Cic. Fam. 11, 4, 2).
5. *Lex mortis — lēgum lex est certissimā* (Bell. p. 69).
6. *Mors — incertarum rerum certissimā* (Bell. p. 76).
7. Hierosolymā — longe clarissimā urbium orientis, non Judaeae modo (Plin. N. H. 5, 14, 70).

8. Omnium non bipēdum solum, sed etiam quadrupēdum impuris-
simus (Cic. Dom. 18, 48).
9. Praestantissimā omnium feminarum — uxor tuā (Cic. Fam.
5, 8, 2).
10. *Pax — optimā rerum,
Quas homini novisse datum est, pax unā triumphis
Innumēris potior* (Sil. It. 11, 592).
11. Ti. Sempronius Gracchus — longe tum acerrimus juvēnum (Liv.
37, 7, 11).
12. Optimī mortalium altissimā cupiunt (Tac. Ann. 4, 38).
13. Nilus — amnium, in Nostrum mare permeantium, maximus
(Mela 1, 9, 49).
14. Omnium rerum est mors extremum (Cic. Fam. 6, 21, 1).
15. Malorum ultimum est maiā suā amare (Sen. Ep. 39, 6).
16. Jugurthā — homo omnium, quos terrā sustinet, sceleratissimus
(Sall. Jug. 14, 2).
17. *Quis plūrimum hābet? Is, qui omnium minimum cupit* (Syri ap-
pendix 69).
18. *Non es, crede mihi, bonus. Quid ergo?
Ut verum loquar, optimus malorum* (Mart. 12, 36, 6).
19. Ventorum frigidissimi sunt, quos a septentrione diximus spirare
(Plin. N. H. 2, 48, 126).
20. *Defensor patriae, juvenum fortissimus Hector,
Qui murus miseris civibus alter erat,
Occubuit, telo violenti victus Achillis;
Occubuere simul spesque salusque Phrygum* (Poëtae lat. min. v.
4, 147).
21. Curae fuit consulibus et senioribus patrum, ut imperium mansuēto
permitteretur ingenio (Liv. 2, 30, 4).
22. Crudelissimus omnium tyrannorum Phalāris taurum habuisse di-
citur, quo vivos supplicii causā demittere homines et subicere
flammam solebat (Cic. Verr. 4, 33, 73).

741 (§ 507b)

1. Imperium summum Romae habebit, qui vestrum primus, o juve-
nes, oscūlum matri tulerit (Liv. 1, 56, 10).
2. *Primus cunctorum est et Juppiter ultimus idem,
Juppiter et cāput et medium est, sunt ex Jōve cunctā* (Apul. De
mundo, p. 202 Nisard).
3. Drusus Oceānum septentrionālem primus Romanorum ducum
navigavit (Suet. Claud. 1).
4. Pax est tranquillā libertas, servitus — postremum malorum omni-
um (Cic. Phil. 2, 44, 113).
5. Augustus primus omnium tigrim Romanis ostendit in cavea man-
suefactam (Plin. N. H. 8, 25, 65).
6. C. Duillius consul adversus classem Poenorum prospere pugnavit,

primusque omnium Romanorum ducum navālis victoriae duxit
triumphum. Ob quam causam ei perpetuus quoque honos habitus
est, ut revertenti a cena, tibiae canente, funāle praeferretur
(Periocha 1, 17 Livii).

742 (§ 507c)

1. Quis vestrum hoc ignōrat? (Cic. Agr. 2, 16, 41).
2. Quis vestrum illum, quem ille vestrum non odērit? (Cic. Phil.
7, 8, 21).
3. Nemo nostrum non peccat: homines sumus, non dei (Petron. 75).
4. Quem nostrum ille moriens apud Mantinēam Epaminondas non
cum quadam miseratione delectat? (Cic. Fam. 5, 12, 5).
5. Nemo mortalium omnibus horis sapit (Plan. N. H. 7, 40, 131).
6. Neque cuiquam mortalium injuriae suae parvae videntur (Sall.
Cat. 51, 11).
7. Mirā animalium pro se cuique sollertiā est (Plin. N. H. 8, 12, 33).
8. Quid est sanctius, quam domus unius cuiusque civium? (Cic.
Dom. 41, 109).
9. Nihil eorum, quae recte praeciipiuntur a quovis homine, contem-
nere debet adolescens (Majoragii oratio de parentum officio = Baum-
stark, p. 246).
10. Etēnim ille, cujus huc jussu venio, Juppiter, non minus, quam
vestrum quivis, formīdat malum (Pl. Amph. 26).
11. Nemo nostrum idem est in senectute, qui fuit juvenis. Nemo
nostrum est idem mane, qui fuit pridie (Sen. Ep. 58, 22).
12. Si volumus aequi rerum omnium iudices esse, hoc primum nobis
persuadeamus, neminem nostrum esse sine culpa (Sen. Ira 2, 28, 1).
13. Excellentissimi reges Persarum fuerunt Cyrus et Darius, Hystaspi
filius; quorum uterque privātus virtute regnum est adeptus. Prior
horum apud Massagētas in proelio cecidit (Nep. 21, 1, 2).

743 (§ 507a)

1. Nihil est virtute amabilius; quam qui adeptus erit, ubicunque
erit gentium, a nobis diligētur (Cic. N. D. 1, 44, 121).
2. Neque pejor alter usquam est gentium, quam erus meus est
(Pl. Poen. 825).

744 (§ 507a)

1. Alii vestrum ansēres sunt, qui tantummodo clamant, nocēre non
possunt, alii canes, qui et latrare et mordere possunt (Cic. Amer.
20, 57).
2. Vino debemus homines, quod soli animalium non sitientes bibi-
mus (Plin. 23, 23, 42).
3. Soli omnium otiosi sunt, qui sapientiae vacant, soli vivunt (Sen.
Brev. 14, 1).

4. Omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agri culturā melius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius (Cic. Off. 1, 42, 151).
5. *Linguendā tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Te, praeter inuētas cupressos,
Ullā brevem dominum sequetur* (Hor. Od. 2, 14, 21).
6. Totius injustitiae nullā capitalior, quam eorum, qui tum quum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur (Cic. Off. 1, 13, 41).
7. Simiarum genēra perfectam hominis imitationem continent, — facie, naribus, auribus, palpēbris, quas solae quadrupēdum habent (Plin. N. H. 11, c. 44 (100), 246).

Выражения с предлогами, однозначные по смыслу
с *genetivus partitivus*

745

1. Ex fulminibus quaedam sunt, quae significant id, quod ad nos pertinet, quaedam autem nihil significant aut it, cujus intellectus ad nos non pertinet. Ex his, quae significant, quaedam sunt laetā, quaedam adversā, quaedam nec adversā nec laetā. Adversorum hae sunt species: aut inevitabilia mala portendunt, aut evitabilia, aut quae minui possunt, aut quae prorogari (Sen. Nat. quaest. 2, 50, 1—2).
2. *Vix duo tresque mihi de tot superestis, amici* (Ov. Tr. 1, 5, 33).
3. Thales sapientissimus in septem fuit (Cic. Leg. 2, 11, 26).
4. Nemo de nobis unus excellat! (Cic. Tusc. 5, 36, 105).
5. Morbos Graeci in duas species dividerunt, aliosque ex his acūtos, alios longos esse dixerunt (Cels. 3, 1=p. 74, 4).
6. *Quid te exemptā levat spīnis de pluribus unā?* (Hor. Ep. 2, 2, 212).
7. Sullā primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari (Cic. Leg. 2, 22, 57).
8. Meliorem ex ducibus inutilem vūnus fecit (Liv. 21, 53, 9).
9. Nec mirum est, inter plurima maximaque vitia nullum esse frequentius, quam ingrāti animi (Sen. Benef. 1, 1, 2).
10. Praebete mihi ex istis virginibus formosissimas (Cic. Inv. 2, 1, 2)

Genetivus generis

746 (§ 507a)

1. Magnā pars simultatum inter homines nascitur ex linguae intemperantia (Erasm. 1, 244).
2. *Et partem veri fabulā semper habet* (B. 2158).
3. Nostri partem navium deprīmunt, nonnullas cum hominibus capiunt (Caes. B. C. 1, 58, 4).

4. Versantur in animo meo multae et graves cogitationes, quae mihi nullam partem neque diurnae neque nocturnae quiētis impertiunt. (Cic. Agr. 2, 2, 5).
5. Cotidie morimur: cotidie enim demitur aliquā pars vitae, et tunc quoque, quum crescimus, vitā decrescit (Sen. Ep. 24, 20).
6. *Nescire quaedam magnā pars sapientiae est* (H. Grotius=Hb. 157).
7. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet (Cels. 1, 3=p. 18, 4).
8. *Gemmis auroque teguntur
Omnia; pars minimā est ipsā puellā sui* (Ov. Rem. 343).
9. *Non omnis moriar, multāque pars mēi
Vitabit Libitīnam* (Hor. Od. 3, 30, 6).
10. Distringit librorum multitudo (Sen. Ep. 2, 3).
11. In Britannia hominum est infinitā multitudo, pecōrum magnus numerus (Caes. B. G. 5, 12, 3).
12. Morborum infinita est multitudo (Plin. N. H. 7, 51, 172).
13. Magnum numerum hostium occidimus (Cic. Att. 5, 20, 3).
14. Ut vidi Paulum, equidem vim lacrimarum profūdi (Cic. Rep. 6, 14).

747 (§ 507a)

1. Cerno animo miseros atque insepultos acervos civium (Cic. Cat. 4, 6, 11).
2. *Aprum turbā canum circumsōnā terret* (Ov. Met. 4, 722).
3. Ut in grege pastor oves minus idoneas removēre solet, sic saepe unus puer petūlans atque impūrus inquīnat gregem puerorum (Varro apud Nonium, p. 247 Lindsay).
4. *Scriptorum chorus omnis amat nemus et fūgit urbem* (Hor. Ep. 2, 2, 77).
5. In hac insūla extremā est fons aquae dulcis, cui nomen Arethūsā est (Cic. Verr. 4, 53, 118).
6. Guttam haud habeo sanguinis (Pl. Most. 508).
7. Intērit in magnitudine maris Aegaei stillā mellis (Cic. Fin. 3, 14, 45).
8. Saepe lapīdum, sanguinis nonnunquam, terrae interdum, quondam etiam lactis imber defluxit (Cic. Div. 1, 43, 98).
9. Argenti montes habet Aetnā mons non aequae altos (Pl. Mil. 1065).
10. Modo non montes auri pollicetur (Ter. Ph. 68).
11. *Me miserum, quanti montes voluntur aquarum!* (Ov. Tr. 1, 2, 19).
12. *Nullā venustas,
Nulla in tam magno est corpore micā salis* (Catull. 86, 3).

748 (§ 507b)

1. Habet multum jucunditatis soli caelique mutatio (Plin. Ep. 3, 19, 4).
2. Habet apud malos quoque multum auctoritatis virtus (Quint. Decl. 253=p. 41 Lemaire).
3. Philosophiae multum adolescens temporis tribui (Cic. Off. 2, 1, 4).
4. Ergo, inquit Epicūrus, dolor diuturnus habet laetitiae plus quam molestiae (Cic. Tusc. 2, 19, 44).
5. Plus in ipsa injuria detrimenti est, quam in iis rebus emolumentum, quae pariuntur injuriā (Cic. Fin. 1, 16, 53).
6. Neque habet plus sapientiae, quam lapis (Pl. Mil. 236).
7. In infamia plus poenae ducimus, quam in morte (Quint. 6, 2, 23).
8. Nemo non aliquod nobis vitium aut commendat aut imprimit; utique, quo major est populus, cui miscemur, hoc periculi plus est (Sen. Ep. 7, 2).
9. Errat, si quis existimat, facilem rem esse donare: plurimum istā res habet difficultatis, si modo consilio tribuitur, non casu et impetu spargitur (Sen. Vita 24, 1).
10. Minus intervalli a beato ad beatissimum restat, quam a misero ad beatum (Sen. Ep. 92, 15).
11. Neque enim minus laudis est aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare (Erasm. 1, 44).
12. Minus mortem timet, qui minus deliciarum novit in vita (Veget. 1, 3).
13. Tantum vini nemo habet, quantum fudit sanguinis (Script. sex hist. Aug.=Vopisc. Aurelianus 6, 5).
14. Quid mihi opus est vitā, qui tantum auri perdidit! (Pl. Aul. 4, 9, 11=723).
15. M. Antoninus philosophus tantum operis et laboris studiis impendit, ut corpus afficeret (Jul. Capitolinus in vita M. Antonini 3, 7).
16. M. Antoninus philosophus tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet ac sepulchra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret (Jul. Capitolinus in vita M. Antonini 3, 5).
17. A sole ad stellam Martis tantundem intervalli est, quantum a terra ad lunam (Censorin. 13, 4).

749 (§ 507b)

1. Quid consilii datis? (Cic. Acad. 2, 45, 138).
2. In rebus iniquissimis quid potest esse aequi? (Cic. Phil. 2, 30, 76).
3. Quid tibi negotii est mecum? (Pl. Cas. 96).
4. Quis nescit, primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat? Deinde, — ne quid veri non audeat? (Cic. De or. 2, 15, 62).

5. Videant consules, ne quid respublica detrimenti capiat (Caes. B. C. 1, 5, 3).
6. Vulgare Graeciae dictum, semper aliquid novi Africam afferre (Plin. N. H. 8, 42).
7. Cui homini di propitii sunt, aliquid obiciunt lucri (Pl. Persa 470).
8. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus: Aliquid mali esse propter vicinum malum (Pl. Merc. 771).
9. *Sol nihil in mundo videt omni parte beatum: Semper enim quiddam gaudia fellis habent* (Bell. 149.)
10. Homo nihil a se alienum debet credere, quidquid humani est (Ambrosius=Otto p. 166).
11. Omnis elegans doctrina, omnis cognitio, digna hominis ingenui studio, uno verbo, quidquid usquam est politiorum disciplinarum, nullis aliis, quam Graecorum libris ac litteris continetur (Mureti or. 4=v. 2 p. 31).
12. Nemo Gallorum sine cive Romano quidquam negotii gerit (Cic. Font. 11).
13. In hoc legato vestro nec hominis quicquam est, patres conscripti, praeter figuram et speciem, neque Romani civis, praeter habitum vestitumque et sonum Latinae linguae; pestis ac belua immānis, quales fretum quondam, quo ab Sicilia dividimur, ad perniciem navigantium circumsedisse, fabulae ferunt (Liv. 29, 17, 11).
14. Ut nihil boni est in morte, sic certe nihil mali (Cic. Lael. 4, 14).
15. Homo sum: humani nil a me alienum puto (Ter. Heaut. 77).
16. A mortuis nihil est periculi (Erasm. 2, 103).
17. In Britannia nihil esse, audio, neque auri neque argenti (Cic. Fam. 7, 7, 1).
18. Has tantas viri (=Hannibalis) virtutes ingentia vitia aequabant: inhumanā crudelitas, perfidiā plus, quam Punicā, nihil veri, nihil sancti, nullus deorum metus, nullum jusjurandum, nullā religio (Liv. 21, 4, 9).
19. Post mortem in morte nihil est mali (Pl. Capt. 3, 5, 83=741).
20. Nihil in vita vidit calamitatis Cluentius (Cic. Cluent. 6, 18).
21. Tibi idem consilii do, quod mihimet ipsi (Cic. Fam. 9, 2, 2).
22. Ad omnia alia aetate sapimus rectius; solum unum hoc vitii senectus affert hominibus: attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est (Ter. Ad. 5, 3, 46=833).

Прилагательное среднего рода, согласованное в падеже с местоимением среднего рода (вместо *genetivus generis*)

750

1. Mihi videtur acerbā semper et immaturā mors eorum, qui immortale aliquid parant (Plin. Ep. 5, 5, 4).
2. Ut adolescentem, in quo est senile aliquid, sic senem, in quo est aliquid adolescentis, probo (Cic. Sen. 11, 38).

751 (§ 507c)

1. Jam antea expertus sum, parum fidei miseris esse (Sall. Jug. 24, 4).
2. Nonne, si locuturus es cum aliquo quamlibet docto, uno tamen, minus commoveris, quam si cum multis vel indoctis? Opinor, quia in numero ipso est quoddam magnum collatumque consilium, quibusque singulis iudicii parum, omnibus plurimum (Plin. Ep. 7, 17, 8—10).
3. Satis honorum, satis superque vitae erat (Liv. 3, 67, 3).

Genetivus qualitatis

752 (§§ 509, 498)

1. Habitari, ait Xenophanes, in luna, eamque esse terram multarum urbium et montium (Cic. Acad. 2, 39, 123).
2. Multorum mensium labor hostium perfidiā et vi tempestatis puncto temporis interiit (Caes. B. C. 2, 14, 4).
3. Erat inter bina castra campus circiter milium passuum sex (Caes. B. C. 3, 37, 2).
4. Salve, vir divīne, in caelo litterario primae magnitudinis splendidissimum sidus, aquilā inter eruditos! (Klotz, Ridicula litteraria, p. 23).
5. Beluā multorum capitum (Riley 36).
6. Res magni discriminis consiliis est nullā tam inimicā, quam celebritas (Liv. 31, 32, 2).
7. Sincerae fidei amici praecipue in adversis rebus cognoscuntur (Val. Max. 4, 7).
8. Agrum in his regionibus meliorem neque pretii majoris nemo habet (Ter. Heaut. 63).
9. Neminem excelsi ingenii virum humilia delectant et sordidā (Sen. Ep. 39, 2).
10. Ebrietas hilarem unius horae insaniam longi temporis taedio saepius pensat (Sen. Ep. 59, 15).
11. In eadem regione quantā varietas vestium, etiam in ejusdem sexūs, aetatis, ordinis hominibus! (Erasm. 1, 268).
12. Quibusnam manibus aut quibus viribus homines tantulae statuae tanti oneris turrim in muros sese collocare posse confidunt? (Caes. B. G. 2, 30, 4).
13. Tunc, trium litterarum homo, me vituperas? (fur) Pl. Aul. 325).
14. Hercyniae silvae latitudo novem dierum iter patet (Caes. B. G. 6, 26, 1).
15. Murus spatium triginta et duorum pedum in latitudinem amplectitur (Curt. 5, 1, 25).
16. Tabernae omnes cum magni pretii mercibus conflagraverunt (Liv. 35, 40, 8).
17. Homērus centum boum arma aureā permutasse Glaucum dicit cum Diomēdis armis novem boum (Plin. N. H. 33, 1, 7).

18. Trimalchio Scylācem jussit adduci praesidium domus familiaeque. Nec morā, ingentis formae adductus est canis (Petron. 64, 7).
19. Grave vulnus Macrinus noster accepit. Amisit uxorem singularis exempli. Vixit cum hac triginta novem annis sine jurgio, sine offensa (Plin. Ep. 8, 5, 1).
20. Advēnit maximi discriminis dies, quo Caesar Antoniusque, productis classibus, pro salute alter, in ruīnam alter terrarum orbis dimicavere (Vell. 2, 85, 1).
21. Venatores in nive pernoctant; famem, sitim, frigus, vigiliam ferunt; cum apris, cum ursis aliisque indomitae feritatis animalibus de vita saepenumero decernunt ac dimicant (Mureti or. 15=v. 2, p. 138).
22. L. Tarquinius fratrem habuit Arruntem Tarquinium, mitis ingenii juvenem (Liv. 1, 46, 4).
23. Classem septuaginta navium Athenienses Miltiādi dederunt (Nep. 1, 7, 1).

753 (§§ 509, 498)

1. Eratosthēnes geometricā ratione collēgit, maximum terrae circuitum esse stadiorum ducentum quinquaginta duum milium (Censorin. 13, 2. Cf. Vitruv. 1, 6=p. 28 Nisard).
2. Non est magni animi, qui de alieno liberālis est, sed ille, qui, quod alteri donat, sibi detrahīt (Sen. Clem. 1, 20, 3).
3. Non sum tantae scientiae, quantae videor (Sen. Contr. 4, 5=p. 266, 15).
4. Dion et Heraclides omni ratione bellum comparare coeperunt, sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur (Nep. 10, 5).
5. Is quidem nihili est, qui nihil amat. Quid ei homini opus vitā est? (Pl. Persa 2, 1, 10=179).
6. *Tantae molis erat Romanam condere gentem* (V. Aen. 1, 33).
7. Bono imperatōri haud magni fortunā momenti est; mens ratioque dominatur (Liv. 22, 25, 14).
8. «Mulieres» omnes dicuntur, quaecunque sexūs feminīni sunt (Digesta, 34, 2, 25).
9. *Omne epigramma sit instar apis : sit aculeus illi, sint suā mella, sit et corporis exigui* (Adespoton. King 3085).
10. Italiae cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantae justitiae fuisse dicitur, ut neque quicquam privatae rei habuerit, sed omnia communia et indivisā omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset (Justin. 43, 1).
11. *Dum liceat, in rebus incundis vive beatus, vive mēmor, quam sis aevi brevis* (Hor. Sat. 2, 6, 96).
12. Indiā tam pinguis est alicūbi et tam feracis soli, ut in eo mella frondibus defluant, lamas silvae ferant (Mela 3, 7, 62).
13. Papirius Cursor invicti ad laborem corporis erat (Liv. 9, 16, 14).

GENETIVUS ПРИ ГЛАГОЛАХ

(§§ 510—517)

Genetivus objectivus

754 (§ 510)

1. Beneficium non est, cuius sine rubore meminisse non possum (Sen. Benef. 2, 8, 2).
2. Tu nostri memento, nos nunquam obliviscemur tui (Carmina lat. epigraphica, Buecheler, № 179).
3. *Ipse iubet mortis te meminisse deus* (Mart. 2, 59, 4).
4. Nemo felicitatis suae obliviscitur (Sen. Apocol. 5=p. 221, 29 Buecheler).
5. Obliti salutis meae, de vobis ac de vestris liberis cogitāte (Cic. Cat. 4, 1, 1).
6. Si nostri oblitus es, dabo opēram, ut istuc veniam (Cic. Fam. 7, 14, 1).
7. *Illic vivere vellem, Oblitusque meorum, obliviscendus et illis* (Hor. Ep. 1, 11, 8).
8. Qui reipublicae praefuturi sunt, Platōnis praeceptum teneant, ut utilitatem civium sic tueantur, ut, quaecunque agunt, ad eam referant, oblitī commodorum suorum (Cic. Off. 1, 25, 85).
9. Vivorum memini, nec tamen Epicuri licet oblivisci (Cic. Fin. 5, 1, 3).
10. Ipse Piso cum aliquo dolore flagitiorum suorum recordabitur (Cic. Pis. 6, 12).
11. Persaepe mihi solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus unā (Cic. Fam. 7, 3, 1).

Accusativus при глаголах *memini, obliviscor*

755 (§ 510)

1. Beneficia meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit (Cic. Lael. 20, 71).
2. Qui sunt boni cives, nisi qui patriae beneficia meminērunt? (Cic. Planc. 33, 80).
3. Quam ob rem ego te hoc, soror, tametsi es major, moneo, ut tuum meminēris officium (Pl. Stich. 41).
4. Stulti bonā praeteritā non meminērunt, praesentibus non fruuntur, futura modo exspectant, quae quia esse non possunt, confiuntur et angōre et metu (Cic. Fin. 1, 18, 60).
5. *Meminerunt omnia amantes* (Ov. Her. 15, 43).
6. *Forsān et haec olim meminisse juvabit* (V. Aen. 1, 203).
7. Memōrem immemorem facit, qui mōret, quod memor meminit (Pl. Pseud. 4, 1, 29=940).

8. *Discit enim citius meminitque libentius illud, Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur* (Hor. Ep. 2, 1, 262).
9. Tam bonae memoriae sum, ut frequenter nomen meum obliviscar (Petron. 66).
10. An vero oblitī estis, iudices, inimicorum Milōnis sermones et opiniones? (Cic. Mil. 23, 63).
11. Homines interdum res praeclarissimas obliviscuntur (Cic. Mil. 23, 63).
12. Nec tamen omnes possunt esse Scipiōnes aut Maxīmi, ut urbium expugnationes, ut pedestres navalesve pugnas, ut bella a se gesta, ut triumphos recordentur (Cic. Sen. 5, 13).

Genetivus criminis

756 (§ 512)

1. L. Scipio et accusatus et damnatus est pecuniae, captae a rege (Liv. 38, 56, 8).
2. Thrasybūlus legem tulit, ne quis ante actarum rerum accusaretur neve multaretur (Nep. 8, 3, 2).
3. Qui alterum incūsat probri, eum ipsum se intuēri oportet (Pl. Truc. 156 in Nisardi editione).
4. Cannensem quisquam exercitum fugae aut pavōris insimulare potest, ubi plus quinquaginta milia hominum ceciderunt? (Liv. 25, 6, 3).
5. Fannius Verrem insimulat avaritiae et audaciae (Cic. Verr. 1, 49, 128).
6. Si qui forte, quum se in luctu esse vellent, hilarius locuti sunt, revōcant se rursus ad maestitiam peccatique se insimulant, quod dolēre intermisērunt (Cic. Tusc. 3, 27, 64).
7. Qui alterum peccāti arguit, ipse a peccato debet aliēnus esse (Ambros. ap. Otto 25).
8. An non intelligēs, quales viros summi sceleris arguas? (Cic. Rab. Perd. 9, 26).
9. Haec duo levitatis et infirmitatis plerosque convincunt, — aut si in bonis rebus (amicum) contemnunt, aut in malis desērunt (Cic. Lael. 17, 64).
10. Tucciā, virgo Vestālis, incesti damnata est (Periocha Liv. 1, 20).
11. Homines, sceleris conjurationisque damnati, ad supplicium traditi, repente, multis milibus hominum inspectantibus, soluti sunt (Cic. Verr. 5, 5, 11).
12. Condemnemus haruspices aut stultitiae aut vanitatis (Cic. Div. 1, 19, 36).
13. Caesar, summae se iniquitatis condemnari debere, dicit, nisi militum vitam sua salute habeat cariorem (Caes. B. G. 7, 19, 5).
14. Ceteros non dubitabo primum inertiae condemnare, post etiam impudentiae (Cic. De or. 1, 38, 172).

15. Caelius iudex absolvit injuriarum eum, qui Lucilium poetam in scena nominatim laeserat (Auct. ad Herenn. 2, 13, 19).
16. *Lupus arguebat vulpem furti crimine* (Phaedr. 1, 10, 4).

Genetivus pretii

757 (§ 515a)

1. *Magis illā jvant, quae plaris ementur* (Juv. 11, 16).
2. Emit homo cupidus et locuples tanti, quanti Pythius voluit (Cic. Off. 3, 14, 59).

758 (§ 515b)

1. Pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam aestimamus (Cic. Fam. 11, 3, 4).
2. Ego pro Pompejo libenter emōri possum: facio plaris omnium hominum neminem (Cic. Att. 8, 2, 4).
3. Ego semper plaris feci potioremq̄e habui libertatem multo, quam pecuniam (Naevius=Diehl p. 14).
4. Dedi op̄eram, ut domino satisfacerem, cujus plaris erat unguis, quam tu totus es (Petron. 57).
5. Nebūlo dictus est, ut ait Aelius Stilo, qui non plaris est, quam nebūlā, aut qui non facile perspici possit, qualis sit (Festus p. 162 Lindsay).
6. Plaris est oculātus testis unus, quam auriti decem (Pl. Truc. 2, 6, 8=489).
7. Meā mihi conscientia plaris est, quam omnium sermo (Cic. Att. 12, 28, 2).
8. Unum te plaris, quam omnes illos, puto (Cic. Att. 12, 21, 5).
9. Nullā possessio, nullā vis auri et argenti plaris, quam virtus, aestimanda est (Cic. Parad. 6, 2, 48).
10. *In rebus dubiis plurimi est audaciā* (Syr. 290).
11. Deos quidem, quos maxime aequum est metuere, eos minimi facit (Pl. Pseud. 269).
12. *Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit* (Poēta ap. Sen. Ep. 115, 14).
13. Tanti esse exercitum, quanti imperatōrem, vere proditum est (Flor. 1, 34, 11).
14. *Miraris vetēres, Vacerrā. solos, Nec laudas, nisi mortuos poētas. Ignoscas, petimus, Vacerrā: tanti Non est, ut placeam tibi, perire* (Mart. 8, 69).
15. Quanti est aestimanda virtus, quae nec eripi, nec surripi potest unquam, neque naufragio nec incendio amittitur, nec vi tempestatum, nec temporum perturbatione mutatur! (Cic. Parad. 6, 3, 51).

16. Nili (=nihili) est autem, suum qui officium facere immemor est, nisi est admonitus (Pl. Pseud. 1104).
17. *Vivamus, meā Lesbiā, atque amemus, Rumoresque senum severiorum Omnes unius aestimemus assis* (Catull. 5, 1).

Genetivus при interest

759 (§ 517)

1. Plus interfuit reipublicae, castellum capi Ligūrum, quam bene defendi causam Manii Curii (Cic. Brut. 73, 258).
2. Te intellegere, scio, quanti reipublicae intersit, omnes copias in unum locum convenire (Cic. Att. 8, 6, 2).
3. Ostendam, quantum salutis commūnis intersit, duos consules in republica esse (Cic. Mur. 2, 4).
4. Caesar Divitiācum docet, quanto op̄ere reipublicae communisque salutis intersit, manūs hostium distineri, ne cum tanta multitudine uno tempore confligendum sit (Caes. B. G. 2, 5, 2).
5. Civitatum hoc multarum in Graecia interfuit antiquum vocum conservare modum (Cic. Leg. 2, 15, 38).
6. Utriusque nostrum magni interest, ut te videam ante, quam discēdas (Cic. Fam. 3, 5, 4).
7. Munuscūlum meum esse quam fructuosissimum, non illius magis interest, qui accepit, quam meā, qui dedi (Plin. Ep. 6, 3).
8. Magni interest meā, unā nos esse (Cic. Att. 13, 4, 2).
9. Nostrā interest scire, quae eventura sunt (Cic. Div. 2, 51, 105).
10. Vestrā (judices) hoc maxime interest, non ex levitate testium causas honestorum hominum ponderari (Cic. Sulla 28, 79).
11. Epistolae inventae sunt, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostrā, aut ipsorum interesset (Cic. Fam. 2, 4, 1).
12. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quisque loco se deat (Erasm. v. 2, p. 76).

GENETIVUS ПРИ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ

Genetivus possessivus

760 (§ 518)

1. Mortem quidem omnibus natura proposuit; crudelitatem mortis et dedecus virtus propulsare solet, quae propria est Romani generis et seminis (Cic. Phil. 4, 5, 13).
2. Hominis est propria veri inquisitio atque investigatio (Cic. Off. 1, 4, 13).

3. Et delinquere humanum est, et hominis maxime proprium ignoscere (Fronto, Ad. L. Ver. Aug. 5, 11).
4. Mala facinora conscientiam flagellantur, proprium est nocentium trepidare (Sen. Ep. 97, 15).
5. Viri propria maxime est fortitudo, cujus munera duo sunt maxima, — mortis dolorisque contemptio (Cic. Tusc. 2, 18, 43).
6. Proprium humani ingenii est odisse, quem laeseris (Tac. Agr. 42).
7. Hoc proprium est animi bene constituti, — et laetari bonis rebus, et dolere contrariis (Cic. Lael. 13, 47).
8. Omnis benignitas proferat, et proprium est libenter facientis cito facere; qui tarde et diem de die extrahens profuit, non ex animo fecit (Sen. Benef. 2, 5, 4).
9. Nunc te patria, quae communis est omnium nostrum parens, odit ac metuit (Cic. Cat. 1, 7, 17).
10. Vitium commune omnium est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus (Ter. Ad. 953).
11. Conficior maerore, mea Terentia, nec meae me miseriae magis excruciant, quam tuae vestraeque. Ego autem hoc miserior sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum sed culpa mea propria est (Cic. Fam. 14, 3, 1).
12. Amicorum sunt communia omnia (Cic. Off. 1, 16, 51).
13. Nihil prohibet, quum omnia amicis dicamus esse communia, aliquid amico donari (Sen. Benef. 7, 12, 1).
14. Terram communis mater omnium mortalium est (Liv. 1, 56, 12).

Genetivus objectivus

761 (§ 519)

1. Sum avidior etiam, quam satis est, gloriae (Cic. Fam. 9, 14, 2).
2. Humanum genus est avidum nimis auricularum (Lucr. 4, 592).
3. Hominum natura novitatis ac peregrinationis avida est (Plin. N. H. 17, 12, 66).
4. Gloriae te esse avidissimum, non negabis (Cic. Marc. 8, 26).
5. Negavit, se triumphum cupidum unquam fuisse (Cic. Pis. 24, 561).
6. Ceteri propter liberos pecuniae cupidiores esse solent (Cic. Cluent. 9, 28).
7. Mihi sum conscius, nunquam me nimis vitae cupidum fuisse (Cic. Tusc. 2, 4, 10).
8. Imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum omnesque paene cupidi litterarum sunt) observatio major necessaria est (Cels. 1, 2=p. 14, 1).
9. Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum, Tempus et assuetam ponere in arte iuvat (Ov. Pont. 1, 5, 35).
10. Delectat enim, inquit Cicero, quidquid est admirabile (Cic. Part.

- orat. c. 6). Poetae autem et mira quaedam narrant et ea miro modo eloquuntur. Jam omnes homines natura cupidi sunt scientiae, et admiratio stimulus quidam est ad sapientiam et scientiam (Mureti or. 11=v. 2, p. 98).
11. Catonem constat litterarum Graecarum perstudiosum fuisse in senectute (Cic. Sen. 1, 3).

762 (§ 519)

1. Constat inter omnes, neminem te uno juris peritorem esse (Cic. Fam. 7, 16, 3).
2. Pedites sine intermissione—imbribus vel nivibus sub tecto, reliquis diebus exerceri in campo, voluerunt rei militaris periti (Veget. 3, 2).
3. Tener adhuc et nullius rei gnarus obstupuisti inter ignota (Sen. Ep. 102, 26).
4. Mihi nullius noxae conscius sum (Liv. 3, 67, 1).
5. Di tibi, si qua pios respectant numina, si quid Usquam iustitia est et mens sibi consciam recti, Praemia digna ferant! (V. Aen. 1, 603).
6. Est enim sine dubio domus juris consulti totius oraculum civitatis (Cic. De or. 1, 45, 200).
7. Parvula (nam exemplo est) magni formicae laboris Ore trahit, quodcumque potest, atque addit acervo, Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri (Hor. Sat. 1, 1, 33).
8. Non ignara mali, miseris succurrere disco (V. Aen. 1, 630).
9. Plerisque ignaris etiam puerilium litterarum libri non studiorum instrumenta, sed cenationum ornamenta sunt (Sen. Tranq. 9, 5).
10. Tu quoque, ut hic video, non es ignarus amorum. Id—commune malum; semel insanivimus omnes (Spagnuoli = Mantuanus. Ecl. 1, 217 = Hb. 262. K. 963).
11. O socii,—neque enim ignari sumus ante malorum,— O passi graviores, dabit deus his quoque finem (V. Aen. 1, 198).
12. «Sus Minervam» in proverbio est, ubi quis id docet alterum, cujus ipse inscius est (Festus, p. 408 Lindsay).
13. Nescia mens hominum fati sortisque futurae (V. Aen. 10, 501).
14. Non est dea nescia nostri, Quae dulcem curis miscet amaritiam (Catull. 68, 17).

763 (§ 519)

1. Vive memor leti, fugit hora (Pers. 5, 153).
2. Senatū consultum his verbis censeo percribendum: M. Lepidi in rempublicam meritorum senatum populumque Romanum memorem fore (Cic. Phil. 5, 15, 41).

3. Quae natio non gratum animum et beneficii memorem diligit? (Cic. Leg. 1, 11, 32).
4. Herculem hominum famam, beneficiorum memor, in concilio caelestium collocavit (Cic. Off. 3, 5, 25).
5. *Nec me meminisse pigebit Elissae,
Dum memorem ipse mei, dum spiritus hos regit artus* (V. Aen. 4, 335).
6. *Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immortis Glycerae, neu miserabiles
Decantes elegos* (Hor. Od. 1, 33, 1).
7. Quis est civis, tam oblitus beneficii vestri, tam immemor patriae, quem non inflamet tantus vester iste consensus? (Cic. Phil. 6, 7, 18).
8. O miserum te, si haec intelligis! miseriorem, si non intellegis, hujus rei ne posteritatem quidem omnium saeculorum unquam immemorem fore! (Cic. Phil. 2, 22, 54).
9. Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri (Pl. Stich. 48).
10. *Saucius ejurat pugnam gladiator, et idem,
Immemor antiqui vulneris, arma capit* (Ov. Pont. 1, 5, 37).
11. *Nescio quam natale solum dulcedine captos
Ducit, et immemores non sinit esse sui* (Ov. Pont. 1, 3, 35).

764 (§ 519)

1. In optimatum dominatu vix particeps libertatis potest esse multitudo, quum omni consilio communi ac potestate careat (Cic. Rep. 1, 27, 43).
2. L. Tarquinius propter humanitatem atque doctrinam Anco regi familiaris est factus usque, ut consiliorum omnium particeps et socius paene regni putaretur (Cic. Rep. 2, 20, 35).
3. Quoniam sententiae atque opinionis meae voluistis esse particeps, nihil occultabo et, quoad potero, bovis exponam, quid de quaque re sentiam (Cic. De or. 1, 37, 172).
4. Hujus belli ego et particeps et socius et adiutor esse cogor (Cic. Att. 9, 10, 5).
5. Qui animum in duas partes dividunt, alteram rationis participem faciunt, alteram expertem; in particeps rationis ponunt tranquillitatem, in illa altera motus turbidos quum irae, tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi (Cic. Tusc. 4, 5, 10).
6. Asiae prima pars Aegyptus. Terra expers imbrium, mire tamen fertilis, et hominum aliorumque animalium perfectunda generatrix (Mela 1, 9, 49).
7. Qui virtutis ipse expers est, invidet virtuti alterius (Bacon, Sermones fideles, p. 371).
8. Omnia, quae rationem habent, praestant iis, quae sunt rationis expertia (Cic. Leg. 2, 7, 16).
9. *Vis, consili expers, mole ruit sua* (Hor. Od. 3, 4, 65).
10. *Carmina fit vix virtus, expersque sepulchri,
Notitiam serae posteritatis habet* (Ov. Pont. 4, 8, 47).

765 (§ 519)

1. Hominem hominis similiorem nunquam vidi (Pl. Men. 1088).
2. Volo me patris mei similem (esse) (Pl. Asin. 68).
3. Cur non eis faves, eos laudas, quorum similem tuum filium esse vis? (Cic. Phil. 10, 2, 5).
4. Si aliqua in re Verri similis tuero, non magis mihi deest inimicus, quam Verri defuit (Cic. Verr. 3, 69, 162).
5. Pueri et viri, puerorum similes, quia serio scriptae historiae gravitatem severitatemque non capiunt, inanibus se fabulis, propter quandam illarum cum historia similitudinem, oblectant (Mureti Or. 13 = v. 2, p. 109).
6. Deos esse tui similes putas? (Pl. Amph. 284).
7. Malum bonum malum esse vult, ut sit sui similis (Pl. Trin. 284).
8. Ecquandone, inquit Drusus, similem mei civem habebit republica? (Vell. 2, 14, 2).
9. Sed quid poetas? Opifices post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciem inclusit in clipeo Minervae, quum inscribere non liceret? Quid? Nostri philosophi nonne in iis libris ipsis, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? (Cic. Tusc. 1, 15, 34).
10. Sunt et ova ovorum et apes apium simillimae (Cic. Acad. 2, 17, 54).
11. Neque aqua aquae nec lacte est lactis, crede mi, usquam similis, quam hic tui est, tuque hujus autem (Pl. Men. 5, 9, 30 = 1089).
12. Aquam salubrem aeris quam simillimam esse, oportet. Aquarum salubrium sapor odorve nullus esse debet (Plin. N. H. 31, 22, 37).
13. Fabula est, in qua nec verae nec veri similes res continentur (Cic. Inv. 1, 19, 27).
14. Nec veri simile loquere (= loqueris) nec verum (Pl. Most. 13).
15. Orator simile tantum veri petit (Quint. 2, 15, 32).
16. Apis populorum omnium Aegypti numen est: bos niger, certis maculis insignis, et cauda linguaque dissimilis aliorum. Raro nascitur, diesque, quo gignitur, genti maxime festus est (Mela 1, 9, 58).
17. Saturavit se sanguine dissimillimorum sui civium (Cic. Phil. 2, 24, 59).

766 (§ 519)

1. In hac insula extrema est fons aquae dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium (Cic. Verr. 4, 53, 118).
2. Si abesse patriam miserum est, plenae miserorum provinciae sunt, ex quibus admodum pauci in patriam revertuntur (Cic. Tusc. 5, 37, 106).

3. Romani ex arce plenam hostium urbem cernebant (Liv. 5. 42. 3).
4. Stultorum plenā sunt omnia (Cic. Fam. 9, 22, 4).
5. Domus erat aleatoribus referta, plena ebriorum (Cic. Phil. 2, 27, 67).
6. *Quid mortem congēmis ac fles?*
Cur non, ut plenus vitāe convivā, recēdis,
Aequo animoque capis securam, stulte, quiētem? (Lucr. 3, 947, 951).
7. Vidi hominem (=Pompejum) plenum formīdinis (Cic. Att. 9, 10, 2).
8. *Res est solliciti plenā timoris amor* (Ov. Her. 1, 12).
9. *Quae rēgio in terris nostri non plenā laboris?* (V. Aen. 1, 460).
10. Animal hoc providum, sagax, multiplex, acūtum, memor, plenum rationis et consilii, quem vocamus hominem, solum est ex tot animantium generibus atque naturis particeps rationis et cogitationis (Cic. Leg. 1, 7, 22).
11. *Periculōsae plenum opus aleae*
Tractas et incēdis per ignes,
Suppositos cinēri doloso (Hor. Od. 2, 1, 6).
12. Medicamentorum salutarium plenissimae sunt terrae (Cic. N. D. 2, 53, 132).
13. Quum solitūdo et vitā sine amicis insidiarum et metūs plenā sit, ratio ipsā monet amicitias comparare (Cic. Fin. 1, 20, 66).
14. Refertā quondam Italiā Pythagoreorum fuit tum, quum erat in hac gente magnā illā Graeciā (Cic. De or. 2, 37, 154).
15. Italiae oppida sunt vastata, quae prius fuerunt hominum referta (Varro apud Nonium=p. 805 Lindsay).
16. Gallia frugum hominumque fertilis fuit (Liv. 5, 34, 2).
17. Libyam seu Africam numērant scriptores in regionibus frumenti fertilissimis (Lambinus ad Hor. Od. 1, 1, 10).

767 (§ 520)

1. Quum per valetudinem et per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui vēni (Cic. Fam. 16, 7).
2. Extra jocum moneo te, quod pertinēre ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas (Cic. Fam. 9, 24, 3).
3. Quis famulus amantior domini (quam canis)? (Colum. 7, 12, =p. 357 Nisard).
4. Usque ad meridiem aequis viribus ac prope pari spe pugnatum est. Labor et aestus mollia et fluidā corpora Gallorum et minime patientia sitis quum decēdere pugnā coēgisset, in paucos restantes impētum Romani fecerunt, fusosque compulerunt in castra (Liv. 34, 47, 5).
5. Sol ingenti ardore torreat minime patientia aestūs Gallorum corpora (Liv. 35, 5, 7).
6. *Difficile est satīram non scribere. Nam quis iniquae*
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut tēneat se? (Juv. 1, 30).

7. Id pecus (=ovis), quamvis ex omnibus animalibus sit vestitissimum, frigōris tamen impatientissimum est (Colum. 7, 3=p. 340 Nisard).
8. Ad amicitiam fert illum (=sapientem) nullā utilitas suā, sed naturalis irritatio. Nam, ut aliarum nobis rerum innatā dulcēdo est, sic amicitiae. Quomodo solitudinis odium est et appetitio societatis, quomodo hominem homini naturā conciliat, sic inest huic quoque rei stimūlus, qui nos amicitiarum appetentes faciat (Sen. Ep. 9, 17).
9. Imperator Galbā pecuniae aliēnae non appētens, suae parcus, publicae avarus fuit (Tac. Hist. 1, 49).
10. Sumus naturā studiosissimi appetentissimique honestatis (Cic. Tusc. 2, 24, 58).
11. Est novarum rerum cupiens populus pavidusque (Tac. Ann. 15, 46, 4).
12. Gens Gallorum haudquāquam religiōnis negligens est (Liv. 5, 46, 3).
13. *Tempus ēdax rerum, tuque, invidiōsā vetustas,*
Omnia destruitis (Ov. Met. 15, 234).
14. Lacte ali oportebat eos, qui solīdi cibi nondum capāces erant (Mureti or. 1=v. 2, p. 9).
15. Tenacissimi sumus eorum, quae rudibus annis percepimus (Quint. 1, 1, 5).
16. Rubrum mare procellōsum, aspērū, profundum et magnorum animalium magis, quam cetērā, capax (Mela 3, 8, 72).
17. Hoc solum animal (=homo) natum est pudoris ac verecundiae particeps appētensque convictum hominum ac societatem (Cic. Fin. 4, 7, 18).

ОПРЕДЕЛЕНИЯ МЕСТА, ПРОСТРАНСТВА И ВРЕМЕНИ

I. Определения места

Конструкция названий городов и островов на вопрос «где»

768 (§ 524)

1. Roscius erat Romae frequens atque in foro et in ore omnium cotidie versabatur (Cic. Amer. 6, 16).
2. *Quum Romae fueris, Romano vivito more* (K. 2371).
3. Pistōres Romae non fuere ad Persicum usque bellum. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus maxime erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium (Plin. N. H. 18, 107).
4. Auxerunt Romae tumultum litterae, ex Gallia allatae, ab L. Porcio praetore: Hannibālem movisse ex hibernis et jam Alpes transire (Liv. 27, 39, 1).

5. Quadringenta milia librorum Alexandriae arserunt, pulcherrimum regiae opulentiae monumentum (Sen. Tranq. 2, 28).
6. Spartaee pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, ut multus e visceribus sanguis exeat (Cic. Tusc. 2, 14, 34).
7. Vergilius Brundisii moritur Sexto Saturnino et Lucretio Cinna consulibus (Suet. Libr. deperd. p. 296).
8. Arretii ante moenia sedeamus! Hannibal perpopuletur Italiam et ad Romana moenia perveniat, nec ante nos hinc moverimus, quam Gajum Flaminium ab Arretio patres acciverint! (Liv. 22, 3, 10).
9. Nuntiatum est, pueros Arimini sine oculis ac naso, et in Piceno agro non pedes, non manus habentem natum (Liv. 34, 45, 7).
10. Hercules Tyri maxime colitur (Cic. N. D. 3, 16, 42).
11. Hoc accepimus, Deli fuisse complures, qui gallinas alere permultas quaestus causam solerent (Cic. Acad. 2, 18, 57).
12. Alexander Magnus Babylone morte consumptus est; Philippus Aegis a Pausania occisus est (Nep. 21, 2, 1).
13. Ephori Lacedaemone a Theopompo oppositi sunt regibus (Cic. Leg. 3, 7, 16).
14. Oratorum genus quum in omnibus liberis civitatibus, tum praecipue Athenis, ubi oratio plurimum pollet, favore multitudinis alitur (Liv. 31, 44, 3).
15. Graecorum oratorum praestantissimi sunt ii, qui fuerunt Athenis (Cic. Opt. 4, 13).
16. Scriptum in historia est, Hamilcarem Carthaginensem, quum oppugnaret Syracusas, visum esse audire vocem, se postridie cenaturum Syracusis (Cic. Div. 1, 24, 50).
17. Tarquinius Superbus mortuus est Cumis, quo se post fractas opes Latinorum contulerat (Liv. 2, 21, 5).
18. Gorgiae Leontino tantus honos habitus est a Graecia, soli ut ex omnibus Delphis non inaurata statuam, sed auream statueretur (Cic. De or. 3, 32, 129).
19. Athenis tenue caelum, ex quo etiam acutiores putantur Attici, crassum Thebis, itaque pingues Thebani et valentes (Cic. Fat. 4, 7).

Конструкция названий городов и островов на вопрос «куда»

769 (§ 525)

1. Fuit apud Segestanos ex aere Dianae simulacrum. Hoc, translatum Carthaginem, locum tantum hominesque mutarat, religionem quidem pristinam conservabat. Haec ipsam Dianam reportatur Segestam (Cic. Verr. 4, 33, 72; 4, 34, 74).
2. Captivi Romam missi atque ibi in carcere inclusi sunt (Liv. 24, 19, 11).
3. *Non cuius homini contingit adire Corinthum* (Hor. Ep. 1, 17, 36).

4. Legati Athenas missi sunt iussique inclitas leges Solonis describere (Liv. 3, 31, 8).
5. Athenienses omnia, quae moveri poterant, partim Salamina, partim Troezena deportant (Nep. 2, 2, 8).
6. Legati, qui redierant ab Carthagine, Romam rettulerunt, omnia hostilia esse (Liv. 21, 16, 1).
7. Galli quondam longe ab suis sedibus Delphos usque ad Apollinem Pythium atque ad oraculum orbis terrae spoliandum profecti sunt (Cic. Front. 14, 30).
8. Proditum est memoriam ac litteris, Latonam ex longo errore et fuga gravidam confugisse Delum atque ibi Apollinem Dianamque peperisse ((Cic. Verr. 1, 18, 48).
9. Cimon, Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, quum ejus majorem partem insulae devicisset, in morbum implicatus, in oppido Citio est mortuus (Nep. 5, 3, 4).
10. Victor e Thessalia Brundisium cum legionibus revertisti (Cic. Phil. 2, 24, 59).
11. Curio Marcium Uticam navibus praemittit (Caes. B. C. 2, 24, 1).

Конструкция названий городов и островов на вопрос «откуда»

770 (§ 526)

1. Athenis Megaram vespere advenit Simo; ubi advenit Megaram, insidias fecit virgini (Auct. ad Herenn. 1, 9, 14=Diehl p. 71).
2. Oppianicus accessit subito sine causa puerum Teano, quod facere antea non solebat (Cic. Cluent. 9, 27).
3. Lentulum patrem Rhodi esse ajunt, Alexandrae filium, Rhodoque Alexandream C. Cassium profectum esse constat (Cic. Att. 11, 13, 1).
4. Binas a te accepi litteras, Corcyra datas (Cic. Fam. 4, 14, 1).
5. Familiari meo cuipiam litteras Athenis Romam misi (Gell. 10, 1, init.).
6. Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrhenus enim, inde profectus cum magna manu eorum occupavit eam partem Italiae, quae nunc vocatur Etruria (Festus, p. 430 Lindsay).
7. Caesar, quum in Asiam venisset, reperiebat, T. Ampium conatum esse pecunias tollere Epheso ex fano Dianae (Caes. B. C. 3, 105, 1).

Конструкция слов *domus, rus, humus*

771 (§ 527)

1. Manebo te domi (Hor. Ep. 1, 5, 3).
2. Studia litterarum delectant domi, non impediunt foris (Cic. Arch. 7, 16).
3. Quidquid est domi, vile est (Sen. Benet. 3, 3, 1).

4. Non omnibus sum domi (Erasm. 1, 15).
5. Condiunt Aegyptii mortuos et eos servant domi (Cic. Tusc. 1, 45, 108).
6. *Populus me sibilat, at mihi plaudo*
Ipse domi, simul ac nummos contemplet in arca (Hor. Sat. 1, 1, 66).
7. Ei ego jam linguam praecidam atque oculos effodiam domi (Pl. Aul. 189).
8. Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium! (Ter. Eun. 895).
9. Ulixes domi etiam contumelias servorum ancillarumque pertulit (Cic. Off. 1, 31, 113).
10. In domo furtum factum est ab eo, qui domi fuit (Quint. 5, 10, 16).
11. Marius domi suae senex est mortuus (Cic. N. D. 3, 32, 81).
12. Domi Caesaris percussor deprehensus dicebatur esse cum sica (Cic. Phil. 2, 29, 74).
13. Impetus canum et saevitia mitigatur ab homine, considente humi (Plin. N. H. 8, 40, 146).
14. Quousque humi defixa tua mens erit? (Cic. Rep. 6, 17).
15. Theodoro philosopho quum Lysimachus rex crucem minaretur, «Theodori», inquit, «nihil interest, humine, an sublime putescat» (Cic. Tusc. 1, 43, 102).
16. Sus rostro si humi A litteram impresserit, num propterea suspicari poteris, Andromacham Ennii ab ea posse describi? (Cic. Div. 1, 13, 23).
17. *Livor, iners vitium, mores non exit in altos;*
Utque latens imā vipera serpit humo (Ov. Pont. 3, 3, 101).
18. Roscius non modo Romae non fuit, sed omnino, quid Romae ageretur, nescivit, propterea quod ruri assiduus fuit (Cic. Amer. 29, 81).
19. Quum adversus Aequos male gesta res esset, L. Quinctius Cincinnatus, dictator factus, quum rure intentus operi rustico esset, ad id bellum gerendum accessit (Periocha Liv. 1, 3).
20. Quinctius ruri agere vitam, procul ambitione ac foro, constituit (Liv. 7, 39, 12).

Конструкция *domi militiaeque* и т. п.

772 (§ 528)

1. Cinnā collēgae sui, consulis Cn. Octavii, praecidi caput jussit, P. Crassi, L. Caesaris, nobilissimorum hominum, quorum virtus fuerat domi militiaeque cognita (Cic. Tusc. 5, 19, 55).
2. Illi in senatu et apud populum et in causis amicorum et domi et militiae consilium suum fidemque praestabant (Cic. De or. 3, 33, 134).
3. Unā a pueris parvulis sumus educati; unā semper militiae et domi fuimus; paupertatem unā pertulimus gravem (Ter. Ad. 494).

4. Hi, neque domi, neque militiae, neque privatum, neque publice, neque sibi, neque aliis utiles, ita vitae curriculum conficiunt, ut, veluti naves, nullum sui vestigium relinquunt (Mureti Or. 23. v. 1, p. 237).
5. A Romanis nihil publice sine auspiciis nec domi nec militiae gerabatur (Cic. Div. 1, 2, 3).
6. Tullus Hostilius salubriora credebatur militiae, quam domi, juvenum corpora esse (Liv. 1, 31, 5).
7. Alcibiadi erat tota respublica domi bellique tradita (Nep. 7, 7, 1).
8. Auguriis sacerdotioque augurum tantus honos accessit, ut nihil belli domique postea nisi auspiciato gereretur (Liv. 1, 36, 6).
9. Qui sunt boni cives, qui belli, qui domi, de patria bene merentes, nisi qui patriae beneficia meminerunt? (Cic. Planc. 33, 80).

773 (§ 527)

1. *Rusticus est lancoque vehit, male sobrius ipse,*
Uxorem plaustro progeniemque domum (Tib. 1, 10, 51).
2. Aurum atque argentum et alia domum regiam comportant; ibi illa et domum et semet igni corrumpunt (Sall. Jug. 76, 6).
3. Benegesta re, rediisse me videt magnasque apportavisse divitias domum (Pl. Stich. 411).
4. Varro auctor est, Capuae quendam, qui efferretur, foro domum remeasse pedibus (Plin. N. H. 7, 52, 176).
5. Aristoteles, Theophrastus, Zeno, innumerabiles alii philosophi, semel egressi, nunquam domum reverterunt (Cic. Tusc. 5, 37, 107).
6. Nonnulla pars militum domum discedit (Caes. B. C. 1, 13, 4).
7. I, rus te amove (Pl. Most. 74).
8. Laelius et Scipio rus ex urbe tanquam e vinculis evolabant (Cic. De or. 2, 6, 22).
9. Dum rus eo, coepi egomet mecum inter vias, ita ut fit, ubi quid in animo est molestiae, aliam rem ex alia cogitare et ea omnia pejorem in partem (Ter. Eun. 629).
10. Darai mater vestem lugubrem sumpsit laceratisque crinibus humi corpus abiecit (Curt. 10, 5, 19).

774 (§ 527)

1. Viri nostri domo ut abierunt, hic tertius annus (Pl. Stich. 29).
2. Princeps Academiae Philo domo profugit Romamque venit (Cic. Brut. 89, 306).
3. Xanthippe dicitur eodem vultu semper vidisse exeuntem Socratem domo et revertentem (Cic. Tusc. 3, 15, 31).
4. Quidquid erat, noctu in navem comportat domo (Pl. Rud. 58).
5. Jam mater rure rediit? responde mihi (Pl. Merc. 810).

6. Hoc ubi senex rescivit. heri eā causā rure huc advēnit (Ter. Hec. 189).
7. Surgit humo juvenis (Ov. F. 6, 735).

Определения места на вопрос «где»

775 (§ 529a)

1. Quis hoc loco nos novit? (Petron. 14).
2. *Nox erat, et vīno, somnum faciente, jacebant Corpora dīversis, victā sopōre, locis* (Ov. F. 1, 421).
3. Non aquā, non igni, ut ajunt, pluribus locis utimur, quam amicitia (Cic. Lael. 6, 22).
4. *Ignotis errare locis, ignōtā videre Flumina gaudēbat, studio minuente lāborem* (Ov. Met. 4, 294).
5. Sitā est Heraclēā in radicibus Oetae montis, ipsā in campo, arcem imminemtem loco alto et undīque praecipiti habet (Liv. 36, 22, 4).
6. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quisque loco sedeat (Erasm. v. 2, p. 76).
7. Castra opportūnis locis erant posita (Caes. B. G. 7, 69, 7).
8. Pejore res loco non potest esse, quam in quo nunc sita est (Ter. Ad. 344).
9. Lunā, quae est, ut ostendunt mathematici, major, quam dimidiā pars terrae, isdem spatiis vagatur, quibus sol (Cic. N. D. 2, 40, 103).
10. In his locis matūrae sunt hiēmes (Caes. B. G. 4, 20, 1).

776 (§ 529b)

1. Miramur, Athēnis Minervam, Deli Apollīnem, Junōnem Sami, Pergae Diānam, multos praeterea ab isto deos totā Asia Graeciāque violatos, qui a Capitolio manūs abstinēre non potuerit? (Cic. Verr. 4, 32, 71).
2. Indutiomārus exsūles damnatosque totā Galliā magnis praemiis ad se allicēre coepit (Caes. B. G. 5, 55, 3).
3. Totis trepidatur castris, atque alius ex alio causam tumultūs quaerit (Caes. B. G. 6, 37, 6).
4. Omnia, quaecumque toto orbe terrarum committuntur scelēra, circumspicite, judices: plerāque ex cupiditate nascuntur: haec latrōnes facit, haec pirātas, haec sicas percussōrum acuit (Quint. Decl. 321 = p. 298 Lemaire).
5. *Sum, fateor, semperque fui, Callistrāte, pauper, Sed non obscurus nec male notus ēques, Sed tōto lēgor orbe frēquens, et dicitur «Hic est», Quodque cinis paucis, hoc mihi vitā dedit* (Mart. 5, 13).

6. *Sive locum specto, locus est inamabilis, et quo Esse nihil tōto tristius orbe potest; Sive hōmines, — vix sunt homines hoc nomine digni, Quamque lūpi, saevae plus feritātis habent* (Ov. Tr. 5, 7, 43).
7. *Irascentium flagrant oculi, multus ore toto rubor, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli* (Sen. Ira 1, 1, 4).
8. *Tum gelidus tōto mānabat corpore sudor* (V. Aen. 3, 175).

777 (§ 529c)

1. Unā silvā elephantis pluribus sufficit; homo et terrā et mari pascitur (Sen. Ep. 60, 2).
2. Ego quid agam? quā aut terrā aut mari persēquar eum, qui ubi sit nescio? (Cic. Att. 7, 22, 2).
3. Cn. Pompejo plurimā, periculosissima, maxima mari terrāque bella sunt commissa (Cic. Dom. 8, 18).
4. Deos implorare debetis, ut urbem, omnibus hostium copiis terrā marique superatis, a perditissimorum civium nefario scelere defendant (Cic. Cat. 2, 13, 29).
5. Antiōchum Magnum illum majores nostri, magnā belli contentiōne terrā marique superatum, intra montem Taurum regnare jussērunt (Cic. Sest. 27, 53).

778 (§ 529d)

1. Pecuniam in loco neglegere maximum interdum est lucrum (Ter. Ad. 216).
2. *Misce stultitiam consiliis brevem: Dulce est desipere in loco* (Hor. Od. 4, 12, 28).

779 (§ 529)

1. *Litōre quot conchae, tot sunt in amōre dolores* (Ov. A. A. 2, 519).
2. Soles duabus sellis sedere (Sen. Contr. 7, 3, 9; Macrob. 2, 3, 10; 7, 3, 8).
3. *Si quā sedē sedēs et eā est tibi commōdā sedes, Illā sedē sedē nec ab illa sedē recēde* (Bind. 3127; Bell. p. 146).
4. *Nox erat, et caelo fulgebat lunā sereno Inter minora sidēra* (Hor. Epod. 15, 1).
5. *Jam nox inducere terris Umbras et caelo diffundere signa parabat* (Hor. Sat. 1, 5, 9).
6. *Stet, quicumque volet, potens Aulae culmine lubrīco. Me dulcis satūret quietes:*

Obscūro positus loco.

Leni perfruar otio (Sen. Thy. 391).

7. *Obstupui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit* (V. Aen. 2, 774=3, 48).

Определения места на вопрос «каким путем»

780 (§ 530)

1. Quanto satius est ire apertā viā et rectā (Sen. Ep. 102, 20).
2. A. Antipho ubi nunc est? — B. Foris. — A. Abi, Phaediā, eum requirere atque addūce huc. — B. Eo rectā viā quidem illuc (Ter. Ph. 308).
3. Iter conficiebamus aestuosā et pulverulentā viā (Cic. Att. 5, 14, 1).
4. Caesar itinere terrestri profectus est in Syriam (Bell. Alex. 33, 5).
5. *Restat iter caelo: caelo tentabimus ire; Da veniam coepto, Jupiter alte, meo* (Ov. A. A. 2, 37).
6. Iter a Vibōne Brundisium terrā petere contendī: nam maritimos cursūs praecludebat hiemis magnitudo (Cic. Planc. 40, 96).
7. Lupus, Esquilinā portā ingressus, Tusco vico atque inde Cermālo per portam Capēnam prope intactus evaserat (Liv. 33, 26, 9).
8. Antiōchi legatus maria terrasque ināni sonitu verborum complevit: equitum innumerabilem vim traici Helleponto in Eurōpam (Liv. 35, 48, 2).
9. Alexander eos, qui comitari eum solebant, impōnit in naves et in fines Mallorum secundo amne devehitur (Curt. 9, 8, 3).

II. Определения пространства

781 (§ 531)

1. Caesar meridiano fere tempore, signo profectionis dato, exercitum ducit, duplicatoque ejus diēi itinere, octo milia passuum ex eo loco procedit (Caes. B. G. 3, 76, 4).
2. Quum tridui viam processisset (Caesar), nuntiatum est ei, Ariovistum cum suis omnibus copiis ad occupandum Vesontionem, quod est oppidum maximum Sequanorum, contendere triduique viam a suis finibus profecisse (Caes. B. G. 1, 38, 1).
3. Curio cum exercitu proficiscitur, biduique iter progressus, ad flumen Bagradam pervenit (Caes. B. G. 2, 24, 1).
4. Caesar, noctu progressus milia passuum circiter duodecim, hostium copias conspicatus est (Caes. B. G. 5, 9, 2).
5. Hi, novissimos adorti et multa milia passuum prosecuti, magnam multitudinem eorum fugientium conciderunt (Caes. B. G. 2, 11, 4).

6. Alexander quingenta stadia processit, perventumque erat in vicum, in quo Darēum Bessus comprehenderat (Curt. 5, 13, 6).
7. Hinc rex viginti stadia processit semita propemodum invia, cui silva imminabat, torrentesque iter morabantur (Curt. 6, 4, 20).
8. Inde octoginta fere stadia progressus ad alterum amnem, — Bumelo nomen est, — castra posuit (Curt. 4, 9, 10).
9. A recta conscientia transversum unguem non oportet discedere (Cic. Att. 13, 20, 9).

782 (§ 532)

1. Campus Marathonus abest ab oppido (=ab Athenis) circiter milia passuum decem (Nep. 1, 4, 2).
2. Hannibal Hadrumetum pervenit, quod abest ab Zama circiter milia passuum trecenta (Nep. 23, 6, 3).
3. Ab his castris oppidum Remorum nomine Bibrax aberat milia passuum octo (Caes. B. G. 2, 6, 1).
4. Transfugae nuntiabant, stadia quingenta abesse Persas (Curt. 5, 13, 9).
5. Abest a Carthagine quindecim milia ferme passuum locus, quum operibus, tum suapte natura tutus (Liv. 30, 9, 11).
6. Scipio ad stationem, decem milia passuum distantem ab ostio Hibēri amnis, pervenit (Liv. 22, 19, 5).
7. Fabius in Sicore flumine pontes effecerat duos, distantes inter se milia passuum quattuor (Caes. B. C. 1, 40, 1).
8. Castra Cleopatrae non longo spatio ab ejus (=Ptolemaei) castris distabant (Caes. B. C. 3, 103, 2).
9. Caesar ab exploratoribus certior factus est, Ariovisti copias a nostris milibus passuum quattuor et viginti abesse (Caes. B. G. 1, 41, 5).
10. Quinque milium (passuum) intervallo castra distantia habuere (Romani et Carthaginenses) paucos dies (Liv. 23, 29, 1).

783 (§§ 533—535)

1. Legionem Caesar, quam equis vexerat, passibus ducentis ab eo tumulo constituit; item equites Ariovisti pari intervallo constituerunt (Caes. B. G. 1, 43, 2).
2. Ariovistus praeter castra Caesaris suas copias traduxit et milibus passuum duobus ultra eum castra fecit (Caes. B. G. 1, 48, 2).
3. Mosā profluit ex monte Vosēgo neque longius ab Oceano milibus passuum viginti in Rhenum influit (Caes. B. G. 4, 10, 1).
4. Traductus Romanus exercitus in agrum Insubrium quinque milia passuum ab Victumulis conedit (Liv. 21, 45, 3).
5. Hannibal paucis post diebus sex milia (passuum) a Placentia castra communivit (Liv. 21, 47, 8).
6. Hannibal castra ipsa propius hostem movit, duo ferme a Geronio milia (passuum), in tumulum hosti conspectum (Liv. 22, 24, 5).

7. Hannibal mille passūs ab urbe castra locat (Liv. 23, 36, 7).
8. Civitas eā (=Saguntum) longe opulentissimā ultra Hibērūm fuit, sitā passūs mille a mari (Liv. 21, 7, 2).
9. Romanus exercitus ad Olympium (Jovis id templum est) mille et quingentos passus ab urbe castra posuit (Liv. 24, 33, 3).
10. Sabīnus idoneo omnibus rebus loco castris sese tenebat, quum Viridōvix contra eum duum milium spatio consedisset (Caes. B. G. 3, 17, 5).
11. In dextro cornu legio duodecimā et non magno ab ea intervallo septimā constitit (Caes. B. G. 2, 23, 4).
12. Harum omnium legionum hibernā milibus passuum centum continebantur (Caes. B. G. 5, 24, 7).
13. Transeunt Rhenum navibus ratibusque triginta milibus passuum infra eum locum, ubi pons erat perfectus praesidiumque ab Caesare relictum (Caes. B. G. 6, 35, 6).
14. Huc accedebant duodeviginti onerariae naves, quae ex eo loco ab milibus passuum octo vento tenebantur (Caes. B. G. 4, 22, 4).
15. Hostes in silvis opportūno loco atque occulto a milibus passuum circiter duobus Romanorum adventum exspectabant (Caes. B. G. 5, 32, 1).
16. Positis castris a milibus passuum quinque, (Trevēri) auxilia Germanorum exspectare constituunt (Caes. B. G. 6, 7, 3).

784 (§ 536)

1. Phalaricā erat Saguntīnis missile telum: ferrum autem tres longum habebat (phalarica) pedes (Liv. 21, 8, 10).
2. Ratem unam ducentos longam pedes, quinquaginta latam a terra in annem porrexerunt (Carthaginienses)... Alterā ratis aequae latā, longā pedes centum, huic copulata est (Liv. 21, 28, 7—8).
3. Taleae pedem longae in terram infodiebantur (Caes. B. G. 7, 73, 9).
4. Caesar duas fossas quindecim pedes latas eadem altitudine perduxit (Caes. B. G. 7, 72, 3).
5. Perpetuae fossae quinos pedes altae ducebantur (Caes. B. G. 7, 73, 2).
6. Triginta dies obsidio fuit, per quos raro unquam nix minus quatuor pedes altā jacuit (Liv. 21, 61, 10).
7. Signum septem pedes altum aut majus in terram defoditur (Liv. 8, 10, 12).
8. Fossam sex cubitā altam, duodecim latam quum duxisset, extra duplex vallum fossae circumdedit (Liv. 37, 37, 10).

785 (§ 537)

1. Arduennā silvā est totius Galliae maximā atque ab ripis Rheni finibusque Treverorum ad Nervios pertinet milibusque amplius quingentis (passuum) in longitudinem patet (Caes. B. G. 6, 29, 4).

2. Ante id oppidum planities circiter milia passuum tria in longitudinem patebat (Caes. B. G. 7, 69, 3).
3. Tertium (Britanniae latus) est contra septentriones; hoc milia passuum octingenta in longitudinem esse existimatur (Caes. B. G. 5, 13, 6).
4. Pharus est in insula turris magnā altitudine. Haec insulā, objectā Alexandriae, portum efficit; sed, in longitudinem passuum non-gentorum in mare jactis molibus, angusto itinere et ponte cum oppido conjungitur (Caes. B. C. 3, 112, 2).
5. A medio fere colle in longitudinem ex grandibus saxis sex pedum murum praeduxerant Galli (Caes. B. G. 7, 46, 3).

III. Определения времени

786 (§ 539)

1. Eandem incūdem diem noctemque tundunt (Cic. De or. 2, 39, 162).
2. Vulgo dicitur, solere elephantum gravidam perpetuos decem esse annos (Pl. Stich. 167).
3. *Sex horas dormire sūt est juvenique senique; Septem vix pigro; nulli concedimus octo* (K. 2503).
4. Quintus fuit mecum dies complures (Cic. Att. 16, 5, 2).
5. *Noctes vigilabat ad ipsum Manē diem totum stertebat* (Hor. Sat. 1, 3, 18).
6. Continuas has tres noctes pervigilavi (Pl. Amph. 314).
7. Castra paucos dies habuimus eā ipsā, quae contra Dariūm habuerat apud Issum Alexander (Cic. Att. 5, 20, 3).
8. Ephēsi triduum commoratus sum (Cic. Fam. 3, 5, 5).
9. Dies et noctes cogitandum est, jam jamque esse moriendum (Cic. Tusc. 1, 7, 14).
10. Dico, illum adolescentem, quum sibi non pepercisset, aliquot dies aegrotasse et ita esse mortuum (Cic. Cluent. 60, 168).
11. Quis est enim, qui, totum diem jaculans, non aliquando colliniet? Totas noctes somniamus, neque ullā est fere, quā non dormiamus, et miramur, aliquando id, quod somniamus, evadere? (Cic. Div. 2, 59, 121).
12. Anicūiae saepe inēdiam biduum aut triduum ferunt (Cic. Tusc. 2, 17, 40).
13. Ager, quum multos annos quiēvit uberiores efferre fruges solet (Cic. Brut. 4, 16).
14. Socrātes potuit abstinentiā finire vitam et inediā potius, quam venēno, mori; triginta tamen dies in carcēre et in exspectatione mortis exēgit (Sen. Ep. 70, 9).
15. Pythagōras, quum annos viginti Crotōne egisset, Metapontum emigravit ibique decessit: cuius tantā admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent eumque pro deo colerent (Justin. 20, 4, 17).

16. Multā saeculā postea sic viguit Pythagoreorum nomen, ut nulli alii docti viderentur (Cic. Tusc. 1, 16, 38).
17. Decem quondam annos urbs oppugnata est ob unam muliērem ab universa Graecia, quam procul a domo, quot terras, quot maria distans! (Liv. 5, 4, 11).
18. Punīco bello duodecimum annum Italiā urebatur (Liv. 27, 39, 9).
19. Numquid (= num) dies noctesque impendo turpibus conviviis? (Sen. Contr. 9, 15 = p. 160, 18).
20. Diodōtus Stoīcus caecus multos annos nostrae domi vixit (Cic. Tusc. 5, 39, 113).
21. Carneādes nonaginta vixit annos (Cic. Acad. 2, 6, 16).
22. Molesto ac difficili pedum morbo octavum jam mensem impeditus sum (Mureti Ep. p. 194).
23. Domus erat aleatoribus refertā, plenā ebriorum; totos dies potabatur (Cic. Phil. 2, 27, 67).
24. Macedōnum regnum a summo culmine fortunae ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit (Liv. 45, 9, 7).
25. Quinque dies aquam in os suum non coniecit, non micam panis. Medici illum perdidērunt (Petron. 42).
26. Bellum in Sicilia jam alterum annum ingenti dimicatione geritur (Liv. 25, 6, 20).

787 (§ 539)

1. Per annos quattuor et viginti primo Punīco bello classibus certatum est cum Poenis (Liv. 9, 19, 12).
2. Hannibal Italiam per annos sedecim variis cladibus fatigavit (Justin. 44, 5, 6).
3. Aetnae montis per tot saecula durat incendium (Justin. 4, 1, 5).
4. Romae foedum incendium per duas noctes ac diem unum tenuit (Liv. 26, 47, 15).
5. Supplicatio ex decemvirorum decrēto pro valetudine populi per triduum fuit, quia gravis pestilentiā urbem atque agros vastabat (Liv. 38, 44, 7).
6. *Urbs antiquā ruit, multos dōminata per annos* (V. Aen. 2, 363).
7. Sero resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos (Cic. Att. 7, 5, 5).
8. Per annos centum et viginti aut bellum inter eos populos (Romanos et Carthaginienses), aut belli praeparatio, aut infidā pax fuit (Vell. 1, 12, 6).
9. *Tu quoque dīlectam multos, inīde, per annos
Dicēris Oenōnen destituisse tuam* (Ov. Her. 16 (17), 195).

788 (§ 540)

1. Aestimatione nocturnae quietis, dimidio quisque spatium vitae suae vivit (Plin. N. H. 7, 50, 167).
2. Grave vulnus Macrinus noster accepit. Amisit uxorem singularis

- exempli. Vixit cum hac triginta novem annis sine iurgio, sine offensa (Plin. Ep. 8, 5, 1).
3. Imperium Assyrii mille trecentis annis tenere (Justin. 1, 2, 13).
4. Equites Romani natalem Augusti biduo semper celebrarunt (Suet. Aug. 57, 1).
5. Tredecim annis, quibus Alexander regnavit, omnia, quā Persarum prope immensō spatio imperium fuerat, suae ditionis fecit (Liv. 45, 9, 5).
6. Mithridates regnavit annis sexaginta, vixit septuaginta duobus, contra Romanos bellum habuit annis quadraginta (Eutrop. 6, 12).
7. Sunt regiones inter circulum septentrionalem et inter cardinem caeli, ubi sol etiam sex mensibus continuus non videtur (Varro R. R. 1, 2, 4 = p. 124, 3).
8. Annis viginti errans a patria afuit (Plaut. Bacch. 2).

789 (§ 541)

1. Decessit Alexander mense uno minus annos tres et triginta natus vir supra humanam potentiam magnitudine animi praeditus (Justin. 12, 16, 1).
2. Duodequadraginta annos tyrannus Syracusanorum fuit Dionysius, quum quinque et viginti natus annos dominatum occupavisset (Cic. Tusc. 5, 20, 57).
3. Alcibiades annos circiter quadraginta natus obiit supremum (Nep. 7, 10, 6).
4. Romulus, quum inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit (Eutrop. 1, 1).
5. Adoptat annos viginti natus, etiam minor, senatorem (Cic. Dom. 13, 34).
6. Is, quum esset mortuus, Sullā et Pompejo consulibus, reliquit hunc annos quindecim natum (Cic. Cluent. 5, 11).
7. Filium Galā Masinissam habebat septendecim annos natum ((Liv. 24, 49, 1).
8. Quattuordecim natus annos Graecam tragoediam scripsi (Plin. Ep. 7, 42).
9. M. Valerius Corvus annorum trium et viginti consul est factus (Eutrop. 2, 6).
10. Decessit Philippus quadraginta et septem annorum, quum annis viginti quinque regnasset (Justin. 9, 8, 1).
11. Epirōtae Pyrrhum annorum undecim in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum usque in adultam ejus aetatem tuerentur ((Justin. 17, 3, 21).
12. Hamilcar in Hispaniam secum duxit filium Hannibalem annorum novem (Nep. 22, 3, 1).
13. Cautum est Pompejā lege, ne quis capiat magistratum neve sit in senatu minor annorum triginta (Plin. Ep. 10, 79, (83), 1).
14. Edicto Augusti magistratum capere poterant ii, qui non minores viginti quinque annorum erant (Plin. Ep. 10, 80 (84)).

15. Antiöchus obsides Romanis viginti dato, et triennio mutato, ne minores octonum denum annorum neu majores quinum quadragenum (sint) (Liv. 38, 38, 15).
16. Eos, qui minores triginta annis gessissent magistratum, putabam posse in senatum legi, quoniam Augustus gerere magistratūs minoribus annis triginta permisisset (Plin. Ep. 10, 79 (83), 4).
17. Ex urbano exercitu, qui minores quinque et triginta annis erant, in naves impositi, alii, ut urbi praesidērent, relictī (Liv. 22, 11, 9).
18. Caesar sanxit, ne quis civis major annis viginti minorve quadraginta plus triennio continuo Italiā abesset (Suet. Caes. 42).

790 (§ 542)

1. Romae ne fuit quidem aurum, nisi admōdum exiguum, longo tempore (Plin. N. H. 33, 5, 14).
2. Hannibal pollicitus est, brevi caput Italiae omni Capuam fore (Liv. 23, 10, 2).
3. *Claudi vīctus claudicat ipse brevi* (Bind. 500).
4. Vergilium paucissimos die composuisse versūs, auctor est Varus (Quint. 10, 3, 8).
5. Nihil scribis, neque ad te his duobus mensibus scripseram (Cic. Fam. 7, 9, 1).
6. Nostrā respublicā non unius est ingenio, sed multorum, nec unā hominis vitā, sed aliquot constitutā saecūlis et aetatibus (Cic. Rep. 2, 1, 2).
7. Quo mihi innumerabiles libros et bibliothēcas, quorum dominus vix totā vitā suā indices perlēgit? (Sen. Tranq. 9).
8. Urbes constituit aetas, hora dissolvit. Momento fit cinis, diu silvā (Sen. Nat. quaest 3, 27, 2).
9. *Si numēres anno soles et nubila toto, Invenies nitidum saepius isse diem* (Ov. Tr. 5, 8, 31).
10. Dolebam, patres conscripti, rempublicam, vestris quondam meisque consiliis conservatam, brevi tempore esse perituram (Cic. Phil. 2, 15, 37).
11. Nemo est, qui possit biduo aut triduo septingenta milia passuum ambulare (Cic. Quinct. 25, 78).
12. Hannibal biduo et duabus noctibus Hadrumētum pervēnit, quod abest ab Zama circiter milia passuum trecenta (Nep. 23, 6, 3).
13. Omnia commemorabuntur, quae inter decem annos nefarie facta sunt (Cic. Verr. act. 1, 13, 37).
14. Germani inter annos quattuordecim tectum non subierunt (Caes. B. G. 1, 36, 7).
15. Gracchus centum tria oppida intra paucos dies in deditionem accepit (Liv. 40, 49, 1).
16. In Germania fons erat aquae dulcis, quā potā intra biennium dentes decidērent (Plin. N. H. 25, 3, 20).

791 (§ 544)

1. Socrates et supremo vitae die de immortalitate animorum multā disseruit et paucis ante diebus, quum facile posset edūci e custodia, noluit (Cic. Tusc. 1, 29, 71).
2. Condita est Carthāgo duobus et septuaginta annis ante, quam Romā (Justin. 18, 6, 9).
3. Cato mortuus est annis octoginta sex ipsis ante me (=Ciceronem) consulem (Cic. Brut. 15, 61).
4. Galli haud multo ante solis occāsum ad urbem Romam perveniunt (Liv. 5, 39, 2).
5. Volumnius aliquanto ante lucem ad castra accessit (Liv. 10, 20, 8).
6. Athenienses, propter Pisistrāti tyrannidem, quae paucis annis ante fuerat, nimiam civium suorum potentiam extimescebant (Nep. 1, 8, 1).
7. Ibi casu rex erat Ptolemaeus puer aetate, magnis copiis cum sorore Cleopātra bellum gerens, quam paucis ante mensibus per suos propinquos atque amicos regno expulserat (Caes. B. C. 3, 103, 2).
8. Samnitibus ferociam augebant novae res gestae et paucos ante dies geminatā victoriā (Liv. 7, 33, 6).
9. Damocritus, Aetolorum dux, paucos ante dies, quum e carcere noctu effugisset, in ripa Tibēris consecutus custodibus, priusquam comprehenderetur, gladio se transfixit (Liv. 37, 46, 5).
10. Hunc finem habuit Romani imperii Carthāgo aemulā, cum qua bellare majores nostri coepere Claudio et Fulvio consulibus ante annos ducentos nonaginta duos, quam tu, M. Vinici, consulatum iniures (Vell. 1, 12, 5).

792 (§ 544)

1. O spes hominum fragiles! o fallacia consilia! Haec, eum quum maxime cogitantem et eā unā in cogitatione noctes diesque defixum, morbus gravis et mortifer occupavit. Quem quum et medicorum curā et singulari victūs temperantiā depulisse jam videretur, haud ita multo post, domum ut rediit lassus, denuo decubuit, nec alius ei postea morbi, quam vitae finis fuit. Quo autem ille animo morbum saevientem, quo mortem certam jam et imminentem tulit! (Mureti or. 26 = v. 1, p. 271).
2. Haec quinto mense post viri mortem Oppianico nupsit (Cic. Cluent. 12, 35).
3. Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab Urbe condita, P. Sulpicio Galbā, C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo initum est, paucis mensibus post pacem Carthaginensibus datam (Liv. 31, 5, 1).
4. Corpus Alexandri Magni a Ptolemaeo Memphim et inde paucis post annis Alexandriam translatum est (Curt. 10, 10, 20).

5. Is, quum esset mortuus, Sullā et Pompejo consulibus, reliquit grandem et nubilem filiam, quae brevi tempore post patris mortem nupsit consobrino suo, adulescenti in primis, ut tum habebatur, inter suos et honesto et nobili (Cic. Cluent. 5, 11).
6. Scaevō'ā exposuit nobis sermonem Laelii, de amicitia habitum ab illo secum et cum altero genero paucis diebus post mortem Africāni (Cic. Lael. 1, 3).
7. Carthāgo in Afrīca jussu senatūs reparata est annis duobus et viginti post, quam a Scipione fuerat eversa (Eutrop. 4, 21).
8. Duobus e filiis (Pauli) minor, ferme duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum, major, quattuordecim annorum, triduo post triumphum, decessit (Liv. 45, 40, 7).
9. Indorum legati, dimissi domos, paucis post diebus cum donis revertuntur (Curt. 9 8, 1).
10. Videmus, paucis annis post reges exactos, quum plebes, eum montem, qui Sacer appellatus est, occupavisset, M. Valerium dictatorem dicendo sedavisse discordias eique ob eam rem honores amplissimos habitos, et cum primum ob eam causam Maximum esse appellatum (Cic. Brut. 14, 54).
11. Hanc multam Aeschīnes a Ctesiphonte petivit quadriennio ante Philippi Macedōnis mortem; sed iudicium factum est aliquot annis post, Alexandro jam Asiam tenente; ad quod iudicium concursus dicitur e tota Graecia factus esse (Cic. Opt. 7, 22).
12. Paucos post dies Zeuxis et Antipāter venerunt (Liv. 37, 45, 5).
13. Neque te illo die, neque postēro vidi. Post diem tertium veni in aedem Tellūris (Cic. Phil. 2, 35, 89).
14. Quum e philosophis ingenio scientiāque putaretur Antiōchus excellēre, eum Lucullus secum et quaestor habuit, et post aliquot annos imperator (Cic. Acad. 2, 2, 4).

793 (§ 545)

1. Sosippus et Philocrātes fratres sunt. Horum pater abhinc duo et viginti annos est mortuus (Cic. Verr. 2, 9, 25).
2. Quaestor Cn. Papirio consule fuisti abhinc annos quattuordecim (Cic. Verr. 1, 12, 34).
3. Mulier quaedam abhinc triennium ex Andro commigravit huc (Ter. Andr. 69).
4. Quid illos exspectatis, qui abhinc jam abierunt triennium? (Pl. Stich. 137).
5. Carthāgo dirūta est, quum stetisset annis sexcentis septuaginta duobus, abhinc annos centum septuaginta tres, Cn. Cornelio Lentūlo, L. Mummio consulibus (Vell. 1, 12, 5).
6. Imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis mille septuaginta, translatum est ad Medos, abhinc annos ferme octingentos septuaginta (Vell. 1, 6, 1).
7. Ante hos sex menses maledixisti mihi (Phaedr. 1, 1, 10).

794 (§ 545)

1. Est apud Platōnem Socrātes dicens Critōni, suo familiari, sibi post tertium diem esse moriendum (Cic. Div. 1, 25, 52).
2. Cur Camillus dolēret, si haec post trecentos et quinquaginta fere annos eventura putaret? (Cic. Tusc. 1, 37, 90).
3. Servi iis etiam iudicibus, qui multis post saecūlis de te iudicabunt (Cic. Marc. 9, 29).

795 (§ 546)

1. Hiēme mare calidius, autumnale salsius (Plin. N. H. 2, 234).
2. Omnes fontes aestate, quam hieme, gelidiores esse, quem fallit? (Plin. N. H. 2, 233).
3. *Pluris ōpes nunc sunt, quam prisci temporis annis* (Ov. F. 1, 197).
4. Aevo rarissimā nostro simplicitas (Ov. A. A. 1, 241).
5. Cur mel et vinum diversis aetatibus habentur optimā: mel, quod recentissimum, vinum, quod vetustissimum? (Macrob. Sat. 7, 12, 9).
6. Puncto saepe temporis maximarum rerum momenta vertuntur (Liv. 3, 27, 7).
7. Non vivunt contra naturam, qui hieme concupiscunt rosam? (Sen. Ep. 122, 8).
8. Virtutes iisdem temporibus optime aestimantur, quibus facillime gignuntur (Tac. Agr. 1).
9. Quid? tu ignōras, arbōres magnas diu crescēre, unā horā exstirpari? (Curt. 7, 8, 14).
10. Aestate quaedam flumina augentur, ut Nilus, Theophrastus est auctor, in Ponto quoque quosdam amnes crescere tempore aestivo (Sen. Nat. quaest. 3, 26, 1).
11. *Mors vēnit incerto certā cuique die* (Io. Clajus, Deutsche Lyriker, ed. Ellinger. p. 85).
12. *Festinare nocet, nōcet et cunctatio saepe; Tempore quaeque suo qui facit, ille sapit* (Riley 124).
13. In studiis plus efficitur unā horā matutinā, quam tribus pomeridianis (Erasm. 2, 142).
14. A. Quā horā soles lectum relinquere? — B. Inter quartam et nonam (Erasm. 2, 140).
15. Horatius quinquagesimo septimo aetatis suae, anno Romae moritur anno septingentesimo quadragesimo quarto (Suet. Libr. deperd., p. 296).
16. *Senos Charinus omnibus digittis gerit, Nec nocte pōnit anulos, Nec quum lavatur* (Mart. 11, 59).
17. Bisextus proprie dicitur dies intercalāris, qui quarto quoque anno mense Februario inseritur post diem vicesimum quartum, quia bis, hoc est duobus diebus continuis, nempe vicesimo quarto et

vicesimo quinto, «ante diem sextum Calendas Martias» dicimus, duos dies pro uno computantes. Bisextus annus est, in quo dies ille intercalaris inseritur (Forcellini, in v. bisextus).

18. Me miseram decies die uno saepe extrūdit aedibus (Pl. Aul. 69).
19. Vergilius Maro in pago, qui Andes dicitur, haud procul a Mantua nascitur, Pompejo et Crasso consulibus, Idibus Octobribus anni 684 (Suet. Libr. deperd. p. 296).
20. Augustus somnia neque suā, neque aliēnā de se neglegebat. Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat a populo, cavam manum asses porrigentibus praebens (Suet. Aug. 91).
21. Eo die casu apud Pompejum cenavi (Cic. Fam. 1, 2, 3).
22. Credo ego, hac noctu (=nocte) Nocturnum obdormivisse ebrium (Pl. Amph. 272).
23. *Quare, dum licet, inter nos laetemur amantes:
Non satis est ullo tempore longus amor* (Prop. 1, 19, 25).
24. Quo die ad me venies, tu, si me amas, apud me cum tuis maneat (Cic. Att. 4, 19, 2).
25. *Nunc dicenda bono sunt bonā verbā die* (Ov. F. 1, 71).
26. Somnum, hercle, ego hac nocte oculis non vidi meis (Ter. Heaut. 491).

796 (§ 546)

1. *Temporis ars medicnā fere est. Dātā tempore prosunt,
Et data non apto tempore vina nocent* (Ov. Rem. 131).
2. Prodigia aliā visa eo anno Romae sunt, aliā nuntiata. In foro et comitio et Capitolio sanguinis guttae visae sunt, et terrā aliquotiens pluvit, et caput Vulcani arsit (Liv. 34, 45, 6).
3. Celēbrant Graeci, Anaxagōram Clazomenium Olympiādis septuagesimae octavae secundo anno praedixisse, caelestium litterarum scientiā, quibus diebus saxum casurum esset e sole; idque factum interdiu in Thraciae parte ad Aegos flumen, qui lapis etiam nunc ostenditur (Plin. N. H. 2, 58 (59), 149).
4. Id moris institutique majores nostri tenuere, ut, quum die natali munus annāle genio solvèrent, manum a caede ac sanguine abstinērent, ne die, quā ipsi lucem accepissent, aliis demērent (Censorin. 2, 2).
5. Epistōlas tuas sexcentas uno tempore accepi, aliam aliā jucundiores (Cic. Att. 7, 2, 3).
6. *Non stillā unā cavat marmor, neque profūnus uno est
Condūtā Romā die* (Marcellus Palingenius, Zodiacus vitae, 12, 460 = K. 1781).
7. Fecit amicus meus eo tempore, quo me instituebat herēdem, legitimum testamentum (Quint. Decl. 308 = p. 242 Lemaire).
8. Hac proxima nocte in mari confractā est navis (Pl. Rud. 1307).
9. Pro di immortales, tempestātem cujusmodi Neptūnus nobis nocte hac misit proximā! (Pl. Rud. 83).
10. Clarorum virorum facta moresque postēris tradēre, antiquitūsi-

tatum, ne nostris quidem temporibus quamquam incuriōsā suorum aetas omīsit (Tac. Agr. 1).

11. Eo ipso die puer ante noctem mortuus est (Cic. Cluent. 9, 27).
12. *Quae praebet latas arbor spatiantibus umbras,
Quo posita est primum tempore, virgā fuit* (Ov. Rem. 85).
13. Arbor citri omni paene tempore plenā est pomis, quae in ea partim matūrā, partim acerbā, partim in flore sunt posita (Serv. ad V. Georg. 2, 127).
14. Ne Ciceronis quidem temporibus intellegebantur eā, quae, regnante Romūlo aut Numā, scripta erant (Mureti Or. 17 = v. 2, p. 161).
15. *Discite Donātum, pueri, puerilibus annis,
Ne spretus juvēnes vos notet atque senes.*
16. T. Lucretius poētā, amatorio pocūlo in furorem versus, quum aliquot libros per intervalla insaniae, conscripsisset, quos postea Cicero emendavit, propriā se manu interfecit anno aetatis quadragesimo quarto (Suet., Libr. deperd., p. 295 Roth).
17. Jubes me eodem tempore et amare et odisse (Sen. Benef. 6, 6, 2).
18. *Mense malas Majo nubēre, vulgus ait* (Ov. F. 5, 490).
19. Per autumnum neque sine veste neque sine calceamentis prodire oportet, praecipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri (Cels. 1, 3 = p. 21, 23).
20. Ea tempestate flos poētarum fuit, qui nunc abierunt hinc in communem locum (Pl. Cas. 18).
21. Horatius Lucilium senem vocat (Sat. 2, 1, 34), qui anno aetatis quadragesimo sexto mortem obiit (Forcellini, in v. senex).
22. Multorum mensium labor, hostium perfidia et vi tempestatis, puncto temporis interiit (Caes. B. C. 2, 14, 4).
23. *Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit.
Omnia sede movet, nil sinit esse diu.
Flumina deficiunt, profūgum mare littora siccant,
Subsūdunt montes, et juga celsā ruunt.
Quid tam parvā loquor? Moles pulcherrima caeli
Ardebit flammis totā repente suis.
Omnia mors poscit. Lex est, non poenā perire;
Hic aliquo mundus tempore nullus erit.* (Seneca, De qualitate temporis = Anth. lat. N. 232).
24. Antipāter Sidonius poētā omnibus annis uno die tantum natali corripiebatur febre et eo consumptus est satis longā senectā (Plin. N. H. 7, 51, 172).
25. Quibusdam perpetuā febris est, sicut Maecenāti. Eidem triennio supremo nullo horae momento contigit somnus (Plin. N. H. 7, 51, 172).
26. Romūlus, quum inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit, XI Cal. Mai, Olympiādis sextae anno tertio, post Trojae excidium trecentesimo nonagesimo quarto (Eutrop. 1, 1).
27. Elephantis et impedimentis terrā sequi jussit, Alexander secundo

- amne defluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiae possent (Curt. 9, 3, 24).
28. Ver procellōsum eo anno fuit (Liv. 40, 2, 1).
 29. Aestate et potiōne et cibo saepius corpus eget (Cels. 1, 3 = p. 21, 16.)
 30. Hoc mari (=Supero) uti non possumus hoc tempore anni (Cic. Att. 8, 16, 1).
 31. Natāli die tuo scripsisti epistolam ad me, plenam consilii summaeque quum benevolentiae, tum etiam prudentiae (Cic. Att. 9, 5, 1).
 32. Pergāmi omnibus annis spectaculum gallorum publice editur, ceu gladiatorum (Plin. N. H. 10, 50).
 33. Demosthēnem et Hyperīdem, satis constat, Philippi et Alexandri temporibus floruisse, ita tamen, ut utriusque superstites essent (Tac. Dial. 16, 21).
 34. Peragravi durissimā hieme valles Agrigentinarum atque colles (Cic. Scaur. 11, 25).
 35. Maximam spem hoc tempore habemus in te atque exercitu tuo (Cic. Ep. ad Brut. 1, 12, 21).
 36. *Quum repēto noctem, quā tot mihi carā reliquit, Labitur ex oculis nunc quoque guttā meis* (Ov. Tr. 1, 3, 3).
 37. Eum diem, quo moritur, beatum appellat (Cic. Tusc. 5, 29, 88).
 38. *Ut rosā amoenā hōmīni, quum primo tempore floret, Qui me viderunt, sic ego amoenā fui* (Carm. lat. epigr. № 967 Buecheler).
 39. Caesar, nactus idoneam ad navigandum tempestatem, tertiā fere vigiliā solvit (Caes. B. G. 4, 23, 1).

797 (§ 546)

1. Ubi paria sunt periculum ac praemium, et secundis rebus amplior est fructus, et adversis solacium majus (Curt. 9, 6, 10).
2. Est unum perfugium doctrinā ac litterae, quae secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem (Cic. Fam. 6, 12, 5).
3. Sic sentit senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quam eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt; quos quidem ego omnibus sententiis ulcisor et persēquor, omnibus bonis approbantibus (Cic. Ep. ad Brut. 1, 3, 3).
4. Publius Scipio bello Punico tertio Carthaginem cepit (Cic. Verr. 4, 33, 73).
5. Imperium facile his artibus retinetur, quibus initio partum est (Sall. Cat. 2, 4).
6. Bello graviore pugnavi, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant (Sen. Contr. 8, 5 = p. 386, 5).
7. Principio hujus urbis parens Romulus non solum auspiciato urbem

- condidisse, sed ipse etiam optimus augur fuisse traditur (Cic. Div. 1, 2, 3).
8. Autumno ac vere terrae crebrius moventur, sicut fulmina. Ideo Galliae et Aegyptus minime quatiuntur, quoniam hic aestatis causā obstat, illic hiemis. Item noctu saepius, quam interdiu. Maximi autem motus existunt matutini vespertinique, sed propinquā luce crebri, interdiu autem circa meridiem. Fiunt et solis lunaeque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur, praecipue vero quum sequitur imbres aestus imbresve aestum (Plin. N. H. 2, 80 (82), 195).
 9. Pedites sine intermissione — imbris vel nivibus sub tecto, reliquis diebus exerceri in campo, voluerunt rei militaris periti (Veget. 3, 2).
 10. Missus Hannibal in Hispaniam primo statim adventu omnem exercitum in se convertit ((Liv. 21, 4, 1).
 11. Caesaris adventu Bituriges ad Aeduos legatos mittunt subsidium rogatum. Aedui copias equitatus peditatusque subsidio Bituribus mittunt. Qui quum ad flumen Ligērim venissent, paucos dies ibi morati, domum revertuntur. Bituriges eorum discessu statim cum Arvernīs junguntur (Caes. B. G. 7, 5).
 12. Auspiciis hanc urbem conditam esse, auspiciis bello ac pace, domi militiaeque omnia geri, quis est, qui ignoret? (Liv. 6, 41, 4).
 13. Patrum nostrorum memoriā per legatum Cineam Pyrrhus non virorum modo, sed etiam mulierum animos donis tentavit (Liv. 34, 4, 6).
 14. Errant, si qui in bello omnes secundos rerum proventus exspectant (Caes. B. G. 7, 29, 3).
 15. Regibus nec in pace nec in bello licet suaviter agere (Erasm. 1, 304).
 16. Cimōnem Athenienses non solum in bello, sed etiam in pace diu desideraverunt (Nep. 5, 4, 1).
 17. Minimis momentis maximae inclinationes temporum fiunt quum in omni casu reipublicae, tum in bello. (Cic. Phil. 5, 10, 26).

ЗАЛОГИ

Безличное употребление пассивной формы в 3-м лице ед. ч. от глаголов непереходных

798 (§ 669)

1. Vivitur exiguo melius (Claud. in Rufinum 1, 215).
2. Neque enim, quod quisque potest, id ei licet, nec, si non obstat, propterea etiam permittitur (Cic. Phil. 13, 6, 14).
3. Mihi istis nec seritur, nec metitur (Pl. Epid. 2, 2, 80=265).
4. Offendimur, si quis sermonem nostrum imitatur, si quis incessum, si quis vitium aliquod corporis aut linguae exprimit. Senectutem

- quidam inviti audiunt et canos, et aliā, ad quae voto pervenitur (Sen. Const. 17, 2).
5. Melius omnibus, quam singulis creditur: singuli enim decipere et decipi possunt; nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. (Plin. Pan. 62, 9).
 6. Usque ad meridiem aequis viribus ac prope pari spe pugnatum est (Liv. 34, 47, 5).
 7. Ex omnibus locis urbis in forum curritur (Liv. 1, 59, 7).
 8. Suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur (Cic. Off. 1, 11, 35).
 9. *Canticā gignit amor et amorem cantica gignunt.
Cantandum est, ut ametur, et, ut cantetur, amandum* (Anth. lat. p. 184, № 277).
 10. Ventum ad supremum est (V. Aen. 12, 803).
 11. Ut ventum Romam est, prius sociorum legati, quam regis, auditi sunt (Liv. 32, 37, 1).
 12. Si revertum in gratiam est, bis tanto amici sunt inter se, quam prius (Pl. Amph. 942).
 13. *Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert* (Hor. Od. 2, 16, 13).
 14. *Mille hominum species, et rerum discolor usus;
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno* (Pers. 5, 52).
 15. *Itum est in viscera terrae,
Quasque rēcondiderat Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum* (Ov. Met. 1, 138).
 16. *Sic itur ad astra* (V. Aen. 9, 641).
 17. Ad haec pervenitur verba: «Virtus et philosophiā et justitiā—verborum inanium crepitus est; unā felicitas est — bene vitae facere: esse (=edere), bibere, frui patrimonio, — hoc est vivere, hoc est se mortalem esse meminisse» (Sen. Ep. 123, 10).
 18. Per annos quattuor et viginti primo Punico bello classibus certatum est cum Poenis (Liv. 9, 19, 12).
 19. Minime mirum tibi debet videri, nihil me scripsisse de republica, posteaquam itum est ad arma (Cic. Fam. 10, 31, 1).
 20. Omnibus locis pugnatur; deinde, multā jam editā caede, senescit pugna, et dictator praecōnes edicere jubet, ut ab inermi abstinereatur (Liv. 5, 21, 13).
 21. Pugnatum primo in tenēbris angustisque viis est (Liv. 24, 47, 3).
 22. Facile persuasum (est) Galae, ut mitteret exercitum (Liv. 24, 49, 4).
 23. Invidetur praestanti florentique fortunae (Cic. De or. 2, 52, 210).
 24. Domus erat aleatoribus refertā, plenā ebriorum; totos dies potabatur (Cic. Phil. 2, 17, 67).
 25. Ex curia in contionem itur (Liv. 8, 33, 9).
 26. Usque ad meridiem aequis viribus ac prope pari spe pugnatum est (Liv. 34, 47, 5).

27. Datāmes postēro die tropaeum posuit, quo loco pridie pugnatum erat (Nep. 14, 8, 3).
28. Regnare in caelo Jovem vulgus existimat; id et doctis pariter et indoctis persuasum est (Lact. Inst. 1, 11=p. 23 Gersdorf).
29. *Arcem ad virtutis longis ambagibus itur* (Claud., 4 cons. Hon. 227).

799 (§ 669)

1. Somniis credi non oportet (Cic. Div. 1, 44, 99).
2. Nunquam decebit sic adversus alios agere, quomodo contra nos agi ab hominibus condicionis ejusdem iniquo animo tulissemus (Quint. 11, 1, 66).
3. Bellovācis persuaderi, ut diutius morarentur neque suis auxilium ferrent, non poterat (Caes. B. G. 2, 10, 5).
4. Cui parci potuit ex iis, qui nullum ante finem pugnae, quam morientes, fecerunt (Liv. 21, 14, 4).
5. Neque tamen ulli civitati Germanorum persuaderi potuit, ut Rhenum transiret (Caes. B. G. 5, 55, 2).
6. Neque mirum, quod sunt regiones inter circulum septentrionalem et inter cardinem caeli, ubi sol etiam sex mensibus non videtur. Itaque in Oceāno in ea parte ne navigari quidem posse dicunt propter mare congelatum (Varro R. R. 1, 2, 4=p. 124, 3).
7. Neque disputari sine reprehensione, nec cum iracundia aut pertinacia recte disputari potest (Cic. Fin. 1, 8, 28).
8. Protagoras ait, de omni re in utramque partem disputari posse (Sen. Ep. 88, 43).

800 (§ 670)

1. Athēnis primum monumentis et litteris oratio est coepta mandari (Cic. Brut. 7, 26).
2. (Antiquissimi philosophi) nondum eā, quae multis post annis tractari coepta sunt, physicā didicerant (Cic. Tusc. 1, 13, 29).
3. Comitia nostrā haberi coepta sunt (Cic. Verr. act. 1, 9, 25).
4. Milōnis consulatus, qui, vivo Clodio, labefactari non poterat, mortuo denique tentari coeptus est (Cic. Mil. 13, 34).
5. Biduo post Ariovistus ad Caesarem legatos mittit: velle se de his rebus, quae inter eos agi coeptae neque perfectae essent, agere cum eo (Caes. B. G. 1, 47, 1).
6. Undique in murum lapides jaci coepti sunt, murusque defensoribus nudatus est (Caes. B. G. 2, 6, 2).
7. Quum jam Caesar progressus esset a castris circiter milia passuum tria, per speculatores nuntiatum ei, copias hostium haud longe ab sese visas. Et cum eo nuntio pulvis ingens conspici coeptus est (Bell. Afr. 12, 1).

8. Bello Athenienses undique premi sunt coepti (Nep. 13, 3, 1).
9. Pergamēnae naves quum adversarios premērent acius, repente in eas vasa fictilia conici coepta sunt (Nep. 23, 11, 5).
10. Quum Epaminondam propter invidiam cives sui praeficere exercitui nolissent, duxque esset delectus belli imperitus, desiderari coepta est Epaminondae diligentia (Nep. 15, 7, 1).
11. Ego Appium, ut saepe tecum locutus sum, valde diligo meque ab eo diligi statim coeptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi (Cic. Fam. 2, 13, 2).
12. Intellexi, ut primum per aetatem iudicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis coeptum esse observari, coli, diligi (Cic. Fam. 13, 29, 1).
13. A Pompei procuratoribus sescentis premi coeptus est (Cic. Att. 6, 1, 3).
14. Ante scriptam epistolam ex duabus tuis prior mihi legi coepta est (Cic. Att. 16, 13a, 1).
15. Puerum liberum (=liberorum) loco coeptum haberi (ferunt) (Liv. 1, 39, 4).
16. Obsidione coepti premi hostes (Liv. 1, 57, 3).
17. Romani contemni coepti erant a finitimis populis (Liv. 3, 38, 2).
18. Aequi in media primum acie vinci coepti; sinistrum deinde cornu ab Quinctio consule pelli coeptum (Liv. 3, 70, 9).
19. Tum abici passim arma ac dedi hostes coepti (Liv. 4, 29, 4).
20. Bellum ab Aequis reparari coeptum (Liv. 4, 45, 3).
21. Armis disceptari coeptum est de jure publico (Cic. Fam. 4, 4, 3).
22. Nunc, posteaquam navigari coeptum est, cupidissime et quam creberrime poterō, scribam ad te (Cic. Fam. 10, 31, 1).

801 (§ 670)

1. Tum dilectus haberi bellumque apparari coeptum (Liv. 4, 55, 7).
2. In Volscis Anxur nequicquam oppugnatum, loco alto situm, et, postquam vis irrita erat, vallo fossaque obsideri coeptum (Liv. 5, 12, 6).
3. Operum fuit omnium longe maximum ac laboriosissimum cuniculus in arcem hostium agi coeptus (Liv. 5, 19, 10).
4. Dedi inermes coepti (Liv. 5, 21, 14).
5. Urbs aedificari coepta (Liv. 5, 55, 2).
6. Nec tamen Velitrae ab eis, a quibus obsideri coepta sunt, expugnari potuere (Liv. 6, 36, 5).
7. Passim arma jactari coepta (Liv. 9, 12, 7).
8. Custodes trucidari coepti (Liv. 9, 25, 8).

9. Bovianum urbs, postero die coepta oppugnari, brevi capitur (Liv. 9, 44, 14).
10. De praesidio regionis, depopolatae ab Samnitibus, agitari coeptum (Liv. 10, 21, 7).
11. Octavo mense, quam coeptum oppugnari, captum Saguntum, quidam scripsere (Liv. 21, 15, 3).
12. Per Pyrenaeum saltum traduci exercitus est coeptus (Liv. 21, 23, 4).
13. Quum relatum esset, visum procul hostium agmen, tum de insequando eo consilia agitari coepta (Liv. 22, 43, 7).
14. Instrui utrimque acies coepta, Romanorum pro moenibus Nolae, Poenorum ante castra sua (Liv. 23, 16, 4).
15. Petelia in Bruttiiis aliquot post mensibus, quam coepta oppugnari erat, ab Himilcone, praefecto Hannibalis, expugnata est (Liv. 23, 30, 1).
16. In Sardinia res per T. Manlium praetorem administrari coepta, quae omissae erant, postquam Q. Mucius praetor gravi morbo est implicitus (Liv. 23, 40, 1).
17. Terra marique simul coepta oppugnari Syracusae (Liv. 24, 33, 9).
18. Capua a consulibus iterum summa vi obsideri coepta est (Liv. 25, 20, 1).
19. Simulari coeptum, de pace agi (Liv. 21, 25, 6).
20. Ante in frontem lateraque pugnari coeptum est, quam satis instrueretur acies aut expediti arma stringique gladii possent (Liv. 22, 4, 7).
21. Postquam pugnari coeptum est, laborabat Romana acies (Liv. 25, 19, 3).

802 (§ 670)

1. Fuga confestim ex acie, duce amisso, fieri coepta est (Liv. 25, 34, 12).
2. Caedes passim fugientium pariter ac repugnantium fieri coepta est (Liv. 31, 23, 7).
3. Fuga caedesque fieri coepta est (Liv. 38, 41, 7).
4. Obsidio parabatur, et opera ad oppugnationem fieri coepta (Liv. 44, 13, 4).
5. Plebi ab junioribus patrum injuriae fieri coepta (sunt) (Liv. 3, 65, 7).
6. Ab Sidicinis deditio prius ad Romanos coepta fieri est (Liv. 8, 2, 6).
7. Raris locis ignis fieri est coeptus (Liv. 21, 58, 10).
8. Colloquia coepta fieri (Liv. 24, 47, 4).
9. Plebi, cui ad eam diem summa ope inservitum erat, injuriae a primoribus fieri coeperunt (Liv. 2, 21, 6).
10. Romani exasperato fluctibus mari jactari coeperunt (Liv. 37, 12, 12).
11. Ab duobus consulibus Casilinum oppugnari coepit (Liv. 24, 19, 6).

НАКЛОНЕНИЯ

Повелительное наклонение

803 (§ 684)

1. *Quum Romae fueris, Romāno vivito more!* (K. 2371).
2. *Hos tu homines, quibuscunque poteris rationibus, ut ex animo tui stūdiōsi sint, elaborato* (Q. Cic. De petitione consulatus 5, 18).
3. *Tu quidquid indagaris de republica, facito, ut sciam* (Cic. Att. 2, 4, 4).
4. *Medico, mercēdis quantum poscet, promitti jubeto* (Cic. Fam. 16, 14, 1).
5. *Quantum poposcerit Apronius, dato* (Cic. Verr. 3, 10, 25).
6. *Ito, quo voles* (Pl. Men. 1029).
7. *Quum me afflictum et confectum luctu audies, existimato, me stultitiae meae poenam ferre gravius, quam eventū* (Cic. Att. 3, 8, 4).
8. *Quum de Lentūlo ceterisque statuetis, pro certo habetōte, vos simul de exercitu Catilināe et de omnibus conjuratis decernere* (Sall. Cat. 52, 17).
9. *Odi odioque sum Romanis; id me verum dicere, pater Hamilcar et dii testes sunt. Proinde, quum de bello Romano cogitabis, inter primos amicos Hannibālem habeto, si quā res te ad pacem compellet, in id consilium alium, cum quo delibēres, quaerito* (Liv. 35, 19, 6).
10. *Quum hujus vobis adolescentiam proposueritis constituitōte vobis ante oculos etiam hujus miseri senectutem, qui hoc unīco filio nititur* (Cic. Cael. 32, 79).
11. *A me, quum paulum otii nacti erimus, uberiores litteras expectato* (Cic. Fam. 11, 29, 3).
12. *Etiam si, quod scribas, non habebis, scribitō tamen* (Cic. Fam. 16, 26, 2).
13. *Priusquam cuiquam convīvae dabis, gustato tute prius* (Pl. Pseud. 885).
14. *Si uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras expectato, plures etiam ipse mittito* (Cic. Att. 1, 16, 17).
15. *Si quicquam invenies me mentitum, occidito* (Ter. Andr. 863).
16. *Si de me ipso plura dicere videbor, ignoscitōte* (Cic. Sest. 13, 31).
17. *Si me assēqui potueris aut sicubi nactus eris, ut tibi videbitur, sepelito* (Cic. Tusc. 1, 43, 103).
18. *Si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utique scribitō* (Cic. Att. 10, 1, 3).
19. *Hoc si effeceris, quodvis donum praemium a me optato, id optatum auferes* (Ter. Eun. 1056).
20. *Ubi nos laverimus, lavato* (Ter. Eun. 596).
21. *Ubi nihil erit, quod scribas, id ipsum scribitō* (Cic. Att. 4, 8b, 3).

22. *Si placebit, utitor consilium; si non placebit, reperitōte rectius* (Pl. Epid. 263).
23. *Quidquid praecipies, esto brevis* (Hor. A. P. 335).

Первая форма

804 (§ 685)

1. *Vive tibi et longe nomina magna jūge* (Ov. Tr. 3, 4, 4).
2. *Dona praesentis cape laetus horae et Linque severā* (Hor. Od. 3, 8, 27).
3. *Audi alteram partem* (K. 184).
4. *Nudus āra, sere nūdus* (V. Georg. 1, 299).
5. *Consūle, vir, fac vōta, sēnex, juvenisque labōra!* (B. 565).
6. *Duc uxorem parem!* (Quint. Decl. 306 = p. 230 Lemaire).
7. *Procul, o, procul este, profāni!* (V. Aen. 6, 258).

805 (§ 685)

1. *Collige, virgo, rosas, dum flos novus et novā pubes, Et memor esto, aevum sic prōperare tuum!* (Poëtae lat. min., v. 7, p. 120 Lemaire).
2. *Esto comis, etiam erga tenuis fortunae sodales!* (Erasm. 1, 37).
3. *Esto, quod esse vidēris!* (R. 106).
4. *Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis!* (Juv. 5, 113).
5. *Similes estōte arboribus, quae umbram et fructus suos unicuique advenienti praebent, etiam illis, qui saxi et fustibus eas petunt!* (Reland. de relig. Mochammed. ex epigramm. Persico).
6. *Si fortunā juvat, caveto tolli; Si fortunā tonat, caveto mergi!* (Auson. Septem sap. sent. Perianther 6).
7. *Laudato ingentia rura, Exiguum colito!* (V. Georg. 2, 412).
8. *Ignoscito saepe alteri, nunquam tibi* (Syri appendix, 204).
9. *Errantem in viam reducito!* (R. 102).

806 (§ 686)

1. *Non omnia eādem aequae omnibus, ere, suavia esse, scito* (Pl. Asin. 641).
2. *Semper tu scito: flammā fumo est proximā; fumo combūri nil potest, flammā potest* (Pl. Curc. 53).

807 (§ 688)

1. *Is ordo (=ordo senatorius) vitio vacato, ceteris specimen esto* (Cic. Leg. 3, 3, 10).
2. *Non satis est, pulchrā esse poemata; dulcia sunt,*

Et, quocunque volent, animum auditoris agunto (Hor. A. P. 99).

3. Virgines Vestales in urbe custodiunt ignem foci publici sempiternum (Cic. Leg. 2, 8, 20).
4. Salus populi suprema lex esto! (Cic. Leg. 3, 3, 8).
5. Foedus in haec verba fere cum Antiöcho conscriptum est: «Amicitia regi Antiöcho cum populo Romano his legibus et conditionibus esto. Ne quem exercitum, qui cum populo Romano sociisve bellum gesturus erit, rex per fines regni sui transire sinito, neu commeatu neu qua alia ope juvato... Excedito urbibus, agris, vicis, castellis cis Taurum montem usque ad Halyn amnem... Ne militem neu quem alium ex regno Eumënis recipito. Si qui earum urbium cives, quae regno abscedunt, cum rege Antiöcho intraque fines regni ejus sunt, Apamëam omnes ante diem certam redeunto... Servos, seu fugitivos seu bello captos, seu quis liber captus aut transfuga erit, reddito Romanis sociisque. Elephantos tradito omnes, neque alios parato. Tradito et naves longas armamentaue earum... Ne navigato citra Calycadnum neu Sarpedonium promunturia... Argentii probi talenta Attica duodecim milia dato intra duodecim annos pensionibus aequis et tritici quingenta quadraginta milia modium. Eumëni regi talenta trecenta quinquaginta intra quinquennium dato... Obsides Romanis viginti dato, et triennio mutato, ne minores octonum denum annorum neu majores quinum quadragenum (sint). Si qui sociorum populi Romani ultro bellum infèrent Antiöcho, vim vi arcendi jus esto... Controversias inter se jure ac iudicio disceptanto aut, si utrisque placebit, bello» (Liv. 38, 38).

Обороты, употребляемые вместо императива

808 (§ 689)

1. Quid mea causa facere possis, velim, si tibi grave non erit, certiore me facias (Cic. Fam. 13, 73, 2).
2. Quintum, fratrem meum, si me diligis, eo numero cura, ut habeas, quo me (Cic. Fam. 13, 62).
3. Valebis meaue negotia videbis meque, dis juvantibus, ante brumam exspectabis (Cic. Fam. 7, 20, 2).
4. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim (Cic. Fam. 5, 12, 10).
5. Ignosces mihi de me ipsi aliquid praedicanti (Cic. Fam. 5, 13, 5).
6. Tu, velim, ut consuesti, nos absentes diligas et defendas (Cic. Fam. 15, 13, 2).
7. Cura, ut valeas et me absente diligas atque defendas (Cic. Fam. 15, 9, 2).
8. Da opera, ut valeas (Cic. Fam. 14, 19).
9. Tu fac, ut tuam et Tulliae valetudinem cures (Cic. Fam. 14, 17).

Сослагательное наклонение

809 (§§ 695—696)

1. *Quare, dum licet, inter nos laetemur amantes:*
Non satis est ullo tempore longus amor (Prop. 1, 19, 25).
2. Ab aliis ergo laudemur: nam ipsos, ut Demosthenes ait, erubescere etiam quum ab aliis laudabimur, decet (Quint. 11, 1, 22).
3. Cogitemus tam de nostra, quam omnium, quos diligimus, mortalitate (Sen. Ep. 63, 15).
4. *Gaudeamus igitur*
Juvenes dum sumus!
Post jucundam juventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus (Carmen scholasticum).
5. Si volumus aequi rerum omnium iudices esse, hoc primum nobis persuadeamus, neminem nostrum esse sine culpa (Sen. Ira 2, 28, 1).
6. Convivae certe tui dicunt: «Bibamus, moriendum est» (Sen. Contr. 2, 6 (14), 3=p. 217, 10).
7. *Omnia vincit Amor, et nos cedamus Amori!* (V. Ecl. 10, 69).
8. Et praeteritorum recordatio est acerba, et acerbior exspectatio reliquorum. Itaque omittamus lugere (Cic. Brut. 76, 266).
9. Si videtur, consideramus hic in umbra (Cic. Leg. 2, 3, 7).
10. Amici, dum vivimus, vivamus! (Inscriptio apud K. 600).
11. Comedamus et bibamus: cras enim moriemur (Vulgata, Isajas 22, 13).
12. *Indulge genio; carpamus dulcia; nostrum est,*
Quod vivis (Pers. 5, 151).
13. *Ponamus nimios gemitus; flagrantior aequo*
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major (Juv. 13, 11).
14. *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,*
Rumoresque senum severiorum
Omnes unius aestimemus assis! (Catull. 5, 1).
15. *Sit mihi, quod nunc est, etiam minus, et mihi vivam,*
Quod superest aevi, si quid superesse volunt di! (Hor. Ep. 1, 18, 107).
16. *Superat quoniam fortuna, sequamur,*
Quoque vocat, vertamus, iter! (V. Aen. 5, 22).
17. *Panem quaeramus aratro* (Juv. 14, 181).
18. Aut haec (=decus et libertatem) teneamus, aut cum dignitate moriamur! (Cic. Phil. 3, 14, 36).
19. Si necesse est, moriamur, sed domi; ibi certe pater sepeliet (Quint. Decl. 377=p. 494 Lemaire).
20. Moriamur, milites, et morte nostra eripiamus ex obsidione circumventas legiones! (Liv. 22, 60, 11).
21. Speremus, quae volumus, sed, quod acciderit, feramus (Cic. Sest. 68, 143).

22. Quod sentimus, loquamur; quod loquimur, sentiamus; concordet sermo cum vita (Sen. Ep. 75, 4).
23. Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium! (Ter. Eun. 895).
24. Meminerimus, etiam adversus infimos justitiam esse servandam (Cic. Off. 13, 41).
25. *Dum novus est, potius coepto pugnemus amori:*
Flammā recens parvā sparsā resēdit aquā (Ov. Her. 16 (17), 189).

810 (§§ 697—698)

1. Cur barbarorum deos repudiemus? Boves igitur et equos, ibes, accipitres, aspīdas, crocodīlos, pisces, canes, lupos, feles, multas praeterea beluas in deorum numerum reponemus (Cic. N. D. 3, 19, 47).
2. Quid ego de M. Marcello loquar, qui Syracūsas, urbem ornatissimam, cepit? (Cic. Verr. 1, 21, 55).
3. Egone illum non fleam? Egone non defleam talem adolescentem? (Pl. Capt. 139).
4. Sed quid faciamus? Victi, oppressi, capti plane sumus (Cic. Att. 7, 23, 1).
5. *Vis, dicam tibi veriora veris?* (Mart. 6, 30, 6).
6. Quid proelia aut expeditiones hibernas, oppida excisa aut recepta enūmērem? quando res plus valet, quam verba (Sall. Ep. Pompei ad senatum, 5=p. 131 Eussner).

811 (§§ 699—703)

1. Utinam possim tibi referre gratias! (Diehl p. 71).
2. Utinam nunc apud ignem aliquem magnum adsīdam! (Diehl p. 69).
3. Utinam eā fortunā reipublicae sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere (Cic. Fam. 9, 24, 1).
4. Utinam Indi quoque deum esse me (=Alexandrum) credant! (Curt. 8, 8, 15).
5. Utinam modo conātā efficere possim! (Cic. Att. 4, 16, 2).
6. Quid casurum sit, incertum est. Utinam salutī nostrae consulere possimus! Dignitati certe consulemus (Cic. Fam. 15, 1, 6).
7. Utinam illum diem videam, quum tibi agam gratias, quod me vivere coēgistī! Adhuc quidem valde me paenitet (Cic. Att. 3, 3).
8. *Rufine haruspex, di te servant cum tuis!* (Carmina lat. epigr. N° 27).
9. *Di tibi dent, quiddid, Caesar Trajāne, merēris!* (Mart. 10, 34, 1).
10. *Di tibi dent et tu, Caesar, quaecunque merēris!*
Di mihi dent et tu, quae volo, si merui! (Mart. 6, 87, 1).
11. *Di meliora ferant nec sint mihi somnia vera.*
Quae tulit hesternā pessimā nocte quies! (Tib. 3, 4, 1).
12. Tibi di semper, adulescens, quisquis es, faciant benē! (Pl. Men. 1021).

13. *Tu mihi solā plāces: placeam tibi, Cynthiā, solus!* (Prop. 2, 7, 19).
14. *Quamvis nullā mei sūperest tibi curā, Neaera,*
Sis felix, et sint candidā fata tuā! (Tib. 3, 6, 29).
15. Juppiter te mihi servet! (Pl. Pseud. 934).
16. *Sit mihi vernā satur; sit non doctissimā conjux;*
Sit nox cum somno; sit sine lite dies! (Mart. 2, 90, 9).
17. In corpore si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori noceat, id uri secarique patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus, intereat. Sic in reipublicae corpore, ut totum salvum sit, quicquid est pestiferum, amputetur! (Cic. Phil. 8, 5, 15).
18. *Et «bēnē», discēdens dicet, «placideque quiescas,*
Terrāque secūrae sit super ossa levis!» (Tib. 2, 4, 49).
19. A. Tu Gallus es, ego Germanus; decertemus pro suae uterque gentis gloria — B. Si vicero, tu ter exclamabis: «Floreat Gallia!»; si victus, quod absit, ero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam (Erasm. 1, 41).
20. Di te deaeque omnes funditus perdant! (Pl. Most. 684).
21. Avibus ferisque, quae incōlunt terras, iis fuat (sit) escā caro tuā! (Liv. 25, 12, 6).
22. *At vobis male sit, malae tenēbrae*
Orci, quae omnia bellā devoratis! (Catull. 3, 13).
23. *Sed procul a nobis hic sit timor!* (Tib. 3, 6, 25).
24. *Quisquis amat, valeat, pereat, qui nescit amare;*
Bis tanto pereat, quisquis amare vetat! (Carmina lat. epigr. 945).
25. Fiat justitiā et pereat mundus! (Hb. 70).
26. Pereant, qui ante nos nostrā dixerunt! (Hb. 209).
27. *Vivant omnes virgīnes,*
Faciles, formosae!
Vivant et muliēres,
Tenērae, amabīles,
Bonae, laboriōsae! (Carmen scholasticum).
28. Ut illum di perdant, primus qui horas repperit, quique adeo primus statuit hic solarium!... Nam unum, me puero, venter erat solarium, multo omnium istorum optimum et verissimum: ubi vis monebat esse (=edere), nisi quum nil erat; nunc etiam quum est, non estur, nisi soli libet (Diehl p. 66).
29. Utinam tam facile verā invenire possim, quam falsā convinceret! (Cic. N. D. 1, 32, 91).
30. «Bene vertat», inquit imperator, «obsideamus Lacedaemōnem, quando ita placet» (Liv. 34, 34, 2).
31. Si sciens fallo, tum me, Juppiter optime maxime, domum, familiam remque meam pessimo leto afficias! (Liv. 22, 53, 11).
32. Ad senectutem utinam perveniat! (Cic. Sen. 23, 85).
33. *Sit tibi terrā levis, mollique tegāris arēnā!* (Mart. 9, 30, 11).
34. *Di tibi sint faciles, et ōpis nullius egentem*
Fortunam praestent dissimilemque meae! (Ov. Trist. 1, 5, 15).
35. *Di tibi dent annos! a te nam ceterā sumes;*
Sint modo virtuti tempora longā tuae! (Ov. Pont. 2, 1, 53).

812 (§§ 699—703)

1. Odi hominem et odero; utinam ulcisci possem! Sed illum ulciscuntur mores sui (Cic. Att. 9, 12, 2).
2. Utinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus! (Quint. 1, 2, 6).
3. Utinam populus Romanus unam cervicem haberet! (Caligula apud Suet. Calig. 30).
4. Utinam pro decore tantum hoc vobis et non pro salute esset certamen! (Liv. 21, 41, 13).
5. Sipientiā meā utinam dignā esset opinione vestra! (Cic. Sen. 2, 5).
6. *Atque utinam posses uni mihi bellā videri! Displceas aliis!* (Tib. 3, 19, 5=4, 13, 5).
7. *O utinam nobis non rusticā vestis inesset!* (Calpurn. Ecl. 6. 79 = Poëtae lat. min. v. 3, p. 102).
8. Utinam talibus praeceptis et templa et scholae, et porticus et ambulationes, et fora et compita omnia personarent! (Mureti Or. 3=v. 2, p. 29).
9. Claudius Pulcher consul, contra auspicia profectus, jussit mergi pullos, qui cibari nolebant; infeliciter adversus Carthaginenses classe pugnavit... Claudiā, soror P. Claudii, qui, contemptis auspiciis, male pugnaverat, a ludis revertens, quum turbā premeretur dixit: «Utinam frater meus viveret et iterum classem duceret!» Ob eam causam multā ei dicta est (Periocha Liv. 19).
10. Utinam lex esset eadem, quae uxori est, viro: nam uxor contenta est, quae bona est, uno viro: qui (=quomodo) minus vir unā uxore contentus siet (=sit)? (Plaut. Merc. 823).
11. Utinam tam sapiens esses, quam es felix! (Erasm. 1, 43).

813 (§§ 699—703)

1. Litterae tuae me molestiā valde levarunt: utinam omnino liberassent! (Cic. Fam. 16, 9, 2).
2. Utinam, ut culpam, sic etiam suspicionem vitare potuisses! (Cic. Phil. 1, 13, 33).
3. Utinam deus sapientes Stoicos effecisset! (Cic. Div. 2, 41, 86).
4. Utinam jam ante vidisses neque totum animum tuum maerori mecum simul dedisses! (Cic. Att. 3, 8, 4).
5. Qui (=filius) utinam ex me natus non esset! (Acolastus 118).
6. Utinam, M. Antoni, avum tuum meminisses! De quo tamen audisti multā ex me, eaque saepissime (Cic. Phil. 1, 14, 34).
7. *O, utinam vivo potuissem praemia morum Reddere; nunc lacrimas accipe pro meritis! Nam semper, fateor, tacitā te mente probavi, Detexit sensus ultimā flammā meos* (Carmen sepulchrale) (Carmena lat. epigraphica 1107).

8. Utinam ipsis evenissent eā, quae tum homines precabantur! (Cic. Sest. 33, 71).
9. Utinam me mortuum prius vidisses aut audisses! Utinam te non solum vitae, sed etiam dignitatis meae superstitem reliquisset! (Cic. Qu. fr. 1, 3, 1).
10. Utinam minus vitae cupidi fuisset! Certe nihil aut non multum in vita mali vidissemus (Cic. Fam. 14, 4, 1).

814 (§ 703)

1. Illic vivere vellem (Hor. Ep. 1, 11, 8).
2. A. Patrem atque matrem viverent vellem tibi. — B. An mortui sunt? (Pl. Poen. 1066).
3. Vellem oculos non habere (Quint. Decl. 6, 23 = p. 157 Lemaire)
4. Quam vellem Romae mansisses (Cic. Att. 2, 22, 1).
5. Velim tibi persuadeas, ut hoc meā causā libenter facias (Cic. Fam. 13, 1, 6).
6. Quam ob rem tibi velim ii sint exitus, quos mereris et quos fore confido (Cic. Fam. 15, 11, 2).
7. *O, ego ne possim tales sentire dolores, Quam malle in gelidis montibus esse lapsi!* (Tib. 2, 4, 7).
8. Cupērem vultum videre tuum, quum haec legeres (Cic. Att. 4, 17, 4=4, 16, 7).

815 (§§ 704—706)

1. Qui desiderat pacem, praeparet bellum: nemo audet offendere, quem intelligit superiorem esse, si pugnet (Veget. 3, Praef.).
2. *Cras amet; qui nunquam amavit, Quique amavit, cras amet* (Pervigilium Veneris 1).
3. *Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas* (Calpurn. Ecl. 11, 19).
4. *Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet* (Hor. Ep. 1, 2, 46).
5. Unusquisque se non corpus suum, sed conjugem ac liberos parvos armis protegere putet; nec domesticas solum agitet curas, sed identidem hoc animo reputet, nostras nunc intueri manus senatum populumque Romanum! (Liv. 21, 41, 16).
6. *Sit caeca futuri Mens hominum facti, liceat sperare timenti!* (Lucan. 2, 14).
7. *Nil opus invidia est, procul absit gloria vulgi: Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu!* (Tib. 4, 13, 7).
8. *Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes, Flumina amem silvasque inglorius!* (V. Georg. 2, 485).
9. *Tuta petant alii: fortunā miserrima tutā est: Nam timor eventus deterioris abest* (Ov. Pont. 2, 2, 31).
10. *Jam, jam nullā viro juranti feminā credat, Nullā viri speret sermones esse fideles... Nil metuunt jurare, nihil promittere parcunt* (Catull. 64, 143).

11. Educentur hic, qui hic nascuntur, statimque ab infantia natale solum amare frequentare consuescant! (Plin. Ep. 4, 13, 9).
12. *Bella gerant alii; Protesilāus amet!* (Ov. Her. 13, 84).
13. *Bella gerant alii; tū. felix Austriā. nube!*
Nam, quae Mars aliis, dat tibi regna Venus (Matth. Corvinus) (Hb. 21).
14. *Nil spernat auris, nec tamen credat statim* (Phaedr. 3, 10, 51).
15. *Cedant carminibus reges regumque triumph!* (Ov. Am. 1, 15, 33).
16. *Discant cantare puellae!* (Ov. A. A. 3, 315).
17. *Nemo de nobis unus excellat!* (Cic. Tusc. 5, 36, 105).
18. *Ille versus et in pectore et in ore sit «Homo sum, humani nil a me aliēnum puto»* (Sen. Ep. 95, 53; Ter. Heaut. 1, 1, 54).

816 (§§ 704—706)

1. Qui potest mulieres vitare, vitet (Pl. Stich. 120 in Nisardi editione).
2. Quod volent, homines existiment; nemini ego possum esse bene merenti de republica non amicus (Cic. Prov. 9, 24).
3. Pericla, damna perēgre rediens semper secum cogitet, aut filii peccātum, aut uxoris mortem, aut morbum filiae (Ter. Ph. 243).
4. *Stet, quicumque volet, potens*
Aulae culmine lubrico;
Me dulcis satūret quies;
Obscūro positus loco
Leni perfruar otio (Sen. Thy. 391).
5. Bonus altercator vitio iracundiae careat (Quint. 6, 4, 10).
6. *Mors meā ne careat lacrimis; linguāmus amicis*
Maerorem, ut celēbrent funēra cum gemitu (Solon apud Cic. Tusc. 1, 49, 117).
7. Qui ad philosophum venit, cotidie aliquid secum boni ferat: aut sanior domum redeat, aut sanabilior (Sen. Ep. 108, 4).
8. Sed defendat, quod quisque sentit: sunt enim iudicia liberā (Cic. Tusc. 4, 4, 7).
9. Secēdant imprōbi, secernant se a bonis unum in locum congregentur, muro denique secernantur a nobis (Cic. Cat. 1, 13, 32).
10. Teneant alii castra, gerant res bellicas, supērent hostem; nos, ut didicimus semperque fecimus, urbem et res urbanas vobiscum pariter tuebimur (Cic. Phil. 12, 10, 24).
11. Nemo pullum aliēnum rapiat, ovem nemo contingat (Vopiscus, Aurel. 7, 5).
12. *Quae pōtui, feci; faciant meliora potentes* (Adespoton).
13. Numērus convivarum ne sit minor, quam Gratiarum, ne major, quam Musarum (Pitiscus, Lexicon antiquit. Rom. 1, 559 in v. convivae).
14. *Inferior matrōnā suo sit, Prisce, marito;*
Non aliter fiunt feminā virque pares (Mart. 8, 12, 3).
15. A. Hic hodie cenato. — B. Fiat: condicio placet (Pl. Rud. 1417).

16. *Sint Maecēnātes, non deerunt, Flacce, Marōnes* (Mart. 8, 56, 5).
17. Ante omnia norit quisque naturam sui corporis (Cels. 1, 3=p. 18, 1).
18. Qui beneficium dedit, taceat; narret, qui accepit (Sen. Benef. 2, 11, 2).
19. Bene illo Graecorum proverbio praecipitur: «*Quam quisque norit artem, in hac se exerceat*» (Cic. Tusc. 1, 18, 41).
20. Ne quis, tanquam parvā, fastidiat grammatices elementa (Quint. 1, 4, 6).
21. Si honestā sunt, quae facis, omnes sciant; si turpia, quid refert neminem scire, quum tu scias? (Sen. Ep. 43, 5).
22. *Fallite fallentes: ex magna parte profānum*
Sunt genus; in laqueos, quos posuere, cadant (Ov. A. A. 1, 645).
23. *Ne pudeat, quae nescieris, te velle doceri:*
Scire aliquid laus est; culpā est — nil discere velle (Dion. Cato 4, 29).
24. *Qui nolet fieri desidōsus, amet* (Ov. Am. 1, 9, 46).
25. Laedere nunquam velimus, longeque absit illud propositum potius amicum, quam dictum, perdendi (Quint. 6, 3, 28 Halm).
26. *Inveniat, quod quisque velit. Non omnibus unum est,*
Quod placet: hic spinas colligit, ille rosas (Petron. fr. 35).
27. Aut bibat, aut abeat (Cic. Tusc. 5, 41, 118).
28. Si quem praeteribis natu grandem. — magistratum, doctorem, aut aliōqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu (Erasm. 1, 36).

817 (§§ 704—706)

1. Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quaesitā videatur (Cic. Off. 1, 23, 80).
2. Libertate modice utantur (Liv. 34, 49, 8).
3. *Rumpitur invidiā quidam, carissime Juli,*
Quod me Romā legit, rumpitur invidiā.
Rumpitur invidiā, quod turbā semper in omni
Monstramur digito, rumpitur invidiā...
Rumpitur invidiā, quod rus mihi dulce sub Urbe est,
Parvāque in Urbe domus, rumpitur invidiā.
Rumpitur invidiā, quod sum jucundus amicis,
Quod convīva frequens, rumpitur invidiā.
Rumpitur invidiā, quod amamur quodque probamur.
Rumpatur, quisquis rumpitur invidiā (Mart. 9, 97).
4. Rumpantur iniqui (Prop. 1, 8, 27).
5. Nubes quum serēno in caelum feruntur, ex quacunque parte id fiet, venti exspectentur (Plin. N. H. 18, c. 82, 355).
6. Fortitudo in laboribus periculisque cernatur, temperantiā in praetermittendis voluptatibus, prudentiā in dilectu bonorum et malorum, justitiā in suo cuique tribuendo (Cic. Fin. 5, 23, 67).
7. Arretii ante moenia sedeamus! Hannibal perpopuletur Italiam et

ad Romana moenia perveniat, nec ante nos hinc moverimus, quam Gajum Flaminius ab Arretio patres acciverint! (Liv. 22, 3, 10).

8. Non est vobis, Quirites, res cum scelerato homine atque nefario, sed cum immāni taetraque belua, quae, quoniam in foveam incidit, obruatur (Cic. Phil. 4, 5, 12).
9. Procul ab oculis nostris urbs nostrā diripiatur, incendatur (Liv. 45, 24, 13).
10. Mulieris imāgo in gymnasium ne ponatur (Quint. 7, 7, 5).
11. Pareatur librorum quantum satis sit (Sen. Tranq. 9, 5).

818 (§ 707)

1. Quo die ad me venies, tu, si me amas, apud me cum tuis maneat (Cic. Att. 4, 19, extr.).
2. Ignoscas aliis multā, nihil tibi (Auson. Septem Sap. sent., Cleob. 4).
3. Quidquid agis, prudenter agas et respice finem (K. 656).
4. Immodicis brevis est aetas et rarā senectus.
Quidquid amas, cupias non placuisse nimis (Mart. 6, 29, 7).
5. Difficile est longum subito deponere amorem.
Difficile est; verum hoc quā libet efficias (Catull. 76, 13).
6. Emas, non quod opus est, sed quod necesse est; quod non opus est, asse carum est (Cato ap. Sen. Ep. 94, 28).
7. Quod vides perisse, perditum ducas (Catull. 8, 2).
8. Stultitiae adulescentiaeque ejus ignoscas (Pl. Most. 1157).
9. Dum vivit, hominem noveris; ubi mortuus est, quiescat (Pl. Truc. 163).
10. Scias, morbum esse, non hilaritatem, semper arridēre ridentibus et ad omnium oscitationem ipsum quoque os diducere (Sen. Clem. 2, 6, 4).
11. Sic cum inferiore vivas, quemadmōdum tecum superiorem velis vivere (Sen. Ep. 47, 11).
12. Ab alio exspectes, alteri quod feceris (Syr. 2).
13. Quoniam non potest id fieri, quod vis, id velis, quod possit (Ter. Andr. 305).
14. Arguit, arguito, quidquid probat illā, probato.
Quod dicet, dicas, quod negat illā, neges.
Riserit, arride; si flebit, flere memento.
Imponat leges vultibus illā tuis (Ov. A. A. 2, 199).
15. Hac fini ames, tanquam forte fortunā osurus, hac itidem tenus odēris, tanquam fortasse post amaturus (Gell. 1, 3, 30).
16. Ita amicum habeas, posse ut facile fieri hunc inimicum putes (Syr. 276).
17. Corde aēge sis firmo nec te submitte dolori:
Namque aliquid gravius pejusque aliquando tulisti ([Cic]. Consolatio 12, 44).
18. Quotiens necesse est fallere aut falli a suis,
Patiāre potius ipse, quam facias scelus! (Sen. Phoen. 493).

819 (§ 709)

1. Nihil scripsisses potius (Cic. Ep. ad Brut. 1, 14, 1).
2. Serā post damnationem innocentiae defensio est: istud, quod nunc dixisti, ante dixisses; sed non potuisti dicere (Quint. Decl. 372=p. 480 Lemaire).

820 (§ 707)

1. Aureā ne credas, quaecunque nitescere cernis (R. 32).
2. Nec audias Epicurēos, qui contendunt, deos nihil mortalia curare (Acolastus, 713).
3. Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immītis Glycērae, neu miserabiles
Decantes elēgos (Hor. Od. 1, 33, 1).
4. In silvam non ligna feras insanius (Hor. Sat. 1, 10, 34).
5. Ante mortem ne laudes hominem quemquam (K. 2812).
6. Esurienti ne occurras (R. 106).
7. Quod sis, esse velis, nihilque mālis;
Summum nec metuas diem, nec optes (Mart. 10, 47, 12).
8. Somnia ne cures: nam, mens hūmanā quod optat,
Dum vigilat, verum per somnum cernit id ipsum (Dion. Cato 2, 31).
9. Aut nunquam temptes, aut perfice (Ov. A. A. 389).

821 (§ 708)

1. Neminem risēris (Dion. Cato, Sent. 31).
2. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris (Lampridius in vita Alexandri Severi, c. 51, 8=p. 287, 15).
3. Istos aliēnae vitae censōres assis ne feceris nec dubitaveris bonam vitam, quam opinionem bonam, malle (Sen. Ep. 123, 11).
4. Non expēdit omnia videre, omnia audire. Multae nos injuriae transeant, ex quibus plerasque non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus? ne fueris curiosus. Qui inquirat, quid in se dictum sit, qui malignos sermones, etiamsi secreto habiti sunt, eruit, se ipse inquirat (Sen. Ira 3, 11, 1).
5. Ne transieris Hibērum; ne quid rei tibi sit cum Saguntinis. Nusquam te vestigio movēris (Liv. 21, 44, 6).
6. Hoc facito, hoc ne feceris (Cic. Div. 2, 61, 127).
7. Malum ne aliēnum feceris tuum gaudium (Appendix Syri 216).
8. Quod dubitas, ne feceris (Plin. Ep. 1, 18).
9. Tu ne quaesieris, — scire nefas, — quem mihi, quem tibi
Finem di dederint, Leuconōē... Ut melius,
Quidquid erit, pati (Hor. Od. 1, 11, 1).

822 (§§ 710—712)

1. Rhodienses superbos esse, ajunt. Sint sane superbi. Quid id ad vos attinet? Idne irascimini, si quis superbior est, quam vos? (Cato apud Gell. 6, 3, 50).
2. Sed ego ne cum ista quidem arte (=scientiā juris civilis) pugno. Sit sane tantā, quantam tu illam esse vis. Etēnim sine controversia et magnā est et summo in honore semper fuit (Cic. De or. 1, 55, 235).
3. Sint sane istā bonā, quae putantur, — honores, divitiae, voluptates, cetērā; tamen in eis ipsis potiundis exsultans gestiensque laetitiā turpis est (Cic. Tusc. 4, 31, 66).
4. Illā num pro veris probare possumus, sapientis animum nunquam nec cupiditate moveri, nec laetitiā efferri? Age, haec probabilia sane sint; num etiam illā, nunquam timere, nunquam dolere? (Cic. Acad. 2, 44, 135).
5. Quia bonā aliēnā largiri liberalitas, malarum rerum audacia fortitudo vocatur, eo respublica in extremo sita est. Sint sane, quoniam ita se mores habent, liberales ex sociorum fortunis, sint misericordes in furibus aerarii; ne illi sanguinem nostrum largiantur et, dum paucis scelerātis parcunt, bonos omnes perditum eant (Sall. Cat. 52, 11—12).
6. Ne sint verā, quae Atheniensis modo legatus de crudelitate, avaritiā, libidine regis disseruit; nihil ad nos pertineant, quae in terra Attica scelera in supēros infērosque deos sunt admissa; nostrorum ipsi vulnerum, si vultis, obliviscamur; cetērā oblivioni dentur; num id postularet facere nos, quod fieri non posset? (Liv. 32, 21, 21).
7. Ne sint in senectute vires; ne postulantur quidem vires a senectute (Cic. Sen. 11, 34).
8. Concēdam, ex individuis constare omnia. Sint sane dei ex atōmis; non igitur aeterni: quod enim ex atōmis, id natum aliquando est; si natum, nulli dei ante, quam nati, et, si ortus est deorum, interitus sit, necesse est (Cic. N. D. 1, 24, 68).
9. Si quis deus mihi largiatur, ut ex hac aetate repuerascam et in cunis vagiam, valde recūsem. Quid enim habet vita commōdi? Quid non potius laboris? Sed habeat sane: habet certe tamen aut satietatem aut modum (Cic. Sen. 23, 84).

823 (§ 713)

1. A. «Pone crucem servo». — B. «Meruit quo crimine servus Supplicium? Quis testis adest? Quis delulit? Audi: Nullā unquam de morte hominis cunctatio longā est». — A. «O demens, ita servus homo est? Nil fecerit, esto: Hoc volo, sic jubeo; sit pro ratione voluntas» (Juv. 6, 219).
2. Milo de Clodii reditu unde quaesivit? Quaesierit sane (videte, quid vobis largiar), servum etiam corruperit (Cic. Mil. 17, 46).

Conjunctivus potentialis

824 (§§ 715—720)

1. *Quem pigeat sua facta loqui?* (Stat. Achilleis 2, 380).
2. Quis neget, eximiam gloriam saepius fortunae, quam virtutis, esse beneficium? (Curt. 8, 10, 18).
3. *Quis fallere possit amantem?* (V. Aen. 4, 296).
4. Quis vos liberos fuisse putet? (Cic. Pis. 13, 30).
5. Pro patria quis bonus dubitet mortem oppetere? (Cic. Off. 1, 17, 57).
6. Quis dicere audeat, vera omnia esse somnia? (Cic. Div. 2, 62, 127).
7. Quis non miles sub oculis imperatoris audacius periculum provocet? (Minucius Fel. Octavius 37, 2).
8. Omnes artes omniaque opera cottidiano usu et exercitatione proficiunt. Quod si in parvis verum est, quanto magis decet in maximis custodiri? Quis autem dubitet, artem bellicam rebus omnibus esse potiore, per quam libertas retinetur et dignitas, propagantur provinciae, conservatur imperium? (Veget. 3, 10).
9. *Feminā quid faciat, quum sit vir levior ipsā?* (Ov. A. A. 3, 437).
10. *Quid faciant pauci contra tot milia fortes?* (Ov. F. 2, 229).
11. Quid nunc te, asine, litteras doceam? (Cic. Pis. 30, 73).
12. Quid istis canibus facias? aut quomodo te aliter, quam contemptu, ab eorum latratibus vindices? (Mureti Or. 16=v. 2, p. 145).
13. Si gubernator praecipuā laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat, cur non singularis ejus existimetur prudentiā, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervēnit? (Nep. 25, 10, 6).
14. Abs quovis homine, quum est opus, beneficium accipere gaudeas (Ter. Ad. 254).
15. Penuriam multo melius feras, quam satietatem (Acolastus 90).
16. *Non facile solus serves, quod multis placet* (Syr. 445).
17. Ut non omnem frugem neque arborem in omni agro reperire possis, sic non omne facinus in omni vita nascitur (Cic. Amer. 27, 75).
18. *Stare putes: adeo procedunt tempora tarde* (Ov. Tr. 5, 10, 5).
19. *Durā aliquis praecepta vocet mea; dura fatentur Esse* (Ov. Rem. 225).

825 (§ 718)

1. Malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem (Cic. De or. 3, 35, 142).
2. Nam ter sub armis malim vitam cernere, quam semel modo parere (Ennius apud Varro L. L. 6, 81=Diehl p. 42).
3. Quid meā causā facere possis, velim, si tibi grave non erit, certiore me facias (Cic. Fam. 13, 73, 2).
4. Hoc de libro, velim scire, quid sentias (Cic. N. D. 1, 7, 16).

- His de rebus quid acturus sis. si tibi non est molestum, rescribas mihi, velim (Cic. Fam. 5, 12, 10)
6. Mirabiles interdum existunt species somniorum, quae si alia falsa, alia vera, qua nota internoscantur, scire sane velim (Cic. Div. 2, 62, 128).

826 (§ 718)

- Hoc sine ulla dubitatione confirmaverim, eloquentiam rem unam esse omnium difficillimam (Cic. Brut. 6, 25).
- Ego ipse cum Platone non invitus erraverim (Cic. Tusc. 1, 17, 40).
- Bruti iudicium, — pace tua dixerim, — longe antepōno tuo (Cic. Tusc. 5, 5, 12).
- Nullam virtutem regis (=Alexandri) justius, quam celeritatem, laudaverim (Curt. 5, 5, 3).
- Ne muscā quidem hac praetervolarit impūne (Erasm. 1, 39).
- Ingenia studiaque oppresseris facilius, quam revocaveris (Tac. Agr. 3).
- Non possidentem multā vocaveris
Recte beatum. Rectius occūpat
Nomen beāti, qui deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati,
Pejusque leto flagitium timet* (Hor. Od. 4, 9, 45).

827 (§§ 719—720)

- M. Catōnem ignōrans in balneo quidam percussit imprūdēns. Quis enim illi sciens faceret injuriam? Postea satisfaciēti Cato: «non memini», inquit, «me percussum». Melius putavit non agnoscere, quam vindicare (Sen. Ira 2, 32, 2).
- Quid non ingenio factum est? Quis crederet unquam,
Aērias hominē carpere posse vias?
Quid non ingenio factum est? Quis crederet iri
Per frēta, per terras posse vapōris ope?* (Anonymus in libro «Subsidia primaria», II. p. 115).

BPMEHA

Praesens historicum

828 (§ 723)

Nos nostras more nostro et modo instruximus legiones; item hostes contra legiones suas instruunt. Deinde utriusque imperatores in medium exeunt, extra turbam ordinum colloquuntur simul... Tubae utrimque canunt contra; consōnat terrā, clamorem utrimque effērent... Pro se quisque id, quod quisque et potest et valet,

edit, ferro ferit; tela frangunt, boāt caelum fremitu virum (=viorum); ex spiritu atque anhelitu nebula constat... Denique, ut voluimus, nostra superat manus; hostes crebri cadunt; nostri contra ingruunt (Pl. Amph. 221).

Perfectum historicum

829 (§ 725)

- Nave primus in Graeciam ex Aegypto Danaus advēnit (Plin. N. H. 7, 206).
- Galeam, gladium, hastam invenerunt Lacedaemonii (Plin. N. H. 7, 200).
- Caesar de improvīso in fines Nerviorum contendit et, magno hominum numero capto, in deditōnem venire (eos) coēgit. Eo celeriter confecto negotio, rursus in hiberna legiones reduxit (Caes. B. G. 6, 3, 1).
- Inde ante lucem proficiscentes, ante diem octavum Idūs Novembres has litteras dedimus (Cic. Fam. 16, 3, 1).
- Potentibus Carthaginiensibus pax data est (Periocha Liv. 1, 19).
- Atticus adolescentem Marium juvit opibus suis (Nep. 25, 3, 2).
- Quadraginta milia librorum Alexandriae arserunt, pulcherrimum regiae opulentiae monumentum (Sen. Tranq. 2, 28).
- M. Livius Drusus consuli, legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut sanguis efflueret e naribus (Aur. Vict. 66).
- Lycurgus virgines sine dote nubere jussit, ut uxores legerentur, non pecuniae (Justin. 3, 38).
- Hippias, Pisistrati filius, in Marathonica pugna cecidit, arma contra patriam ferens (Cic. Att. 9, 10, 3).
- Magnum numerum hostium occidimus (Cic. Att. 5, 20, 3).
- Haec est nobilis ad Trasumennum pugna atque inter paucas memorata populi Romani clades. Quindecim milia Romanorum in acie caesa; decem milia sparsa fuga per omnem Etruriam diversis itineribus Urbem petiere; duo milia quingenti hostium in acie, multi postea ex vulneribus periere (Liv. 22, 7, 1).
- Dux Parthorum vulnus accepit eoque interiit paucis post diebus (Cic. Att. 5, 20, 3).
- Publius Scipio bello Punico tertio Carthaginem cepit (Cic. Verr. 4, 33, 73).
- Cerasi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia, ad Urbis annum sescentimum octogesimum. Is primum invexit e Ponto, annisque centum viginti trans oceanum in Britanniam usque pervenere; eadem in Aegypto nulla cura potuere gigni (Plin. N. H. 15, 25 (30), 102).
- Graecia captā ferum victorem cepit et artes
Intulit agresti Latio* (Hor. Ep. 2, 1, 156).
- Ille in morbum continuo incidit, ex quo non convaleuit (Cic. Fam. 13, 29, 4).

18. Mihi iudices crediderunt, tibi nihil crediderunt (Cic. Att. 1, 16, 10).
19. Lacus in Albano nemore sine ullis caelestibus aquis causave qua
alia in altitudinem insolitam crevit (Liv. 5, 15, 2).
20. *Roma parentem,*
Romae patrem patriae Ciceronem liberam dixit (Juv. 8, 243).
21. Appius indixit Carthaginensibus bellum (Ennius apud Cic. Inv. 1, 19, 27 = Diehl p. 23).
22. Eriphyla auro viri vitam vendidit (Cic. Inv. 1, 50, 94).
23. Viginti talentis unam orationem Isocrates vendidit (Plin. N. H. 7, 30, 110).
24. Socrates primus philosophiam devocavit e caelo et in urbibus collocavit et in domus etiam introduxit et coegit de vita et moribus rebusque bonis et malis quaerere (Cic. Tusc. 5, 4, 10).
25. M. Furius Camillus non proelio tantum fudit hostes, sed castris quoque exiit ingentique praeda est potitus (Liv. 5, 19, 8).
26. Augustus tigrim primus omnium Romae ostendit in cavea mansuetam (Plin. N. H. 8, 17, 65).
27. Iliad, virgo Vestalis, ob incestum viva defossa est (Periocha Liv. 1, 2).
28. Eratosthenes geometrica ratione collegit, maximum terrae circum-
tum esse stadiorum ducentum quinquaginta duum milium (Censorin. 13, 2).

830 (§ 725)

1. Ptolemaeus in proelio telo venenato ictus est (Cic. Div. 2, 66, 135).
2. Tyrannus fuit ille et fulmine ictus est et poenas diis immortalibus dedit (Quint. Decl. 274 = p. 133 Lemaire).
3. Atilius Regulus consul, victis navali proelio Poenis, in Africam trajecit (Periocha Liv. 1, 17).
4. Infantiam amisimus, deinde pueritiam, deinde adolescentiam (Sen. Ep. 24, 20).
5. Nervii legatos ad Caesarem miserunt seque ei dederunt (Caes. B. G. 2, 28, 2).
6. Quinque naves aedificavi, oneravi vinum, misi Romam... Omnes naves naufragarunt, — factum, non fabula... Alteras feci majores et meliores et feliciores (Petron. 76).
7. Misi ad te epistolam Antonii (Cic. Att. 10, 10, 1).
8. Captivi Romam missi atque ibi in carcere inclusi sunt (Liv. 24, 19, 11).
9. Eo ipso die puer ante noctem mortuus est (Cic. Cluent. 9, 27).
10. Quam multa passus est Ulixes in illo errore diuturno (Cic. Off. 1, 31, 113).
11. M. Antoninus philosophus tantum operis et laboris studiis impendit, ut corpus afficeret (Jul. Capitolinus in vita M. Antonini 37).
12. *Fui libenter in tua suburbana*
Villa malamque pectore expuli tussim (Catull. 44, 7).

13. Aegyptii et Babylonii omnes curam in siderum cognitione posuerunt (Cic. Div. 1, 42, 93).
14. Fortunata omne aurum suum, omnia vestimenta vendidit et mi centum aureos in manu posuit (Petron. 76).
15. Scaevola exposuit nobis sermonem Laelii, de amicitia habitum ab illo secum et cum altero genere (Cic. Lael. 1, 3).
16. Capita conjurationis virgis caesi ac securi percussi sunt (Liv. 10, 1, 3).
17. *Mantuam me genuit. Calabriae rapuere, tenet nunc*
Parthenope. Cecini pasqua, rura, duces (Vergilius apud Suetonium, p. 296 Roth).
18. *Illum ego per flammam et mille sequentia tela*
Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi (V. Aen. 6, 110).
19. Quidam eorum mortem sibi ipsi consciverunt (Liv. 22, 61, 9).
20. Alcidas quidam, rhetor antiquus, scripsit etiam laudationem mortis, quae constat ex enumeratione humanorum malorum (Cic. Tusc. 1, 48, 116).
21. Tibi discens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum (Cic. Fam. 8, 1, 1).
22. Fortunam, ut saepe alias, virtutem est secuta (Liv. 4, 37, 7).
23. Contra castra Romana trans fluvium omnes (Carthaginenses) con-
sedere (Liv. 24, 41, 5).
24. Themistocles muros Atheniensium restituit (Nep. 2, 6, 2).
25. *Prima Ceres ferro mortales vertere terram*
Instituit (V. Georg. 1, 147).
26. C. Mucius, adulescens nobilis, penetrare in castra hostium constituit (Liv. 2, 10, 2).
27. Fratrem suum potest aliquis occidere? Non obstitit tacita natura? (Quint. Decl. 321 = p. 295 Lemaire).
28. *Obstupui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit* (V. Aen. 2, 774).
29. Ex quingentis — septuaginta (homines) ferrum famesque absumpsit; ceteri incolumes Praeneste redierunt (Liv. 23, 19, 17).
30. Plures fame, quam ferro, absumpti (sunt) (Liv. 22, 39, 14).
31. Ex urbe primus carum latratus, deinde etiam hominum fremtus auditus est (Curt. 8, 10, 9).
32. Epicurus ex animis hominum extraxit radicem religionem (Cic. N. D. 1, 43, 121).
33. Acilius consul, ut situm nosceret urbis, ab omni parte equo moenia est circumvectus (Liv. 36, 22, 4).
34. Diversis duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitas laborat: quae pestes omnia magna imperia everterunt (Liv. 34, 4, 2).
35. Ibi ex limo eruta extractaque sunt ex stagno cadavera, saxa aut amphoras, ut pondere traherentur in profundum, adnexa (Liv. 33, 29, 6).
36. Vitellius, religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissa, seminudus in forum tractus est (Suet. Vitell. 17).

1. Hannibal magis vires Romanorum contudit, quam animos fregit (Val. Max. 3, 2, 11).
2. Ita me miserum et meos discipulos fustibus male contuderunt (Pl. Aul. 409).
3. *Quis negat, Aenēae magnā de stirpe Nerōnem? Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem* (Suet. Ner. 39, 2).
4. Scipio Numantiam sustulit, Scipio Carthaginem deleuit, Scipio pacem pepērit, Scipio civitatem servavit (Ad Herenn. 4, 13, 19).
5. Avertit nefanda consilia Juppiter (Liv. 4, 45, 2).
6. Hac oratione habitā, mirum in modum conversae sunt omnium mentes summāque alacritas et cupiditas belli gerendi injecta est (Caes. B. G. 1, 41, 1).
7. Claudius Marcellus praetor Hannibālis exercitum ad Nolam proelio fudit et vicit, primusque tot cladibus fessis Romanis meliorem spem belli dedit (Periocha Liv. 1, 23).
8. Poenos populus Romanus armis vicit (Ad Herenn. 4, 13, 19).
9. Victis Tarentinis pax et libertas data est (Periocha Liv. 1, 15).
10. Oves, quas pascimus, ortae sunt ab ovibus feris; sic, quas alimus, caprae a capris feris (sunt) ortae (Varro. R.R. 2, 3, 3=p.223, 7).
11. Etruscā gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrhēnus enim, inde profectus cum magna manu eorum, occupavit eam partem Italiae, quae nunc vocatur Etruriā (Festus, p. 430 Lindsay).
12. Aesculapius primus purgationem alvi dentisque evulsionem, ut ferunt, invenit (Cic. N. D. 3, 22, 57).
13. *Invidiā Sicūli non invenere tyranni Majus tormentum* (Hor. Ep. 1, 2, 58).
14. Themistocles ingratae patriae injuriam non tulit (Cic. Lael. 12, 42).
15. Ulixes domi etiam contumelias servorum ancillarumque pertulit (Cic. Off. 1, 31, 113).
16. Litterae tuae mihi somnum attulerunt (Cic. Att. 9, 7, 7).
17. Sullā primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari (Cic. Leg. 2, 22, 57).
18. Subitā mare coepit horrescere (Cic. Rep. 1, 40, 63).
19. Plenus annis abiit, plenus honoribus (Plin. Ep. 2, 1, 7).
20. Monstra evenerunt mihi: intro iit in aedes ater alienus canis; anguis in impluvium decidit de tegulis; gallinā cecinit (Ter. Ph. 705).
21. Germani magna cum multitudine hominum flumen Rhenum transierunt non longe a mari, quo Rhenus influit (Caes. B. G. 4, 1, 1).
22. Multorum mensium labor hostium perfidiā et vi tempestatis puncto temporis interiit (Caes. B. C. 2, 14, 4).
23. Apollo Pythius oraculum edidit, Spartam nullā re aliā, nisi avartitiā, esse perituram (Cic. Off. 2, 22, 11).
24. Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab Urbe condita, P. Sulpicio Galbā, C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo initum est, paucis mensibus post pacem Carthaginiensibus datam (Liv. 31, 5, 1).

25. Ex quo tempore concordia de civitate sublata est, libertas sublata est, fides sublata est, amicitia sublata est, respublica sublata est (Ad Herenn. 4, 13 19).

832 (§ 726)

1. Atticum praecipue dilexit Cicero (Nep. 25, 16, 2).
2. Dicebat melius, quam scripsit Hortensius (Cic. Or. 38, 132).
3. Volumniā debuit in te officiosior esse, quam fuit, et id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere et cautius (Cic. Fam. 14, 16).
4. Alterum vivum amavi, alterum non odi mortuum (Cic. Off. 3, 18, 73).
5. *Praetūlit arma togae, sed pacem armātus amavit* (Pompejus) (Lucan. 9, 199).
6. *Glans aluit vetēres* (Tib. 2, 3, 69).
7. Vixit ad summam senectutem valetudine optimā (Cic. Hortens. fragm. 11=p. 283 Klotz).
8. *Vixere fortes ante Agamemnōna Multi: sed omnes illacrimabiles Urgentur ignōtique longā Nocte, carent quia vate sacro* (Hor. Od. 4, 9, 25).
9. Defendi rempublicam adulescens, non deseram senex; contempsi Catilinae gladios; non pertimescam tuos (Cic. Phil. 2, 46, 118).
10. Hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri querentur, eversos mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas et omne nefas labi. At istā eodem stant loco stabuntque, paulum dumtaxat ultra aut citra motā (Sen. Benef. 1, 10, 1).
11. Divinationem dicebas praesensionem esse rerum fortuitarum. Divinatio a te fortuitarum rerum est dicta praesensio? Quamquam dicebas, omnia, quae fierent futurave essent, fato contineri (Cic. Div. 2, 7, 19).
12. Veniunt Syracūsas; praesto est Apronius; ait, eos ipsos, qui venissent, contra edictum praetoris fecisse. Quaerebant, quid. Respondebat, se ad recuperatores esse dicturum. Iste aequissimus homo formidinem miseris Agyrinensibus inciebat; recuperatores se de cohorte suā daturum, minabatur. Agyrinenses, viri fortissimi, iudicio se passuros esse, dicebant (Cic. Verr. 3, 28, 68).
13. Primo respondisti plane ferociter et dicebas (Cic. Phil. 2, 29, 72)

833 (§ 727)

1. *Formōsis levitas semper amicā iuit* (Prop. 3, 8, 26).
2. Haec una res (=eloquentiā) in omni libero populo maximeque in pacatis tranquillisque civitatibus semper floruit semperque dominata est (Cic. Or. 1, 8).
3. Esse autem idem re ipsā et totius civitatis et uniuscujusque civis bonum, et Plato et Aristoteles saepe docuerunt (Muretus).

4. Omnes mortales dis sunt freti; sed tamen vidi ego dis fretos saepe multos decipi (Pl. Cas. 348).
5. Prodigia aliā visa eo anno Romae sunt, aliā nuntiata. In foro et comitio et Capitolio sanguinis guttae visae sunt et terrā aliquoties pluit, et caput Vulcāni arsit (Liv. 34, 45, 6).
6. Magni saepe duces, magni cecidēre tyranni, Et Thebae steterunt, atque Trojā fuit. Omnia vertuntur (Prop. 2, 8, 7).
7. Quid igitur te, Marciā, movet? Utrum, quod filius tuus decessit, an, quod non diu vixit? (Sen. Marc. 19).
8. Ego deum (=deorum) genus esse semper dixi et dicam caelū, sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus (Ennius apud Cic. Div. 2, 50, 104=Diehl p. 44).
9. Dediscit animus sero, quod didicit diu (Sen. Tro. 642).
10. Iuppiter optimus maximus, cuius nutu et arbitrio caelum, terrā mariaque reguntur, saepe ventis vehementioribus, aut immoderatis tempestatibus, aut nimio calore, aut intolerabili frigore hominibus nocuit, urbes delevit, fruges perdidit (Cic. Amer. 45, 131).
11. C. Duilius consul adversus classem Poenorum prospere pugnavit, primusque omnium Romanorum ducum navālis victoriae duxit triumphum. Ob quam causam ei perpetuus honos habitus est, ut revertentia cena, tibiāne canente, funale praeferreretur (Periocha Liv. 1, 17).
12. Quot post excidium Trojae sunt erūta regna? Quot capti populi? Quotiens Fortunā per orbem Servitium imperiumque tulit varieque revertit? (Manil. 1, 506).
13. Ego semper pluris feci potiolemque habui libertatem multo, quam pecuniam (Naevius=Diehl p. 14).
14. Saepe lapidum, sanguinis non nunquam, terrae interdum, quondam etiam lactis imber defluxit (Cic. Div. 1, 43, 98).
15. Quotiens ego ipse ex cruentis ejus manibus effugi! (Cic. Mil. 7, 20).
16. Caecinam a puero sic semper dilexi, nullo ut cum homine conjunctius viverem (Cic. Fam. 6, 9, 1).
17. O quotiens et quae nobis Galatēā locuta est! (V. Ecl. 3, 72).
18. Nero nullam vestem bis induit (Suet. Nero 30, 2).
19. Quotiens te pater ejus domū suā ejecit (Cic. Phil. 2, 18, 45).
20. Quam multi, ut rex Aegypti Busiris, homines immolare et prius et dis immortalibus gratissimum esse, duxerunt! (Cic. Rep. 3, 9, 15).
21. Carthaginienses multi Romae servierunt (Cic. Tusc. 3, 22, 53).
22. C. Sulpicius consul in Sardinia cum Poenis aliquoties prospere dimicavit (Freinshemii Supplem. Liv. in locum libri 17. c. 26).
23. Quot classes, quot duces, quot exercitūs, priore bello amissi sunt (Liv. 26, 41, 10).

1. Mortem sapientes nunquam inviti, fortes saepe etiam libenter oppetiverunt (Cic. Cat. 4, 4, 7).
2. Saepe pater dixit: «Studium quid inutile tentas? Maeonides nullas ipse reliquit opes» (Ov. Tr. 4, 10, 21).
3. Qui sunt, qui foedera saepe ruperunt? Carthaginienses. Qui sunt, qui crudēle bellum in Italia gesserunt? Carthaginienses. Qui sunt, qui Italiam deformaverunt? Carthaginienses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci? Carthaginienses (Ad Herenn. 4, 14, 20).
4. Et sine sapientia et sine eloquentia et sine ullo vero bono multi, eā, quae vulgo habentur amplissimā, et olim consecuti sunt, et cotidie consequuntur (Muretus, Ep. 94, p. 143).
5. Ita sentio et saepe disserui, Latinam linguam non modo non inopem, sed locupletiolem etiam esse, quam Graecam (Cic. Fin. 1, 3, 10).
6. Raro antecedentem scelestum Deseruit pede poenā claudio (Hor. Od. 3, 2, 31).
7. Maximo semper animo victis regibus populisque ignovistis (Liv. 37, 45, 8).
8. Satis diu vel naturae vixi vel gloriae (Cic. Marc. 8, 25).
9. Phaebē, diu, res si quā diu mortalibus ullā est, Viximus (V. Aen. 10, 861).
10. Tempori cedere, id est necessitati parēre, semper sapientis est habitum (Cic. Fam. 4, 9, 2).
11. Pater, avus, proavus, abavus, atavus, tritavus, quasi mures, semper edere aliēnum cibum, neque edacitate eos quisquam poterat vincere (Pl. Persa 57).
12. Tolle moras: semper nocuit differre paratis (Lucan. 1, 281).
13. Perjer et obdura: dolor hic tibi prodērit olim: Saepe tulit lassus succus amarus opem (Ov. Am. 3, 11, 7).
14. Adulescens vult diu vivere, senex diu vixit (Cic. Sen. 19, 68).
15. Continuas has tres noctes pervigilavi (Pl. Amph. 314).
16. Ephēsi triduum commoratus sum (Cic. Fam. 3, 5, 5).
17. Decem quondam annos urbs oppugnata est ob unam muliērem ab universa Graecia (Liv. 5, 4, 11).
18. Socrates potuit abstinentiā finire vitam et inediā potius, quam venēno, mori; triginta tamen dies in carcere et in expectatione mortis exēgit (Sen. Ep. 70, 9).
19. Diodōtus Stoicus caecus multos annos nostrae domi vixit (Cic. Tusc. 5, 39, 113).
20. Quinque dies aquam in os suum non coniecit, non micam panis. Medici illum perdiderunt (Petron. 42).
21. Grave vulnus Macrinus noster accepit. Amisit uxorem singularis exempli. Vixit cum hac triginta novem annis sine jurgio, sine offensa (Plin. Ep. 8, 5, 1).
22. Macedōnum regnum a summo culmine fortunae ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit (Liv. 45, 9, 7).

835 (§ 728)

1. Victorum cupiditates nullā unquam victoriā satiavit (Tac. Hist. 4, 38).
2. Non morienti (filio) pater assēdi, non aegri caput molliore sede composui, non fatigatum latus mutavi, non spirītum excēpi (Quint. Decl. 6, 22=p. 156 Lemaire).
3. Nunquam vidi hominem nequiozem (Cic. Att. 6, 1, 25).
4. Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte (Erasm. 1, 245).
5. Nemo doctus unquam mutationem consilii inconstantiam dixit esse (Cic. Att. 16, 7, 3).
6. Nemo mihi in foro dixit: «redde, quod debes» (Petron. 57).
7. Philosophari nunquam didici neque scio (Pl. Merc. 147).
8. M. Cato, homo Virtuti simillimus et per omnia ingenio diis, quam hominibus propior, nunquam recte fecit, ut facere videretur, sed quia aliter facere non potuerat (Vell. 2, 35, 2).
9. Non aetate confectis, non mulieribus, non infantibus pepercerunt (Caes. B. G. 7, 28, 4).
10. Melius omnibus, quam singulis creditur. Singuli enim decipere et decipi possunt; nemo omnes, neminem omnes fefellerunt (Plin. Pan. 62, 9).
11. Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectae perfecto functus est munere (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
12. O fortunāte, nescis, quid mali praeterieris, qui nunquam es ingressus mare! (Ter. Hec. 418).
13. Nil unquam peccavit, nisi quod mortuā est (Inscriptio; K. 1720).
14. Nec labori meo, nec periculo usquam peperi (Liv. 37, 53, 15).
15. Quid? In nubibus nunquam animadvertisti leonis formam aut hippocentauri? (Cic. Div. 2, 21, 49).

Perfectum praesens

836 (§§ 729—730)

1. Quo redactus sum! Omnes noti me atque amici deserunt (Ter. Eun. 238).
2. Quidquid non est peractum, pro non inchoato est (Plin. Ep. 5, 8, 7).
3. Absentes tinnitu aurium praesentire sermones de se, receptum est (Plin. N. H. 28, 2 (5), 24).
4. Est omnino iniquum, sed usū receptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita probantur vel reprehenduntur (Plin. Ep. 5, 9 (21), 7).
5. Ea quoque, quae vulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt: quale est «ubi amici, ibi opes» (Quint. 5, 11, 41).

6. Poëtis furere concessum est (Plin. Ep. 7, 4, 10).
7. *Curiā pauperibus clausa est: dat census honores* (Ov. Am. 3, 8, 55).
8. Multorum aures clausae veritati sunt (Cic. Lael. 24, 90).
9. Mea domus tibi patet, mihi clausa est (Cic. Amer. 50, 145).
10. Contemne mortem: et omnia, quae ad mortem ducunt, contempta sunt, — sive bella sunt, seu naufragia, seu morsus ferarum (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 3).
11. Faciat, quid lubet: sumat, consumat, perdat: decretum est pati (Ter. Heaut. 464).
12. Quidquid bene dictum est ab ullo, meum est (Sen. Ep. 16, 7).
13. Ut omnis natura in caelum et terram divisa est, sic caeli regionibus terra in Asiam et Europam. Asia enim jacet ad meridiem et austrum, Europa ad septentriones et aquilonem (Varro L. L. 5, 31=p. 11, 9).
14. Natio est omnis Gallorum admōdum dedita religionibus (Caes. B. G. 6, 16).
15. Nulli fortuna tam dedita est, ut multa temptanti ubique respondeat (Sen. Ira 3, 6, 5).
16. *Canes currentes bibere in Nilo flumine*
A corcodilis ne rapiantur, traditum est (Phaedr. 1, 25, 3).
17. Quod penitus infixum est animis hominum multoque usu inveteravit ac velut in naturam abiit, — subito tolli sine magna pernicie tranquillitatis humanae non potest (Erasm. 1, 267).
18. Quod semel destinavi, clavo tabulari fixum est (Petron. 75).
19. Jacta alea est (Suet. Caes. 32).
20. In te, Brute, non solum exercitus tui, sed omnium civium ac paene gentium conjecti oculi sunt (Cic. Ep. ad Brutum, 1, 9, 2).
21. Labor voluptasque, dissimillima natura, societate quadam inter se naturali sunt juncta (Liv. 5, 4, 4).
22. Voluptas non est voluptas, quae cum mala fama malaque conscientia conjuncta est (Erasm. 1, 28).
23. Ego te probe agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies totusque corporis habitus. Quot coloribus pictus es! Nulla avis aequae variat plumas suas (Erasm. 1, 184).

837 (§§ 729—730)

1. In virtute posita est vera felicitas (Sen. Vita 16. 1).
2. Vita mortuorum in memoria est posita vivorum (Cic. Phil. 9, 5, 10).
3. Legibus et praemia proposita sunt virtutibus, et supplicia vitiis (Cic. De or. 1, 58, 247).
4. *Omnia perdidimus: tantummodo vita relicta est* (Ov. Pont. 4, 16, 49).
5. Mihi quid relictum est praeter luctus et lacrimas? (Quint. Decl. 321=p. 302 Lemaire).
6. Non enim temere nec fortuito sati et creati sumus (Cic. Tusc. 1, 49, 118).

7. Poenā parricidii more majorum haec instituta est. ut parricidā, virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur cum cane, gallo gallinaceo et vipērā et simiā; deinde in mare profundum culleus jactatur (Digesta 48, 9, 9).
8. Gravissime aegrotasti: inediā et purgationibus et vi ipsius morbi consumptus es (Cic. Fam. 16, 10, 1).
9. Virtutum amicitia adjūtrix a natura data est, non vitiorum comes (Cic. Lael. 22, 83).
10. Vulgo veritas jam attributa vino est (Plin. N. H. 14, 22 (28), 141).
11. Sed quid faciamus? Victi, oppressi, capti plane sumus (Cic. Att. 7, 23, 1).
12. Neque enim ita generati a natura sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur; sed ad severitatem potius et ad quaedam studia graviora et majora (Cic. Off. 1, 29, 103).
13. *Hic positus sum, qui semper sine crimine vixi* (Carmen sepulchrale) (Carm. lat. epigr. 1105).
14. Omnia mortalium opēra mortalitate damnata sunt; inter periturā vivimus (Sen. Ep. 91, 2).
15. Jam contritum est vetustate proverbium (Cic. Off. 3, 19, 77).
16. Jam explorata nobis sunt eā, quae ad domos nostras quaeque ad rempublicam pertinent (Cic. Rep. 1, 13, 19).
17. Persis quoque in trecentos et sexaginta quinque dies discriptus est annus (Curt. 3, 3, 10).
18. Molesto ac difficili pedum morbo octavum jam mensem impeditus sum (Mureti Ep. p. 194).
19. Quam tecta sunt semper consilia Fortunae! (Pacatus, Panegyricus, 9=p. 96 Bachrens).

838 (§§ 729—730)

1. Callidos eos appello, quorum, tanquam manūs opere, sic animus usu concalluit (Cic. N. D. 3, 10, 25).
2. Omnes angulos furum implevisti in aedibus misero mihi (Pl. Aul. 551).
3. *Jamque opus exēgi, quod nec Jovis irā, nec ignes, Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas* (Ov. Met. 15, 871).
4. Sic ab hominibus doctis accepimus, non solum ex malis eligere minima oportere, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inesset boni (Cic. Off. 3, 1, 3).
5. *Nunc patimur longae pacis mala: saevior armis Luxuriā incubuit* (Juv. 6, 292).
6. Verā didici dicere (Pl. Amph. 687).
7. *Namque deos didici securum agere aevum* (Hor. Sat. 1, 5, 100).
8. Amici, diem perdidit (Suet. Tit. 8).
9. Et oleum et opēram perdidit (Pl. Poen. 332).
10. *Evāsi, effūgi. Spes et Fortunā, valete:*

- Nil mihi vobiscum, Iudificate alios* (Carmen sepulchrale) (Carm. lat. epigr. 1490).
11. *Jam portum inveni: Spes et Fortuna valete: Nil mihi vobiscum; ludite nunc alios* (Carmen sepulchrale) (More: K. 643).
 12. *Inveni portum: Spes et Fortunā valete: Sat me lusistis; ludite nunc alios* (Carmen sepulchrale) (Janus Pannonius: Hb. 109).
 13. Soli ex animantibus nos astrorum ortūs, obitūs cursūsque cognovimus (Cic. N. D. 2, 61, 153).
 14. Hanc persōnam induisti: agenda est (Sen. Benef. 2, 17, 2).
 15. Clarorum virorum facta moresque postēris tradere, antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus quamquam incuriosā suorum aetas omisit (Tac. Agr. 1).
 16. Quamquam mortem quidem naturā omnibus proposuit, crudelitatem mortis et dedecus virtus propulsare solet (Cic. Phil. 4, 5, 12).
 17. *Singulā de nobis anni praedantur eunte: Eripuere jocos, Venerem, convivium, ludum; Tendunt extorquere poemata* (Hor. Ep. 2, 2, 55).
 18. *Exsilia mihi sunt haud nova, assuevi malis* (Sen. Ag. 302).
 19. Quod verbum aures meas tetigit? (Pl. Poen. 1375).
 20. Mihi bene facere jam ex consuetudine in naturam vertit (Sall. Jug. 85, 9).
 21. Argentum accepi, dote imperium vendidi (Pl. Asin. 87).
 22. *Vēnit summā dies et ineluctabile tempus Dardaniae. Fuimus Troes; fuit Ilium et ingens, Gloriā Teucrorum* (V. Aen. 2, 324).
 23. *Periere mores, jus, decus, pietas, fides. Et qui redire, quum perit (=periit), nescit pudor* (Sen. Ag. 112).
 24. Ea tempestate flos poetarum fuit, qui nunc abierunt hinc in communem locum (Pl. Cas. 18).
 25. Conclāmat omnis multitudo et suo more armis concrepat, quod facere in eo consuērunt, cujus orationem approbant (Caes. B. G. 7, 21, 1).
 26. Victoriā in manu nobis est, viget aetas, animus valet; contra illis annis atque divitiis omnia consenuerunt (Sall. Cat. 20, 10).

839 (§§ 729—730)

1. Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares; sed omnes omnium caritates patriā unā complexa est (Cic. Off. 1, 17, 57).
2. Quod enim munus reipublicae afferre majus meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem? his praesertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrenanda atque coercenda sit (Cic. Div. 2, 2, 4).
3. Nullā sum, nullā sum, totā, totā occidi, cor metu mortuum est, membra miserae tremunt (Pl. Cas. 621).
4. Sermone eo debemus uti, qui innatus est nobis (Cic. Off. 1, 31, 111).

5. Ut aliarum nobis rerum innata dulcēdo est, sic amicitiae (Sen. Ep. 9, 17).
6. Senectus nos in cursu, a tergo insēquens, nec opinantes assecuta est (Cic. Tusc. 1, 39, 94).
7. Milo Crotoniātes, quum jam senex esset, aspexisse lacertos suos dicitur illacrimansque dixisse: «at hi quidem mortui jam sunt» (Cic. Sen. 9, 27).

Perfectum gnomicum

840

1. Parvā saepe scintillā contemptā magnum excitavit incendium (Curt. 6, 3, 11).
2. *Pecuniam amico credens fert damnum duplex:*
Argentum enim et sodalem perdidit simul (Poët. lat. min. v. 5, p. 411=Anth. lat. № 922).
3. *Non domus et fundus, non aeris acervus et auri*
Aegrōto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas (Hor. Ep. 1, 2, 47).
4. *Fecundi calices quem non fecere disertum?* (Hor. Ep. 1, 5, 19).
5. Haud semper errat famā; aliquando et elēgit (Tac. Agr. 9).
6. *Dum novus est, potius coepto pugnemus amori:*
Flammā recens parvā sparsā resēdit aquā (Ov. Her. 16 (17), 189).
7. Timidi nunquam statuerunt tropaeum (R. 461).
8. *Multos in summa pericūla misit*
Ventūri timor ipse mali (Lucan. 7, 104).
9. *Multi*
Committunt eādē diverso crimina fato:
Ille crucem sceleris pretium tulit. hic diadēma (Juv. 13, 103).
10. *Saepe in magistrum scelera redierunt suā* (Sen. Thy. 311).
11. *Quod ratio non quit, saepe sanavit morā* (Sen. Ag. 130).
12. *Repente dives factus est nemo bonus* (App. Syri 329).
13. Leo quoque aliquando minimarum avium pabūlum fuit, et ferrum rubīgo consūmit (Curt. 7, 8, 15).
14. *Saepe etiam stultus fuit opportūnā locutus* (Erasm. Adagia, p. 676).

Конструкции, заменяющие perfectum praesens, plqp. и fut. II с *habeo, teneo*

841 (§ 732)

1. Sicūli ad fidem meam, quam habent spectatam jam et diu cognitam, confugiunt (Cic. Div. in Caecil. 4, 11).
2. Deos deasque omnes implōro atque obtestor, quorum templis iste (=Verres) bellum sacrilēgum semper impiumque habuit indictum (Cic. Verr. 5, 72, 188).

3. Hoc si feceris, me maximo beneficio devinctum habebis (Cic. Att. 16, 16b, 2).
4. Attentos animos ad decōris conservationem tenebimus (Cic. Off. 1, 36, 131).
5. Constrictam jam teneri conjurationem tuam non vides? (Cic. Cat. 1, 1, 1).

Imperfectum

842 (§ 734)

1. Patavīni pecuniā, militibus et, quod maxime deērat, armis nostros duces adjuverunt (Cic. Phil. 12, 4, 10).
2. Ita res se habent: vitae haud parco; perdīdi spem, quā me oblectabam (Pl. Rud. 222).
3. Fecit amicus meus eo tempore, quo me instituebat herēdem, legitimum testamentum (Quint. Decl. 308=p. 242 Lemaire).
4. Aurigā Darēi, qui, ante ipsum sedens, equos regebat, hastā transfixus est (Curt. 4, 15, 28).
5. *Illi robur et aes triplex*
Circa pectus erat, qui fragīlem truci
Commisit pelāgo ratem
Primus (Hor. Od. 1, 3, 9).
6. *Passer mortuus est meae puellae,*
Passer, deliciae meae puellae,
Quem plus illā oculis suis amabat (Catull. 3, 1).
7. *Mons parturibat, gemitūs immānes ciens.*
Eratque in terris maximā exspectatio,
At ille murem pepērit (Phaedr. 4, 22).
8. *Contigimus portūs, quo mihi cursus erat* (Ov. Rem. 912).
9. *Nox erat. et vino, somnum faciente, jacebant*
Corpora diversis, victa sopōre, locis.
Lotis in herbōsa... quiēvit humo (Ov. F. 1, 421).
10. *Defensor patriae, juvenum fortissimus, Hector,*
Qui murus miseris civibus alter erat,
Occubuit, telo violenti victus Achillis;
Occubuerē simul spesque salusque Phrygum (Poëtae lat. min., v. 4, 147).
11. Huc Mithridātes cum uno, cui maxime habebat fidem, venit (Nep. 14, 11, 2).
12. Equīdem dotem ad te attuli majorem multo, quam tibi erat pecuniā (Pl. Aul. 498).
13. Ea res Caesari non minorem, quam ipsā victoriā, voluptatem attulit, quod suum familiarem ereptum e manibus hostium videbat (Caes. B. G. 1, 53, 6).
14. Hanc pecuniam quod solvere in praesentia non potērat (=Miltiādes), in vincla publica conjectus est ibique diem obiit supremum (Nep. 1, 7, 6).

15. Cares, qui tum Lemnum incolebant, Miltiādi resistere ausi non sunt atque ex insula demigrarunt (Nep. 1, 2, 5).
16. Victi Lacedaemonii non ipsi tantum, verum etiam conjuges liberique magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit, nullam amissum conjugem flevit, filiorum mortes senes laudabant, patribus, in acie caesis, filii gratulabantur, suam vicem omnes dolebant, quod non et ipsi pro patriae libertate cecidissent. Patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant, lassos reficiebant; nullus in urbe strepitus, nullam trepidatio, magisque omnes publicam, quam privatam, fortunam lugebant. Inter haec Cleomenes rex post multas hostium caedes supervenit (Justin. 28, 4, 3).
17. Cn. Octavii, clari viri et magni, statuam videmus in rostris. Nemo tum virtutem non honorabat (Cic. Phil. 9, 2, 4).
18. Doctrinam Graeciam nos et omni litterarum genere superabat, in quo erat facile vincere non repugnantes: nam serius poeticam nos accepimus (Cic. Tusc. 1, 1, 3).
19. Missus Hannibal in Hispaniam primo statim adventu omnem exercitum in se convertit... Plurimum audaciae ad pericula capessenda, plurimum consilii inter ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat... Equitum peditumque idem longe primus erat; princeps in proelium ibat, ultimus, conserto proelio, excedebat. Has tantas viri virtutes ingentia vitia aequabant: inhumanam crudelitas, perfidiam plus quam Punicam, nihil veri, nihil sancti, nullum deum (=deorum) metus, nullum jusjurandum, nulla religio (Liv. 21, 4).
20. Tum redintegrata est pugna... Sol ingenti ardore torrebat minime patientia aestus Gallorum corpora; sustinebant tamen impetum Romanorum (Liv. 35, 5, 6—7).
21. Eumeni inter Macedones viventi, multum detraxit, quod alienae erat civitatis, neque aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi enim domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes curam, vigilantiam, patientiam, calliditate et celeritate ingenii (Nep. 18, 1, 2).
22. Urbem Romam, sicuti ego accepi, condidere atque habuere initio Trojani, qui, Aeneam duce profugi, sedibus incertis vagabantur (Sall. Cat. 6, 1).
23. Quam spem et exspectationem, quod studium et quem favorem secum in scaenam attulit Panurgus, quod Roscii fuit discipulus! Qui diligebant hunc, illi favebant; qui admirabantur hunc, illum probabant; qui denique hujus nomen audierant, illum eruditum et perfectum existimabant (Cic. Com. 10, 29).
24. Jam fere in exitu annus erat, et in dies magis et famam de bello Antiochi et curam patribus crescebat; itaque de provinciis designatorum magistratum agitari coeptum est (Liv. 35, 41, 1).
25. Caesar, quum Pompei castris appropinquasset, ad hunc modum aciem ejus instructam animadvertit. Erant in sinistro cornu

legiones duae, quarum una prima, altera tertia appellabatur. In eo loco ipse erat Pompejus, Mediam aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat (Caes. B. C. 3, 88, 1).

843 (§ 735)

1. Pueri Romani non in cella emptae nutricis, sed in gremio ac sinu matris educabantur, cujus praecipua laus erat tueri domum et inservire liberis (Tac. Dial. 28, 14).
2. Nam, ut ajunt, qui priscos mores Urbis tradiderunt, brachia et crura cotidie abluebant; ceterum toti mundinis lavabantur (Sen. Ep. 86, 12).
3. Apud majores nostros juvenis ille, qui foro et eloquentiae parabatur, imbuitus jam domestica disciplina, deducebatur a patre vel a propinquis ad eum oratorem, qui principem in civitate locum obtinebat (Tac. Dial. 34).
4. Atticus mendacium neque dicebat neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat neque gravitas sine facilitate. Quidquid rogabatur, religiose promittebat, quod non liberalis, sed levis arbitrabatur polliceri, quod praestare non posset. Nunquam suscepti negotii eum pertaesum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat, quam nihil habebat carius (Nep. 25, 15).
5. Praeter arma, milites Romani alia ad castrorum aut pugnae usum instrumenta, item frumentum in multos dies ferebant (Fuss, Antiq. Rom. p. 364).
6. Atheniensium res gestae satis amplae magnificaeque fuere, verum aliquanto minores tamen, quam fama feruntur. Sed, quia provenire ibi scriptorum magna ingenia, per terrarum orbem Atheniensium facta pro maximis celebrantur... At populo Romano nunquam ea copia fuit, quia prudentissimus quisque maxime negotiosus erat, ingenium nemo sine corpore exercebat, optimus quisque facere, quam dicere, sua ab aliis bene facta laudari, quam ipse aliorum narrare malebat (Sall. Cat. 8, 2—5).
7. Domi militiaeque boni mores colebantur: concordiam maximam, minimam avaritiam erat; jus bonumque apud eos non legibus magis, quam naturam, valebat; jurgia, discordias, simultates cum hostibus exercebant, cives cum civibus de virtute certabant. In suppliciis deorum magnifici, domi parci, in amicos fideles erant. Duabus his artibus, — audaciam in bello, ubi pax evenerat, aequitate, — seque remque publicam curabant (Sall. Cat. 9, 1—3).
8. Vir mitissimus et ob hoc quoque maximus, Thraceam, crebro dicere solebat: «Qui vitia odit, homines odit» (Plin. Ep. 8, 22, 3).
9. Aiebat Scaurus rem veram, non minus magnam virtutem esse scire dicere, quam scire desinere (Sen. Contr. 28, 17=p. 437).
10. Ipsum cremare apud Romanos non fuit veteris instituti. Terram condebantur (Plin. N. H. 7, 54 (55), 187).
11. Nave primus in Graeciam ex Aegypto Danaus advenit. Antea ratibus navigabatur (Plin. N. H. 7, 56 (57), 206).

12. Cum puerūlis Socrātes ludere non erubescibat, et Cato vino lababat animum, curis publicis fatigatum (Sen. Tranq. 17, 4).
13. Lanam faciebant etiam honestissimae matronae (Pitiscus, Lexicon antiq. Rom. in v. lana).
14. Capillos alebant pueri usque ad pubertatis annos. Etiam in pictūra Pompejāna, quae litterarium repraesentat, promissos puerum capillos animadvertere licet (O. Jahn in commentario ad Persii Sat. 1, 28).
15. L. Piso, Urbis custos, ebrius ex quo semel factus est, fuit. Majorem partem noctis in convivio exigebat. Usque in horam fere sextam dormiebat: hoc ejus erat matutinum. Officium tamen suum, quo tutelā Urbis continebatur, diligentissime administravit (Sen. Ep. 83, 14).
16. Oppianicus arcessit subito sine causa puerum Teāno, quod facere antea non solebat (Cic. Cluent. 9, 27).
17. Sub terra, censebant, reliquam vitam agi mortuorum (Cic. Tusc. 1, 16, 36).
18. Neque post bella civilia Augustus ullos militum commilitōnes appellabat, sed milites (Suet. Aug. 25, 1).
19. Nec nunc quidem (ego senex) vires desidēro adolescentis, — non plus, quam adolescens tauri aut elephantī desiderabam (Cic. Sen. 9, 27).
20. Socrātes existimabat, deos immortales hominū piorum cultu et muneribus magnopere delectari.
21. Siccae fici corpus et vires adjūvant, ob id antea athlētāe hoc cibo pascebantur, Pythagōras exercitator primus ad carnes eos transtulit (Plin. N. H. 23, 7 (63), 121).
22. Pistōres Romae non fuere ad Persicum usque bellum, annis ab Urbe condita super quingentis octoginta. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus maxime erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium (Plin. N. H. 18, 11 (28), 107).
23. Solebant et avāri, et qui invasionem hostilem metuebant, aurum suum in terra defodere.

844 (§ 735)

1. Quum ver esse coeperat, Verres dabat se labori atque itineribus, in quibus eo usque se praebebat patientem atque impigrum, ut eum nemo unquam in equo sedentem viderit. Nam, ut mos fuit Bithyniae regibus, lecticā octaphōro ferebatur, in qua pulvinus erat, rosā fartus; ipse autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo, reticulumque ad nares sibi admovebat, plenum rosae. Sic confecto itinere, quum ad aliquod oppidum venerat, eadem lecticā usque in cubiculum deferebatur. Eo veniebant Sicularum magistratūs, veniebant equites Romani (Cic. Verr. 5, 10, 27).

2. Ex Nestōris linguā melle dulcior fluebat oratio (Cic. Sen. 10, 31).
3. Augustus somnia neque suā, neque aliēnā de se neglegebat... Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat a populo, cavam manum asses porrigentibus praebens (Suet. Aug. 91).
4. Patrio more Persarum traditum est orto sole demum procedere. Die jam illustri signum e tabernaculo regis bucina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago solis, crystallo inclusā, fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum et aeternum vocabant, argenteis altaribus praeferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti et sexaginta quinque juvenes sequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies discriptus est annus. Curram deinde, Jovi sacratum, albentes vehebant equi; hos eximiae magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureae virgae et albae vestes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro argentoque caelatā. Sequebatur haec equitatus duodecim gentium variis armis et moribus. Proximi ibant, quos Persae «Immortales» vocant ad decem milia (Curt. 3, 3, 8—13).
5. Viri magni, nostri majores non sine causa praeponerent rusticos Romanos urbanis... Qui in oppido sederent, quam qui rura colerent, desidiosiores putabant (Varro, R. R. 2, 1, 1).
6. *Rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem* (Ov. F. 3, 783).
7. *At mihi jam puero caelestia sacra placebant,
Inque suum furtim Musa trahebat opus.
Saepe pater dixit: «Studium quid inutile temptas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes».
Motus eram dictis, totoque Helicone relicto,
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
Et, quod temptabam dicere, versus erat* (Ov. Tr. 4, 10, 19—26).
8. Q. Scaevola, senex debilis, primus veniebat in curiam (Cic. Phil. 8, 10, 31).
9. Augustus animi laxandi causa modo piscabatur hamo, modo nucibus ludebat cum pueris minutis, quos facie et garrulitate amabiles undique conquirebat, praecipue Mauros et Syros (Suet. Aug. 83).
10. Apud Romanos delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, reipublicae consultabant; ei vel aetate, vel curae similitudine «patres» appellabantur (Sall. Cat. 6, 6).
11. Sophistae appellabantur ii, qui ostentationis aut quaestus causa philosophabantur (Cic. Acad. 2, 23, 72).

845 (§ 735)

1. *Nox erat et caelo fulgebat lunā serēno
Inter minora sidera,
Quum tu, magnorum numen laesurā deorum,
In verba jurabas mea,...*
Fore hunc amorem mutuū (Hor. Epod. 15).
2. Ad te ibamus, Phormio (Ter. Ph. 900).
3. A. Oh, te ipsum quaerebam! — B. Et ego te (Ter. Andr. 533).
4. *Jamque quiescebant voces hominumque canumque,
Lunaque nocturnos altā regebat equos (Ov. Tr. 1, 3, 27).*

Imperfectum de conatu

846 (§ 736)

1. Ibis tandem aliquando, quo te jam pridem istā tuā cupiditas effrenatā ac furiōsā rapiebat (Cic. Cat. 1, 10, 25).
2. Extinguebas senatum, vendebas auctoritatem hujus ordinis, rempublicam evertebas, prodebas caput et salutem meam (Cic. Pis. 24, 56).
3. Consules sedabant tumultū, sedando interdum movebant; nec enim poterat pavidā et consternatā multitudo regi imperio (Liv. 3, 15, 7).
4. Patres, ne quid cederent plebi, et ipsi L. Quinctium consulem reficiebant (Liv. 3, 21, 3).
5. Romani jam inferebant signa in hostem, quum Poenus receptui cecinit (Liv. 22, 29, 6).
6. Q. Baebius Herennius, tribunus plebis, criminando non senatum modo, sed etiam augūres, per invidiam eorum favōrem candidato suo conciliabat (Liv. 22, 34, 3).
7. Hostes ex silvis propugnabant nostrosque intra munitiones ingrēdi prohibebant. At milites, aggere ad munitiones facto, locum ceperunt eosque ex silvis expulerunt (Caes. B. G. 5, 9, 5).
8. Milo, quos ex aere alieno laborare arbitrabatur, sollicitabat. Apud quos quum proficere nihil posset, Cosam oppugnare coepit (Caes. B. C. 3, 22, 1).
9. Quum iste jam decedebat, ejus modi litteras ad eos misit (Cic. Verr. 2, 70, 172).
10. Pars ejus turris concidit, pars reliquā consēquens procumbebat (Caes. B. C. 2, 11, 4).
11. Hujus deditionis ipse Postumius, qui dedebatur, suasor et auctor fuit (Cic. Off. 3, 30, 109).

Perfectum в придаточном предложении о действии, современном прошедшему действию главного предложения

847 (§ 737)

1. Impie egit Coriolānus, qui auxilium petiit a Volscis (Cic. Att. 9, 10, 3).
2. Num, si Coriolānus habuit amicos, ferre contra patriam arma illi cum Coriolano debuerunt? (Cic. Lael. 11, 36).
3. Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectae perfecto functus est munere (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
4. Tum denique homines nostra intellegimus bona, quum, quae in potestate habuimus, ea amisimus (Pl. Capt. 142).
5. Vixi, quemadmōdum volui; quare mortuus sim, nescio (Inscriptio) (K. 1172).
6. *Multā quidem scripsi; sed, quae vitiōsā putavi,
Emendaturis ignibus ipse dedi (Ov. Tr. 4, 10, 61).*
7. *Nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
Nec vixit male, qui natus moriensque jefellit (Hor. Ep. 1, 17, 9).*
8. Bello graviore pugnavi, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant (Sen. Contr. 8, 5=p. 386, 5).
9. *Quae potui, feci; faciant meliora potentes (Adespoton).*
10. Iis, qui haec omnia flammā ac ferro delēre voluerunt, non inimicitias solum, sed etiam bellum indixi atque intūli (Cic. Prov. 10, 24).
11. Pompejus mare transiit cum omnibus militibus, quos secum habuit. Hic numerus est hominum milia triginta (Cic. Att. 9, 6, 3).
12. Scipio Sicūlis omnibus, Carthagīne captā, quae potuit, restituenda curavit (Cic. Verr. 2, 35, 86).
13. Catilinā, ubi satis explorata sunt, quae voluit, in unum omnes convocat (Sall. Cat. 17, 2).
14. Qui superfuere proelio, in oppida sua dilapsi sunt (Liv. 41, 26, 5).
15. Fecimus hoc in eo libro, in quo nosmet ipsos, quantum potuimus, consolati sumus (Cic. Tusc. 1, 34, 83).
16. Quod habui, perdidi (Ter. Eun. 237).

Perfectum в придаточном предложении о действии, предшествующем прошедшему действию главного предложения

848

1. Post occisum Gajum Caesarem, quem Cassius et Brutus aliique interfecerunt, multa portenta sunt visa. Tibēris etiam ita crevit, ut prodigii loco haberetur (Porphyr. ad Hor. Od. 1, 2=p. 4, v. 8).

2. *Qui antehac invicti fuere viri, pater optime Olympi, Hos ego in pugna vici victusque sum ab isdem* (Ennius = Diehl p. 22).
3. Potuisti populari hanc terram, quae te (=Coriolanum) genuit atque aluit? (Liv. 2, 40, 6).
4. Qui celeriter arma capere potuerunt, paulisper nostris restiterunt (Caes. B. G. 4, 14, 4).
5. Nostri, quos senes ille (=Lycurgus) appellavit, nominaverunt senatum (Cic. Rep. 2, 28, 50).

Infinitivus historicus

849 (§ 739)

1. Hostes ex omnibus partibus, signo dato, decurrere, lapides gaesaque in vallum conicere. Nostri primo integris viribus fortiter repugnare neque ullum frustra telum ex loco superiore mittere; ut quaeque pars castrorum, nudata defensoribus, premi videbatur, eo occurrere et auxilium ferre (Caes. B. G. 3, 4, 1—3).
2. Nihil Sequani respondere, sed in eadem tristitia permanere (Caes. B. G. 1, 32, 3).
3. Galli, ubi turrim procul constitui viderunt, primum irridere ex muro atque increpitare vocibus, quod tanta machinatio ab tanto spatio instrueretur (Caes. B. G. 2, 30, 3).
4. Tum demum Titurius trepidare et concursare cohortesque disponere (Caes. B. G. 5, 33, 1).
5. Missus Hannibal in Hispaniam primo statim adventu omnem exercitum in se convertit; Hamilcarem juvenem redditum sibi, veteres milites credere; eundem vigorem in vultu vimque in oculis, habitum oris lineamenta que intueri (Liv. 21, 4, 1).
6. Transeuntem Appenninum Hannibalem atrox adorta tempestas est. Vento mixtus imber quum ferretur in ipsa ora, primo consistere, dein, quum jam spiritum includeret, aversi a vento, parumper consedere. Tum vero ingenti sono caelum strepere et inter horrendos fragores micare ignes; capti auribus et oculis, metu omnes torpere. Tandem, effuso imbre, quum eo magis accensam vis venti esset, ipso illo, quo deprenti erant, loco castra ponere necessarium visum est (Liv. 21, 58, 3).
7. Quum, Philippum adesse, refugientes ex agris quidam pavidi nuntiassent, trepidare Damocritus ceterique duces (et erat forte meridianum tempus, quo plerique, graves cibo, sopiti jacebant), excitare alii alios, jubere arma capere, alios dimittere ad revocandos, qui, palati per agros, praedabantur; tantaeque trepidatio fuit, ut sine gladiis quidam equitum exirent, loricas plerique non induerent (Liv. 31, 41, 11).
8. Antiochus vocat ad cenam Verrem; exponit suas copias omnes, multum argentum, non paucam etiam pocula ex auro. Iste unum-

- quodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, praetori populi Romani satis jucundum et gratum illud esse convivium (Cic. Verr. 4, 27, 62).
9. Postulo, ut Carpinatius mihi respondeat, qui sit is Verrucius, in Sicilia sit, an iam decesserit. Clamare omnes, neminem unquam in Sicilia fuisse Verrucium. Ego instare, ut mihi responderet, qui esset, ubi esset, unde esset (Cic. Verr. 2, 77 188).
 10. Neque Jugurthae dies aut nox ullam quietam fuit: neque loco, neque mortali cuiquam aut tempori satis credere, cives hostesque juxta metuere, circumspectare omnia et omni strepitu pavescere, alio atque alio loco noctu requiescere, interdum, somno excitus, arreptis armis, tumultum facere: ita formidine, quasi vecordia, exagitari (Sall. Jug. 72, 2).
 11. Catilinam cum expeditis in prima acie versari, laborantibus succurrere, integros pro sauciis arcessere, omnia providere, multum ipse pugnare, saepe hostem ferire: strenui militis et boni imperatoris officia simul exsequabatur (Sall. Cat. 60, 4).
 12. Ex divitiis juventutem luxuriam atque avaritiam cum superbia invasere: rapere, consumere, suam parvi pendere, alienam cupere (Sall. Cat. 12, 2).
 13. Interim Marius, fugatis equitibus, accurrit auxilio suis, quos pelli jam acceperat. Denique hostes jam undique fusi. Tum spectaculum horribile in campis patentibus: sequi, fugere, occidi, capi; equi atque viri afflicti, ac multi, vulneribus acceptis, neque fugere posse, neque quietem pati, niti modo ac statim concidere: postrimo omnia constricta telis, armis, cadaveribus et inter ea humus, infecta sanguine (Sall. Jug. 101, 10).
 14. Quum Athenis ea nuntiata essent, omnes, relictis domibus, discurrere pavidi, alius alium sciscitari, auctorem nuntii quaerere; non pueros imprudentiam, non senes debilitas, non mulieres sexus imbecillitas domi tenet: adeo ad omnem aetatem tanti mali sensus penetraverat. In foro deinde coeunt (Justin. 5, 7, 4).

Plusquamperfectum

850 (§§ 741—742)

1. In eundem portum, ex quo eram egressi, magna jactati tempestate, confugimus (Cic. Tusc. 5, 2, 5).
2. Non Hectorem traxisti, sed corpus, quod fuerat Hectoris (Cic. Tusc. 1, 44, 105).
3. Datames postero die tropaeum posuit, quo loco pridie pugnatum erat (Nep. 14, 8, 3).
4. Castra paucos dies habuimus eam ipsam, quae contra Darium habuerat apud Issum Alexander (Cic. Att. 5, 20, 3).
5. Recte et vere dicebat Caesar, delectum verborum esse originem eloquentiae; idemque multo ante eum Aristoteles docuerat (Mureti Or. 16 = v. 2, p. 141).

6. Bellum Illyrii, propter unum ex legatis, qui ad eos missi erant, occisum, indictum est, subactique in deditionem venerunt (Periocha Liv. 1, 20).
7. Caesus est virgis Athenagoras, qui in fame frumentum exportare erat ausus (Cic. Flacc. 7, 17).
8. Galli Transalpini, qui in Italiam irrupērant, caesi sunt (Periocha Liv. 1, 20).
9. Hieronȳmus, Syracusanorum rex, cujus avus Hiĕro amicus populi Romani fuerat, ad Carthaginienses defecit et propter crudelitatem superbiamque a suis interfectus est (Periocha Liv. 1, 24).
10. Facilius Porsennā Mucio ignovit, quod voluerat occidĕre, quam sibi Mucius, quod non occiderat (Sen. Ep. 24, 5).
11. Polycrātem Samium felicem appellabant: nihil accidĕrat ei, quod nollet, nisi quod anulū, quo delectabatur, in mari abjecerat (Cic. Fin. 5, 30, 92).
12. Nam, ut ajunt, qui priscos mores Urbis tradiderunt, brachia et crura cotidie abluebant, quae scilicet sordes opĕre collegerant; ceterum toti mundinis lavabantur (Sen. Ep. 86, 12).
13. Notā tibi sunt dogmāta philosophiae Stoicae, quae nomen accepit a porticu, in qua Zeno docuerat. Haec, Athēnis in Ceramico sitā, depicta erat a Polygnōto et Micōne et Panaeno. Eminebat autem inter quattuor picturas pugnā Marathonīā (O. Jahn in commentario ad Persii Sat. 3, v. 52—62, p. 154).
14. Fuit moris antiqui eos, qui vel singulorum laudes vel urbium scripsērant, aut honoribus aut pecuniā ornare (Plin. Ep. 3, 21, 3).
15. Ne Ciceronis quidem temporibus intellegebantur eā, quae, regnante Romūlo aut Numā, scripta erant (Mureti Or. 17=v. 2, p. 161).
16. Cornificius poētā, a militibus desertus, interiit, quos saepe fugientes galeātos lepōres appellārat (Suetonius p. 295 Roth).
17. Gregorius, pontifex maximus, ad quingentorum aureorum numerum stipendium, quod mihi jam pridem constitutum erat, ducentos adici jussit (Mureti Ep. 81=p. 125).
18. Interdum continuatus labor firmiores facit; saepe, quod corroboraverat, desidiā consumpsit (Sen. Contr. 1, 8, 6=p. 133, v. 21).
19. Caesar omnia jura divīna atque humanā pervertit propter eum, quem sibi ipse opinionis errore finxerat, principātum (Cic. Off. 1, 8, 26).
20. *Vixi et, quem dederat cursum fortunā, perēgi* (V. Aen. 4, 653).
21. Bello graviore pugnavi, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant (Sen. Contr. 8, 5=p. 386, 5).

851 (§§ 741—742)

1. Eadem aequitate animi tulit adversā, qua et prospĕrā exceperat (Mureti Or. 3=v. 2, p. 27).
2. Qui multā bella gesserant, multas urbes expugnaverant, multā

hominum milia occiderant, antiquitus in deorum numerum referabantur (Mureti Or. 3=v. 2, p. 25).

3. Hannibal, dux Poenorum, victā classe, cui praefuerat, a militibus suis in crucem sublatus est. Nam apud Poenos dux, male re gestā, puniebatur (Periocha Liv. 1, 17. Aur. Vict. De vir. ill. 38).
4. Lars Tolumnius, rex Vejentium, quattuor legatos populi Romani Fidēnis interēmit, quorum statuae steterunt usque ad meam memoriam in rostris. Justus honos: iis enim majores nostri, qui ob rempublicam mortem obierant, pro brevi vita diuturnam memoriam reddiderunt (Cic. Phil. 9, 2, 4).
5. Pompejus neque a mari Dyrhachioque discedere volebat, quod omnem apparātum belli, tela, arma, tormenta ibi collocaverat frumentumque exercitui navibus supportabat, neque munitiones Caesaris prohibere poterat, nisi proelio decertare vellet; quod eo tempore statuerat non esse faciendum (Caes. B. C. 3, 44, 1).
6. In ea nave captus est P. Ligarius Afraniānus, quem Caesar in Hispania cum reliquis dimiserat, et postea se ad Pompejum contulerat, inde ex proelio effugerat in Africamque ad Varum venerat; quem ob perfidiam Caesar jussit necari (Bell. Afr. 64, 1).
7. Plebi, cui ad eam diem summā ope inservitum erat, injuriae a primoribus fieri coeperunt (Liv. 2, 21, 6).
8. Tunc vero impotentis fortunae species conspici potuit, quum ii, qui Darēo tabernaculum exornaverant omni luxu et opulentia instructum, eadem illā Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos animosque in semet averterant captivae mater conjuxque Darēi... Receperat (conjux) in sinum filium. .. At in gremio anūs aviae jacebant adultae duae virgines... Ingens circa eas nobilium feminarum turba constiterat (Curt. 3, 11, 23).
9. *Uxor carā viro monumentum fecit amanti:
Optaram in manibus conjūgis occidere.
Quem quia fata nimis rapuerunt tempore iniquo,
Ossibus, opto, tuis, sit piā terrā levis* (Carmen sepulchrale) (Carmina lat. epigr. 1138).
10. Eōdem Brutus contendit, aucto navium numero. Nam ad eas, quae factae erant Arelate per Caesarem, captivae Massiliensium accesserant sex. Has superioribus diebus refecerat atque omnibus rebus instruxerat. Itaque, suos cohortatus, adversus eos profiscitur (Caes. B. C. 2, 5, 1).
11. Crebrae voces militum in vigiliis colloquiisque audiebantur, prius se cortice ex arboribus victuros, quam Pompejum e manibus dimissuros. Libenter etiam ex perfūgis cognoscebant, equos eorum tolerari, reliquā vero jumenta interisse; uti autem ipsos valetudine non bonā quum angustiis loci et odore taetro ex multitudine cadavĕrum et cotidianis laboribus, insuetos opĕrum

tum aquae summā inopiā affectos. Omnia enim flumina atque omnes rivus, qui ad mare pertinebant, Caesar aut averterat, aet magnis operibus obstruxerat (Caes. B. C. 3, 49).

12. Quid vos uxor mea miserā violarat, quam vexavistis? (Cic. Dom. 23, 59).

852 (§§ 743—744)

1. Ad portum adulescens venit: illorum navis longe in altum absceserat (Pl. Rud. 65).
2. Quidquid est natum, moritur. Quidquid moritur, natum erat (Sen. Rem. 2, 6).
3. Jam et tricliniarches expectatus lucernis occidentibus oleum infuderat, et pueri, detersis paulisper oculis, redierant ad ministerium, quum intrans cymbalistris et conchis aera omnes excitavit (Petron. 22).
4. Helvetii jam per angustias et fines Sequanorum suas copias traduxerant et in Aeduorum fines pervenerant eorumque agros populabantur. Aedui, quum se suaque ab iis defendere non possent, legatos ad Caesarem mittunt rogatum auxilium (Caes. B. G. 1, 11, 1).
5. *Nox erat, et placidum carpebant fessā soporem
Corpora per terras, silvaeque et saevā quiērant
Aequora* (V. Aen. 4, 522).
6. Omnia repente mutaverat imperator mutatus: aliā spes, alius animus hominum, fortunā quoque alia Urbis videri (Liv. 5, 19, 3).
7. Ego Q. Maximum senem adulescens ita dilexi, ut aequalem: erat enim in illo viro comitate conditā gravitas, nec senectus mores mutaverat (Cic. Sen. 4, 10).
8. Quum Placentiam consul venit, jam ex stativis moverat Hannibal Taurinorumque unam urbem vi expugnaverat (Liv. 21, 39, 4).
9. Nec muris urbis luctus continebatur, sed magnam partem Asiae mali famā pervaserat (Curt. 10, 5, 18).
10. Fuit quoddam tempus, quum in agris homines passim bestiarum modo vagabantur et sibi victu fero vitam propagabant, nec ratione animi quicquam, sed plerāque viribus corporis administrabant; nondum divinae religionis, non humani officii ratio colebatur; nemo nuptias viderat legitimas; non certos quisquam aspexerat liberos: non, jus aequabile quid utilitatis haberet, acceperat (Cic. Inv. 1, 2, 2).
11. Fundanus amisit filiam, quae non minus mores ejus, quam os vultumque referebat totumque patrem mirā similitudine exscripserat (Plin. Ep. 5, 16, 9).

Futurum I

853 (§ 749)

1. Defendi rempublicam adulescens, non deseram senex; contempsi Catilinae gladios, non pertimescam tuos (Cic. Phil. 2, 46, 118).
2. Omnia audentem contemnet Hannibal, nihil temere agentem metuet (Liv. 22, 39, 20).
3. Ibis, redibis, non morieris in bello (K. 69).
4. *Cede repugnantis: cedendo victor abibis* (Ov. A. A. 2, 197).
5. *Mortalia facta peribunt* (Hor. A. P. 68).

854 (§ 749)

1. *Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam* (Hor. Ep. 1. 16. 66).
2. *Hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris,
Et nati natūrum, et qui nascentur ab illis* (V. Aen. 3, 97).
3. Quum meridiem adesse senties, pastor, pecudes a sole in opacā cogito (Plin. N. H. 33 (76), 330).
4. Is demum vir erit, cujus animum neque prosperā flatu suo effērent, nec adversā infringent (Liv. 45, 8, 7).
5. Certum est mihi, quasi umbrā, quoquo tu ibis, te semper sequi (Pl. Cas. 91).
6. Nubes quum sereno in caelum feruntur, ex quacunque parte id fiet, venti expectentur (Plin. N. H. 18, c. 82, 355).
7. Si quem praeteribis natu grandem, — magistratum, doctorem, aut aliōqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu (Erasm. 1, 36).
8. Ut tibi videbitur, me sepelito (Cic. Tusc. 1, 43, 163).

Futurum II

855 (§ 751)

1. Quidquid egero, continuo scies (Cic. Att. 9, 15, 4).
2. Non modo poenam non extimescet, qui mihi vim attulerit, sed etiam gloriam sperabit a latronum gregibus et praemia (Cic. Phil. 12, 10, 25).
3. Tantum scribo, et tibi et mihi maximae voluptati fore, si te firmum quam primum videro (Cic. Fam. 16, 2).
4. Nihil est virtute amabilius: quam qui adeptus erit, ubicunque erit gentium, a nobis diligetur (Cic. N. D. 1, 44, 121).
5. *Carpite florem,
Qui nisi carptus erit, turpiter ipse cadet* (Ov. A. A. 3, 79).
6. Si perdidit Phidias statuam, protinus alteram faciet (Sen. Ep. 9, 5).
7. Emoriar, si non hanc uxorem duxero (Ter. Eun. 888).

8. *Si Paris ex Graecis uxorem duxerit oris,
Excidium Trojae ducet et omne malum* (Troilus, 1, 383).
9. Amas Egnatium Marcellinum atque etiam mihi saepe commendas; amabis magis commendabisque, si cognoveris ejus recens factum (Plin. Ep. 4, 12, 1).
10. *Heredem tibi me, Catulle, dicis.
Non credam, nisi legero, Catulle* (Mart. 12, 73).
11. Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod, nisi legeris, non potes credere (Plin. Ep. 7, 29, 1).
12. Lac gallinaceum si quaesieris, invenies (Petron. 38).
13. Vanam gloriam qui spreverit, veram habebit (Liv. 22, 39, 20).
14. Qui prior strinxerit ferrum, ejus victoriā erit (Liv. 24, 38, 5).
15. Nam, qui mentiri aut fallere insuerit (= insueverit) patrem, haud dubie tanto magis audebit ceteros (Ter. Ad. 55).
16. *Corrumpes arcum, semper tensum si habueris,
At, si laxaris, — quum voles, erit utilis* (Phaedr. 3, 14, 10).
17. Quidquid horum attigeris, ulcus est (Cic. N. D. 1, 37, 104).
18. Etiam si futurum est, quid juvat dolori suo occurrere? Satis cito dolebis, quum venerit; interim tibi meliora promitte (Sen. Ep. 13, 10).
19. *Ergo etiam, quum me supremus adederit ignis,
Vivam, parsque mei multā superstes erit* (Ov. Am. 1, 15, 39).
20. Si magistratūs hoc scierint, ibis in crucem (Petron. 137).
21. Auferere, non abibis, si ego fustem sumpsero (Pl. Amph. 358).
22. *Sic quum transierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebejus moriar senex* (Sen. Thy. 398).
23. *Ab alio exspectes, alteri quod feceris* (Syr. 2).
24. Qui erit rumor, id si feceris! (Ter. Ph. 911).
25. Speremus, quae volumus, sed, quod acciderit, feramus (Cic. Sest. 68, 143).
26. *Omnis enim res, —
Virtus, famā, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus* (Hor. Sat. 2, 3, 94).

Futurum I и Futurum II от глаголов *possum* и *volo*

856 (§ 752)

1. Dicam, si potero, Latine. Scis enim, me Graece loqui in Latino sermone non plus solere, quam in Graeco Latine (Cic. Tusc. 1, 8, 15).
2. *Jam faciam, quodcunque voles* (Tib. 3, 19, 21 = 4, 13, 21).
3. *Si Fortunā volet, fiet de rhetore consul.
Si volet haec eadem, fiet de consule rhetor* (Juv. 7, 197).
4. *Alium silere quod voles, primus sile* (Sen. Phaedra, 876).

5. *Si quā voles apte nubere, nube pari* (Ov. Her. 9, 32).
6. *Multa renascentur, quae jam cecidere, cadentque,
Quae nunc sunt in honore, vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi* (Hor. A. P. 70).
7. *Quum volet, illa dies, quae nil, nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium, mihi finiat aevi;
Parte tamen meliore mei super altā perennis
Astra jerar, nomenque erit indēbile nostrum* (Ov. Met. 15, 873).
8. *Non satis est, pulchrā esse poēmata: dulcia sunt,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto* (Hor. A. P. 99).
9. *Qui nolet fieri desidiōsus, amet!* (Ov. Am. 1, 9, 46).
10. Malevolentiae hominum in me, si poteris, occurreris; si non poteris, hoc consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt (Cic. Fam. 11, 11, 2).
11. Quantum praestiterint nostri majores prudentiā ceteris gentibus, tum facillime intellegetis, si cum illorum Lycurgo et Dracone et Solone nostras leges conferre volueritis (Cic. De or. 1, 44, 197).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA ACTIVA

857 (§ 756)

1. Qui visuri domos, parentes, conjuges, liberos estis, ite mecum (Liv. 4, 28, 5).
2. Omnes artes aliter ab iis tractantur, qui eas ad usum transferebant, aliter ab iis, qui, ipsarum artium tractatu delectati, nihil in vita sunt aliud acturi (Cic. De or. 3, 23, 86).
3. Legati a Darēo, Persarum rege, Carthaginem venerunt, petentes auxilia adversus Graeciam, cui illaturus bellum Darēus erat (Justin. 19, 1, 12).
4. Ad supplicium depoposcerunt vos omnes, qui Saguntum oppugnassetis; deditos ultimis cruciatibus affecturi fuerunt (Liv. 21, 44, 4).
5. Audivi Fundanum praecipientem, quod in vestes, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in tura et unguenta et odores impenderetur (Plin. Ep. 5, 16, 7).
6. Orator eorum, apud quos aliquid ageret aut erit acturus, mentes sensusque degustet, oportet (Cic. De or. 1, 52, 223).
7. Oratori hoc praecipiemus, quascunque causas erit tractaturus, ut eas diligenter penitusque cognoscat (Cic. De or. 2, 24, 99).
8. Deiotarus rex, quum ex itinere quodam proposito revertisset, conclave illud, ubi erat mansurus, si ire perrexisset; proximā nocte corrui (Cic. Div. 1, 15, 26).
9. Vedius Pollio devorandos servos obiciebat muraenis, quas esurus erat (Sen. Clem. 1, 18, 2).
10. Quod crediturus tibi (= Neptūno) fui, omne credidi (Pl. Most. 437).

11. Alexander excursurus cum valida manu fuerat ad Athēnas delendas (Justin. 13, 5, 7).
12. Foedus in haec verba fere cum Antiōcho conscriptum est: «Ne quem exercitum, qui cum populo Romano sociisve bellum gesturus erit, rex per fines regni sui transire sinito» (Liv. 38, 38, 1).
13. Irascimur saepe non illis, qui laeserunt, sed iis, qui laesuri sunt (Sen. Ira 1, 3, 1).
14. Injuriam qui facturum est, iam facit (Sen. Ira 1, 3, 1).
15. Ego maximo imbri Capuam veni pridie Nonas, ut eram iussus; illi autem adhuc, id est Nonis, nondum venerant, sed erant venturi (Cic. Att. 7, 20, 1).
16. Veniebatis in Africam. Quaero: quid facturi fuistis? (Cic. Lig. 8, 24).
17. Apes, quum iam evoluturae sunt, consonant vehementer (Varro R. R. 3, 16, 29).
18. Galli, nullam gentem, per quas ituri essent, parem armis rati, Brenno duce in Dardānos pervenerunt (Liv. 38, 16, 1).
19. Ne illud quidem intellegunt, non modo ita memoriae proditum esse, sed ita necesse fuisse, quum Demosthēnes dicturus esset, ut concursus audiendi causā ex tota Graecia fierent (Cic. Brut. 84, 289).

858 (§ 757)

1. Si unā est interiturus animus cum corpore, vos tamen memoriam nostri pie inviolateque servabitis (Cic. Sen. 22, 81).
2. Si irascēris juvenibus senibusque, quod peccant, irascēre et infantibus: peccaturi sunt (Sen. Ira 2, 10, 2).
3. Sicut in corporibus aegris nihil, quod nociturum est, medici relinquunt, sic nos, quidquid obstat imperio, recidamus (Curt. 6, 3, 11).
4. Quidquid ex Agricōla amavimus, quidquid mirati sumus, manet mansurumque est in animis hominum (Tac. Agr. 46).
5. Major aliquanto Romanorum gratiā fuit in re pari, quam quantā futura Carthaginensium fuerat (Liv. 22, 22, 19).
6. Aliquando et non reddam beneficium, quum possim. Quando? si plus mihi detracturus ero, quam illi collaturus: si ille non erit sensurus ullam accessionem recepto eo, quo reddito mihi multum abscessurum erit (Sen. Benef. 4, 40, 5).
7. Etiam si futurum est, quid juvat dolori suo occurrere? Satis cito dolebis, quum venerit, interim tibi meliora promittel (Sen. Ep. 13, 10).
8. Vadis inermis, gnate, per umbras, ad quas semper mansurus eris (Sen. H. Oet. 1938).
9. Laco quidam, quum Rhodius Diagōras, Olympionices nobilis, uno die duo suos filios victores Olympiae vidisse, accessit ad senem et gratulatus. «morēre, Diagōra», inquit: «non enim in caelum ascensus es». Magnā haec et nimium tortasse Graeci putant vel

- tum potius putabant, isque, qui hoc Diagōrae dixit, permagnum existimans, tres Olympionicas unā e domo prodire, cunctari illum diutius in vita, fortunae objectum, inutile putabat ipsi (Cic. Tusc. 1, 46, 111).
10. Phocion, «Si mei similes erunt (liberi mei), idem hic», inquit, «agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam» (Nep. 19, 1, 4).
11. Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt (Sen. Ep. 7, 8).
12. Pro patria quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus? (Cic. Off. 1, 17, 57).
13. Sapiens non viveret, si foret sine homine victurus (Sen. Ep. 9, 17).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA

(participium perfecti passivi + *sum*)

859 (§ 760)

Примеры см. выше на perfectum praesens (№№ 836, 837).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA

(participium perfecti passivi + *eram*)

860 (§ 760)

1. An tibi tum imperium esse hoc videbatur, quum populi Romani legati, praetores quaestoresque capiebantur? quum ex omnibus provinciis commeatu prohibebamur? quum clausa nobis erant maria omnia? (Cic. Pomp. 17, 53).
2. Nihil erat clausum, obsignatum, scriptum (Cic. Phil. 2, 27, 67).
3. Caesar, quum Pompei castris appropinquasset, ad hunc modum aciem ejus instructam animadvertit. Erant in sinistro cornu legiones duae. In eo loco ipse erat Pompejus. Mediam aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio, conjuncta cum cohortibus Hispanis, in dextro cornu erant collocatae (Caes. B. C. 3, 88, 1).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA

(participium perfecti passivi + *fui*)

861 (§ 760)

1. Pars ad aperta fuit, pars altera clausa fenestrae (Ov. Am. 1, 5, 3).
2. Operta quae fuere, aperta sunt (Pl. Capt. 521).
3. Primum Xerxes, rex Persarum, Judaeos domuit; postea cum ipsis Persis in dicionem Alexandri Magni venire diuque in potestate Macedonici imperii subjecti Syriae regno fuere (Justin. 36, 3, 8).
4. Romani novam in femina (=Cloelia) virtutem novo genere hono-

- ris, statuā equestri, donavere: in summa Sacra via fuit posita virgo insidens equo (Liv. 2, 13, 11).
5. Literni monumentum (Scipionis), monumentoque statuā superimposita fuit, quam tempestate dejectam nuper vidimus ipsi (Liv. 38, 56, 3).
 6. Ejus simulacrum e marmore in sepulchro positum fuit (Cic. Dom. 43, 111).
 7. Recordamini legum multitudinem, quum earum, quae latae sunt, tum vero, quae promulgatae fuerunt (Cic. Sest. 25, 55).
 8. Grammaticae quondam ac musicae junctae fuerunt (Quint. 1, 10, 17).
 9. Lex fixa fuit dextro latere aedis Jovis optimi maximi (Liv. 7, 3, 5).
 10. Nocte ac die continuatum incendium fuit (Liv. 26, 27, 5).
 11. Munitiones et locis opportunioribus tunc fuerunt et validiores impositae (Liv. 36, 17, 4).
 12. Tabulā, sub eo (=sub signo Jovis) fixa, his ferme incisa litteris fuit: «Juppiter atque divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet» (Liv. 6, 29, 9).
 13. Aliquamdiu aequatus inter omnes terror fuit (Liv. 3, 36, 7).
 14. Navis Quinctio publice parata fuit (Liv. 3, 36, 7).
 15. Pro patria quis bonus dubitet mortem appetere, si ei sit profuturus? Quo est detestabilior istorum immanitas, qui lacerarunt omni scelere patriam, et in ea funditus delenda occupati et sunt et fuerunt (Cic. Off. 1, 17, 57).
 16. Socrates mihi videtur, id quod constat inter omnes, primus a rebus occultis et ab ipsa natura involutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, avocavisse philosophiam et ad vitam communem adduxisse, — ut de virtutibus et vitiis omninoque de bonis rebus et malis quaereret, caelestia autem vel procul esse a nostra cognitione censeret, vel, si maxime cognita essent, nihil tamen ad bene vivendum (Cic. Acad. 1, 4, 15).
 17. Ne nos quidem huic uni studio (=eloquentiae) penitus unquam dediti fuimus. Et enim omnes artes, quae ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, et quasi cognatione quadam inter se continentur (Cic. Arch. 1, 2).
 18. Senatus Pompejo commisit, ut videret, ne quid respublica detrimenti caperet; quo uno versiculo armati semper consules fuerunt, etiam nullis armis datis (Cic. Mil. 26, 70).
 19. Te vero commoneo, quum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura atque industria consequare (Cic. Fam. 1, 7, 9).
 20. Initur consilium de interitu Cn. Pompei; quo patefacto ferroque deprehenso, ille inclusus domi tamdiu fuit, quamdiu inimicus meus in tribunatu (Cic. Sest. 32, 69).
 21. Ille, cui nullam hostium diutius urbs unquam fuit clausa. obsessus est ipse domi (Cic. Har. 23, 49).
 22. Aditus omnis (in Italiam ex Sicilia) hominibus sine ulla facultate navium non modo disjunctus, sed etiam clausus fuit (Cic. Verr. 5, 3, 6).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium perfecti passivi + fueram)

862 (§ 760)

1. Caesar in castra pervenit. Pons, qui fuerat tempestate interruptus, paene erat reffectus; hunc nocte perfici jussit (Caes. B. C. 1, 41, 1).
2. Bello Aborigines Trojanique petiti (sunt). Turnus, rex Rutulorum, cui pacta Laviniā ante adventum Aeneae fuerat, praelatum sibi adventum aegre patiens, simul Aeneae Latinoque bellum intulerat (Liv. 1, 2, 1).
3. Urbi cum pace laxior etiam annonā rediit, et advecto ex Campania frumento et eo, quod abditum fuerat, prolato (Liv. 2, 52, 1).
4. Castra, quae in monte alto ac tuto loco posita fuerant, jam in planum deferuntur (Liv. 22, 24, 2).
5. Post Hasdrubalis exercitum cum duce, in quibus spes omnis reposita victoriae fuerat, delatum cui non videatur mirabile, nullum motum in castris factum? (Liv. 28, 12, 6).
6. Eo tempore Venusiam ad consulem ad quattuor milia et quingenti pedites equitesque, qui sparsi fugam per agros fuerant, pervenere (Liv. 22, 54, 1).
7. Romae haud minus terroris ac tumultus erat, quam fuerat biennio ante, quum castra Punica objecta Romanis moenibus portisque fuerant (Liv. 27, 44, 1).
8. Antiochus Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem, quae per aliquot menses instructa ac parata fuerat, visendam (Liv. 37, 26, 1).
9. Aetoli (jam enim et, quae per agros sparsa multitudo fuerat, receperant se in castra) circa portas vallumque armatos disponunt (Liv. 31, 42, 5).
10. Perseus tandem e pavore eo, quo attonitus fuerat, recepit animum (Liv. 44, 10, 1).
11. Restituta Alcibiadi sunt publice bona, pilaeque illae, in quibus devotio fuerat scripta, in mare praecipitatae (Nep. 7, 6, 5).
12. Hortensius summum illud suum studium (=studium eloquentiae) remisit, quo a puero fuerat incensus, atque in omnium rerum abundantia voluit beatius, ut ipse putabat, vivere (Cic. Brut. 93, 320).
13. Illam Dianam, quum duas urbes, in quibus locata fuerat, captas incensasque vidisset, bis ex duorum bellorum flammam ferroque servata est (Cic. Verr. 4, 35, 78).
14. Horam unam aut duas eodem loco armatos, ut collocati fuerant, retinere magnum fuit? (Cic. Dejot. 7, 19).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

1 спряжение: безличное

863 (§§ 762—764)

1. De gustibus non est disputandum.
2. *Vigilandum est semper: multae insidiae sunt bonis* (Accius apud Cic. Planc. 24, 59).
3. Intus est hostis: cum luxuria nobis, cum amentia, cum scelere certandum est (Cic. Cat. 2, 5, 11).
4. Modesto et circumspecto iudicio de tantis viris pronuntiandum est, ne, quod plerisque accidit, damnet, quae non intellegunt (Quint. 10, 1, 26).
5. Jam non de gloria, sed de salute et, quod saluti praeponitis, de libertate pugnandum est (Curt. 4, 14, 53).
6. Non de possessione Siciliae ac Sardiniae, de quibus quondam agebatur, sed pro Italia vobis est pugnandum (Liv. 21, 41, 14).
7. Diu deliberandum est in eo, quod, semel coeptum, rescindi non potest (Erasm. 1, 153).
8. Pro libertate vitae periculo decertandum est (Cic. Phil. 10, 10, 20).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

1 спряжение: личное

864 (§§ 762—764)

1. Omni in re consensus omnium gentium lex naturae putanda est (Cic. Tusc. 1, 13, 30).
2. *Damnum appellandum est cum mala fama lucrum* (Syr. 155).
3. Universus hic mundus una civitas communis deorum atque hominum existimanda (Cic. Leg. 1, 7, 23).
4. *Paupertas me saevam domat dirisque Cupido;
Sed toleranda jamae, non tolerandus Amor* (Claudian. Epigr. 34, (39)).
5. *Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas* (Ov. Pont. 3, 4, 79).
6. Illud tamen in primis testandum est, nihil praecepta atque artes valere, nisi adjuvante natura (Quint. Prooem. 26).
7. *Ultima semper
Expectanda dies homini, diciturque beatus
Ante obitum nemo supremamque funera debet* (Ov. Met. 3, 135).
8. Mercatura, si tenuis est, sordida putanda est; si magna et copiosa, non est admittendum vituperanda, atque etiam videtur jure optimo posse laudari (Cic. Off. 1, 42, 151).

9. Quod me amas, est tibi commune cum multis; quod tu ipse tam amandus es tamque dulcis tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum (Cic. Fam. 9, 15, 1).
10. Tibi, Caesar, nunc omnia belli vulnera sananda sunt, quibus praeter te mederi nemo potest (Cic. Marc. 8, 24).
11. Non annorum canities est laudanda, sed morum (Ambrosius, Ep. = K. 1702).
12. Duo sunt sola, quae omni in crimine spectanda sunt, — animus et eventus (Quint. Decl. 13, 14 = p. 311 Lemaire).
13. Vitanda suspicio est avaritiae (Cic. Off. 2, 17, 58).
14. Aestimanda sunt ipsa, quae aggredimur, et vires nostrae cum rebus, quas temptaturi sumus, comparandae (Sen. Tranq. 6, 3).
15. Nulla possessio, nulla vis auri et argenti pluris, quam virtus, aestimanda est (Cic. Parad. 6, 2, 48).
16. Commune periculum concordiam propulsandum (Tic. Agr. 29).
17. Intellego, te, frater, alias in historia leges observandas putare, alias in poemate (Cic. Leg. 1, 1, 5).
18. Dissidentium inter se reprehensiones non sunt vituperandae (Cic. Fin. 1, 8, 27).
19. Multa magis, quam multorum, lectione formanda mens (Quint. 10, 1, 59).
20. Omnia homini, dum vivit, speranda sunt (Sen. Ep. 70, 6).
21. Quanti est aestimanda virtus, quae nec eripi, nec surripi potest unquam, neque naufragio nec incendio amittitur, nec vi tempestatum, nec temporum perturbatione mutatur! (Cic. Parad. 6, 3, 51).
22. Liber is est existimandus, qui nulli turpitudini servit (Ad Herenn. 4, 17, 24).
23. *Vis fieri felix? est debellanda voluptas* (Seyffert, Palaestra Musarum, p. 1, 11).
24. Non est ab homine nunquam sobrio postulanda prudentia (Cic. Phil. 2, 32, 81).
25. Gloriam, quia recte factorum plerumque comes est, non est bonis viris repudianda (Cic. Tusc. 3, 2, 3).
26. Causa difficilis — laudare puerum: non enim res laudanda, sed spes est (Cic. Rep. 6, fragm. = p. 339 Klotz).
27. Haec, quae videtur esse accusatio mea, non potius accusatio, quam defensio, est existimanda (Cic. In Caecil. div. 2, 5).
28. Quid magis vituperandum, quam id facere, quod non liceat? Licet autem nemini contra patriam ducere exercitum (Cic. Phil. 13, 6, 14).
29. Quanti ista civitas aestimanda est, ex qua boni sapientesque peluntur? (Cic. Tusc. 5, 37, 109).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

2 спряжение: безличное

865 (§§ 762—764)

1. Cavendum est, ne major poenā, quam culpā, sit et ne iisdem de causis alii plectantur, alii ne appellentur quidem (Cic. Off. 1, 25, 89).
2. *Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent Humani vultūs. Si vis me flere, dolendum est Primum ipsi tibi; tunc tuā me infortunia laedent* (Hor. A. P. 101).
3. Sic habendum est, nullam in amicitiiis pestem esse majorem, quam adulationem, blanditiam, assentationem (Cic. Lael. 25, 91).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

2 спряжение: личное

866 (§§ 762—764)

1. Tacitae magis et occultae inimicitiae timendae sunt, quam indicatae atque apertae (Cic. Verr. 5, 71, 182).
2. Indignā dignā habenda sunt, erus quae facit (Pl. Capt. 2, 1, 6=200).
3. Misērā est illā consolatio, tali praesertim civi et viro, sed tamen necessariā, nihil esse praecipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis (Cic. Fam. 6, 2, 2).
4. Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem pronuntiabat; Scipio Nasica—servandam (Flor. 2, 15, 4).
5. Si quis quid reddit, magnā habenda est gratiā (Ter. Ph. 1, 2, 6=56).
6. Si quidem amicitia est habenda, cum hoc habenda est (Pl. Poen. 1215).
7. Fortes et magnanimi sunt habendi non qui taciunt, sed qui propulsant injuriam (Cic. Off. 1, 19, 65).
8. Omnem memoriam discordiarum oblivione sempiternā delendam censui (Cic. Phil. 1, 1, 1).
9. Interdum monendus est amicus; sed, si nullā spes emendationis, silere praestat (Erasm. 2, 181).
10. Satisne videor vim verborum tenere, an sum etiam nunc vel Graece loqui vel Latine docendus? (Cic. Fin. 2, 5, 15).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

3 спряжение: безличное

867 (§§ 762—764)

1. Post amicitiam credendum est, ante amicitiam judicandum (Sen. Ep. 3, 2).
2. Cuilibet in arte sua perito est credendum (R. 64, K. 395).
3. Maximae cuique fortunae minime credendum est (Liv. 30, 30, 18).
4. *Utendum est aetate; cito pede labitur aetas; Nec bonā tam sequitur, quam bonā primā fuit* (Ov. A. A. 3, 65).
5. Turpis et ridicula res est elementarius senex: juveni parandum, seni utendum est (Sen. Ep. 36, 4).
6. Audendum atque agendum, non consultandum in tanto malo est (Liv. 22, 53, 7).
7. Sic vivendum est, tanquam in conspectu vivamus. Sic cogitandum, tanquam aliquis in pectus intimum inspicere possit (Sen. Ep. 83, 1).
8. Tamdiu discendum est, quamdiu nescias; si proverbio credimus, «quamdiu vivis» (Sen. Ep. 76, 3).
9. Omnium est communis inimicus, qui fuit hostis suorum. Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit (Cic. Verr. 1, 15, 38).
10. Si non finire lacrimas, at certe reservare debemus. Nulli parcendum est rei magis, quam huic, cujus tam frequens usus est (Sen. Polyb. (XI), 4, 3).
11. Alieno more vivendum est mihi (Ter. Andr. 1, 1, 125=152).
12. Moriendum est omnibus (Cic. Tusc. 1, 5, 9).
13. Est apud Platōnem Socrātes dicens Critōni, suo familiari, sibi post tertium diem esse moriendum (Cic. Div. 1, 25, 52).
14. Suo cuique iudicio utendum est (Cic. N. D. 3, 1, 1).
15. Dum deliberamus, quando incipiendum sit, incipere jam serum est (Quint. 12, 6, 3).
16. Esurio. Edendum est. Nihil contemnit esuriens (Sen. Ep. 119, 3).
17. Et post malam segētem serendum est (Sen. Ep. 81, 1).
18. *Deliberandum est saepe, statuendum est semel* (Syr. 152).
19. Tuis verbis, Cicero, utendum est: «o tempora, o mores!» (Sen. Suas. 6, 3=p. 35, 12).
20. Et hodie in Italia usitatum est proverbium agricolarum: laudandos montes, sed a planitie non recedendum (Mureti Var. lect. 17, 8).
21. Nullos pejus mereri de omnibus mortalibus iudico, quam qui aliter vivunt, quam vivendum esse praecipiant (Sen. Ep. 108, 36).
22. *Nunc est bibendum, nunc pede libero Pulsandā tellus* (Hor. Od. 1, 37, 1).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

3 спряжение: личное

868 (§§ 762—764)

1. De duobus malis minus est semper eligendum (Thomas a Kempis = Hb. 40).
2. Nemo est casu bonus. Discenda virtus est (Sen. Ep. 123, 16).
3. Faciendum id nobis, quod parentes impērant (Pl. Stich. 54).
4. Non omnis error stultitiā est dicenda (Cic. Div. 2, 43, 90).
5. Nunquam scelus scelēre vincendum est (Sen. Mor. 139).
6. Ornanda est dignitas domo, non ex domo totā quaerenda; nec domo dominus, sed domino domus honestanda est (Cic. Off. 1, 39, 139).
7. Omnibus est labor impendendus (V. Georg. 2, 61).
8. Suum cuique incommōdum ferendum est potius, quam de alterius commōdis detrahendum (Cic. Off. 3, 6, 30).
9. Nihil homini sine labore contingit in vita, et tamen, quidquid paratum est, quantisvis laboribus comparatum est, hic relinquendum (Erasm. 1, 273).
10. *Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas cōlis, arbōrum
Te, praeter invāsas cupressos,
Ullā brevem dominum sequetur* (Hor. Od. 2, 14, 21).
11. Iudicium hoc omnium mortalium est, a se ipso sumendam esse sapientiam (Cic. N. D. 3, 36, 88).
12. Legendi poētae, cognoscendae historiae, omnium bonarum artium doctores atque scriptores legendi et pervolutandi, et exercitationis causā laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi; disputandumque de omni re in contrarias partes.... Perdissendum jus civile, cognoscendae leges, percipienda omnis antiqūitas (Cic. De or. 1, 234, 158—159).
13. *Morte magis metuendā senectus* (Juv. 11, 45).
14. *Noscenda est mensurā sui spectandaque rebus
In summis minimisque* (Juv. 11, 35).
15. Quid mihi putas agendum? (Cic. Att. 11, 15, 1).
16. *Nunc dicenda bono sunt bona verba die* (Ov. Fast. 1, 71).
17. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quaerenda pecunia primum est,
Virtus post nummos?* (Hor. Ep. 1, 1, 52).
18. Est tempus, quando nihil, est tempus, quando aliquid, nullum tamen est tempus, in quo dicenda sunt omnia (R. 105).

19. Cupiditas tollenda est atque extrahenda radicitus (Cic. Fin. 2, 9, 27).
20. *Dulcibus est verbis mollis alendus amor* (Ov. A. A. 2, 152).
21. Lex jubet eā, quae facienda sunt, prohibetque contrariā (Cic. Leg. 1, 6, 18).
22. Eheu, quum venit mi in mentem, ut mores mutandi sint, muliēbres mores, discendi, obliviscendi stratiotiēci (Pl. Mil. 1359).
23. Sunt rebus novis novā ponenda nomina (Cic. N. D. 1, 17, 44).
24. Nunquam honestam mortem fugiendam, saepe etiam oppetendam putavi (Cic. Fam. 11, 28, 4).
25. Neglegenda mors est (Cic. Tusc. 4, 23, 51).
26. Si vitā, doloribus referta, maxime fugienda est, summum profecto malum est vivere cum dolore (Cic. Fin. 1, 12, 41).
27. «Aliquis vir bonus nobis eligendus est ac semper ante oculos habendus, ut sic, tanquam illo spectante, vivamus, et omnia, tanquam illo vidente, faciamus». Hoc, mi Lucili, Epicurus praecepit (Sen. Ep. 11, 8).
28. Marcellus, multā magnis ducibus sicut non aggredienda, ita semel aggressis non dimittenda, dicebat (Liv. 24, 19, 7).
29. Quam multi poētae dicunt, quae philosophis aut dicta sunt, aut dicenda! (Sen. Ep. 8, 8).
30. Pendemus toti ex alienis iudiciis, et id optimum nobis videtur, quod petitores laudatōresque multos habet, non id, quod laudandum petendumque est (Sen. De otio 1, 2).
31. Nihil sine ratione faciendum est (Sen. Benef. 4, 10, 2).
32. Reddenda terrae est terrā (Cic. Tusc. 3, 25, 59).
33. Pecuniae fugienda cupiditas: nihil enim est tam angusti animi tamque parvi, quam amare divitias (Cic. Off. 1, 20, 68).
34. Beneficia in scelus versa sunt, et sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est (Sen. Benef. 5, 16, 4).
35. *Scilicet, ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides* (Ov. Tr. 1, 5, 25).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

4 спряжение: безличное.

869 (§§ 762—764)

1. Sciendum est, in pugna usum amplius prodesse, quam vires (Veget. 2, 22, fin.).
2. Nec corpori soli subveniendum est, sed menti atque animo multo magis (Cic. Sen. 11, 36).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

4 спряжение: личное.

870 (§§ 762—764)

1. Audienda et altera pars.
2. Nec vero audiendi, qui graviter irascendum inimicis putabunt, idque magnanimi et fortis viri esse censebunt (Cic. Off. 1, 25, 88).
3. Nec enim peccata rerum eventu, sed vitiis hominum metienda sunt (Cic. Parad. 3, 1, 20).
4. Conviviorum delectatio non voluptatibus corporis magis, quam coetu amicorum et sermonibus metiendā (Cic. Sen. 13, 45).
5. Medicis non apparentia modo vitia curanda sunt, sed etiam inveniendā, quae latent (Quint. 12, 8, 10).

CONJUGATIO PERIPHRASTICA PASSIVA
(participium futuri passivi + *sum, eram...*)

Смешанные примеры

871 (§§ 762—764)

1. Ego eā, quae ferri possunt, ferenda, quae taceri, tacenda esse arbitror (Cic. Cluent. 6, 17).
2. Te illud admoneo, ut cotidie meditēre, resistendum esse iracundiae; quumque eā maxime animum moveat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam (Cic. Qu. fr. 1, 1, 13, 38).
3. Et quoniam semper appetentes gloriae praeter ceteras gentes atque avidi laudis fuistis, delenda vobis est illā maculā, Mithridatico bello superiore susceptā, quae penitus jam insedit atque inveteravit in populi Romani nomine: quod is (=Mithridates), qui uno die, totā Asiā, tot in civitatibus uno nuntio cives Romanos necandos trucidandosque denotavit, non modo adhuc poenam nullam, suo dignam scelere, suscepit, sed ab illo tempore annum jam tertium et vicesimum regnat (Cic. Pomp. 3, 7).
4. Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi (Pl. Aul. 105).
5. Non est vobis, Quirites, res cum scelerato homine atque nefario, sed cum immāni taetraque beluā (=Antonio); quae quoniam in foveam incidit, obruatur. Si enim illinc emerit, nullius supplicii crudelitas erit recusanda (Cic. Phil. 4, 5, 12).
6. Omnia sunt profecto laudanda, quae conjuncta cum virtute sunt, et, quae cum vitiis, vituperanda (Cic. Partit. 21, 71).

7. Illā, quae naturā, non litteris assecuti sunt (Romani), neque cum Graecia, neque ullā cum gente sunt conferenda (Cic. Tusc. 1, 1, 2).
8. Nec vero rei familiaris amplificatio, nemini nocens, vituperanda est, sed fugienda semper injuriā est (Cic. Off. 1, 8, 25).
9. Audistis profecto, dici, philosophos Epicureos omnes res, quae sunt homini expetendae, voluptate metiri (Cic. Pis. 28, 68).
10. Neque enim tuā illā praeteritā bellicae rei gloriā adscribenda fortunae est (Pacatus, Panegyricus, c. 8 = p. 96 Baehrens).
11. Avaritiam si tollere vultis, mater ejus est tollenda luxuries (Cic. De or. 2, 40, 171).
12. Cujus aures veritati clausae sunt, hujus salus desperanda est (Cic. Lael. 24, 90).
13. Resistendum senectuti est, ejusque vitia diligentia compensanda sunt; pugandum tanquam contra morbum, sic contra senectutem; habenda ratio valetudinis, utendum exercitationibus modicis, tantum cibi et potiois adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. Nec vero corpori soli subveniendum est, sed menti atque animo multo magis (Cic. Sen. 11, 35).
14. Scientiā, quae est remota ab justitia, calliditas potius, quam sapientiā est appellanda (Cic. Off. 1, 19, 63).

СИНТАКСИС СЛОЖНОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЦЕЛИ

Предложения цели с *ut finale*

872 (§§ 790—794)

1. *Ut ameris, amabilis esto* (Ov. A. A. 2, 107).
2. (Feminae) *spectatum veniunt; veniunt. spectentur ut ipsae* (Ov. A. A. 1, 99).
3. *Suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur* (Cic. Off. 1, 11, 35).
4. *Non enim, qui multa possidet, beatus est, sed multo ille beatior, qui non tantum divitias non concupiscit, sed iis, quas habet ultro se spoliat, ut copiis suis aliorum inopiam sublève* (Mureti Or. 3=v. 2, p. 28).
5. *Pervulgata per Germaniam ludificatione pueruli, ut passere capiant, caudae salem inspergere jubentur* (Haupt in «Hermes» VII, 4, p. 369).
6. *In ipso portu, ut ita dicam, frangitur navis* (Mureti Or. 24=v. 1, p. 255).
7. *Non es, crede mihi, bonus. Quid ergo? Ut verum loquar, optimus malorum* (Mart. 12, 36, 6).
8. *Dura aliquis praecepta vocet mea: dura fatemur. Esse, sed, ut valeas, multa dolenda feres* (Ov. Rem. 225).
9. *Est brevitae opus, ut currat sententia* (Hor. Sat. 1, 10, 9).
10. *Ex magna cena stomacho fit maxima poena; Ut sis nocte levis, sit tibi cena brevis* (Collectio Salernitana = K. 735).
11. *Voluptates latronum more, quos philetas Aegyptii vocant, in hoc nos amplectuntur, ut strangulent* (Sen. Ep. 51, 13).
12. *Non, ut edam, vivo, sed, ut vivam, edo* (Quint. 9, 3, 85).
13. *Pro quibus ut meritis referatur gratia. jurat. Se fore mancipium tempus in omne tuum* (Ov. Pont. 4, 5, 39).

14. *Medicus neque in tenebriis neque a capite aegri debet residere, sed illustri loco adversus, ut omnes notas ex vultu quoque cubantis percipiat* (Cels. 3, 6=p. 86, 20).
15. *Plerique lacrimas fundunt, ut ostendant, et totiens siccos oculos habent, quotiens spectator defuit* (Sen. Tranq. 15, 6).
16. *Cantica gignit amor, et amorem cantica gignunt. Cantandum est, ut ametur, et, ut cantetur, amandum* (Anth. lat. p. 184).
17. *Accusatores multos esse in civitate, utile est, ut metu contineatur audacia* (Cic. Amer. 20, 55).
18. *Ite alacres et spe pleni, ut quam gloriam accepistis a majoribus vestris, posteris relinquatis* (Curt. 4, 14, 25).
19. *Immanes et feras beluas nanciscimur venando, ut et vescamur iis et exerceamur in venando ad similitudinem bellicae disciplinae et utamur domitis et condocerentis, ut elephantis, multaque ex earum corporibus remedia morbis et vulneribus eligamus* (Cic. N. D. 2, 64, 161).
20. *Longiore mora opus est, ut solvas quaestionem, quam ut proponas* (Sen. Ep. 48, 1).
21. «*Sed tempus est*», inquit Socrates, «*jam hinc abire me, ut moriar, vos, ut vitam agatis*» (Cic. Tusc. 1, 41, 99).
22. *Quidam veniunt, ut audiant, non ut discant, sicut in theatrum voluptatis causa ad delectandas aures oratione vel voce vel fabulis ducimur* (Sen. Ep. 108, 6).

873 (§§ 790—794)

1. *Corpus multis eget rebus, ut valeat, animus se ipse alit, se exercet* (Sen. Ep. 80, 3).
2. *Alii in praedia sua proficiscuntur, ut locupletiores revertantur, ego, ut pauperior* (Plin. Ep. 8, 2).
3. *Ludus animo debet aliquando dari, ad cogitandum melior ut redeat tibi* (Phaedr. 3, 14, 12).
4. *Aves, quae convivii comparantur, ut immotae facile pinguescant, in obscuro continentur* (Sen. Ep. 122, 4).
5. *Ad multas lupatendit oves, praedetur ut unam* (Ov. A. A. 3, 419).
6. *In quid tandem sic pestiferae istae divitiae expetuntur, si ne in hoc quidem, ut liberis relinquatur?* (Sen. Contr. 9, 11=p. 158, 11).
7. *Nascimur et morimur: vitam, ut moriamur, habemus* (Seyffert, Palaestra Musarum. p. 4).
8. *Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius* (Syr. 145).
9. *Vita non sui causa fit, sed ut in ea praeclarum aliquid fiat. Viatores non eunt, ut eant* (Varro, Sent. 115).
10. *Vir sapiens omnia, quae in vitam humanam incurrunt, fert libenter, ut pareat legi naturae* (Sen.).
11. *Vivendum recte est. quum propter plurimam, tum vel Idcirco, ut possis linguam contemnere servi* (Juv. 9, 120).

12. *Mors meã ne cãreat lacrimis; linguamus amicis Maerõrem, ut celëbrent funëra cum gemitu* (Solon ap. Cic. Tusc. 1, 49, 117).
13. Condiunt Aegyptii mortuos et eos servant domi, Persae etiam cerã circumlitos condunt, ut quam maxime permaneant diurna corpora (Cic. Tusc. 1, 45, 108).
14. Quantã dementiã est herëdis sui res procurare et sibi negare omnia, ut tibi ex amico inimicum magnã faciat hereditas. Plus enim gaudebit tua morte, quo plus acceperit (Sen. Ep. 123, 11).
15. Aliquis vir bonus nobis eligendus est ac semper ante oculos habendus, ut sic, tanquam illo spectante, vivamus et omnia, tanquam illo vidente, faciamus. Hoc, mi Lucili, Epicurus praecepit (Sen. Ep. 11, 8).
16. Gallinae avesque reliquae cubilia sibi nidosque construunt eosque quam possunt mollissime substernunt, ut quam facillime ova serventur (Cic. N. D. 2, 52, 129).
17. *Miraris veteres, Vacerrã, solos, Nec laudas, nisi mortuos pöetas. Ignoscas, petimus, Vacerrã: tanti Non est, ut placeam tibi, perire* (Mart. 8, 69).
18. Malus bonum malum esse vult, ut sit sui similis (Pl. Trin. 284).
19. Qui aliis nocent, ut in alios liberales sint, in eadem sunt injustitia, ut si in suam rem aliënã convertant (Cic. Off. 1, 14, 42).
20. Est tanti, ut gratum invenias, experiri et ingratos (Sen. Ep. 81, 2).
21. Demus aliënis oblectationibus veniam, ut nostris (veniam) impetremus (Plin. Ep. 9, 17, 4).
22. Pergite, adulescentes, atque in id studium, in quo estis, incurrite, ut et vobis honori, et amicis utilitati, et reipublicae emolumento esse possitis (Cic. De or. 1, 8, 34).
23. Non possumus omnia per nos agere: alius in alia est re magis utilis; idcirco amicitiae comparantur, ut commüne commödum mutuis officiis gubernetur (Cic. Amer. 38, 111).
24. Quid tam imperitum est, quam credere, fulmina e nubibus Jovem mittere, columnas, arbores, nonnunquam statuas suas petere uti, impunitis sacrilëgis, percussis ovibus, incensis aris, pecudes innoxias feriat? (Sen. Nat. quaest. 2, 42, 1).
25. Vult placere sese amicae, vult mihi, vult pedisëquae, vult famulis, vult etiam ancillis, et quoque catulo meo subblanditur novus amator, se ut quum videat gaudeat (Plaut. Asin. 183).
26. *Beneficia in vulgus si largiri instituëris. Perdenda sunt multã, ut semel ponas bene* (Sen. Benef. 1, 2, 1).
27. Quantum laboris sumunt homines, ut equum sibi commödum reddant? (Erasm. 1, 183).
28. In corpore si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori noceat, id uri secarique patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus, intereat. Sic in reipublicae corpore, ut totum salvum sit, quidquid est pestiferum, amputetur (Cic. Phil. 8, 5, 15).

29. Nunc opus est. te animo valere. ut corpore possis (Cic. Fam. 16, 14, 2).
30. Verum illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit (Cic. Lael. 19, 67).

874 (§§ 790—794)

1. Socrates dicebat, multos homines propterea velle vivere, ut ederent et biberent, se bibere atque esse (=edere), ut viveret (Macrob. 2, 8, 16=p. 163).
2. Majores nostri, non modo ut liberi essent, sed etiam ut imperarent, arma capiebant; tu arma abicienda censes, ut serviamus. (Cic. Phil. 8, 12).
3. Inventa sunt specula, ut homo ipse se nosset (Sen. Nat. quaest. 1, 17, 4).
4. Pylades, Orestem se esse, dixit, ut pro illo necaretur (Cic. Lael. 7, 24).
5. Majores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, ut dictator esset (Cic. Fin. 2, 4, 12).
6. Caesar milites equitesque in expeditionem misit, ut eos, qui fugerant, persequerentur (Caes. B. G. 5, 10, 1).
7. Prope cotidie cum omni equitatu Indutiomarus sub castris ejus vagabatur, ut situm castrorum cognosceret (Caes. B. G. 5, 57, 3).
8. Hostes constituerunt, optimum esse domum suam quemque reverti, ut potius in suis, quam in aliënis, finibus decertarent et domesticis copiis rei frumentariae uterentur (Caes. B. G. 2, 10, 4).
9. Helvetii frumentum omne, praeterquam quod secum portaturi erant, comburunt, ut, domum reditionis spe sublata, paratiores ad omnia pericula subeunda essent (Caes. B. G. 1, 5, 3).
10. *Aesopi ingenio statuas posuere Attici Servumque collocarunt aeternã in basi. Patere honoris scirent ut cunctis viam. Nec generi tribui, sed virtuti, gloriam* (Phaedr. 2, Epilogus, 1).
11. M. Cato, homo Virtuti simillimus et per omnia ingenio diis, quam hominibus, propior, nunquam recte fecit, ut facere videretur, sed quia aliter facere non potuerat (Vell. 2, 35, 2).
12. Satis constabat, Eumënem, ut sacrificaret Apollini, Delphos escensurum (Liv. 42, 15, 4).
13. Gratus adversus eum esse quisquam potest, qui beneficium aut superbe abjecit, aut iratus impëgit, aut fatigatus, ut molestia careret, dedit? (Sen. Benef. 1, 1, 7).
14. Ex limo eruta extractaque ex stagno cadavera, saxis aut amphoribus, ut pondere traherentur in profundum, annexa (Liv. 33, 29, 6).
15. Acilius consul, ut situm nosceret urbis, ab omni parte equo moenia est circumvectus. Sitã est Heracleã in radicibus Oetae montis, ipsã in campo, arcem imminentem loco alto et undique praecipiti habet (Liv. 36, 22, 4).

16. Pyrrhus, Epirotarum rex, ut auxilium Tarentinis ferret, in Italiam venit (Periocha 1, 12 Livii).
17. Darius, ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit eique Datim praefecit et Artaphernem (Nep. 1, 4, 1).
18. Mariōnem ad te eo misi, ut tecum ad me quam primum veniret (Cic. Fam. 16, 1, 1).
19. Nero urbem Romam incendit, ut spectacūli ejus imaginem cerneret, quali olim Trojā captā arserat (Eutrop. 7, 14).
20. Idcirco in hac custodia et tanquam specūla collocati sumus, ut vacuum metu populū Romanū nostrā vigiliā et prospicientiā redderemus (Cic. Phil. 7, 7, 19).
21. Epistolae inventae sunt, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostrā, aut ipsorum interesset (Cic. Fam. 2, 4, 1).
22. Populus Romanus libertatis suae vindices (=Brutum et Collatinum) consules appellavit, ut, consulere civibus suis se debere, meminissent (Florus 1, 9, 2).
23. Alexander cuidam civitati, partem agrorum et dimidium rerum omnium promittenti: «eo», inquit, «proposito in Asiam veni, ut non id acciperem, quod dedissetis, sed ut id haberetis, quod reliquisset» (Sen. Ep. 53, 10).
24. Constitui ad te venire, ut et vidērem te et visērem et cenarem etiam (Cic. Fam. 9, 23).
25. Legum conditores festos instituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publice cogerentur (Sen. Tranq. 17, 7).
26. Quid de illa multitudine dicemus eorum, qui, capitibus involūtis, in piratarum captivorum numero producebantur, ut secūri ferirentur? (Cic. Verr. 5, 60, 156).
27. In hoc me longā vitā et infēlix senectā traxit, ut exsūlem te, deinde hostem viderem? (Liv. 2, 40, 6).

Предложения цели с *ne finale*

875 (§§ 790—794)

1. Sileamus de istis, ne augeamus dolorem, nam et praeteritorum recordatio est acerbā, et acerbior expectatio reliquorum. Itaque omittamus lugere (Cic. Brut. 76, 266).
2. *Cur non mitto meos tibi, Pontiliāne, libellos?*
Ne mihi tu mittas Pontiliāne, tuos (Mart. 7, 3).
3. Modesto et circumspecto iudicio de tantis viris pronuntiandum est, ne, quod plerisque accidit, damnet, quae non intellegunt (Quint. 10, 1, 26).
4. Hirundines nidum mollibus plumis consternunt, ne durus sit infantibus pullis (Plin. N. H. 10, 49, 92).
5. *Ne laudet dignos, laudat Callistrātus omnes.*
Cui malus est nemo, quis bonus esse potest? (Mart. 12, 80).

6. Noli verberare lapīdem, ne perdas manū (Pl. Curc. 197).
7. Cernenda sunt diligenter vitia, ne fallant eā nos vitia, quae virtutem videntur imitari (Cic. Partit. 23, 81).
8. Hoc totum omitto, ne offendā tuas patientissimas aures (Cic. Lig. 8, 24).
9. Neque debent ipsis nidis involare gallīnae, ne pedibus ova confringant (Colum. 8, 3, =p. 363 Nisard).
10. Sermone eo debemus uti, qui notus est nobis, ne, ut quidam, Graeca verba inculcantes, jure optimo irrideamur (Cic. Off. 1, 31, 111).
11. *Judicium populi nunquam contempseris unus:*
Ne nulli plāceas, dum vis contemnere multos (Dion. Cato 2, 29).
12. Caesar in campis exercitum reficit, ne defessum proelio obiciat (Caes. B. C. 1, 65, 2).
13. Plerique perverse, ne dicam impudenter, habere talem amicum volunt, quales ipsi esse non possunt, quaeque ipsi non tribuunt amicis, haec ab iis desiderant (Cic. Lael. 22, 82).
14. Gallīnae avesque reliquae pullos pennis fovēt, ne frigōre laedantur (Cic. N. D. 2, 52, 129).
15. *Canes currentes bibere in Nilo flumine,*
A corcodilis ne rapiantur, traditum est (Phaedr. 1, 25, 3).
16. *Hostem quum fugeret, se Fannius ipse perēmit.*
Hic, rogo, non furor est, ne moriari, mori? (Mart. 2, 80).
17. Caesar Divitiācum docet, quanto opere reipublicae communisque salutis intersit, manūs hostium distineri, ne cum tanta multitudine uno tempore confligendum sit (Caes. B. G. 2, 5, 2).
18. Massiliensium civitas severitatis custos acerrima est, nullum aditum in scenam mimis dando, quorum argumenta majore ex parte stuprorum continent actūs, ne talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumat (Val. Max. 2, 6, 7).
19. Date puero panem, ne ploret (Quint. 6, 1, 46).
20. Ut in vita, sic in studiis pulcherrimum et humanissimum existimo severitatem comitatemque miscere, ne illā in tristitiam, haec in petulantiam excēdat (Plin. Ep. 8, 21, 1).
21. Nos ideo magistratūs legesque a majoribus nostris accepimus, ne sui quisque doloris vindex sit (Quint. Decl. 13, 11 =p. 307 Lemaire).
22. Sicut in frequentissimis civitatibus multi sunt rerum novarum cupidī, ita in philosophia accidit: nonnulli enim, ne nihil scire videantur, aliqua nova monstra in philosophiam introducunt, ut alicujus rei inventores fuisse dicantur (Natalis Comes, Mythologia, p. 81, 48).

876 (§§ 790—794)

1. Quotiens te pater ejus domū suā ejecit, quotiens custodes possuit, ne limen intra sl (Cic. Phil. 2, 18, 45).
2. Graeci post eversam Trojam occiderunt Astyanactem, Hectōris filium, ne per illum bellum instauraretur (Erasm. 2, 104).

3. Caesar noluit eum locum, unde Helveti discesserant, vacare, ne, propter bonitatem agrorum, Germani, qui trans Rhenum incolunt, e suis finibus in Helvetiorum fines transirent et finitimi Galliae provinciae Allobrogibusque essent (Caes. B. G. 1, 28, 4).
4. Germani suas copias castris eduxerunt omnemque aciem suam raedis et carris circumdederunt, ne quā spes in fuga relinquere-
tur (Caes. B. G. 1, 51, 2).
5. Multi ex Italia ad Cn. Pompejum proficiscebantur, — alii, ut principes talem nuntium attulisse, alii, ne eventum belli expectasse aut ex omnibus novissimi venisse viderentur (Caes. B. C. 1, 53, 3).
6. Vini usus olim Romanis feminis ignōtus fuit, ne per id in ali-
quod dedēcus prolaberentur, quia proximus a Libero patre intem-
perantiae gradus ad inconcessam venērem esse consuevit (Val.
Max. 2, 1, 5).
7. *Inde datae leges, ne fortior omnia posset* (K. 1059).
8. Rhodum non incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus,
ne tabulam Protogēnis cremaret, a parte eā muri locatam (Plin.
N. H. 7, 38, 126).
9. Brutum vidi postea Veliae, cedentem Italia, ne quā oreretur belli
civilis causā propter se (Cic. Phil. 10, 4, 8).
10. Pythagoras ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit,
ne aram sanguine aspergeret (Cic. N. D. 3, 36, 88).
11. Cives Romani, ne cognoscerentur, involūtis e carcēre capitibus,
ad necem rapiabantur (Cic. Verr. 5, 28, 72).
12. *Te quoque Vergilio comitem non aequā, Tibulle,
Mors juvenem campos misit ad Elysios,
Ne foret aut elēgis molles qui fleret amores.
Aut caneret forti regiā bella pede* (Domitius Marsus in Hilleri
editione Tibulli, p. 60)

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Дополнительные предложения с *ut* *objectivum*

877 (§§ 796—799)

1. Cura, ut valeas (Cic. Att. 5, 20, 9).
2. Sic tibi, mi Paete, persuade, me dies et noctes nihil aliud agere,
nihil curare, nisi ut mei cives salvi liberique sint (Cic. Fam.
9, 24, 4).
3. Nihil aliud curo, quam ut bene suaviterque vivam (Erasm. 1, 246).
4. Qui Latinā linguā eloquentes esse meditantur, iis hoc primum ela-
borandum est, ut Latine pure et quam maxime ex veterum
Romanorum usu et consuetudine loquantur (Mureti Or. 16=v,
2, p. 142).

5. Ad quas res aptissimi erimus, in iis potissimum elaborabimus;
sin aliquando necessitas nos ad ea detruserit, quae nostri ingenii
non erunt, omnis adhibenda erit curā, meditatio, diligentia, ut eā
si non decōre, at quam minime indecōre facere possimus (Cic.
Off. 1, 31, 114).
6. Nihil laboro, nisi ut salvus sis (Cic. Fam. 16, 4, 2).
7. Si nostri oblītus es, dabo opēram, ut istuc veniam (Cic. Fam.
7, 14, 1).
8. Scite Chrysippus, ut multā: «Qui stadium», inquit, «currit, enīti
et contendere debet, ut vincat; supplantare eum, quicum cer-
tet, aut manu depellere nullo modo debet. Sic in vita sibi quem-
que petere, quod pertineat ad usum, non iniquum est, alteri
deripere jus non est» (Cic. Off. 3, 10, 42).
9. Operam dabo, te ut quam primum videam (Cic. Fam. 3, 4, 2).
10. In omni vitae genere hoc teneamus, ut nobis implacabiles simus
(Plin. Ep. 8, 22, 3).
11. Quid laboro, nisi ut veritas in omni quaestione explicetur?
(Cic. Tusc. 3, 20, 46).
12. Id ages, ut sis felix, non ut videaris, et ut tibi videaris, non aliis
(Sen. Ep. 110, 20).

878 (§§ 796—799)

1. Is (=Cornelius Balbus) affirmabat, illum (=Caesarem) omnibus
in rebus meo et Pompei consilio usurum daturumque operam,
ut cum Pompejo Crassum conjungeret (Cic. Att. 2, 3, 3).
2. Dedi operam, ut domino satis facerem, cujus plaris erat unguis,
quam tu totus es (Petron. 57).
3. Vetēres sedulo operam dabant, ut primo anni die dirā et tristia
ne nominarent quidem, sed bona tantum verba dicerent; jurgiis
utique omnibus abstinērent, laetā inter se omnia et amicā loque-
rentur (Mureti Or. 1=v, 2, p. 5).
4. Praeclāre Socrātes hanc viam ad gloriam proximam dicebat esse,
si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset (Cic. Off.
2, 12, 43).

879 (§§ 796—799)

1. Petit Oppianicus, ut sibi Sassiā nubat (Cic. Cluent. 9, 27).
2. O dii supēri atque infēri, quas vobis gratias agam? Vos mihi
tantam laetitiam attulistis! Nihil vos ardentius oro, quam ut
hanc laetitiam perpetuam esse jubeatis (Klotz, Ridicula littera-
ria, p. 21).
3. Hannibal, in extremum angulum agri Bruttii compulsus, nihil iam
majus precatur deos, quam ut incolūmi cedere atque abire ex
hostium terra liceat (Liv. 26, 41, 16).
4. Ita volo itaque postulo, ut fiat (Ter. Andr. 550).

3. Caesar noluit eum locum. unde Helveti discesserant, vacare, ne, propter bonitatem agrorum, Germani, qui trans Rhenum incolunt, e suis finibus in Helvetiorum fines transirent et finitimi Galliae provinciae Allobrogibusque essent (Caes. B. G. 1, 28, 4).
4. Germani suas copias castris eduxerunt omnemque aciem suam raedis et carris circumdederunt, ne qua spes in fuga relinquere-
tur (Caes. B. G. 1, 51, 2).
5. Multi ex Italia ad Cn. Pompejum proficiscebantur, — alii, ut principes talem nuntium attulisse, alii, ne eventum belli expec-
tasse aut ex omnibus novissimi venisse viderentur (Caes. B. C. 1, 53, 3).
6. Vini usus olim Romanis feminis ignotus fuit, ne per id in ali-
quod dedecus prolaberentur, quia proximus a Libero patre intem-
perantiae gradus ad inconcessam venem esse consuevit (Val. Max. 2, 1, 5).
7. *Inde datae leges, ne fortior omnia posset* (K. 1059).
8. Rhodum non incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulam Protogenis cremaret, a parte ea muri locatam (Plin. N. H. 7, 38, 126).
9. Brutum vidi postea Veliae, cedentem Italiae, ne qua oretur belli
civilis causa propter se (Cic. Phil. 10, 4, 8).
10. Pythagoras ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit,
ne aram sanguine aspergeret (Cic. N. D. 3, 36, 88).
11. Cives Romani, ne cognoscerentur, involutis e carcere capitibus,
ad necem rapiabantur (Cic. Verr. 5, 28, 72).
12. *Te quoque Vergilio comitem non aequa Tibulle,
Mors juvenem campos misit ad Elysios,
Ne foret aut elégis molles qui fleret amores.
Aut caneret forti regiam bella pede* (Domitius Marsus in Hilleri
editione Tibulli, p. 60)

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Дополнительные предложения с *ut objectivum*

877 (§§ 796—799)

1. Cura, ut valeas (Cic. Att. 5, 20, 9).
2. Sic tibi, mi Paete, persuade, me dies et noctes nihil aliud agere,
nihil curare, nisi ut mei cives salvi liberique sint (Cic. Fam. 9, 24, 4).
3. Nihil aliud curo, quam ut bene suaviterque vivam (Erasm. 1, 246).
4. Qui Latinam linguam eloquentes esse meditantur, iis hoc primum ela-
borandum est, ut Latine pure et quam maxime ex veterum
Romanorum usu et consuetudine loquantur (Mureti Or. 16=v, 2, p. 142).

5. Ad quas res aptissimi erimus, in iis potissimum elaborabimus;
sin aliquando necessitas nos ad ea detruserit, quae nostri ingenii
non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, ut ea
si non decore, at quam minime indecore facere possimus (Cic. Off. 1, 31, 114).
6. Nihil laboro, nisi ut salvus sis (Cic. Fam. 16, 4, 2).
7. Si nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam (Cic. Fam. 7, 14, 1).
8. Scite Chrysippus, ut multa: «Qui stadium», inquit, «currit, entii
et contendere debet, ut vincat; supplantare eum, quicum cer-
tet, aut manu depellere nullo modo debet. Sic in vita sibi quem-
que petere, quod pertineat ad usum, non iniquum est, alteri
deripere jus non est» (Cic. Off. 3, 10, 42).
9. Operam dabo, te ut quam primum videam (Cic. Fam. 3, 4, 2).
10. In omni vitae genere hoc teneamus, ut nobis implacabiles simus
(Plin. Ep. 8, 22, 3).
11. Quid laboro, nisi ut veritas in omni quaestione explicetur?
(Cic. Tusc. 3, 20, 46).
12. Id ages, ut sis felix, non ut videaris, et ut tibi videaris, non aliis
(Sen. Ep. 110, 20).

878 (§§ 796—799)

1. Is (=Cornelius Balbus) affirmabat, illum (=Caesarem) omnibus
in rebus meo et Pompei consilio usurum daturumque operam,
ut cum Pompejo Crassum conjungeret (Cic. Att. 2, 3, 3).
2. Dedi operam, ut domino satis facerem, cujus pluris erat unguis,
quam tu totus es (Petron. 57).
3. Veteres sedulo operam dabant, ut primo anni die dira et tristia
ne nominarent quidem, sed bona tantum verba dicerent; iurgiis
utique omnibus abstinere, laeta inter se omnia et amica loque-
rentur (Mureti Or. 1=v, 2, p. 5).
4. Praeclare Socrates hanc viam ad gloriam proximam dicebat esse,
si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset (Cic. Off. 2, 12, 43).

879 (§§ 796—799)

1. Petit Oppianicus, ut sibi Sassiā nubat (Cic. Cluent. 9, 27).
2. O dii superi atque inferi, quas vobis gratias agam? Vos mihi
tantam laetitiam attulistis! Nihil vos ardentius oro, quam ut
hanc laetitiam perpetuam esse jubeatis (Klotz, Ridicula littera-
ria, p. 21).
3. Hannibal, in extremum angulum agri Bruttii compulsus, nihil jam
majus precatur deos, quam ut incolūni cedere atque abire ex
hostium terra liceat (Liv. 26, 41, 16).
4. Ita volo itaque postulo, ut fiat (Ter. Andr. 550).

5. Nec ego, ut nihil agatur, suadeo, sed ut agentem te ratio ducat, non fortunā (Liv. 22, 39, 21).
6. Quid nunc mihi es auctor ut faciam? (Pl. Mil. 1094).
7. Moneo te, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas (Cic. Fam. 9, 24, 3).
8. Omnes undique ad te manūs tendunt, — rogant, ut errantibus clarum veritatis lumen ostendas (Sen. Ep. 48, 8).
9. Id, quod a C. Caesare scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut, tanquam scopulum, sic fugias inaudītum atque insolens verbum (Gell. 1, 10, 4).
10. Nec vero solum ut obtempērent obediantque magistratibus, sed etiam ut eos colant diligentque, praescribimus, ut Charondas in suis facit legibus (Cic. Leg. 3, 2, 5).
11. *Exigis, ut donem nostros tibi. Quinte, libellos. Non habeo, sed habet bibliopōla Tryphon. — Aes dābo pro nugis, et emam tuā carmina sanus? Non, inquis, faciam tam fatue. — Nec ego* (Mart. 4, 72).
12. Tibi idem consilii do, quod mihimet ipsi, ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus (Cic. Fam. 9, 2, 2).
13. Dux ille Graeciae (=Agamemnon) nusquam optat, ut Ajācis similes habeat decem, at ut Nestōris (Cic. Sen. 10, 31).
14. Quid mihi suscensent, si id opto, ut paeniteat eos sui facti? (Cic. Fam. 11, 28, 4).
15. Impellimur naturā, ut prodesse velimus quam plurimis (Cic. Fin. 3, 20, 65).
16. Minime convēnit, quum ipsi inter nos viles neglectique simus, postulare, ut dis immortalibus cari simus et ab iis diligamur (Cic. Fin. 3, 20, 66).
17. Quam ob rem ego te hoc, soror, tametsi es major, moneo, ut tuum memineris officium (Pl. Stich. 41).
18. Appāret, a natura ipsa nos, ut eos, quos genuerimus, amemus, impelli (Cic. Fin. 3, 19, 62).
19. Tu tamen, velim, ei scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me dignā videatur (Cic. Fam. 5, 11, 2).
20. Magnā scilicet laus est, si homo mansuētus homini est! Praecipimus, ut naufrāgo manum porrīgat, erranti viam monstret, cum esuriēte panem suum dividat? (Sen. Ep. 95, 51).
21. Plures multo sunt, qui rogant, ut uti liceat operā alterius, quam qui utuntur (Q. Cic. De petitione consulatus 12, 48).
22. Te obsēcuro, ut in perpetuum rempublicam dominatu regio libēres, ut principiis consentiant exitūs (Cic. Fam. 11, 5, 3).
23. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia meā putes esse curesque, ut intellegebat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse (Cic. Fam. 12, 29, 3).
24. Qui mentiri solet, pejerare consuēvit. Quem ego, ut mentiatur, inducere possum, ut pejēret, exorare facile potero (Cic. Com. 16, 46).

25. Hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitae genere teneamus. ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis etiam, qui dare veniam, nisi sibi, nesciunt (Plin. Ep. 8, 22, 3).
26. A. Illā mulier lapīdem silicem subigere, ut se amet, potest. — B. Pol, id quidem haud mentire (=mentiris): nam tu es lapide silice stultior, qui hanc ames (Pl. Poen. 290).
27. Recte praecipere videntur, qui monent, ut, quanto superiores simus, tanto nos geramus submissius (Cic. Off. 1, 26, 99).

880 (§§ 796—799)

1. Imperavi mihi, ut viverem. Aliquando enim et vivere—fortiter facere est (Sen. Ep. 78, 2).
2. Servis suis Rubrius, ut januam clauderent et ipsi ad fores assisterent, impērat (Cic. Verr. 1, 26, 66).
3. P. Cornelius Scipio consul, in Hispaniam adversus Numantinos missus, die, quo castra intravit, edixit, ut omnia ex his, quae voluptatis causā comparata erant, submoverentur (Val. Max. 2, 7, 1).
4. Titii, Hispāni adulescentes, quum ducerentur ad necem, petisse dicitur major Titius a centurionibus, uti se priorem, quam fratrem, interficerent, idque ab eis facile impetrasse (Bell. Afr. 28, 4).
5. Meridiānum tempus erat. Nihil prius legati petierunt a praetore, quam ut bibere sibi juberet dari. Epōtis primis pocūlis, itērum poposcerunt, magno risu circumstantium in tam rudibus et moris omnis ignāris ingeniis (Liv. 40, 47, 4).
6. Euripides, postulante vi populo, ut ex tragoedia quandam sententiam tolleret, progressus in scaenam, dixit, se, ut eum doceret, non ut ab eo disceret, fabūlas componere solere (Val. Max. 3, 7, 11, ext.).
7. Socrātes philosophus suasisse fertur discipūlis suis, crebro ut semet in specūlo contemplarentur, ut, qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui vero minus se commendabilem formā putaret, sedūlo operam daret, ut virtutis laude turpitudinem tegeret (Apul. Apologia, p. 211 Nisard).
8. Philosophia nos quum ceteras res omnes, tum, quod est difficilimum, docuit, ut nosmet ipsos nosceremus (Cic. Leg. 1, 22, 58).
9. Qui precabantur, ut sibi sui liberi superstites essent, superstitiōsi sunt appellati (Cic. N. D. 2, 28, 72).
10. Hortensius me coepit hortari, ut sententia desisterem (Cic. Acad. 2, 19, 63).
11. Erat caelum grave sordidis nubibus, quae fere aut in aquam, aut in ventum resolvuntur. Nondum erat tempestas, sed iam inclinatio maris ac subinde crebrior fluctus. Coepi gubernatorem rogare, ut me in aliquo litōre exponeret. Ajebat ille, aspērā esse

et importuōsā, nec quicquam se aequē in tempestate timere, quam terram (Sen. Ep. 53, 1—2).

12. Cum Sura locutus sum, ut ei (=uxori tuae) meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denuntiaret (Cic. Fam. 5, 11, 2).

881 (§§ 796—799)

1. Nos (=mulieres) sumus inique aequae omnes invisae viris propter paucas, quae omnes faciunt dignae ut videamur malo (Ter. Hec. 274)
2. Quae non possunt esse sub clavi, quam maxime facere, ut sint in conspectu, oportet, eo magis ea, quae in rariore sunt usu (Varro, R. R. 1, 22, 6).
3. Potestis efficere, ut male moriar: ut non moriar, non potestis (Plin. Ep. 3, 16, 11).
4. Di faciant, ut talia tibi saepius nuntiem! (Plin. Ep. 5, 17, 6).
5. *Et bene uti pugnes, bene pugnant efficit, hostis* (Ov. Pont. 2, 3, 53).
6. O felicem clementiam tuam, Caesar, quae efficit, ut quietiorem sub te agant vitam exsules, quam nuper sub Gajo egere principes! (Sen. Polyb. 13, 4).
7. Zeno ita concludit: Quod ratione utitur, melius est, quam id, quod ratione non utitur. Nihil autem mundo melius: ratione igitur mundus utitur. Hoc si placet, jam efficies, ut mundus optime librum legere videatur. Zenonis enim vestigiis hoc modo rationem poteris concludere: Quod litteratum est, id est melius, quam quod non est litteratum. Nihil autem mundo melius: litteratus igitur est mundus (Cic. N. D. 3, 9, 23).
8. Medicinā, quid praestas, nisi ut juxta te nemo desperet? (Quint. Decl. 8, 9=p. 183 Lemaire).
9. *Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos Atque alios mores, quam quos habet?* (Juv. 6, 239).
10. Rerum obscuritas, non verborum, facit, ut non intellegatur oratio (Cic. Fin. 2, 5, 15).
11. Germani jumentis importatis non utuntur, sed, quae sunt apud eos nata, parva atque deformia, haec cotidianā exercitatione, summi ut sint laboris, efficiunt (Caes. B. G. 4, 2, 2).
12. Ne deus quidem potest facere, ut, qui vixit, non vixerit, qui honores gessit, non gesserit, ut bis dena viginti non sint (Plin. N. H. 2, 7, 27).
13. Quid illā laudatā philosophiā praestabit? Ut aestimes judicia, non numēres, ut sine metu deorum hominumque vivas (Sen. Ep. 29, 12).
14. Faciam, ut hujus loci dieique meique semper memineris (Ter. Eun. 801).
15. Id agere debemus, ut irritamenta vitiorum quam longissime profugiamus (Sen. Ep. 51, 5).
16. Totius injustitiae nullā capitalior est, quam eorum, qui tum, quum

maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur (Cic. Off. 1, 13, 41).

17. *Spes facit, ut, videat quum terras undique nullas, Naufragus in mediis brachia jactet aquis* (Ov. Pont. 1, 6, 34).
18. Hoc plerumque facimus, ut consilia eventis ponderemus et, cui bene quid processerit, multum illum providisse, cui secus, nihil sensisse dicamus (Cic. Rab. Post. 1, 1).
19. Leges, ut faciamus, quod oportet, non efficiunt, et quid aliud sunt, quam minis mixtā praecepta? (Sen. Ep. 94, 37).
20. Nonne tibi satis reipublicae prodesse videor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? (Cic. Att. 2, 1, 7).
21. Efficiam, ut intellegatis, nihil esse homini tam timendum, quam invidiam (Cic. Cluent. 3, 7).
22. Faciemus, ut, quod viderit, non viderit (Pl. Mil. 149).

882 (§§ 796—799)

Vellem, di immortales fecissent, ut vivo potius Ser. Supplicio gratias ageremus, quam honores mortuo quaeremus! (Cic. Phil. 9, 1, 1).

883 (§§ 796—799)

1. Equidem nihil tam proprium hominis existimo, quam non modo beneficio, sed etiam benevolentiae significatione alligari; nihil porro tam inhumanum, tam immāne, tam ferum, quam committere, ut beneficio, — non dicam indignus, sed—victus esse videre (Cic. Planc. 33, 81).
2. Hoc non concēdo, ut, quibus rebus gloriemini in vobis, easdem in aliis reprehendatis (Cic. Lig. 7, 20).

884 (§§ 796—799)

Lex ipsā naturae, quae utilitatem hominum conservat et continet, decernit profecto, ut ab homine inerti atque inutili ad sapientem, bonum, fortem virum transferantur res ad vivendum necessariae (Cic. Off. 3, 6, 31).

885 (§§ 796—799)

1. Lycurgus instituit, ut omnes Lacedaemonii sine ullo discrimine commūni mensā uterentur (Fischer, Selectae historiae, p. 436).
2. Subito consilium cepi, ut, antequam luceret, exirem (ex Urbe), ne qui conspectus fieret aut sermo (Cic. Att. 7, 10).
3. Servitia, Urbem ut incenderent distantibus locis, conjurarunt, populoque ad opem passim ferendam tectis intento, ut arcem Capitoliumque armati occuparent. Avertit nefanda consilia Jupiter (Liv. 4, 45, 2).

3. Cavete, patres conscripti, ne spe praesentis pacis perpetuam pacem amittatis (Cic. Phil. 7, 8, 25).
4. Id in primis cavere oportebit, ne studia, qui amare nondum potest, oderit et amaritudinem, semel perceptam, etiam ultra rudes annos reformidet (Quint. 1, 1, 20).
5. Ne bis aut saepius idem dicamus, cavendum est (Ad Herenn. 1, 9, 14).
6. Furem aliquem aut rapacem accusaris: vitanda tibi semper erit omnis avaritiae suspicio. Maleficum quempiam adduxeris aut crudellem: cavendum erit, ne qua in re asperior aut inhumanior fuisse videare... Omnia postremo, quae vindicaris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt (Cic. Verr. 3, 2, 4).
7. Aperte adulantem nemo non videt, nisi qui admödum est excors; callidus ille et occultus ne se insinuet, studiöse cavendum est (Cic. Lael. 26, 99).
8. Cavendum est, ne aut tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates, quae quum fiunt, anhelitus, moventur, vultus mutantur, ora torquentur (Cic. Off. 1, 36, 131).
9. Cave, quemquam alienum in aedes intromiseris (Pl. Aul. 90).
10. Quos viceris, amicos tibi esse, cave, credas: inter dominum et servum nullä amicitia est (Curt. 7, 8, 28).
11. Caesar, cave, credas: fuit (Ligarius) in Africa, tulit arma contra te (Cic. Lig. 5, 16).
12. «Cave, ignoscas!» Haec nec hominis, nec ad hominem vox est (Cic. Lig. 5, 16).
13. Bibliothecam tuam, cave, cuiquam despondeas (Cic. Att. 1, 10, 4).
14. Cave, existimes, me, quod jocosius scribam, abjecisse curam reipublicae (Cic. Fam. 9, 24, 4).
15. Cave sis cum Amore tu unquam bellum sumpseris (Plaut. Cist. 300).

Дополнительные предложения с *ut* *objectivum*

892 (§§ 801a—802)

1. Communi fit vitio naturae, uti incognitis rebus magis confidamus vehementiusque exterreamur (Caes. B. G. 2, 4, 4).
2. Non potest, inquit, fieri, Theophrastus, ut non vir bonus irascatur malis (Sen. Ira 14, 1).
3. Hoc ab homine exigitur, ut prosit hominibus, — si fieri potest — multis, si minus — paucis, si minus — proximis, si minus — sibi (Sen. De otio 3, 5).
4. Est situm in nobis, ut et adversä quasi perpetuä oblivione obruamus, et secundä jucunde ac suaviter meminerimus (Cic. Fin. 1, 17, 57).
5. Ita dis est placitum, voluptatem ut maeror consequatur (Pl. Amph. 635).

6. Marito adultërum uxoris suae occidëre permittitur. Et praecipitur, ut is maritus, qui horum quem occiderit, uxorem sine mora dimittat (Digesta 48, 5, 25).
7. Naturä hoc ita comparatum est, ut, qui apud multitudinem suä causä loquitur, gratior eo sit, cujus mens nihil, praeter publicum commödum, videt (Liv. 3, 68, 10).
8. Est naturä comparatum, ut, quos amamus, ab iis etiam nos amari velimus (Muretus Ep. 10=p. 16).
9. Sic naturä comparatum est, ut eum, quem laudes, etiam ames; porro, quem ames, etiam laudari te ab illo velis (Apul. Flor., p. 117 Nisard).
10. *Orandum est, ut sit mens sanä in corpore sano* (Juv. 10, 356).
11. *Omnia, Castor, emis: sic fiet, ut omnia vendas* (Mart. 7, 98).
12. Fit nescio quo modo, ut magis in aliis cernamus, quam in nobismet ipsis, siquid delinquitur (Cic. Off. 1, 41, 146).
13. Qui fit, ut ego nesciam, sciant omnes? (Cic. Fin. 2, 4, 12).
14. Ita fit, ut honestä vitä beatä vitä sit (Cic. Fin. 3, 8, 28).
15. Intellegitur, naturä fieri, ut libëri a parentibus amentur (Cic. Fin. 3, 19, 62).
16. Fit in proelio, ut ignävus miles ac timidus, abjecto scuto, fugiat ob eamque causam pereat, nonnunquam etiam intëgro corpore (Cic. Tusc. 2, 23, 54).
17. Ita fit, ut non modo homines a dis, sed ipsi di inter se ab aliis alii neglegantur (Cic. N. D. 1, 43, 121).
18. Fit fere, ut cogitationes sermonesque nostri pariant aliquid in somno tale, quale de Homëro scribit Ennius, de quo videlicet saepissime vigilans solebat cogitare et loqui (Cic. Rep. 6, 10, 10).
19. Ita fit, ut mater omnium bonarum rerum sit sapientiä, a cujus amore Graeco verbo philosophiä nomen invenit, qua nihil a dis immortalibus praestabilius hominum vitae datum est (Cic. Leg. 1, 22, 58).
20. Videndum est, ut eä liberalitate utamur, quae prosit amicis, noceat nemini (Cic. Off. 1, 14, 43).
21. Quam inique comparatum est, ei qui minus habent, ut semper aliquid addant divitioribus! (Ter. Ph. 41).
22. Postulatur ab omnibus, ut ab iis se abstineant maxime vitiis, in quibus alterum reprehenderint (Cic. Verr. 3, 2, 4).
23. Naturä comparatum est, ut, quos admiramur ac magni facimus, eorum omnia — maximä, minimä — cognoscere cupiamus (Muretus, Ep. 1=p. 4).
24. Nec tam est enitendum: ut bona, quae nobis data non sint, sequamur, quam ut vitia fugiamus (Cic. 1, 31, 114).
25. Sibi ut quisque malit, quod ad usum vitae pertineat, quam alteri, acquirere, concessum est, non repugnante naturä: illud naturä non patitur, ut aliorum spoliis nostras opes augeamus (Cic. Off. 3, 5, 22).
26. Neque fieri potest, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut invidet, ut pertimescat aliquid, ut ad fletum misericordiamque dedicatur,

nisi omnes illos motūs, quos orator adhibere volet iudici, in ipso oratore impressi esse atque iniusti videbuntur (Cic. De or. 2, 45, 189).

27. Fieri nullo pacto potest, ut non dicas, quid non probes ejus, a quo dissentias (Cic. Fin. 1, 8, 27).
28. Tauris naturā datum est, ut pro vitulis contra leones summā vi impetuque contendat (Cic. Fin. 3, 20, 66).
29. Naturāne notis hoc datum (esse) dicam, an errore quodam, ut, quum eā loca videamus, in quibus memoriā dignos viros acceperimus multum esse versatos, magis moveamur, quam si quando eorum ipsorum aut facta audiamus, aut scriptum aliquod legamus? (Cic. Fin. 5, 1, 2).
30. Fieri potest, ut recte quis sentiat et id, quod sentit, politē elōqui non possit (Cic. Tusc. 1, 3, 6).
31. *Qui fit Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illā Contentus vivat, laudet diversā sequentes?* (Hor. Sat. 1, 1, 1).
32. Ita divis est placitum, voluptatem ut maeror comes consequatur (Pl. Amph. 635).
33. Idem et docenti et discenti debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere (Sen. Ep. 108, 3).
34. Philosophorum opiniones quum tam variae sint tamque inter se dissidentes, alterum fieri profecto potest, ut earum nullā, alterum certe non potest, ut plus unā verā sit (Cic. N. D. 1, 2, 5).
35. Si vos me istud eo tempore fecisse dicitis, ego autem eo ipso tempore trans mare fui, relinquitur, ut id, quod dicitis, non modo non fecerim, sed ne potuerim quidem facere (Cic. Inv. 1, 29, 45).
36. Doce, non esse positum bonum vitae in spatio ejus, sed in usu, posse fieri, immo saepissime fieri, ut, qui diu vixit, parum vixerit (Sen. Ep. 49, 10).

893 (§§ 801a—802)

1. Optime institutum est, ut ab Homēro atque Vergilio lectio inciperet, quamquam ad intellegendas eorum virtutes firmiore iudicio opus est (Quint. 1, 8, 5).
2. Constitutum est, ut, quo quisque loco fulmine ictus esset, eodem sepeliretur (Quint. Decl. 274 = p. 132 Lemaire).
3. Mandatum est mihi, ut vobis iter ad eloquentiam commonstrare conarer (Mureti Or. 3 = v. 2, p. 30).
4. Majoribus nostris praecipuam laudem gratiamque debemus, quod eorum labore est factum, ut impune in otio esse possemus (Cic. Agr. 2, 4, 9).
5. Neque tamen ulli civitati Germanorum persuaderi potuit, ut Rhenum transirent (Caes. B. G. 5, 55, 2).
6. Prior pars orationis tuae faciebat, ut mori cuperem, posterior — ut modo non nollem, modo non laborarem; omni autem oratione

illud certe perfectum est, ut mortem non ducerem in malis (Cic. Tusc. 1, 47, 112).

7. Saeculo sexto decimo, quod cum Augusti aevo comparari solet, nihil in Italia, atque adeo in Europa, diligentius est factum, quam ut Ciceronis opera legerentur (Facciolatus in praefatione ad Nizolii Lexicon Ciceronianum).
8. Facile persuasum est Galae, ut mitteret exercitum (Liv. 24, 49, 4).
9. Mihi, ut Urbi satis esset praesidii, consultum ac provisum est (Cic. Cat. 2, 12, 26).
10. Quid non potest mihi persuaderi, cui persuasum est, ut navigarem? (Sen. Ep. 53, 1).

894 (§§ 801 b—802)

1. In hac artium solā (= medicina) evenit, ut cuicumque medicum se professo statim credatur (Plin. N. H. 29, 8, 17).
2. Plerumque accidit, ut faciliora sint ad intellegendum et lucidiora multo, quae a doctissimo quoque dicuntur. Nam et primā est eloquentiae virtus perspicuitas, et, quo quis ingenio minus valet, hoc se magis attollere et dilatare conatur, ut statūrā breves in digitos eriguntur et plura infirmi minantur (Quint. 2, 3, 8).
3. In poemātis, in picturis usu venit in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti laudentque eā, quae laudanda non sint (Cic. Off. 3, 3, 15).
4. Certā mittimus, dum incertā petimus; atque hoc evenit in labore atque in dolore, ut mors obrēpat interim (Pl. Pseud. 685).
5. Plerisque accidit, ut praesidio litterarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant (Caes. B. G. 6, 14, 4).
6. Persaepe evenit, ut utilitas cum honestate certet (Cic. Part. 25, 89).
7. Quibusdam evenit, ut, quaedam scire se, nesciant (Sen. Ep. 71, 4).
8. Ita plerumque evenit, ut, quem vos imperare jussistis, is imperatorem alium quaerat (Sall. Jug. 85, 11).
9. Utriusque nostrum magni interest, ut te videam ante, quam discēdas (Cic. Fam. 3, 5, 4).
10. Est miserorum, ut malevolentes sint atque invideant bonis (Pl. Capt. 583).
11. Num quid accidere tibi, si damnaris, potest durius, quam ut mittaris in exilium, ut ducaris in carcerem? (Sen. Ep. 24, 3).
12. Eleganter ab Epicūro dictum puto: «potest nocenti contingere, ut lateat, latendi fides non potest» (Sen. Ep. 97, 13).
13. Vitam in peregrinatione exigentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias (Sen. Ep. 2, 2).
14. Est videlicet, iudices, hoc quoque in potestate Fortunae, ut in contrarium bonā ipsā convertat (Quint. Decl. 333 = p. 358 Lemaire).

895 (§§ 801 b – 802)

1. Accidit huic (= Conōni), quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna (Nep. 9, 5, 1).
2. Ad Appii Claudii senectutem accedebat etiam, ut caecus esset (Cic. Sen. 6, 16).
3. Quum multi voluerint paucique potuerint ab uno tyranno patriam liberare, Thrasybulo contigit, ut a triginta oppressam tyrannis e servitute in libertatem vindicaret (Nep. 8, 1, 2).
4. Et contra voluntatem meam, et praeter opinionem accidit, ut mihi in provinciam proficisci necesse esset (Cic. Fam. 3, 2, 1).

896 (§§ 801 c – 802)

1. Primum adolescentis officium est, ut eis omnibus, quos consilio et prudentia plurimum valere intellegit, obtemperet (Majoragius in Baumstarkii Orationibus latinis, p. 244).
2. Praeclarum illud est et rectum quoque et verum, ut eos, qui nobis carissimi esse debeant, aequae, ac nosmet ipsos, amemus; ut vero plus, fieri nullo pacto potest. Ne optandum quidem est in amicitia, ut me ille plus, quam se, ego illum plus, quam me (Cic. Tusc. 3, 29, 73).
3. *Non est in medico semper, relevetur ut aeger: Interdum doctam plus valet arte malum* (Ov. Pont. 1, 3, 17).
4. Vetus est lex illa justae veraeque amicitiae, ut idem amici semper velint; neque est ullum amicitiae certius vinculum, quam consensus et societas consiliorum et voluntatum (Cic. Planc. 2, 5).
5. Prima lex amicitiae sanciat, ut ab amicis honestam petamus, amicorum causam honestam faciamus, studium semper adsit, cunctatio absit, consilium vero dare audeamus libere (Cic. Lael. 13, 44).
6. Est hoc Gallicae consuetudinis, ut et viatores etiam invitos consistere cogant et, quid quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quaerant, et mercatores in oppidis vulgus circumstat, quibusque ex regionibus veniant quasque ibi res cognoverint, pronuntiare cogant (Caes. B. G. 4, 5, 2).
7. Est in Africa consuetudo incolarum, ut in agris et in omnibus fere villis sub terra specus frumenti condendi gratiam habeant, atque id propter bella maxime hostiumque subitum adventum (Bell. Afr. 65, 1).
8. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidiae gloriae comes sit et libenter de iis detrahant, quos eminere videant altius (Nep. 12, 3, 3).
9. *Esse quid hoc dicam, vivis quod famam negatur, Et sua quoa rarus tempora lector amat? Hi sunt invidiae numerum, Regule, mores, Praeferat antiquos semper ut illam novis* (Mart. 5, 10, 1).
10. Et erit aequa lex et nobis atque omnibus vehementer utilis, ut

11. nostras inimicitias ipsi inter nos geramus, amicis nostrorum inimicorum temperemus (Cic. Balb. 27, 60).
12. Caput est in omni procuratione negotii et muneri publici, ut avaritiae pellatur etiam minima suspicio (Cic. Off. 2, 21, 75).
13. Hoc est, quod mihi philosophiam promittit, — ut parem deo faciat (Sen. Ep. 48, 11).
14. Lex est, ut orbae, qui sint genere proximi, eis nubant (Ter. Ph. 125).
15. Maximum hoc est officium sapientiae, ut verbis opera concordent, ut ipse ubique par sibi idemque sit (Sen. Ep. 20, 2).
16. Est humanae infirmitatis ista natura, ut ex omnibus accidentibus gravissimum putet quisque, quod patitur (Quint. Decl. 5, 15 = p. 117 Lemaire).

897 (§§ 801 c – 802)

1. Antiquis mos erat, ut cottidie laverentur: hinc tot balnea publica et privata. Feminae et pueri gratis, viri autem quadrante lavabantur (Camus ad Ter. Eun. 3, 5, 34; Forcellini in v. lavo).
2. Mos erat a maioribus Lacedaemoniis traditus, ut binos haberent semper reges, nomine magis, quam imperio, ex duabus familiis Procli et Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartaee reges fuerunt (Nep. 17, 1, 2).
3. Curae fuit consulibus et senioribus patrum, ut imperium mansuetum permitteretur ingenio (Liv. 2, 30, 4).

898 (§§ 801 c – 802)

1. Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus essem jucunda marito, ne quid esset, quod illius animum offenderet (Erasm. 1, 173).
2. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem (Erasm. 1, 244).

Дополнительные предложения с сослагательным наклонением
без *ut*

899 (§ 803)

1. Caesar Labieno mandat, Remos reliquosque Belgas adeat atque in officio contineat (Caes. B. G. 3, 11, 2).
2. Deos quaesumus, consilia tua reipublicae salutaria sint ac tibi (Cic. Fam. 11, 3, 4).
3. Postulo, etiam atque etiam consideres, quo progrediare (Liv. 3, 45, 10).
4. Massivae Albinus persuadet, regnum Numidiae ab senatu petat (Sall. Jug. 35, 2).
5. Jugurtha Bomilcarum imperat, quovis modo Massivam interficiat (Sall. Jug. 35, 4).

6. Exercitus omnis. non minus victoriarum numero, quam laboribus fessus, Alexandrum deprecatur, finem tandem bellis faceret (Justin. 12, 8, 10).
7. Amicos Ariobarzānis hortatus sum, regis sui vitam omni cura custodiāque defenderent (Cic. Fam. 15, 2, 6).
8. Sine, timīdum pro cauto, tardum pro considerāto, imbellem pro perito belli vocent (Liv. 22, 39, 20).
9. *Vendere quum possis captivum, occidere noli: Serviet utiliter; sine, pascat durus aretque* (Hor. Ep. 1, 16, 69).
10. Malo, te sapiens hostis metuat, quam stulti cives laudent (Liv. 22, 39, 20).
11. Vellem magis, libros mihi, quam consilium dares (Sen. Ep. 45, 2).
12. Tu, nolo, existimes, me adjutōrem huic venisse, sed auditōrem (Cic. N. D. 1, 7, 17).
13. In urbe luxuries creatur; ex luxurie existat avaritiā, necesse est; ex avaritia erumpat audaciā; inde omnia scelēra ac maleficia gignuntur (Cic. Amer. 27, 75).
14. Quoniam habes istum equum, aut ēmēris, oportet, aut hereditate possideas, aut munere acceperis, aut domi tibi natus sit, aut si eorum nihil est, surripueris, necesse est; sed neque emisti, neque hereditate venit, neque donatus est, neque domi natus est; necesse est ergo, surripueris (Cic. Inv. 1, 45, 84).
15. *Necesse est, multos timeat, quem multi timeat* (Laberius apud Sen. Ira 2, 11, 3=Diehl p. 159).
16. Animus, oportet, tuus se judicet divitem, non hominum sermo neque possessiones tuae, nihil sibi deesse putet, nihil curet amplius (Cic. Parad. 6, 1, 43).
17. Philosophiae servias, oportet, ut tibi contingat verā libertas (Sen. Ep. 8, 7).
18. Duobus ducibus unus resistas, oportet (Liv. 22, 39, 18).
19. Qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex aequo sumus obnoxii, sive plebei sumus, sive reges, is e vita migret, oportet (Erasm. 1, 156).
20. Si mel cupis, apes feras, oportet (Erasm. 2, 180).
21. Qui bene audire vult, bene dicat, oportet (Perlet in commentario ad Ter. Andr. p. 169).
22. *Fac, tantum incipias: sponte disertus eris* (Ov. A. A. 1, 610).
23. *Nec volo, me summis Fortunā neque applicet imis, Sed medium vitae temporet illā gradum. Invidiā excelsos, inopes injuriā vexat: Quam felix vivit quisquis utraque caret* (Anth. p. 184).
24. Necesse est, multum in vita nostra casus possit (Sen. Ep. 71, 3).
25. Nec potest quisquam beate degere, qui se tantum intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas, oportet, si vis tibi vivere (Sen. Ep. 48, 2).
26. Vim volumus extinguere: jus valeat, necesse est, id est, judicia, quibus omne jus continetur. Judicia displicent aut nullā sunt: vis dominetur, necesse est (Cic. Sest. 42, 92).

27. Quoniam pares virtutes sunt, recte facta, quoniam a virtutibus proficiscuntur, paria esse debent, itemque peccata, quoniam ex vitiis manant, sint aequalia, necesse est (Cic. Parad. 3, 1, 22).
28. Tu, fac, bono animo magnoque sis meque tibi in nulla re defuturum esse confidas (Cic. Fam. 10, 29).
29. Amicus sum: eveniant, volo, tibi, quae optas (Pl. Persa 293).
30. Fac, animo magno fortique sis et, si turbidissimā sapienter ferebas, tranquilliora laete feras (Cic. Fam. 6, 14, 3).
31. Qui se metui volent, a quibus metuentur, eosdem metuant ipsi, necesse est (Cic. Off. 2, 7, 24).
32. Tu, velim, sic existimes, tibi que persuadeas, omne perfugium bonorum in te (=Cassio) et Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit (Cic. Fam. 12, 6, 2).
33. Nunc auctoritate et prudentiā tuā prospicias, oportet, ne inimici nostri sperent, se convalescere posse (Brutus in Cic. Fam. 11, 9, 1).
34. Imprimis imitatione tui, fac, erudias: nullā enim erit hac praestantior disciplinā (Cic. Fam. 1, 7, 11).
35. Omnes beatam vitam vivere volunt; qui beatam vitam vivere volent, philosophetur, oportet (Cic. fragm. IV, 1=p. 282 Klotz).

Дополнительные предложения с *ne* и *ut* при глаголах и выражениях боязни

900 (§§ 804—805)

1. Non enim jam metuo, ne tu illi suscenseas; illud vereor, ne tibi illum suscensere aliquid suspicere; quod abest longissime, mihi crede, Caesar (Cic. rej. 13, 35).
2. Illud vereor, ne, ignorans verum iter gloriae, gloriosum putes, plus te unum posse, quam omnes, et metui a civibus tuis (Cic. Phil. 1, 14, 33).
3. Neque metuo, ne me spes fallat (Muretus Ep. 11=p. 17).
4. Ita, dum timent, ne aliquando cadant, semper jacent (Quint. 8, 5, 32).
5. Illud quidem minime verendum est, ne laborem studiorum pueri difficilius tollerent: neque enim ullā aetas minus fatigatur (Quint. 1, 12, 8).
6. Sapiensne non timeat, ne patriā deleatur? non doleat, si deleta sit? (Cic. Acad. 2, 44, 135).
7. Vereor, ne a te rursus dissentiam (Cic. Leg. 3, 15, 33).
8. Interdum vereor, ne quibusdam bonis viris philosophiae nomen sit invisum mirenturque, in ea tantum me operae et temporis ponere (Cic. Off. 2, 1, 2).
9. Vereor, ne, dum minuere velim laborem, augeam (Cic. Leg. 1, 4, 12).

10. Non vereor, ne tuā virtus opinioni hominum non respondeat (Cic. Fam. 2, 5, 2).
11. Unum vereor, ne senatus Pompejum nolit dimittere (Cic. Att. 5, 18, 1).
12. Equidem illud molior, ut mihi Caesar concēdat, ut absim, quum aliquid in senatu contra Gnaeum agatur. Sed timeo, ne non impētrem (Cic. Att. 9, 6, 6).
13. Timeo, ne mihi in carcēre habitandum sit (Cic. Agr. 2, 37, 101).
14. Putant aliqui, se animalia bruta esse, et illorum voces imitantur; aliqui vero, vasa testaceā se esse, putant et, ne frangantur, timeant; et quidam ex iis cupiunt mortem, quidam vero rursus timeant, ne moriantur (P. Aegineta, De melancholia et insania, 3, 14).
15. Quid faciet (homo imprōbus), in deserto quo loco nactus, quem multo auro spoliare possit, imbecillum atque solum? Si negabit, se illi vitam erepturum et aurum ablaturum, nunquam ob eam causam negabit, quod id naturā turpe iudicet, sed quod metuat, ne emānet (Cic. Leg. 1, 14, 41).
16. Non vereor, ne aut meae vitae modestiā parum valitura sit in postērum contra falsos rumōres, aut ne etiam ii, qui me non amant propter meam in Caesarem constantiam, non malint mei, quam sui, similes amicos habere (Cic. Fam. 11, 28, 8).
17. Metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit (Cic. Fam. 7, 13, 2).
18. Num est pericūlum, ne quis putet, in magna arte et gloriōsa turpe esse docere alios id, quod ipsi fuerit honestissimum discere? (Cic. Or. 42, 145).
19. Verendum est, ne brevi tempore fames in Urbe sit (Cic. Fam. 14, 14, 1).
20. Vereor, ne consolatio nullā possit verā reperiri (Cic. Fam. 6, 1, 3).
21. Vereor, ne imminuam summorum virorum gloriam (Cic. Phil. 2, 34, 86).
22. Ab eo ita saepe dissentio, ut jam verear, ne minuere amicitiam nostram videatur perpetuā dissensio (Cic. Phil. 10, 1, 2).
23. Veremur, ne discere nequeamus, quae a nobis alii didicerunt? (Veget. 3, 10=p. 91, 17).
24. Veremur, ne parum hic liber mellis et absinthii multum habere videatur, sitque salubrior studiis, quam dulcior (Quint. 3, 1, 5).
25. Nihil exstingui, nihil cadere debet eorum, in quibus vitā beatā consistit. Nam, qui timebit, ne quid ex his deperdat, beatus esse, non poterit (Cic. Tusc. 5, 14, 40).
26. Periculum est, ne amittendae sint omnes hae provinciae, quibus vectigalia populi Romani continentur (Cic. Fam. 15, 1, 5).
27. Periculum est, ne (mulieres) Sacrum montem, sicut quondam iratā plebs, aut Aventinum capiant (Liv. 34, 7, 14).
28. Nec verebor, ne inutilis sit opērā meā patriae (Sen. Contr. 1, 8=p. 134, 1).
29. Illud est pericūlum, ne nimis facile victis ignoscendo plures ob

- id ipsum ad experiendam adversus nos fortunam belli incitemus (Liv. 31, 31, 16).
30. Metuo, ne uxor meā me extrūdat aedibus (Pl. Rud. 1046).
 31. Metuo, ne hercle hodie maximum in malum cruciatumque insiliamus (Pl. Mil. 278).
 32. Veremur, ut illius facta verbis consēqui possimus (Ad Herenn. 3, 6, 11).
 33. A. Tunc, si te forte dolor aliquis pervellerit, exclamabis, ut mulier non constanter et sedate feres? — B. Fieri non potest: naturā non patitur. — A. Pueri ferunt, gloriā ducti, ferunt pudōre alii, multi metu, et tamen veremur, ut hoc, quod a tam multis et quod tot locis perferatur, naturā patiatur? (Cic. Tusc. 2, 20, 46).
 34. O puer, ut sis vitalis, metuo (Hor. Sat. 2, 1, 60).

901 (§§ 804—805)

1. Quasi lupo esuriens, metui, ne in me faceret impētum (Pl. Cast. 912).
2. Videtisne, ut apud Homērum saepissime Nestor de virtutibus suis praedicet? Tertiam enim iam aetatem hominum vivebat. nec erat ei verendum, ne, verā praedicans de se, nimis videretur aut insolens aut loquax (Cic. Sen. 10, 31).
3. Marcellus sub adventum hostium intra muros se recepit, non castris metuens, sed ne prodendae urbis occasionem nimis multis daret (Liv. 23, 16, 3).
4. Curā incesserat patres, ne plebs tribunos militum ex plebe crearet (Liv. 4, 50, 7).
5. Timor Romae grandis fuit, ne itērum Galli Romam venirent (Eutrop. 5, 1).
6. Hannibal Carthaginē, patriam suam, metu, ne Romanis traderetur, reliquit (Eutrop. 4, 3).
7. Non fuit Juppiter metuendus, ne irātus noceret, qui neque irasci solet neque nocere (Cic. Off. 3, 28, 103).
8. Coepit vereri, ne sibi irascerer; nec fallebatur: irascebar (Plin. Ep. 1, 5, 1).
9. Magnus multitudini timor est injectus, ne quā repentinā vis in civitate existeret, quae libertatem opprimeret populi (Nep. 7, 3, 3).

902 (§§ 806—807)

1. Sed metuo, ne sero veniam, depugnato proelio (Pl. Men. 989).
2. Nonne verendum est, ne philosophiam falsā gloriā exornes? Quod est enim majus argumentum, nihil eam prodesse, quam quosdam perfectos philosophos turpiter vivere? (Cic. Tusc. 2, 5, 12).
3. Lyso noster, vereor, ne neglegentior sit: primum, quia omnes Graeci, — deinde, quod, quum a me litteras accepisset, mihi nulas remisit (Cic. Fam. 16, 4, 2).
4. Vereor, ne naturā, quum corpora nobis infirma dedisset iisque et

morbos insanabiles et dolores intolerabiles adjunxisset, animos quoque dederit, et corporum doloribus congruentes, et separatim suis angoribus et molestiis implicatos (Cic. Tusc. 5, 1, 3).

5. Metuo, ne nimis stulte fecerim (Diehl p. 94).
6. Metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possumus (Cic. Fam. 14, 12).
7. Scio, plura inventuros adhuc, qui legere antiquos studiosius volent, sed, ne haec quoque excesserint modum, vereor (Quint. 3, 6, 62).
8. Modo dicebam tibi, in conspectu me esse senectutis; jam vereor, ne senectutem post me reliquerim: aliud, jam his annis, certe huic corpori, vocabulum convēnit (Sen. Ep. 26, 1).
9. Vereor, ne, sic cunctantibus nobis, Hannibali ac Poenis totiens Romam servaverint majores nostri (Liv. 22, 14, 10).
10. Oppidani, pavidi, ne jam facta via esset in urbem, fossam intra murum ducere instituunt (Liv. 38, 7, 7).

Дополнительные предложения с *ne*, *quominus*, *quin* при глаголах и выражениях препятствия

903 (§§ 809—811)

1. *Impedit irā animum, ne possit cernere verum* (Dion. Cato 2, 4).
2. Non deterret sapientem mors, quominus in omne tempus reipublicae suisque consulat (Cic. Tusc. 1, 38, 91).
3. Ceteris naturis multā externā, quominus perficiantur, possunt obistere, universam autem naturam nullā res potest impedire (Cic. N. D. 2, 13, 35).
4. Id neque feci adhuc nec mihi tamen, ne faciam, interdictum puto (Cic. Fin. 1, 3, 7).
5. Impedior verecundiā ne te pluribus verbis rogem (Cic. Fam. 13, 2).
6. Quemadmōdum, theatrum ut commūne sit, recte tamen dici potest, ejus esse eum locum, quem quisque occuparit, sic in urbe mundove communi non adversatur jus, quominus suum quidque cujusque sit (Cic. Fin. 3, 20, 67).
7. Serpentes et dracones ad fontes custodiam agere existimantur, homines ne inde hauriant, prohibentes (Doering, Eclogae Ovidianae, p. 96).
8. Neque te impedio, quominus susceptum negotium pro tuā fide et diligentia ex voluntate Caesaris, qui tibi rem magnam difficilemque commisit, gerere possis (Cic. Fam. 13, 5, 1).
9. Non tantum affectibus impedimur, quominus probanda faciamus, sed imperitiā inveniendi, quid quaeque res exigat (Sen. Ep. 94, 32).
10. *Si promissā facit sapientem barbā, quid obstat, Barbātus possit quin caper esse Plato?* (Bell. 146).
11. Nunquam, hercle, deterrebor, quin viderim id, quod viderim (Plaut. Mil. 369).

904 (§§ 809—811)

1. Pythagorēis interdictum putatur, ne tabā vescerentur (Cic. Div. 1, 30, 62).
2. Nec vero Isocrāti, quominus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate vocis, ne in publico diceret, impediabatur (Plin. Ep. 6, 29, 6).
3. Atticus, quamdiu Athēnis affuit, ne quā sibi statuā poneretur, restitit; absens prohibere non potuit (Nep. 25, 3, 2).
4. Patres conscripti legatos in Bithyniam miserunt, qui ab rege peterent, ne inimicissimum suum (=Hannibalem) secum haberet sibi-que dederet. His Prusiā negare ausus non est illud recusavit, ne id a se fieri postularent, quod adversus jus hospitii esset (Nep. 23, 12, 2—3).
5. Non eā res me deterruit, quominus litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras, sed quia, nec quid suaderem, nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam (Cic. Fam. 6, 22, 1).
6. Si te dolor aliqui corporis aut infirmitas valetudinis tuae tenuit, quominus ad ludos venires, fortunae magis tribuo, quam sapientiae tuae; sin haec, quae ceteri mirantur, contemnenda duxisti et, quum per valetudinem posses, venire tamen noluisti, utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse et animo valuisse, quum eā, quae sine causa mirantur alii, neglexeris (Cic. Fam. 7, 1, 1).
7. Hiēmem credo adhuc prohibuisse, quominus de te certum haberemus, quid ageres maximeque ubi esses (Cic. Fam. 12, 5, 1).
8. Hanno neque interclūdi ab Agrigento, nec, quin erumperet, ubi vellet, prohiberi poterat (Liv. 26, 40, 4).

Дополнительные предложения с *quin* при отрицательных выражениях

905 (§§ 813—815)

1. Mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romae esse miserrimum sit (Cic. Fam. 6, 1, 1).
2. An vero dubitatis, iudices, quin insitas inimicitias istae gentes omnes et habeant et gerant cum populi Romani nomine? (Cic. Font. 15, 33 (11, 23)).
3. Habes somnum imaginem mortis eamque cotidie induis, et dubitas, quin sensus in morte nullus sit, quum in ejus simulacro videas esse nullum sensum (Cic. Tusc. 1, 38, 92).
4. Illi non dubitant, quin eā vera sint, quae defendunt (Cic. Acad. 2, 3, 8).
5. Homines, etiam quum taciti optant quid aut vovent, non dubitant, quin di illud exaudiant (Cic. Div. 1, 57, 129).
6. Dubitandum non est, quin nunquam possit utilitas cum honestate contendere (Cic. Off. 3, 3, 11).

7. Non est dubium, quin beneficium sit etiam invito prodesse, sicut non dedit beneficium, qui invitus profuit (Sen. Benef. 5, 20, 1).
8. Tantus est innatus in nobis cognitionis amor et scientiae, ut nemo dubitare possit, quin ad eas res hominum naturā, nullo emolumento invitata, rapiatur (Cic. Fin. 5, 18, 48).
9. Quis dubitet, quin in virtute divitiae sint? (Cic. Parad. 6, 2, 48).
10. Illud, cave, dubites, quin ego omnia faciam, quae interesse tua aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim (Cic. Fam. 5, 20, 6).
11. Negant (omnes), se dubitare, quin tu, meis praeceptis et consiliis obtempersans, praestantissimum te civem et singularem consulem praebeas (Cic. Fam. 9, 14, 1).
12. Quis dubitare potest, quin deorum immortalium munus sit, quod vivimus, philosophiae — quod bene vivimus? (Sen. Ep. 90, 1).
13. Id quidem non dubium, quin omnia, quae mala putentur, sint improvisa graviora (Cic. Tusc. 3, 14, 30).
14. Quis dubitet, quin belli duces ex hac una civitate praestantissimos paene innumerabiles, in dicendo autem excellentes vix paucos proferre possimus (Cic. De or. 1, 2, 7).
15. Nec est dubium, quin is, qui liberalis benignusve dicitur, officium, non fructum sequatur (Cic. Leg. 1, 18, 48).
16. Numquid dubitas, quin beatam vitam summum bonum sit? (Sen. Ep. 85, 20).
17. Nec dubito, quin tu plus provideas (Cic. Fam. 11, 18, 2).

906 (§§ 813—815)

1. Quis unquam dubitavit, quin in republica nostra primas (partes) eloquentiam tenuerit semper, secundas—juris scientiam? (Cic. Or. 41, 141).
2. Non hercule, Scipio, dubito, quin tibi ingenio praestiterit nemo (Cic. Rep. 1, 23, 37).
3. Dubitari non potest, quin Socrati nihil sit visum sciri posse (Cic. Acad. 2, 23, 74).
4. Non dubium est, quin major adhibita vis ei sit, cujus animus sit perturbatus, quam illi, cujus corpus vulneratum sit (Cic. Caecin. 15, 42).
5. Servium discessisse Athenis, moleste tuli: non enim dubito, quin magnae tibi levationi solitus sit esse cotidianus congressus et sermo quum familiarissimi hominis, tum optimi et prudentissimi viri (Cic. Fam. 6, 4, 5).
6. Nec dubito, quin habuerit vim magnam semper oratio (Cic. Brut. 10, 39).
7. Num quis poterit dubitare, quin propter improbitatem tuam tam magnos quaestus feceris, propter magnitudinem quaestus improbus esse volueris? (Cic. Verr. 3, 46, 111).
8. Non dubito, quin admiratus sis (Cic. Lig. 6, 17).

907 (§§ 813—815)

1. Audiebam, Pythagoram Pythagoreosque nunquam dubitasse, quin ex universa mente divina delibatos animos haberemus (Cic. Sen. 21, 78).
2. Nec, mehercule, unquam mihi dubium fuit, quin a te diligerer (Cic. Att. 16, 16 D).

908 (§§ 813—815)

1. Noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim (Cic. Fam. 16, 21, 7).
2. Jusjurandum, patri datum, usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus (Nep. 23, 2, 5).
3. Non dubito, quin probaturus sim vobis defensionem meam, si id memineritis, insidiatorem interfici jure posse (Cic. Mil. 4, 11).
4. Dux ille Graeciae (= Agamemnon) nusquam optat, ut Ajacis similes habeat decem, at ut Nestoris; quod si sibi acciderit, non dubitat, quin brevi sit Troja peritura (Cic. Sen. 10, 31).
5. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerint, respublica nos inter nos conciliatura conjuncturaque sit (Cic. Fam. 5, 7, 2).
6. Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundisii visurus essem (Cic. Att. 3, 6).
7. Non dubitabat Minucius, quin iste (= Verres) illo die rem illam quaesiturus non esset (Cic. Verr. 2, 29, 72).
8. Libentissime legi tuas litteras, in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi, meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses, verebar, ut redderentur (Cic. Fam. 12, 19, 1).

909 (§ 816)

1. Pelopidas non dubitavit, simulac conspexit hostem, configere (Nep. 16, 5, 3).
2. Non dubitabo gravissimis verbis ejus consilium reprehendere (Cic. Lig. 8, 23).
3. Sic ab Epicuro sapiens semper beatus inducitur: finitas habet cupiditates, negligit mortem, de dis immortalibus sine ullo metu vera sentit, non dubitat, si ita melius sit, migrare de vita (Cic. Fin. 1, 19, 62).
4. Homo mitissimus non dubitat P. Lentulum aeternis tenentibus vinculisque mandare (Cic. Cat. 4, 5, 10).
5. Ceteros non dubitabo primum inertiae condemnare, post etiam impudentiae (Cic. De or. 1, 38, 172).
6. Si in eos, quos speramus nobis profuturos, non dubitamus offi-

cia conferre, quales in eos esse debemus, qui jam profuerunt? (Cic. Off. 1, 15, 48).

7. Quum dies et noctes omnia nos undique fata circumstent, non est, viri, minimeque Romani, dubitare eum spiritum, quem naturae debeat, patriae reddere (Cic. Phil. 10, 10, 20).
8. Perterritum hostem vides: quid dubitas uti temporis opportunitate? (Caes. B. C. 2, 34, 4).
9. Lamiā nullum periculum pro me adire dubitavit (Cic. Fam. 12, 29, 1).
10. Quum tuam erga me benevolentiam expertus essem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum esset (Cic. Fam. 13, 8, 1).
11. Hortensius non dubitavit, quin innocentiam P. Sullae defenderet (Cic. Sulla 2, 4).
12. Dubitatis, Quirites, quin hoc tantum boni, quod vobis ab dis immortalibus oblatum et datum est, in rempublicam conservandam atque amplificandam conferatis? (Cic. Pomp. 16, 49).
13. Nolite dubitare, quin huic uni (= Pompejo) credatis omnia (Cic. Pomp. 23, 68).
14. Dubitabitis, iudices, quin ab hoc ignotissimo Phryge nobilissimum civem vindicetis? (Cic. Flacc. 17, 40).

910 (§§ 789, 817)

1. An dubitamus, quin, nefario facinore admissio, Romani jam ad nos interficiendos concurrant? (Caes. B. G. 7, 38, 6).
2. Non possum dubitare, quin si, quum vastatam Siciliam, relictos agros cognoverit, statuatur, fieri non posse, ut de isto non severissime iudicetur (Cic. Verr. 3, 62, 144).
3. Non debeo dubitare, iudices, quin, si quā ad vos causā ejusmodi delata sit, etiamsi eum oderitis, etiamsi inviti absoluturi sitis, tamen absolvatis et religioni potius vestrae, quam odio, pareatis (Cic. Cluent. 58, 158).
4. Quis dubitat, quin, in aeternum urbe condita, in immensum crescente, nova imperia, sacerdotia, jura gentium hominumque instituantur? (Liv. 4, 4, 4).
5. Neque republicā exterminatā, mihi locum in hac urbe esse duxi, nec, si illa restitueretur, dubitavi, quin me secum ipsā reduceret (Cic. Post red. ad Quir. 6, 14).
6. An ego dubitarem, quin Lentulus me ad salutem reduceret? (Cic. Post red. ad Quir. 6, 14).
7. Nullā dubitatio fuit, quin omnes tribus legem abrogarent (Liv. 34, 8, 3).
8. Non dubito, quin offensionem neglegentiae vitare atque effugere non possim (Cic. Verr. 1, 40, 103).
9. Venit Romam Ligur: non dubitabat, quin, si ipse Verrem convenisset, commovere hominem posset (Cic. Verr. 1, 48, 126).

911 (§ 817)

1. Ego vix teneor, quin accurram (Cic. Fam. 16, 24, 2).
2. Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus (Cic. Att. 11, 15, 3).
3. Facere non possum, quin in merita tua tibi gratias agam (Cic. Fam. 10, 24, 1).
4. Ego vero istos otii, concordiae, legum, iudiciorum, libertatis inimicos, tantum abest, ut ornem, ut effici non possit, quin eos tam oderim, quam rempublicam diligo (Cic. Phil. 11, 14, 36).
5. Nos, quoniam contra omnes dicere, qui scire sibi videntur, solemus, non possumus, quin alii a nobis dissentiant, recusare (Cic. Acad. 2, 3, 7).
6. Retineri nequeo, quin dicam (Plaut. Trin. 641).
7. Vix temperavere animis, quin extemplo impetum facerent (Liv. 5, 45, 7).
8. Spartanorum juvenus, senum virtute et gloria incensā, teneri non potuit, quin ex continenti acie decertaret (Justin. 6, 7, 10).
9. Nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem (Cic. Att. 7, 15, 1).
10. Rex quoque in periculo fuit: nam, ruente saucio equo, praecipuus ad terram datus, haud multum afuit, quin jacens opprimeretur (Liv. 31, 37, 9).
11. Ego nihil praetermisi, quin Pompejum a Caesaris conjunctione avocarem (Cic. Phil. 2, 10, 23).
12. Germani retineri non potuerunt, quin in nostros tela conicerent (Caes. B. G. 1, 47, 2).
13. Vergillii ac Titi Livii scripta et imagines, paulum afuit, quin ex omnibus bibliothecis amoveret Caligula (Suet. Calig. 34, 2).
14. Non multum afuit, quin a Bructero quodam occideretur Tiberius (Suet. Tib. 19).
15. Infestā contio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in Polemonem jaceret (Curt. 7, 2, 1).
16. Nec se tenuit, quin contra suum doctorem librum etiam ederet (Cic. Acad. 2, 4, 12).
17. Ut M. Bruti litteras accepisti, ne minimam quidem moram interposuisti, quin quam primum maximo gaudio et gratulatione fruemur (Cic. Phil. 10, 1, 1).

912 (§ 819)

1. Nihil est, quod sensum habeat, quin id intereat (Cic. N. D. 3, 13, 34).
2. Cleanthes negat, ullum esse cibum tam gravem, quin is die et nocte concoquatur (Cic. N. D. 2, 9, 24).
3. Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facete et commode dicant (Cic. Verr. 4, 43, 95).
4. Urbes maritimae non solum multis periculis oppositae sunt, sed etiam caecis. Nam terrā continens adventus hostium non modo

- expectatos, sed etiam repentinis multis indiciis ante denuntiat. Neque vero quisquam potest hostis advolare terrā, quin eum non modo adesse, sed etiam, quis et unde sit, scire possimus (Cic. Rep. 2, 3, 6).
5. Famā non temere nasci solet, quin subsit aliquid (Ad Herenn. 2, 8, 12).
 6. Neminem conveni, quin omnes mihi maximas gratias agant (Cic. Fam. 9, 14, 1).
 7. Hospes nullus tam in amici hospitium deverti potest, quin, ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus sit (Plaut. Mil. 741).
 8. Nunquam tam mane egredior neque tam vespere domum revertor, quin te in fundo conspicer fodere aut arare aut aliquid ferre (Ter. Heaut. 67).
 9. Timoleonem mater post fratris caedem neque domum ad se admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam compellaret (Nep. 20, 1, 5).
 10. Non, mehercule, unquam apud iudices dolorem aut misericordiam aut invidiam aut odium dicendo excitare volui, quin ipse his ipsis sensibus permoverer (Cic. De or. 2, 45, 189).
 11. Nihil homini tam prosperum datum, quin ei tamen admixtum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaque laetitia subsit quaepiam vel parva quaerimoniā, conjugatione quadam mellis et fellis (Apol. Florida, c. 18 = p. 127 Nisard).

ПРЕДЛОЖЕНИЯ СЛЕДСТВИЯ

Предложения следствия с *ut consecutivum*
при указательном слове в управляющем предложении

913 (§§ 820—821)

1. Quis (est) tam demens, ut sua voluntate maereat? (Cic. Tusc. 3, 29, 71).
2. Nunquam imperator ita paci credit, ut non se praepararet bello (Sen. Vita 26, 2).
3. Beatus est nemo, qui eā lege vivit, ut non modo impune, sed etiam cum summa interfectoris gloria interfici possit (Cic. Phil. 1, 14, 35).
4. Aquā, quae flumine Nilo fertur, adeo est limosa atque turbida, ut multos variosque morbos efficiat (Bell. Alex. 5).
5. Eo deliciarum pervenimus, ut nisi gemmas calcare nolimus (Sen. Ep. 86, 7).
6. Honores quam multi ita contemnunt, ut nihil inanium, nihil esse levius existiment! (Cic. Lael. 23, 86).
7. Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videatur (Cic. N. D. 2, 57, 143).

8. Ita sapiens se contentus est, non ut velit esse sine amico, sed ut possit (Sen. Ep. 9, 5).
9. Tempus est hujus modi, ut suam quisque condicionem miserrimam putet et, ubi quisque sit, ibi esse minime velit (Cic. Fam. 6, 4, 3).
10. Senectus plerisque senibus sic odiosa est, ut onus se Aetna gravius dicant sustinere (Cic. Sen. 2, 4).
11. Democritus nonne deum omnino ita tollit, ut nullam opinionem ejus reliquam faciat? (Cic. N. D. 1, 12, 29).
12. Neque enim est quisquam tam malus, ut videri velit (Quint. 3, 8, 44).
13. Farcarum tanta vis est, ut plus possint, quam caelestes universi (Lactantius 1, 11 = p. 24 Gersdorf).
14. Tantam vim habet oratio, ut etiam adversantem ac repugnantem, ut imperator fortis ac bonus, capere possit (Cic. De or. 2, 44, 187).
15. Thucydides contiones ita multas habent obscuras abditasque sententias, vix ut intellegantur (Cic. Or. 9, 30).
16. Hoc est eorum (= servorum) officium, ut mavelis (= malis) lupos apud oves, quam hos domi relinquere custodes (Plaut. Pseud. 140).
17. *Sed tibi tantus inest veteris respectus amici, Carior ut mea sit, quam tua, fama tibi* (Mart. 8, 18, 3).
18. Eo mores redacti sunt, ut paupertas maledicto probroque sit, contempta divitibus, invisae pauperibus (Sen. Ep. 115, 41).
19. Tam bonae memoriae sum, ut frequenter nomen meum obliviscar (Petron. 66).
20. Tanta est potentia veritatis, ut se ipsam sua claritate defendat (Lactantius 3, 1 = p. 113 Gersdorf).
21. Adeone homines immutari (= immutari) ex amore, ut non cognoscas eundem esse? (Ter. Eun. 225).
22. Tanta hominum imprudentia est, immo dementia, ut quidam timore mortis cogantur ad mortem (Sen. Ep. 24, 23).
23. Nulli Fortuna tam dedita est, ut multa temptanti ubique respondeat (Sen. Ira 3, 6, 5).
24. Delphini tanta vi exsiliunt, ut plerumque vela navium transvolent (Plin. N. H. 9, 7, 20).
25. Oratio Catuli est pura sic, ut Latine loqui paene solus videatur (Cic. De or. 3, 8, 29).
26. India est tam pinguis et tam feracis soli, ut in eo mella frondibus defluant, lanas silvae ferant (Mela 3, 7, 62).
27. Habet hoc virtus, quam tu ne de facie quidem nosti, ut viros fortes species ejus et pulchritudo, etiam in hoste posita, delectet (Cic. Pis. 32, 81).
28. Primam ex natura hanc habemus appetitionem, ut conservemus nosmet ipsos (Cic. Fin. 4, 10, 25).
29. Ita praeclara est recuperatio libertatis, ut ne mors quidem sit in repetenda libertate fugienda (Cic. Phil. 10, 10, 20).
30. Dives est, cui tanta possessio est, ut nihil optet amplius (Cic. Parad. 6, 1, 42).

31. Est haec naturā mortalium, ut nihil magis placeat, quam quod amissum est (Sen. Marc. 16, 8).
32. Hoc debemus virtutibus, ut non praesentes solum illas, sed etiam ablātas e conspectu colamus (Sen. Benef. 4, 30, 3).
33. Sunt quidam ita naturae muneribus ornati, ut non nati, sed ab aliquo deo dati esse videantur (Cic. De or. 1, 25, 115).
34. Nemo tam timīdus est, ut malit semper pendere, quam semel cadere (Sen. Ep. 22, 3).
35. Nullus est tam vilis hominis sanguis, ut non manus inquinet (Quint. Decl. 291 = p. 176 Lemaire).
36. Justis hominibus ita fides habetur, ut nullā sit in iis fraudis injuriaequē suspicio (Cic. Off. 2, 9, 33).
37. Haec est hominum totā ratio, ut, quod experti non sunt, nequāquam esse posse arbitrentur (Augustinus, Civ. 21, 3 = v. 2, p. 489, 6 Dombart).
38. Spero, sic moriar, ut mortuus non erubescam (Petron. 57).
39. Si sic erimus affecti, ut propter suum quisque emolumentum spoliet aut violēt alterum, dirumpi necesse est humani generis societatem (Cic. Off. 3, 5, 21).

914 (§§ 820—821)

1. Totae res rusticae ejus modi sunt, ut eas non ratio neque labor, sed res incertissimae, — venti tempestatesque, — moderentur (Cic. Verr. 3, 98, 227).
2. Gallinae avesque reliquae pullos ita tuentur, ut et pennis foveant, ne laedantur, et, si est calor a sole, se opponant (Cic. N. D. 2, 52, 129).
3. Si cui tam est mens illiberalis, ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut pessima mancipia, durabitur (Quint. 1, 3, 14).
4. Si quis asperitate eā est et immanitate naturae, congressus ut hominum fugiat atque oderit (qualem fuisse Athēnis Timōnem nescio quem accepimus), tamen is pati non possit, ut non anquirat aliquem, apud quem evomat virus acerbitalis suae (Cic. Lael. 23, 87).
5. Ita naturā comparatum est, ut altius injuriae, quam merita, descendant, et illā cito defluant, has tenax memoriā custodiat (Sen. Benef. 1, 1, 8).
6. Spartaē pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, ut multus e visceribus sanguis exeat, nonnunquam etiam ad necem; quorum non modo nemo exclamavit unquam, sed ne ingemuit quidem (Cic. Tusc. 2, 14, 34).
7. Sic litteris utor, in quibus consūmo omne tempus, non ut ab iis medicinam perpetuam, sed ut exiguam oblivionem doloris petam (Cic. Fam. 5, 15, 8).
8. Habet multitudo vim quandam talem, ut, quemadmōdum tibicen sine tibiis canere, sic orator sine multitudine audiente eloquens esse non possit (Cic. De or. 2, 83, 338).

9. Chrysogōnus animi et aurium causā tot homines habet, ut cotidiano cantu vocum et nervorum et tibiārum nocturnisque convivii totā vicinitas persōnet (Cic. Amer. 46, 134).
10. Dices mihi: «Ergo tu in tantis erroribus es, ut existimes, deos mortium signa praemittere?» (Sen. Nat. quaest. 1, 1, 4)
11. Hi, neque domi, neque militiae, neque privatim, neque publice, neque sibi, neque aliis utiles, ita vitae curricula conficiunt, ut, veluti naves, nullum sui vestigium relinquunt (Muretus, Or. 23 = v. 1, p. 237).
12. Homines non usque eo injusti reperiuntur, ut eos, quos causā suā multā perperos vident, sine praemio abire patiantur (Muretus, Or. 3 = v. 2, p. 27).
13. Est enim eā mentis nostrae naturā, ut se ipse quisque ita maxime cognoscere discat, si maxime alios observet homines, ab iisque ad se respiciat, seque cum iis comparat (Wyttēbachii Opuscula, v. 1, p. 199).
14. Tantā est vis et majestas philosophiae, ut ejus perfectam absolutamque scientiam mortalis naturae infirmitas capere omnino non possit, et recte antiqui dixisse videantur, unicum summum philosophum esse Jovem (Wyttēbachii Opuscula, v. 1, p. 95).
15. Habet has vices condicio mortalium, ut adversā ex secundis, ex adversis secundā nascantur (Plin. Pan. 5).
16. Haec differentiā naturarum tantam habet vim, ut nonnunquam mortem sibi consciscere alius debeat, alius in eadem causa non debeat (Cic. Off. 1, 31, 112).
17. Equidem et haec et omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut philosophiae magnam habeam gratiam, quae me non modo ab sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat, tibi que idem censeo faciendum (Cic. Fam. 12, 23, 4).
18. Quid est verius, quam neminem esse oportere tam stulte arrogantem, ut in se rationem et mentem putet inesse, in caelo mundoque non putet? (Cic. Leg. 2, 7, 16).
19. Quum vas inane dicimus, non ita loquimur, ut physici, quibus inane esse nihil placet, sed ita, ut, verbi causā, sine aqua, sine vino, sine oleo vas esse dicamus (Cic. Fat. 11, 24).
20. Megasthēnes scribit, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant cervos taurosque (Plin. N. H. 8, 14, 36).
21. *Difficile est satiram non scribere. Nam quis iniquae tam patiens urbis, tam ferrus, ut teneat se?* (Juv. 1, 30).
22. Nonnullae epistolae ita scriptae sunt, ut historiam quasi quandam contineant eorum temporum, quibus ii, qui illas scripsere, vixerunt (Muretus Epist. 1 = p. 3).
23. Non facile dijudicatur amor verus et fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igni, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspicui possit; cetera sunt signa communia (Cic. Fam. 9, 16, 2).

24. Indiã ita multum a nostris abducta est regionibus, ut in aliqua parte ejus neuter Septentrio appareat, aliterque, quam in aliis oris, umbrae rerum ad meridiem jaceant (Mela, 3, 7, 61).
25. Pyramides regum Aegyptiorum sepulchra sunt, adeo ingenti mole saxorum in mediis arenis Aegypti structa, ut inter septem miracula habeantur (Porphy, ad Hor. Od. 3, 30, 2).
26. *Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos Ut nunquam inducant animum cantare rogati: Injussi nunquam desistant* (Hor. Sat. 1, 3, 1).
27. Non enim, quemadmodum putatis, omnia sunt in eloquentia; est quaedam tamen ita perspicua veritas, ut eam infirmare nulla res possit (Cic. Quint. 26, 80).
28. Hoc plerumque facimus, ut consilia eventis ponderemus et, cui bene quid processerit, multum illum providisse, cui secus, nihil sensisse dicamus, ... ut jam nihil esse videatur, nisi divinare, sapientis (Cic. Rab. Post. 1, 1).
29. In provinciam ejusmodi homines cum imperio mittimus, ut, etiamsi ab hoste defendant, tamen ipsorum adventus in urbes sociorum non multum ab hostili expugnatione differant (Cic. Pomp. 5, 13).
30. Ita vivunt quidam (Epicurei), ut eorum vita refellatur oratio. Atque, ut ceteri dicere existimantur melius, quam facere, sic hi mihi videntur facere melius, quam dicere (Cic. Fin. 2, 25, 81).
31. Ita compositi sumus, ut nos cotidianam, etiamsi admiratione digna sunt, transeant, contra, minimarum quoque rerum, si insolitae prodierunt, spectaculum dulce fiat (Sen. Nat. quaest. 7, 1, 1).
32. Plerique philosophorum deos esse dixerunt, dubitare se, Protagoras, nullos esse omnino, Diagoras Melius et Theodoros Cyrenaeus putaverunt. Qui vero deos esse dixerunt, tanta sunt in varietate ac dissensione, ut eorum molestum sit enumerare sententias (Cic. N. D. 1, 1, 2).
33. Tales nos esse putamus, ut jure laudemur; ex quo nascuntur innumerabilia peccata, quum homines, inflati opinionibus, turpiter iridentur et in maximis versantur erroribus (Cic. Off. 1, 26, 91).
34. Etsi tot tantisque rebus urgemur, nullam ut levationem quisquam non stultissimus sperare debeat, sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare (Cic. Fam. 9, 1, 1).
35. Hoc tempus ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum et amicorum benevolentia neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit (Cic. Fam. 4, 11, 2).
36. Et liberi et conjuges spem fefellerunt, tamen et educamus et ducimus, adeoque adversus experimenta pertinaces sumus, ut bella victi et naufragi maria repetamus (Sen. Benef. 1, 1, 10).
37. Sociorum auxilia, propter acerbitatem atque injurias imperii nostri, aut ita imbecillam sunt, ut non multum nos juvare possint,

- aut ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab iis, neque committendum iis quidquam videatur (Cic. Fam. 15, 1, 5).
38. Nunquam in tantum convalescet nequitiam, nunquam sic contra virtutes conjurabitur, ut non philosophiae nomen venerabile et sacrum maneat (Sen. Ep. 14, 11).
39. Tuus ille amicus nos, ut ostendit, admödum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat: occulte, sed ita, ut perspicuum sit, invidet (Cic. Att. 1, 13, 4).
40. Hac in oppressione sermo in circulis dumtaxat et in conviviis est liberior, quam fuit: vincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint plenissima desperationis (Cic. Att. 2, 18, 2).
41. Virum bonum et magnum hominem (= Lentulum) perdidimus, nosque malo solatio, sed nonnullo tamen consolamur, quod ipsius vicem minime dolemus, sed quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio videatur ex ejus incendio esse ereptus (Cic. Att. 4, 6, 1).
42. Tanta altitudo aedificiorum est tantaeque viarum angustiae, ut neque adversus ignem praesidium, nec ex ruinis ullam in partem effugium sit (Sen. Contr. 2, 1 (9), 11 = p. 158, 17).
43. Facit avidos nimiam felicitas, nec tam temperatae cupiditates sunt unquam, ut in eo, quod contigit, desinant (Sen. Clem. 1, 1, 7).
44. Nullius rei finis est, sed in orbem nexa sunt omnia, fugiunt ac sequuntur. Diem nox premit, dies noctem, aestas in autumnum desinit, autumnus hiems instat, quae vere comescitur; omnia sic transeunt, ut revertantur. Nihil novi facio, nihil novi video (Sen. Ep. 24, 26).
45. Campestre iter est in terra, inter Tigrin et Euphraten jacenti, tam uberi et pingui, ut a pastu repelli pecora dicantur, ne satiata perimat (Curt. 5, 1, 12).
46. Adeo indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contrariam quum maxime facimus (Sen. Ep. 59, 11).
47. Arsaces urbem nomine Daram in monte Zapaortemon condit, cujus loci ea condicio est, ut neque munitius quicquam esse neque amoenius possit. Ita enim et praeruptis rupibus undique cingitur, ut tutelam loci nullis defensoribus egeat, et soli circumjacentis tanta ubertas, ut propriis opibus expleatur, et fontium silvarumque ea copia est, ut et aquarum abundantia irrigetur et venationum voluptatibus exornetur (Justin. 41, 5, 2).
48. Aspice solum, egentem, senem, omnibus praesidiis destitutum: nullam tibi contingere major ultio potest, quam si talis, est, ut illius etiam nos misereamur (Quint. Decl. 9, 18 = p. 219 Lemaire).
49. Spondeo tibi in meque recipio, eos esse M'. Curii mores eamque quum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum amicitia tua dignum sis existimaturus (Cic. Fam. 13, 17, 3).
50. Estne quisquam tanto inflatus errore, ut sibi se illam scire persuasit (Cic. Acad. 2, 36, 116).

915 (§§ 820—821)

1. Utinam eā fortunā reipublicae sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere! (Cic. Fam. 9, 24, 1).
2. Ita gubernā reipublicam, ut, natum esse te, cives tui gaudeant, sine quo nec beatus nec clarus nec tutus quisquam esse omnino potest (Cic. Phil. 1, 14, 35).
3. Qui reipublicae praefuturi sunt, duo Platōnis praecepta teneant: unum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut, quaecunque agunt, ad eam referant, obliti commodorum suorum, alterum, ut totum corpus reipublicae curent, ne, dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant (Cic. Off. 1, 25, 85).
4. Scitum est Graecorum praeceptum, sic deos opem esse poscendos, ut interea ab opere manum non amoveas (Casaubonus in commentario ad Persii Sat. 2, 41 = p. 146).
5. Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quaesita videatur (Cic. Off. 1, 23, 80).
6. Poena parricidii, more majorum, haec instituta est, ut parricidā, virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur cum cane, gallo gallinaceo et vipera et simia; deinde in mare profundum culleus jactatur (Digesta 48, 9, 9).
7. Omnia mea tela sic in te conicientur, ut nemo per tuum latus saucietur: in tuis pulmonibus ac visceribus haerebunt (Cic. Vatin. 5, 13).
8. Est mihi magnae curae, ut ita erudiatur Lucullus, ut patri respondeat (Cic. Fin. 3, 2, 8).
9. Habenda est ratio valetudinis, utendum exercitationibus modicis, tantum cibi ac potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur (Cic. Sen. 11, 36).
10. Hanc sanam ac salubrem formam vitae tenete, ut corpori tantum indulgeatis, quantum valetudini satis est (Sen. Ep. 8, 5).
11. Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum putes (Syr. 276).
12. Filium ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus (Nep. 10, 4, 3).
13. Nunc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam (Cic. Fam. 10, 3, 4).
14. Exercendum corpus et ita afficiendum est, ut oboedire consilio rationique possit in exsequendis negotiis et in labore tolerando (Cic. Off. 1, 23, 79).
15. Illud praecipendum fuit, ut eam diligentiam adhiberemus in amicitiiis comparandis, ut ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odisse possemus (Cic. Lael. 16, 60).

916 (§§ 820—821)

1. Quae est in hominibus tanta perversitas, ut, inventis frugibus, glande vescantur? (Cic. Or. 9, 31).
2. Nec ita claudenda res est familiaris, ut eam benignitas aperire

- non possit, nec ita reseranda. ut pateat omnibus. Modus adhibeatur (Cic. Off. 2, 15, 55).
3. Non ita nati sumus, ut caecae fortunae ludibria esse videamur, sed nostrā atque propriā utamur rationis et voluntatis libertate (Stallbaum, De consensione Leibnitii et Platonis etc., p. 4).
 4. Nullius hominis tantum est ingenium, ut omnibus rebus cognoscendis sufficiat (Ernesti Initia doctrinae solid. 444).
 5. Neque enim ita generati a natura sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur, sed ad severitatem potius et ad quaedam studia graviora et majora (Cic. Off. 1, 29, 103).
 6. *Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit* (Hor. Ep. 1, 1, 39).
 7. Nemo tam puer est, ut Cerberum timeat (Sen. Ep. 24, 18).
 8. Vitam non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit (Pin. N. H. 28, 2, 9).
 9. Nemo habet tam certam in beneficiis manum, ut non saepe fallatur (Sen. Ep. 81, 2).

917 (§§ 820—821)

1. Tanta subito tranquillitas exstitit, ut naves se ex loco commovere non possent (Caes. B. G. 3, 15, 3).
2. Tantus terror incidit ejus exercitui, ut fugae simile iter videretur (Caes. B. C. 3, 13, 2).
3. Repente perennis exaruit fons tantamque attulit oppidanis salutis desperationem, ut id non hominum consilio, sed deorum voluntate factum putarent ([Hirtius] B. G. 8, 43, 5).
4. Iphicrates fuit talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur (Nep. 11, 1, 1).
5. Romam tantus terror ex hac clade (=ad Trebiam flumen) perlatus est, ut jam ad urbem Romanam crederent hostem venturum (Liv. 21, 57, 1).
6. Vel pueri sentire poteramus, Crassum Graece sic loqui, nullam ut nosse aliam linguam videretur (Cic. De or. 2, 1, 2).
7. Tarquinius sic Servium diligebat, ut is ejus vulgo haberetur filius (Cic. Rep. 2, 21, 37).
8. Nemo potest valde dolere et diu: sic nos amantissimā nostri naturā disposuit, ut dolorem aut tolerabilem aut brevem faceret (Sen. Ep. 78, 7).
9. Plinius dicere solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset (Plin. Ep. 3, 5, 10).
10. Captivā a militibus adducitur ad Scipionem adultā virgo, adeo eximia formā, ut, quacunquē incedebat, converteret omnium oculos (Liv. 26, 50, 1).
11. Zeuxis fecit athletam, adeoque in illo sibi placuit, ut versum subscriberet celebrem ex eo, invisurum aliquem facilius, quam imitaturum (Plin. N. H. 35, 80, 63).

12. Ejusmodi tempus erat, ut homines vulgo impūne occiderentur (Cic. Amer. 29, 80).
13. *Nemo tam divos habuit faventes, Crastinum ut posset sibi polliceri* (Sen. Thy. 619).
14. Persarum reges voluptatis causā ita dividebant annum, ut hiēmē Babylōne, in Media aetatem agerent (Muretus, Or. 10=v. 2, p. 86).
15. Vetēres ipsi tantis laudibus Platōnem prosequēbantur, ut quasi quendam deum philosophorum eum appellare non dubitarent (Schuermann, De deo Platōnico, p. III).
16. Quis enim toto mari locus per hos annos aut tam firmum habuit praesidium, ut tutus esset, aut tam fuit abdītus, ut latēret? (Cic. Pomp. 11, 31).
17. Imperator Adriānus equos et canes sic amavit, ut eis sepulchra constitueret (Spartianus in vita Adriani c. 20).
18. Athenis Atticus sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur (Nep. 25, 3).
19. Aegyptus tantis segetibus induebatur, ut cum feracissimis terris certaret (Plin. Pan. 30, 1).
20. Agesilaus sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur (Nep. 17, 3, 6).
21. M. Antoninus philosophus tantum operis et laboris studiis impendit, ut corpus afficeret (Jul. Capitolinus in vita M. Antonini, 3, 7).
22. Caecīnam a puero sic semper dilexi, nullo ut cum homine conjunctius viverem (Cic. Fam. 6, 9, 1).
23. Is habitus animorum fuit, ut pessimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur (Tac. Hist. 1, 28).
24. Agesilāi domus sic erat instructa, ut in nulla re differret (a domo) cujusvis inōpis atque privati (Nep. 17, 7, 4).
25. Nunquam ita ad curas intentus fuit Vitellius, ut voluptatum oblivisceretur (Tac. Hist. 2, 67, 10).
26. Tantā variētās iis temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio aut periculo (Nep. 25, 10, 2).
27. L. Antonīnus Commōdus obiit morte subitā, atque adeo, ut strangulatus vel veneno interfectus putaretur, tantā execratione omnium, ut hostis humani generis etiam mortuus judicaretur (Eutrop. 8, 15 (7)).
28. Sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet (Cic. Fam. 12, 25, 4).
29. Hoc animo semper fui, ut invidiam virtute partam, gloriam, non invidiam putarem (Cic. Cat. 1, 12, 29).
30. Xenōphon Atheniensis eo libro, qui «Oeconomicus» inscribitur, prodidit, maritale conjugium sic comparatum esse naturā, ut non solum jucundissimā, verum etiam utilissimā vitae sociētās iniretur (Colum. 12, Praet. 1=p. 450 Nisard=Cic. fragm. p. 260 Klotz).
31. Ita maximis honoribus perfunctus es, ut te semper homines majoribus dignum judicarent (Mureti Or. 26=v. 1, p. 272).

1. Pythagōrae tanta veneratio ab auditoribus tributa est, ut, quae ab eo acceperant, in disputationem deducere nefas existimarent; quin etiam, interpellati ad reddendam causam, hoc solum respondebant, ipsum dixisse (Val. Max. 8, 15, Ext. 1).
2. Demosthēnem et Hyperīdem, satis constat, Philippi et Alexandri temporibus floruisse, ita tamen, ut utriusque superstites essent (Tac. Dial. 16, 21).
3. Augustus fuit in capite comendo tam incuriōsus, ut raptim compluribus simul tonsoribus operam daret ac modo tondēret, modo radēret barbam eoque ipso tempore aut legeret aliquid, aut etiam scriberet (Suet. Aug. 79, 1).
4. Calvisio Sabīno memoria tam mala erat, ut illi nomen modo Ulixis excideret, modo Achillis, modo Priāmi, quos tam bene noverat, quam paedagōgos nostros novimus (Sen. Ep. 27, 5).
5. Ut est iste (=Verres) profectus, quacunque iter fecit, ejus modi fuit, non ut legatus populi Romani, sed ut quaedam calamitas pervadere videretur (Cic. Verr. 1, 17, 44).
6. P. Sulpicii tantā in dicendo gravitas, tantā jucunditas, tantā brevitās fuit, ut posset, vel ut prudentes errarent, vel ut boni minus bene sentirent, perficere dicendo (Cic. Har. 19, 41).
7. Alcibiādes disertus (fuit), ut in primis dicendo valeret, quod tantā erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei posset resistere (Nep. 7, 1, 2).
8. Atticus sic Graece loquebatur, ut Athēnis natus esse videretur; tantā autem suavitas erat sermonis Latini, ut apparēret, in eo nativum quandam lepōrem esse, non ascitum (Nep. 25, 4, 1).
9. M. Livius Drusus consuli, legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut sanguis efflueret e naribus (Aur. Vict. Vir. III. 66).
10. Post occisum Gajum Caesarem, quem Cassius et Brutus aliique conjurati interfecerunt, multā portentata sunt visa: Tibēris etiam ita crevit, ut prodigii loco haberetur (Porphyr. ad Hor. Od. 1, 2=p. 4, v. 8).
11. Romā me ita accepit, ut non modo omnium generum, aetatum, ordinum omnes viri ac mulieres omnis fortunae ac loci, sed etiam moenia ipsa viderentur et tecta urbis ac templa laetari (Cic. Pis. 22, 52).
12. M. Antonīnus philosophus tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet ac sepulchra eorum adītū, hostiis, floribus semper honoraret (Jul. Capitolinus in vita M. Antonini 3, 5).
13. Socrāti ita sunt Stoīci assensi, ut et, quicquid honestum esset, id utile esse censerent, nec utile quidquam, quod non honestum (Cic. Off. 3, 3, 11).
14. Simultates Caesar nullas tam graves excepit unquam, ut non, occasione oblātā, libens deponeret (Suet. Caes. 73).

15. L. Tarquinius propter humanitatem atque doctrinam Anco regi familiāris est factus usque eo, ut consiliorum omnium particeps et socius paene regni putaretur (Cic. Rep. 2, 20, 35).
16. Socrātes ita in iudicio capitis pro se ipse dixit, ut non supplex aut reus, sed magister aut dominus videretur esse iudicum (Cic. De or. 1, 54, 231).
17. Socrātes, paene in manu jam mortiferum illud tenens poculum locutus ita est, ut non ad mortem trudi, verum in caelum videretur ascendere (Cic. Tusc. 1, 29, 71).
18. Magnā et variā res est eloquentiā neque adhuc ulli sic indulsit, ut totā contingeret; satis felix est, qui in aliquam ejus partem receptus est (Sen. Contr. 1, 3, p. 244, 23).
19. L. Piso tantā virtute atque integritate fuit, ut etiam illis optimis temporibus, quum hominem invenire nequam neminem posses, solus tamen Frugi nominaretur (Cic. Font. 13, 29).
20. Brutus noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit tamque inopinātas, ut eae quum per se gratae essent, tum ornatiores propter celeritatem (Cic. Fam. 12, 5, 1).
21. Tantā universae Galliae consensio fuit libertatis vindicandae et pristinae belli laudis recuperandae, ut neque beneficiis neque amicitiae memoriā moverentur, omnesque et animo et opibus in id bellum incumbērent (Caes. B. G. 7, 76, 2).
22. Populum Romanum egit in furōrem praetexta C. Caesaris, praelatā in funēre cruentā. Sciebat, interfectum eum, corpus denique ipsum impositum lecto erat, vestis tamen illā sanguine madens, ita repraesentavit imaginem sceleris, ut non occisus esse Caesar, sed tum maxime occīdi videretur (Quint. 6, 1, 31).
23. P. Decius, quum consul esset, devōvit se et in aciem Latinorum irrūpit armatus. Quo ejus facto superati sunt et deleti Latini. Cujus mors ita gloriōsā fuit, ut eandem concupisceret filius (Cic. Div. 1, 24, 51).
24. Gallorum eā tempestate (circa annum CDLXXVIII ab U. c.) tantae fecunditatis juvenus fuit, ut Asiam omnem, velut exāmen aliquod, implērent. Denique neque reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu ulla bella gesserunt, neque, pulsi regno, ad alios, quam ad Gallos, confugerunt. Tantus terror Gallici nominis et armorum invictae felicitatis erat, ut neque hi majestatem suam tutam, neque illi amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque, in auxilium a Bithyniae rege invocati, regnum cum eo, partā victoriā, dividerunt eamque regionem Gallograeciam cognominaverunt (Justin. 25, 2, 8).
25. Eā fato quodam data nobis sors est, ut magnis omnibus bellis victi vicerimus (Liv. 26, 41, 9).
26. Tantā opibus Etruriā erat, ut jam non terras solum, sed mare etiam per totam Italiae magnitudinem, ab Alpibus ad fretum Siculum, famā nominis sui impletset (Liv. 1, 2, 5).

Предложения следствия с *ut consecutivum* без указательного слова в управляющем предложении

919 (§ 822)

1. Simul atque editi in lucem sumus, in summa opinionum perversitate versamur, ut paene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur (Cic. Tusc. 2, 1, 2).
2. Pythagōras remanēre animos docet, sed ex corporibus in alia corpora migrare, ut idem sit forte hodie gallus gallinaceus, qui tempore belli Trojāni fuit Agamemnon (Muretus Or. 1=v. 1, p. 14).
3. Magna vis est conscientiae, et magnā in utramque partem, ut neque timeant, qui nihil commiserint, et poenam semper ante oculos versari putent, qui peccarint (Cic. Mil. 23, 61).
4. Flumen est Arar, quod per fines Aeduum et Sequanorum in Rhodānum influit, incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat, judicari non possit (Caes. B. G. 1, 12, 1).
5. Rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut, quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur, nec omnia apud priores meliora, sed nostrā quoque aetas multā imitandā postēris tulit (Tac. Ann. 3, 55, 18).
6. C. Duillius consul adversus classem Poenorum prospere pugnavit, primusque omnium Romanorum ducum navalis victoriae duxit triumphum. Ob quam causam ei perpetuus honos habitus est, ut revertenti a cena, tibicine canente, funale praeferretur (Periocha libri 17 Livii).

920 (§ 822)

1. Bonā nemini horā est, ut non alicui sit malā (Syr. 59).
2. Non erat illi terreum pectus, ut haec pati posset aequo animo (Quint. Decl. 6, 19=p. 152 Lemaire).
3. Nec tamen omnes possunt esse Scipiōnes aut Maximi, ut urbium expugnationes, ut pedestres navalesve pugnas, ut bella a se gesta, ut triumphos recordentur (Cic. Sen. 5, 13).

921 (§ 822)

1. Sine me vocari pessimum, ut dives vocer (Poēta apud Sen. Ep. 115, 14).
2. Regnare nolo, liber ut non sim mihi (Phaedr. 3, 7, 27).

922 (§§ 824—825)

1. Haec libertas ut laetior esset, proximi regis superbiā fecerat. Nam priores ita regnarunt, ut haud immerito omnes deinceps conditores partium certe Urbis numerentur (Liv. 2, 1, 2).

2. Ita ad hoc aetatis a pueritia fui, ut omnes labores et pericula consuetam habeam (Sall. Jug. 85, 7).
3. Nero eo dedecore reliquum vitae egit, ut pigeat pudeatque memorare, hujuscemodi quemquam, nedum rectorem gentium, fuisse (Aur. Vict. De Caes. 5, 4).
4. Hi viri hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur eandem fortunam, si res cogat, recusare (Cic. Fam. 6, 4, 4).
5. Atticus adolescens seni Sullae fuit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixit, ut judicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus (Nep. 25, 16, 1).
6. Cum A. Caecina tanta mihi familiaritas consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit (Cic. Fam. 6, 9, 1).
7. Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis debet, ut aliquid ex illo vacet perdere (Sen. Ep. 117, 32).
8. Ea invasit homines habendi cupiditas, ut possideri magis a divitiis, quam eas possidere videantur (Plin. =Oss. 57).
9. Hoc tempore ita magna utrimque copia, ita paratae ad depugnandum esse dicuntur, ut, uterunque vicerit, non sit mirum futurum (Cic. Fam. 6, 4, 1).
10. Sic Bassum diligimus, ut eum omni labore simus juvaturi (Plin. Ep. 4, 15, 13).

923 (§ 826)

1. Dionysius utrumque jussit interfici. Atque eo facto sic doluit, nihil ut tulerit gravius in vita; quem enim vehementer amarat, occiderat (Cic. Tusc. 5, 20, 60).
2. Quae fuit unquam tam bene conscripta vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? (Erasm. v. 2, p. 75).
3. Italiae cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantae justitiae fuisse dicitur, ut neque servierit quisquam sub illo, neque quicquam privatae rei habuerit, sed omnia communia et indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset (Justin. 43, 1, 3).
4. Augustus Urbem, neque pro majestate imperii ornatam, et inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure sit gloriaus, marmoream se relinquere, quam latericiam accepisset (Suet. Aug. 28, 3).
5. In Phocione tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis sepultus est (Nep. 19, 4, 4).
6. Epaminondas paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil praeter gloriam ceperit (Nep. 15, 3, 4).
7. Summam difficultate rei frumentariae affectus est exercitus, usque eo, ut complures dies frumento milites caruerint et pecore; ex longinquioribus vicis adacto, extremam famem sustentarent (Caes. B. G. 7, 17, 3).
8. Hannibal velut hereditate relictum odium paternum erga Roma-

- nos sic conservavit, ut prius animam, quam id, deposuerit (Nep. 23, 1, 3).
9. Hoc ostentum habuit hanc vim, ut Dionysius paucis post diebus regnare coeperit (Cic. Div. 1, 23, 73).
10. Timoleon, quum aetate jam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit (Nep. 20, 4, 1).
11. Neminem prope magnorum virorum optimum et utilem filium reliquisse, satis claret. Denique aut sine liberis interierunt, aut tales habuerunt plerique, ut melius fuerit de rebus humanis sine posteritate discedere (Script. sex hist. Aug.: Spartiani Severus. c. 20, 4).
12. Atticus cum eo, quem puerum in ludo cognorat (=cognoverat), adeo conjuncte vixit, ut ad extremam aetatem amicitiam eorum creverit (Nep. 25, 10, 3).
13. Epaminondas pecuniae adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit (Justin. 6, 8, 6).
14. Iphicrates nusquam culpam male rem gessit, semper consilio vicit tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit (Nep. 11, 1, 2).

924 (§ 827)

1. Caecus miserior est, quam ut invisus sit, timidior est, quam ut oderit (Quint. Decl. 1, 6, =p. 10 Lemaire).
2. Virtus ejus ac doctrina major est, quam ut a me praedicari possit (Morus, Utopia p. 8, 4).
3. Isocrates majore mihi ingenio fidetur esse, quam ut cum orationibus Lysiae comparetur (Cic. Or. 13, 41).
4. Ipsum illud, quod vocatur mori, quo animam discedit a corpore, brevius est, quam ut sentiri tanta velocitas possit (Sen. Prov. 6, 9).
5. Gravis sopor etiam somnia exstinguit animumque altius mergit, quam ut in ullo intellectu sui sit (Sen. Ep. 1, 53, 7).
6. Major sum et ad majora genitus, quam ut mancipium sim mihi corporis (Sen. Ep. 65, 21).

925 (§ 828)

1. Pythagoras et Plato mortem ita laudant, ut fugere vitam vetent atque id contra foedus fieri dicant legemque naturae (Cic. Scaur. 4, 5).
2. Aristoteles et Xenocrates ita non sola virtute finem bonorum con-

tineri putant. ut rebus tamen omnibus virtutem antepōnant (Cic. Fin. 4, 18, 49).

3. Caligūlā in adulescentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnunquam subita defectione ingrēdi, stare, colligere semet vix posset (Suet. Calig. 50, 2).
4. Dissensit cum Mario, clarissimo cive, consul nobilissimus et fortissimus, L. Sulla; horum uterque ita cecidit victus, ut victor idem regnaverit (Cic. Har. 25, 54).

926 (§ 829)

Non possunt unā in civitate multi rem ac fortunas amittere, ut non plures secum in eandem trahant calamitatem (Cic. Pomp. 7, 19).

927 (§ 830)

1. Tantum abest, ut scribi contra nos nolimus, ut id etiam maxime optemus (Cic. Tusc. 2, 2, 4).
2. Tantum abest, ut haec bestiarum etiam causā paratā sint, ut, ipsas bestias hominum gratiā generat as esse, videamus (Cic. N. D. 2, 63, 158).
3. Tantum abest, ut aliquam mihi bonam gratiam quaesisse videar, ut multas me etiam simultates intellegam suscepisse (Cic. Pomp. 24, 71).
4. Tantum abest ab eo, ut malum mors sit, ut verear, ne homini nihil sit non malum aliud certe, sed nihil bonum aliud potius, si quidem vel di ipsi vel cum dis futuri sumus (Cic. Tusc. 1, 31, 76).
5. Tantum afuit, ut illorum (=Rhodiorum) praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, commeātu, aquā denique prohiberentur nostri milites (Cic. Fam. 12, 15, 2).
6. Tantum afuit, ut civilia certamina terror externus cohiberet, ut contra eo violentior potestas tribuniciā esset (Liv. 6, 31, 4).
7. Mens humanā, tantum abest, ut specūlo plano, aequali, claro similis sit, quod rerum radios sincere excipiat et reflectat, ut potius sit instar specūli alicujus incantati, pleni superstitionibus et spectris (Bacon, De augmentis scientiarum, 5, 4).
8. Nepos Cornelius ad Ciceronem ita scribit: «Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitae philosophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. Video enim, magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere» (Nep. fragm. 46 = p. 126 ed. Halm = Lactant. Inst. 3, 15, 10).

ВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Вопросительные предложения прямые
с местоимениями и наречиями

928 (§§ 836—842)

1. *Quis plurimum habet? Is, qui omnium minimum cupit* (Syri appendix, 69).
2. *Quid consilii datis?* (Cic. Acad. 2, 45, 138).
3. *Quale illud iter? Quis dux viae?* (Tac. Hist. 4, 62, 6).
4. *O quantum caliginis mentibus nostris obicit magnā felicitas!* (Sen. Brev. 13, 7).
5. *Quotusquisque adulescentium nostrorum vel aetati alterius, vel auctoritati, ut minor, cedit? Statim sapiunt, statim sciunt omnia, neminem verentur, imitantur neminem, atque ipsi sibi exempla sunt* (Plin. Ep. 8, 23, 3).
6. *Quotaquaque felicitatem civitas pertulit?* (Sen. Ep. 91, 7).
7. *Unde tibi haec nota sunt?* (Cic. Pis. 28, 68).
8. *Cur non mitto meos tibi, Pontiliāne, libellos? Ne mihi tu mittas, Pontiliāne, tuos* (Mart. 7, 3).
9. *Cur celatis, quasi turpe aliquid, sententiam vestram?* (Cic. Acad. 2, 18, 60).
10. *Quare vitiā sua nemo confitetur?* (Sen. Ep. 53, 8).
11. *Quare ille philosophiae studiōsus est, et tam dives vitam agit? Quare opes contemnendas dicit, et habet? Vitam contemnendam putat, et tamen vivit? Valetudinem contemnendam et tamen illam diligentissime tuetur atque optimam mavult?* (Sen. Vita 21, 1).
12. *Quotiens te pater ejus domu sua eiecit? quotiens custōdes posuit, ne limen intrares?* (Cic. Phil. 2, 18, 45).
13. *Quotiens felicitatis et causā et initium fuit, quod calamitas vocabatur?* (Sen. Ep. 110, 3).
14. *Ecquandone, inquit Drusus, similem mei civem habebit respública?* (Vell. 2, 14, 2).
15. *Qui possum non cupere verum invenire, quum gaudeam, si simile veri quid invenerim?* (Cic. Acad. 2, 20, 66).
16. *Qui convēnit in minore negotio legem timere, quum eam in majore neglexeris?* (Sall. Cat. 51, 24).
17. *Quid per agros vagamur? Quin urbes et moenia aggredimur?* (Liv. 10, 17, 2).
18. *Quid mortem congēmis ac fles? Cur non, ut plenus vitae conviva, recēdis, Aequo animoque capis secūram, stulte, quiētem?* (Lucret. 3, 947, 951).
19. *Quid fles et madidos lacrimis corrumpis ocellos?* (Ov. Am. 3, 6, 57).
20. *Quid tumultuaris, soror? quid insānis?* (Cic. Cael. 15, 36).

21. Quin taces? (Pl. Persa 730).
22. Quin vocasti hominem ad cenam? (Pl. Stich. 576).
23. Quin, quod est ferendum, fers? (Ter. Ph. 429).
24. A. Nostrum amicum noras Simulum, aequalem?—B. Quidni? (Ter. Ad. 465.)
25. A. Nostin porticum apud macellum hac deorsum?—B. Quidni noverim? (Ter. Ad. 573).

Вопросительные предложения прямые с *ne*

929 (§ 845)

1. Potestne bonum cuiquam malo esse? (Cic. Parad. 1, 1, 7).
2. Videsne navem illam? (Cic. Acad. 2, 25, 81).
3. Scisne, me de rebus mihi notissimis dicere? (Cic. Phil. 2, 18, 45).
4. Quid? si tyrannidem occupare, si patriam prodere conabitur pater, silebitne filius? (Cic. Off. 3, 23, 90).
5. Videturne (Socrátes) omnem beatam vitam in una virtute ponere? (Cic. Tusc. 5, 12, 35).
6. Potestne rerum major esse dissensio? (Cic. Fin. 3, 13, 44).
7. Poteratne tantus animus efficere non jucundam senectutem? (Cic. Sen. 16, 56).
8. Estne quisquam tanto inflatus errore, ut sibi se illa scire persuaserit? (Cic. Acad. 2, 36, 116).
9. *Vivere naturae si convenienter oportet, Novistinē locum potiore rure beato?* (Hor. Ep. 1, 10, 12).
10. Tunc, trium litterarum homo, me vituperas? (fur) (Pl. Aul. 325).
11. *Usque adeone mort miserum est?* (V. Aen. 12, 646).
12. Quod omnibus necesse est, idne miserum esse uni potest? (Cic. Tusc. 1, 49, 119).
13. Apollinemne tu Delium spoliare ausus es? Illine tu templo, tam antiquo, tam sancto, manus impias ac sacrilegas afferre conatus es? (Cic. Verr. 1, 18, 47).
14. Quid? qui pecuniae cupiditate, qui voluptatum libidine feruntur, iis nullane est adhibenda curatio? (Cic. Tusc. 3, 2, 4).
15. Quid? mundum praeter hunc unquamne vidisti? Negabis (Cic. N. D. 1, 34, 96).
16. Quae est civitas? Omnisne etiam fugitivorum ac latronum congregata unum in locum multitudo? Certe negabis (Cic. Parad. 4, 1, 27).
17. Nihilne prodest oratori juris civilis scientia? (Cic. De or. 1, 59, 250).
18. Verresne habebit domi suae candelabrum Jovis, e gemmis auroque perfectum? (Cic. Verr. 4, 32, 71).
19. Sapiensne non timeat, ne patria deleatur? non doleat, si deleta sit? (Cic. Acad. 2, 44, 135).
20. *Quisquamne regno gaudet? O fallax bonum,*

Quantum malorum fronte quam blandā legis! (Sen. Oed. 6).

21. Omniane viris bonis, quae facere possunt, facienda sunt? Etiamne, si turpia, si perniciosā erunt, si facere omnino non licebit? (Cic. Phil. 13, 6, 14).
22. Si quem subita deprehenderit valetudo, oratoremne consulet? (Quint. Decl. 268=p. 105 Lemaire).

Вопросительные предложения прямые с *num*

930 (§ 846)

1. Num quis, quod bonus vir esset, gratias dis egit unquam? At quod dives, quod honoratus, quod incolūmis (Cic. N. D. 3, 36, 87).
2. Quid vos agitis? Num sermonem vestrum aliquem dirēmit noster interventus? (Cic. Rep. 1, 11, 17).
3. Num eloquentia Platōnem superare possumus? (Cic. Tusc. 1, 11, 24).
4. Num aliquis dolor aut omnino post mortem sensus in corpore est? (Cic. Tusc. 1, 34, 82).
5. Num imperatorum scientia nihil est, quia summus imperator nuper fugit, amisso exercitu? (Cic. Div. 1, 14, 24).
6. Num ex Aegypto aut Syria frumentum Romam missurus es? (Cic. Verr. 3, 74, 172).
7. Quid? Talpam num desiderare lumen putas? (Cic. Acad. 2, 25, 81).
8. Numquid ergo quisquam amat lucri causa? (Sen. Ep. 9, 11).
9. Num horum senectus miserabilis fuit, qui se agri cultione oblectabant? (Cic. Sen. 16, 56).
10. Bonā facile mutantur in pejus; num quando in bonum vertēris vitia? (Quint. 1, 1, 5).
11. Sus rostro si humi A litteram impresserit, num propterea suspicari poteris Andromācham Ennii ab ea posse describi? (Cic. Div. 1, 13, 23).
12. Nihil est mundo melius in rerum natura; ne in terris quidem urbe nostra. Num igitur idcirco in urbe esse rationem, cogitationem, mentem putas? Aut, quoniam non sit, num idcirco existimas formicam anteponendam esse huic pulcherrimae urbi, quod in urbe sensus sit nullus, in formica non modo sensus, sed etiam mens ratio, memoria? (Cic. N. D. 3, 9, 21).

Вопросительные предложения прямые с *nonne*

931 (§ 847)

1. Nonne te miseret mei? (Ter. Andr. 869).
2. Quid? gubernatores nonne falluntur? (Cic. Div. 1, 14, 24).
3. Nonne tibi satis reipublicae prodesse videor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? (Cic. Att. 2, 1, 7).

4. Nonne satius est mutum esse. quam quod nemo intellegat dicere? (Cic. Phil. 3, 9, 22).
5. Aristides nonne ob eam causam expulsus est patriam, quod praeter modum justus esset? (Cic. Tusc. 5, 36, 105).
6. Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare, foris sapere, tibi non posse te auxiliari? (Ter. Heaut. 923).
7. Si te rogavero aliquid, nonne respondebis? (Cic. Tusc. 1, 8, 17).
8. Nonne emori per virtutem praestat, quam vitam miseram atque inhonestam per dedecus amittere? (Sall. Cat. 20, 9).
9. Sed quid poetas? Opifices post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciem inclusit in clipeo Minervae, quum inscribere non liceret? Quid? Nostri philosophi nonne in iis libris ipsis, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? (Cic. Tusc. 1, 15, 34).
10. Nonne ipsum caput et supercilia illa, penitus abrasa, olere malitiam et clamitare calliditatem videntur? Non ab imis unguibus usque ad verticem summum ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? Qui idcirco capite et superciliis semper est rasis, ne ullum pilum viri boni habere dicatur (Cic. Com. 7, 20).
11. Nonne, ut ignis, in aquam coniectus, continuo restinguitur et refrigeratur, sic refervens falsum crimen, in purissimam et castissimam vitam collatus, statim concidit et exstinguitur? (Cic. Com. 6, 17).
12. Quid vero? Qui ingenuis studiis atque artibus delectantur, nonne videmus eos nec valetudinis nec rei familiaris habere rationem omniaque perpeteri, ipsam cognitionem et scientiam captos? (Cic. Fin. 5, 18, 48).
13. Nonne, si locuturus es cum aliquo quamlibet docto, uno tamen, minus commoveris, quam si cum multis vel indoctis? Opinor, quia in numero ipso est quoddam magnum collatumque consilium, quibusque singulis iudicii parum, omnibus plurimum (Plin. Ep. 7, 17, 8, 10).
14. Quid? ex philosophis nonne optimus et gravissimus quisque confitetur, multam se ignorare et multam sibi etiam atque etiam esse discenda? (Cic. Tusc. 3, 28, 69).

**Вопросительные предложения прямые одночленные
без вопросительного слова**

932 (§ 848)

1. Hodie uxorem ducis? (Ter. Andr. 322).
2. Non omnes homines aliquo errore ducuntur? (Plin. Ep. 9, 12, 1).
3. Non arboribus consistit Italia, ut totam pomarium videatur? (Varro, R. R. 1, 2, 6).

4. Non vis esse justus sine gloria? (Sen. Ep. 113 32).
5. Infelix est Fabricius, quod rus suum, quantum a republica vacavit, fodit? (Sen. Prov. 3, 6).
6. Tu non intelleges, te querelis cotidianis nihil proficere? (Cic. Fam. 5, 14, 2).
7. Talis est animorum nostrorum confusio, qualis Lucretio visa est:
*«Nam, veluti pueri trepidant atque omnia caecis
In tenebris metuunt, ita nos in luce timemus»* (Lucr. 2, 55).
Quid ergo? Non omni puero stultiores sumus, qui in luce timemus? (Sen. Ep. 110, 6).
8. A. Frigus intolerabile est corpori nudo. — B. Quid ergo? Non pelles ferarum et aliorum animalium a frigore satis abunde defendere queunt? Non corticibus arborum pleraeque gentes tegunt corpora? Non avium plumae in usum vestis conseruntur? Non hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murum, quae tactu mollia et impenetrabilia ventis sunt? (Sen. Ep. 90, 16).
9. Matrum in liberos, virorum in uxores scelera cernitis? (Cic. Scaur. 7, 13).
10. Quid? Tu ignoras, arbores magnas diu crescere, una hora exstirpari? (Curt. 7, 8, 14).
11. Quid? In nubibus nunquam animadvertisti leonis formam aut hippocentauri? (Cic. Div. 2, 21, 49).
12. Quid? Tu putas, poetas, quae sentiunt, scribere? (Sen. Contr. 6, 8 = p. 291, 11).

**Вопросительные предложения прямые с ut,
высказанные с негодованием**

933 (§ 849)

1. Egone ut meorum liberum ac prolis meae Fundam crudem? (Sen. Med. 229).
2. Egone ut te interpellem? (Cic. Tusc. 2, 18, 42).
3. Oh, tibi ego ut credam, furcifer? (Ter. Andr. 618).
4. Egone, cui daturus non sum (filiam), ut ei despondeam? (Ter. Heaut. 784).
5. Eine ego ut advorser? (Ter. Andr. 263).
6. Egone illam ut non amem? Egone illi ut non bene velim? (Pl. Truc. 441).
7. Meane ancillam libera ut sit? (Pl. Curc. 616).

Вопросительные предложения прямые,
двойные с *utrum* — *an*

934 (§ 850)

1. *Utrum* de imperatōre populi Romani, an de Hannibāle loquimur? (Cic. Att. 7, 11, 1).
2. *Utrum* amicitias clarorum virorum calamitati hominibus, an ornamento esse mavultis? (Cic. Balb. 28, 65).
3. Quid igitur te, Marcia, movet? *Utrum* quod filius tuus decessit, an quod non diu vixit? (Sen. Marc. 19, 3).
4. *Utrum* eā vestrā, an nostrā culpā est? (Cic. Acad. 2, 29, 95).
5. *Utrum* superbiorem te pecuniā facit, an quod te imperator consūlit? (Cic. Fam. 7, 13, 1).
6. *Utrum* pro ancilla me habes, an pro filia? (Pl. Persa 341).
7. *Utrum* tu amicis hodie, an inimicis tuis daturus es cenam? (Pl. Pseud. 879).
8. *Utrum* merito mihi istā accidunt, an immerito? Si merito, — non est contumeliā, iudicium est. Si immerito, — illi, qui injustā facit, erubescendum est (Sen. Const. 16, 3).
9. Quum haec omnia faceres, diceres, administrares, *utrum* animos sociorum ab republica removebas et abalienabas, an non? (Ad Herenn. 4, 15, 22).
10. Corinthiis bellum indicamus, an non? (Cic. Inv. 1, 12, 17).

Вопросительные предложения прямые,
двойные с *ne* — *an*

935 (§ 850)

1. A. Malum mihi videtur esse mors. — B. Iisne, qui mortui sunt, an iis, quibus moriendum est? (Cic. Tusc. 1, 5, 9).
2. Terra, quae cum maxima largitate fundit, eā ferarumne, an hominum causā gignere videtur? (Cic. Off. 2, 62, 156).
3. Satisne videor vim verborum tenere, an sum etiam nunc vel Graecē loqui vel Latine docendus? (Cic. Fin. 2, 5, 15).
4. *Divitiisne* homines, an sum virtute beati (Hor. Sat. 2, 6, 74).

Вопросительные предложения прямые, двойные с *an* во втором члене, без вопросительного слова в первом

936 (§ 850)

1. Quid igitur? Haec verā, an falsā sunt? Si, te mentiri, dicis idque verum dicis, mentiris, an verum dicis? (Cic. Acad. 2, 29, 95).
2. Xenophon Socraticus in ea militia, quā cum Cyro minore perfunctus est, suā scribit somnia, quorum eventus mirabiles existi-

terunt. Mentiri Xenophontem, an delirare dicemus? (Cic. Div. 1, 25, 54).

3. Noster hic populus, cuius imperio jam orbis terrae tenetur, iustitiā, an sapientiā est e minimo omnium maximus factus? (Cic. Rep. 3, 15, 24).
4. Uter est divitior: cui deest, an cui superat? qui eget, an qui abundat? (Cic. Parad. 6, 3, 49).
5. *Utrum* gravius est: oleum, an aquā? (Erasm. 2, 227).
6. Cum homine crudeli nobis res est, an cum fera atque immāni belua? (Cic. Verr. 5, 42, 109).
7. Quae tristitiā, milites, haec est? Hostem, an me, an vos ignoratis? (Liv. 6, 7, 3).
8. Si non deum (=deorum) irā nec fato, sed culpā perimus ad Cannas, cuius tandem eā culpā fuit? Militum, an imperatorum? (Liv. 25, 6, 6).

Вопросительные предложения прямые, одночленные с *an*

937 (§ 852)

1. An vero obliti estis, iudices, inimicorum Milōnis sermones et opiniones? (Cic. Mil. 23, 62).
2. Quidnam, beneficio provocati, facere debemus? An imitari agros fertiles, qui multo plus effērent, quam acceperunt? (Cic. Off. 1, 15, 47).
3. An non pulchrum est imitari naturam? (Erasm. 1, 268).
4. An potest cognatio ullā propior esse, quam patriāe, in qua etiam parentes continentur? (Cic. Phil. 5, 2, 6).
5. An tu civem ab hoste natura ac loco, non animo factisque distinguis? (Cic. Parad. 4, 2, 30).
6. An quisquam potest sine perturbatione mentis irasci? (Cic. Tusc. 4, 24, 54).
7. An, si quis atro dente me petiverit, Inultus ut flebo puer? (Hor. Epod. 6, 15).
8. An quisquam est alius liber: nisi ducere vitam Cui licet, ut libuit? Licet, ut vōlo, vivere: non sum Liberior Bruto? (Pers. 5, 83).
9. An quisquam potest probare, quod cognitum non habet? (Cic. Fin. 5, 26, 76).
10. A. An non ego dixi, esse hoc futurum? — B. Dixti (=dixisti) (Ter. Andr. 621).
11. An deum aliquem protecturum vos rapturumque hinc putatis? (Liv. 3, 28, 4).

938 (§ 853)

1. Scio, quid velis (Plaut. Persa 730).
2. Dic, quid velis (Erasm. 1, 38).
3. Nescis, quam doleam (Ter. Heaut. 934).
4. Quid agas, scire cupio (Cic. Fam. 2, 14).
5. Quaerunt a me, ubi sit pecuniā (Cic. Cluent. 26, 72).
6. Quaerere a nobis soletis, quae vitā deorum sit, quaeque ab iis degatur aetas (Cic. N. D. 1, 19, 50).
7. Senes omnia, quae curant, meminerunt: qui sibi, cui ipsi debeant (Cic. Sen. 7, 21).
8. Te non novimus, nescimus, qui sis, nunquam te antea vidimus (Cic. Div. in Caec. 6, 20).
9. Audi, moriens quid dicat Epicūrus, ut intellegas, facta ejus cum dictis discrepare (Cic. Fin. 2, 30, 96).
10. Quaeris a me, quid pro fratre meo facere possim (Cic. Planc. 28, 69).
11. Dic mihi, quare lunā dissimillimum soli lumen accipiat, quum accipiat a sole, — quare modo rubeat, modo palleat. Dic mihi, quare omnes stellae inter se dissimilem habeant aliquatēnus faciem (Sen. Nat. quaest. 7, 27, 1).
12. Democritus optimis verbis causam explicat, cur ante lucem galli canant (Cic. Div. 2, 26, 57).
13. Non intellegunt homines, quam magnum vectigal sit parsimoniā (Cic. Parad. 6, 3, 49).
14. Propēra per deos! Scis, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate (Cic. Ep. ad Brut. 1, 15, 12).
15. Docebo, quomodo fieri dives celerrime possis (Sen. Ep. 119, 1).
16. Quomodo istum disertum dicatis, nescio: tria verba non potest jungere (Sen. Ep. 40, 9).
17. Quid quisque nostrum de se loquatur, non est sane requirendum: boni viri iudicent (Cic. Vatin. 4, 9).
18. Videant, quam me nihil minae, nihil supplicia ipsa moveant (Quint. Decl. 253 = p. 41 Lemaire).
19. Quid facere possim, loquere (Sen. Med. 515).
20. O miser, quum re, tum hoc ipso, quod non sentis, quam miser sis! (Cic. Phil. 13, 17, 34).
21. Nec vero me fugit, quam sit acerbum, parentum scelēra filiorum poenis lui (Cic. Ep. ad Brut. 1, 12, 2).
22. Cygni, providentes, quid in morte boni sit, cum cantu et voluptate moriuntur (Cic. Tusc. 1, 30, 73).
23. An tu ad domos nostras non censes pertinēre — scire, quid agatur et quid fiat domi? (Cic. Rep. 1, 13, 19).
24. Nec sine philosophorum disciplīna possumus iudicare, quae vera, quae falsa sint (Cic. Or. 4, 16).

25. Egregie Horatius negat, ad sitim pertinēre, quo pocūlo aquā aut quam eleganti manu ministretur (Sen. Ep. 119, 14).
26. Vides, Epicūrum quanto opere non tantum eruditiores, sed haec quoque imperitorum turbā miretur (Sen. Ep. 79, 15).
27. Difficile dictu est, quanto opere conciliet animos hominum comitas affabilitasque sermonis (Cic. Off. 2, 14, 48).
28. In nostrāne potestate est, quid meminerimus? (Cic. Fin. 2, 32, 104).
29. Videtisne, ut eos (=impios) agitent Furiae neque consistere usquam patiantur? (Cic. Amer. 24, 66).
30. Videtis, ut senectus non modo languida atque iners non sit, verum etiam sit operosa (Cic. Sen. 8, 26).
31. Cottidianae vitae consuetudo, cujusque ingenium ut sit, declarat maxime (Ter. Heaut. 283).
32. Expertus novi, quantā crux sit amor (Erasm. 1, 160).
33. Fur facile, quem observat, videt; custos, qui fur sit, nescit (Pl. Rud. 385).
34. Sanus est, qui scit, quid sit insaniā (Apul. Apologia = Ht. p. 205).
35. Quantā verborum nobis paupertas, imo egestas sit, nunquam magis, quam hodierno die, intellexi (Sen. Ep. 58, 1).

939 (§ 853)

1. Quid deceat vos, non quantum liceat vobis, spectare debetis (Cic. Rab. Post. 5, 11).
2. Incertum est, quo te loco mors expectet: itaque tu illam omni loco expecta (Sen. Ep. 26, 7).
3. Ratio docet et explanat, quid faciendum fugiendumve sit (Cic. Off. 1, 28, 101).
4. Quod quis crebro videt, non miratur, etiamsi, cur fiat, nescit (Cic. Div. 2, 22, 49).
5. Qui beatus est, non intellego, quid requirat, ut sit beatior (Cic. Tusc. 5, 8, 23).
6. Acute disputantis illud est, non quid quisque dicat, sed quid cuique dicendum sit videre (Cic. Tusc. 5, 10, 28).
7. Non video, quomodo sedare possint mala praesentia praeteritae voluptates (Cic. Tusc. 5, 26, 74).
8. Mihi non tam facile in mentem venire solet, quare verum sit aliquid, quam quare falsum (Cic. N. D. 1, 21, 57).
9. Omnibus fere in rebus, quid non sit, citius, quam quid sit, dixerim (Cic. N. D. 1, 21, 60).
10. Hoc sum contentus, quod, etiamsi, quomodo quidque fiat, ignōrem, quid fiat, intellego (Cic. Div. 1, 9, 16).
11. Quam bene vivas, refert, non quam diu (Sen. Ep. 101, 15).
12. Nihil interest, quando patiaris, quod quandoque patiendum est (Sen. Ep. 101, 15).
13. Vacui curis etiam, quid in caelo fiat, scire avemus (Cic. Fin. 2, 14, 46).

14. Quidam nequeunt, qualis animus sit vacans corpore, intellegere et cogitatione comprehendere (Cic. Tusc. 1, 22, 50).
15. Negant (philosophi), id esse aliënum majestate deorum, scilicet casas omnium introspicere, ut vident, quid cuique condūcat (Cic. Div. 2, 51, 105).
16. Neglegere, quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissolūti (Cic. Off. 1, 29, 99).
17. Tantis in pericūlis est tuum, M. Cato, videre, quid agatur (Cic. Mur. 38, 83).
18. Cur opĕrā philosophiae sit danda, nescio (Cic. Fin. 3, 3, 11).
19. Semper in his studiis laboribusque viventi non intelegitur, quando obrĕpat senectus (Cic. Sen. 11, 38).
20. An non intellegis, quales viros summi scelĕris arguas? (Cic. Rab. Perd. 9, 26).
21. Ostendam, quantum salutis commūnis intersit, duos consules in republica esse (Cic. Mur. 2, 4).
22. Te intellegere scio, quanti reipublicae intersit, omnes copias in unum locum convenire (Cic. Att. 8, 6, 2).
23. Caesar Divitiācum docet, quanto opere reipublicae communisque salutis intersit, manūs hostium distineri, ne cum tanta multitudine uno tempore confligendum sit (Caes. B. G. 2, 5, 2).
24. Urbem cuidam Alexander donabat. Quum ille, cui donabatur, diceret, non convenire fortunae suae: «Non quaero», inquit, «quid te accipere deceat, sed quid me dare» (Sen. Benef. 2, 16, 1).
25. Sol quantus sit, percipi non potest (Cic. Acad. 2, 41, 128).
26. Omnes ex vultu conjectūram faciunt, quantum quisque animi et facultatis habere videatur (Cic. Mur. 21, 44).
27. Quid quaeque nox aut dies ferat, incertum est (Liv. 3, 27, 7).
28. Fauni vocem equidem nunquam audivi; tibi, si, audivisse te, dicis credam, etsi, Faunus omnino quid sit, nescio (Cic. N. D. 3, 6, 15).
29. Qualis quisque sit, scies, si quemadmōdum laudet, quemadmōdum laudetur, aspexeris (Sen. Ep. 52, 12).
30. Neque, vero, quid mihi irascare, intellegere possum (Cic. Sulla 17, 48).
31. Sperat quidem animus; quo eveniat, dis in manu est (Pl. Bacch. 144).
32. Constituendum est, quid velimus, et in eo perseverandum (Sen. Ep. 23, 8).
33. Scis, quae rectā sit lineā: quid tibi prodest, si, quid in vita rectum sit, ignōras? (Sen. Ep. 88, 13).
34. Ego ad te, de republicā summā quid sentiam, non saepe scribam propter periculum ejusmōdi litterarum; quid agatur autem, scribam saepius (Cic. Fam. 13, 68, 2).
35. Non in facto laus est, sed in eo, quemadmōdum fiat (Sen. Ep. 95, 40).
36. Omnis dies, omnis horā, quam nihil simus, ostendit et aliquo argumento recenti admōnet fragilitatis oblitos (Sen. Ep. 101, 1).

37. Quid enim refert, qualis status tuus sit, si tibi videtur malus? (Sen. Ep. 9, 21).
38. Securius divites erimus, si scierimus, quam non sit grave pauperes esse (Sen. Ep. 18, 8).
39. Qui multum in suorum misericordia ponunt, ignōrant, quam celeriter lacrimae inarescant (Curt. 5, 5, 11).

940 (§ 853)

1. Rogitant me, ut valeam, quid agam, quid rerum geram (Pl. Aul. 1, 2, 39=117).
2. Videtis, ut omnes despiciat, ut hominem prae se neminem putet, ut se solum beatum, solum potentem putet (Cic. Amer. 46, 135).
3. Ignoranti, quem portum petat, nullus suus ventus est (Sen. Ep. 71, 3).
4. Interrōgas, quid petam ex virtute. Ipsam: nihil enim habet melius; ipsā — pretium sibi (Sen. Vita 9, 4).
5. Tu igitur, quid faciendum sit, judicabis (Cic. Fam. 16, 4, 2).
6. Nemo, quam bene vivat, sed quam diu, curat (Sen. Ep. 22, 13).
7. Non refert, quam multos, sed quam bonos habeas libros (Sen. Ep. 45, 1).
8. Qui sit omnium rerum status noster, vides (Cic. Att. 11, 11, 2).
9. Dum deliberamus, quando incipiendum sit, incipere jam serum est (Quint. 12, 6, 3).
10. Jam illā cernimus, ut contra metum et vim suis se armis quaeque bestiā defendat: cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, aliae fugā se, aliae occultatione tutantur (Cic. N. D. 2, 50, 127).
11. Prae metu, ubi sim, nescio (Pl. Cas. 2, 6, 20=413).
12. Meam uxorem, Libāne, nescis, qualis sit (Pl. Asin. 59).
13. Scis, quam attente te audire soleam (Cic. Fam. 15, 4, 14).
14. Reliquas civitates monent, ut ex factis, non ex dictis amicos pensent intellegantque, quibus credendum et a quibus cavendum sit (Liv. 34, 49, 7).
15. Videndum est, non modo quid quisque loquatur, sed etiam quid quisque sentiat, atque etiam de qua causa quisque sentiat (Cic. Off. 1, 41, 147).
16. Multae sunt gentes, quae nondum sciunt, cur lunā deficiat, quare obumbretur (Sen. Nat. quaest. 7, 25, 3).
17. Quaeritur, quare hiēme ningat, non grandinet, et vere, jam frigore infracto, grando cadat (Sen. Nat. quaest. 4, 4, 1).
18. Ciconiae quonam e loco veniant aut quo se referant, incomperatum adhuc est (Plin. N. H. 10, 31, 61).
19. Num, aut quae tempestas impendat, vates melius coniciet, quam gubernator, aut morbi naturam acutius, quam medicus, aut belli administrationem prudentius, quam imperator, conjectūrā assequetur? (Cic. Div. 2, 5, 12).
20. Quam versabilis Fortuna sit, documentum ipse sum (Curt. 5, 8, 15).

941 (§ 853)

1. *Dum licet in rebus jucundis vive beatus,
Vive memor, quam sis aevi brevis* (Hor. Sat. 2, 6, 96).
2. *Quaeritis. (mortales),
Quae sit stellā hominī commōdā, quaeque malā* (Prop. 2, 27, 4; 3, 23, 4).
3. *Militis in galea nidum fecere columbae:
Apparet, Marti quam sit amicā Venus* (Petron. fragm. 46 ed. maj.).
4. *Curā, quid expediat, prius est, quam quid sit honestum* (Ov. Pont. 2, 3, 10).
5. *Vero verius ergo quid sit audi:
Verum, Gallice, non libenter audis* (Mart. 8, 76, 7).
6. *Eripit interdum, modo dat medicina salutem,
Quaeque juvet, monstrat, quaeque sit herbā nocens* (Ov. Tr. 2, 269).
7. *Uxorem quare locupletem ducere nolim,
Quaeritis? Uxori nubere nolo meae.
Inferior matrōnā suo sit, Prisce, marito:
Non aliter fiunt feminā virque pares* (Mart. 8, 12).
8. *Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris.
Nescio, sed fieri sentio et excrucior* (Catull. 85).
9. *Aspicis, imbelles tentent quam fortia damae
Proelia? tam timidis quanta sit irā feris?
In mortem parvis concurrere frontibus ardent.
Vis, Caesar, damis parcere? Mitte canes* (Mart. 4, 74).
10. *Si consilium vis,
Permites ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissimā quaeque dabunt di:
Carior est illis homo, quam sibi* (Juv. 10, 346).
11. *Perspicito tecum tacitus, quid quisque loquatur:
Sermo hominum mores et celat et indicat idem* (Dion. Cato 4, 20).
12. *Discite, quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum naturā petat* (Lucan. 4, 377).
13. *Lucri bonus est odor ex re qualibet...
Unde habeas, quaerit nemo; sea oportet habere* (Juv. 14, 204).
14. *Non, quare et unde, — quid habeas, tantum rogant* (Incertus poeta ap. Sen. Ep. 115, 14).
15. *Cogitato, mus pusillus quam sit sapiens bestia.
Aetatem qui non cubili uni unquam committit suam* (Pl. Truc. 868).
16. *Qualem, Flacce, velim, quaeris, nolimve puellam.
Nolo nimis facilem difficilemque nimis.
Illud, quod medium est atque inter utrumque, probamus:
Nec volo quod cruciat, nec volo, quoa satiat* (Mart. 1, 57).
17. *Quum recte vivas, ne cures verba malorum:
Arbitrii non est nostri, quia quisque loquatur* (Dion. Cato. 3, 2).

18. *Qualem commendes, etiam atque etiam aspice, ne mox
Incutiant alienā tibi peccata pudorem* (Hor. Ep. 1, 18, 76).
19. *Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus,
Ut copiant vitium, ni moveantur, aquae* (Ov. Pont. 1, 5, 5).
20. *Ego deum genus esse semper dixi et dicam caelitum,
Sed, eos non curare, opinor, quid agat humanum genus* (Ennius apud Cic. Div. 2, 50, 104=Diehl. p. 44).
21. *Bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat* (Syr. 77).
22. *Ne tu, quam multis, sed quibus placeas, vide* (Syrī app. 12).
23. *Quid quisque possit, nisi temptando, nesciat* (Syrī app. 300).

942 (§ 853)

1. «Sed tempus est», inquit Socrātes, «jam hinc abire me, ut moriar, vos, ut vitam agatis. Utrum autem sit melius, di immortales sciunt; hominem quidem scire arbitror neminem» (Cic. Tusc. 1, 41, 99).
2. Non, quid dicat, sed quid sentiat, refert, nec, quid uno die sentiat, sed quid assidue (Sen. Ep. 9, 22).
3. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii, quo quisque loco sedeat (Erasm. v. 2, p. 76).
4. Ennius esse deos censet, sed eos non curare opinatur, quid agat humanum genus (Cic. Div. 1, 58, 132).
5. Quaero de te, si sunt di, qui (=quomodo) possint esse beati, quum voluptates corporis percipere non possint (Cic. Fin. 7, 34, 114).
6. Ego quid agam? Quā aut terrā aut mari persēquar eum, qui ubi sit, nescio? (Cic. Att. 7, 22, 2).
7. Quaero igitur, vester deus, primum, ubi habitet, deinde, quae causā eum loco moveat, si modo movetur aliquando, postremo, quomodo beatus sit (Cic. N. D. 1, 37, 104).
8. Nescis, insāne, nescis, quantas vires virtus habeat; nomen tantum virtutis usurpas; quid ipsā valeat, ignōras (Cic. Parad. 2, 17).
9. Harum sententiarum quae verā sit, deus aliqui viderit; quae veri simillimā, magna quaestio est (Cic. Tusc. 1, 11, 23).
10. Cogito mecum, quam multi corpora exerceant, ingenia quam pauci; quantus ad spectaculum fiat concursus, quantā sit circa artes bonas solitudo; quam imbecilli animo sint, quorum lacertos umerosque miramur (Sen. Ep. 80, 2).
11. Malo fulmina non timere, quam nosse. Itaque alios doce, quem admōdum fiant; ego mihi metum excūti volo, non naturam indicari (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 1).
12. Videsne, poetae quid mali affērant? Lamentantes inducunt fortissimos viros, molliunt animos nostros, ita sunt deinde dulces, ut non legantur modo, sed etiam ediscantur. Recte igitur a Platōne eiciuntur ex ea civitate, quam finxit ille, quum optimos mores et optimum reipublicae statum exquireret (Cic. Tusc. 2, 11, 27).
13. Olim non librum in manū, non stilum sumpsit; olim nescio, quid

sit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, jucundum tamen nihil agere: adeo multa me negotia amicorum nec secedere nec studere patiuntur (Plin. Ep. 8, 9).

14. Si, ut vasa eum odorem, quo primum imbūta sunt, ita animi, quas primas opiniones combiberunt, constantissime servant, — diligenter nobis videndum est, ut in gravibus et seriis rebus statim a principio videamus, quid verissimum sit idque perpetuo retineamus (Mureti Or. 3=vol. 2, p. 24).
15. *Filius*: Emōri cupio. — *Pater*: Prius disce, quaeso, quid sit vivere. Ubi scies, si displicebit vitā, tum istoc utitor (Ter. Heaut. 971).
16. «Heus tu pater», inquit (filius), «aetas quae meā sit, ipse vides. Satis sub imperio tuo egi, valet mihi iudicium, valet ingenii vigor, meas vires volo experiri» (Acolastus 142).
17. Plerique errare malunt eamque sententiam, quam adamaverunt, pugnacissime defendere, quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere (Cic. Acad. 2, 3, 9).
18. Intrandum est in rerum naturam et penitus, quid eā postulet, pervidendum: aliter enim nosmet ipsos nosse non possumus. Quod praeceptum quia majus erat, quam ut ab homine videretur, idcirco assignatum est deo. Jubet igitur nos Pythius Apollo noscere nosmet ipsos (Cic. Fin. 5, 16, 44).
19. Assentior Platōni, nihil tam facile in animos tenēros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quantā sit vis in utramque partem (Cic. Leg. 2, 15, 38).

943 (§ 853)

1. Quae sit libertas, quaeris? Nulli rei servire, nulli necessitati, nullis casibus (Sen. Ep. 51, 9).
2. Stat quidem terminus nobis, ubi illum inexorabilis fatorum necessitas fixit, sed nemo scit nostrum, quam prope versetur terminum (Sen. Ep. 101, 7).
3. Cogita, quantum nobis exempla bona prosint: scies, magnorum virorum non minus praesentiam esse utilem, quam memoriam (Sen. Ep. 102, 30).
4. Periti medici est — non protinus, ut venit, apprehendere manu brachium, sed primum residere hilari vultu, percontarique, quemadmodum se habeat; et, si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tum deinde ejus corpori manum admovere (Cels. 3, 6=p. 86. 3).
5. Hoc tibi in conversatione virorum sapientium eveniet: non deprehendes, quemadmodum aut quando tibi prosit, profuisse deprehendes (Sen. Ep. 94, 41).
6. Avaritiā senilis quid sibi velit, non intelligo. Potest enim quidquam esse absurdius, quam, quo viae minus restet, eo plus viatici quaerere? (Cic. Sen. 18, 66).

7. Quid? De officio num quis haruspicem consulit, quemadmodum sit cum parentibus, cum fratribus, cum amicis vivendum? Quemadmodum utendum pecuniā, quemadmodum honore, quemadmodum imperio? Ad sapientes haec, non ad divinos referri solent (Cic. Div. 2, 4, 11).
8. Quid? Quum quaeritur, qui sit optimus reipublicae status, quae leges, qui mores aut utiles aut inutiles, haruspicesne ex Etruria arcessentur, an principes statuent et delecti viri, periti rerum civilium? (Cic. Div. 2, 4, 11).
9. Scire cupio, quid agas, quid expectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes (Cic. Fam. 7, 10, 3).
10. Quam sint morōsi, qui amant, vel ex hoc intellegi potest: molleste ferebam antea, te invitum istic esse, pungit me rursus, quod scribis, esse te istic libenter (Cic. Fam. 7, 15).
11. Si ii sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestumque sit, non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit (Cic. Fam. 4, 2, 2).
12. Illā castigatio efficacior est et altius penetrat, quae adjuvat ratione, quod praecipit, quae adicit, quare quidque faciendum sit et quis facientem oboedientemque praeceptis fructus expectet (Sen. Ep. 94, 44).
13. Diligentissime hoc est eis, qui instituunt aliquos atque erudiunt, videndum, quo suā quemque naturā maxime ferre videatur. Et enim videmus, ex eodem quasi ludo summorum in suo cujusque genere artificum et magistrorum exisse discipulos dissimiles inter se ac tamen laudandos, quum ad cujusque naturam institutio doctoris accommodaretur (Cic. De or. 3, 9, 35).
14. Nemo eorum, qui in republica versantur, quot vincat, sed, a quibus vincatur, aspicit. Et illis non tam jucundum est multos post se videre, quam grave aliquem ante se (Sen. Ep. 73, 3).
15. Vult nos ab ebrietate deterrere Zenon, vir maximus. Audi ergo, quemadmodum colligat, virum non futurum ebrium: «Ebrio secretum sermonem nemo committit, viro autem bono committit, ergo vir bonus ebrius non erit.» Quemadmodum oppositā interrogatione simili derideatur, attende. Satis est enim unam ponere ex multis: «Dormienti nemo secretum sermonem committit; viro autem bono committit; vir bonus ergo non dormit» (Sen. Ep. 83, 9).
16. Quo quisque plus potest quoque latius patet ad Fortunae incursum, hoc magis cogitare debet atque respicere, quantum in nos Fortunae regnum sit, quam instabili sede humanā constent (Quint. Decl. 9, 17=p. 218 Lemaire).
17. Non tranquillo navigamus, sed jam aliquot procellis submersi paene sumus; itaque, quis ad gubernacula sedeat, summā curā providendum ac praecavendum vobis est (Liv. 24, 8, 13).
18. Mirum est, quo procedat Graeca credulitas! Nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat (Plin. N. H. 8, 22 (34), 82).

1. Dic, puer, quis patrem tuum occiderit (Sen. Contr. 7. 5. 2 = p. 335, 11).
2. Quaeris, quomodo te sanaverim (Sen. Contr. 4, 5 = p. 266, 17).
3. Gnaeus noster quid consilii ceperit capiatve, nescio (Cic. Att. 7, 10).
4. Oculi, quemadmodum animo affecti simus, loquuntur (Cic. Leg. 1, 9, 27).
5. Dici non potest, quam sim hesternā disputatione tuā delectatus, vel potius adjutus (Cic. Tusc. 2, 4, 10).
6. Ex epistulis Demosthenis intellegi licet, quam frequens fuerit Platōnis auditor (Cic. Or. 4, 15).
7. Est hoc Gallicae consuetudinis, uti et viatores etiam invitos consistere cogant et, quid quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quaerant (Caes. B. G. 4, 5, 2).
8. Cogita, quantum boni opportuna mors habeat, quam multis diutius vixisse nocuerit (Sen. Marc. 20, 4).
9. Memorat, legiones hostium ut fugaverit (Pl. Amph. 136).
10. Quintus fuit mecum dies complures, et incredibile est, quam me in omni genere delectarit (Cic. Att. 16, 5, 2).
11. Vixi, quemadmodum volui; quare mortuus sim, nescio (Inscriptio sepulchralis = K. 1172).
12. Illud quaero, peregrinum cur me esse dixeris (Cic. Sulla 7, 22).
13. Vide, quam mihi persuaserim, te me esse alterum (Cic. Fam. 7, 5, 1).
14. Sed, quae faciam fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis, malo cognoscere (Cic. Fam. 6, 14, 1).
15. Nunc, cujus jussu venio, et quamobrem venerim, dicam simulque eloquar nomen meum (Pl. Amph. Prol. 17).
16. Comoediam apud Graecos, dubium est, quis invenerit primus; apud Latinos certum est (De tragoedia et comoedia, p. XLV, Lemaire in editione Terentii).
17. Reliquum est, iudices, ut nihil jam quaerere aliud debeatis, nisi uter utri insidias fecerit (Cic. Mil. 9, 23).
18. Scelerate, etiam loqueris? Nescis, quam magnum flagitium admisseris? (Petron. 137).
19. Omnibus in rebus, iudices, quae graviores majoresque sunt, quid quisque voluerit, cogitarit, admisserit, non ex crimine, sed ex moribus ejus, qui arguitur, est ponderandum (Cic. Sulla 25, 69).
20. Quomodo fabulā, sic vitā: non quam diu, sed quam bene acta sit, refert (Sen. Ep. 77, 20).
21. Non quae vel quot legeris, sed quae vel quot scieris, attendendum (Varro, Sent. 83).
22. Mores populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit (Liv. 39, 51, 10).
23. Interdum ipse, qui juvatur, fallendus est, ut habeat nec, a quo acceperit, sciat (Sen. Benef. 2, 10, 1).

24. Plurimum refert, in quae cujusque virtus tempora inciderit (Plin. N. H. 7, 28 (29), 106).
25. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis, neque, quam diu vixerit Caesar, sed, quam non diu regnaverit, fac cogites (Cic. Fam. 11, 3, 4).

1. O fortunate, nescis, quid mali praeterieris, qui nunquam es ingressus mare. Nam, alias ut mittam miseras, unam hanc vide: dies triginta aut plus eo in navi fui, quum interea semper mortem expectabam miser: ita usque adversa tempestate usi sumus (Ter. Hec. 418).
2. Possum oblivisci, qui fuerim? non sentire, qui sim? quo caream honore? quā gloriā? quibus liberis, quibus fortunis? quo fratre? (Cic. Att. 3, 10, 2).
3. Amicus illius fuisti: non potes videri non probasse, quem non ignorasti: redde nobis rationem, quare illi amicus tantopere fueris (Quint. Decl. 307 = p. 235 Lemaire).
4. Sic res se habet, ut ad prosperam adversamve fortunam, qualis sis aut quemadmodum vixeris, nihil intersit (Cic. N. D. 3, 37, 89).
5. Quid mihi discedens mandaris (= mandaveris), memini; quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum (Cic. Fam. 8, 6, 2).
6. Saepe jam audivi, qui reges, quae civitates et nationes per opulentiam magna imperia amiserint, quae per virtutem inopes ceperant (Sall. Ep. ad Caes. II = p. 136 Gerlach).
7. Quanta multitudo hominum convenerit ad hoc iudicium, vides; quae sit omnium mortalium expectatio, quae cupiditas, ut severa iudicia fiant, intellegis (Cic. Amer. 5, 11).
8. Nil opus est vetustioribus exemplis, quotiens populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit (Tac. Ann. 3, 6).
9. Cogitemus, quam saepe illos (= amicos) reliquerimus, in aliquam peregrinationem longinquam exituri, quam saepe, eodem morantes loco, non viderimus (Sen. Ep. 63, 8).
10. Fuit quaedam ab infinito tempore aeternitas, quam nullā circumscriptio temporum metiebatur, spatio tamen qualis eā fuerit, intellegi non potest, quod ne in cogitationem quidem cadit, ut fuerit tempus aliquod, nullum quum tempus esset (Cic. N. D. 1, 9, 21).
11. Atticus adolescens seni Sullae fuit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixit, ut iudicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus (Nep. 25, 16, 1).
12. Est hoc Gallicae consuetudinis, ut et viatores etiam invitos consistere cogant et, quid quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quaerant, et mercatores in oppidis vulgus circumstet, quibusque ex regionibus veniant quasque ibi res cognoverint, pronuntiare cogant (Caes. B. G. 4, 5, 2).

13. «At ego», inquis, «nullum habeo domĭnum». Bona aetas est: forsĭtan habebis. Nescis, quā aetate Hecūbā servire coeperit, quā Croesus, quā Darēi mater, quā Platon, quā Diogēnes? (Sen. Ep. 47, 12).
14. Vis scire, quid philosophiā promittat generi humano? Consilium. Ad miseros advocatus es. Omnes undique ad te manūs tendunt, auxilium aliquod implōrant. Dic, quid naturā necessarium fecerit, quid supervacuum, quam faciles leges imposuerit, quam jucunda sit vitā, quam expeditā illas sequentibus, quam acerbā et implicitā eorum, qui opinioni plus, quam naturae crediderunt (Sen. Ep. 48, 7—9).
15. Cogita, quemadmōdum adhuc fortunā nobiscum egerit: eā nobis erepta esse, quae hominibus non minus, quam libēri, cara esse debent, — patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes (Cic. Fam. 4, 5, 2).
16. Me quidem Athenae non tam operibus magnificis delectant, quam recordatione summorum virorum, ubi quisque habitare, ubi sedere, ubi disputare sit solitus, studioseque eorum etiam sepulchra contemplor (Cic. Leg. 2, 2, 4).
17. Quantum praestiterint nostri majores prudentiā ceteris gentibus, tum facillime intellegitis, si cum illorum Lycurgo et Dracōne et Solōne nostras leges conferre volueritis (Cic. De or. 1, 44, 197).
18. Omne humanum genus, quodque est quodque erit, morte damnatum est: omnes, quae usquam rerum potiuntur, urbes, quaeque alienorum imperiorum magnā sunt decōra, ubi fuerint, aliquando quaeretur, et vario exitii genere tollentur: alias destruent bella, alias desidiā paxque, ad inertiam versā, consument et magnis opibus exitiōsā res — luxus (Sen. Ep. 71, 15).
19. Diagōras, quum Samothraciam venisset, «Atheos» ille qui dicitur, atque ei quidam amicus: «Tu, qui deos putas humanā neglegere, nonne animadvertis ex tot tabūlis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerint in portumque salvi pervenerint?» «Ita fit». inquit: «illi enim nusquam picti sunt, qui naufragia fecerunt in marique perierunt» (Cic. N. D. 3, 37, 89).
20. Cogita, quas clades ediderit publicā ebrietas! Haec acerrimas gentes bellicosasque hostibus tradidit; haec multorum annorum pertināci bello defensā moenia patefecit; haec contumacissimos et jugum recusantes in aliēnum egit arbitrium; haec invictos acie mero domuit (Sen. Ep. 83, 22).
21. Permagis interest, quō tibi haec tempore epistolā reddita sit: utrum quum sollicitudinis aliquid haberes, an quum ab omni molestia vacuus esses (Cic. Fam. 11, 16, 1).
22. L. Ampelius Macrino suo salutem. Volenti tibi omnia nosse scripsi hunc librum memoriālem, ut noris, quid sit mundus, quid elementa, quid orbis terrarum ferat vel quid genus humanum peregerit (Ampelius, p. 1, Woelfflin).
23. Quomōdo Maecenas vixerit, notius est, quam ut narrari nunc debeat, quomodo ambulaverit, quam delicatus fuerit, quam cupierit videri, quam vitia sua latere noluerit (Sen. Ep. 114, 4).

24. *Non possum reticere deae, qua me Allius in re juverit aut quantis juverit officiis* (Catull. 68, 41).
25. *Tu ne quaesieris — scire nefas, — quem mihi, quem tibi Finem di dederint, Leuconoë... Ut melius, quidquid erit, pati!* (Hor. Od. 1, 11, 1).
26. *Quae mihi praestiteris, meminī semperque tenebo. Cur igitur taceo, Postūme? Tu loqueris. Incipio quotiens alicui tuā dona referre, Protinus exclāmat: «dixerat ipse mihi». Non belle quaedam faciunt duo: sufficit unus Huic opēri: si vis, ut loquar, ipse tace. Crede mihi, quamvis ingentia, Postūme, dona Auctōris pereunt garrulitate sui* (Mart. 5, 52).
27. *Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti, Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris, Utilis et bellorum, et pacis rebus agendis. Plurimum enim interērit, quibus artibus et quibus hunc tu Moribus instituas* (Juv. 14, 70).
28. *Haec meā, si casu mirāris, epistolā quare Alterius digitis scripta sit, aeger eram* (Ov. Tr. 3, 3, 1).
29. *Novit namque omnia vates (=Proteus), Quae sint, quae tuerint, quae mox ventūra trahantur* (V. Georg. 4, 392).
30. *Non qui fuerimus, sed qui nunc simus, vide* (Phaedri app. 29, 10).

946 (§ 853)

1. Neque, hercūle, quid agam, nec, quid acturus sim, scio (Cic. Att. 7, 10).
2. Graeci in conviviis solent nominare, cui poculum tradituri sint (Cic. Tusc. 1, 40, 96).
3. Defectiones solis et lunae cognitae praedictaeque in omne postērum tempus, quae, quantae, quando futurae sint (Cic. N. D. 2, 61, 153).
4. Saepe ne utile quidem est scire, quid futurum sit: miserum est enim, nihil proficientem, angi (Cic. N. D. 3, 6, 14).
5. Est boni consulis non solum videre, quid agatur, verum etiam providere, quid futurum sit (Cic. Mur. 2, 4).
6. Omnibus curae est, et maximae quidem, quae post mortem futura sint (Cic. Tusc. 1, 14, 31).
7. Mihi non minori curae est, qualis respublica post mortem meam futura sit, quam qualis hodie sit (Cic. Lael. 12, 43).
8. Pecuniā, honores, formā, valetudo quam diu affutura sint, certum sciri nullo modo potest (Cic. Leg. 1, 19, 52).
9. Quid agatis et ecquid in Italiam venturi sitis hac hiēme, fac, plane sciam (Cic. Fam. 7, 16, 3).
10. Ubi sis hibernaturus et quā spe aut condicione, perscribas ad me, velim (Cic. Fam. 7, 17, 3).

11. Ego, quid futurum sit, nescio: quid fieri possit, scio (Sen. Ep. 88, 17).
12. Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit. Quid facturi simus, cogitamus, et id raro; quid fecerimus, non cogitamus (Sen. Ep. 83, 2).
13. Scio, quantum pondēris mea commendatio sit habitura (Cic. Fam. 12, 26, 2).
14. Incertum est, quam longā cuiusque nostrum vitā futura sit (Cic. Verr. 1, 58, 153).
15. Nunc, nec ubi nec quando te sim visurus, possum suspicari (Cic. Att. 11, 13, 2).
16. Etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest, tamen et belli exitum video, et, si id minus, hoc quidem certe, quum sit necesse, alterum utrum vincere, qualis futura sit vel haec, vel illā victoriā (Cic. Fam. 6, 3, 2).
17. Non enim pro tua prudentia debes illud solum animadvertere, quot in praesentia cohortes contra te habeat Caesar, sed quantas brevi tempore equitum et peditum copias contracturus sit (Pompejus in Cic. Ep. ad Att. 8, 12, C. 1).
18. Sapiens vivit, quantum debet, non quantum potest. Videbit, ubi victurus sit, cum quibus, quomodo, quid acturus. Cogitat semper, qualis vitā, non quanta sit. Si multā occurrunt molestā et tranquillitatem turbantia, emittit se (Sen. Ep. 70, 4).
19. Soli, qui memoriā vigent, sciunt, quid et quomodo dicturi sint, quid responderint, quid supersit (Cic. De or. 2, 87, 355).
20. Hoc scito, non modo me, sed ne ipsum quidem principem (=Caesarem) scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus, ille temporibus: ita nec ille, quid tempora postulatura sint, nec nos, quid ille cogitet, scire possumus (Cic. Fam. 9, 17, 3).
21. Neque solum eā perspicias, quae geruntur quaeque jam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit (Cic. Fam. 4, 2, 3).
22. Si sunt di neque ante declārant hominibus, quae futura sint, aut non diligunt homines, aut, quid eventurum sit, ignōrant, aut existimant, nihil interesse hominum scire, quid sit futurum, aut non censent esse suae majestatis praesignificare hominibus, quae sint futura, aut eā ne ipsi quidem di significare possunt (Cic. Div. 1, 38, 82).
23. Cogita, quantum circa te videas malorum, aspice, quam nullum sit nefas sine exemplo, quantum cotidie nequitiā proficiat, quantum publice privatimque peccetur: intelleges, satis nos consēqui, si inter pessimos non sumus (Sen. Ep. 75, 15).
24. *Quid sit futurum cras, fuge quaerere et,
Quem sors dierum cunque dabit, lucro
Appone* (Hor. Od. 1, 9, 13).
25. *Saepe rogare soles, qualis sim, Prisce, futurus,
Si iam locuples simque repente potens.
Quemquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi: si fias tu leo, qualis eris?* (Mart. 12, 92).

1. Nec, quibus rationibus superare possent, sed quemadmōdum uti victoriā deberent, cogitabant (Caes. B. C. 3, 83, 4).
2. Pythagōras, quot stadia inter terram et singulas stellas essent, indicavit (Censorinus, 13, 2).
3. Agis rex dicebat, Lacedaemonios non interrogare, quam multi, sed ubi essent hostes (Plutarchus, Moralia 190 C).
4. Semper sapientes iudices in rebus iudicandis, quid utilitas civitatis posceret, cogitaverunt (Cic. Flacc. 39, 98).
5. Vetus illā Graeciā longe providebat, quam sensim pernicies, lapsā in civium animos, malis studiis malisque doctrīnis repente totas civitates everteret (Cic. Leg. 2, 15, 39).
6. Tum maximus natu iis (=legatis): «Missi sumus», inquit, «qui sciscitaremur, quā tandem re fretus arma nobis inferres». Ad hanc percontationem Gracchus, exercitu se egregio fidentem venisse, respondit (Liv. 40, 47, 6).
7. Cineas, interrogatus a Pyrrho, qualis Roma esset, respondit, regum urbem sibi visam (Justin. 18, 2, 10).
8. Solon Pisistrāto tyranno, quaerenti, quā tandem spe fretus sibi tam audaciter obsisteret, respondisse dicitur: «Senectute» (Cic. Sen. 20, 72).
9. Simonides, interrogatus, quamobrem, quum esset jam senex et morti proximus, tamen adeo esset attentus ad rem: «Malim», inquit, «moriens inimicis relinquere, quam vivus carere amicis» (Erasmus).
10. Crates, ut ajunt, quum vidisset adolescentūlum secrēto ambulantiem, interrogavit, quid illic faceret. «Mecum», inquit, «loquor». Cui Crates: «Cave», inquit, «rogo, et diligenter attende: cum homine malo loqueris» (Sen. Ep. 10, 1).
11. Corpora curant, intenti, quam mox signum daretur (Liv. 5, 45, 1).
12. Clamare omnes, neminem unquam in Sicilia fuisse Verrucium. Ego instare, ut mihi responderet, qui esset, ubi esset, unde esset (Cic. Verr. 2, 77, 188).
13. M. Caeparius, quum mihi in silva obviam venisset quaesissetque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quod ex pedibus laborares (Cic. Fam. 9, 23).
14. Quam fortiter ferres commūnes miserias, non intellexi; quam me amares, facile perspexi, sed hoc scieram (Cic. Fam. 4, 15, 1).
15. A Catone quum quaeretur, quid maxime in re familiāri expediret, respondit: «Bene pascere». «Quid secundum?» «Satis bene pascere». «Quid tertium?» «Male pascere». «Quid quartum?» «Arare» (Cic. Off. 2, 25, 89).
16. M. Cato, a quodam in balneo percussus, objurgatus ab amico, cur hoc pateretur, «Non memini», inquit, «me percussum esse» (Ex Plutarcho Fr. 72).
17. Quid quisque posset, nisi temptando, non didicit (Sen. Prov. 4, 3).

948 (§ 853)

1. Pythagoram ajunt e modūlo pedis, quantā corporis mole fuisset Hercūles, judicasse (Muretus, Ep. 97 = p. 146).
2. Solon, quum interrogaretur, cur nullum supplicum constituisset in eum, qui parentem necasset, respondit, se id neminem facturum putasse (Cic. Amer. 25, 70).
3. Non recordabantur, quam parvūlae saepe causae magnā detrimenta intulissent (Caec. B. C. 3, 72, 4).
4. Nec vero quemquam senem audivi oblītum, quo loco thesaurum obruisset (Cic. Sen. 7, 21).
5. Sciebat, quanti is (=Capitō) Caesarem faceret semperque fecisset (Cic. 13, 29, 3).
6. Quaererem ex eo (=Panaetio), cujus suorum similis fuisset Africani fratris nepos (Cic. Tusc. 1, 33, 81).

949 (§ 853)

1. Divinare autem morientes, illo etiam exemplo confirmat Posidonius, quod affert, Rhodium quendam morientem sex aequales nominasse et dixisse, qui primus eorum, qui secundus, qui deinde deinceps moriturus esset (Cic. Div. 1, 30, 64).
2. Celēbrant Graeci, Anaxagoram Clazomenium Olympiādis septuagesimae octavae secundo anno praedixisse caelestium litterarum scientiā, quibus diebus saxum casurum esset e sole: idque factum interdiu in Thraciae parte ad Aegos flumen, qui lapis etiam nunc ostenditur (Plin. N. H. 2, 58 (59), 149).
3. Ex iis litteris, quas Atticus, a te missas, mihi legit, quid ageres et ubi esses, cognovi; quando autem te visuri essemus: nihil sane ex iisdem litteris potui suspicari (Cic. Fam. 9, 1, 1).
4. An tu non videbas mecum simul, quam illā crudelis esset futurā victoriā? (Cic. Fam. 4, 9, 3).
5. Ad cogitationes, quid deinde futurum esset, dolor conversus est (Curt. 10, 5, 7).
6. Atticus potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent (Nep. 25, 9, 7).

Вопросительные предложения косвенные, одночленные с *ne*

950 (§ 854)

1. Videamus, primum, deorumne providentiā mundus regatur, deinde, consulantne rebus humanis (Cic. N. D. 3, 25, 65).
2. Exquiritur, sitne sapienti capessenda respublica (Cic. De or. 3, 29, 112).
3. Quaeritur, sitne in humano genere sapientiā (Cic. De or. 3, 29, 113).
4. Anquiritur, sitne aliquando mentiri boni viri (Cic. De or. 3, 29, 114).

5. Dissertitur, idne sit jus, quod maximae parti sit utile (Cic. De or. 3, 29, 115).
6. Dissertitur, expetendāne sit gloriā (Cic. De or. 3, 29, 116).
7. A. Tu igitur ne de Persarum quidem rege magno potes dicere beatusne sit?—B. An ego possim, quum ignorem, quam sit doctus, quam vir bonus? (Cic. Tusc. 5, 12, 35).
8. Adhibitis amicis, praesente matre suā, Dinaeā, uxorem suam interrogavit, essetne praegnans (Cic. Cluent. 12, 33).
9. Praeclāre Anaxagoras, qui, quum Lampsaeci moreretur, quaerentibus amicis, velletne Clazomēnas in patriam, si quid ei accidisset, auferri: «Nihil necesse est», inquit, «undique enim ad infēros tantundem viae est» (Cic. Tusc. 1, 43, 104).
10. Epaminondas rogavit, essentne fusi hostes (Cic. Fin. 2, 30, 97).

Вопросительные предложения косвенные, одночленные с *num*

951 (§ 854)

1. Disputatur, num interire virtus in homine aut num in vitium possit convertēre (Cic. De or. 3, 29, 114).
2. Exsistit quaestio, num quando amici novi, digni amicitia, veteribus sint anteponendi, ut equis vetūlis teneros anteponere solemus (Cic. Lael. 19, 67).
3. Quaero a vobis, num ullam cogitationem habuisse videantur ii, qui hanc rempublicam tam praeclāre fundatam nobis reliquerunt, auri et argenti (Cic. Parad. 1, 2, 10).
4. Volo, exquiras, quam diligentissime poteris, quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accūsant, num cui suscenseant (Cic. Att. 8, 12, 6).
5. Dubito, num idem tibi suadēre, quod mihi, debeam (Plin. Ep. 6, 27, 1).
6. Quaeritur, num quod commōdum maleficio appetierit, num honorem, num pecuniam, aut num quod incommōdum vitarit (Ad Herenn. 2, 3, 3).
7. Quaerendum est, num tanta difficultas eum rei nummariae tenuerit, tantā egestas presserit, ut deos patrios venderet (Cic. Verr. 4, 6, 11).
8. Tyrii interrogabant, num major Neptuno Alexander esset (Curt. 4, 2, 20).
9. Quum Cato percussus esset ab eo, qui arcam ferebat, quum ille postea diceret «Cave», rogavit, num quid aliud ferret, nisi arcam (Cic. De or. 2, 69, 279).
10. Senatores legatos adire Rhodum jusserunt et speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent (Liv. 42, 19, 8).
11. Sophocles ad summam senectutem tragoedias fecit. Quod propter studium quum rem neglegere familiarem videretur, a filiis in iudicium vocatus est, ut illum, quasi desipientem, a re familiari

removerent iudices. Tum senex dicitur eam fabulam, quam in manibus habebat et proxime scripserat. Oedipum Colonēum, recitasse iudicibus quaesisset, num illud carmen desipientis videretur. Quo recitato, sententiis iudicum est liberatus (Cic. Sen. 7, 22).

12. Diagoras (qui «Atheos» dicitur), quum ei naviganti vectores adversam tempestate timidi et perterriti, dicerent, non injuriam sibi illud accidere, qui illum in eandem navem recepissent. ostendit eis in eodem cursu multas alias laborantes quaesivitque, num etiam in iis navibus Diagoram vehi crederent (Cic. N. D. 3, 37, 89).
13. Ex me quidam quaesivit, quo die Romam exissem et num quidnam esset novi (Cic. Planc. 26, 65).
14. Epaminondas ut, relatus in castra, semianimis vocem spiritumque collegit, id unum a circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit allatumque veluti laborum gloriaeque socium osculatus est. iterum quaesivit, utri vicissent. Ut audivit, Thebanos, bene habere se rem, dixit atque ita, velut gratulabundus patriae, exspiravit (Justin. 6, 8, 11).
15. Megaram Demetrius ceperat, cui cognomen Poliorcetes fuit. Ab hoc Stilbon philosophus interrogatus, num aliquid perdidisset, «nihil», inquit, «omnia mea mecum sunt». Atqui et patrimonium ejus in praedam cesserat, et filias rapuerat hostis, et patriam in alienam dicionem pervenerat. At ille, quae direpta ferebantur, non iudicabat sua, sed adventicia et nutum fortunae sequentia (Sen. Const. 5, 6).

Вопросительные предложения косвенные, одночленные с *nonne*

952 (§ 854)

1. Ego ex te quaero, nonne intellegas, eo majorem vim esse naturae, quod ipsi vos eam faciatis, e quibus appareat, non voluptatem vos, sed officium sequi (Cic. Fin. 2, 18, 58).
2. Quaero, nonne tibi faciendum idem sit (Cic. Fin. 3, 4, 13).
3. Quaero ex te, nonne oppressam rempublicam putes, si tot tam impii, tam facinorosi recepti sint (Cic. Phil. 12, 7, 15).
4. Ex me quaesieras, nonne putarem, post illos veteres tot saeculis inveniri verum potuisse (Cic. Acad. 2, 24, 76).

Вопросительные предложения косвенные, одночленные с *an* (способ выражения, свойственный поэтам и позднейшим прозаикам).

953

1. Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit. Quum placuerit fieri, toto illum pectore admitte (Sen. Ep. 3, 2).
2. Dispice, an certa argumenta sint venturi mali: plerumque enim suspicionibus laboramus (Sen. Ep. 13, 8).

3. Dubito, an idem nunc tibi, quod tunc mihi, suadeam (Plin. Ep. 6, 27, 5).
4. Alexander (Jovem) consuluit, an totius orbis imperium fati sibi destinaretur (Curt. 4, 7, 26).
5. Thales, interrogatus, an facta hominum deos fallerent, «ne cogitata quidem», inquit (Val. Max. 7, 2, ext. 8).

Вопросительные предложения косвенные, двойные с *utrum* — *an*

954 (§ 857)

1. Desinite dubitare, utrum sit utilius propter multos improbos uni parcere, an unius improbi supplicio multorum improbitatem coercere (Cic. Verr. 3, 89, 208).
2. In omni injustitia permultum interest, utrum perturbatione aliqua animi, an consulto et cogitata fiat injuria (Cic. Off. 1, 8, 27).
3. Quaero, si quis pater familias, liberis suis a servo interfectis, uxore occisa, incensa domo, supplicium de servo non quam acerbissimum sumpserit, utrum is clemens ac misericors, an inhumanissimus et crudelissimus videatur (Cic. Cat. 4, 6, 12).
4. Quaero, utrum vestras injurias, an reipublicae, persequamini (Cic. Lig. 10, 29).
5. *Ipsa qui sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit* (Catull. 17, 22).
6. Quid interest, utrum ex homine se convertat quis in beluam, an hominis figura immanitatem gerat beluae? (Cic. Off. 3, 20, 82).
7. Esurio: edendum est. Utrum hic panis sit plebejus, an siligineus, ad naturam nihil pertinet (Sen. Ep. 119, 3).
8. Sitio. Utrum sit aureum poculum, an crystallinum, an manus concava, nihil refert (Sen. Ep. 119, 3).
9. Multum interest, utrum peccare aliquis nolit, an nesciat (Sen. Ep. 90, 46).
10. Utrum di nihil agant, nihil moliantur, omni curatione et administratione rerum vacent, an contra ab iis et a principio omnia facta et constituta sint, magna dissensio est (Cic. N. D. 1, 1, 2).
11. Dubitatum est, Quirites, utrum tribuni plebis vestra, an sua causa seditionum semper auctores fuerint (Liv. 5, 3, 2).
12. Quaero, num quis ante te tam fuerit nefarius, qui id fecerit, — ut sciamus, utrum veterum facinorum sis imitator, an inventor novorum (Cic. Vatin. 9, 22).
13. Nescio, utros existimem majorem nobis animum dare, — qui deprecantur mortem, an qui hilares eam quietique opperiantur, — quoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit, haec ex iudicio certo tranquillitas est. Venit aliquis ad mortem iratus, mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qui se ad illum diu composuerat (Sen. Ep. 30, 12).

14. Multum interest, utrum rem ipsam, an libros inspicias (Varro, Sent. 60).
15. Consul circa civitates misit percontatum, utrum se dedere Romanis, an belli fortunam experiri mallent (Liv. 38, 28, 5).

Вопросительные предложения косвенные, двойные с *ne—an*

955 (§ 857)

1. Num censes, eos, qui divinare dicuntur, posse respondere, sol majorne, quam terrā, sit, an tantus, quantus videatur? (Cic. Div. 2, 3, 10).
2. Negant, omnino posse reperiri, avesne ante, an ova generata sint, quum et ovum sine ave, et avis sine ovo gigni non possit (Censorinus, 4, 3).
3. Roga nunc Stoicum, quis sit melior, — Epicurusne, an Academicus (Cic. Fragm. Acad. v. 4, 3, =p. 259 Klotz).
4. Num quis divinorum divinare potest, unusne mundus sit, an plures, quae sint initia rerum, ex quibus nascuntur omnia? Physicorum est ista prudentiā (Cic. Div. 2, 4, 11).
5. Perquiritur, virtus suamne propter dignitatem, an propter fructum aliquem expetatur (Cic. De or. 3, 29, 112).
6. Chius Metrodorus initio libri, qui est de natura: «Nego», inquit, «scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus, ne id ipsum quidem, nescire aut scire; nec omnino, sitne aliquid, an nihil sit» (Cic. Acad. 2, 23, 73).
7. Saepe et multum hoc mecum cogitavi, bonine, an mali plus attulerit hominibus et civitatibus copiā dicendi ac summum eloquentiae studium (Cic. Inv. 1, 1, 1).
8. Id consideremus, semperne mundus fuerit, nullo generatus ortu, an ortus sit ab aliquo temporis principatu (Cic. Timaeus, c. 2).
9. Dubitant nonnulli de mundo, casune sit effectus aut necessitate aliqua, an ratione ac mente divinā (Cic. N. D. 2, 34, 88).
10. Agitur enim, non quā condicione victuri, sed victurine simus, an cum supplicio ignominiaque perituri (Cic. Phil. 4, 5, 12).
11. Ceos accepimus ortum Caniculae diligenter quotannis solere servare conjecturamque capere, salubrisne, an pestilens annus futurus sit (Cic. Div. 1, 57, 130).
12. Diu magnum inter mortales certamen fuit, vine corporis, an virtute animi res militaris magis procederet (Sall. Cat. 1, 5).
13. Audistis profecto, dici philosophos Epicureos omnes res, quae sint homini expetendae, voluptate metiri. Rectene, an secus, nihil ad nos (Cic. Pis. 28, 68).

Вопросительные предложения косвенные, двойные с *an* или *ne* во втором члене и без вопросительного слова в первом

956 (§ 857)

1. Nihilne igitur interest, patrem quis necet, an servum? (Cic. Parad. 3, 2, 24).
2. Multum interest, alienos populere (=populeris) fines, an tuos uri, excindi videas (Liv. 28, 44, 2).
3. Hoc qui dubitet, haud sane intellego, cur non idem, sol sit, an nullus sit, dubitare possit (Cic. N. D. 2, 2, 4).
4. Elige, cum cive, an hoste pugnare velis (Liv. 10, 36, 8).
5. Manere, an abire me velitis, clamore significate (Liv. 10, 19, 11).
6. Si quaesitum ex sapiente sit, stellarum numerus par, an impar sit, nescire se, dicat (Cic. Acad. 2, 34, 110).
7. Num censes, eos, qui divinare dicuntur, posse respondere, sol majorne, quam terrā, sit, an tantus, quantus videatur? lunaque suo lumine, an solis utatur? sol, luna quem motum habeant, quem quinque stellae, quae errare dicuntur? (Cic. Div. 2, 3, 10).
8. Disseritur, laus, an divitiae magis expetendae sint (Cic. De or. 3, 29, 116).
9. *Multum, crede mihi, refert, a fonte bibatur, Quae fluit, an pigro quae stupet unda lacu* (Mart. 9, 99, 9).
10. *Dic, quid refert intra Naturae fines viventi, jugera centum, an Mille aret* (Hor. Sat. 1, 1, 49).
11. De Theopompo negleximus: qui ubi terrarum sit, quid agat, vivat denique, an mortuus sit, quis aut scit aut curat? (Cic. Phil. 13, 16, 33).
12. Restat, iudices, ut hoc dubitemus, uter potius Sex. Roscium occiderit, — is, ad quem morte ejus divitiae venerint, an is, ad quem mendicitas, is, qui antea tenuis fuerit, an is, qui postea factus sit egentissimus (Cic. Amer. 31, 88).
13. Postulo, ut Carpinatius mihi respondeat, qui sit is Verrucius, in Sicilia sit, an jam decesserit (Cic. Verr. 2, 77, 188).
14. Multum interest, tyrannum juvenis occiderit, an senex; vir, an femina; alienus, an conjunctus (Quint. 7, 4, 21).
15. Non est fateri, rerum naturā largius mala, an remedia genuerit (Plin. N. H. 8, 23 (35), 87).
16. *Saepe mihi dubiam traxit sententiam mentem, Curarent superi terras, an nullus inesset Rector et incerto fluerent mortalia casu* (Claud. In Rufin. 1, 1).
17. Versabor in re difficili ac multum et saepe quaesita, suffragia clam, an palam ferre melius esset (Cic. Leg. 3, 15, 33).
18. Cum hoc homine, an cum stipite in foro constitisses, nihil crederes interesse: sine sensu, Cappadocem, modo abreptum de grege venalium, diceres (Cic. Post red. in sen. 6, 14).

19. Hominibus prodesse naturā me jubet: servi, liberine sint hi, ingenui, an libertini, quid refert? Ubicunque homo est, ibi beneficii locus est (Sen. Vita 24, 3).
20. Is (= Iphicrātis filius), quum interrogaretur, utrum plaris, patrem, matremne faceret, «matrem», inquit (Nep. 11, 3, 4).

Вопросительные предложения косвенные, двойные с *pesne* и *annon*

957 (§ 857)

1. Di utrum sint, necne sint, quaeritur (Cic. N. D. 3, 7, 17).
2. Quaeritur primum in ea quaestione, quae est de natura deorum, sintne di, necne sint (Cic. N. D. 1, 22, 61).
3. Utrum sit voluptas in iis rebus, necne sit, ad id, quod agimus, nihil interest (Cic. Fin. 5, 16, 45).
4. Cur fiat quidque, quaeris? Recte omnino. Sed non nunc id agitur. Fiat, necne fiat, id quaeritur (Cic. Div. 1, 39, 86).
5. Demus beneficia, necne, in nostra potestate est (Cic. Off. 1, 15, 48).
6. Sapientiā efficit sapientes solā per se; beatos efficiat, necne, solā per sese, quaestio est (Cic. Top. 15, 59).
7. Filium unicum adolescentulum habeo. Ah! quid dixi, habere mel Immo habui, Chreme. Nunc habeam, necne, incertum est! (Ter. Heaut. 93).
8. Parthi transierint, necne, praeter te video dubitare neminem (Cic. Fam. 2, 17, 3).
9. Quaesivi a Catilina, in nocturno conventu apud M. Laecam fuisset, necne (Cic. Catil. 2, 6, 13).
10. Deliberat senatus, captivos ab hostibus redimat, an non (Ad Herenn. 3, 2, 2).
11. Deliberet renuntietque hodie mihi, velitne, an non (Ter. Hec. 508).

Вопросительные предложения косвенные, одночленные с *conjunctivus dubitativus*

958 (§ 855)

1. Nec, quo fugiam, scio: hac lupi, hac canes (Plaut. Cas. 971).
2. Philosophia marito suadet, quomodo se gerat adversus uxorem; patri — quomodo edūcet liberos; domino — quomodo servos regat (Sen. Ep. 94, 1).
3. Medicus tibi, quantum ambūles, quantum exercearis, monstrabit, quibus cibus utaris, vinum quando virium causā advōces, quando intermittas, ne irriter et exaspēret tussim (Sen. Ep. 78, 5).
4. Qui rectam viam nescit, ubi, ut fit, in plures una diffinditur,

- quam viam ineat, haeret anxius, nec singulas audet eligere, nec universas probare (Minucius, Octavius 16, 3).
5. Omnes tendunt ad gaudium, sed, unde stabile magnumque consequantur, ignōrant (Sen. Ep. 59, 15).
6. Omnes, quum secundae res sunt maxime, meditari secum, oportet, quo pacto adversam aerumnam ferant (Ter. Ph. 241).
7. Id, quod ajunt, auribus teneo lupum: nam neque, quo pacto a me amittam, neque, uti retineam, scio (Ter. Ph. 3, 2, 21=506).
8. *Ipse docet, quid agam; fas est et ab hoste doceri* (Ov. Met. 4, 428).
9. *Quid quisque vitet, nunquam homini satis Cautum est in horas* (Hor. Od. 2, 13, 13).
10. Me tamen, velim, quod ad tempus te exspectemus, certiore facias (Cic. Fam. 4, 10, 2).
11. Tu, velim, scribas ad me, quid agas et ubi futurus sis, ut, aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim (Cic. Fam. 6, 2, 3).
12. Erubescit: quid respondeat, nescit; quid fingat, extemplo non habet (Cic. Com. 3, 8).
13. Tria videnda sunt oratori: quid dicat et quo quidque loco et quo modo (Cic. Or. 14, 43).
14. Metiri me geomētres docet latifundia potius, quam doceat, quomodo metiar, quantum homini satis sit (Sen. Ep. 88, 10).
15. Doce, quomodo feram aerumnam sine gemitu meo, felicitatem sine alieno (Sen. Ep. 117, 21).
16. Quem amabas, extulisti; quaere, quem ames: satius est amicum reparare, quam flere (Sen. Ep. 63, 11).
17. Quid ageret, quo se verteret, nesciebat (Cic. Verr. 2, 30, 74).
18. Allobrōges diu in incerto habuere, quidnam consilii caperent (Sall. Cat. 41, 1).
19. Sed quaero a te, cur Cornelium non defenderem: num consuli vim attulerit, num armatis hominibus templum tenuerit (Cic. Vatin. 2, 5).
20. Consules neque senatūs consulto, neque litteris suis praeceperant mihi, quid facerem (Cic. Fam. 10, 31, 4).
21. Quum consulerent Athenienses Apollinem Pythium, quas potissimum religiones tenērent, oraculum editum est, — eas, quae essent in more majorum (Cic. Leg. 2, 16, 40).
22. Xenophonti, consulenti, sequeretur Cyrus, Socrātes, posteaquam exposuit, quae ipsi videbantur, «et nostrum quidem», inquit, «humanum est consilium, sed de rebus obscuris et incertis ad Apollinem censeo referendum», — ad quem etiam Athenienses publice de majoribus rebus semper rettulerunt (Cic. Div. 1, 54, 122).
23. Lydus et Tyrrhēnus fratres, quum regnarent in Lydia, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patriā decederet (Vell. 1, 1, 4).

Вопросительные предложения косвенные, двойные
с *conjunctivus dubitativus*

959 (§ 855)

1. Res in id discrimen adducta est, utrum ille poenas reipublicae luat, an nos serviamus (Cic. Phil. 3, 11, 29).
2. Agitur, utrum M. Antonio facultas detur opprimendae reipublicae, caedis faciendae bonorum, diripiendae Urbis, populum Romanum servitute opprimendi, an horum ei facere nihil liceat (Cic. Phil. 5, 3, 6).
3. In discrimine est nunc humanum omne genus, utrum vos, an Carthaginienses principes orbis terrarum videat (Liv. 29, 17, 6).
4. Vos iudicate, patres conscripti, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur (Liv. 45, 24, 9).
5. Deliberat senatus, captivos ab hostibus redimat, an non (Ad Herenn. 3, 2, 2).
6. Considerandum vobis etiam atque etiam, animae meae, diligenter puto, quid faciatis, Romaene sitis, an mecum in aliquo tuto loco (Cic. Fam. 14, 18, 1).
7. Themistocles, quum consuleretur, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret: «Ego vero», inquit, «malo virum, qui pecuniā egeat, quam pecuniam, quae viro» (Cic. Off. 2, 20, 71).
8. Marcellus incertus fuit, utrum Agrigentum verteret bellum, an obsidione Syracūsas premeret (Liv. 25, 23, 2).
9. Consul consilium habuit, utrum per insessum ab hoste saltum transitum tentaret, an circumduceret copias (Liv. 32, 6, 3).
10. Dionysius, quum bellum adversus eum Syracūsani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret (Justin. 21, 2, 4).
11. *Certabant, urbem Romam Remoramne vocarent* (Ennius apud Cic. Div. 1, 48, 107 = Diehl, p. 19).
12. Antigonus, quum Eumēnem in custodiam dedisset et praefectus custodum quaesisset, quemadmodum servari vellet, «Ut acerrimum», inquit, «leonem aut ferocissimum elephantum». Nondum enim statuerat, conservaret eum, necne (Nep. 18, 11, 1).

Вопросительные предложения косвенные, одночленные
с *nescio (haud scio) an*

960 (§ 858)

1. Illi sceleri haud scio an recte hoc proximum esse dicam (Cic. Sest. 27, 58).
2. Sunt quaedam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis. Est enim ulciscendi et puniendi modus,

- atque haud scio an satis sit, eum, qui lacessierit, injuriae suae paenitere (Cic. Off. 1, 11, 33).
3. Num horum senectus miserabilis fuit, qui se agri cultione oblectabant? Meā quidem sententiā, haud scio an nullā beatior possit esse (Cic. Sen. 16, 56).
 4. Quae parare et quaerere arduum fuit, nescio an tueri difficilius sit (Liv. 37, 54, 16).
 5. Nescio an infestior hic adversarius (=C. Terentius Varro), quam ille hostis (=Hannibal) maneat te (=L. Aemilius Paulum) (Liv. 22, 39, 4).
 6. Ea res haud scio an plus mihi profuerit (Cic. Planc. 27, 66).
 7. Servi iis etiam iudicibus, qui multis post saeculis de te iudicabunt, et quidem haud scio an incorruptius, quam nos (Cic. Marc. 9, 29).
 8. Is mortuus est C. Sacerdote praetore, nescio an ante, quam Verres praetūram petere coepit (Cic. Verr. 1, 48, 125).

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ С *QUOD*

Предложения с *quod* при существительном или указательном местоимении в управляющем предложении

961 (§ 863)

1. Hoc ipso melior est tuā, quam nostra condicio, quod tu, quid doleat, scribis (Cic. Fam. 4, 4, 2).
2. Ac mihi quidem videntur homines, hac re maxime bestiis praestare, quod loqui possunt (Cic. Inv. 1, 4, 5).
3. Oracula ex eo ipso appellata sunt, quod inest his deorum oratio (Cic. Top. 20, 77).
4. Conficior maerore, nec meae me miseriae magis excruciant, quam tuae vestraeque. Ego autem hoc miserius sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsā calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpā meā propriā est (Cic. Fam. 14, 3, 1).
5. Hoc me ipse consolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrhachii, aut in istis locis uspiam visurus esset (Cic. Att. 1, 17, 2).
6. Nec ulla major poenā nequitiae est, quam quod sibi ac suis displicet (Sen. Ep. 42, 2).
7. *Nil habet infelix paupertas durius in se, Quam quod ridiculos homines facit* (Juv. 3, 152).
8. Quid igitur te, Marcia, movet? Utrum quod filius tuus decessit, an quod non diu vixit? (Sen. Marc. 19, 3).
9. Male humanis ingeniis natura consuluit, quod plerumque non futurā, sed transactā perpendimus (Curt. 8, 2).
10. Melius homines exemplis docentur, quae imprimis hoc in se

- boni habent, quod approbant: quae praecipunt fieri posse (Plin. Pan. 45, 6).
11. Illa quanta benignitas naturae, quod tam multā ad vescendum, tam jucundā gignit, neque eā uno tempore anni, ut semper et novitate delectemur et copia! (Cic. N. D. 2, 53, 131).
 12. Magnum beneficium est naturae, quod necesse est mori (Sen. Ep. 101, 14).
 13. Non tam ista me sapientiae famā delectat, falsā praesertim, quam quod amicitiae nostrae memoriam spero sempiternam fore (Cic. Lael. 4, 15).
 14. Magis deos miseri, quam beati, colunt. Hoc condicio humana vel pessimum habet, quod fortunā, quos miseros fecit, etiam superstitiones facit. Diligentius dii coluntur irati (Sen. Excerpta controv. 1, 8, 1=381, 5).
 15. Hoc praestat amicitia propinquitati, quod ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia non potest (Cic. Lael. 5, 19).
 16. In Agesilao illud imprimis fuit admirabile, quum maxima munera ei ab regibus civitatibusque conferrentur, quod nihil unquam domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Lacōnum mutavit (Nep. 17, 7, 3).
 17. De rebus urbanis quod me certiore fecisti, quum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti, tibi omnia mea mandata curae fore (Cic. Fam. 3, 8, 9).
 18. Alterum est vitium, quod quidam nimis magnum studium multaque operam in res obscuras atque difficiles conferunt eademque non necessarias (Cic. Off. 1, 6, 19).
 19. Non eā res me deterruit, quominus litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseris (Cic. Fam. 6, 22, 1).
 20. Ex tota laude Reguli unum illud est admiratione dignum, quod captivos retinendos censuit; nam, quod rediit, nobis nunc mirabile videtur, illis quidem temporibus aliter facere non potuit (Cic. Off. 3, 31, 111).
 21. Nec tantum mali est, peccare principes, quamquam est magnum hoc per se ipsum malum, quantum illud, quod permulti imitatores principum existunt (Cic. Leg. 3, 14, 31).
 22. In hoc sumus sapientes, quod naturam optimam ducem, tanquam deum, sequimur eique paremus (Cic. Sen. 2, 5).
 23. Praeclarum hoc quoque Thrasybulo, quod, reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit, ne quis ante actarum rerum accusaretur neve multaretur (Nep. 8, 3, 2).
 24. Hoc quoque est Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum creverit (Nep. 25, 10, 3).
 25. Non modo vituperatio nulla, sed etiam summā laus senectutis est, quod eā voluptates nullas magno opere desiderat (Cic. Sen. 13, 44).
 26. Vitium commune omnium est, quod nimium ad rem in senecta attentum sumus (Ter. Ad. 953).

27. *Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti, Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris* (Juv. 14, 70).
28. Illa lugubris lamentatio fletusque maerens ex eo est, quod eum, quem dileximus, vitae commōdis privatum arbitramur idque sentire (Cic. Tusc. 1, 13, 30).
29. In malis unum hoc tuis bonum est, quod malā ignōras tuā (Sen. Thy. 782).
30. In Caesare mitis est clemensque natura. Accedit, quod mirifice ingenii excellentibus delectatur (Cic. Fam. 6, 6, 8).
31. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarii graviter fero atque eum, quem dilexi, perisse indignor (Cic. Fam. 11, 28, 2).
32. Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit (Sen. Ep. 83, 2).
33. Est omnino iniquum, sed usu receptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita probantur vel reprehenduntur (Plin. Ep. 9 (21), 7).
34. Eā quoque, quae vulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt: quale est: «ubi amici, ibi opes» (Quint. 5, 11, 41).
35. Ex omnibus bonis, quae homini tribuit naturā, nullum melius est tempestivā morte, idque in ea optimum, quod illam sibi quisque praestare poterit (Plin. N. H. 28, 1 (2), 9).
36. *Adde, quod est senibus rerum prudentia major, Solus et, artifices qui facit, usus adest* (Bell. 2; cf. Ov. A. A. 2, 675).
37. Tamen tu indignaris aliquid aut queris et non intellegis, nihil esse in istis mali, nisi hoc unum, quod indignaris et queris (Sen. Ep. 96, 1).
38. Nihil melius aeternā lex fecit, quam quod unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos (Sen. Ep. 70, 14).
39. Ibi illi (=Alexandro) litterae a Darēo redduntur, quibus, ut superbe scriptis, vehementer offensus est: praecipue eum movit, quod Dareus sibi regis titulum nec eundem Alexandri nomini adscripserat (Curt. 4, 1, 7).
40. Quam me delectat, quod, si quā posteris curā nostri (est), usquequaque narrabitur, quā concordia, simplicitate, fide vixerimus! (Plin. Ep. 7, 20, 2).

Предложения с *quod* при глаголах «случается», «делается», «делаю» в управляющем предложении

962 (§ 864)

1. De animo meo erga rempublicam bene facis, quod non dubitas (Cic. Att. 7, 3, 3).
2. Hippocrates, clarus arte medicinae, videtur honestissime fecisse, quod quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est (Quint. 3, 6, 64).

3. Facis jucunde, quod non solum plurimas epistolas meas, verum etiam longissimas flagitas (Plin. Ep. 9, 2).
4. Bene fecit Regūlus, quod est mortuus (Plin. Ep. 6, 2, 4).
5. Bene, quod magna scelera his ipsis, quibus occultari videntur, aperiuntur (Quint. Decl. 307=p. 237 Lemaire).

Предложения с *quod* в значении «что касается того, что»

963 (§ 866)

1. Quod scribis, te velle scire, qui sit reipublicae status, summā dissensio est (Cic. Fam. 1, 7, 10).
2. Quod mihi de filia et de Crassipēde gratularis, agnosco humanitatem tuam (Cic. Fam. 1, 7, 11).
3. Quod scire vis, quā quisque in te fide sit et voluntate, difficile dictu est de singulis (Cic. Fam. 1, 7, 2).
4. Quod vero Plato sine corpore ullo deum vult esse, id quale esse possit, intellegi non potest: careat enim sensu, necesse est, careat etiam prudentia, careat voluptate; quae omnia unā cum deorum notione comprehendimus (Cic. N. D. 1, 12, 30).
5. Quod eodem tempore stellas aureas Castōris et Pollūcis, Delphis positas, decidisse neque eas usquam repertas esse dixisti, furum id magis factum, quam deorum, videtur (Cic. Div. 2, 32, 68).
6. Quod me de versibus faciendis rogas, incredibile est, mi frater, quam egeam tempore (Cic. Qu. fr. 3, 5, 4).
7. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno et spem habeam recuperandae salutis, id, velim, sit ejusmodi, ut recte sperare possimus (Cic. Fam. 14, 4, 5).
8. Quod pertinaciter studes et, omnibus omissis, hoc unum agis, ut te meliorem cotidie facias, et probo et gaudeo, nec tantum hortor, ut persevēres, sed etiam rogo (Sen. Ep. 5, 1).

Предложения с *quod* при verba affectuum в управляющем предложении

964 (§§ 867—870)

1. Majoribus nostris praecipuam laudem gratiamque debemus, quod eorum labore est factum, ut impūne in otio esse possemus (Cic. Agr. 2, 4, 9).
2. Quod viris fortibus honos habitus est, laudo (Cic. Amer. 47, 137).
3. Quod adhuc Brundisii moratus es, valde probo et gaudeo (Cic. Fam. 15, 17, 4).
4. Illos homines sapientissimos miror, quod, quemquam clarum

- hominem atque optime de republica meritum impurissimi voce hominis violari, facile patiuntur (Cic. Har. 22, 46).
5. Miror, quod non sentiunt, illius furentes impētūs in se ipsos posse converti (Cic. Har. 22, 46).
6. Facilius Porsennā Mucio ignōvit, quod voluerat occidere, quam sibi Mucius, quod non occiderat (Sen. Ep. 24, 5).
7. Infelicissime adolescens! Quum te et sepultūrā prohiberi video, desino mirari, quod periisti. Tales inimicos habes, ut etiam mortuum persequantur (Sen. Excerpta controv. 1, 8, 4=p. 384, 7).
8. *Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem* (Hor. Ep. 1, 6, 19).
9. *Incolūmis, laetor, quod vivit* (Petillius) *in Urbe* (Hor. Sat. 1, 4, 97).
10. Tu quod me incognitum temptasti tuique similem existimasti, non miror tibi que ignosco (Nep. 15, 4, 3).
11. Cur tibi ego non suscenseo, quod accūsas eum, quem ego defendo? (Cic. Sulla 17, 48).
12. Neque mirum, quod sunt regiones inter circulum septentrionalem et inter cardinem caeli, ubi sol etiam sex mensibus non videtur (Varro, R. R. 1, 2, 4=p. 124, 3).
13. Te collaudare possum, quod jam videris certā aliquā in sententiā constitisse (Cic. Fam. 7, 17, 1).
14. Quantā dementiā ejus est, quem clamores imperitorum hilarem ex auditorio dimittunt! Quid laetaris, quod ab hominibus his laudatus es, quos non potes ipse laudare? (Sen. Ep. 52, 11).

965 (§§ 867—870)

1. Num quis, quod bonus esset, gratias dis egit unquam? At quod dives, quod honorātus, quod incolūmis (Cic. N. D. 3, 36, 87).
2. Philippus Macēdo dis gratias agebat, quod sibi Alexander Aristotēlis tempore natus esset. Plato etiam iisdem gratias agebat, primum, quod homo potius, quam brutum, natus esset, secundo, quod Athēnis, tertio, quod temporibus Socrātis (Aldus Manutius in commentario ad Cic. Off. 1, c. 1=p. 8).
3. Rex Dejotārus accusatus est a nepōte, quod Caesarem domi suae interficere voluisset (Mureti Praef. Or. v. 2, =p. 223).
4. Narcissus periit, amore imaginis suae, in aqua spectatae, captus tristiāque confectus, quod eā potiri non posset (Doering. Eclogae Ovid. p. 99).
5. Spartānus quidam, increpītus a quodam, quod in aciem claudus descenderet, pugnare sibi, non fugere propositum esse, respondit (Val. Max. 3, 7, ext. 8).
6. Praeclare in epistula quadam Alexandrum filium Philippus accūsāt, quod largitione benevolentiam Macedōnum consecetur: «Quae te, malum», inquit, «ratio in istam spem induxit, ut eos tibi fidēles putares fore, quos pecunia corrupisses?» (Cic. Off. 2, 15, 53).
7. Laco gloriānti cuidam mercatōri, quod multas naves in omnem

- oram maritimam dimisisset, «Non sane optabilis quidem ista», inquit, «rudentibus apta fortuna» (Cic. Tusc. 5, 14, 40).
8. Nec vero audiendi sunt Cynici, qui reprehendunt et irrident, quod ea, quae turpia non sint, verbis flagitiosam dicamus, illam autem, quae turpia sint, nominibus appellemus suis (Cic. Off. 1, 35, 128).
 9. Cato objicit, ut probrum, M. Nobiliori, quod is in provinciam poetas duxisset. Duxerat autem consul ille in Aetoliam Ennium (Cic. Tusc. 1, 2, 3).
 10. Homerus querentem Jovem inducit, quod Sarpedonem filium a morte contra fatum eripere non posset (Cic. Div. 2, 10, 25).
 11. Laudantur oratores veteres, quod crimina diluere dilucide, quod copiose reorum causas defendere solent (Cic. Verr. 2, 78, 191).
 12. Nec vero haec extrema quisquam potest jure reprehendere, quod mare non transierim (Cic. Att. 8, 12, 3).
 13. Nemo unquam est oratorem, quod Latine loqueretur, admiratus. Si est aliter, irrident, neque eum oratorem tantummodo, sed hominem non putant (Cic. De or. 3, 14, 52).
 14. Praefecti regis legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Aegyptiis (Nep. 12, 3, 1).
 15. Pausanias in eo est reprehensus, quod ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate inscripto, in quo haec erat sententia, suo ductu barbaros apud Plataeas esse deletos, ejusque victoriae ergo Apollini donum (se) dedisse (Nep. 4, 1, 3).
 16. Atticus a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur (Nep. 25, 9, 7).
 17. Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui Themistoclem absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum ad Graeciam opprimendam fecisset (Nep. 2, 8, 2).
 18. Decima legio per tribunos militum Caesari gratias egit, quod de se optimum iudicium fecisset (Caes. B. G. 1, 41, 2).
 19. Agunt gratias omnes omnibus, quod sibi perterritis pridie pepercissent (Caes. B. C. 1, 74, 2).
 20. Caesar graviter Aeduos accusat, quod ab iis non sublevetur (Caes. B. G. 1, 16, 6).
 21. Legati ab Aeduis veniebant questum, quod Harudes fines eorum popularentur (Caes. B. G. 1, 37, 2).
 22. Lacedaemoniis crimini datum (est), quod arcem Thebanam indutiarum tempore occupassent (Justin. 8, 1, 5).
 23. Matronis Corinthiis Medea persuasit, ne sibi vitio illae verterent, quod abesset a patria (Cic. Fam. 7, 6, 1).
 24. Apud quasdam gentes, scimus, adhuc legem servari, ut a propinquis suis consumantur defuncti, adeo quidem, ut objurgentur aegri frequenter, quod carnem suam faciant pejorem (Petron. 141).
 25. Obicitur mihi, quod me filius oderit (Sen. Contr. 1, 8 = p. 131. 4).
 26. Socratem querenti cuidam, quod nihil sibi peregrinationes profuissent, respondisse, ferunt: «Non immerito hoc tibi evenit: tecum enim peregrinaberis» (Sen. Ep. 104, 7).

27. Mihi homines gratulabantur, quod habiturus essem contra tribunal plebis furiosum quum amicum et affinem, tum etiam fortem consulem (Cic. Sest. 8, 20).
28. Quoniam hoc reprehendis, quod, solere me, dicas, de me ipso gloriosius praedicare, quis unquam audivit, quum ego de me, nisi coactus ac necessario, dicerem? (Cic. Dom. 35, 93).

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПРИЧИНЫ

966 (§§ 871—876)

1. Totos nos in contemplandis rebus ponemus, propterea quod naturam inest in mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi (Cic. Tusc. 1, 19, 44).
2. Arabes, quod pastu pecudum maxime utuntur, campos et montes hieme et aestate peragrantes, propterea facilius cantus avium et volatus notaverant (Cic. Div. 1, 42, 94).
3. Scipio Q. Maximus, egregium virum omnino, sibi nequaquam parem, quod is anteibat aetate, tanquam superiorem colebat (Cic. Lael. 19, 69).
4. Laelium, quod aetate antecedebat, observabat in parentis loco Scipio (Cic. Rep. 1, 12, 18).
5. Actum praeclare vobiscum, fortissimi milites, quod vestra virtus nec oblivione eorum, qui nunc sunt, nec reticentiam posterorum insepulta esse poterit, quum vobis immortale monumentum suis paene manibus senatus populusque Romanus extruxerit (Cic. Phil. 14, 12, 33).
6. Themistocles, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit (Nep. 2, 8, 3).
7. Caesar cum omnibus copiis in Morinos proficiscitur, quod inde erat brevissimus in Britanniam trajectus (Caes. B. G. 4, 21, 3).
8. Ubi sunt ejusdem generis ceteris humaniores, propterea quod Rhenum attingunt, multumque ad eos mercatores ventitant, et ipsi propter propinquitatem Gallicis sunt moribus assuefacti (Caes. B. G. 4, 3, 3).
9. Suebi vinum ad se omnino importari non sinunt, quod, eam re ad laborem ferendum remollescere homines atque effeminari, arbitrantur. (Caes. B. G. 4, 2, 6).
10. Caesar, inopiam frumenti veritus, quod minime omnes Germani agri culturae student, constituit non progredi longius (Caes. B. G. 6, 29, 1).
11. Socium fallere turpissimum est, propterea quod auxilium sibi se putat adjunxisse, qui cum altero rem communicavit (Cic. Amer. 40, 116).
12. Qui (§ 839) enim beatior Epicurus, quod in patria vivebat, quam quod Athenis, Metrodorus? (Cic. Tusc. 5, 37. 109).
13. Damaratus, Tarquinii nostri regis pater, tyrannum Cypselum

quod ferre non poterat, fugit Tarquinius Corintho et ibi suas fortunas constituit ac liberos procreavit (Cic. Tusc. 5, 37, 109).

14. Ipse se quisque diligit, non ut aliquam a se ipse mercēdem exigat caritatis suae, sed quod per se sibi quisque carus est (Cic. Lael. 21, 80).
15. Num horum senectus miserabilis fuit, qui se agri cultione oblectabant? Meā quidem sententiā, haud scio an nullā beator possit esse, neque solum officio, quod hominum generi universo culturā agrorum est salutāris, sed et delectatione et saturitate copiaque rerum omnium (Cic. Sen. 16, 56).
16. Quod multos miseris levavit et quod se in his malis hominem praebuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosecuta est (Cic. Fam. 15, 17, 3).
17. Nec ob aliam causam ullam boni improbis, improbi bonis amici esse non possunt, nisi quod tantā est inter eos, quantā maximā potest esse, morum studiorumque distantia (Cic. Lael. 20, 74).
18. Dum mori honeste quaerunt, feliciter vicerunt; nec aliā causā victoriae fuit, quam quod desperaverunt (Justin. 20, 3, 6).
19. Magno malo est hominibus avaritia, idcirco quod homines magnis et multis incommōdis conflictantur propter immensam pecuniae cupiditatem (Ad Herenn. 2, 24, 37).
20. Martius mensis initium anni fuit et in Latio, et post Romam conditam, quod eā gens erat bellicosissima, cujus rei testimonium est, quod posteriores menses, qui annum finiunt, a numero appellati, ultimum habent Decembrem (Festus, p. 136 Lindsay).
21. Amicitiae nostrae memoriam spero sempiternam fore, idque eo mihi magis est cordi, quod ex omnibus saepulis vix tria aut quattuor nominantur paria amicorum (Cic. Lael. 4, 15).
22. Nonne tibi videbitur stultissimus omnium, qui fleuit, quod ante annos mille non vixerat? Aequē stultus est, qui flet, quod post annos mille non vivet (Sen. Ep. 77, 11).
23. Ego minus saepe do ad vos litteras, quam possum, propterea quod, quum omnia mihi tempora sunt misera, tum vero, quum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrimis sic, ut ferre non possim (Cic. Fam. 14, 4, 1).

967 (§§ 871—876)

1. A. Oculi dolent. — B. Cur? — A. Quia fumus molestus est (Pl. Most. 891).
2. Amico inimicoque bonum semper praebe consilium, quia amicus accipit, inimicus spernit (Gregorius Turonensis, Hist. Franc. 6, 32 = p. 90 Otto).
3. Bene est mihi, quia tibi bene est. Habes uxorem tecum, habes filium; frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amoenissima (Plin. Ep. 5, 18, 1).

4. Qui amicus esse coepit, quia expedit, et desinet, quia expedit (Sen. Ep. 9, 9).
5. Ne aegri quidem quia non omnes convalescunt, idcirco ars nullā medicina est (Cic. N. D. 2, 4, 12).
6. Vitia nostra quia amamus, defendimus et malumus excusare illā, quam excutere (Sen. Ep. 116, 8).
7. Quam multā paramus, quia alii paraverunt, quia apud plerosque sunt (Sen. Ep. 123, 6).
8. Vinum aegrotis quia prodest raro, nocet saepissime, melius est non adhibere omnino, quam, spe dubiae salutis, in apertam perniciem incurrere (Cic. N. D. 3, 27, 69).
9. «Nec loquaces», inquit Varro, «convivas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia in foro et apud subsellia, silentium vero in cubiculo esse debet» (Gell. 13, 11, 3).
10. Elephanti ne pari quidem numero Indicis Africi resistunt, sive quia magnitudine (longe enim illi praestant), sive robore animorum vincuntur (Liv. 37, 39, 13).
11. Ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex his, quae in usu habemus, aut audiunt aut vident (Petron. 1).
12. Acta Caesaris censeo, non quō probem, sed quia rationem habendam arbitror pacis atque otii (Cic. Phil. 1, 7, 16).
13. Diligi et carum esse jucundum est propterea, quia tutiorem vitam et pleniorē voluptatem efficit (Cic. Fin. 1, 16, 52).
14. Proelio excēdunt Thraces, non fugā vulnerum aut mortis, sed quia satis praedae habebant (Liv. 38, 40, 15).
15. Nemo patriam, quia magnā est, amat, sed quia suā (Sen. Ep. 66, 26).
16. Gloriā, quia recte factorum plerumque comes est, non est bonis viris repudianda (Cic. Tusc. 3, 2, 3).
17. Ad deteriora faciles sumus, quia nec dux potest nec comes deesse, et res ipsā etiam sine duce, sine comite procedit (Sen. Ep. 97, 10).
18. *Barbārus hūc ego sum, quia non intellegor ulli* (Ov. Tr. 5, 10, 37).
19. Loquebantur omnes, in Syria te esse, habere copias. Id autem eo facilius credebatur, quia simile veri videbatur (Cic. Fam. 12, 5, 1).
20. Nimis otiosā vita utilis non est, quia potest incidere laboris necessitas (Cels. 1, 3 = p. 16, 3).
21. Quia voluntas, tacitis nobis, intellegi non potest, verba reperta sunt (Cic. Caecin. 18, 53).
22. Quum bene nos, Juppiter, juvisti, dique alii omnes, vobis habeo grates atque ago, quia probe sum ultus meum inimicum (Pl. Persa 755).
23. Vultis scire, quare patrem non relinquam? Quia genuit me, quia educavit (Sen. Contr. 2, 1 (9), 3 = p. 154, 6).
24. Scipiōnis filiae ex aerario dotem acceperunt, quia nihil illis reliquerat pater (Sen. Helv. 12, 6).

25. *Mordeo mordentes, ultro non mordeo quemquam; Sed sunt mordentem multi mordere parati; Nemo timet morsum, dentes quia non habeo ullos* (Poëtae lat. min. v. 7, p. 384 Lemaire. Aenigma: cepa).
26. *Uxor carā viro monumentum fecit amanti: Optāram in manibus conjūgis occidere. Quem quia fata nimis rapuerunt tempore iniquo. Ossibus, opto, tuis sit piā terrā levis* (Carmen sepulchrale) (Carmena epigraphica, 1138).
27. Constat, Germaniam et Galliam et Italiam abundare rivis et fluminibus, quia caelo humido utuntur, et ne aestas quidem imbribus caret (Sen. Nat. quaest. 3, 6, 2).
28. Non eā res me deterruit, quominus littēras ad te mittērem, quod tu ad me nullas miseris, sed quia, nec quid suaderem, nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiēbam (Cic. Fam. 6, 22, 1).
29. Ut Plato ait, nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur (Sen. Ira 1, 19, 7).
30. Solis exortūs, cursūs, occasūs nemo admiratur, propterea quia cotidie fiunt; at eclipses mirantur, quia raro accidunt, et solis eclipses magis mirantur, quam lunae, propterea quod haec (=haec) crebriores sunt (Ad Herenn. 3, 22, 36).
31. Istā liberalium artium consecratio molestos, verbōsos, intempestivos, sibi placentes facit et ideo non discentes necessariā, quia supervacuā didicerunt (Sen. Ep. 88, 37).
32. Quia semper animadverti, studiōse te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito, quin scias, non solum cujus municipii sim, sed etiam, quam diligenter soleam meos municipes Arpinātes tueri (Cic. Fam. 13, 11, 1).
33. Atque hoc scelesti in animum inducunt suum, Jovem se placare posse donis, hostiis: et operam et sumptum perdunt: id eo fit, quia nihil ei acceptum est a pejūris supplicii (Plaut. Rud. Prol. 22).
34. M. Cato, homo Virtuti simillimus et per omnia ingenio diis, quam hominibus, propior, nunquam recte fecit, ut facere videretur, sed quia aliter facere non potuerat (Vell. 2, 35, 2).
35. Ad quae noscenda iter ingrēdi, transmittere mare solemus, eā, sub oculis positā, neglegimus, seu quia ita naturā comparatum (est), ut, proximorum incuriōsi, longinquā sectemur, seu quod omnium rerum cupidō languescit, quum facilis occasio (est), seu quod differimus, tanquam saepe visuri, quod datur videre, quotiens velis cernere (Plin. Ep. 8, 20, 1).
36. Ante omnia necesse est se ipsum aestimare, quia fere plus nobis videmur posse, quam possumus (Sen. Tranq. 6, 2).
37. Haec tibi scripsi, quia aequum erat, te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque, verum etiam consilia cognoscere (Plin. Ep. 1, 5, 17).

1. Scaevōlā, quoniam in Tusculānum ire constituit, paulum requiescet (Cic. De or. 1, 62, 265).
2. Non lubet mihi deplorare vitam neque me vixisse paenitet, quoniam ita vixi, ut non frustra me natum existimem, et ex vita ita discēdo, tanquam ex hospitio, non tanquam e domo (Cic. Sen. 23, 84).
3. In omnem vitam unguento abstinemus, quoniam optimus odor in corpore est nullus (Sen. Ep. 108, 16).
4. Quoniam semper appetentes gloriae praeter ceteras gentes atque avidi laudis fuistis, delenda est vobis illā maculā, Mithridatico bello superiore conceptā, quod Mithridates non modo adhuc poenam nullam suscepit, sed ab illo tempore annum jam tertium et vicesimum regnat (Cic. Pomp. 3, 7).
5. (Mundus) *Idem semper erit, quoniam semper fuit idem. Non alium videre patres, aliumve nepotes* Aspiciē: deus est, qui non mutatur in aevo (Manilius, 1, 519).
6. Omnes, quicumque nati sunt eruntve, non solum miseri, sed etiam semper miseri. Quoniam etiam mortui miseri sunt, in miseriam nascimur sempiternam (Cic. Tusc. 1, 5, 9).
7. Ego vero te (=Terentiam) quam primum, meā vitā, cupio videre et in tuo complexu emōri, quoniam neque di, quos tu castissime coluisti, neque homines, quibus ego semper servivi, nobis gratiam rettulerunt (Cic. Fam. 14, 4, 1).
8. Multi laudem amittunt, quoniam ipsi eam de te praedicant (Varro, Sent. 142).

1. Nunc mea mater irata est mihi, quia non redierim domum ad se (Pl. Cist. 101).
2. Plato «escam malorum» appellat voluptatem, quod eā videlicet homines capiantur, ut pisces (Cic. Sen. 13, 44).
3. Suo jure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur (Cic. Arch. 8, 18).
4. Aristotēles in Rhetoricis hanc affert causam, cur juvenus sit audacior, contra senectus timidior: quod illis imperitiā rerum confidentiam pariat, his multorum experiētiā malorum timiditatem et cunctationem (Erasmus, Adagia in v. Imperitia, p. 729—730).
5. Tibullus, quia serpentes unā cum pelle senium exuere dicuntur, deos crudēles vocat, quod, non idem beneficium formōsis tribuerint (Mureti Or. 3 = v. 2, p. 21).
6. Utrique se superiores discessisse existimabant: Afraniāni, quod, quum esse omnium judicio inferiores viderentur, comminus tam diu stetissent, et nostrorum impetum sustinuissent, et initio locum tumulumque tenuissent, quae causā pugnandi fuerat, et nostros

primo congressu terga vertere coëgissent; nostri autem, quod, iniquo loco atque impari congressi numero, quinque horis, proelium sustinuisent, quod montem, gladiis dstrictis, ascendissent, quod ex loco superiore terga vertere adversarios coëgissent atque in oppidum compulissent (Caes. B. C. 1, 47).

7. Extenuatur magnificentiã et sumptus epularum, quod parvo cultu naturã contenta sit (Cic. Tusc. 5, 34, 97).
8. Quattuor reperio causas, cur senectus miserã videatur: unam, quod avocet a rebus gerendis; alteram, quod corpus faciat infirmius; tertiam, quod privet omnibus fere voluptatibus; quartam, quod haud procul absit a morte (Cic. Sen. 5, 15).
9. L. Lamia est ab A. Gabinio consule relegatus., quod libere et fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est, sed, quod erat vetus et magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit (Cic. Fam. 12, 29, 1).
10. Equites Scipiõnis perveniunt ad oppidum Parãdam. Ubi quum ab incolis non reciperentur, ideo quod fama de victoria Caesaris praecurrisset, vi oppido potiti sunt (Bell. Afr. 87, 2).

970 (§ 875)

1. (Unus ex captivis), quum Hannibãlis permissu, exisset de castris, rediit paulo post, quod se oblitum nescio quid diceret (Cic. Off. 1, 13, 40).
2. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accūsant, quod negent, te percontantibus respondere (Cic. Fam. 7, 16, 3).
3. Ab Atheniensibus, locum sepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent (Cic. Fam. 4, 12, 3).
4. Bellovãci suum numerum non compleverunt, quod, se suo nomine atque arbitrio cum Romanis bellum gesturos, dicebant (Caes. B. G. 7, 75, 3).

971 (§ 876)

1. Majores nostri, in dominum de servo quaeri, noluerunt, non quia non posset verum inveniri, sed quia videbatur indignum et domini morte ipsa tristius (Cic. Mil. 22, 59).
2. A Lacedaemoniorum exsulibus praetor vim arcuerat, non quia salvos vellet, sed quia perire, causã indictã, nolebat (Liv. 38, 33, 11).
3. Quum deo nihil praestantius esset, non dubitabas, quin mundus esset deus. Si autem id dicis, nihil esse mundo sapientius, nullo modo prorsus assentior, non quod difficile sit mentem ab oculis sevocare, sed, quo magis sevocò, eo minus id, quod tu vis, possum mente comprehendere (Cic. N. D. 3, 8, 21).

4. Cum his philosophis omnis fere nobis disceptatio contentioque est, non quod eos maxime contemnamus, sed quod videntur acutissime sententias suas prudentissimeque defendere (Cic. Div. 2, 72, 150).

5. Neque haec idcirco tibi scribo, quod, te non eadem animadvertere, sciam, sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum nunquam (Cic. Fam. 11, 9, 2).
6. Gratã mihi vehementer est memoriã nostri tuã, quam significasti litteris; quam ut conserves, non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo (Cic. Fam. 12, 17, 1).
7. Mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quae sine venditione et sine populo teste fiunt, non quo fugiendus sit, — omnia enim bene facta in luce se collocari volunt, — sed tamen nullum theatrum virtuti conscientia majus est (Cic. Tusc. 2, 62, 64).
8. Ita me affectum offendes, ut multum a te possim juvari, non quo ita sim fractus, ut, aut hominem me esse, oblitus sim, aut fortunae succumbendum putem, sed tamen hilaritas illa nostrã et suavitas, quae te praeter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est (Cic. Fam. 9, 11, 1).
9. Num quis, quod bonus vir esset, gratias dis egit unquam? At quod dives, quod honoratus, quod incolumis. Jovemque optimum et maximum ob eas res appellant, non quod nos justos, temperatos, sapientes efficiat, sed quod salvos, incolumes, opulentos, copiosos (Cic. N. D. 3, 36, 87).
10. Non modo consulem esse (Pansam), dico, sed etiam memoriã meã praestantissimum atque optimum consulem, — non quin pari virtute et voluntate alii fuerint, sed tantam causam non habuerunt, in qua et voluntatem suam et virtutem declararent (Cic. Phil. 7, 2, 6).
11. Apollonio ego commendationem non sum pollicitus, non quin, eam valituram apud te, arbitrarer, sed non egere mihi commendatione videbatur (Cic. Fam. 13, 16, 3).
12. *Suave mări magno, turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem, —
Non quia vexari quemquam est jucunda voluptas.
Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est* (Lucr. 2, 1—4).
13. Nemo ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptatem sequi nesciunt; neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum, quia dolor sit, amet, consetetur, adipisci velit, sed quia nonnunquam ejusmodi tempora incidunt, ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem (Cic. Fin. 1, 10, 32).
14. Quae argumenta non possunt valere, quia magnã non sint, valebunt, quia multa sunt, quae ad ejusdem rei probationem omnia spectant (Quint. 5, 12, 5).

УСЛОВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Реальная (индикативная) форма

972 (§§ 889, 897)

1. Si vales, bene est, ego valeo (Cic. Ep.)
2. *Pecūnia est ancillā, si scis uti; si nescis, dominā* (Appendix Syri Sent. 47).
3. Potestas, non solum si invitat, sed etiam si supplicat, cogit (Macrob. Sat. 2, 7, 2).
4. Paupertas si malum est, mendicus beatus esse nemo potest (Cic. Fin. 5, 28, 84).
5. Matrimonium tum perpetuum est, si mutuā voluntate jungitur (Quint. Decl. 376 = p. 488 Lemaire).
6. Risum contine, si potes (Cic. Fin. 4, 25, 71).
7. Si ursus hominem comest, quanto magis homo debet ursum comesse (Petron. 66).
8. Si dormis expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, advola (Cic. Att. 2, 23, 3).
9. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus (Curt. 8, 7, 14).
10. Ad paupertatem si admigrant infamiae, gravior paupertas fit (Plaut. Persa 347).
11. Non licet homini esse saepe, ut vult, si res non sinit (Ter. Haut. 666).
12. «Si summus dolor est», inquit Epicurus, «brevem necesse est esse» (Cic. Tusc. 2, 19, 44).
13. Si amitti vitā beatā potest, beata esse non potest (Cic. Fin. 2, 27, 86).
14. Illi vehementer errant, si illam meam pristinam lenitatem perpetuam sperant futuram (Cic. Cat. 2, 3, 6).
15. Non potest quaestus fieri, nisi sumptus sequitur, scio; et tamen quaestus non consistet, si eum sumptus superat (Plaut. Poen. 286).
16. Si quidem amicitia est habenda, cum hoc habenda est (Plaut. Poen. 1215).
17. Credo, hercle, te gaudere, si quid mihi mali est (Plaut. Trin. 53).
18. Nequam illud verbum est «bene vult», nisi qui bene facit (Plaut. Trin. 439).
19. Nunquam, edepol, temere tinnit tintinnabulum: nisi qui illud tractat aut movet, mutum est, tacet (Plaut. Trin. 1004).
20. Perit libertas, nisi illā contemnimus, quae nobis jugum imponunt (Sen. Ep. 85, 28).
21. Omnes, si ad originem primam revocantur, a dis sunt (Sen. Ep. 44, 1).
22. Vetustas nobis semper, si sapiamus, adoranda est (Macrob. = Ht. p. 3).

23. Avaritiam si tollere vultis, mater ejus est tollenda—luxuries (Cic. De or. 2, 40, 171).
24. Si stultus es, eā re taces, sapiens; sapiens tamen et tacens, stultus es (Ad Herenn. 4, 28, 39).
25. Si verā potius, quam dictu speciosā dicenda sunt, cupidō imperii duos cognatos vicinosque populos ad arma stimulat (Liv. 1, 23, 7).
26. Si quid in nobis animi est, persequamur eorum mortem, qui indignissime interierunt, atque hos latrones interficiamus (Caes. B. G. 7, 38, 8).

973 (§§ 889, 897)

1. Facilius, si qui pius est, a dis supplicans, quam qui scelestus est, inveniet veniam sibi (Plaut. Rud. 26).
2. Si, te mentiri, dicis idque verum dicis, mentiris, an verum dicis? (Cic. Acad. 2, 29, 95).
3. Si dicis, te mentiri, verumque dicis, mentiris, dicis autem, te mentiri, verumque dicis; mentiris igitur (Cic. Acad. 2, 30, 96).
4. Errat, si quis deos putat nocere nolle: non possunt. Nec accipere injuriam queunt nec facere: laedere enim laedique conjunctum est (Sen. Ep. 95, 49).
5. Si quis piorum manibus locus (est), si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnae animae, placide quiescas nosque ad contemplationem virtutum tuarum voces (Tac. Agr. 46).
6. Si ferae partus suos diligunt, quā nos in liberos nostros indulgentiā esse debemus? (Cic. De or. 2, 40, 168).
7. Si omnes, qui reipublicae consulant, cari nobis esse debent, certe imprimis imperatores, quorum consiliis, virtute, periculis retinemus et nostram salutem et imperii dignitatem (Cic. De or. 2, 40, 168).
8. Etiam superioribus invidetur saepe vehementer, et eo magis, si intolerantius se jactant (Cic. De or. 2, 52, 209).
9. Si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum et, si hoc vitium est, eo me non carere, confiteor (Cic. Fam. 6, 14, 1).
10. Errat, si quis existimat, facilem rem esse donare: plurimum ista res habet difficultatis, si modo consilio tribuitur, non casu et impetu spargitur (Sen. Vita 24, 1).
11. Quod munus reipublicae afferre majus meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem? (Cic. Div. 2, 2, 4).
12. Si alienae quoque laudes parum aequis auribus accipi solent, quam difficile est obtinere, ne molestā videatur oratio de se aut de suis disserens? (Plin. Ep. 1, 8, 6).
13. Summa et perfecta gloria constat ex tribus his: si diligit multitudo, si fidem habet, si cum admiratione quadam honore dignos putat (Cic. Off. 2, 9, 31).
14. Grammaticus circa curam sermonis versatur et, si latius evagari

vult circa historias, jam ut longissime fines suos profērat, circa carmina (Sen. Ep. 88, 3).

15. Erras, si existimas, nobiscum vitia nasci; supervenerunt, ingesta sunt (Sen. Ep. 94, 55).
16. Si corporis gravioribus morbis vitae jucunditas impeditur, quanto magis animi morbis impediri necesse est! (Cic. Fin. 1, 18, 59).

974 (§§ 889, 897)

1. *Munera qui tibi dat locupletī, Gaure, senique,
Si sapiis et sentis, hoc tibi ait: «Morēre!»* (Mart. 8, 27).
2. *Vivere naturae si convenienter oportet,
Novistine locum potiore rure beato?* (Hor. Ep. 1, 10, 12).
3. *Et satis est, pigro si licet esse mihi* (Mart. 6, 43, 10).
4. *Mentiri nescio: librum
Si malus est, nequeo laudare* (Juv. 3, 41).
5. *Si quā sēde sēdēs, atque est tibi commōdā sēdes,
Illā sēdē sēdē, si novā tutā minus* (Versus scholasticus).
6. *Si latet in vino verum, ut proverbialia dicunt,
Invenit verum Teuto vel inveniet* (Medulla facietiarum, 267).
7. *Si somnus nihil est, nisi mors, nil mors, nisi somnus,
Quo plus in vita dormio, vivo minus* (Owen in Broederi Lect. lat. p. 98).
8. Virgo Vestālis scripsit hunc versum:
«Felices nuptiae! Mortar, nisi nubere dulce est!» (Sen. Contr. 6, 8 = p. 290, 14).
9. *Quid tibi pecūniā opus est, si uti non potes?* (Syr. 609).
10. *Nisi utile est, quod facimus, stultā est gloriā* (Phaedr. 3, 17, 12).
11. *Si tibi parvā est res, est tibi magnā quies* (B. 3138).
12. *Mortuā hic ego sum, et sum cinis; is cinis terra est.
Si est terra dea, ego sum dea, mortua non sum* (Inscriptio apud Friedlaender, IV, 366).
13. *Ignem quid utilius? Si quis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus* (Ov. Tr. 2, 268).

975 (§§ 889, 897)

1. Si quisquam fuit unquam remōtus, et naturā et magis etiam ratione atque doctrinā, ab ināni laude et sermonibus, ego profecto is sum (Cic. Fam. 15, 4, 13).
2. Si non deum (=deorum) irā nec fato, sed culpā periimus ad Cannas, cujus tandem eā culpā fuit? Militum, an imperatorum? (Liv. 25, 6, 6).
3. Quaeso, ignoscas, si quid stulte dixi atque imprūdens tibi (Plaut. Men. 1073).
4. Nisi qui ipse amavit, aegre amantis ingenium inspīcit (Plaut. Mil. 638).

5. Si quid per jocum dixi, nolito in serium convertere (Plaut. Poen. 1320).
6. Si placuit, plausum postulat comoediā (Plaut. Poen. 1371).
7. Si quid amicum erga bene feci aut consului fideliter, non videor meruisse laudem, culpā caruisse arbitror (Plaut. Trin. 1128).
8. Si quid perpēram feci, in faciem meam inspue (Petron. 75).
9. Si quando urbs nostrā liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret (Plin. Ep. 1, 10, 1).
10. Si quid in te paccavi, ignosce: in me enim ipsum peccavi vehementius (Cic. Att. 2, 15, 4).
11. *Si bene te novi, si, quod prius esse solebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui,
Quo Fortunā magis saevit, magis ipse resistis,
Utque decet, ne te vicerit illā, caves,
Et, bene uti pugnes, bene pugnant efficit hostis* (Ov. Pont. 2, 3, 49).

976 (§§ 889, 897)

1. In urbe, si licebit, manebo (Cic. Phil. 12, 10, 24).
2. Contumeliam si dices, audies (Plaut. Pseud. 1173).
3. Istud quoque ab Epicūro dictum est: «Si ad naturam vives, nunquam eris pauper; si ad opiniones, nunquam eris dives». Exiguum naturā desiderat, opinio immensum (Sen. Ep. 16, 7).
4. Certe pertinax non ero, tibi que, si mihi probabis eā, quae dices, libenter assentiar (Cic. Fin. 1, 8, 28).
5. Mihi filius si erit unquam, ne ille facili me utetur patre (Ter. Heaut. 217).
6. Nos si di adjuvabunt, circiter Idūs Novembres in Italia speramus fore (Cic. Fam. 14, 5, 2).
7. Nunc illi militent, quibus necesse est; tu militabis, si erit necesse (Sen. Contr. 1, 8 = p. 136, 15).
8. Si mihi perget, quae vult, dicere,—eā, quae non vult, audiet (Ter. Andr. 920).
9. *Si quā voles, apte nubere, nube pari* (Ov. Her. 9, 32).
10. *Si Fortunā volet, fiet de rhetōre consul.
Si volet haec eādem, fiet de consule rhetor* (Juv. 7, 197).

977 (§§ 889, 897)

1. Si te rogavero aliquid, nonne respondebis? (Cic. Tusc. 1, 8, 17).
2. Emoriar, si non hanc uxorem duxero (Ter. Eun. 888).
3. Si perdiderit Phidias statuam, protinus alteram faciet (Sen. Ep. 9, 5).
4. Minus (inquit) contemnemur, si vindicaverimus injuriam (Sen. Ira 2, 33, 1).
5. Dolorem justissimum, si non potuero frangere, occultabo (Cic. Phil. 12, 8, 21).

6. Si quem subitā deprehenderit valetudo, oratoremne consūlet? (Quint. Decl. 268 = p. 105 Lemaire).
7. Lac gallinaceum si quaesieris, invenies (Petron. 38).
8. Si magistratūs hoc scierint, ibis in crucem (Petron. 137).
9. Auferēre, non abibis, si ego fustem sumpsero (Plaut. Amph. 358).
10. *Si Paris ex Graecis uxorem duxerit oris, Excidium Trojae ducet et omne malum* (Troilus 1, 383).
11. Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero (Plaut. Men. 439).
12. Multā bonā habemus: bene si amico feceris, ne pigeat fecisse; ut potius pudeat, si non feceris (Plaut. Trin. 347).
13. Nunquam invenietur, si contenti fuerimus inventis (Sen. Ep. 33, 10).
14. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intellegat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse (Cic. Fam. 12, 27).
15. Caecus ille (=Appius Claudius) si exstiterit, sic aget ac sic loquetur (Cic. Cael. 14, 33).
16. Ego si bonam famam mihi servasso (=servavero), sat ero dives (Plaut. Most. 228).
17. Tuemini castra et defendite, si quid durius acciderit (Caes. B. C. 3, 94, 5).
18. Si te forte dolor aliquis pervellerit, exclamabis ut mulier? (Cic. Tusc. 2, 20, 46).
19. *Carpite florem;*
Qui nisi carptus erit, turpiter ipse cadet (Ov. A. A. 3, 79).
20. Desines timere, si sperare desieris. Dices: «quomodo istā tam diversā pariter eunt?» Ita est, mi Lucili: spem metus sequitur (Sen. Ep. 5, 7).
21. Securius divites erimus, si scierimus, quam non sit grave paupēres esse (Sen. Ep. 18, 8).
22. Qualis quisque sit, scies, si, quemadmōdum laudet, quemadmōdum laudetur, aspexeris (Sen. Ep. 52, 12).
23. Si in occasionis momento, cuius praetervolat opportunitas, cunctatus paulum fueris, nequicquam mox omissam quaeras (Liv. 25, 38, 18).
24. Telo si primam aciem praefregeris, reliquo ferro vim nocendī sustuleris (Justin. 6, 8, 2).
25. Si te ad studia revocaveris, omne vitae fastidium effugeris (Sen. Tranq. 3, 6).
26. Si amicitiam tuam ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis. quam fortem inimicum ille expertus est (Nep. 2, 9, 4).

978 (§§ 889, 897)

1. Si sapienti manum aut morbus aut hostis exciderit, si quis oculum vel oculos casus excusserit, reliquiae illi suae satisfacient, et erit, imminūto corpore et amputato, tam laetus, quam intēgro (corpore) fuit (Sen. Ep. 9, 4).
2. Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris. quod, nisi legeris, non potes credere (Plin. Ep. 7, 29).

3. *Tristis es et felix. Sciat hoc Fortunā, caveto: Ingratum dicet te, Lupe, si scierit* (Mart. 6, 79).
4. Facile omnes patimur, esse quam plurimos accusatores, quod innōcens, si accusatus est, absolvi potest, nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest (Cic. Amer. 20, 56).
5. Sus rostro si humi A litteram impresserit, num propterea suspicari poteris, Andromācham Ennii ab ea posse describi? (Cic. Div. 1, 13, 23).
6. Si exemeris ex rerum natura benevolentiae conjunctionem, nec domus ullā nec urbs stare poterit, ne agri quidem cultus permanebit (Cic. Lael. 7, 23).
7. Opum possessionem tibi non interdico, sed efficere volo, ut illas intrepide possideas. Quod uno consequēris modo, si, te etiam sine illis beate victurum, persuaseris tibi, si illas tanquam exituras semper aspexeris (Sen. Ep. 18, 13).
8. In illam curam incumbe, mi Plance, ut ne quae scintillā taeterrimi belli relinquantur. Quod si erit factum, et rempublicam divino beneficio affeceris, et ipse aeternam gloriam consequēre (=consequēris) (Cic. Fam. 10, 14, 2).
9. Mihi fere satis est, quod vixi, vel ad aetatem vel ad gloriam; huc si quid accesserit, non tam mihi, quam vobis rei publicae accesserit (Cic. Phil. 1, 15, 38).
10. A. Tu Gallus es, ego Germanus; decertemus pro suae uterque gentis gloria. — B. Si vicero, tu ter exclamabis: «Floreat Gallia»; si victus, quod absit, ero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam (Erasm. 1, 41).
11. Hujus (=Epaminondae) de virtutibus vitaeque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, Thebas et ante Epaminondam natum et post ejusdem interitum perpetuo alieno paruisse imperio (Nep. 15, 10, 4).
12. Omnia vincat intentio, quam si tota mente in opus ipsum direxeris, nihil eorum, quae oculis vel auribus incursant, ad animum pervenient (Quint. 10, 3, 28).
13. Quantum praestiterint nostri majores prudentia ceteris gentibus, tum facillime intellegetis, si cum illorum Lycurgo et Dracōne et Solōne nostras leges conferre volueritis (Cic. De or. 1, 44, 197).
14. Furem aliquem aut rapacem accusaris (=accusaveris): vitanda tibi semper erit omnis avaritiae suspicio (Cic. Verr. 3, 2, 4).
15. *Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes, Augur, schoenobātes, medicus, magus: omnia novit Graeculus esuriens; in caelum, jusseris, ibit* (Juv. 3, 76).

Futurum в протасисе, р аесens в аподосисе

979 (§§ 889, 897)

1. Nullā est excusatio peccati, si amici causā peccaveris (Cic. Lael. 11, 37).
2. Praedicere possumus, si homines nostri paulo magis Graecas

litteras negligere coeperint, omnibus bonis artibus certissimam pestem ac perniciem imminere (Mureti Or. 4=v. 2, p. 32).

3. Nullā quamvis minimā natio potest ab adversariis deleri, nisi propriis simultatibus se ipsā consumpserit (Veget. 3, 10, =p. 91, 2).
4. Non, hercle, is sum, qui sum, ni hanc injuriam meque ultus fuero (Plaut. Men. 472).

Потенциальная форма

980 (§§ 890, 898)

1. Si quis deus mihi largiatur, ut ex hac aetate repuerascam et in cunis vagiam, valde recūsem, nec vero velim, quasi decurso spatio, a calce ad carcēres revocari (Cic. Sen. 23, 83).
2. *Non, mihi si linguae centum sint oraque centum, Omnia poenarum percurrere nomina possim* (V. Aen. 6, 625).
3. Quid? Si unā tabulā sit, duo naufrāgi eique sapientes, sibine uterque rapiat, an alter cedat alteri? (Cic. Off. 3, 23, 90).
4. Quonam modo vitam agere possimus, si, nihil interesse nostrā, putemus, — valeamus, aegrine simus, — vacemus, an cruciemur dolore — frigus, famem propulsare possimus, necne possimus? (Cic. Fin. 4, 25, 69).
5. Hos (=coquos) si Argus servet, qui oculus totus fuit, quem quondam Ioni Juno custōdem addidit, is nunquam servet (Plaut. Aul. 555).
6. Si idem faciant ceteri opulentiores, pauperiorum filias ut indotatas ducant uxores domum, — et multo fiat civitas concordior, et invidiā nos minore utamur, quam utimur (Plaut. Aul. 478).
7. Si quis imaginem hominis, perēgre constituti, contempletur saepius, ut ex ea solacium capiat absentis. — num idem sanus esse videatur, si, eo reverso atque praesente in contemplanda imagine perseveret eāque potius, quam ipsius hominis aspectu, frui velit? (Lactantius, Instit. 2, 2 =p. 63 Gersdorf).
8. Si de illis caedibus velim commemorare, quae tum factae sunt, vereor, ne ad plures oratio mea pertinere videatur (Cic. Amer. 33, 94).
9. Si omnia facienda sint, quae amici velint, non amicitiae tales, sed conjurationes putandae sint (Cic. Off. 3, 10, 44).
10. Si quidem, hercle, mihi regnum detur, nunquam id potius persēquar (Plaut. Curc. 211).
11. Quis est, qui, si clarorum hominum scientiam rerum gestarum vel utilitate vel magnitudine metiri velit, non antepōnat oratori imperatorem? (Cic. De or. 1, 2, 6).
12. Dies deficiat, si velim paupertatis causam defendere. Aperta enim res est, et cotidie nos ipsā natura admōnet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus (Cic. Tusc. 5, 35, 102).

13. Sim impūdens, si plus postūlem, quam homini a rerum natura tribui potest (Cic. Fam. 11, 21, 3).
14. In amicitia nisi apertum habeas videas tuumque ostendas, nihil fidum, nihil explorātum habeas (Cic. Lael. 26, 97).
15. Populus, si tecum congrediatur et si unā loqui voce possit, haec dicat (Cic. Planc. 5, 12).
16. Quantum ingemiscant patres nostri, circa moenia Carthaginis bellare soliti, si videant nos, progeniem suam, duos consules consularisque exercitus, in media Italia paventes intra castra, Poenum, quod inter Alpes Appenninumque agri sit, suae dicionis fecisse? (Liv. 21, 53, 5).
17. *Minus saepe pecces, si scias, quod nescias* (Syr. 409).
18. Cur misereare (=miserearis) potius, quam feras opem, si id facere possis? (Cic. Tusc. 4, 26, 56).
19. Dies me deficiat, si reges imperatoresque temere in hostium terram transgressos cum maximis cladibus suis exercituumque suorum enumerare velim (Liv. 28, 41, 16).
20. *Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant Haec tria: mens laeta, requies, moderata diaeta* (K. 2575).
21. Quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem (Cic. De or. 3, 35, 142).
22. Apud Socraticum Aeschinem demonstrat Socrātes cum Xenophontis uxore et cum ipso Xenophonte Aspasiā locutam: «Dic mihi, quaeso, Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat aurum, quam tu habes, utrum illudne, an tuum malis?» «Illud», inquit. «Quid, si vestem aut ceterum ornatum muliēbrem pretii majoris habeat, quam tu habes, tuumne, an illius malis?» Respondit: «Illius vero». «Age sis», inquit, «si virum illā meliorem habeat, quam tu habes, utrumne tuum malis, an illius?» Hic mulier erubuit. Aspasiā autem sermonem cum ipso Xenophonte instituit. «Quaeso», inquit, «Xenophon, si vicinus tuus equum meliorem habeat, quam tuus est, tuumne equum malis, an illius?» «Illius», inquit. «Quid, si fundum meliorem habeat, quam tu habes, utrum tandem fundum habere malis?» «Illum», induit, «meliorem scilicet.» «Quid, si uxorem meliorem habeat, quam tu habes, utrum tuamne, an illius malis?» Atque hic Xenophon quoque ipse tacuit. Post Aspasia: «Quoniam uterque vestrum», inquit, «id mihi solum non respondit, quod ego solum audire volueram, egomet dicam, quid uterque cogitet. Nam et tu, mulier, optimum virum vis habere, et tu, Xenophon, uxorem habere lectissimam maxime vis. Quare, nisi hoc perfeceritis, ut neque vir melior, neque femina lectior in terris sit, profecto semper id, quod optimum putabitis esse, multo maxime requiretis» (Cic. Inv. 1, 31, 51). — Hic mulier erubuit, merito: male enim responderat, se malle alienum aurum, quam suum: nam est hoc imprōbum. At, si respondisset, malle se aurum suum tale esse, quale illud esset, potuisset pudice respondere, malle se, virum suum talem esse, qualis melior esset (Quint. 5, 11, 29).

Cujusvis oratio insimulari potest, si eā, quae ex prioribus nexa sunt, principio sui defraudentur; si quaedam ex ordine scriptorum ad libidinem supprimantur; si, quae simulationis causa dicta sunt, asseverantis pronuntiatione legantur (Apulejus=Wuestem. p. 140).

8. Oratio meā potest esse infinita, si mihi libeat totius gentis (=Graecorum) in testimoniis dicendis explicare levitatem (Cic. Flacc. 5, 12).
9. Sequi gloriā, non appēti debet, nec, si casu aliquo non sequatur, idcirco, quod gloriam meruit, minus pulchrum est (Plin. Ep. 1, 8, 14).
10. Si velis credere altius veritatem intuentibus, omnis vitā supplicium est: in hoc profundum inquietumque projecti mare, nunquam stabili consistimus loca, pendemus et fluctuamur et alter in alterum illidimur et aliquando naufragium facimus, semper timeamus; in hoc tam procellōso et ad omnes tempestates exposito mari navigantibus nullus portus, nisi mortis, est (Sen. Polyb. 9, 6).
11. De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus? (Plaut. Trin. 349).
12. *Edēpōl, senectus, si nil quidquam aliud viti (=vitii) Appōrtes tecum, quum advēns, unum id sat est, Quod diu vivendo mūlta, quae non vult, videt* (Stattius Caecilius apud Cic. Sen. 8, 25=Diehl, p. 63).
13. *Nam tropaeum ferre me a forti viro Pulchrum est; si autem vincar, vinci a tali nullum est probrum* (Accius=Diehl. p. 75).

Потенциальная форма протасиса с эллиптическим аподисисом

984

1. Quid, si nocere velint manūs pedibus, manibus oculi? (Sen. Ira 2, 31, 7).
2. Quid, si nunc caelum ruat? (Ter. Heaut. 719).
3. *Quid, si me tonsor, quum stricta novacula supra est, Tunc libertatem divitiasque roget? Promittam: neque enim rogat illo tempore tonsor, Latro rogat; res est imperiōsā timor. Sed fuerit curvā quum tutā novaculā thecā, Frangam tonsori crura manūsque simul* (Mart. 11, 58, 5).
4. Quid, si flere me vetes, quum vidi hominem calamitōsum? Quid, si vetes propter aliquod honestum factum periclitanti favere? (Sen. Contr. 1, 1, 14=p. 75, 2).
5. Nemo naturae sanus irascitur. Quid enim, si mirari velit, non in silvestribus dumis poma pendere? Quid, si miretur, spineta sentesque non utili aliqua fruge compleri? (Incerti scriptoris).

Ирреальная форма

Ирреальная форма с imperfectum conj. в протасисе и аподисисе

985 (§§ 891, 899)

1. Socrātes servo ait: «Caederem te, nisi irascerer» (Sen. Ira 1, 15, 3).
2. Ni doleres tu, ego dolerem (Plaut. Pseud. 1320).
3. Interdum enixe petimus id, quod recusaremus, si quis offerret (Sen. Ep. 95, 2).
4. Quem ferret, si parentem non ferret suum? (Ter. Heaut. 202).
5. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paulle, mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes (Cic. Fam. 15, 13, 3).
6. Si haec apud Scythas dicerem, non hic in tanta multitudine civium Romanorum, non apud senatores, non in foro populi Romani, de tot et tam acerbis suppliciis civium Romanorum, tamen animos etiam barbarorum hominum permoverem (Cic. Verr. 5, 58, 150).
7. Si Aeacus aut Minos diceret: «Oderint, dum metuant», indecorum videretur, quod, eos fuisse justos, accepimus (Cic. Off. 1, 28, 97).
8. Si nunc redire posset ad superiores pater, nonne tibi sic diceret: «Cur te dedecoras? Famam cur maculas tuam?» (Diehl, p. 72).
9. Si ipsa respublica tibi narrare posset, quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam curiosus (Cic. Fam. 3, 1, 1).
10. Ut servemini, deest vobis animus: quid, si moriendum pro patria esset, faceretis? (Liv. 22, 60, 14).
11. Pluribus verbis ad te scriberem, si res verba desideraret ac non pro se ipsa loqueretur (Cic. Fam. 3, 2, 2).
12. Haec si, tu ut scribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius; sed omnia sunt mea culpa commissa, qui, ab iis me amari, putabam, qui invidebant, eos non sequebar, qui petebant (Cic. Fam. 14, 1, 1).
13. Multis et eruditus viris audientibus, legebatur oratio Metelli Numidici. In ea oratione ita scriptum fuit: «Si sine uxore possemus, Quirites, esse, omnes eā molestia careremus. Sed, quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo vivi possit, saluti perpetuae potius, quam brevi voluptati consulendum est» (Gell. 1, 6, 1).
14. Istic bellum est exortum, hic pax consecuta, sed tamen ejusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent (Cic. Fam. 12, 18, 2).
15. Supervacuum foret in studiis longior labor, si nihil liceret melius invenire praeteritis (Quint. 3, 6, 65).
16. Ut omittam artes elegantes et ingenuas, ne opifices quidem tueri sua artificia possent, nisi vocabulis uterentur nobis incognitis, usitatis sibi (Cic. Fin. 3, 2, 4).

17. Nam, reor, nullis, si vitā longior daretur, posset esse jucundior (Cic. Tusc. 1, 39, 94).
18. Quis esset tantus fructus in prosp̄ris rebus, nisi haberes, qui illis aequae, ac tu ipse, gauderet? Adversas vero ferre difficile esset sine eo, qui illas gravius etiam, quam tu, ferret (Cic. Lael. 6, 22).
19. Quod usu non veniebat, de eo si quis legem aut iudicium constitueret, non tam prohibere videretur, quam admonere (Cic. Oratiō pro M. Tullio 4, 9).
20. Apelles si Venerem aut si Protogēnes Ialysum illum suum coeno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem (Cic. Att. 2, 21, 4).
21. Quid faciam? te consulo. «Vivas», inquis, «in litteris». An quidquam me aliud agere censes? Aut possem vivere, nisi in litteris viverem? Sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus (Cic. Fam. 10, 26, 1).
22. Ut, si unum quodque membrum sensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari et interire totum corpus necesse esset, sic, si unus quisque nostrum ad se rapiat commōda aliorum detrahatque, quod cuique possit, emolumentū sui gratiā, societas hominum et communitas evertatur, necesse est (Cic. Off. 3, 5, 22).
23. Non essemus paup̄res, si nesciremus, quid esset paupertas (Varro, Sent. 94).
24. L. Caesar, «O mi Cicero», inquit, «gratūlor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus» (Cic. Fam. 9, 14, 3).
25. Respublica, si loqui posset, ageret mecum, ut, quoniam sibi servissem semper, nunquam mihi, ut jam mihi servirem, consulere meis (Cic. Planc. 38, 92).
26. Sapiens non viveret, si foret sine homine victurus (Sen. Ep. 9, 17).
27. Si crederem, satis certam esse possessionem terrarum, quas tantā velocitate domuimus, ego vero, milites, ad penātes meos, ad parentem sororesque et ceteros cives, vel retinentibus vobis, erumperem, ut ibi partā vobiscum laude et gloriā fruērer (Ex Alexandri oratione, apud exercitum habita, Curt. 6, 3, 5).
28. Non auderes accusare patrem, si timeres (Quint. Decl. 349 = p. 437 Lemaire).
29. Propter virtutem jure laudamur et in virtute gloriamur; quod non contingeret, si id donum a deo, non a nobis haberemus (Cic. N. D. 3, 36, 87).
30. Si quis domum suam obsessam a familiā armatā nuntiaret, ferendum auxilium putaretis (Liv. 3, 19, 9).
31. Qui (=quomodo) minus gravis esset iis (=senibus) senectus, si octingentesimum annum agerent, quam si octogesimum? Praeteritā enim aetas, quamvis longa, quum effluxisset, nullā consolatio permulcēre posset stultam senectutem (Cic. Sen. 2, 4).
32. Si de me bene vir bonus sentit, eodem loco sum. quo, si omnes

- boni idem sentirent: omnes enim, si me cognoverint, idem sentient (Sen. Ep. 102, 12).
33. Quod si in secundis rebus bonam quoque mentem darent dei, non eā solum, quae evenissent, sed etiam eā, quae evenire possent, reputarem (Liv. 30, 30, 16).
34. Si, quemadmōdum oris habitus cernitur oculis, sic et animus intus cerni posset, facile vobis appareret, non laeti, sed prope amentis malis cordis hunc risum esse (Liv. 30, 44, 6).
35. Quum exiremus in aciem, aiebat (senex): «si adulescens essem, nemo pugnaret fortius» (Sen. Contr. 10, 2 (31), 1 = p. 477, 5).
36. *Vivere naturae si convenienter amarent Mortales, medica nil opus esset ope* (Owen in Broederi Lectio-nibus lat. p. 98).
37. «*Frustra, Medā, repugnans: Nescio quis deus obstat*», ait...
«*Cur, quem modo denique vidi, Ne pereat, timeo? Quae tanti causā timoris? Excūte virgineo conceptas pectore flammās, Si potes, infelix. Si possem, sanior essem. Sed gravat invitam nova vis. Aliudque cupido, Mens aliud suadet. Video meliora proboque, Deteriora sequor*» (Ov. Met. 7, 11).
38. *O dilectā domina, cur sic alienaris? Si tu esses Helēnā, ego essem Paris* (Ex carmine mediaevali).

Ирреальная форма с plusquamperf. conj. в протасисе и аподосисе

986 (§§ 892, 899)

1. Si tacuisses, philosophus mansisses (K. 2573),
2. Plures cecidissent, ni nox proelio intervenisset (Liv. 23, 18, 6).
3. Laelius, si digito quem attigisset, poenas dedisset; at Cinnā collegae sui, consulis Cn. Octavii, praecidi caput jussit (Cic. Tusc. 5, 19, 55).
4. Quid me nunc factum esset quantoque artius pressiusque conflictata essem, si P. Claudius, frater meus, navali proelio classem navium cum ingenti civium numero non perdidisset. Certe quidem majore nunc copiā populi oppressā intercidissem (Gell. 10, 6, 2).
5. T. Agusius et comes meus fuit illo miserrimo tempore et omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius, neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permissem (Cic. Fam. 13, 71).
6. Quum aliquotiens antea, tum proxime hoc miserrimo bello domus ejus (=M^o. Curii) totā mihi patuit, quā, si opus fuisset, tam esse usus. quam meā (Cic. Fam. 13, 17, 1).

7. Ego ne utilem quidem arbītror esse nobis futurarum rerum scientiam. Quae enim vita fuisset Priāmo, si ab adolescentia scisset, quos eventūs senectutis esset habiturus? (Cic. Div. 2, 9, 22).
8. Si, ut in fabulis est, Neptunus, quod Theseo promiserat, non fecisset, Theseus Hippolyto filio non esset orbatus (Cic. Off. 1, 10, 32).
9. Nisi crebris subsidiis ac totius diei labore milites essent defessi, omnes hostium copiae deleri potuissent (Caes. B. G. 7, 88, 6).
10. Meum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum aut honeste venire potuissem (Cic. Fam. 10, 2, 1).
11. Desperans victoriam, primum coepi suadere pacem, cujus fueram semper auctor; deinde, quum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret. Hoc interdum probabat et in ea sententia videbatur fore, et fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna coepisset suis militibus confidere (Cic. Fam. 7, 3, 2).
12. Nunquam illud oraclum Delphis tam celebre et tam clarum fuisset, neque tantis donis refertum omnium populorum atque regum, nisi omnis aetas oraclorum illorum veritatem esset experta (Cic. Div. 1, 19, 37).
13. Libenter bibissem, si invenissem, venenum (Quint. Decl. 13, 5=p. 300 Lemaire).
14. Parisset omnis Aegyptus fame, nisi rex edicto servari per multos annos fruges jussisset (Justin. 36, 2, 9).

**Ирреальная форма с imperf. conj. в протасисе
и с plusquamperf. conj. в аподосисе**

987 (§§ 894)

1. Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si tam in nostra potestate esset oblivisci, quam tacere (Tac. Agr. 2).
2. Patrum nostrorum memoria per legatum Cineam Pyrrhus non virorum modo, sed etiam mulierum animos donis tentavit. Tamen nullam accepit. Si nunc cum illis donis Cineas Urbem circumiret, stantes (mulieres) in publico invenisset, quae acciperent (Liv. 34, 4, 6—11).
3. In duo pericula mulier incidit, quorum neutrum esset experta, si aut minus amaret virum, aut minus amaret patrem (Sen. Contr. 10, 3=p. 175).
4. Nihil est tam fallax, quam vita humana, nihil tam insidiosum: non, mehercule, quisquam illam accepisset, nisi daretur inscientibus (Sen. Marc. 22, 3).
5. Si, mihi aeternam esse aerumnam propositam, arbitrarer, morte me ipse potius, quam sempiterno dolore multassem (Cic. Post red. in sen. 14, 34).

6. Ovis si in ludum iret, potuisset jam fieri, ut probe litteras sciret (Plaut. Persa 173).
7. Consilium, ratio, sententia nisi essent in senibus, non summum consilium majores nostri appellarent senatum (Cic. Sen. 6, 19).
8. Neque enim jam Troicis temporibus tantum laudis in dicendo Ulixi tribuisset Homerus et Nestori, nisi jam tum esset honos eloquentiae; neque ipse poeta hic tam ornatus in dicendo ac plane orator fuisset (Cic. Brut. 10, 40).
9. Neque enim tam facile opes Carthaginis tantae concidissent, nisi Sicilia, illud et rei frumentariae subsidium et receptaculum clasibus nostris, pateret (Cic. Verr. 2, 1, 3).
10. Quid foret humano genere felicius, si omnes esse possent amici? Non bella, seditiones, latrocinia, lites ceteraque mala, quae hominibus ex se ipsis nata sunt, fortunae accessissent (Quint. Decl. 9, 13=p. 214 Lemaire).
11. Si mihi vox esset, si quid eloquentiae naturam tribuisset, jam vobis ostendissem, quod discrimen totius reipublicae, quam haec omnia, quae in conspectu sunt, in ultimo periculo essent (Quint. Decl. 333=p. 361 Lemaire).
12. *Mors quid sit, rogitas? Si scirem, mortuus essem.*
Ad me, quum fuero mortuus, ergo veni (Owen in Broederi Lectio- nibus lat. p. 96).

**Ирреальная форма с plusquamperf. conj. в протасисе
и с imperf. conj. в аподосисе**

988 (§ 894)

1. Haec quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiae portum contulissem et nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum (Cic. Fam. 7, 30, 2).
2. *Sed nisi peccassem, quid tu concedere posses?*
Materiam veniae sors tibi nostram dedit (Ov. Tr. 2, 31).
3. *Hectora quis nosset, si felix Trojam fuisset?*
Publicam virtuti per mala facta via est (Ov. Tr. 4, 3, 75).
4. Si nostris consiliis usi essemus neque apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum aut improborum, beatissimi viveremus (Cic. Fam. 14, 1, 2).
5. Si piguisset vos in Africam traicere, hodie in Italia Hannibalem et Carthaginenses hostes haberetis (Liv. 31, 7, 13).
6. Perfugium videtur omnium laborum et sollicitudinum esse somnus. At ex eo ipso plurimae curae metusque nascuntur. Qui quidem ipsi per se minus valerent et magis contemnerentur, nisi somniorum patrocini philosophi suscepissent, nec ii quidem contemp- tissimi (Cic. Div. 2, 72, 150).
7. Si venenum homini dedisset, diceret, ipsum labiis admovisse pocula; si percussorem posuisset in saltu, ipsum in insidias ultro venisse, clamaret (Quint. Decl. 13, 14=p. 311 Lemaire).

989 (§ 900)

1. Si fatum fuit, bello Punico secundo exercitum populi Romani ad lacum Trasumenum interire, num id vitari potuit, si Flaminus consul iis signis iisque auspiciis, quibus pugnare prohibebatur, paruisset? (Cic. Div. 2, 8, 21).
2. Si essetis recepti in provinciam, Caesarine eam tradituri fuistis, an contra Caesarem retenturi? (Cic. Lig. 7, 23).
3. Deiotarus rex, quum ex itinere quodam proposito revertisset, conclave illud, ubi erat mansurus, si ire perrexisset, proxima nocte corrui? (Cic. Div. 1, 15, 26).
4. Si verum respondere velles, Cato, haec erant dicenda (Cic. Fin. 4, 23, 62).
5. Consul esse qui (= quomodo) potui, nisi eum vitae cursum tenuissem a pueritia, per quem pervenirem ad honorem amplissimum? (Cic. Rep. 1, 6, 10).
6. Et hanc urbem vos non hostium ducitis, ubi si unum diem morati essetis, moriendum omnibus fuit? (Liv. 2, 38, 5).
7. Si tu, apud Persas aut in extrema India deprehensus, Verres, ad supplicium ducere (= duceris), quid aliud clamitares, nisi te civem esse Romanum? Et si tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines, in extremis atque ultimis gentibus positos, nobile et illustre apud omnes nomen civitatis tuae profuisset, ille, quisquis erat, quem tu in crucem rapiebas, qui tibi esset ignotus, quum civem se Romanum esse diceret, apud te praetorem, si non effugium, ne moram quidem mortis mentione atque usurpatione civitatis asssequi potuit? (Cic. Verr. 5, 64, 166).
8. Supervacanea erat doctrina, si natura sufficeret (Quint. 2, 8, 8).
9. Perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia (Sen. Exc. contr. 1, 1=p. 141, 5).
10. Etiam si multum superesset aetatis, tempus parce dispensandum erat, ut sufficeret necessariis (Sen. Ep. 48, 12).
11. Nisi Latini sua sponte arma sumpsissent, capti et deleti eramus (Liv. 3, 19, 8).

Условные предложения, противопологающиеся одно другому

990 (§ 904)

1. Si quid novisti rectius istis, Candidus imperti; si non, his utere mecum (Hor. Ep. 1, 6, 67).
2. Si illuc (= illud), quod volumus, eveniet, gaudebimus; sin secus, patiemur animis aequis (Plaut. Cas. 376),

3. Hoc ab homine exigitur, ut prosit hominibus, — si fieri potest, multis; si minus — paucis; si minus — proximis; si minus, — sibi (Sen. De otio 3, 5).
4. Si vox est, canta, si mollia brachia, alta, Et, quacunque potes dote placere, place (Ov. A. A. 1, 595).
5. Si Fortunam volet, fiet de rhetore consul; Si volet haec eadem, fiet de consule rhetor (Juv. 7, 197).
6. Ames parentem, si aequus est; si aliter, feras (Syr. 8).
7. Quemadmōdum pedites equitesque optamus ut validiores, si minus, ut pares hosti habeamus, ita duci hostium parem imperatorem quaeramus (Liv. 24, 8, 6).
8. Si domi sum, foris est animus; sin foris sum, animus domi est (Plaut. Merc. 589).
9. Si nos ad aliquam alicujus commōdi aliquando recuperandi spem fortunam reservavit, minus est erratum a nobis; sin haec mala fixa sunt, ego vero te quam primum, mea vita, cupio videre et in tuo complexu emori (Cic. Fam. 14, 4, 1).

Ирреальная форма протасиса с эллиптическим аподосисом

991

Habeo praediolum, quod abest ab urbe non plus, quam duobus milibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus atque, ibi recreatus, redeo novus hospes in urbem; nec aliter saluto ac salutor, quam si renavigassem ex insulis nuper inventis (Erasm. 1, 246).

Ирреальная форма аподосиса без протасиса

992

1. Jam mala finissem leto, sed credula vitam Spes fovet ac, melius cras fore, semper ait (Tib. 2, 6, 10).
2. Non solum ex oratione, sed etiam ex vultu et oculis et fronte, ut ajunt, meum erga te amorem perspicere potuisses (Cic. Ad Antonium post ep. 13, B ex 14 ad Att.).
3. A. Finge igitur, animum hominis demigrare in corpus galli galinacei: num ederet vocem, quam nunc edimus? — B. Nequaquam. — A. Quid obstaret? — B. Quia desunt labra, dentes lingua que similis (Erasm. 1, 326).
4. Quam multa, quae nostri causam nunquam faceremus, facimus causam amicorum! (Cic. Lael. 16, 57).
5. Si tibi unquam sum visus in republica fortis, certe me in illa causa admiratus esses (Cic. Att. 1, 16, 1).
6. Nemo unquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem (Cic. Tusc. 1, 15, 32).

7. O vitae philosophiā dux, o virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum! Quid non modo nos, sed omnino vitā hominum sine te esse potuisset? (Cic. Tusc. 5, 2, 5).

Nisi в смысле наречия «кроме как», «за исключением»

993 (§ 906)

1. Est a te semper dictum, nec gaudere quemquam, nisi propter corpus, nec dolere (Cic. Fin. 2, 30, 98).
2. Neque enim ullus alius discordiarum solet esse exitus inter claros et potentes viros, nisi aut universus interitus, aut victoris dominatus ac regnum (Cic. Har. 25, 54).
3. Nescio quo modo omnis pro laborante favor est, nec ullā perpetuam gratiam servat, nisi modestā victoriā (Quint. Decl. 9, 19=p. 220 Lemaire).
4. Hunc statum, qui nunc est, qualiscunque est, nullā aliā re, nisi concordia, retinere possumus (Cic. Har. 28, 61).
5. *Regnat, non loquitur, qui nil, nisi quod vult, facit* (Syr. 622).
6. Quid est aliud Gigantum modo bellare cum dis, nisi naturae repugnare? (Cic. Sen. 2, 5).
7. Cannenses campos acervi Romanorum corporum tegunt, nec supersūmus pugnae, nisi in quibus trucidandis et ferrum et vires hostem defecerunt (Liv. 22, 59, 8).
8. Homine imperito nunquam quicquam injustius est, qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat (Ter. Ad. 98).
9. Nemo, nisi vitio suo, miser est (Sen. Ep. 70, 15).
10. *Jucundum nil est, nisi quod reficit varietas* (Syr. 270).
11. Libertatem nemo bonus, nisi cum anima simul, amisit (Sall. Cat. 33, 5).
12. Nihil cogitant, nisi caedem, nisi incendia, nisi rapinas (Cic. Cat. 2, 5, 10).
13. Nihil aliud est imperium, nisi curā salutis alienae (Amm. Marc. = Hart. 92).
14. Si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre (Cic. Fam. 4, 10, 2).
15. Nil scio, nisi nescio (Plaut. Bacch. 324).
16. Erat historiā nihil aliud, nisi annalium confectio (Cic. De or. 2, 12, 52).
17. Philosophiā, omnium mater artium, quid est aliud, nisi, ut Plato, ait, donum, ut ego, inventum deorum? (Cic. Tusc. 1, 26, 64).
18. Non est miser, nisi qui, se esse, credit (Varro, Sent. 96).
19. Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti (Sen. Ep. 123, 16).
20. Medicinā, quid praestas, nisi ut juxta te nemo despēret? (Quint. Decl. 8, 9=p. 183 Lemaire).
21. Nemo regere potest, nisi qui et regi (Sen. Ira 2, 15, 4).
22. Jurare, nisi ubi necesse est, gravi viro parum convēnit (Quint. 9, 2, 98).

23. Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quaesitā videatur (Cic. Off. 1, 23, 80).
24. Nec incendit, nisi ignis, nec madescimus, nisi umore, nec res ullā dat alteri calorem, quem non ipsā habet (Quint. 6, 2, 28).
25. Eo deliciarum pervēnimus, ut, nisi gemmas, calcare nolimus (Sen. Ep. 86, 7).
26. *Semper eris pauper, si pauper es, Aemiliāne: Dantur opes nulli nunc, nisi divitibus* (Mart. 5, 81).
27. *Cave, amicum credas, nisi si quem probaveris* (Syr. 131).
28. Maledicus a maleficio non distat, nisi occasione (Quint. 12, 9, 9).
29. Cujusvis hominis est errare; nullius, nisi insipientis, in errore perseverare (Cic. Phil. 12, 2, 5).
30. Quid ea memorem, quae, nisi eis, qui vidēre, nemini credibilia sunt? (Sall. Cat. 13, 1).
31. Exempla fortunae variantis innumēra sunt. Etenim quae facit magna gaudia, nisi ex malis, aut quae mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis? (Plin. N. H. 7, 42 (43), 134).
32. Jungit amicitias similitudo morum: nescio quo modo inter sese animorum numina vident et agnoscunt; nec quisquam amare in altero potest, nisi quod tacitus probat (Quint. Decl. 307=p. 235 Lemaire).
33. Inter dementem et temulentum nihil interest, nisi quod huic insaniae medetur somnus, illi vix medicorum curā succurrit (Erasm. 2, 235).
34. Epicūrus ait: «Non accēdet ad rempublicam sapiens, nisi si quid intervenerit». Zenon ait: «Accedet ad rempublicam, nisi si quid impedierit» (Sen. Ad Serenum 3, 2).
35. Quae sunt patriae commōda, nisi alterius civitatis aut gentis incommōda? Id est, fines propagare, aliis violenter ereptos, augere imperium, vectigalia facere meliora. Itaque haec bona quisquis patriae acquisierit, hoc est, eversis civitatibus gentibusque delitis, aerarium pecuniā referserit, agros ceperit, cives suos locupletiores fecerit, hic laudibus fertur in caelum, in hoc putatur summā et perfectā esse virtus; qui error non modo populi et imperitorum, sed etiam philosophorum est, qui praecepta quoque dant ad injustitiam (Cic. Rep. 3, 12, 22).
36. Tibi ego nunquam quicquam credam, nisi si accepto pignōre (Plaut. Rud. 581).
37. C. Licinius Stolo, quum lege sanxisset, ne quis amplius quingenta agri jugera possideret, ipse mille comparavit dissimulandique criminis gratiā dimidiam partem filio emancipavit. Quam ob causam a M. Popilio Laenāte accusatus, primus sua lege cecidit ac docuit, nihil aliud praecipere debere, nisi quod prius quisque sibi imperaverit (Val. Max. 8, 6, 3).
38. Dicere bene nemo potest, nisi qui prudenter intellegit (Cic. Brut. 6, 23).

994 (§ 907)

1. Elephanti ne pari quidem numero indicis Africi resistunt, sive quia magnitudine (longe enim illi praestant), sive robore animorum vincuntur (Liv. 37, 39, 13).
2. Eā est geometriā, quae infimis, mediocribus, summis hominibus et viris terrarum principibus utilis est et maxime necessaria. Hac agricolae, nautae, reges ipsi et imperatores, omnes omnium condicionum homines, sive quis infames et sordidas artes tractat, sive ingenuas et liberales, prorsus indigent. Hujusce artis praesidio omnem latitudinem, longitudinem, altitudinem, profunditatem agrorum, montium, insularum, fluminum, maris adipiscimur (De la Cerda=Philippi, Latinität der Neueren, p. 190).

УСТУПИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Предложения с союзами *si*, *etsi*, *etiamsi*, *tametsi*
с indicativus

995 (§ 910)

1. Etsi nihil habet in se gloriā, cur expetatur, tamen virtutem tanquam umbrā sequitur (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
2. Etsi satis clemens sum in disputando, tamen interdum soleo subirasci (Cic. Fin. 2, 4, 12).
3. Fauni vocem equidem nunquam audivi; tibi, si, audivisse te, dicis, credam, etsi, Faunus omnino quid sit, nescio (Cic. N. D. 3, 6, 15).
4. Viri boni permultā ob eam causam unam faciunt, quia honestum est, etsi nullum consecuturum emolumentum vident (Cic. Fin. 2, 14, 45).
5. Eloquentiae studendum est, etsi eā quidam et privatim et publice abutuntur (Cic. Inv. 1, 4, 5).
6. De futuris rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjecturā possis propius accedere, quum est res ejusmodi, cujus exitus provideri possit (Cic. Fam. 6, 4, 1).
7. Etsi tot tantisque rebus urgemur, nullam ut levationem quisquam non stultissimus sperare debeat, sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliquā re juvare (Cic. Fam. 9, 1, 1).
8. Nihil est aptius ad delectationem lectōris, quam temporum varietates fortunaque vicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundae: habet enim praeteriti doloris securā recordatio delectationem (Cic. Fam. 5, 12, 4).

9. Etsi periniquo patiebar animo, te a me digrēdi, tamen eo tempore me consolabar, quod, et in summum otium te ire, arbitrabar, et ab impendentibus magnis negotiis discedere (Cic. Fam. 12, 18, 1).
10. Hamilcar, etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci servientum putavit, quod, patriam, exhaustam sumptibus, diutius calamitates belli ferre non posse, intellegebat (Nep. 22, 1, 3).
11. Caesar, etsi fallacem gentem (= Alexandrinos) semperque aliā cogitantem, aliā simulantem, bene cognitam habebat, tamen, petentibus dare veniam utile esse, statuit (Bell. Alex. 24, 1).
12. Etsi perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio litteras ad te, pluribus verbis scriptas, tamen, quum Theophilus, libertus tuus, profisceretur, sine meis litteris eum ad te venire, nolui (Cic. Fam. 4, 9).
13. (Reges finitimi) etiamsi sunt clam amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent (Cic. Fam. 15, 4, 4).
14. Ideo non prodest latere peccantibus, quia, latendi etiamsi felicitatem habent, fiduciam non habent (Sen. Ep. 97, 13).
15. Homo, quod crebro videt, non miratur, etiamsi, cur fiat, nescit (Cic. Div. 2, 22, 49).
16. Ita compositi sumus, ut nos cotidianā, etiamsi admiratione digna sunt, transeant, contra, minimarum quoque rerum, si insolitae prodierunt, spectaculum dulce fiat (Sen. Nat. quaest. 7, 1, 1).
17. Benevolentia capitur beneficiis maxime, secundo autem loco voluntate beneficia movetur, etiamsi res forte non suppedit (Cic. Off. 2, 9, 32).
18. In omni certamine, qui opulentior est, etiamsi accipit injuriam, tamen, quia plus potest, facere videtur (Sall. Jug. 10, 7).
19. Honestum, etiamsi in alio cernimus, tamen nos movet atque illi, in quo id inesse videtur, amicos facit (Cic. Off. 1, 17, 55).
20. Plerique, a quo plurimum sperant, etiamsi ille iis non eget, tamen ei potissimum inserviunt (Cic. Off. 1, 15, 49).
21. Inops ille, si bonus est vir, etiamsi referre gratiam non potest, habere certe potest (Cic. Off. 2, 20, 69).
22. His quidem quidquam sanctum ac religiosum videri potest, qui, etiamsi quando, aliquo metu adducti, deos placandos esse, arbitrantur, humanis hostiis eorum aras ac templa funestant? (Cic. Font. 14, 31 (10, 21)).
23. Istā veritas, etiamsi jucundā non est, mihi tamen gratā est (Cic. Att. 3, 24, 2).
24. Dolor, id est summum malum, metuetur semper, etiamsi non aderit: jam enim adesse poterit (Cic. Fin. 2, 28, 92).
25. Bene, hercule, factum est, quod, etiamsi omnes fefellerimus, effugere non possumus nos (Quint. Decl. 314=p. 269 Lemaire).

26. Etiam si omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit, venient, qui sine offensa, sine gratia iudicent (Sen. Ep. 79, 17).
27. Probā merx facile emptorem repērit, tametsi in abstruso sita est (Pl. Poen. 342).
28. Sullā, tametsi supplicio hostium partes suas muniri intellegebat, tamen, paucis interfectis, ceteros beneficio, quam metu, retinere maluit (Sall. Ep. ad. Caes. 2, 4=p. 134 Gerlach).
29. Hospes nullus tam in amici hospitium deverti potest, quin, ubi triduum continuum fuerit, jam odiōsus sit; verum, ubi dies decem continuos sit, eā est odiorum Ilias: tametsi dominus non invitatus patitur, servi murmurant (Plaut. Mil. 741).

Предложения с союзами *si, etsi, etiam si, tametsi*
с conjunctivus

996 (§ 913)

1. Simiā simia est, etiam si aureā gestet insignia (K. 2540).
2. Semper piscis piscem olet, etiam si unguentis oblihas (Erasm. 2, 3).
3. Quis, honestā in familia institutus et educatus ingenue, non ipsā turpitudine, etiam si eum laesura non sit, offenditur? (Cic. Fin. 3, 11, 38).
4. Quis est, qui non oderit libidinōsam, protervam adolescentiam? Quis contra in illa aetate pudorem, constantiam, etiam si suā nihil intersit, non tamen diligat? (Cic. Fin. 5, 22, 62).
5. Rectum est etiam in illis contentionibus, quae cum inimicissimis fiunt, etiam si nobis indignā audiamus, tamen gravitatem retinere, iracundiam repellere (Cic. Off. 1, 38, 137).
6. Hoc quidem deliberantium genus pellatur e medio (est enim totum sceleratum et impium), qui delibērant, utrum id sequantur, quod honestum esse videant, an se scientes scelere contaminent: in ipsa enim dubitatione facinus inest, etiam si ad id non pervenerint (Cic. Off. 3, 8, 37).
7. Equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria (esse) mallet, quam in externis atque alienis locis (Cic. Fam. 4, 7, 4).
8. Etiam si corpus constringatur, animo tamen vincūla inīci nullā possint (Cic. Fin. 3, 22, 76).
9. Si plurimas a praetore tuo injurias accepisses, tamen eas ferendo majorem laudem, quam ulciscendo, mererere (=mererēris) (Cic. In Caecil. div. 18, 60).
10. Quum grave est vere accusari in amicitia, tum, etiam si falso accuseris, non est neglegendum (Cic. Mur. 3, 7).

Предложения с *quamquam*

997 (§ 911)

1. Optime institutum est, ut ab Homēro atque Vergilio lectio inciperet, quamquam ad intellegendas eorum virtutes firmiore iudicio opus est (Quint. 1, 8, 5).
2. *Quamquam animus meminisse horret luctuque refūgit, Incipiam* (V. Aen. 2, 12).
3. Quamquam mortem quidem omnibus natura proposuit, crudelitatem mortis et dedēcus virtus propulsare solet, quae propria est Romani generis et seminis (Cic. Phil. 4, 5, 13).
4. Quamquam gratiarum actionem a te non desiderabam, quum te re ipsā atque animo scirem esse gratissimum, tamen (fatendum est enim) fuit eā mihi perjucunda (Cic. Fam. 10, 19, 1).
5. Medici, quamquam intellegunt saepe, tamen nunquam aegris dicunt, illo morbo eos esse morituros (Cic. Div. 2, 25, 54).
6. Quamquam adeo excellebat Aristīdes abstinentiā, ut unus cognomine «Justus» sit appellatus, tamen exsilio decem annorum multatus est (Nep. 3, 1, 2).
7. Caesari quamquam gratiā referri tantā non potest, quantā debetur, habenda tamen est tanta, quantam maximam animi nostri capere possunt (Cic. Phil. 3, 2, 4).
8. Rempubicam nos, si licebit, more nostro tuebimur, quamquam admōdum sumus jam defetigati (Cic. Fam. 12, 25, 6).
9. Omnis loquendi elegantia, quamquam expolitur scientiā litterarum, tamen augetur legendis oratoribus et poētis (Cic. De or. 3, 10, 39).
10. Quamquam adscensus difficilis erat et prope obruebantur telis saxisque, assuetudine tamen succedendi muros et pertinaciā animi subierunt primi (Liv. 27, 18, 13).
11. Quamquam premuntur aere alieno, dominationem tamen expectant, rerum potiri volunt, honores, quos, quietā republicā desperant, perturbatā consēqui se posse, arbitrantur (Cic. Cat. 2, 9, 19).
12. Haec victor hostis imperat; haec, quamquam gravia atque acerba sunt, fortuna vestra vobis suadet (Liv. 21, 13, 8).
13. *Et, quamquam superest ingens audacia menti, Pallor in attonitae virginis ore sedet* (Ov. Tr. 3, 9, 17).

Предложения с *quamvis* и *quamlibet*

998 (§ 912)

1. Sapiens quamvis se ipso contentus sit, amicis illi opus est (Sen. Ep. 9, 15).
2. Quidquid est, quamvis amplum sit, id est certe parum tum, quum est aliquid amplius (Cic. Marc. 8, 26).

3. Gloriam te esse avidissimum, quamvis sis sapiens, non negabis (Cic. Marc. 8, 25).
4. Pompejus narrabat, Posidonium, quum quasi faces ei doloris admoverentur, saepe dixisse: «Nihil agis, dolor, quamvis sis molestus: nunquam te esse confitebor malum» (Cic. Tusc. 2, 25, 61).
5. Quis illum consulem, nisi latrones, putant? Quamquam ne ii quidem, quod loquuntur, id sentiunt, nec ab iudicio omnium mortalium, quamvis impii nefarii que sint, sicut sunt, dissentire possunt (Cic. Phil. 4, 4, 9).
6. Homines, quamvis in turbidis rebus sint, tamen, si modo homines sunt, interdum animis relaxantur (Cic. Phil. 2, 16, 39).
7. Nulla avaritia sine poena est, quamvis satis sit ipsa poenarum (Sen. Ep. 115, 16).
8. Naturae rerum contemplatio, quamvis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinae reddit (Cels. Prooem. p. 8, 27).
9. In fidibus aut tibiis quamvis paulum discrepent, tamen id a sciente animadverti solet (Cic. Off. 1, 40, 145).
10. Assentatio, quamvis perniciosam sit, nocere tamen nemini potest, nisi ei, qui eam recipit atque eam delectatur (Cic. Lael. 26, 97).
11. Quamquam sensus abierit, tamen suis et propriis bonis laudis et gloriae, quamvis non sentiant, mortui non carent (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
12. Nec vero dubitat agricola, quamvis sit senex, quaerenti, cui serat, respondere: «Dis immortalibus, qui me non accipere modo haec a maioribus voluerunt, sed etiam posteris prodere» (Cic. Sen. 7, 25).
13. Quamvis bonus atque clemens sit, qui plus potest, tamen, quia malo esse licet, formidatur (Sall. Ep. ad Caes. 1, 1).
14. *Scite tamen, quamvis, longam regione remotus, Absim, vos animo semper adesse meo* (Ov. Tr. 3, 4, 73).
15. Id pecus (=ovis), quamvis ex omnibus animalibus sit vestitissimum, frigoris tamen impatientissimum est (Colum. 7, 3. = p. 340 Nisard).
16. Neque equus indomitus, quamvis bene naturam compositus sit, idoneus potest esse ad eas utilitates, quae desiderantur ab equo; neque homo indoctus, quamvis sit ingeniosus, ad virtutem potest pervenire (Ad Herenn. 4, 46, 59).
17. Nec medici nec imperatores, nec oratores, quamvis artis praecepta perceperint, quidquam magna laude dignum sine usu et exercitatione consequi possunt (Cic. Off. 1, 18, 60).
18. Quamvis non fueris suavis et impulsor protectionis meae, approbator certe fuisti (Cic. Att. 16, 7, 1).
19. Exitum amici tui cognosces non difficilem nec miserum. Quamvis enim mortem sibi consciverit, tamen mollissime excessit et vita elapsus est (Sen. Ep. 77, 10).

20. Omnes peccata dissimulant et, quamvis feliciter cesserint, fructu illorum utuntur, ipsa subducunt (Sen. Ep. 97, 12).
21. Si nemo est, qui emori malit, quam converti in aliquam figuram bestiae, quamvis hominis mentem sit habiturus, quanto est miserius in hominis figura animo esse efferato? (Cic. Rep. 4, 1, 3).
22. Caedi discentes, quamlibet receptum sit et Chrysippus non improbet, minime velim (Quint. 1, 3, 14).
23. Quamlibet multa egerimus, quodam tamen modo recentes ad id, quod incipimus. Quis non obtundi potest, si per totum diem cujuscunque artis unum magistrum ferat? (Quint. 1, 12, 5).
24. Rex es? Sed tam times, quam timeris, et, quamlibet sis multo comitatu stipatus, ad periculum tamen solus es. Dives es? Sed fortunae male creditur, et magno viatico breve vitae iter non instruitur, sed oneratur. Nobilitate generosus es? parentes tuos laudas? Omnes tamen pari sorte nascimur, sola virtute distinguimur (Minutius Felix, Oct. 37, 9—10).
25. *Quamvis nulla mei superest tibi cura, Neaera, Sis felix, et sint candida fata tua!* (Tib. 3, 6, 29).

**Части предложения с уступительными союзами
(без сказуемого при них)**

999

1. Molestus est jucundum somnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamsi falsam, effectum tamen verae habentem (Sen. Ep. 102, 1).
2. Argumenta, quae non possunt valere, quia magna non sint, valent; quia multa sunt: singula levia sunt et communia, universa vero nocent, etiamsi non ut fulmine, tamen ut grandine (Quint. 5, 12, 5).
3. Clarorum virorum facta moresque posteris tradere, antiquitas usitatum, ne nostris quidem temporibus, quamquam incuriosam suorum, aetas omisit (Tac. Agr. 1).
4. Ut ager, quamvis fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest, sic sine doctrina animus (Cic. Tusc. 2, 5, 13).
5. Superbiae crudelitatisque, etsi serae, non leves tamen veniunt poenae (Liv. 3, 56, 7).
6. Divitias quisvis, quamvis indignus, habere potest (Cic. Tusc. 5, 16, 46).
7. Si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent (Cic. Fam. 7, 3, 6).
8. Caesar res bello gesserat, quamvis reipublicae calamitosas, at tamen magnas (Cic. Phil. 2, 45, 116).

Предложения с *licet*

1000 (§ 913)

1. Licet ipsa vitium sit ambitio, frequenter tamen causā virtutum est (Quint. 1, 2, 22).
2. Si cui suā non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, tamen miser est (Sen. Ep. 9, 20).
3. Miser est, qui se non beatissimum iudicat, licet imperet mundo (Sen. Ep. 9, 20).
4. Licet vastum trajeceris mare, sequentur te, quocunque perveneris, vitia (Sen. Ep. 28, 1).
5. Nec me ullā res delectabit, licet sit eximia et salutāris, quam mihi uni sciturus sum (Sen. Ep. 6. 4).
6. Licet irrideat, si qui vult (Cic. Parad. 1, 1, 8).
7. *Qui statuit aliquid, parte inaudita altera, Aequum licet statuerit, hqud aequus fuit* (Sen. Med. 199).
8. *Contemnit laudem virtus, licet usque sequatur Gloriā virtutem, corpus ut umbrā suum* (Owen in Broederi Lctionibus lat., p. 95).
9. *Proprium hoc miseros sequitur vitium,— Nunquam rebus credere laetis: Redeat felix fortuna licet, Tamen afflictos gaudere piget* (Sen. Thy. 938).
10. *Ferre, quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat. Tolle felices: miserum, licet sit, Nemo se credit; removete multo Divites auro, removete centum Rura qui scindunt opulenta bubus: Pauperi surgent animi jacentes: Est miser nemo, nisi comparatus* (Sen. Tro. 1016).

Предложения с *ut (ne) concessivum*

1001 (§ 914)

1. Ut circumspeciamus omnia, quae populo grata atque jucunda sunt, nihil tam populāre, quam pacem, quam concordiam, quam otium reperiemus (Cic. Agr. 1, 8, 23).
2. Effeminatissimam vocem illius Rhodii existimo, qui, quum in caveam conjectus esset a tyranno et tanquam ferum aliquod animal aleretur, suadenti cuidam, ut abstineret cibo: «omnia», inquit, «homini, dum vivit, speranda sunt». Ut sit hoc verum, non omni pretio vitā emenda est (Sen. Ep. 90, 6—7).

3. Bruttius ager, ut omnis coleretur, exiguus tamen tanto alendo exercitui erat (Liv. 28. 12, 7).
4. *Ut sit magna, tamen certe lenta irā deorum est* (Juv. 13, 100).
5. Ut fugiendae sint magnae scholae, non tamen hoc eo valet, ut fugiendae sint omnino scholae (Quint. 1, 2, 16).
6. Quemadmōdum, theatrum ut commune sit, recte tamen dici potest, ejus esse eum locum, quem quisque occuparit, sic in urbe mundove communi non adversatur jus, quominus suum quidque cujusque sit (Cic. Fin. 3, 20, 67).
7. Non sine causa videlicet vetus illā et antiquā aetas tradidit, eos, qui aliquod commiserunt scelus, furiis agitari et per totum orbem agi: ut nomina mentita sint, ut aliquid fabulae fingant, factum esse aliquid, necesse est, ut hoc credibile videretur (Quint. Decl. 314=p. 268 Lemaire).
8. Ne aequaveritis Hannibāli Philippum nec Carthaginensibus Macedōnas; Pyrrho certe aequabitis (Liv. 31, 7, 8).
9. Ut rationem Plato nullam afferret, ipsā auctoritate me frangeret (Cic. Tusc. 1, 21, 49).

Предложения с *quamquam* и *etsi* в значении «впрочем»

1002 (§ 916)

1. Quamquam, mi Dolabella (haec enim jocus sum), libentius omnes meas, si modo sunt aliquae meae, laudes ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis (Cic. Fam. 9, 14, 4).
2. Quamquam quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesp̄erum esse victurum? (Cic. Sen. 19, 67).
3. Hercūlem Homērus apud infēros conveniri facit ab Ulixē, sicut ceteros, qui excesserant vitā. Quamquam, quem potissimum Herculem colamus, scire sane velim: plures enim tradunt nobis ii, qui interiores scrutantur et reconditas litteras (Cic. N. D. 3, 16, 41).
4. Do, do poenas temeritatis meae. Etsi quae fuit illā temeritas? (Cic. Att. 9, 10, 2).
5. Silent leges inter arma nec, se exspectari, jubent. Etsi persapienter et quodam modo tacite dat ipsā lex potestatem defendendi (Cic. Mil. 4, 11).
6. Non est tibi his solis utendum existimationibus ac judiciis, qui nunc sunt, hominum, sed iis etiam, qui futuri sunt; quamquam illorum erit verius iudicium, obtreptione et malevolentia liberatum (Cic. Qu. fr. 1, 1, 15, 43).

СРАВНИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Предложения с *ut, sicut, quemadmodum, quomodo*

1003 (§ 917)

1. Ut ferae quaedam nullā mitescunt arte, sic immītis et implacabilis ejus viri animus est (Liv. 33, 45, 7).
2. Vivorum ut magnā admiratio, ita censūrā difficilis est (Vell. 2, 36, 3).
3. Ut ager, quamvis fertilis, sine culturā fructuosus esse non potest, sic sine doctrīna animus (Cic. Tusc. 2, 5, 13).
4. Ut in seminibus vis inest earum rerum, quae ex iis progignuntur, sic in causis conditae sunt res futurae (Cic. Div. 1, 56, 128).
5. Sicut in corporibus aegris, milites, nihil, quod nociturum est, medici relinquunt, sic nos, quicquid obstat imperio, recidamus (Ex Alexandri oratione, apud exercitum habita) (Curt. 6, 3, 11).
6. Ut omnis naturā in caelum et terram divisa est, sic caeli regionibus terrā in Asiam et Europam. Asia enim jacet ad meridiem et austrum, Europa ad septentriones et aquilonem (Varro L. L. 5, 31 = p. 11, 9).
7. Ut corpora nostra lente augescunt, cito extinguuntur, sic ingenia studiaque oppresseris facilius, quam revocaveris (Tac. Agr. 3).
8. *Nam, velūti pueri trepidant atque omnia caecis In tēnēbris metuunt, sic nos in luce timemus Interdum* (Lucr. 2, 55).
9. Quemadmodum stultus est, qui, equum empturus, non ipsum inspicit, sed stratum ejus ac frenos, sic stultissimus est, qui hominem aut ex veste aut condicione, quae vestis modo nobis circumdata est, aestimat (Sen. Ep. 47, 16).
10. Quomodo lucem diemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit (Tac. Hist. 4, 64, 18).
11. Ad amicitiam fert illum (=sapientem) nullā utilitas suā sed naturalis irritatio. Nam, ut aliarum nobis rerum innata dulcedo est, sic amicitiae. Quomodo solitudinis odium est et appetitio societatis, quomodo hominem homini natura conciliat, sic inest huic quoque rei stimulus, qui nos amicitiarum appetentes faciat (Sen. Ep. 9, 17).
12. Ut enim crudum adhuc vulnus medentium manūs reformidat, deinde patitur atque ultro requirit, sic recens animi dolor consolationes reicit ac refugit, mox desiderat et clementer admōtis acquiescit (Plin. Ep. 5, 16, 11).
13. Omnis poenā non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum (Quint. Decl. 274 = p. 133 Lemaire).

Предложения с *ut — ita (sic)* в значении «хотя — однако»

1004 (§ 918)

1. Litterarum disciplinā, ut animo praecipue omnium necessaria, sic corpori inimica est (Cels. 1, prooem. = p. 2, 6).
2. Una est catenā, quae nos alligatos tenet, — amor vitae, qui, ut non est abiciendus, ita minuendus est, ut, si quando res exiget, nihil nos detineat nec impediatur, quominus parati simus, quod quādoque faciendum est, statim facere (Sen. Ep. 26, 10).
3. Obsidio deinde per paucos dies magis, quam oppugnatio fuit, per quod tempus ut quies certaminum erat, ita ab apparatu operum ac munitionum nihil cessatum (Liv. 21, 8, 1).
4. Haec omnia, ut invitis, ita non adversantibus patriciis transacta (sunt) (Liv. 3, 55, 15).
5. Vestis, ut neminem reddit meliorem, ita nullum (=neminem) reddit deteriore (Erasm. 1, 257).

Предложения с *ut quisque — ita* с превосходной степенью

1005 (§ 919)

1. Ut quisque maxime ad suum commōdum refert, quaecunque agit, ita minime est vir bonus (Cic. Leg. 1, 18, 49).
2. Praeclāre Plutarchus in Alexandro, «Non», inquit «ut quaeque maxime illustris actio est, ita maxime ingenium hominis patefacit; immo vero interdum exiguum aliquid factum dictumve aut jocus aliquis magis detegit hominis mores, quam urbium expugnationes et pugnae, in quibus multa hominum milia ceciderunt» (Mureti Or. 16 = v. 2, p. 148).
3. In morbis corporis, ut quisque est difficillimus, ita medicus nobilissimus atque optimus quaeritur; in periculis capitis, ut quaeque causā difficillima est, ita deterrimus obscurissimusque patronus adhibetur (Cic. Cluent. 21, 57).
4. Profecto ut quisque minimo contentus fuit, ita fortunatam vitam vixit maxime (Sex. Turpilius = Diehl, p. 70).
5. Ut quaeque res est turpissima, sic maxime et maturissime vindicanda est (Cic. Caecin. 2, 7).

Предложения с *quo — eo, quanto — tanto* со сравнительной степенью

1006 (§ 920)

1. Quo quisque est sollertior et ingeniosior, hoc docet iracundius et laboriosius: quod enim ipse celeriter arripuit, id quum tarde percipi videt, discruciat (Cic. Com. 11, 31).
2. Quo quisque plus potest quoque latius patet ad Fortune incursum,

hoc magis cogitare debet atque respicere, quantum in nos Fortunae regnum sit, quam instabili sede humanā constant (Quint. Decl. 9, 17).

3. Ex feris quo majus quodque animal, eo robustior ex eo cibus est (Cels. 2, 18=p. 65, 17).

Предложения с *quasi*

1007 (§ 921)

1. Nostine hos, qui, omnium libidinum servi, sic aliorum vitiis irascuntur, quasi invadeant, et gravissime puniunt, quos maxime imitantur? (Plin. Ep. 8, 22, 1).
2. *Homó, qui erranti cómiter monstrát viam, Quási lúmen de suo lúmine accendát. facit Nihiló minus ipsi lúcet, quum illi accénderit* (Ennius apud Cic. Off. 1, 16, 51=Diehl p. 47).
3. Aristippus, quasi animum nullum habeamus, corpus solum tuetur; Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solum complectitur (Cic. Acad. 2, 45, 139).
4. Est avaritiā opinatio vehēmens de pecunia, quasi valde expetenda sit (Cic. Tusc. 4, 11, 26).
5. Non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putarimus (Cic. Fam. 6, 1, 4).
6. Facētum illud Biōnis, perinde stultissimum regem in luctu capillum sibi evellere, quasi calvitio maeror levaretur (Cic. Tusc. 3, 26, 62).
7. At hi contra, ignavissimi homines, per summum scelus omnia eā sociis adimere, quae fortissimi viri victores reliquerant, — proinde quasi injuriam facere id demum esset imperio uti! (Sall. Cat. 12, 5).
8. Mater mihi ad pedes miserā jacuit, quasi ego ejus excitare ab inferis filium possem (Cic. Verr. 5, 49, 129).
9. Ita mihi gloriari visus es laudatione Pergamenorum, quasi honorem majorum tuorum consecutus esses (Cic. Flacc. 30, 74).
10. Alācres et laeti inter se impii cives, quasi vicissent, gratulabantur (Cic. Phil. 12, 7, 18).
11. Quasi tu tacere quicquam potis sis (=possis) (Plaut. Poen. 875).
12. Quasi fieri ullo modo possit, ut quisquam plus alterum diligat, quam se (Cic. Tusc. 3, 29, 72).
13. Quasi non felicitas rerum gestarum exercitūs benevolentiam imperatoribus et res adversae odia colligant! (Caes. B. C. 2, 31, 3).
14. Quasi vero mihi difficile sit quamvis multos nominatim proferre, qui, suos liberos, quos plurimi faciunt, agricolas assiduos esse, cupiunt (Cic. Amer. 16, 47).

Предложения с *tanquam (si)*

1008 (§ 921)

1. Sic fac omnia, tanquam spectet Epicūrus (Sen. Ep. 25, 5).
2. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore (Sen. Ep. 14, 2).
3. Sic vivendum est, tanquam in conspectu vivamus, sic cogitandum, tanquam aliquis in pectus intimum introspicere possit (Sen. Ep. 83, 1).
4. Ego optimum et emendatissimum existimo, qui ceteris ita ignoscit, tanquam ipse cotidie peccet, ita peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscat (Plin. Ep. 8, 22, 2).
5. Tanquam si claudus sim, cum fusti est ambulandum (Plaut. Asin. 427).
6. Tanquam clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, praeter rumōres de oppresso Dolabella (Cic. Fam. 12, 9, 1).
7. Trimalchio, offensus convicio calicem in faciem Fortunātae immisit. Illā, tanquam oculum perdidisset, exclamavit manusque trementes ad faciem suam admovit (Petron. 74).
8. Neque enim ita se gessit (Verres), tanquam rationem aliquando esset redditurus, sed prorsus ita, quasi aut reus nunquam esset futurus, aut, quo plura abstulisset, eo minore periculo in iudicium venturus esset (Cic. Verr. 4, 22, 49).
9. Hoc tene: adversis non succumbere, laetis non credere, omnem Fortunae licentiam in oculis habere, tanquam, quicquid potest facere, factura sit (Sen. Ep. 78, 29).
10. «Нас», inquit Chilo, «fini ames, tanquam forte fortunā et osurus, hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus» (Gell. 1, 3, 30).
11. Sic vive, tanquam, quid facias, auditorus sim, immo tanquam visurus (Sen. Ep. 32, 1).

Предложения с *ut si, velut (si), ac si*

1009 (§ 921)

1. Victor ex Asia quum reverteretur (Lysander) Thasumque divertisset, quod eā civitas praecipuā fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si non iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, pervertere eam concupivit (Nep. 6, 2, 2).
2. Nullus interitus est reipublicae naturalis, ut hominis, in quo mors non modo necessaria est, verum etiam optanda persaepe. Civitas autem quum tollitur, delētur, exstinguitur, simile est quodam modo, ut magnis parvā conferamus, ac si omnis hic mundus intireat et concidat (Cic. Rep. 3, 23, 34).
3. Fabius, quum per exploratores comperisset, perinde omnia soluta

apud hostes esse, ac si nemo Romanus in Samnio esset. acie cum Samnitibus confligit (Liv. 8, 30, 3).

4. Perinde ac si Alpes jam transisset (Hannibal), Boi defecerunt (Liv. 21, 25, 1).
5. Quae ad bellum opus sunt, et senatus decrevit, et C. Licinius aequae enixe parabit, ac si ipse id bellum gesturus esset (Liv. 44, 22, 5).
6. Hic est obstandum, milites, velut si ante Romana moenia pugnemus (Liv. 21, 41, 15).

УСЛОВНО-ЖЕЛАТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

1010 (§ 922)

1. Illā notissimā et furiōsā sententiā: «Pereant amici, dum inimici unā intercedant!» (Incertus poeta apud Cic. Dej. 9, 25=Diehl, p. 91).
2. Dum dos sit, nullum vitium vitio vertitur (Plaut. Persa 387).
3. *Fortiter et ferrum, saevos patiemur et ignes, Sit modo libertas, quae velit irā, loqui* (Prop. 1, 1, 27).
4. Sit summā in jure dicendo severitas, dummodo eā ne varietur gratiā, sed conservetur aequabilis (Cic. Qu. fr. 1, 1, 7, 20).
5. Omnia recta et honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur (Cic. Off. 3, 21, 82).
6. *Dummodo sit dives, barbarus ipse placet* (Ov. A. A. 2, 276).
7. Impēra, quod vis: navigabo, militabo, dummodo, ubicunque fuero, tuus sim (Sen. Contr. 2, 1 (9), 4=p. 154, 19).
8. Dummodo moratā recte veniat, satis est dotatā (Pl. Aul. 239).

ОТНОСИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Относительные предложения, содержащие причину,
с сослагательным наклонением

1011 (§ 928)

1. Me caecum, qui haec ante non viderim! (Cic. Att. 10, 10, 1).
2. Nihil mirum, si tu non senescis, qui tali sis animo (Erasm. 1, 246).
3. O me felicem, uxorem (talem) qui nunquam habuerim! (Menandri fragm. 2 Didot.)
4. Quod si in hoc erro, qui, animos hominum immortales esse, credam, libenter erro, nec, mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri, volo (Cic. Sen. 23, 85).
5. Quis enim putet, celeritatem ingenii L. Bruto defuisse, qui sum-

mam prudentiam simulatione stultitiae texerit, qui potentissimum regem, clarissimi regis filium, expulerit? (Cic. Brut. 14, 53).

6. Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim (Cic. Fam. 7, 30).
7. Crudēlem Castōrem, ne dicam sceleratum et impium, qui nepos avum in capitis discrimen adduxerit adulescentiaeque suae terrorem intulerit ei, cujus senectutem tueri et tegere debebat (Cic. Dej. 1, 2).
8. Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules (Plaut. Truc. 730).
9. Nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam attraham, te, qui non huc advoles (Cic. Fam. 7, 10, 4).
10. Iniquum me quispiam dicet, qui ex lucri magnitudine conjecturam capiam furti atque praedae (Cic. Verr. 3, 46, 111).
11. Epaminondas uxorem nunquam duxit. In quo quum reprehenderetur, quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere, diceret: «Vide», inquit, «ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis» (Nep. 15, 10, 1).
12. Nonnulli faciunt imperite, qui (in carmine) non ut a poeta, sed ut a teste veritatem exigant (Cic. Leg. 1, 1, 4).
13. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes (Plaut. Curc. 551).
14. Ut cubitum discessimus, me, et de via fessum, et qui ad multam noctem vigilassem, artior, quam solebat, somnus complexus est (Cic. Rep. 6, 10, 10).
15. Vehementer Sullam probo, qui tribunus plebis sua lege injuriae faciendae potestatem ademerit, auxilii ferendi reliquerit (Cic. Leg. 3, 9, 22).
16. Volusenus, perspectis (Britanniae) regionibus omnibus, quantum ei facultatis dari potuit, qui navi egrēdi ac se barbaris committere non auderet, quinto die ad Caesarem revertitur, quaeque ibi perspexisset, renuntiat (Caes. B. G. 4, 21, 9).
17. Labienus, veritus, ne hostium impetum sustinere non posset, praesertim quos recenti victoria efferi sciret, litteras Caesari remittit, quanto cum periculo legionem ex hibernis educturus esset (Caes. B. G. 5, 47, 4).
18. O miserum senem, qui, mortem contemnendam esse, in tam longa aetate non viderit! (Cic. Sen. 19, 66).
19. Dionysius Dionem non secus diligebat, ac filium, qui quidem, quum Platōnem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti (=Dioni) negare non potuerit, quin eum accerseret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret (Nep. 10, 2, 2).
20. Amant te omnes mulieres, neque injuria, qui sis tam pulcher (Plaut. Mil. 53).
21. Miserior mulier me nec fiet nec fuit, tali viro quae nupserim. Heu miserae mihi! (Plaut. Merc. 700).
22. Omnibus hic ludificatur me modis. Ego stultior, qui isti credam (Plaut. Merc. 920).

23. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi (Ter. Eun. 802).
24. Quum multa vitia collegisset in eum (=in Socrātem) Zopyrus, qui, se naturam cujusque ex forma perspicere, profitebatur, derisus est a ceteris, qui illā in Socrate vitia non agnoscerent (Cic. Tusc. 4, 37, 80).
25. Domum suam istum (=Roscium) non fere quisquam vocabat. Nec mirum, qui neque in urbe viveret neque revocaturus esset (Cic. Amer. 18, 52).
26. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime navigasemus (Cic. Att. 5, 9, 1).
27. Servum, hercle, te esse, oportet, et nequam et malum, hominem peregrinum atque advēnam qui irrideas (Plaut. Poen. 1030).
28. A. Quid dicis igitur? — B. Miserum esse verbi causā M. Crassum, qui illas fortunas morte dimiserit, miserum Cn. Pompejum, qui tantā gloriā sit orbatus, omnes denique miseros, qui hac luce careant (Cic. Tusc. 1, 6, 12).
29. Pompejus Saturninus legit mihi nuper epistūlas; uxoris esse, dicebat; Plautum vel Terentium, metro solūtum, legi, credidi. Quae sive uxoris sunt, ut affirmat, sive ipsius, ut negat, pari gloriā dignus est, qui aut illā compōnat, aut uxorem, quam virginem accepit indoctam, tam doctam politamque reddiderit (Plin. Ep. 1, 16, 6).
30. Caninius fuit mirificā vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit (Cic. Fam. 7, 30, 1).
31. A. Illa mulier lapīdem silicem subigere, ut se amet, potest. — B. Pol, id quidem haud mentire (=mentiris): nam tu es lapide silice stultior, qui hanc ames (Pl. Poen. 290).
32. O magna vis veritatis, quae contra hominum ingenia, calliditatem, sollertiam, contra fictas omnium insidias, facile se per se ipsā defendat! (Cic. Cael. 26, 63).
33. Stultā es, quae illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem (Pl. Most. 195).

Предложения, содержащие причину, с *quippe (ut) qui*

1012 (§ 929)

1. Solis candor illustrior est, quam illius ignis, quippe qui in immenso mundo tam longe lateque colluceat (Cic. N. D. 2, 15, 40).
2. Nec enim facillime agnoscitur (adulator), quippe qui etiam adversando saepe assentetur et, litigare se simulans, blandiatur atque ad extremum det manū vincique se patiatur, ut is, qui illū sit, plus vidisse videatur (Cic. Lael. 26, 99).
3. Mihi videtur acerbā semper et immaturā mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam, qui voluptatibus dediti quasi in diem vivunt, vivendi causas cotidie finiunt; qui vero posteros cogitant

et memoriam sui operibus extendunt, his nullā mors non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquid abruptat (Plin. Ep. 5, 5, 4).

4. Plato, quum a tyranno (=Dionysio) crudeliter violatus esset, quippe quem venundāri jussisset, tamen eodem rediit, Dionis precibus adductus (Nep. 10, 2, 3).
5. Nero inusitatae luxuriae (fuit), ut qui retibus aureis piscaretur (Eutrop. 7, 14).
6. Neque litteras Graecas didici: parum placebat eas discere, quippe quae ad virtutem doctoribus nihil profuerant (Sall. Jug. 85, 32).

Предложения, содержащие уступление, с *conj.*

1013 (§§ 931, 932)

1. Qui adulescens, nondum tantā gloriā praeditus, nihil unquam, nisi severissime et gravissime, fecerit, is eā existimatione eaque aetate saltavit? (Cic. Dej. 9, 27).
2. Cujus tu fidem in pecunia perspexeris, verēre (=verēris) verba ei credere? (Ter. Ph. 60).

Предложения, содержащие причину или уступление, с *indic.*

1014 (§§ 930, 932)

1. Philosophiae magnam habeo gratiam, quae me non modo ab sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat (Cic. Fam. 12, 23, 4).
2. Ulixem audiivi fuisse aerumnosissimum, qui annis viginti errans a patria afruit (Plaut. Bacch. 21).
3. O fortunate, nescis, quid mali praeterieris, qui nunquam es ingressus mare! (Ter. Hec. 418).
4. Caesar me, quem sibi carissimum habuit, provinciam Siciliam atque Africam, sine quibus Urbem atque Italiam tueri non potest, vestrae fidei commisit (Caes. B. C. 2, 32, 3).
5. Haec a me beneficia habetis, quem proditoris insimulatis (Caes. B. G. 7, 20, 12).
6. Frustra meae vitae subvenire conamini, quem jam sanguis viresque deficiunt (Caes. B. G. 7, 50, 6).
7. (Cornelia, Scipionis filia, Gracchorum mater:) «Nunquam», inquit, «non felicem me dicam, quae Gracchos peperit» (Sen. Marc. 16, 3).

Предложения с *qui consecutivum*

1015 (§ 934)

1. Non is sum, qui, quidquid videtur, tale dicam esse, quale videatur (Cic. Acad. 2, 7, 19).
2. Sciunt id, quod in aurem rex reginae dixerit (Plaut. Trin. 207).
3. Quid volunt di immortales, primum eam significantes, quae sine interpretibus non possumus intellegere, deinde eam, quae cavere nequeamus? At hoc ne homines quidem prohi faciunt, ut amicis impendentes calamitates praedicant, quas illi effugere nullo modo possint (Cic. Div. 2, 25, 54).
4. In corpore si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori noceat, id uri secarique patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus, intereat. Sic in reipublicae corpore, ut totum salvum sit, quicquid est pestiferum, amputetur (Cic. Phil. 8, 5, 15).
5. Habet magistros non ex istis ineptis, qui dies totos de officio ac de virtute disserunt, qui ad laborem, ad industriam, ad pericula pro patria subeunda adhortantur, sed eos, qui disputent, horam nullam vacuum voluptate esse debere, in omni parte corporis semper oportere aliquod gaudium delectationemque versari (Cic. Post red. in sen. 6, 14).
6. Mihi ille detur puer, quem laus excitet, quem gloria juvet, qui victus fleat. Hic erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit, in hoc desidiā nunquam verebor (Quint. 1, 3, 6).
7. Quam miserum est id negare non posse, quod sit turpissimum confiteri! (Cic. Phil. 2, 25, 61).
8. Quae anus tam excors inveniri potest, quae illam, quae quondam credebantur, apud inferos portenta extimescat? (Cic. N. D. 2, 2, 5).
9. Nullus est tantus animi dolor, quem patiar mecum ire cubitum (Erasm. 1, 246).
10. Tu tamen ei, velim, scribas, ut nullam rem neque tam magnam neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis aut parum me digna videatur (Cic. Fam. 5, 11, 2).
11. Nemo est tam senex, qui se annum non putet posse vivere (Cic. Sen. 7, 24).
12. Nemo tam humilis est, qui poenam vel summi hominis sperare non possit (Sen. Ira 1, 3, 2).
13. Nulla est tanta vis, quae non ferro ac viribus debilitari frangi-que possit (Cic. Marc. 3, 8).
14. Nulla est tam stulta civitas, quae non injuste imperare malit, quam servire juste (Cic. Rep. 3, 18, 28).
15. Nulla tam bona est uxor, in qua non invenias, quod queraris (Sententia in Ribbeckii Comic. fragm. p. 342).

16. *Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri* (Syr. 421).
17. Nullum est officium tam sanctum atque sollemne, quod non avaritia comminuere ac violare soleat (Cic. Quinct. 6, 26).
18. Nulla tam modesta felicitas est, quae malignitatis dentes vitare possit (Val. Max. 4, 7, ext. 2).
19. Non est vobis, Quirites, cum eo hoste certamen, cum quo aliqua pacis condicio esse possit (Cic. Phil. 4, 5, 11).
20. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido (Curt. 7, 8, 15).
21. Nescio quo modo nihil tam absurde dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum (Cic. Div. 2, 58, 119).
22. Nemo aegrotus quisquam somniat tam infandum, quod non aliquis dicat philosophus (Varro, Saturae Menippeae, Eumenides 15=p. 127 Riese).
23. Nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile (Cic. Parad. Prooem. 3).
24. Nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam facturumque sim studiose ac libenter (Cic. Fam. 15, 11, 1).
25. Constat inter omnes, nihil tam operose ab aliis esse perfectum, quod non horum (Caesaris) elegantia commentariorum (de bello Gallico) superetur (Hirtius, B. G. 8, 1, 4).
26. Nihil est tam difficile et arduum, quod non humana mens vincat (Sen. Ira 2, 12, 3).
27. Assuescendum est conditioni suae et quam minimum de illa querendum: nihil tam acerbum est, in quo non aequus animus solacium inveniat (Sen. Tranq. 10, 4).
28. Cui non vita tormentum est? Nihil invenies tam manifestae utilitatis, quod non in contrarium transeat culpa (Sen. Nat. quaest. 5, 18, 15).
29. Et gaudium mihi et solacium in litteris, nihilque tam laetum, quod his laetius, tam triste, quod non per has sit minus triste (Plin. Ep. 8, 19, 1).
30. Qui est hodie in civitate tam humilis, cui non via ad consulatum facilior per istius legis occasionem, quam nobis ac liberis nostris, fiat? (Liv. 6, 41, 3).
31. Quae enim domus tam stabilis, quae tam firma civitas est, quae non odiis atque dissidiis funditus possit everti? (Cic. Lael. 7, 23).
32. Quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vespereum esse victurum? (Cic. Sen. 19, 67).
33. Nullum tam immansuetum animal est, quod non cura mitiges et in amorem tui vertas (Sen. Benet. 1, 3).
34. Vide dum est igitur, ut eam liberalitate utamur, quae prosit amicis, noceat nemini (Cic. Off. 1, 14, 43).
35. Nihil est ei beatum, cui semper aliqui terror impendeat (Cic. Tusc. 5, 21, 62).
36. Nihil tam magnum est, quod perire non possit (Sen. Benef. 6, 31, 10).

37. Nemo tam famae contemptor est. cuius non debilitari animus possit (Liv. 44, 22, 7).
38. Non sum is, qui non existimem, admonendos duces esse; immo eum, qui de sua unius sententia omnia gerat, superbum iudico magis, quam sapientem (Liv. 44, 22, 11).
39. Nihil tam parvum est, quod non gloriam parere possit (Plin. N. H. 15, 14 (15), 49).
40. Bene Pittacus ille, qui in septem sapientum numero est habitus, quum Mitylenae multa milia iugerum agri ei muneri darent, «Nolite, oro vos», inquit, «id mihi dare, quod, quum multi invideant, plures etiam concupiscant» (Nep. 8, 4, 2).
41. Nulla est tanta humilitas, quae dulcedine gloriae non tangatur (Val. Max. 8, 14, 5).
42. Damna nulla tanta sunt, quae non viri fortes ferenda arbitrentur (Cic. Verr. 3, 24, 60).
43. Nemo tam felix est, qui non aliquam poenitentiam dignam faciat, qui non subjectus sit errori (Quint. Decl. 349=p. 436 Lemaire).
44. Nihil mihi nunc, scito, tam deesse, quam hominem eum, quocum omnia, quae me curam aliquam afficiunt, communem, qui me amet, qui sapiat, quicum ego ex animo loquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtinere (Cic. Att. 1, 18, 1).
45. Neque enim tu is es, qui, qui sis, nescias (Cic. Fam. 5, 12, 6).
46. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quae non in caelum vos debitis laudibus ferat (Curt. 5, 8, 10).

1016 (§ 934)

1. Eam aetas tua, quae cupiditates adulescentiae jam effugerit, eam vitam, in qua nihil praeteritum excusandum habeas (Tac. Hist. 1, 15, 18).
2. Quid ex eo boni sperari atque effici potest, qui in patris luxurie sic vixerit, ut nullum unquam pudicum neque sobrium convivium viderit, qui in epulis cotidianis adulta aetate per triennium inter impudicas mulieres et intemperantes viros versatus sit, nihil unquam audierit a patre, quo pudentior aut melior esset, nihil unquam patrem facere viderit, quod quum imitatus esset, non patris similis putaretur? (Cic. Verr. 3, 68, 160).
3. Noli te oblivisci Ciceronem esse et eum, qui aliis consuevis praecipere et dare consilium (Cic. Fam. 4, 5, 5).
4. Quis non eam victoriam probet, in qua occiderit nemo, nisi armatus? (Cic. Lig. 6, 19).
5. Innumerabilia sunt exempla eorum, qui liberos juvenes sine lacrimis extulerint, qui in senatum aut in aliquod publicum officium a rogo redierint et statim aliud egerint (Sen. Ep. 99, 6).
6. Quis eum (=Codrum) non miretur, qui his artibus mortem quaesierit, quibus ab ignavis vita quaeri solet? (Vell. 1, 2, 3).
7. Quis civis ei regi non faveret, cuius omnem aetatem in populi Romani bellis consumptam esse meminisset? (Cic. Dej. 2, 6).

8. Eam nolui scribere, quae nec indocti intellegere possent. nec docti legere curarent (Cic. Acad. 1, 2, 4).
9. Nulla unquam tam incruenta victoria contigit, quae non haberet aliquam tristitiae recordationem (Quint. Decl. 272=p. 124 Lemaire).
10. In Miltiade erat quum summa humanitas, tum mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret (Nep. 1, 8, 4).
11. Quis eam, quam nulli ostenderet, induit purpura? (Sen. Ep. 94, 70).
12. Nihil in rebus humanis voluit esse rerum natura tam simile, quod non aliqua proprietate discerneret (Quint. Decl. 8, 12=p. 186 Lemaire).
13. Brevis a natura vita vobis data est, at memoria bene redditae vitae sempiterna. Quae si non esset longior, quam haec vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus et periculis ad summam laudem gloriamque contenderet? (Cic. Phil. 14, 12, 32).
14. Milites, nihil adeo arduum sibi esse, existimaverunt, quod non virtute consequi possent (Caes. B. G. 7, 47, 3).

1017 (§ 934)

1. Nonne satius est mutum esse, quam, quod nemo intellegat, dicere? (Cic. Phil. 3, 9, 22).
2. Qui (=quomodo) potest intellegi aut cogitari, esse aliquod animal, quod se oderit? (Cic. Phil. 5, 10, 28).
3. Quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur (Plin. Ep. 3, 7, 14).
4. Viam qui nescit, qua deveniat ad mare, eum oportet amnem quaerere comitem sibi (Plaut. Poen. 627).
5. De mendico male meretur, qui ei dat, quod edit (=edit) aut bibit: nam et illud, quod dat, perdit, et illi prodit (=producit) vitam ad miseriam (Plaut. Trin. 338).
6. Suadere principi, quod oporteat, multi laboris (est); assentatio erga quemcunque principem sine affectu peragitur (Tac. Hist. 1, 15, 27).
7. Nec tibi amico opus est, de cuius benevolentia dubites (Curt. 7, 8, 30).
8. Deesse nobis terra in vitam (potest), — in qua moriamur, non potest (Tac. Ann. 13, 56, 7).
9. Est aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias (Sen. Ep. 94, 40).
10. Illud te admoneo, ne eorum more, qui non proficere, sed conspici cupiunt, tacias aliqua, quae in habitu tuo aut genere vitae notabilia sint. Asperum cultum, et intonsum caput, et negligentem barbam, et indictum argento odium et cubile humi positum evita (Sen. Ep. 5, 1).

11. Dic mihi: an boni quid usquam est, quo quisquam uti possit sine malo omni? (Plaut. Merc. 145).
12. *Amāre oportet omnes, qui, quod dēnt, habent* (Plaut. Truc. 76).
13. Magna debet esse eloquentia, quae invitis placeat (Sen. Contr. 10, proem. 4 = p. 461, 12).
14. Veniet aliquod tempus, quod nos iterum jungat ac misceat (Sen. Ep. 78, 28).
15. Quid dulcius, quam habere, quicum omnia audeas sic loqui, ut tecum? (Cic. Lael. 6, 22).
16. Quid dulcius, quam habere amicum, cum quo audeas, ut tecum, omnia loqui? Servandus ergo est omni diligentia raro inventus amicus: est enim alter ego (Sen. De moribus 20).
17. Omnia praeclara — rara, nec quicquam difficilius, quam reperire, quod sit omni ex parte in suo genere perfectum (Cic. Lael. 21, 79).
18. In foro vix decimus quisque est, qui ipse (=ipse) sese noverit (Plaut. Pseud. 973).
19. Multa videbis fortasse, quae nolis (Cic. Fam. 4, 9, 1).
20. Nihil mihi tam deesse, scito, quam quicum haec familiariter doctaeque rideam (Cic. Fam. 12, 18, 2).
21. Errat longe, mea quidem sententia, qui imperium credat gravior esse aut stabilius, vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur (Ter. Ad. 65).
22. Miserrimam necesse est vitam esse eorum, qui magno parant labore, quod majore possideant (Sen. Brev. 17, 4).
23. Nulla virtus latet. Etiam si omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit, venient, qui sine offensa, sine gratia iudicent (Sen. Ep. 79, 17).
24. Multos possum bonos viros nominare, qui complures annos doloribus podagrae crucientur maximis (Cic. Tusc. 2, 19, 45).

1018 (§ 934)

1. Sapientia est una, quae maestitiam pellat ex animis, quae nos exhorrescere metu non sinat (Cic. Fin. 1, 13, 43).
2. Veniet tempus, quo posterii nostri tam aperta nos nescisse mirentur (Sen. Nat. quaest. 7, 25, 5).
3. Neque nostrae disputationes quidquam aliud agunt, nisi ut in utramque partem dicendo et audiendo eliciant et tanquam exprimant aliquid, quod aut verum sit, aut ad id quam proxime accedat (Cic. Acad. 2, 3, 7).
4. Sit philosophia res summa: ad paucos pertinet; sit eloquentia res admirabilis: non pluribus prodest, quam nocet; sola est medicina, qua opus sit omnibus (Quint. Decl. 268 = p. 101 Lemaire).
5. Doctores necesse habent cum insanientibus furere. Nam, nisi dixerint, quae adolescentuli probent, ut ait Cicero, «soli in scholis relinquuntur» (Petron. 3).
6. Plerique neque in rebus humanis quicquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit, et amicos tanquam pecudes eos potissimum

diligunt, ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos (Cic. Lael. 21, 79).

7. Multi sermones perscripti sunt, e quibus dubitari non possit, quin Socrati nihil sit visum sciri posse (Cic. Acad. 2, 23, 74).
8. Si quis asperitate ea est et immanitate naturae, congressus ut hominum fugiat atque oderit (qualem fuisse Athenis Timonem nescio quem accepimus), tamen is pati non possit, ut non anquirat aliquem, apud quem evomat virus acerbitalis suae (Cic. Lael. 23, 87).
9. Sapiens, etiam si contentus est se, tamen habere amicum vult. — non ad hoc, ut habeat, qui sibi aegro assideat, succurrat in vincula coniecto vel inopi, sed ut habeat aliquem, cui ipse aegro assideat, quem ipse circumventum hostili custodia liberet (Sen. Ep. 9, 8).
10. In quid amicum paro? Ut habeam, pro quo mori possim, ut habeam, quem in exilium sequar, cujus me morti et opponam et impendam (Sen. Ep. 9, 10).
11. Num quis est vestrum, iudices, qui satis idoneam possit in eum poenam excogitare, qui prodere hostibus patriam cogitarit? (Ad Herenn. 4, 8, 12).
12. Si quem forte inveneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore ullo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suavitatem, huic homini ego fortasse et pauci deos propitios, plerique autem iratos putabunt (Cic. Cael. 17, 42).
13. Est animorum ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum consideratio contemplatioque naturae. Erigimur, elatior fieri videmur, humana despiciamus, — cogitantes superba atque caelestia, haec nostra, ut exigua et minima, contemnimus. Indagatio ipsa rerum quum maximarum, tum etiam occultissimarum habet oblectationem. Si vero aliquid occurrit, quod veri simile videatur, humanissimam complectur animus voluptate (Cic. Acad. 2, 41, 127).
14. Non facile est invenire, qui, quod sciat ipse, non tradat alteri: ita non solum ad discendum propensi sumus, verum etiam ad docendum (Cic. Fin. 3, 20, 66).
15. Qui gratificantur cupiam, quod obsit illi, cui prodesse velle videantur, non benefici neque liberales, sed perniciosi assentatores iudicandi sunt (Cic. Off. 1, 14, 42).
16. Miser homo est, qui ipse sibi, quod edit (=edat), quaerit et aegre invenit. Sed ille est miserior, qui et aegre quaerit et nihil invenit (Plaut. Capt. 461).
17. Mauricus vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, et qui futura possit ex praeiis providere (Plin. Ep. 1, 5, 16).
18. Nihil aequè oblectaverit animum, quam amicitia fidelis et dulcis. Quantum bonum est, ubi praeparata sunt pectora, in quae tuto secretum omne descendat, quorum conscientiam minus, quam tuam, timeas, quorum sermo sollicitudinem leniat, sententia consilium expediat, hilaritas tristitiam dissipet, conspectus ipse delectet! (Sen. Tranq. 7, 3).

1019 (§ 934)

1. Decessit Corellius Rufus. Proinde adhibe solacia mihi, non haec «senex erat, infirmus erat» (haec enim novi), sed nova aliquando. sed magna, quae audierim nunquam, legerim nunquam (Plect. Ep. 1, 12, 13).
2. Tempus, quod saepe optastis, venit, quo vobis potestas fieri. virtutem vestram ostendendi (Liv. 34, 13, 51).
3. Neque aderat uxor, quae consolari hominem in malis posset (Cic. Verr. 5, 35, 92).
4. Sicut ante morbos necesse est cognitos esse, quam remedia eorum, sic cupiditates prius natae sunt, quam leges, quae iis modum facerent (Liv. 34, 4, 8).
5. Majores et magis ramosas arbores caedebant, quam quas ferre cum armis miles posset (Liv. 33, 5, 6).
6. Hostius Quadra fecit specula, imagines majores reddentia, in quibus digitus, brachii mensuram et crassitudinem excederet (Sen. Nat. quaest. 1, 16, 2).
7. Nec vero ille artifex (=Phidias), quum faceret Jovis formam aut Minervae, contemplabatur aliquem, e quo similitudinem duceret, sed ipsius in mente insidebat species pulchritudinis eximia quaedam, quam intuens in eaque defixus ad illius similitudinem artem et manum dirigebat (Cic. Or. 2, 9).
8. Cupiebam, mehercule, longiorem epistolam facere, sed nec erat res, de qua scriberem, nec joculari prae cura poteram (Cic. Att. 6, 5, 4).
9. Multa nobis blandimenta naturam ipsam genuit, quibus sopita virtus conivertit interdum; multas vias adulescentiae lubricas ostendit, quibus illam insistere aut ingredi sine casu aliquo aut prolapsione vix posset; multarum rerum jucundissimarum varietatem dedit, quam non modo haec aetas, sed etiam jam corroborata caperetur (Cic. Cael. 17, 41).
10. Qui esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes, qui illis aequae ac tu ipse gauderet? (Cic. Lael. 7, 22).
11. In Germania fons erat aquae dulcis, quam pota intra biennium dentes deciderent (Plin. N. H. 25, 3, 20).
12. Magnus multitudini timor est injectus, ne quam repentinam vis in civitate existeret, quae libertatem opprimeret (Nep. 7, 3, 3).

1020 (§ 934)

1. *Prospicere in pace oportet, quod bellum juvet* (Syr. 504).
2. *Nil admirari—prope res est una, Nuntii, Solaque, quae possit acere et servare beatum* (Hor. Ep. 1, 6, 1).
3. *Aurum et opes et rura frequens donabit amicus; Qui velit ingenio cedere, rarus erit* (Mart. 8, 18, 9).
4. *Exegi monumentum.... Quod non imber edax, non Aquilo impotens*

- Possit diruere, aut innumerabilis Annorum series et fugam temporum* (Hor. Od. 3, 30, 1).
5. *Et tibi jam cani venient, formose capilli; Jam venient rugae quae tibi corpus aereant* (Ov. A. A. 2, 113).
 6. *Accipe, quae nimios vincant umbracula soles; Sit licet et ventus, te tua vela tegent* (Umbrella) (Mart. 14, 28).
 7. *Venient annis saecula seris, Quibus Oceanus vincula rerum Laxet, et ingens pateat tellus, Tethysque novos detegat orbes, Nec sit terris ultima Thule* (Sen. Med. 375).
 8. *Nec facile invenias multis in milibus unum, Virtutem pretium qui putet esse sui* (Ov. Pont. 2, 3, 11).
 9. *Esse quoque in jatis reminiscitur, affore tempus, Quo mare, quo tellus correptaque regiam caeli Ardeat et mundi moles operosa laboret* (Ov. Met. 1, 256).

1021 (§ 935)

1. *Dignam me putas, quam illudas?* (Ter. Heaut. 741).
2. *Pompejus nihil dignum faciebat, quare ejus fugae comitem me adjungerem* (Cic. Att. 9, 10, 2).
3. *Litteras tuas legimus, contumeliosas, minaces, minime dignas, quae a te nobis mitterentur* (Cic. Fam. 11, 3, 1).
4. *Recte ac vere Xenophon virorum virtute praestantium non serio modo, sed et joca digna esse ait, quae memoriae commendentur* (Mureti Ep. 1=p. 4).
5. *Ut in «Catone Majore», qui est scriptus de senectute, Catonem induxi senem disputantem, quia nulla videbatur aptior persona, quae de illa aetate loqueretur, sic idonea mihi Laelii persona visa est, quae de amicitia disserteret* (Cic. Lael. 1, 4).
6. *Crassi libertum Apollonium jam tum equidem, quum ille viveret, magni faciebam. Post mortem autem Crassi mihi etiam dignior visus est, quem in amicitiam meam reciperem* (Cic. Fam. 13, 16, 1—2).
7. *Hominum utique dilectus habendus est, — an digni sint, quibus partem vitae nostrae impendamus* (Sen. Tranq. 7, 1).
8. *Jucundum est secum esse quam diutissime, quum quis se dignum, quo frueretur, effecit* (Sen. Ep. 58, 32).

1022 (§ 936)

1. *Sunt, qui audiant, sunt, qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus* (Plin. Ep. 4, 16, 3).
2. *Facta canam, sed erunt, qui, me finxisse, loquantur* (Ov. F. 6, 3).
3. *Sunt, qui, quod sentiunt, etsi optimum sit, tamen invidiae metu non audeant dicere* (Cic. Off. 1, 24, 84).

4. Quum non est, cui suadeatur, — et, qui suadeant, non sunt (Plin=Oss. 50).
5. Adsunt, qui vos hortentur, ut a nobis desciscatis (Caes. B. C. 2, 32, 4).
6. Insularum pars magna feris barbarisque nationibus incolitur, ex quibus sunt, qui piscibus atque ovis avium vivere existimantur (Caes. B. G. 4, 10, 4).
7. Erant, qui metu mortis mortem precarentur (Plin. Ep. 6, 20, 14).
8. In carcère Socrates disputavit et exire, quum essent, qui promitterent fugam, noluit remansitque, ut duarum rerum gravissimarum hominibus metum demeret, — mortis et carceris (Sen. Ep. 24, 4).
9. *Te quoque Vergilio comitem non aequa, Tibulle,
Mors juvenem campos misit ad Elysios,
Ne foret, aut elēgis molles qui fletet amores,
Aut caneret forti regia bella pede* (Tibulli elegiae, ed. Hiller, p. 60).
10. Nec defuerunt, qui fictis mentitisque terroribus vera pericula auferent (Plin. Ep. 6, 20, 15).
11. Reperies, qui ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi obiectari, putent (Tac. Ann. 4, 33, 21).
12. Inventus est, qui patrem posset occidere, et novercam non posset (Sen. Contr. 7, 5 (20) = p. 355, 29).
13. Invenitur, qui dicat, sapientem, corpore parum prospere usum, nec miserum esse nec beatum (Sen. Ep. 92, 19).
14. Divitias, facilius invenies, qui vituperet, quam qui fastidiat (Tac. Dial. 8, 29).
15. Inveniuntur, qui honestam in mercedem colant quibusque non placeat virtus gratuita; quae nihil habet in se magnificum, si quicquam venale (habet) (Sen. Benef. 4, 1, 2).
16. Sunt, quos scio esse amicos, sunt, quos suspicor, sunt, quorum ingenia atque animos nequeo noscere (Plaut. Trin. 91).

1023 (§ 936)

1. Nemo nos amat, qui te non diligat (Cic. Fam. 16, 7).
2. Mortalis nemo est, quem non attingat dolor morbusque (Euripides apud Cic. Tusc. 3, 25, 59).
3. Nemo est, qui non, liberos suos incolumes et beatos esse, cupiat (Cic. Inv. 1, 30, 48).
4. Nemo fere est, qui sui periculi iudex non sibi se aequiorem, quam reo, praebeat (Cic. Dej. 2, 4).
5. Nemo est, qui non modo miserias atque aerumnas ab humana vita segregare, sed ne semihoram quidem felicem sibi ac beatam polliceri possit ([Cic.] Consol. 33, 114).
6. Nulla est laus ibi esse integrum, ubi nemo est, qui aut possit aut conetur corrumpere (Cic. Verr. 1, 16, 46).
7. Nemo est, cui felicitas sua, etiamsi cursu venit, satisfaciat (Sen. Ep. 115, 17).

8. Neminem in populo Romano arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quae mihi cum L. Lamia est (Cic. Fam. 12, 29, 1).
9. Nemo est, cui non satius sit cum quolibet esse, quam secum (Sen. Ep. 25, 7).
10. Profecto nemo est, quem jam dehinc metuum, mihi ne quid nocere possit (Plaut. Asin. 111).
11. Nemo reperitur, qui sit studio nihil consecutus (Quint. 1, 1, 3).
12. Adhuc neminem cognovi poetam, qui sibi non optimus videretur. Sic se res habet: te tua, me delectant mea (Cic. Tusc. 5, 22, 63).
13. Nemo unquam neque poeta neque orator fuit, qui quemquam meliorem, quam se, arbitraretur (Cic. Att. 14, 20, 3).
14. Nemo exstitit, cujus virtutes nullo vitiorum confinio laederentur (Plin. Pan. 4).

1024 (§ 936)

1. Nulla est celeritas, quae possit cum animi celeritate contendere (Cic. Tusc. 1, 19, 43).
2. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat ac molliat (Cic. Fam. 4, 5, 6).
3. Nulla injuria est, quae in volentem fiat (Digesta 47, 10, 1, 5).
4. A. Te experior, quanti facias uxorem tuam. — B. Feminarum nulla est, quam aequae diligam (Plaut. Amph. 508).
5. Nulla est voluptas, quae non assiduitate fastidium pariat (Plin. N. H. 12, 40, 81).
6. Dicere solemus, nullum praemium posse inveniri, quod non contra legem aliquam sit (Quint. Decl. 266 = p. 94 Lemaire).
7. Curiosi sunt hic complures mali, alienas res qui curant studio maximo, quibus ipsis nulla est res, quam procurant, sua (Plaut. Stich. 198).
8. Dubitare de historiae suavitate nemo potest, quum scripti genus nullum sit, ex quo aut plura aut citius et minore animi contentione discantur, quae jucunda sunt (Mureti Or. 13 = v. 2, p. 109).
9. Ut maris tranquillitas intellegitur, nullam ne minimam quidem auram fluctus commovente, sic animi quietus et placatus status cernitur, quum perturbatio nulla est, quae moveri queat (Cic. Tusc. 5, 6, 16).
10. Nulla gens est, quae non aut ita sublata sit, ut vix exstet, aut ita domita, ut quiescat, aut ita pacata, ut victoriam nostram imperioque laetetur (Cic. Prov. 12, 31).
11. *Nulla fere causa est, in qua non femina litem
Moverit* (Juv. 6, 242).
12. *Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius* (Ter. Eun. 41).
13. Nullum bellum fuit unquam tam atrox, tam diuturnum aut periculosum, in quo duo hostes majore vi aut acriore contentione decertaverint, quam illud, ubi cum optimis disciplinis ignorantiam pugnavit (Paulinus in Saalfrankii Orat. lat. p. 249).
14. Nulla unquam exstitit res magnae existimationis et communi vitae utilis, quae non in varias sectas dissecta sit. Medicina

namque, quod est utilis ac necessaria generi humano, multas quaestiones habet de modo curandi corpora (Origenes contra Celsum).

15. Tectum, quo imbris vitandi causā succederet, jam nullum habebat (Cic. Dom. 44, 116).
16. Nullum vobis sors campum dedit, in quo excurrere virtus cognoscique posset (Cic. Mur. 8, 18).
17. Magnum proventum poetarum annus hic attulit, toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis (Plin. Ep. 1, 13, 1).

1025 (§ 936)

1. Nihil est, de quo cogitare nequeamus (Cic. Div. 2, 67, 138).
2. Post mortem in morte nihil est, quod metuum, mali (Plaut. Capt. 741).
3. Nihil est opere aut manu factum, quod non aliquando conficiat et consumat vetustas (Cic. Marc. 4, 11).
4. Ubi nihil erit, quod scribas, id ipsum scribito (Cic. Att. 4, 8, 4).
5. Nihil est, exceptā virtute, quod mortali animo ac manu immortale quaeri possit (Val. Max. 5, 6, Ext. 4).
6. Quum omnibus virtutibus me affectum esse cupio, tum nihil est, quod malim, quam me et esse gratum et videri. Haec est enim una virtus non solum maxima, sed etiam mater virtutum omnium reliquarum. Quid est pietas, nisi voluntas grata in parentes? Qui sunt boni cives, qui belli, qui domi de patria bene merentes, nisi qui patriae beneficia meminerunt? (Cic. Planc. 33, 80).
7. Diligentia omnibus in rebus plurimum valet. Haec praecipue colenda est nobis, haec semper adhibenda, haec nihil est quod non assequatur (Cic. De or. 2, 35, 148).
8. Nihil est, quod non expugnet pertinax operā et intentā ac diligens curā (Sen. Ep. 50, 6).
9. Nihil est, quod non arte curaque, si non potest vinci, mitigetur (Plin. Ep. 8, 4, 4).
10. Nihil est virtute amabilius, nihil, quod magis alliciat ad diligendum (Cic. Lael. 8, 28).
11. Tibi persuāde, praeter culpam ac peccatum homini accidere nihil, quod sit horribile aut pertimescendum (Cic. Fam. 5, 21, 5).
12. Nihil est, quod timeas, si innocens es (Quint. Decl. 294=p. 182 Lemaire).
13. Nihil est enim, quod minus ferendum sit, quam rationem ab altero vitae repositum, eum, qui non possit suae reddere (Cic. Divinatio in Caecil. 9, 27).
14. Sumus enim natura studiosissimi appetentissimique honestatis; cujus si quasi lumen aliquod aspeximus, nihil est, quod, ut eo potiamur, non parati simus et ferre et perpēti (Cic. Tusc. 2, 24, 58).

15. Nihil est, quod tam deceat, quam in omni re gerenda consilioque capiendo servare constantiam (Cic. Off. 1, 34, 125).
16. Nil habet, quod speret, quem senectus ducit ad mortem (Sen. Ep. 30, 4).
17. Cuncta in orbis modo vertuntur, nihilque accidit, quod rursus naturae vis ferre nequeat aevi spatio (Aur. Vict. De Caes. 35, 13).
18. Nil occultum est, quod non reveletur (Phaedr. App. 22).
19. Quam peritus ille et privati juris et publici! Quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nihil est, quod discere velis, quos ille docere non possit; mihi certe, quotiens aliquid abditum quaero, ille thesaurus est (Plin. Ep. 1, 22, 2).
20. Equidem ex omnibus rebus, quas mihi aut fortuna aut natura tribuit, nihil habeo, quod cum amicitia Scipionis possim comparare (Cic. Lael. 27, 103).
21. Nihil habeo, quod accūsem senectutem (Cic. Sen. 5, 13).
22. *Nil prodest, quod non laedere possit idem.
Igne quid utilius? Si quis tamen urere tecta
Compārat, audaces instruit igne manūs* (Ov. Tr. 2, 266).
23. *Omnia jam fiunt, fieri quae posse negabam,
Et nihil est, de quo non sit habenda fides* (Ov. Tr. 1, 8, 7).
24. *Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient facientque minores* (Juv. 1, 147).
25. *Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis;
Sed tu, Coscōni, disticha longa facis* (Mart. 2, 77, 7).

1026 (§ 936)

1. Nihil novi vobis afferam, neque quod a me sit cogitatum aut inventum (Cic. Rep. 1, 14, 21).
2. Nihil in malis ducamus, quod sit vel a dis immortalibus, vel a natura, parente omnium, constitutum (Cic. Tusc. 1, 49, 118).
3. Plinius nihil legit, quod non exciperet: dicere etiam enim solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset (Plin. Ep. 3, 5, 10).
4. Polycrātem Samium felicem appellabant. Nihil acciderat ei, quod nollet, nisi quod anulum, quo delectabatur, in mari abjecerat (Cic. Fin. 5, 30, 92).
5. Conscijs mihi eram, nihil a me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum (Cic. Fam. 11, 28, 1).
6. *Et nihil invēni, quod mihi ferret opem* (Ov. Pont. 2, 7, 46).
7. Nihil in vita vidit calamitatis Cluentius, nullum periculum mortis adiit, nihil mali timuit, quod non totum a matre esset conflatum et perfectum (Cic. Cluent. 6, 18).
8. Nihil unquam cogitavi, quod elōqui non auderem (Apul. Apol., p. 205 B Nisard).

1. Nulla res potest esse eadem festinata simul et examinata, nec esse quidquam omnium, quod habeat et laudem diligentiae simul et gratiam celeritatis, (Apul. Florides, p. 133 A Nisard).
2. Tibi idem censeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum (Cic. Fam. 12, 23, 4).
3. Excogitare nemo quicquam poterit, quod magis decōrum regenti sit, quam clementia (Sen. Clem. 1, 19, 1).
4. Neque quisquam unquam, qui bonos versus aut fecisset aut fecisse putaret, occultos illos haberi voluit (Mureti Ep. 83 = p. 130).
5. Mandare quemquam litteris cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis et otio et litteris (Cic. Tusc. 1, 3, 6).
6. *Cave, quicquam incipias, quod poeniteat postea* (Syr. 122).
7. Nec vero tanta praeditus sapientiā quisquam est, qui aliorum aerumnam dictis adlēvans, non idem, quum fortunā mutatā impētum convertat, clade subitā frangatur suā, ut illā, ad alios dicta et praecepta, excīdant (Sophocles apud Cic. Tusc. 3, 29, 71)
8. Permīrum mihi videtur, quemquam exstare, qui etiam nunc credit iis (=Chaldaeis), quorum praedicta cotidie videat re et eventis refelli (Cic. Div. 2, 47, 99).
9. Non, edēpol, tibi pernegare possum quicquam, quod velis (Pl. Trin. 357).
10. Plerique neque in rebus humanis quicquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit, et amicos, tanquam pecūdes, eos potissimum diligunt, ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos (Cic. Lael. 21, 79).
11. Neque enim tempus est ullum, quo non plus voluptatum habeat sapiens, quam dolorum (Cic. Fin. 1, 19, 62).
12. An putas, ullam esse terra marique beluam, quae non sui generis beluā maxime delectetur? (Cic. N. D. 1, 27, 77).
13. Censen (=censesne), te posse reperire ullam mulierem, quae careat culpā? (Ter. Hec. 662).
14. Usus et experientia dominantur in artibus; neque est ulla disciplina, in qua non peccando discatur: nam, ubi quid, perpēram administratum, cessit improspere, vitatur, quod fefellerat (Colum. 1, 1 = p. 176 B Nisard).
15. Negat Epicūrus, ullum esse tempus, quo sapiens non beatus sit (Cic. Tusc. 3, 20, 49).
16. Neque est omnino ars ulla, in qua omnia, quae illā arte effici possint, a doctore tradantur (Cic. De or. 2, 16, 69).

1. Quis est, qui Tarquinius Superbum non oderit? (Cic. Lael. 8, 28).
2. Quis est istorum Graecorum, qui quemquam nostrum quicquam intellegere arbitretur? (Cic. De or. 2, 19, 77).
3. Quis est enim, cui non haec templa, aspectus urbis, possessio libertatis, lux denique haec ipsa et hoc commune patriae solum quum sit carum, tum vero dulce atque jucundum? (Cic. Cat. 4, 7, 16).
4. Quod est tempus, quo galli non cantent, vel nocturnum vel diurnum? (Cic. Div. 2, 26, 56).
5. Quis est, qui suorum mortem non eo lugeat, quod eos orbatos vitae commōdis arbitretur? (Cic. Tusc. 1, 13, 30).
6. Quid est, quod magis perspicuum sit, quam non modo carum sibi quemque, verum etiam vehementer carum esse? (Cic. Fin. 5, 11, 31).
7. Quid nunc ego enūrem, contra quot fortunae injurias medicinā advocetur? Quod hominum genus est, qui sexus, quae aetas, quae non utilitatem ex hac (=medicina) petat (Quint. Decl. 268 = p. 105 Lemaire).
8. Quis est nostrum liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui atque doctores, cui non locus ipse mutus ille, ubi alitū aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur? (Cic. Planc. 33, 81).
9. Nec vero illa parva vis naturae est rationisque, quod unum hoc animal (=homo) sentit, quid sit ordo, quid sit, quod deceat, in factis dictisque qui modus (Cic. Off. 1, 4, 14).
10. Quis est, qui non oderit libidinōsam, protervam adolescentiam? Quis contra in illa aetate pudorem, constantiam, etiamsi suā nihil intersit, non tamen diligit? (Cic. Fin. 5, 22, 62).
11. Quis est, quem non moveat clarissimis monumentis testata consignataque antiquitas? (Cic. Div. 1, 40, 87).
12. Quis est, qui velit, ut neque diligit quemquam nec ipse ab ullo diligitur, circumfluere omnibus copiis atque in omnium rerum abundantia vivere? Haec enim est tyrannorum vita, in qua nulla fides, nulla caritas, nulla stabilis benevolentiae potest esse fiducia, omnia semper suspecta atque sollicita, nullus locus amicitiae (Cic. Lael. 15, 52).
13. Quisnam istic fluviū est, quem non recipiat mare? (Plaut. Curc. 86).
14. Quid est, quod possit graviter a Cicerōne scribi ad Curionem, nisi de republica? (Cic. Fam. 2, 4, 1).
15. Auspiciis hanc urbem conditam esse, auspiciis bello ac pace, domi militiaeque omnia geri, quis est, qui ignoret (Liv. 6, 41, 4).
16. Quis est, qui ad bellum inflammato animo futurus sit, spe pacis oblata? (Cic. Phil. 12, 3, 8).
17. *Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?* (Hor. Ep. 2, 1, 101).

18. Quid tandem est, quod non divitiae corruperint? (Sen. Contr. 9 11 = p. 158, 13).
19. Quid mali aut sceleris fingi aut cogitari potest, quod non ille (=Catilina) conceperit? Quis tota Italia veneficus, quis gladiator, quis latro, quis sicarius, quis parricida inveniri potest, qui se cum Catilina non familiarissime vixisse fateatur? (Cic. Cat. 2, 4, 7).
20. Quis non videt, in optima quaque republica plurimum auspicia et reliqua divinandi genera valuisse? Quis rex unquam fuit, quis populus, qui non uteretur praedictione? (Cic. Div. 1, 43, 95).
21. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse (Cic. Fam. 9, 14, 5).

1029 (§ 937)

1. Sunt multi, qui omnino Graecas non ament litteras, plures, qui philosophiam, reliqui, qui, etiamsi haec non improbent, tamen earum rerum disputationem principibus civitatis non ita decorem putent (Cic. Acad. 2, 2, 5).
2. Quam multa sunt vota, quae etiam sibi fateri pudet! Quam pauca, quae facere coram teste possimus! (Sen. Benef. 6, 38, 5).
3. Pauci ex multis sunt, amici homini qui certi sient (=sint) (Plaut. Pseud. 390).
4. Sunt quaedam injuriae, quae vel placidissimo moveant stomachum (Erasm. 1, 245).
5. Quotusquisque philosophorum invenitur, qui sit ita moratus, ita animo ac vita constitutus, ut ratio postulat? qui disciplinam suam non ostentationem scientiae, sed legem vitae putet? qui obtemporet ipse sibi et decretis suis pareat? (Cic. Tusc. 2, 4, 11).
6. Atque esse tamen multos videmus, qui neminem imitentur et suapte naturam, quod velint, sine cujusquam similitudine consequantur (Cic. De or. 2, 23, 98).
7. Multo plura reperiuntur apud veteres, quae nobis probanda sint, quam quae repudianda (Colum. 1, 1 = p. 175 b Nisard).
8. Uti sunt, qui urbanis rebus bellicas antepōnant, sic reperias multos, quibus periculosa et calida, consilia quietis et cogitatis et splendidiora et majora videantur (Cic. Off. 1, 24, 82).
9. Quae quibusdam admirabilia videntur, permulti sunt, qui pro nihilo putent (Cic. Lael. 23, 86).
10. Sunt permulti optimi viri, qui valetudinis causam in haec loca veniant (Cic. Fam. 9, 14, 1).
11. *Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus* (Hor. A. P. 347).
12. Quotus enim quisque reperietur, qui, impunitate et ignoratione omnium proposita, abstinere possit injuria? (Cic. Off. 3, 17, 72).
13. Multi inveniuntur, qui ignem inferant urbibus, qui inexpugnabilia saeculis et per aliquot aetates tutam prosternant, qui aequum arcibus aggere attollant et muros, in miram altitudinem eductos,

- arietibus ac machinis quassent. Multi sunt, qui ante se agant agmina, et tergis hostium graves instent, et ad mare magnum, perfusi caede gentium, veniant (Sen. Ep. 94, 61).
14. Pauci sunt, qui consilio se suaque disponant; ceteri eorum more, quae fluminibus innatant, non eunt, sed feruntur (Sen. Ep. 23, 8).
15. Quum pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint, qui, nullis praemiis propositis, vitam suam hostium telis objecerint, — pro aliena republica quemquam fore putatis, qui se opponat periculis, non modo nullo proposito praemio, sed etiam interdicto? (Cic. Balb. 10, 26).
16. *Nec civis erat, qui libera posset Verba animi proferre et vitam impendere vero* (Juv. 4, 90).
17. Sunt enim philosophi et fuerunt, qui omnino nullam habere censerent rerum humanarum procuracionem deos (Cic. N. D. 1, 2, 3).
18. In omnibus saeculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vincerent (Cic. Fam. 15, 4, 15).
19. Ne Ciceronis quidem temporibus intellegebantur ea, quae, regnante Romulo aut Numam, scripta erant; immo vero ipsas duodecim tabularum leges pauci qui intellegerent, reperiebantur (Mureti Or. 17 = v. 2, p. 161).
20. Inventi multi sunt, qui non modo pecuniam, sed etiam vitam profundere pro patria parati essent, iidem gloriae jacturam ne minimam quidem facere vellent (Cic. Off. 1, 24, 84).
21. Ita vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus, et, cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem offerret (Cic. Fam. 4, 12, 2).
22. Fuere cives, qui seque remque publicam obstinatis animis perditum irent (Sall. Cat. 36, 4).

Относительные предложения консекүтивного характера с *quod* и *cur*

1030 (§ 938)

1. Nihil est, quod quisquam magnitudinem artium ex eo, quod senes discunt, pertimescat. Namque aut senes ad eas accesserunt, aut usque ad senectutem in studiis detinentur, aut sunt tardissimi (Cic. De or. 3, 23, 89).
2. Ridet: quid habet, quod rideat? (Petron. 57).
3. Quid est, quod ego te hortor, ut dignitati et gloriae servias? (Cic. Fam. 9, 14, 6).
4. Dolores si qui incurrunt, nunquam vim tantam habent, ut non plus habeat sapiens, quod gaudeat, quam quod angatur (Cic. Fin. 1, 19, 62).
5. Non est, quod putes, omnibus divitias convenire: nihil enim nocentius novitio divite est (Sen. Contr. 2, 1 (9), 28 = p. 167, 21).

6. Non est, quod invidias istis, quos magnos felicesque populus vocat (Sen. Ep. 94, 60).
7. Non est, quod credas, quemquam fieri aliēnā infelicitate felicem (Sen. Ep. 94, 67).
8. Non est, quod ab homine desidiōso aliquid novi operis exspectes (Plin. Ep. 1, 8, 2).
9. Quid causae est, cur poētas Latinos legant, philosophos non legant? An quia delectat Ennius, Pacuvius, Attius, multi alii? (Cic. Acad. 1, 3, 10).
10. Quae causa est, cur amicitiam funditus tollamus e vita, ne aliquas propter eam suscipiamus molestias? (Cic. Lael. 13, 48).
11. Quid causae est, cur Cassandrā furens futurā prospiciat, Priāmus sapiens hoc idem facere non queat? (Cic. Div. 1, 39, 85).
12. Quid esse causae credemus, cur veterānus dux, fortissimus bello, compressis, quod ajunt, manibus, sedeas? (Liv. 7, 13, 7).
13. Quid est igitur, cur dubitandum sit, quin sint eā, quae disputavi, verissima? (Cic. Div. 1, 39, 84).
14. Etsi nihil habet in se gloriā, cur expetatur, tamen virtutem tanquam umbrā sequitur (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
15. Quid est, quare pavōnem, quare ansērem gallinā non fugiat, at tanto minorem et ne notum quidem sibi accipitrem? quare pulli felem timeant, canem non timeant? (Sen. Ep. 121, 19).
16. Quae causa, cur Romam properaret, cur in noctem se coniceret? Erat nihil, cur properato opus esset (Cic. Mil. 19, 49).

Относительные предложения с *quin* = *qui non*

1031 (§ 939)

1. Nemo est tam fortis, quin rei novitate perturbetur (Caes. B. G. 6, 39, 3).
2. *Nam curiōsus nemo est, quin sit malevōlus* (Plaut. Stich. 208).
3. Nemo est, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit (Cic. Fam. 6, 1, 1).
4. Sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet (Cic. Fam. 16, 4, 4).
5. Nemo est, quin emōri malit, quam converti in aliquam figuram bestiae, quamvis hominis mentem sit habiturus: quanto est miserius in hominis figura animo esse efferato? (Cic. Rep. 4, 1, 1, 3).
6. Nemo quisquam tam efflictis est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat (Gell. 2, 6, 9).
7. Quis est tam demens, quin sentiat, jus hoc Gaditanis esse retinendum, ne saeptum sit iis iter ad hoc amplissimum praemium civitatis? (Cic. Balb. 18, 43).
8. Nulla est tam facilis res, quin difficilis siet (=sit), quam invitus facias (Ter. Heaut. 805).
9. A. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala, quae praeter

- sapiet, quam placet parentibus. — B. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala, quae reticet, si quid fieri perverse videt (Plaut. Persa 365).
10. Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possiet (=possit) (Ter. Heaut. 675).

Относительные предложения, содержащие цель

1032 (§ 940)

1. Rex, quum, hoc itinere venire Caesarem, comperisset, equitatum omnem expeditosque delectos pedites ad id flumen misit, qui transitu Caesarem prohiberent (Bell. Alex. 29, 2).
2. Serit arbores, quae alteri saeculo prosient (=prosint) (Statius Caecilius apud Cic. Sen. 7, 24 = Diehl p. 64).
3. *Non, qui soletur, non, qui labentia tarde Tempora narrando fallat, amicus adest* (Ov. Tr. 3, 3, 11).
4. Egone eam (= uxorem) ducam domum, quae mihi nunquam hoc dicat: «Eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium malacum et calidum conficiatur tunicaeque hibernae bonae, ne algeas hac hieme» (Plaut. Mil. 686).
5. A. Quam rem agis, scelus? — B. Egon (=egone)? argentum cudo, quod tibi dem (Ter. Heaut. 740).
6. Oculi, tanquam speculatores, altissimum locum obtinent, ex quo plurimā conspicientes fungantur suo munere (Cic. N. D. 2, 56, 140).
7. (Apud Germanos) quum bellum civitas aut illatum defendit aut infert, magistratus, qui ei bello praesint, ut vitae necisque habeant potestatem, deliguntur (Caes. B. G. 6, 23, 4).
8. Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant (Tac. Ann. 2, 77).

1033 (§ 940)

1. Philippus Aristotēlem Alexandro filio doctorem accivit, a quo eodem ille et agendi acciperet praecepta et eloquendi (Cic. De or. 3, 35, 141).
2. Bestiis natura et sensum et motum dedit, homini addidit rationem, qua regerentur animi appetitūs (Cic. N. D. 2, 12, 34).
3. Litterae posteritatis causā repertae sunt, quae subsidio oblivioni esse possent (Cic. Sulla 16, 45).
4. Campani legatos ad Hannibālem miserunt, qui nuntiarent, duos consules ad Beneventum esse, tantum non ad portas et muros bellum esse (Liv. 25, 15, 1).
5. Hannibal (Campanis) duo milia equitum cum legatis mittit, quo praesidio agros populationibus possent prohibere (Liv. 25, 15, 3).
6. Patres conscripti, qui, Hannibāle vivo, nunquam se sine insidiis fu-

turos existimerent, legatos in Bithyniam miserunt, qui ab rege petèrent, ne inimicissimum suum secum haberet sibi que dederet (Nep. 23, 12, 2).

7. Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent, paulatim deinde in hanc pervenit tam multiplicem varietatem (Sen. Ep. 95, 15).
8. Jumenta assignari, quae vos veherent, jussi (Curt. 5, 5, 22).
9. Verba reperta sunt, non quae impedirent, sed quae indicarent voluntatem (Cic. Caecina 18, 53).
10. Non solum filio, Verres, sed etiam reipublicae fecisti injuriam. Susceperas enim liberos non solum tibi, sed etiam patriae, qui non modo tibi voluptati, sed etiam qui aliquando usui reipublicae possent esse (Cic. Verr. 3, 69, 161).
11. Populus Romanus sibi tribunos plebis, quasi proprios iudices et defensores, creavit, per quos contra senatum et consules tutus esse posset (Eutrop. 1, 13).
12. Quum Artaxerxes Aegypto regi bellum inferre voluit, Iphicraten ab Atheniensibus ducem petivit, quem praeficeret exercitui conducticio (Nep. 11, 2, 4).
13. Majores nostri instituerunt diem festum, quo cum servis domini vescerentur (Sen. Ep. 47, 14).
14. (Imperatoribus Gallorum) delecti ex civitatibus attribuuntur, quorum consilio bellum administraretur (Caes. B. G. 7, 76, 4).
15. Mores populi Romani quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit. Horum patres Pyrrho regi, hosti armato, exercitum in Italia habenti, ut a veneno caveret, praedixerunt; hi legatum consularem, qui auctor esset Prusiae per scelus occidendi hospitis, miserunt (Liv. 39, 51, 10).
16. Jugurtha legatos ad consulem mittit, qui tantummodo ipsi liberisque vitam peterent, alia omnia dederent populo Romano (Sall. Jug. 46, 2).
17. Romulus legatos circa vicinas gentes misit, qui societatem conubiumque novo populo peterent. Nusquam benigne legatio audita est; adeo simul spernebant, simul tantam in medio crescentem molem sibi ac posteris suis metuebant (Liv. 1, 9, 2—5).
18. Tum maximus natu ex iis (=legatis): «Missi sumus», inquit, «qui sciscitaremur, qua tandem re fretus arma nobis inferres». Ad hanc percontationem Gracchus, exercitu se egregio fidentem venisse, respondit (Liv. 40, 47, 6).

Относительные предложения с *quo—ut eo*

1034 (§ 941)

1. Medico puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior (Cic. Fam. 16, 4, 2).
2. Pythagoras et Plato, quo in somnis certiora videamus, praeparatos

quodam cultu atque victu proficisci ad dormiendum jubent (Cic. Div. 2, 58, 119).

3. Caesar dicit, consuesse deos immortales, quo gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interdum res et diuturniorem impunitatem concedere (Caes. B. G. 1, 14, 5).
4. Fit plerumque, ut ii, qui boni quid volunt afferre, adfingant aliquid, quo faciant id, quod nuntiant, laetius (Cic. Phil. 1, 3, 8).
5. Eo citius dabimus operam, ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus (Cic. Fam. 14, 5, 1).
6. Ne Numidia quidem reges vituperandi (sunt), qui, more gentis suae, nulli mortalium osculum ferebant. Quidquid enim in excelsio fastigio positum est, humili et trita consuetudine, quo sit venerabilius, vacuum esse, convenit (Val. Max. 2, 6, 17).
7. Agro mihi opus est non semel arato, sed novato et iterato, quo meliores fetus possit et grandiores edere (Cic. De or. 2, 30, 131).
8. Paucam supra repetam, quo ad cognoscendum omnia illustria magis magisque in aperto sint (Soll. Jug. 5, 3).
9. Solon, quo et tutior ejus vita esset, et plus aliquanto reipublicae prodesset, furere se simulavit (Cic. Off. 1, 30, 108).
10. Caesar omnibus, qui arma tulerant, manus praecidit vitamque concessit, quo testatior esset poenam improborum (Hirt. B. G. 8, 44, 2).
11. Plutarchus ait, regi Dejotaro plures fuisse filios; quorum quum ipse uni relinquere imperium atque omne patrimonium suum cuperet, quo id facilius faceret, ceteros omnes manibus suis trucidavit (Mureti Or. v. 2, p. 223).
12. Cohortarer vos, quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognossem, quam quemquam virum (Cic. Fam. 14, 7, 2).
13. Qui homines ob nimiam, quam fruuntur felicitatem, spiritus sumunt et magis, quam fas est, sese supra reliquos mortales tollunt arrogantesque fiunt, eorum arrogantiam superbiamque calamitatibus gravioribus immissis castigare solent dei eosque de fortunae statu deicere, quo modestiam discant nec unquam, mortales se esse atque infirmos, obliviscantur (Baehr. in annotatione ad Herod. 1, 32 vol. 1, p. 71).
14. (In funeribus Atheniensium) sublata erat celebritas virorum ac mulierum, quo lamentatio minueretur: auget enim luctum concursus hominum (Cic. Leg. 2, 26, 65).

1035 (§ 942)

1. Ex eo libro ego, quod inter nos liceat dicere, millesimam partem vix intellego (Cic. Att. 2, 4, 1).
2. Legationes omnes, quae essent illustriores, per Dionem administrabantur (Nep. 10, 1, 4).
3. Quis enim unquam, qui paullulum modo bonorum consuetudinem

- nosset, litteras, ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium protulit palamque recitavit? (Cic. Phil. 2, 4, 7).
4. Neminem praetermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim (Cic. Fam. 2, 1, 1).
 5. Non, edepol, ego te, quod sciam, unquam ante hunc diem vidi (Plaut. Men. 500).
 6. Nec est, quod te pudeat sapienti (=Epicuro) assentiri, qui se unus, quod sciam, sapientem profiteri sit ausus (Cic. Fin. 2, 3, 7).
 7. Nunquam illum (=Scipionem) ne minimam quidem re offendi, quod quidem senserim, nihil audivi ex eo ipso, quod nollem (Cic. Lael. 27, 103).
 8. Fuit Sulpicius vel maxime omnium, quos quidem ego audiverim, grandis et, ut ita dicam, tragicus orator (Cic. Brut. 55, 203).
 9. Refertae sunt (Catonis) orationes, quas quidem adhuc invenerim et legerim, et vebis et rebus illustribus (Cic. Brut. 17, 65).
 10. Omnium oratorum, qui et plane indocti at inurbani aut rustici etiam fuerunt, quos quidem ego cognoverim, acutissimum judico Q. Sertorium (Cic. Brut. 48, 180).
 11. Cinna praecidi caput jussit M. Antonii, omnium eloquentissimi, quos ego audierim (Cic. Tusc. 5, 19, 55).
 12. Nemo aliter philosophus sensit, in quo modo esset auctoritas (Cic. Div. 1, 39, 86).

Относительные предложения, содержащие протасис условного периода

1036 (§ 944)

1. Quis aut eum diligat, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet? (Cic. Lael. 15, 53).
2. Nonne contemneres eum, qui inter perituros constitutus, beneficium loco peteret, ut ultimus cervicem praebere? (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 7).
3. Quum illa sors edita est opulentissimo regi Asiae (=Croeso): «Croesus, Halym penetrans, magnam pervertet opum vim», hostium vim se perversurum putavit, pervertit autem suam. Utrum igitur eorum accidisset, verum oraculum fuisset (Cic. Div. 2, 56, 115).

Относительные предложения с conj., содержащие аподосис условного периода

1037

1. Homicidia compescimus et singulas caedes; quid bella et occisurarum gentium gloriōsum scelus? Quae clam commissa capite luerent, quia paludati fecere, laudamus (Sen. Ep. 95, 30—31).

2. Pax consecuta (est), sed tamen ejusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent (Cic. Fam. 1, 18, 2).
3. Interdum enixe petimus id, quod recusaremus, si quis offerret (Sen. Ep. 95, 2).

Относительные предложения, вводимые наречиями *ubi*, *unde* и др. с conj.

1038 (§ 925)

1. Est etiam, ubi profecto damnum praestet facere, quam lucrum (Plaut. Capt. 327).
2. Pedem ubi ponat in suo, non habet (Cic. Att. 13, 2, 2).
3. Apollo Pythius apud Ennium dicit, se esse eum, unde sibi populi et reges consilium expetant (Cic. De or. 1, 45, 199).
4. Qui jacet in terra, non habet, unde cadat (K. 2297).
5. Discidit vestem: resarciatur. Et, dis gratia, est, unde haec fiant (Ter. Ad. 120).
6. Potiemur quum pulcherrimam opulentissimamque urbe (=Syracosis), tum opportunissimam, portu egregio, unde terra marique, quae belli usus possunt, suppeditentur (Liv. 26, 43, 7).
7. Eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium calidum conficiatur tunicaeque hibernae bonae, ne algeas hac hieme (Plaut. Mil. 687).
8. Nihil tam alte natura constituit, quo virtus non possit eniti (Curt. 7, 11, 10).
9. Sed tu, velim, desinas jam nostris litteris uti et nos aliquando revisas et ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videre (=videaris) (Cic. Fam. 1, 10).
10. Plane confiteor, fieri nihil posse dementius, quam scientem in eum locum venire, ubi libertatem sis perditurus (Cic. Rab. Post. 9, 24).
11. Nunquam hominem quemquam conveni, unde abierim libentius (Plaut. Epid. 80).
12. Themistocles, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus, in Asiam rediit domiciliumque Magnesia sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, quae ei panem praebere Lampsacum autem, unde vinum sumeret; Myunta, ex qua opsonium haberet (Nep. 2, 10, 2—3).
13. Darius pontem fecit in Histro flumine, quam copias traduceret (Nep. 1, 3, 1).
14. Non longius hostes aberant, quam quo telum adigi posset (Caes. B. G. 2, 21, 3).

ВРЕМЕННЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Предложения с союзом *postquam*

1039 (§§ 948—949)

1. Ut tremit atque extimuit, postquam te aspexit (Plaut. Mil. 1273).
2. Postquam aurum abstulimus, in navem conscendimus (Plaut. Bacch. 277).
3. Atque ibi ego aspicio formā eximiā mulierem, filius quam advenit meus matri ancillam suae. Quam ego postquam aspexi, non ita amo, ut sani solent homines, sed eodem pacto, ut insani solent (Plaut. Merc. 260).
4. Nunc vero, nactus occasionem, posteaquam navigari coeptum est, cupidissime et quam creberrime potero, scribam ad te (Cic. Fam. 10, 31, 1).
5. Postquam Cn. Pompejus ad bellum maritimum atque Mithridaticum missus est, plebis opes imminutae, paucorum potentia crevit (Sall. Cat. 39, 1).
6. Ajunt, Graecam Latinamque linguam jam pridem mortuas esse. Ego vero eas nunc demum non tantum vivere et vigere contendo, sed, si in tralatione perstandum est, firmā valetudine uti, postquam esse in potestate plebis desierunt (Mureti Or. 17=v. 2, p. 160).
7. Et ceteri quidem etiam amicorum et satellitum, postquam regem cadentem videre (=viderunt), diffugiunt; Pantaleon constanter impavidus mansit ad protegendum regem (Liv. 42, 15, 10).
8. Vivit vivetque semper, atque etiam latius in memoria hominum et sermone versabitur, postquam ab oculis recessit (Plin. Ep. 2, 1, 11).
9. Sed, credo, postquam speculum tibi allatum est, longe te a pulchris abesse sensisti (Cic. fragm., v. 4, p. 949 ed. Orellii).
10. Cur oracula Delphis non eduntur non modo nostra aetate, sed jam diu? Evanuisse ajunt vetustate vim loci ejus, unde anhelitus ille terrae fieret, quo Pythia, mente incitata, oracula ederet. Quando ista vis autem evanuit? An postquam homines minus creduli esse coeperunt? (Cic. Div. 2, 57, 117).
11. Lacedaemonii, postquam audierunt, muros (ab Atheniensibus) instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent (Nep. 2, 6, 4).
12. Postquam illa pestis (=Carthaginienses) ex Africa ejecta est, laeti pacem agitabamus (Numidae) (Sall. Jug. 14, 10).
13. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantinēam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? Qui tum denique sibi evelli jubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clipeum esse salvum (Cic. Fam. 5, 12, 5).
14. Sciunt ii, qui me norunt, me, posteaquam id, quod maxime volui,

fieri non potuit, ut componeretur, id maxime defendisse. ut ii vincerent, qui vicerunt (Cic. Amer. 47, 136).

15. Postquam in castra nuntius pervenit, Romae conjurationem patefactam, plerique, quos ad bellum spes rapinarum aut novarum rerum studium illexerat, dilabuntur (Sall. Cat. 57, 1).
16. Postquam divitiae honori esse coepere et eas gloria, imperium, potentia sequebatur, hebescere virtus, paupertas probro haberi, innocentia pro malevolentia duci coepit (Sall. Cat. 12, 1).
17. M. Porcius consul, postquam abrogata lex Oppia est, extemplo ad Lunae portum profectus est (Liv. 34, 8, 4).
18. Posteaquam (M. Annejus) mecum in bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam (Cic. Fam. 13, 55).
19. Poenus, Acerras primum ad voluntariam deditionem conatus pellicere, postquam obstinatos videt, obsidere atque oppugnare parat (Liv. 23, 17, 4).
20. Postquam desiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus (Plin. Ep. 3, 21, 3).
21. Postquam ad Vulturum flumen castra (Hannibalis) sunt posita, exurebatur amoenissimus Italiae ager, villaeque passim incendiis fumabant (Liv. 22, 14, 1).
22. Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna (Nep. 22, 4, 1).

Предложения с союзами *ut, ubi, simulac*

1040 (§§ 948—949)

1. Ut cubitum discessimus, me artior, quam solebat, somnus complexus est (Cic. Rep. 6, 10, 10).
2. Aris, simulac libertus de morte uxoris nuntiavit, continuo Romae matrem illius Bostaris duxit uxorem (Cic. Scaur. 6, 12).
3. Pelopidas in proelio, Alexandrum ut animadvertit, incensus ira, equum in eum concitavit, proculque digressus a suis, conjectu telorum confossus, concidit (Nep. 16, 5, 4).
4. Ut ventum Romam est, prius sociorum legati, quam regis, auditi sunt (Liv. 32, 37, 1).
5. Pelopidas non dubitavit, simulac conspexit hostem, configere (Nep. 16, 5, 3).
6. Clodius se e curia repente proripuit. Sed vecors repente sine suo vultu, sine colore, sine voce constitit, deinde respexit et, simulac Cn. Lentulum consulem aspexit, concidit in curiae paene limine (Cic. Har. 1, 2).
7. His rebus celeriter administratis, ipse (=Caesar), quum primum per anni tempus potuit, ad exercitum contendit (Caes. B. G. 3, 9, 2).

8. Ut in Academiam nostram descendimus. inclinato jam in postmeridianum tempus die, poposci eorum aliquem, qui aderant, causam disserendi (Cic. Tusc. 3, 3, 7).
9. Endymion, si fabulas audire volumus, ut nescio quando in Latmo obdormivit, nondum, opinor, est expectatus (Cic. Tusc. 1, 38, 92).
10. L. Paulus, ut domum ad vesp̄erum rediit, filiōlam suam Tertiam osculans, animum advertit tristiculam (Cic. Div. 1, 46, 103).
11. Numa Pompilius, homines Romanos instituto Romūli bellicis studiis ut vidit incensos, existimavit, eos paulum ab illa consuetudine esse revocandos (Cic. Rep. 2, 13, 25).
12. Paulum ut vidi, equidem vim lacrimarum profūdi, ille autem me complexus atque osculans, flere prohibebat (Cic. Rep. 6, 14, 14).
13. Agesilāus, simulatque imperii potitus est, persuasit Lacedaemoniis, ut exercitus emitterent in Asiam bellumque regi facerent (Nep. 17, 2, 1).
14. Helvetii id, quod constituerant, facere conantur, ut e finibus suis exeant. Ubi, jam se ad eam rem paratos esse, arbitrati sunt, oppida sua omnia, vicos, reliqua privata aedificia incendunt, frumentum omne comburunt (Caes. B. G. 1, 5, 1).
15. Id (flumen Arārim) Helvetii ratibus ac lincibus junctis transibant. Ubi per exploratores Caesar certior factus est, tres jam partes copiarum Helvetios id flumen traduxisse, quartam fere partem citra flumen Arārim reliquam esse, de tertia vigilia cum legionibus e castris profectus, ad eam partem pervenit, quae nondum flumen transierat (Caes. B. G. 1, 12, 1—2).
16. Poēta, quum primum animum ad scribendum appūlit, id sibi negotii credidit solum dari, populo ut placerent, quas fecisset fabulas (Ter. Andr.) 1).
17. Ubi me hunc habere conspicata est anūlum, rogat, unde habeam (Plaut. Curc. 595).
18. Ubi sumus provecti in altum, fit, quod di volunt: capiunt praedōnes navem illam, quā vectus fui (Plaut. Mil. 117).
19. Ubi aspexit me, oculis mihi signum dedit, ne se appellarem (Plaut. Mil. 123).
20. Hannibālis miles, ubi, transgressos flumen hostes, nuntiatum est, alācer animis corporibusque arma capit atque in aciem procedit (Liv. 21, 55, 1).
21. Hostes, ubi primum nostros equites conspexerunt, impetu facto, celeriter nostros perturbaverunt (Caes. B. G. 4, 12, 1).
22. Ut primum occasio data est, meo pristīno more rempublicam defendi (Cic. Fam. 12, 24, 2).
23. Ut in extrema juga Massici montis ventum (est), et hostes sub oculis erant, Falerni agri colonorumque Sinuessae tecta urentes, nec ulla erat mentio pugnae: «Spectatum huc», inquit Minucius, «sociorum caedes et incendia vēnimus? Nec, si nullius alterius nos, ne civium quidem horum pudet, quos Sinuessam colōnos

- patres nostri miserunt. ut ab Samnīte hoste tuta haec ora esset?» (Liv. 24, 7, 7).
24. Fugā satellitum, ut jacentem videre (=viderunt) regem, facta est (Liv. 24, 7, 7).
 25. Hoc ubi est Philodāmo nuntiatum, tametsi erat ignārus, quantum sibi ac liberis suis jam tum mali constitueretur, tamen ad istum (=Verrem) vēnit (Cic. Verr. 1, 25, 65).
 26. Ut primum instantibus curis laxatus est animus (Alexandri), excepere eum voluptates, et, quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt (Curt. 6, 2, 1).

1041 (§§ 948—949)

1. Metus ac terror sunt infirma vincla caritatis; quae ubi removēris qui timere desierint, odisse incipient (Tac. Agr. 32, 8).
2. Simul aliquid audiero, scribam ad te (Cic. Att. 8, 11, 7).
3. A. Quando hinc ire cogitas Carthaginem? — B. Ubi primum potero, ilico (Plaut. Poen. 1419).
4. Ubi prandero, dabo operam somno (Plaut. Pseud. 664).
5. Certum est: intro rumpam in aedes: ubi quemque hominem asperoxero, si ancillam, seu servum, sive uxorem, sive adultērum, seu patrem, sive avum videbo, obtruncabo in aedibus. Neque me Juppiter, neque di omnes id prohibebunt, si volent, quin sic faciam, uti constitui (Plaut. Amph. 1048).

Временные предложения с *postquam*, выраженные через *plusquamperfectum*

1042 (§ 950)

1. Anno octavo, postquam in Hispaniam venerat, Cn. Scipio undetricesimo die post fratris mortem est interfectus (Liv. 25, 36, 14).
2. Cimon post annum quintum, quam expulsus erat, in patriam revocatus est (Nep. 5, 3, 3).
3. Postquam Xerxes in Graeciam descendit, Aristīdes sexto fere anno, quam erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est (Nep. 3, 1, 5).
4. Britanniae parte aliqua subactā, Romam rediit Claudius, sexto, quam discesserat, mense, sedecim tantum diebus in Britannia actis, triumphavitque, quum reliquā pro more agens, tum per gradus in Capitolio genibus ascendens, levantibus eum utrinque generis (ex Dione Cassio 60, 23, 1 Pitiscus in Lexico antiquitatum Romanarum, v. 2, p. 1007 B).
5. Peteliā in Bruttis aliquot post mensibus, quam coepta oppugnari erat, ab Himilcōne, praefecto Hannibālis, expugnata est (Liv. 23, 30, 1).
6. Eodem anno, quo Carthāgo concidit. L. Mummius Corinthum

post annos nongentos quinquaginta duos, quam ab Alēte erat condita, funditus eruit (Vell. 1, 13, 1).

7. Micipsa paucis post diebus moritur. Postquam illi more regio iustā magnifice fecerant, regūli in unum convenerunt, ut inter se de cunctis negotiis disceptarent (Sall. Jug. 11, 2).
8. Metellus, Romam profectus, contra spem suam laetissimis animis accipitur, plebi patribusque, postquam invidiā decesserat, juxta carus (Sall. Jug. 88, 1).
9. Postquam omnia ferro ignique satis evastata erant, consul agro hostium excessit (Liv. 35, 4, 3).

ПРЕДЛОЖЕНИЯ С СОЮЗОМ QUUM

Предложения с *quum temporale*

1043 (§ 955a)

1. Quae potest homini esse polito delectatio, quum aut homo imbecillus a valentissima bestia laniatur, aut praeclarā bestiā venabūlo transverberatur? (Cic. Fam. 7, 1, 3).
2. O mi Cicero! Gratulor, tibi, quum tantum vales apud Dolabellam (Cic. Fam. 9, 14, 3).
3. Romae dilectus habetur totāque Italia, si hic dilectus appellandus est, quum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis odioque diutinae servitutis (Cic. Fam. 11, 8, 2).
4. Scitis, esse notissimum ridicūli genus, quum aliud exspectamus, aliud dicitur. Hic nobismet ipsis noster error risum movet (Cic. De or. 2, 63, 255).
5. Dilucūlum est, quum, sole nondum orto, jam lucet; secundum dilucūlum vocatur mane, quum lux videtur solis (Censorin. 24 et Macrob. Sat. 1, 3).
6. Illae injuriae, quae nocendi causā de industria inferuntur, saepe a metu proficiscuntur, quum is, qui nocere alteri cogitat, timet, ne, nisi id fecerit, ipse aliquo afficiatur incommōdo (Cic. Off. 1, 7, 24).
7. Sed incidunt saepe tempora, quum eā, quae maxime videntur digna esse justo homine eoque, quem virum honum dicimus, commutantur fiuntque contrariā (Cic. Off. 1, 10, 31).
8. Nulla est igitur haec amicitia, quum alter verum audire non vult, alter ad mentiendum paratus est (Cic. Lael. 26, 98).
9. Quum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus aut audimus, etiam qui natura mitissimi sumus, assiduitate molestiarum sensum omnem humanitatis ex animis amittimus (Cic. Amer. 53, 154).

1044 (§ 955a)

1. Quum quis mutare aliquid volet, paulatim debet assuescere (Cels. 1, 3=p. 16, 10).
2. Erit inter eos etiam, qui nascentur, sicut inter nos fuit, magna dissensio, quum alii laudibus ad caelum res tuas gestas effērent, alii fortasse aliquid requirerent (Cic. Marc. 9, 29).
3. Adulescentes, quum relaxare animos et dare se jucunditati volent, caveant intemperantiam, meminerint verecundiae (Cic. Off. 1, 34, 122).
4. Aliter eidem illi Carthaginienses Hispaniam defenderunt, aliter moenia patriae, templa deum (=deorum), aras et focos defendent, quum euntes in proelium pavida prosequetur conjux et parvi liberi occursabunt (Liv. 28, 42, 11).
5. Quum te tranquilliolem animo esse cognovero, de iis rebus, quae hic geruntur, quemadmodumque se provinciā habeat, certiolem faciam (Cic. Fam. 4, 5, 6).
6. Vestra virtus (fortissimi milites) nec oblivione eorum, qui nunc sunt, nec reticentiā posteriorum insepulta esse poterit, quum vobis immortale monumentum suis paene manibus senatus populusque Romanus exstruxerit (Cic. Phil. 14, 12, 33).
7. Quum in domum alienam veneris, et mutus et surdus esto (Capitolinus in vita Antonini Pii, c. 11, 8).
8. Ludo et joco uti illo quidem licet, sed, sicut somno ei quietibus ceteris, tum, quum gravibus seriisque rebus satisfecerimus (Cic. Off. 1, 29, 103).
9. Quam multā (mala) non exspectata venerunt! Quam multā exspectata nusquam comparuerunt! Etiam si futurum est, quid juvat dolori suo occurrere? Satis cito dolebis, quum venerit: interim tibi meliora promitte (Sen. Ep. 13, 10).
10. Tunc beatum esse te iudica, quum tibi ex te gaudium omne nascetur, quum in istis, quae homines eripiunt, optant, custodiunt, nihil inveneris, non dico quod malis, sed quod velis (Sen. Ep. 124, 24, in Haasii editione).
11. Mihi crede, nemo me vestrum, quum hinc excessero, consequetur (Cic. Tusc. 1, 43, 103).
12. Summā professio stultitiae est—non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperiri ut, quum admissa et perpetrata fuerint, tum denique, ubi, quae facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur (Gell. 6 (7), 3, 42).
13. *Sic quum tranierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebejus moriar senex* (Sen. Thy. 397).

1045 (§ 955a)

1. Quam diu Catōnem civitas ignoravit! Respuit nec intellexit, nisi quum perdidit (Sen. Ep. 79, 14).
2. Unus ille dies mihi quidem immortalitatis instar fuit, quo in pa-

- triam redii. quum senatum egressum vidi populumque universum, quum mihi ipsā Romā, prope convulsa sedibus suis, ad complectendum conservatorem suum progrēdi visa est (Cic. Pis. 22, 52).
3. Quem potes recordari in vita illuxisse tibi diem laetiolem, quam, quum, dissipato concursu impiorum, principibus sceleris poenā affectis, te domum recepisti (Cic. Phil. 1, 12, 30).
 4. Quum illa sors edita est opulentissimo regi Asiae: «*Croesus, Hālym penētrans, pervertet opum vim*». hostium vim sese perversurum putavit, pervertit autem suam (Cic. Div. 2, 56, 115).
 5. *Nemo ad id sero vēnit, unde nunquam, Quum semel venit, poterit reverti* (Sen. H. F. 869).
 6. *Bene vixit is, qui potuit, quum voluit, mori* (Syr. 92).
 7. Quum Artaxerxes Aegyptio regi bellum inferre voluit, Iphicrāten ab Atheniensibus ducem petivit, quem praeficeret exercitui conducticio (Nep. 11, 2, 4).
 8. Maximum exemplum est justitiae in hostem a majoribus nostris constitutum, quum a Pyrrho perfūgā senatui est pollicitus, se venenum regi daturum et eum necaturum: senatus et C. Fabricius perfugam Pyrrho dedit (Cic. Off. 1, 13, 40).
 9. Polycrātem Samium felicem appellabant: nihil acciderat et, quod nollet, nisi quod anulū, quo delectabatur, in mari abjecerat. Ergo infelix unā molestiā, felix rursus, quum is ipse anulus in praecordiis piscis inventus est? Ille vero, si insipiens, nunquam beatus; si sapiens, ne tum quidem miser, quum ab Oroete, praetore Darēi, in crucem actus est (Cic. Fin. 5, 30, 92).
 10. Utrum tandem beatior C. Marius tum, quum Cimbricae victoriae gloriam cum collēga Catūlo communicavit, an quum civili bello victor iratus necessariis Catuli deprecantibus non semel respondit, sed saepe: «*Moriatur!*» (Cic. Tusc. 5, 19, 56).
 11. Semper ille (=M. Lepīdus) populum Romanum liberum voluit maximumque signum illo die dedit voluntatis et iudicii sui, quum, Antonio diadēma Caesari imponente, se avertit gemituque et maestitiā declaravit, quantum haberet odium servitutis, quam populum Romanum liberum cuperet (Cic. Phil. 5, 14, 33).
 12. *Quid, si me tonsor, quum stricta novaculā supra est, Tunc libertatem divitiasque roget? Promittam: neque enim rogat illo tempore tonsor, Latro rogat; res est imperiosa timor. Sed fuerit curvā quum tutā novaculā thecā, Frangam tonsori crura manūque simul* (Mart. 11, 58, 5).
 13. Illo die, quo ego consul sum creatus, male gesta respublica est, pejus multo, quam quum P. Valerius consul periit (Liv. 3, 19, 11).
 14. Tenes memoriā, quantum senseris gadium, quum, praetextā positā, sumpsisti virilem togam et in forum deductus es; majus exspecta, quum puerilem animum deposueris, et te in viros philosophiā transscripserit (Sen. Ep. 4, 2).
 15. In eodem terrore erimus, in quo nuper fuimus, quum Hasdrūbal in Italiam transcendit (Liv. 28, 42, 14).

1. Quanto fuerim dolore, meministi; in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, quum cupiebam quamvis iniquā condicione pacem (Cic. Fam. 6, 4, 4).
2. Legibus annalibus quum grandiolem aetatem ad consulatum constituebant, adolescentiae temeritatem verebantur (Cic. Phil. 5, 17, 47).
3. Vidit ejus (=Lepīdi) maestitiā atque lacrimas populus Romanus; vidit, quam abjectus, quam confectus esset, quum, Caesari diadēma impōnens, Antonius servum se illius, quam collēgam, esse malebat (Cic. Phil. 13, 8, 17).
4. Recordare tempus illud, quum pater Curio maerens jacebat in lecto, filius orabat, ut se contra suum patrem defenderem (Cic. Phil. 2, 18, 45).
5. Quid? Tu quum pacem esse cupiebas, idne agebas, ut tibi cum sceleratis, an ut cum bonis civibus conveniret? (Cic. Lig. 6, 18).
6. Ligarius eo tempore paruit, quum parere senatui necesse erat; vos tum parvistis, quum paruit nemo, qui noluit (Cic. Lig. 7, 20).
7. Sex libros de republica tum scripsimus, quum gubernaculā reipublicae tenebamus (Cic. Div. 2, 1, 3).
8. Fulgentes gladios hostium videbant Decii, quum in aciem eorum irruerant (Cic. Tusc. 2, 24, 59).
9. Quum Collatino collēgae Brutus imperium abrogabat, poterat videri facere id injuste: fuerat enim in regibus expellendis socius Bruti consiliorum et adiutor (Cic. Off. 3, 10, 40).
10. Hasdrūbal tum forte, quum haec gerebantur, apud Syphacem erat (Liv. 29, 31, 1).
11. Nos animo dumtaxat vigemus, etiam magis, quam quum florebamus (Cic. Att. 4, 3, 6).
12. Nondum profectus erat praetor, quum haec in Hispania gerebantur (Liv. 35, 2, 1).
13. Caedebatur virgis in medio foro Messanae civis Romanus, quum interea nullus gemitus, nulla vox alia illius miseri inter dolorem crepītumque plagarum, audiebatur, nisi haec: «*Civis Romanus sum*» (Cic. Verr. 5, 62, 162).
14. Memini neque unquam obliviscar noctis illius, quum tibi vanā quaedam, miser, atque inania, falsā spe inductus, pollicebar, me tibi gratias relaturum (Cic. Planc. 42, 101).
15. Credo, tum quum Sicilia florebat opibus et copiis, magna artificia fuisse in ea insula (Cic. Verr. 4, 21, 46).
16. Regūlus tum, quum vigilando necabatur, erat in meliore causa, quam si domi senex captivus, perjūrus consularis remansisset (Cic. Off. 3, 27, 100).
17. Apud Euripidem Hercūles, quum, ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis, quum uxorem interimebat, quum conabatur etiam partem, non perinde movebatur falsis, ut veris moveretur? (Cic. Acad. 2, 28, 89).

18. Catilinam quum ex Urbe pellebam, hoc providebam animo, remōto Catilinā, non mihi esse C. Cethēgi furiosam temeritatem pertimescendam (Cic. Cat. 3, 7, 16).
19. Aliud est dolere, aliud laborare. Quum varices secabantur C. Mario, dolebat; quum aestu magno ducebat agmen, laborabat (Cic. Tusc. 2, 15, 35).
20. Referta quondam Italia Pythagoreorum fuit tum, quum erat in hac gente magna illa Graecia (Cic. De or. 2, 37, 154).

Предложения с *quum inversum*

1047 (§ 958)

1. Jam nox appetebat, quum proelio excēdunt Thracēs, non fuga vulnerum aut mortis, sed quia satis praedae habebant (Liv. 38, 40, 15).
2. Prima lux ferme erat, quum vigiles in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum vidissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt (Liv. 41, 26, 2).
3. Hannibal, jam scalis aliisque omnibus ad oppugnationem paratis, subibat muros, quum repente in eum, patefactā portā, erumpunt Romani (Liv. 29, 7, 8).
4. Repentīnā ruīnā pars ejus turris concidit, pars reliqua consēquens procumbebat, quum hostes, urbis direptione perterriti, inermes cum infūlis se portā foras universi proripiunt, ad legatos atque exercitum supplices manūs tendunt (Caes. B. C. 2, 11, 4).
5. Cenabam apud Sejum, quum utrīque nostrum redditae sunt a te littērae (Cic. Fam. 9, 7).
6. Jam nona ferme diei horā erat, quum Romanus, nequicquam fatigato milite, postquam nulla spes erat potiundi castris, signum receptui dedit (Liv. 21, 59, 5).
7. Perdiccā ceterisque ducibus diversae partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur, quum repente inter ipsos victores nata discordia est (Justin. 15, 1, 1).
8. *Somno lumina victa dabam,*
Quum me saevus Amor prensat sursumque capillis
Excitat et lacērum pervigilare jubet (Petron. fragm. 48, 2).

1048 (§ 958)

1. In aliquantum jam altitudinis excitata erant moenia, quum subito collapsa ruīnā sunt (Liv. 29, 18, 17).
2. Jam mille armatorum (=armati) muri ceperant partem, quam caeterae admotae sunt copiae, pluribusque scalis in murum evadebant (Liv. 25, 24, 1).
3. Jam quadringenta stadia processerant, quum gubernatores, agno-

- scere ipsos auram maris et haud procul videri sibi Oceānum abesse, indicant regi (Curt. 9, 9, 3).
4. Triginta hinc stadia processerat (Alexander) quum Phrataphernes ei occurrit, seque et eos, qui post Darēi mortem profugerant, dedens (Curt. 6, 4, 23).
 5. Jamque rex eduxerat copias et moenia obsidebat, quum hostium obrūti telis sunt (Curt. 8, 10, 10).
 6. Vix agmen novissimum extra munitiones processerat, quum Galli, cohortati inter se, ne speratam praedam ex manibus dimitterent, flumen transire et inīquo loco committere proelium non dubitant (Caes. B. G. 6, 8, 1).
 7. Jam haud procul castris aberant pedites equitesque et Thracum quidam in vagos palatosque per agros hostes impetum fecerant, quum repens terror castris infertur (Liv. 33, 15, 6).
 8. Dies nondum decem intercesserant, quum ille alter filius infans necatur (Cic. Cluent. 9, 28).
 9. Vixdum tuam epistolam legeram, quum ad me Postumius Curtius vēnit (Cic. Att. 9, 2a, 3).
 10. Tantum quod ex Arpinātī veneram, quum mihi a te litterae redditae sunt (Cic. Fam. 7, 23, 1).
 11. Jam ferme pedestres omnes copiae evaserant e saltu, quum primā luce densā nebūlā saltum omnem camposque circa intexit (Liv. 26, 17, 12).
 12. Vix prior tumultus conticuerat, quum Scipio vi majore aggrēdi urbem jubet (Liv. 26, 45, 6).
 13. *Jam steterant ācies ferro mortique paratae,*
Jam lituus pugnae signa daturus erat,
Quum raptae (=Sabiniae) veniunt inter patresque virosque,
Inque sinu natos, pignōra cara, tenent (Ov. F. 3, 215).
 14. Alexander, captus Cydni fluminis amoenitate, plenus pulveris ac sudōris in praefrigidam undam se projecit, quum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur (Justin. 11, 8, 3).
 15. Multum diei processerat, quum etiam tum eventus in incerto erat (Sall. Jug. 51, 2).

Предложения с *quum explicativum*

1049 (§ 959)

1. Quum illi dico, tibi dico (Ter. Ad. 90).
2. Non Hercūli nocere Deiantrā voluit, quum ei tunīcam, sanguine Centauri tinctam, dedit (Cic. N. D. 3, 28, 70).
3. Quum de tuis factis publice conqueruntur, nonne hoc indicant, tantas esse injurias, ut multo et maluerint de suo more decedere, quam de tuis moribus non dicere? (Cic. Verr. 2, 64, 155).
4. Accepisti a Mamertinis navem contra leges, remisisti contra foe-

dera. Ita in una civitate bis impröbus fuisti, quum et remisisti, quod non oportebat, et accepisti, quod non licebat (Cic. Verr. 5, 23, 59).

5. *Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris* (Syr. 146).
6. Salutem quum utrisque his (=Ligariis) dederis, tres fratres optimos reipublicae condonaveris (Cic. Lig. 12, 36).
7. Ibes avertunt pestem ab Aegypto, quum volüces angues, ex vastitate Libyae vento Africo invecas, interficiunt atque consüunt (Cic. N. D. 1, 36, 101).
8. Praeclare facis, quum et eorum memoriam tenes, quorum uterque tibi testamento liberos suos commendavit, et puerum diligis (Cic. Fin. 3, 2, 9).

Предложения с *quum* historicum

1050 (§§ 960—961)

1. Pridie Nonas Junias, quum essem Brundisii, litteras tuas accepi (Cic. Fam. 3, 4, 1).
2. Ex Asia rediens, quum ab Aegina Megaram versus navigarem, coepi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Aegina, ante me Megara, dextra Piraeus, sinistra Corinthus; quae oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata et diruta ante oculos jacent (Cic. Fam. 4, 5, 4).
3. Desperans victoriam, primum coepi suadere pacem, cujus fueram semper auctor; deinde, quum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret (Cic. Fam. 7, 3, 2).
4. Quum viderem me a Caesare honorificentissime tractari et unice diligere, hominisque liberalitatem incredibilem et singularem fidem nossem, sic ei te commendavi et tradidi, ut gravissime diligentissimeque potui (Cic. Fam. 7, 17, 2).
5. Scis profecto, fuisse quoddam tempus, quum homines existimarent, te nimis servire temporibus (Cic. Fam. 10, 3, 3).
6. Quum deficere Alexandrum amici viderent, quaerunt, quem imperii faciat heredem. Respondit: «dignissimum» (Justin. 12, 15, 8).
7. P. Cornelius Rufus dormiens oculorum visum amisit, quum id sibi accidere somniaret (Plin. N. H. 7, c. 50, 166).
8. *Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit.*
Hic, rogo, non furor est, ne moriari, mori (Mart. 2, 80, 1).
9. Haec quum loqueretur, sex lictores circumstant, valentissimi et ad verberandos homines exercitatissimi, caedunt acerrime virgis (Cic. Verr. 5, 54, 142).
10. Quum Sestium jacentem viderent, defatigatione magis, quam misericordiam, caedere destiterunt. (Cic. Sest. 37, 79).
11. Praeclare Aristoteles, quum idem ab aliis avarus, ab aliis pro-

digus haberetur, argumento id esse ait, eum liberalem esse (Mureti Or. 16=vol. 2, 145).

12. Quam multam passus est Ulixes in illo errore diuturno, quum et mulieribus inserviret, et in omni sermone omnibus affabilem se esse vellet! (Cic. Off. 1, 31, 113).
13. Is (=Iphicrates), quum interrogaretur, utrum pluris, patrem matremne, faceret, «matrem», inquit (Nep. 11, 3, 4).
14. Saepe ipse vidi, quum ex persona mihi ardere oculi hominis histriōnis viderentur (Cic. De or. 2, 46, 193).
15. Quum et medicorum curam, et singulari victum temperantiam eum morbum depulisse jam videretur, haud ita multo post, domum ut rediit lassus, denuo decubuit, nec alius ei postea morbi, quam vitae, finis fuit (Mureti Or. 26=v. 1, p. 271—2).
16. Quum pestilentiam civitas laboraret, missi legati, ut Aesculapii signum ab Epidauro transferrent, anguem, qui se in navem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportaverunt; eoque in insulam Tiberis egresso, eodem loco aedes Aesculapio constituta est (Liv. Periocha 11).
17. Claudius Pulcher consul, contra auspicia profectus, jussit mergi pullos, qui cibari volebant, infeliciter adversus Carthaginienses classe pugnavit. Claudia, soror Claudii, a ludis revertens, quum turba premeretur, dixit: «Utinam frater meus viveret et iterum classem duceret». Ob eam causam multa ei dicta est (Liv. Periocha 19).
18. Nec vero ille artifex (Phidias), quum faceret Jovis formam aut Minervae, contemplabatur aliquem, e quo similitudinem duceret, sed ipsius in mente insidebat species pulchritudinis eximia quaedam, quam intuens in eaque defixus ad illius similitudinem artem et manum dirigebat (Cic. Or. 2, 9).
19. Zenonem, quum Athenis essem, audiebam frequenter (Cic. N. D. 1, 21, 59).
20. Olympiae per stadium ingressus esse Milo dicitur, quum umbris sustineret bovem vivum (Cic. Sen. 10, 33).
21. Chabrias multa in Europa bella administravit, quum dux Atheniensium esset (Nep. 12, 2, 1).
22. Antigonus in proelio, quum adversus Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est (Nep. 21, 3, 2).
23. Datames pari se virtute praebuit, quum Autophradates bello persequeretur eos, qui defecerant (Nep. 14, 2, 1).
24. Bello Numantino Micipsa, quum populo Romano equitum atque peditum auxilia mitteret, Jugurtham praefecit Numidis, quos in Hispaniam mittebat (Sall. Jug. 7, 2).
25. Multi, quum in potestate essent hostium aut tyrannorum, multi in custodia, multi in exilio dolorem suum doctrinae studiis levarent (Cic. Fin. 5, 19, 53).
26. Tuum erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, quum Caesar esset in Gallia (Cic. Fam. 11, 27, 2).
27. Themistocles peritissimos belli navalis fecit Athenienses: id quan-

- tae saluti fuerit universae Graeciae, bello cognitum est Persico, quum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae (Nep. 2, 2, 4).
28. Lydus et Tyrrhēnus fratres, quum regnarent in Lydia, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patriā decederet (Vell. 1, 1, 4).
 29. Titii, Hispāni adulescentes, quum ducerentur ad necem, petisse dicitur major Titius a centurionibus, uti se priorem, quam fratrem, interficerent, idque ab iis facile impetrasse (Bell. Afr. 28, 4).
 30. Videsne, poëtae quid mali affērant? Lamentantes indūcunt fortissimos viros, molliunt animos nostros, ita sunt deinde dulces, ut non legantur modo, sed etiam ediscantur. Recte igitur a Platōne eiciuntur ex ea civitate, quam finxit ille, quum optimos mores et optimum reipublicae statum exquireret (Cic. Tusc. 2, 11, 27).
 31. Iason, divulgatā opinione tam gloriosae expeditionis, quum ad eum certatim principes juventutis totius ferme orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui Argonautae cognominati sunt, comparavit (Justin. 42, 2, 11).
 32. Aduatūci, quum omnibus copiis auxilio Nervii venirent, ex itinere domum reverterunt (Caes. B. G. 2, 29, 1).
 33. Pelopidas, quum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere legationisque jure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, a tyranno Alexandro Pheraeo comprehensus, in vincla coniectus est (Nep. 16, 5, 1).
 34. Quotusquisque formosus est? Athenis quum essem, e gregibus epheborum vix singuli reperiebantur (Cic. N. D. 1, 28, 79).
 35. Numquid potes invenire urbem miseriorem, quam Atheniensium fuit, quum illam triginta tyranni divellērent? Mille trecentos cives, optimum quemque, occiderant nec finem ideo faciebant, sed irritabat se ipsā sevitiā (Sen. Tranq. 5, 1).
 36. Nihil unquam mihi incīdet, quod tristis excipiam, quod malo vultu. Nullum tribūtum invitus confēram. Omnia autem, ad quae gemimus, quae expavescimus, tributa vitae sunt: horum nec speraveris immunitatem nec petieris. Quid? Tu nesciebas, haec te optare, quum optares senectutem? Omnia ista in longa vita sunt, quomodo in longa via et pulvis et lutum et pluviam (Sen. Ep. 96, 2).
 37. Romulus, quum inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit, ante diem undecimam Calendas Majas, Olympiādis sextae anno tertio, post Trojae excidium trecentesimo nonagesimo quarto (Eutrop. 1, 1).
 38. Gorgias Leontinus centum et septem complevit annos neque unquam in suo studio atque opere cessavit. Qui, quum ex eo quaeretur, cur tam diu vellet esse in vita: «Nihil, habeo», inquit, «quod accūsem senectutem» (Cic. Sen. 5, 13).
 39. Equidem adulescentulus, quum jam tu (= Tacitus) famā gloriāque florēres, te sequi, tibi «longo, sed proximo, intervallo» (V. Aen. 5, 320) et esse et haberi concupiscebam (Plin. Ep. 7, 20, 4).

40. A Catone quum quaereretur, quid maxime in re familiari expediret, respondit: «Bene pascere». «Quid secundum?» «Satis bene pascere». «Quid tertium?» «Male pascere». «Quid quartum?» «Arare» (Cic. Off. 2, 25, 89).
41. Majores nostri, convēnae pastoresque, quum in his locis nihil praeter silvas paludesque esset, novam urbem tam brevis aedificaverunt (Liv. 5, 53, 9).
42. Dionysius aureum Jovi Olympio detraxit amiculum eique laneum pallium iniecit, quum id esse aptum ad omne anni tempus diceret (Cic. N. D. 3, 34, 83).

1051 (§§ 960—961)

Urbāne Ulixes apud Euripīdem in Cyclōpe, quum Silēno vinum venditurus esset, ita eum alloquitur: «Vin (=visne) tu prius gustare, quid vini feram?» Cui Silenus: «Ita convēnit: nam gustus emptorem vocat» (Mureti Or. 3=v. 2, p. 17).

1052 (§§ 960—961)

1. Thucydides libros suos tum scripsisse dicitur, quum a republica remōtus atque in exilium pulsus esset (Cic. De or. 2, 13, 56).
2. Atticus, quum septem et septuaginta annos complexisset tantāque prosperitate usus esset valetudinis, nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contempserunt (Nep. 25, 21, 1).
3. Epaminondas, quum vicisset Lacedaemonios apud Mantinā atque ipse, gravi vulnere exanimari se, videret, quaesivit, salvusne esset clipeus. Quum, salvum esse, flentes sui respondissent, rogavit, essentne fusi hostes. Quum id quoque, ut cupiebat, audivisset, evelli jussit eam, quā erat transfixus, hastam. (Cic. Fin. 2, 30, 97).
4. Quum Caesar amentia quādam raperetur et Ariminum occupavisset, Urbem reliquimus (Cic. Fam. 16, 12, 2).
5. Scipio perpaucis ante mortem diebus, quum et Philus et Manilius adessent et alii plures, tuque etiam, Scaevola, mecum venisses, triduum disseruit de republica (Cic. Lael. 4, 14).
6. Ennius, quum Thyesten fabulam docuisset, mortem obit (Cic. Brut. 20, 78).
7. Quum in eandem tabernam divertissent, simul cenare et in eodem loco somnum capere voluerunt (Cic. Inv. 2, 4, 14).
8. Alexander, quum interemisset Clitum, familiarem suum, vix a se manus abstinuit: tantā vis fuit paenitendi (Cic. Tusc. 4, 37, 79).
9. Metellus moriens, quum jam ceteris ex partibus oppressa mens esset, extremum sensum ad memoriam reipublicae conservabat (Cic. Cael. 24, 59).
10. Quum in provinciam venissem et propter anni tempus ad exercitum mihi confestim eundem viderem, biduum Laodiceae fui (Cic. Fam. 15, 4, 2).
11. Gallio meus, quum in Achaia febrem habere coepisset, protinus

- navem ascendit: clamitans, non corporis esse, sed loci morbum (Sen. Ep. 104, 1).
12. Urbem cuidam Alexander donabat. Quum ille, cui donabatur, se ipse mensus, tanti muneris invidiam refugisset, dicens, non convenire fortunae suae: «Non quaero», inquit, «quid te accipere deceat, sed quid me dare» (Sen. Benef. 2, 16, 1).
 13. Pythagoras, quum, Superbo regnante, in Italiam venisset, tenuit Magnam illam Graeciam quum disciplina, tum etiam auctoritate, multaque saecula postea sic vixit Pythagoreorum nomen, ut nulli alii docti viderentur (Cic. Tusc. 1, 16, 38).
 14. Hannibal, superato Pyrenaeo saltu, per Gallias ad Alpes venit et laborioso per eas transitu, quum montanos quoque Gallos obvios aliquot proeliis reppulisset, descendit in Italiam et ad Ticinum flumen Romanos equestri proelio fudit, in quo vulneratum P. Cornelium Scipionem protexit filius, qui Africani postea nomen accepit (Liv. Periocha 21).
 15. M. Caeparius, quum mihi in silva obviam venisset, quaesivissemque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quod ex pedibus laborares (Cic. Fam. 9, 23).
 16. Quum, rogatu fratrum tuorum, venissem mane ad Caesarem atque omnem adeundi et conveniendi illius indignitatem et molestiam pertulisset, quum, fratres et propinqui tui jacerent ad pedes et ego essem locutus, quae causa, quae tuum tempus postulabat, non solum ex oratione Caesaris, quae sane mollis et liberalis fuit, sed etiam ex oculis et vultu, ex multis praeterea signis, quae facilius perspicere potui, quam scribere, hac opinione discessi, ut mihi tua salus dubia non esset (Cic. Fam. 6, 14, 2).
 17. Crates, quum indoctum puerum vidisset, paedagogum ejus percussit (Quint. 1, 9, 5).
 18. Opinio fuit, Arinis uxorem, quum audisset, Arinem cum illa sua amica Romana se contulisse, ut nuptiis jungerentur, arsisse dolore muliebri et mori, quam id perpeti, maluisse (Cic. Scaur. 6, 9).
 19. Usque ad meridiem aequis viribus ac prope pari spe pugnatum est. Labor et aestus mollia et fluida corpora Gallorum et minime patientia sitis quum decedere pugna coegisset, in paucos restantes impetum Romani fecerunt fusosque compulerunt in castra (Liv. 34, 47, 5).
 20. Quum jam Caesar progressus esset a castris circiter milia passuum tria, per speculatores nuntiatur ei, copias hostium haud longe ab sese visas (Bell. Afr. 12, 1).
 21. Alexander, quum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amoenitate, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in praefrigidam undam se projecit (Justin. 11, 8, 3).
 22. Phalerus Demetrius, quum patriam pulsus esset injuria, ad

- Ptolomaeum se regem Alexandream contulit (Cic. Fin. 5, 19, 54).
23. Eum (=Antistium) Caesar quum vidisset, nihil aspere, nihil acerbe dixit; Romam jussit venire (Cic. Fam. 13, 29, 4).
 24. Quum quadriennio post in Siciliam venissem, sic mihi affecta visa est, ut eae terrae solent, in quibus bellum acerbum diuturnumque versatum est. Quos ego campos antea collesque nitidissimos viridissimosque vidissem, hos ita vastatos nunc ac desertos videbam, ut ager ipse cultorem desiderare ac lugere dominum videretur (Cic. Verr. 3, 18, 47).
 25. Quum adversus Aequos male gesta res esset, L. Quinctius Cincinnatus, dictator factus, quum ruri intentus operi rustico esset, ad id bellum gerendum arcessitus est (Liv. Periocha 3).
 26. T. Lucretius poeta, amatorio poculo in furorem versus, quum aliquot libros per intervalla insaniae conscripsisset, quos postea Cicero emendavit, propria se manu interfecit anno aetatis quadragesimo quarto (Suetonius p. 295 Roth).
 27. Quum Caesar ad oppidum accessisset castraque ibi poneret, pueri mulieresque ex muro, passis manibus, suo more pacem ab Romanis petierunt (Caes. B. G. 2, 13, 3).
 28. Quum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, Rhodios naves complures instructas et paratas in aqua habere, Rhodum deverti (Lentulus ap. Cic. Fam. 16, 15, 2).
 29. Haec quum dixisset (Epaminondas), risus omnium cum hilaritate coortus est (Nep. 15, 8, 5).
 30. Rex, quum hoc itinere venire Caesarem comperisset, equitatum omnes expeditosque delectos pedites ad id flumen misit, qui transitu Caesarem prohiberent (Bell. Alex. 29, 2).
 31. Phocion, quum prope ad annum octogesimum prosperam pervenisset fortunam, extremis temporibus magnum in odium pervenit suorum civium (Nep. 19, 2, 1).
 32. Aeneas bellum adversus Mezentium, Etruscorum regem, gessit; in quo quum ipse cecidisset, in locum ejus Ascanius filius successit (Justin. 43, 1, 13).
 33. Dionysius, servus meus, qui meam bibliothecam multorum numerorum tractavit, quum multos libros surripisset nec, se impune laturum, putaret, aufugit (Cic. Fam. 13, 77, 2).
 34. Tullus Hostilius, quum triginta duobus annis regnasset, fulmine ictus, cum domo sua arsit (Eutrop. 1, 4).
 35. Amulius fratris filiae, Reae Silviae, per speciem honoris, quum Vestalem eam legisset, perpetuam virginitate spem partus adimit (Liv. 1, 3, 11).
 36. Timoleon, quum aetate jam proventus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit (Nep. 20, 4, 1).

Предложения с *quum temporale*

(без замены *quum historicum*)

1053 (§ 962)

1. Quum haec accepta clades est, jam C. Horatius et T. Menenius consules erant (Liv. 2, 51, 1).
2. Quum hae litterae allatae (sunt), forte Nabdalsä in lecto quiescebat (Sall. Jug. 71, 1).
3. Quum hi comitatūs venerunt, Piturgi oppidum ab Hasdrubäle ac Magōne et Hannibäle ob defectionem ad Romanos oppugnabatur (Liv. 23, 49, 5).
4. Triumphatum nuper de Philippo et de Antiöcho; ambo regnabant, quum de iis triumphatum est (Liv. 45, 39, 1).
5. Quum Placentiam consul vēnit, jam ex stativis moverat Hannibal Taurinorumque unam urbem vi expugnarat (Liv. 21, 39, 4).
6. Bis consul fuerat P. Africanus et duos terrores hujus imperii, Carthaginem Numantiamque, deleverat, quum accusavit L. Cottam (Cic. Mur. 28, 58).
7. Ite nunc et dicite: «Demens erat, quum confessus est. At mihi videtur demens fuisse, quum occidit (Quint. Decl. 314=p. 269 Lemaire).
8. Sescentimum et quadragesimum annum urbs nostrā (=Roma) agebat, quum primum Cimbrorum audita sunt arma (Tac. Germ. 37, 5).

Предложения с *quum causale*

1054 (§ 963)

1. Quid mi jucundius, quam, quum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? (Cic. Fam. 12, 30, 1).
2. Quum sis mortalis, quae sunt mortalia, cura (Dion. Cato 2, 2).
3. In iis etiam, quae sunt inanima, consuetudo valet, quum locis ipsis delectemur, montuōsis et silvestribus, in quibus diutius commorati sumus (Cic. Lael. 19, 68).
4. Philosophorum opiniones quum tam variae sint tamque inter se dissidentes, alterum fieri profecto potest, ut earum nullā, alterum certe non potest, ut plus unā vera sit (Cic. N. D. 1, 2, 5).
5. Querenti cuidam Socrātes ait: «Quid miraris, nihil tibi peregrinationes prodesse, quum te circumferas? Premit te eadem causā, quae expulit» (Sen. Ep. 28, 2).
6. Aristotēles scribit, virum praesse debere, quum uxori virtute praestet. «Sed interdum», inquit, «imperant, mulieres, nempe eae, ad quas amplae venerunt hereditates, et bene dotatae» (Lambinus in commentariis ad Hor. Od. 3, 24, 19).
7. Etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest, tamen et belli exitum video, et, si id minus, hoc quidem certe, quum

sit necesse, alterum utrum vincere, qualis futura sit vel haec, vel illā victoriā (Cic. Fam. 6, 3, 2).

8. In morbis quum multum fortunā confērat, eādemque saepe salutaria, saepe vana sint, potest dubitari, secunda valetudo medicinae, an corporis beneficio contigerit (Cels. 7, Praef. =p. 262, 7).
9. Vobis hoc praecipue dico, juvenes. Ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet nec praesenti credere fortunae, quum, quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum neque prosperā flatu suo effērent, nec adversā infringent (Liv. 45, 8, 6).
10. Qui (=quomodo) possum non cupere verum invenire, quum gaudeam, si simile veri quid invenerim? (Cic. Acad. 2, 20, 66).
11. Quum suo cuique iudicio sit utendum, difficile factu est, me id sentire, quod tu velis (Cic. N. D. 3, 1, 1).
12. In duobus malis quum fugiendum majus sit, levius est eligendum (Cic. Ep. ad Octav. 8).
13. In aliis rebus si quid erratum est, potest postmodum corrigi; proeliorum delicta emendationem non recipiunt, quum poenā statim sequatur errorem (Veget. 1, 13=p. 17, 1).
14. A. Intellego, te alias in historia leges observandas, putare, alias in poēmāte. — B. Quippe quum in illa omnia ad veritatem referantur, in hoc ad delectationem plerāque; quamquam et apud Herodōtum patrem historiae, et apud Theopompum sunt innumerae fabulae (Cic. Leg. 1, 1, 5).
15. Ibes maximam vim serpentium conficiunt, quum sint aves excelsae, cruribus rigidis, corneo procēroque rostro (Cic. N. D. 1, 36, 100).
16. Negant, omnino posse reperiri, avesne ante, an ova generata sint, quum et ovum sine ave, et avis sine ovo gigni non possit (Censorinus 4, 3).
17. Dubitare de historiae suavitate nemo potest, quum scripti genus nullum sit, ex quo aut plura aut citius et minore animi contentione discantur, quae jucunda sunt (Mureti Or. 13=v. 2, p. 109).
18. Felicitas cui praecipuā fuerit homini, non est humani iudicii, quum prosperitatem ipsam alius alio modo et suoapte ingenio quisque determinet (Plin. N. H. 7, 40 (41), 130).
19. Non fas est silentio praeteriri regnum Armeniae, quum fines ejus post Parthiam, omnium regnorum magnitudinem superent (Justin. 42, 2, 8).
20. In optimatum dominatu vix particeps libertatis potest esse multitudo, quum omni consilio communi ac potestate careat (Cic. Rep. 1, 27, 43).
21. Quum solitudo et vita sine amicis insidiarum et metūs plena sit, ratio ipsā monet amicitias comparare (Cic. Fin. 1, 20, 66).
22. Quaero de te, si sunt di, qui (=quomodo) possint esse beati, quum voluptates corpore percipere non possint (Cic. Fin. 2, 34, 114).
23. Si honesta sunt, quae facis, omnes sciant; si turpia, quid refert, neminem scire, quum tu scias? O te miserum, si contemnis hunc testem! (Sen. Ep. 43, 5).

1055 (§ 963)

1. Quum pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint, qui, nullis praemiis propositis, vitam suam hostium teli objecerint, pro aliena republica quemquam fore putatis, qui se opponat periculis, non modo nullo proposito praemio, sed etiam interdicto? (Cic. Balb. 10, 26).
2. *Verbēra quum tuleris discens aliquando magistri, Fer pātris imperium, quum verbis exit i i iram* (Dion. Cato 4, 6).
3. De pietate Attici quid plura commemorē? Quum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, se nunquam cum matre in gratiam redisse (Nep. 25, 17, 1).

1056 (§ 963)

1. Equites Scipiōnis perveniunt ad oppidum Parādam. Ubi quum ab incolis non reciperentur, ideo quod fama de victoria Caesaris praecurrisset, vi oppido potiti sunt (Bell. Afr. 87, 2).
2. M. Octavius oppidum Salōnas oppugnare instituit. Sed celeriter cives Romani, quum essent infirmi ad resistendum, propter paucitatem hominum crebris confecti vulneribus, ad extremum auxilium descenderunt servosque omnes pubēres liberaverunt (Caes. B. C. 3, 9, 3).
3. Sed quid poētas? Opifices post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciem inclusit in clipeo Minervae, quum inscribere nomen non liceret? Quid? Nostri philosophi nonne in iis libris ipsis, quod scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? (Cic. Tusc. 1, 15, 34).
4. Quum utile esset scire tempestatem venturam, ad multa signa attendebant veteres, ad cantūs avium, ad motus quadrupēdum (Weststenius, p. 428 B).
5. Aris, quum hanc suam uxorem, anum et locuplētē et molestam timeret, neque eam habere in matrimonio propter foeditatem, neque dimittere propter dotem volebat (Cic. Scaur. 5, 8).
6. Quum me aegritudo non solum somno privaret, verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur, tecum ut quasi loqueret, hoc nescio quid scribere institui (Cic. Att. 9, 10, 1).
7. Quamquam gratiarum actionem a te non desiderabam, quum te re ipsa atque animo scirem esse gratissimum, tamen (fatendum est enim) fuit eā mihi perjucunda (Cic. Fam. 10, 19, 1).
8. Phalerēus Demetrius, quum patriā pulsus esset injuriā, ad Ptolemaeum se regem Alexandream contulit. Qui quum in philosophia excelleret Theophrastique esset auditor, multā praeclarā in illo calamitōso otio scripsit (Cic. Fin. 5, 19, 54).
9. Galli, abundante multitudine, quum eos non caperent terrae, quae genuerant, trecenta milia hominum ad sedes novas quaerendas, velut ver sacrum, miserunt (Justin. 24, 4, 1).
10. Tantālus, rex Lydiae, quum esset opulentissimus, ipsos deos ad

- convivia vocasse et ab isdem vicissim eorum mensis adhibitus esse dicitur (Doeringius in commentario ad Hor. Od. 1, 28, 7).
11. Quum cottidiani maximi fierent sumptūs, celeriter pecuniā deesse coepit (Nep. 10, 7, 2).
 12. Ingens numerus erat bello Punico captorum, quos Hannibal, quum ab suis non redimerentur, venundederat (Liv. 34, 50, 5).
 13. Hannibal superabatur navium multitudine. Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis (Nep. 23, 10, 4).
 14. Atheniensis Clisthēnes Junōni Samiae, quum rebus timeret suis, filiarum dotes credidisse dicitur (Cic. Leg. 2, 16, 41).
 15. Plutarchus ait, regi Dejotāro plures fuisse filios; quorum quum ipse uni relinquere imperium atque omne patrimonium suum cuperet, quo id facilius faceret, ceteros omnes manibus suis trucidavit (Mureti Or., v. 2, p. 223).

1057 (§ 963)

1. Dico illum adolescentem, quum ad illud prandium crudior venisset et sibi tum non pepercisset, aliquot dies aegrotasse et ita esse mortuum (Cic. Cluent. 60, 163).
2. Platōni quum in cunis parvūlo dormienti apes in labellis conscidissent, responsum est, singulari illum suavitate orationis fore. Ita futurā eloquentiā provisa in infante est (Cic. Div. 1, 36, 78).
3. Amulius fratris filiae, Reae Silviae, per speciem honoris, quum Vestalem eam legisset, perpetuā virginitate spem partūs ademit (Liv. 1, 3, 11).
4. Quidam, stantibus scalis, quum altitudo caligīnem oculis offudisset, ad terram delati sunt (Liv. 26, 45, 3).
5. Majores nostri, quum regum potestatem non tulissent, magistratūs annuos creaverunt (Cic. Sest. 65, 137).
6. Caelo serēno interdiu obscurata lux est, quum lunā sub orbem solis subisset (Liv. 37, 4, 4).
7. Me incommōdā valetudo, quā jam emereram, utpote quum sine febris laborassem, tenebat Brundusii (Cic. Att. 5, 8, 1).
8. Quum et mihi conscius essem, quanti te facerem, et tuam erga me benevolentiam expertus essem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum esset (Cic. Fam. 13, 8, 1).

1058 (§ 963)

1. Ille, quum omnis respublica in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectavit (Cic. Fam. 7, 2, 3).
2. Non enim de bello deliberatis, patres conscripti, quod inferre potestis, gerere non potestis, quum nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit (Liv. 45, 24, 10).
3. Illud tibi praecipio, ne sis miser ante tempus, quum illā, quae velut imminetia expavisti, fortasse nunquam ventura sint, certe non venerint (Sen. Ep. 13, 4).

1059 (§ 964)

1. *Qui non vetat peccare, quum possit, jubet* (Sen. Tro. 291).
2. Ne bestiae quidem, quas delectationis causā concludimus, quum copiosius alantur, quam si essent liberae, facile patiuntur, sese contineri (Cic. Fin. 5, 20, 56).
3. Theātrum quum commune sit, recte tamen dici potest, ejus esse eum locum, quem quisque occupavit (Cic. Fin. 3, 20, 67).
4. A. Frequenter audivi, vulgo dici, feminam sapientem bis stultam esse. — B. Istuc quidem dici solet, sed a stultis. Femina, quae vere sapit, non videtur sibi sapere; contra, quae, quum nihil sapiat, sibi videtur sapere, eā demum bis stulta est (Erasm. 1, 273).
5. Vide, quantā caritas sit patriae: quum homini sit iratus, tamen reipublicae causā defendit Antonium (Cic. Phil. 8, 6, 18).
6. Mirum mihi videtur, quum statuarum origo tam vetus in Italia sit, lignea potius aut fictilia deorum simulacra in delubris dicata usque ad devictam Asiam, unde luxuriā (Plin. N. H. 34, 7 (16), 34).
7. *Creverunt et opēs, et opum furiōsa cupido, Et, quum possideant plurimā, plura volunt* (Ov. F. 1, 211).
8. *Crede mihi, multos habeas quum dignus amicos, Non fuit ē multis quolibet ille minor* (Ov. Pont. 1, 9, 37).
9. *Quum sis ipse nocens, moritur cur victimā pro te? Stultitiā est morte alterius sperare salutem* (Dion. Cato 4, 14).
10. Quum omnia, quae excesserunt modum, noceant, periculosissimā felicitatis intemperantiā est (Sen. Prov. 4, 10).
11. Druentiā, Alpīnus amnis, quum aquae vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est (Liv. 21, 31, 10).
12. Ego, me saepe novā videri dicere, intellego, quum pervetēra dicam, se inaudītā plerisque (Cic. Or. 3, 12).
13. Timothei moderatae sapientisque vitae quum plerāque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conici poterit, quam carus suis fuerit (Nep. 13, 4, 2).
14. Litterae, quum sint paucae, varie tamen collocatae, innumeralia verba efficiunt (Lactant. Inst. 3, p. 146 Gersdorf).
15. Non sumus modicā laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore congessit, tanquam debitum prendimus. Optimos nos esse, sapientissimos, affirmantibus assentimur, quum sciamus, illos saepe multā mentiri (Sen. Ep. 59, 11).
16. In carcere Socrātes disputavit et exire, quum essent, qui promitterent fugam, noluit remansitque, ut duarum rerum gravissimarum hominibus metum demeret, — mortis et carceris (Sen. Ep. 24, 4).
17. Nihil prohibet, quum omnia amicis dicamus esse communia, aliquid amico donari (Sen. Benef. 7, 12, 1).

1060 (§ 964)

1. Quum Sophocles vel optime scripserit Electram, tamen male conversam Atilii mihi legendam puto (Cic. Fin. 1, 2, 5).
2. Hoc toto proelio, quum ab hora septima ad vespērum pugnatum sit, aversum hostem videre nemo potuit (Caes. B. G. 1, 26, 2).
3. Nec enim ullum hoc frigidius flumen attingi, quum ad multa accesserim, ut vix pede temptare possim (Cic. Leg. 2, 3, 6).
4. Inventa est haec ars (=geometria) tempore, quo Nilus, plus aequo crescens, confūdīt terminos possessionū; ad quos innovandos adhibiti sunt philosophi, qui lineis diviserunt agros. Inde geometriā dicitur, quum non tantum terrae, sed et maris et caeli et aëris spatia metiri consueverit (Servius ad V. Ecl. 3, 41).
5. *Nil non mortale tenemus. Pectoris exceptis ingenique bonis. En ego, quum patriā caream vobisque domoque, Raptāque sint, admi quae potuere mihi. Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque: Caesar in hoc potuit juris habere nihil* (Ov. Tr. 3, 7, 43).

1061 (§ 964)

1. Demosthēnem scribit Phalerēus, quum «rho» dicere nequiret, exercitatione fecisse, ut planissime diceret (Cic. Div. 2, 46, 96).
2. Tantum valuit error, ut, corpora cremata quum scirent, tamen ea fieri apud infēros fingerent, quae sine corporibus nec fieri possent nec intellegi (Cic. Tusc. 1, 16, 37).
3. Philoctetes, quum cruciaretur non ferendis doloribus, propagabat tamen vitam aucupio (Cic. Fin. 5, 11, 32).
4. Cimon fuit tanta liberalitate, quum compluribus locis praedia hortosque haberet, ut nunquam in eis custodem posuerit fructus servandi gratiā, ne quis impediretur, quominus eis rebus, quibus quisque vellet, frueretur (Nep. 5, 4, 1).
5. Jugulare civem ne jure quidem quisquam bonus vult; mavult commemorari, se quum posset perdere, pepercisse, quam, quum parcere potuerit, perdidisse (Cic. Quinct. 16, 51).
6. Ipse, quum loci illius cupiditate flagraret, tamen illo ipso in furore suo non est ausus meam domum, cujus cupiditate inflammatus erat, possidere (Cic. Dom. 41, 107).
7. Quum esset in Italia bellum tam prope a Sicilia, tamen in Sicilia non fuit. Quid mirum? Ne quum in Sicilia quidem fuit, eodem intervalle pars ejus belli in Italiam ullā pervāsit (Cic. Verr. 5, 2, 6).
8. Parens ejus, quum esset aeger, tamen omnibus rebus illis interfuit, quum infirmitatem corporis virtute animi superaret (Cic. Sulla 12, 34).

9. Ipse Cicero, quum tenuissimā valetudine esset, ne nocturnum quidem sibi tempus ad quietem relinquebat (Caes. B. G. 5, 40, 7).
10. Corellius Rufus tertio et tricesimo anno pedum dolore correptus est. Hunc, cum senectute ingravescentem, viribus animi sustinebat, quum quidem incredibiles cruciātūs pateretur (Plin. Ep. 1, 12, 4—6).
11. Massurius scribit, «pellicem» apud antiquos eam habitam, quae, quum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat; quam nunc vero nomine amicam, paulo honestiore concubinam appellari (Digesta 50, 16, 114).
12. Marcelli, Scipiōnis, Mummii domūs, quum honore ac virtute florērent, signis et tabūlis pictis erant vacuae (Cic. Verr. 1, 21, 55).
13. Apollonius, quum mercēde doceret, tamen non patiebatur, eos, quos iudicabat non posse oratores evadere, operam apud sese perdere, dimittebatque (Cic. De or. 1, 28, 126).
14. Atticus honores non petit, quum ei patērent propter vel gratiam vel dignitatem (Nep. 25, 6, 2).
15. Simonides, interrogatus, quamōbrem, quum esset jam senex et morti proximus, tamen adeo esset attentus ad rem: «Malim», inquit, «moriens inimicis relinquere, quam vivus carere amicis» (Erasmus).

1062 (§ 964)

1. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? Qui, quum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem videbatur omnino mori non debuisse (Cic. Arch. 8, 17).
2. Lyso noster, vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Graeci, deinde, quod, quum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit (Cic. Fam. 16, 4, 2).
3. Molestē tuli, te senatui gratias non egisse, quum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus (Cic. Fam. 10, 27, 1).
4. Ipse in Asia, quum omnia jam bella terra marique confecisset, classem tamen isdem istis civitatibus imperavit (Cic. Flacc. 12, 29).
5. Timotheus, Conōnis filius, quum belli laude non inferior fuisset, quam pater, ad eam laudem doctrinae et ingenii gloriam adjecit (Cic. Off. 1, 32, 116).
6. Patrem meum, quum proscriptus non esset, jugulastis, occisum in proscriptorum numerum rettulistis (Cic. Amer. 11, 32).
7. Plato, quum a tyranno (Dionysio) crudeliter violatus esset, quippe quem venundari jussisset, tamen eodem rediit, Diōnis precibus adductus (Nep. 10, 2, 3).

Предложения с *praesertim quum, quippe quum, utpote quum*

1063 (§ 965)

1. Sed, quum plus in metuendo mali sit, quam in ipso illo, quod timetur, desino (metuere), praesertim quum id impendat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit (Cic. Fam. 6, 4, 4).
2. Nec ego id, quod deest antiquitati, flagito potius, quam laudo, quod est, praesertim quum majora iudicem, quae sunt, quam illa, quae desunt (Cic. Or. 50, 169).
3. Videtisne, quos nobis poetae tradiderunt patris ulciscendi causa supplicium de matre sumpsisse, quum praesertim deorum immortalium jussis atque oraculis id fecisse dicantur, tamen ut eos agitent Furiae neque consistere usquam patiantur? (Cic. Amer. 24, 66).
4. Nunquam, mehercule, ego neque pecunias istorum, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime astricti sunt, voluptates in bonis rebus aut expetendis esse duxi, quippe quum viderem, homines, rebus his circumfluentes, ea tamen desiderare maxime, quibus abundarent (Cic. Parad. 1, 1, 6).
5. In nullo quidem morbo minus fortunā sibi vindicare, quam ars, potest, utpote quum, repugnante naturā, nihil medicinā proficiat (Cels. 3, 1 = p. 74, 20).

Предложения с *quum adversativum*

1064 (§ 966)

1. Cur igitur Lysias et Hyperides amatur, quum penitus ignoretur Cato? (Cic. Brut. 17, 68).
2. Habere dicimur febrem, quum illa nos habeat (Sen. Ep. 119, 12).
3. Facundus est error, quum simplex sit veritas (Erasm. 2, 231).
4. Nemo, quam bene vivat, sed quam diu, curat, quum omnibus possit contingere, ut bene vivat, ut diu—nulli (Sen. Ep. 22, 13.)
5. In hac artium sola (= medicina) evenit, ut cuicumque medicum se professo statim credatur, quum sit periculum in nullo mendacio majus (Plin. N. H. 29, 1 (8), 17).
6. Simulacra deorum venerantur: illis supplicant, genu posito, illa adorant, illis per totum assident diem aut adstant, illis victimas caedunt; et, quum haec tantopere suspiciant, fabros, qui illa fecere, contemnunt (Sen. fragm. 120 = v. 4, p. 443 Haase).

7. Non pudet homines, mitissimum genus, gaudere sanguine alterno et bella gerere gerendaque liberis tradere, quum inter se mutis ac feris pax sit (Sen. Ep. 95, 31).
8. Minime convēnit, quum ipsi inter nos viles neglectique simus, postulare, ut dis immortalibus cari simus et ab iis diligamur (Cic. Fin. 3, 20, 66).
9. Nostine hos, qui, omnium libidinum servi, sic aliorum vitiis irascuntur, quasi invideant, et gravissime puniunt, quos maxime imitantur? Quum eos etiam, qui non indigent clementiā ullius, nihil magis, quam lenitas, deceat (Plin. Ep. 8, 22, 1).
10. Ergo, quum silices, quum dens patientis aratri Depereat aevo, carmina morte carent (Ov. Am. 1, 15, 31).
11. Quum feriant unum, non unum fulmina terrent (Ov. Pont. 3, 2, 9).
12. Pronaque quum spectent animalia cetera terram, Os homini subltme dedit caelumque tueri Jussit et erectos ad sidera tollere vultus (Prometheus) (Ov. Met. 1, 84).
13. Seria quum possim, quod delectantia malo Scribere, tu causā es, lector amice, mihi, Qui legis et totā cantas, meā carmina Romā. Sed nescis, quanti stet mihi talis amor (Mart. 5, 16, 1).
14. Qui (=quomodo) convenit in minore negotio legem timere, quum eam in majore neglexeris? (Sall. Cat. 51, 24).
15. Quaedam nos magis torquent, quam debent; quaedam ante torquent, quam debent; quaedam torquent, quum omnino non debeant. Aut augemus dolorem, aut fingimus, aut praecipimus (Sen. Ep. 13, 5).
16. Tu, qui id quaeris, similiter facis, ac si me roges, cur te duobus contuear oculis, quum idem uno assēqui possim (Cic. N. D. 3, 3, 8).
17. Stultum est praecipere aegro, quid facere tanquam sanus debeat, quum restituenda sanitas sit, sine qua irrita sunt praecepta (Sen. Ep. 94, 22).
18. Qui fit, ut, quum, qui amat, agat, quae amatur, patiatur, — occidere dicatur, quae amatur, quum amans potius occidat se ipsum? Immo, contra: qui amat, patitur; quae amatur, agit (Erasm. 1, 150).
19. Admiror dementiam nostram, quod tantopere amamus rem fugacissimam, corpus, timemusque, ne quando moriamur, quum omne momentum mors prioris habitus sit (Sen. Ep. 58, 23).

1065 (§ 966)

Ceres frumenta (invēnit), quum antea glande vescerentur (Plin. N. H. 7, 56 (57), 191).

Предложение с *quum* в значении «с тех пор как»

1066 (§ 970)

1. Multi anni sunt, quum ille in aere meo est, et a me diligitur propter summam humanitatem et observantiam (Cic. Fam. 15, 14, 1).
2. Puer est ille quidem: nam illi quidem haud sane diu est quum dentes exciderunt (Plaut. Merc. 540).
3. Nondum centum et decem anni sunt, quum de pecuniis repetundis a L. Pisone lata lex est (Cic. Off. 2, 21, 75).
4. Apud Graecos jam anni prope quadringenti sunt, quum hoc probatur (Cic. Or. 51, 171).
5. Quam multi anni sunt, quum bella a proconsulibus et a proprae-toribus administrantur, qui auspicia non habent (Cic. Div. 2, 36, 76).

Предложения и части предложений с *quum—tum*

1067 (§ 971)

1. Nam quum omnis belli Mars communis et quum semper incerti exitus proeliorum sunt, tum hoc tempore ita magnae utrimque copiae, ita paratae ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercunque vicerit, non sit mirum futurum (Cic. Fam. 6, 4, 1).
2. Luxuriā quum omni aetati turpis, tum senectuti foedissima est (Cic. Off. 1, 34, 123).
3. Quum omnibus virtutibus me affectum esse cupio, tum nihil est, quod malim, quam me et esse gratum et videri (Cic. Planc. 33, 80).
4. Te valde amamus nosque a te amare quum volumus, tum etiam confidimus (Cic. Fam. 7, 14, 2).

Предложения с союзами *dum, quoad, donec, quamdiu*

1068 (§ 973)

1. Homines, dum docent, discunt (Sen. Ep. 7, 8).
2. Pueri, dum omnia timent, nihil conantur (Quint. 2, 4, 10).
3. Dum spiro, spero (Otto 329).
4. Dum vivis, sperare decet (Priapeia 81, 1).
5. Omnia homini, dum vivit, speranda sunt (Sen. Ep. 70, 6).
6. Dum alienis medemur ulceribus, ulcera nostra cumulamur (Otto 566).
7. Vive, Ulixes, dum licet (Cic. Acad. 2, 28, 89).
8. Dum licet abire, profūge teque hinc eripe: gravis irā regum est semper (Sen. Med. 493).

9. Quem di diligunt adolescens moritur. dum valet. sentit. sapit (Plaut. Bacch. 816).
10. Nosti mores mulierum: dum moliuntur, dum conantur, annus est (Ter. Heaut. 239).
11. Tali dum pugnatur modo, lente atque paulatim proceditur, crebroque, ut sint auxilio suis, subsistunt, ut tum accidit (Caes. B. C. 1, 80, 1).
12. Sed ne, dum huic obsęquor, vobis molestus sim! (Cic. Fin. 5, 3, 8).
13. Puer jam infici debet iis artibus, quas si, dum tener est, combiberit. ad majora veniet paratior (Cic. Fin. 3, 2, 9).
14. Quamdiu vivimus, in certamine sumus (O. 377).
15. Dum singuli pugnant, universi vincuntur (Tac. Germ. 21).
16. Dum divitias consęqui volumus, in multa mala incidimus (Sen. Ep. 87, 28).
17. Certā mittimus, dum incertā petimus (Pl. Pseud. 685).
18. Qui reipublicae praefuturi sunt, duo Platōnis praecepta teneant: unum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut, quaecunque agunt, ad eam referant, obliti commodorum suorum, alterum, ut totum corpus reipublicae curent, ne, dum partem aliquam tuentur, reliquas desęrant (Cic. Off. 1, 25, 85).
19. Urbem philosophiae proditis, dum castella defenditis; nam, dum haruspicinam veram esse vultis, physiologiam totam pervertitis (Cic. Div. 2, 16, 37).
20. Si in hoc erro, qui animos hominum immortales esse credam, libenter erro nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo (Cic. Sen. 23, 85).
21. Cn. Lentulus, tribunus militum, quum, praetervēhens equo, sedentem in saxo, cruore opplētum, consulem vidisset, «L. Aemili», inquit, «cape hunc equum, dum et tibi virium aliquid supērest, et comes ego te tollere possum ac protegere» (Liv. 22, 49, 7).
22. Conantibus auxiliari suis, «Frustra», inquit (Marcus Petronius centurio), «meae vitae subvenire conamini, quem jam sanguis viresque deficiunt. Proinde abite, dum est facultas, vosque ad legionem recipite» (Caes. B. G. 7, 50, 6).
23. Mariānā clade multos splendidissime natos, senatorium per militiam auspicantes gradum, fortunā depressit, alium ex illis pastorem, alium custodem casae fecit: contemne nunc ejus fortunae hominem, in quam transire, dum contemnis, potēs (Sen. Ep. 47, 10).
24. *Dum vīres annique sinunt, tolerate labores* (Ov. A. A. 2, 669).
25. *Opprīme, dum nōva sunt, sūbīti mala semina morbi* (Ov. R. A. 81).
26. *Ergo vivamus, dum licet esse bene* (Petron. 34).
27. *Dum satis est calidum, debemus cedere terram* (Bind. 865).
28. *Inops. potentem dum vult imitari, perit* (Phaedr. 1, 24, 1).
29. *Dum vitant stulti vītia, in contraria currunt* (Hor. Sat. 1, 2, 24).

30. *Perfectum nihil est, dum quidquam restat agendum* (Praeceptum juris).
31. *Collige, virgo, rosas, dum flos novus et nova pubes, Et memor esto, aevum sic properare tuum* (Poëtae lat. min., v. 7, p. 120 Lemaire).
32. *Dum licet, in rebus jucundis vive beatus. Vive memor, quam sis aevi brevis* (Hor. Sat. 2, 6, 96).
33. *At tu, dum primum floret tibi temporis aetas, Utēre: non tardo labitur illā pede* (Tib. 1, 8, 47).
34. *Dum novus est, potius coepto pugnemus amori: Flammā recens parvā sparsā resēdit aquā* (Ov. Her. 16 (17), 189).
35. *Dum bibimus, dum sarta, unguenta, puellas Poscimus, obrēpit non intellecta senectus* (Juv. 9, 128).
36. *Res est formā fugax; quis sapiens bono Conjūdat fragili? Dum licet, utēre* (Sen. Phaedra 773).
37. Contentio tam diu sapiens est, quamdiu aut proficit aliquid, aut, si non proficit, non obest civitati (Cic. Balb. 27, 60).
38. Nihil proficient praecepta, quamdiu menti error offusus est (Sen. Ep. 94, 5).

1069 (§ 973)

1. Haud longi temporis, dum intolerabilia frigōra erant, quies militi data est (Liv. 21, 58, 1).
2. Nec enim, dum eram vobiscum, animum meum videbatis, sed, eum esse in hoc corpore, ex iis rebus, quas gerebam, intellegebatis (Cic. Sen. 22, 79).
3. Catilinā erat unus timendus ex istis omnibus, sed tam diu, dum Urbis moenibus continebatur (Cic. Cat. 3, 7, 16).
4. Dum is (=Sulla) in aliis rebus erat occupatus, qui summam rerum administrabat, erant interea, qui suis vulneribus mederentur (Cic. Amer. 32, 91).
5. Dum necesse erat resque ipsa cogebat, unus (=Sulla) omnia poterat: qui posteaquam magistratūs creavit legesque constituit, suā cuique procuratio auctoritasque est restituta (Cic. Amer. 48, 139).
6. Nec, dum per patentia loca ducebatur agmen, apparuit hostis; ubi rursus silvae intratae (sunt), tum, postremos adorti, cum magna trepidatione ac pavore omnium septingentos milites occiderunt, sex signa ademere (Liv. 21, 25, 11).
7. Sub equestris finem certaminis coorta est peditum pugna, primo et viribus et animis par, dum constabant ordines Gallis Hispanisque (Liv. 22, 47, 4).
8. Legati, ad Hannibālem missi, ita Poenum allocuti sunt: «Hostes populi Romani tuimus primum per nos ipsi, quoad nostra arma, nostrae vires nos tutari poterant. Postquam iis parum fidebamus, Pyrrho regi nos adjunximus» (Liv. 23, 42, 1.)
9. Dum longius ab munitione aberant Galli, plus multitudine te-

lorum proficiebant; posteaquam propius successerunt, ex vallo ac turribus trajecti pilis, interibant (Caes. B. G. 7, 82, 1).

10. Massilienses, quoad licebat latiore uti spatio, circumvenire nostros contendebant (Caes. B. C. 1, 58, 1).
11. Atticus immortalī memoriā perceptā retinebat beneficia; quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat (Nep. 25, 11, 6).
12. Qui audiebant, quoad poterant, defendebant sententiam suam (Cic. Fin. 2, 1, 2).
13. Nero libros (Vejentōnis) exūri iussit, conquisitos lectitatosque, donec cum periculo parabantur; mox licentia habendi oblivionem attulit (Tac. Ann. 14, 50).

1070 (§ 973)

1. Neque, dum vestris viribus restitistis, neque, dum auxilia ab Romanis sperastis, pacis unquam apud vos mentionem feci. Postquam nec ab Romanis vobis ullā est spes, nec vestrā vos jam aut arma aut moenia satis defendunt, pacem affēro ad vos magis necessariam, quam aequam (Liv. 21, 13, 3).
2. Dum Carthaginienses incolūmes fuere, jure omniā saeva patiebamur: hostes ab latēre, vos amici procul, spes omnis in armis erat (Sall. Jug. 14, 10).
3. Hic, quum fratri, interclūso ab hostibus, auxilium ferret, illum ex periculo eripuit, ipse, equo vulnerato dejectus, quoad potuit, fortissime restitit (Caes. B. G. 4, 12, 5).
4. Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quiētus fuit (Nep. 16, 4, 1).
5. Cato, quoad vixit, virtutum laude crevit (Nep. 24, 2, 4).
6. Nunc quidem jam abiit pestilentia, sed, quamdiu fuit, me non attigit (Cic. Fam. 14, 1, 3).
7. Quoad Pompejus in Italia fuit, sperare non destiti (Cic. Att. 9, 10, 3).
8. Thebae, quamdiu Epaminondas praefuit reipublicae, caput fuit totius Graeciae (Nep. 15, 10, 4).
9. Epaminondas, quamdiu facta est caedes civium, domo se tenuit (Nep. 15, 10, 3).
10. Quamdiu Etrusci Tarquinio, redire in regnum conanti, opitulati sunt, gravi bello Roma concussa est (Augustini Civ. 1, 16).

1071 (§ 973)

1. Mihi tu, tui, tuā omnia maxīmae curae sunt, et, dum vivam, erunt (Cic. Fam. 6, 3, 4).
2. Quum intellexero, te hoc scientiae genere gaudere, tum et praesens tecum propediem, ut spero, et, dum aberis, absens loquar (Cic. Off. 3, 33, 121).

3. Scipiōnem esse natum, et nos gaudemus, et haec civitas, dum erit, laetabitur (Cic. Lael. 4, 14).
4. Quo modo aut cur tandem hic libero imperabit, qui non potest cupiditatibus suis imperare? Dum quidem his oboediet, non modo imperator, sed liber habendus omnino non erit (Cic. Parad. 5, 1, 33).
5. Animus hominis dives, non arcā, quae appellari solet. Quamvis illā sit plena, dum te inanem videbo, divitem non putabo (Cic. Parad. 6, 1, 44).
6. Est mihi tecum pro aris et focis certāmen et pro deorum templis atque delūbris proque urbis muris, quos vos, pontifices, sanctos esse dicitis. Quae deseri a me, dum quidem spirare potero, nefas judico (Cic. N. D. 3, 40, 94).
7. Dum hominum genus erit, qui accūset eos, non deērit; dum civitas erit, judicia fient (Cic. Amer. 32, 91).
8. De furto dum certā et paucā et magnā dicam breviter, attendite (Cic. Verr. 3, 70, 163).
9. Dum genus hominum, dum populi Romani nomen exstabit, tuā illa pestiferā intercessio nominabitur (Cic. Phil. 2, 21, 51).
10. Lepidum ego metuam nunquam, bene sperabo, dum licebit (Cic. Phil. 13, 19, 43).
11. Manent istae litterae Mileti et, dum erit illā civitas, manebunt (Cic. Verr. 1, 35, 89).
12. Nihil a nobis, nisi hujus temporis totiusque mei consulatūs memoriam postūlo; quae dum erit in vestris fixa mentibus, tutissimo me muro saeptum esse arbitrabor (Cic. Cat. 4, 11, 23).
13. Nec, dum vos de vobis aliquid timebitis, illi unquam de se pertimescent (Cic. Sest. 43, 94).
14. *Vivet Maeonides, Tenēdos dum stabit et Ide, Dum rapida Sīmois in mare volvet aquas* (Ov. Am. 1, 15, 9).
15. *Dumque legar, mecum pariter tuā famā legetur* (Ov. Tr. 5, 14, 5).
16. *In freta dum fluvii current, Semper honos nōmenque tuum laudesque manebunt* (V. Aen. 1, 607).
17. *Quem refērent Musae, vivet, dum robōra tellus, Dum caelum stellas, dum vehet amnis aquas* (Tib. 1, 4, 65).
18. Nec eventus modo hoc docet, sed eādē ratio, quae fuit futuraque, donec res eadem manebunt, immutabilis est (Liv. 22, 39, 10).

Предложения с союзом *dum* с praesens (historicum) indic.

1072 (§ 974)

1. Dum haec in colloquio geruntur, Caesari nuntiātum est, equites Ariovisti accedere et ad nostros adequitare, lapides telaque in nostros conicere (Caes. B. G. 1, 46, 1).
2. Dum paucos dies ad Vesontionem rei frumentariae comēatūsque

- causā (Caesar) moratur, et percontatione nostrorum vocibusque Gallorum ac mercatorum, qui ingenti magnitudine corporum Germanos, incredibili virtute, atque exercitatione in armis esse praedicabant, tantus subito timor omnem exercitum occupavit, ut non mediocriter omnium mentes animosque perturbaret (Caes. B. G. 1, 39, 1).
3. Pyrrhus, dum Antigōnum, in urbe clausum, expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus, occiditur (Justin. 25, 5, 1).
 4. *Deus immortalis haberi*
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit (Hor. A. P. 464).
 5. Dum eā Romae geruntur, Catilinā ex omni copia duas legiones instituit (Sall. Cat. 56, 1).
 6. *Dic, hospes, Spartaee, nos te hic vidisse jacentes,*
Dum sanctis patriae legibus obsequimur (Cic. Tusc. 1, 42, 101).
 7. Quem ardorem studii censetis fuisse in Archimēde, qui, dum in pulvere quaedam describit attentius, ne patriam quidem captam esse senserit? (Cic. Fin. 5, 19, 50).
 8. In has clades incidimus, dum metuī, quam cari esse et diligi, malumus (Cic. Off. 2, 8, 29).
 9. Hannibal, dum murum incautius subit, adversum femur tragulā graviter ictus, cecidit (Liv. 21, 7, 10).
 10. Dum Romani tempus terunt legationibus mittendis, Hannibal, quia fessum militem proeliis operibusque habebat, paucorum iis dierum quietem dedit (Liv. 21, 11, 3).
 11. Dum elephantī traiciuntur, intērim Hannibal Numidas equites quingentos ad castra Romana miserat speculatum, ubi et quantae copiae essent et quid pararent (Liv. 21, 29, 1).
 12. Dum Hannibal traicit gravius peditum agmen, intērim Mago equitesque ad hostes contendunt (Liv. 21, 4, 7).
 13. Dum haec in Italia geruntur, Cn. Cornelius Scipio, in Hispaniam cum classe et exercitu missus, omnem oram usque ad Hiberum flumen Romanae dicionis fecit (Liv. 21, 60, 1).
 14. Dum haec geruntur in Italia, Cn. Servilius Geminus consul, cum classe centum viginti navium circumvectus Sardiniae et Corsicae oram, in Africam transmisit (Liv. 22, 31, 1).
 15. Dum haec Romae atque in Italia geruntur, nuntius victoriae ad Cannas Carthaginem venerat Mago (Liv. 23, 11, 7).
 16. Dum haec in Hispania geruntur, Petelia in Bruttis aliquot post mensibus, quam coepta oppugnari erat, ab Himilcone, praefecto Hannibalis, expugnata est (Liv. 23, 30, 1).
 17. A Carthagine in Sardiniam classis missa, foeda tempestate vexata, ad Baliares insulas deicitur, ibique subductae naves, dum reficiuntur, aliquantum temporis triverunt (Liv. 23, 34, 17).
 18. Dum eā Romani parant consultantque, jam Saguntum summa vi oppugnabatur (Liv. 21, 7, 1).
 19. Scitis equidem, milites, socordiā atque ignaviā Lentūli quantam

- ipsi nobisque cladem attulerit, quoque modo, dum ex Urbe praesidia opperior, in Galliam proficisci nequiverim (Sall. Cat. 58, 4).
20. Dum haec Romae geruntur, qui in Numidia relictī a Bestia exercitui praeerant, secuti morem imperatoris sui, plurima et flagitiosissima facinora fecere (Sall. Jug. 32, 2).
 21. Dum apud Zamam sic certatur, Jugurthā ex improvīso castra hostium cum magna manu invādit (Sall. Jug. 58, 1).
 22. Dum eo modo equites proeliantur, Bocchus cum peditibus, postremam Romanorum aciem invadunt (Sall. Jug. 101, 5).
 23. Jugurthā, dum sustentare suos et prope jam adeptam victoriam retinere cupit, circumventus ab equitibus, dextra sinistraque omnibus occisis, solus inter tela hostium vitabundus erumpit (Sall. Jug. 101, 9).
 24. Me silvā lupus in Sabinā, dum meam canto Lalāgen, fugit inermem (Hor. Od. 1, 22, 9).
 25. *Ulixes,*
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspēra multā
Pertulit (Hor. Ep. 1, 2, 21).
 26. Philippus, ab officiis dum redit, conspexit quendam cultello proprios purgantem leniter ungues (Hor. Ep. 1, 7, 47).
 27. Corpora nostra rapiuntur fluminum more. Quicquid vides, currit cum tempore. Nihil ex iis, quae videmus, manet. Ego ipse, dum loquor, mutari ista, mutatus sum (Sen. Ep. 58, 22).
 28. Epaminondas, dum non ducis tantum, verum et fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur (Justin. 6, 7, 11).

Предложения с *dum, quoad, donec* в значении «пока не»

1073 (§ 977)

1. *Cervus equum, pugna melior, communibus herbis*
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit oves hominis frenumque recepit.
Sed, postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore (Hor. Ep. 1, 10, 34).
2. Fabius agrum Campanum ferro ignique est depopulatus, donec coacti sunt Campani egrēdi portis et castra ante urbem in aperto communire (Liv. 23, 46, 10).
3. Hasdrūbal, Poenorum imperator, procul ab hoste tenebat se, quoad quattuor milia peditum, mille equites in supplementum missi ex Africa sunt (Liv. 23, 26, 2).
4. Caesar occisus exanimis aliquamdiu jacuit, donec, lecticae impositum, tres servuli domum rettulerunt (Suet. Julius 82, 3).
5. Milo, quum in senatu fuisset eo die, quoad senatus est dimissus, domum vēnit, calceos et vestimenta mutavit, paulisper, dum se uxor, ut fit, comparat, commoratus est (Cic. Mil. 10, 28).
6. Milites in scaphas et mare territi ruunt; nautae metu, ne compleantur navigia, alii turbae obsistunt, alii ab litore naves in altum expellunt. Inde certamen, mox etiam pugna cum vulneribus et

caede invicem militum nautarumque oritur, donec jussu consulis procul a terra classis submota est (Liv. 41, 3, 2).

7. Cucurrisse MCXL stadia ab Athēnis Lacedaemōnem biduo Phidippidem, magnum erat, donec Anystis, cursor Lacedaemonius et Philonides Alexandri Magni Sicyōne Elim uno die MCCCV stadia cucurrerunt (Plin. N. H. 7, 20, 84).
8. Non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id fecisse, quod magnā cum spe expectamus (Cic. Att. 16, 16 E, 16).

1074 (§ 978)

1. *Sic noctem patērā, sic ducam carmine, donec Iniciat radios in mea vina dies* (Prop. 5, 6, 85).
2. Proditor torqueatur, donec conscios indicet (Quint. Decl. 307 = p. 235 Lemaire).
3. An expectatis, dum, exercitu rursus admōto, ferro atque flamma urbem invadat? (Sall. Hist., Oratio Philippi. 10 = p. 127 Eussner).
4. Quid est igitur, cur dubitandum sit, quin sint eā, quae disputavi, verissima, si ratio mecum facit, si eventa, si populi, si nationes, si Graeci, si barbāri, si majores etiam nostri, si denique hoc semper ita putatum est, si summi philosophi, si poētae, si sapientissimi viri, qui res publicas constituerunt, qui urbes condiderunt? An, dum bestiae loquantur, expectamus, hominum consentiente auctoritate contenti non sumus? (Cic. Div. 1, 39, 84).
5. Quid igitur expectamus? An, dum in foro nobiscum di immortales, dum in viis versentur, dum domi? (Cic. Div. 1, 36, 79).
6. Haec prima lex amicitiae sanciat, ut ab amicis honestā petamus, amicorum causā honestā faciamus, ne expectemus quidem, dum rogemur (Cic. Lael. 13, 44).
7. Quid dicam, quantus amor bestiarum sit in educandis custodiendisque iis, quae procreaverunt, usque ad eum finem, dum possint se ipsā defendere? (Cic. N. D. 2, 51, 129).
8. Caesar ex eo tempore, dum ad flumen Varum veniatur, se frumentum daturum pollicetur (Caes. B. C. 1, 87, 1).
9. Etiamne hanc moram afferemus, dum proficiscantur legati, dum revertantur? (Cic. Phil. 5, 12, 31).
10. Dum mihi a te litterae veniant, in Italia morabor (Cic. Fam. 11, 23, 2).
11. Eā (scripta) continebis, quoad ipse te videam (Cic. Att. 13, 21, 4).
12. Opto, ne se illa gens (=Parthi) moveat, dum ad te legiones eae perducantur, quas audio duci (Cic. Fam. 12, 9, 2).
13. Facilius crescit dignitas, quam incipit. Pecuniā quoque circa paupertatem plurimum morae habet; dum ex illa erēpat, haeret (Sen. Ep. 101, 2).

1075 (§ 978)

1. Erat in eo (=in M. Catōne) aviditas legendi, nec satiari poterat, quippe qui, ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans,

in ipsa curia soleret legere saepe, dum senatus cogeretur (Cic. Fin. 3, 2, 7).

2. Obsidio deinde per paucos dies magis, quam oppugnatio fuit dum vulnus ducis curaretur (Liv. 21, 8, 1).
3. Dilectu perfecto, consules paucos morati (sunt) dies, dum ab sociis ac nomine Latino venirent milites (Liv. 22, 38, 1).
4. Caesar non expectandum sibi statuit, dum, omnibus fortunis sociorum consumptis, in Santōnos Helvetii pervenirent (Caes. B. G. 1, 11, 6).
5. Caesar expectare, dum hostium copiae auferentur equitatusque reverteretur, summae dementiae esse judicabat (Caes. B. G. 4, 13, 2).
6. Caesar, dum reliquae naves eo convenirent, ad horam nonam in ancōris expectavit (Caes. B. G. 4, 23, 4).
7. Comititia dilata (sunt) ex senatūs consulto, dum lex de tacito iudicio ferretur (Cic. Att. 4, 17, 3 = 4, 16, 6).
8. Reus, dum consulerentur patres, retentus in publico est (Liv. 3, 13, 7).
9. Timoleon, dum res (=caedes fratris sui tyranni) conficeretur, procul in praesidio fuit, ne quis satelles posset succurrere (Nep. 20, 1, 4).
10. Subsēdi in ipsa via, dum haec, quae longiorem desiderant orationem, summātim tibi perscriberem (Cic. Att. 5, 16, 1).
11. Jussus erat Ti. Claudius classem in Siciliam ducere atque inde in Africam traicere, et alter consul M. Servilius ad Urbem morari, donec, quo statu res in Africa essent, sciretur (Liv. 30, 38, 6).

1076 (§ 979)

1. Rhenus servat nomen et violentiam cursūs, quā Germaniam praevehitur, donec Oceāno misceatur (Tac. Ann. 2, 6, 15).
2. Amputata virorum membra jacebant et, quia calidis adhuc vulneribus abērat dolor, trunci quoque et debiles quidam arma non omittebant, donec, multo sanguine effūso, exanimati procumbērent (Curt. 4, 15, 17).
3. Elephantis trepidationis aliquantum edebant, donec quietem ipse timor circumspectantibus aquam fecisset (Liv. 21, 28, 11).

Предложения с союзами *priusquam* и *antequam*

1077 (§ 981)

1. Nec prius ille est a propugnatoribus vacuus relictus locus, quam, omni ex parte summōtis hostibus, finis est pugnandi factus (Caes. B. G. 7, 25, 4).
2. Neque finem prius sequendi fecerunt, quam muro oppidi portisque appropinquarunt (Caes. B. G. 7, 47, 3).

3. Tum in fugientes equitatum immittit Marcellus, nec ante finis sequendi est factus, quam in castra paventes compulsi sunt (Liv. 27, 14, 12).
4. Nec ante finitum est proelium, quam tribunus militum, quique circa eum constiterant, interfecti sunt (Liv. 41, 2, 10).
5. Nec hospitale quicquam pacatumve satis prius auditum in Gallia a legatis Romanis, quam Massiliam venire (Liv. 21, 20, 7).
6. Lacrimantem juvenem cernens, non ante precibus abstinit, quam pervicit, ut gladium poneret fidemque daret, nihil (se) facturum tale (Liv. 23, 9, 9).
7. Deletam ibi legionem, ita ut nuntius non superesset, quidam auctores sunt, nec ante ad consules famam ejus cladis perlatam, quam in conspectu fuere Gallorum equites, pectoribus equorum suspensa gestantes capita et lanceis infixas, ovantesque moris sui carmine (Liv. 10, 26, 10).
8. Retro consul movit castra, ut sementem Campani facerent, nec ante violavit agrum Campanum, quam jam altae in segetibus herbae pabulum praebere poterant (Liv. 23, 48, 1).
9. Neque prius eum (=Lysim, philosophiae praeceptorem) a se dimisit (Epaminondas), quam in doctrinis antecessit condiscipulos (Nep. 15, 2, 2).
10. Lacedaemonii apud Mantinēam universi in unum (Epaminondam) impetum fecerunt neque prius abscesserunt, quam, fortissime Epaminondam pugnātem, sparo eminus percussum, concidere, viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Boeotii, neque tamen prius pugnā excesserunt, quam repugnantes profligarunt (Nep. 15, 9, 1—2).

1078 (§ 981)

1. Etsi teneo, quid sit dicere paratus, nihil tamen contra disputabo, priusquam dixerit (Cic. Flacc. 21, 51).
2. Respondeo Himilcōni, non desitutum (me) ante invictum vestrum imperatorem incusare, quam finitum aliquā tolerabili condicione bellum videro (Liv. 23, 12, 10).
3. Arretii ante moenia sedeamus, nec ante nos hinc moverimus, quam patres acciverint (Liv. 22, 3, 10).
4. Priusquam eorum scelus expiaritis (=expiaveritis), ne quid usquam rei gesseritis (Liv. 29, 18, 9).
5. Neque enim prius contingere cursus potest, quam scierimus, quo sit et quā perveniendum (Quint. 10, 7, 5).
6. Aut, non suscipi bellum, oportuit, aut, geri pro dignitate populi Romani et perfici quam primum, oportet. Perficietur autem, si non ante abscedimus, quam spei nostrae finem captis Vejis imposuerimus (Liv. 5, 4, 10).
7. Nunquam eris dives ante, quam tibi ex tuis possessionibus tantum reficietur, ut eo tueri sex legiones et magna equitum ac peditum auxilia possis (Cic. Parad. 6, 1, 45).

1079 (§ 982)

1. Si nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam, antequam plane ex animo tuo effluo (Cic. Fam. 7, 14, 1).
2. Priusquam de republica dicere incipio, paucā querar de hesternā Antonii injuria (Cic. Phil. 1, 4, 11).
3. Antequam pro L. Murēna dicere instituo, pro me ipso paucā dicam (Cic. Mur. 1, 2).
4. Antequam de accusatione ipsa dico, de accusatorum spe paucā dicam (Cic. Dej. 2, 7).
5. Cupio, antequam Romam venio, odorari diligentius, quid futurum sit (Cic. Att. 14, 22, 1).
6. Mulier (=Coriolani mater), «Sine, priusquam complexum accipio, sciam», inquit, «ad hostem, an ad filium venerim, captivā, materne in castris tuis sim» (Liv. 2, 40, 5).
7. Antequam opprimat lux majoraque hostium agmina obsaepiunt iter, per hos, qui inordinati atque incompositi obstrēpunt portis, erumpamus (Liv. 22, 50, 8).
8. Nuntia patribus, urbem Romanam muniant ac, priusquam hostis victor advēnit, praesidiis firment (Liv. 22, 49, 10).
9. Sine, priusquam de condicione nostra queror, noxam, cuius arguimur, purgare (Liv. 25, 6, 6).
10. De hoc (=Epaminonda) prisquam scribimus, haec praecienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant (Nep. 15, 1, 1).

1080 (§ 982)

1. Attici, priusquam Theseus eos demigrare ex agris et in astu, quod appellatur, omnes se conferre jussit, et sui erant iidem et Attici (Cic. Leg. 2, 2, 5).
2. Phaëthon, antequam constitit, ictu fulminis deflagavit (Cic. Off. 3, 25, 94).
3. Ante judicasti, Epicurēum te esse, oportere, quam istā cognovisti (Cic. N. D. 1, 24, 66).
4. Omniā istā ante facta sunt, non modo quam ego Siciliam, verum etiam quam iste Italiam attigit (Cic. Verr. 2, 66, 161).
5. Causam suscepisti antiquiorem memoriā tuā; quae causā ante mortua est, quam tu natus es (Cic. Rab. Perd. 9, 25).
6. Univerus senatus multo ante, quam est lata lex de me, gratias agendas censuit civitatibus iis, quae M. Tullium, civem optime de republica meritum, recepissent (Cic. Dom. 32, 85).
7. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra ante aliquanto, quam tu natus es (Cic. Fam. 10, 3, 2).
8. Memini Catōnem anno ante, quam est mortuus, mecum et cum Scipione disserere (Cic. Lael. 3, 11).
9. Quam multā fieri non posse, priusquam sunt facta, judicantur (Plin. N. H. 7, 1, 6).

10. Simul consul de hostium adventu cognovit et ipsi hostes aderant, et priusquam exercitus aut instrui aut sarcinas colligere, denique antequam signum aut imperium ullum accipere quivit, equites Mauri in nostros incurrunt (Sall. Jug. 97, 4).
11. *Quam bene Sāturno vivebant rege. priusquam Tellus in longas est patefacta vias!* (Tib. 1, 3, 35).

1081 (§ 983)

1. Ego, ut agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo (Cic. Acad. 2, 29, 94).
2. Antequam ad populares leges venias, vim istius caelestis legis explāna (Cic. Leg. 2, 4, 9).
3. Vercingetōrix, priusquam munitiones ab Romanis perficiantur, consilium capit omnem ab se equitatum noctu dimittere (Caes. B. G. 7, 71, 1).
4. Hunc collem celeriter, priusquam ab adversariis sentiatur, commūnit (Caes. B. C. 1, 54, 4).
5. Antequam de singulis loquar, paucā in universum de varietate opinionum dicenda sunt (Quins, 10, 1, 42).
6. Priusquam aggrediar ad jus causamque Cornelii, quiddam de communi condicione omnium nostrum breviter commemorandum videtur (Cic. Balb. 7, 18).
7. Prius de vestro delicto confiteamini, necesse est, quam Ligarii ullam culpam reprehendatis (Cic. Lig. 1, 2).
8. De Catilināe conjuratione, quam verissime potero, paucis absolvam. De cuius moribus paucā prius explananda sunt, quam initium narrandi faciam (Sall. Cat. 4, 5).
9. Illi (=sapientes viri) me iusserunt omnes conatūs Fortunae, omnes impētūs prospicere multo ante, quam incurrant (Sen. Helv. 5, 3).
10. Injuriam qui facturus est, jam fecit. Sic latro est, etiam antequam manūs inquinet, quia ad occidendum jam armatus est et habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur et aperitur opēre nequitiā, non incipit (Sen. Ira 1, 3).
11. Antequam audias (amicum), antequam interrōges, antequam illi aut accusatorem suum nosse liceat aut crimen, irascēris (Sen. Ira 2, 29, 3).

1082 (§ 983)

1. Locus erat quidam, in quo erant eā composita, quibus te rex munerare constituerat. Huc te e balneo, priusquam accumberes, ducere volebat. Erant enim armati, qui te interficerent, in eo ipso loco collocati (Cic. Dej. 6, 17).
2. Milo prius rem transēgit, quam quisquam, eum facturum id, suspicaretur (Cic. Phil. 2, 9, 21).
3. Quis tum populo Romano obtūlit hunc divīnum adolescentem

- (= C. Caesarem Octavianum) deus? Qui. quum omnia ad perniciem nostram pestifēro illi civi (=M. Antonio) patērent, subito praeter spem omnium exortus, prius confecit exercitum, quem furori M. Antonii opponeret, quam quisquam, hoc eum cogitare, suspicaretur (Cic. Phil. 5, 16, 43).
4. Cur hunc non audistis tam doctum hominem, priusquam in istum errorem induceremini? (Cic. Pis. 24, 58).
5. Subito consilium cepi, ut, antequam lucēret, exirem (Cic. Att. 7, 10).
6. Hi (= Hector et Ajax) collocti (sunt) inter se, priusquam manum consererent (Cic. Tusc. 4, 22, 49).
7. Ludi antequam fierent, servus per circum, quum virgis caederetur, furcam ferens, ductus est (Cic. Div. 1, 26, 55).
8. Caesar prius ad hostium castra pervēnit, quam, quid ageretur, Germani sentire possent (Caes. B. G. 4, 14, 1).
9. Omne opus prius est perfectum, quam intellegeretur, ab Afranio casta muniri (Caes. B. C. 1, 41, 5).
10. Prius ad continentem visus est Caesar, quam de ejus adventu famā omnino in eas regiones perferretur (Caes. B. C. 3, 7, 2).
11. Prius Cassius ad Messānam navibus advolavit, quam Pomponius de ejus adventu cognosceret (Caes. B. C. 1, 101, 1).
12. Germani, priusquam eā pars Menapiorum, quae citra Rhenum erat, certior fieret, flumen transierunt (Caes. B. G. 4, 4, 7).
13. Datis, priusquam Lacedaemonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur (Nep. 1, 5, 4).
14. Datāmes prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta famā ad suos perveniret (Nep. 14, 6, 1).
15. Agesilāus tantā celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrāpae eum scirent profectum (Nep. 17, 2, 2).
16. Agesilāus in Phrygiam se convertit eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret (Nep. 17, 3, 2).
17. Eumēnes prius in aciem exercitum eduxit proeliumque commisit, quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent (Nep. 18, 3, 6).
18. Romā legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal ratus sui exposcendi gratiā missos, priusquam iis senatus daretur, navem ascendit clam atque in Syriam ad Antiōchum profūgit (Nep. 23, 7, 6).
19. Priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumēnes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit (Nep. 23, 11, 1).
20. Haec ubi nuntiata Marcello sunt, priusquam aliqui motus in urbe oreretur, fortunam pugnae experiri statuit (Liv. 23, 16, 7).
21. Acerrani, ut circumvallari moenia viderunt, priusquam continuarentur hostium opēra, in urbes Campaniae perfugerunt (Liv. 23, 17, 5).

22. Hasdrūbal, priusquam moveret castra, pecunias impērat populis omnibus suae dicionis (Liv. 23, 28, 5).
23. Gracchus, priusquam se hostes ab repentinō pavōre colligerent, receptui signum dedit ac suos intra muros recepit (Liv. 23, 37, 7).
24. Gracchus, priusquam cum hoste manum consereret, pronuntiat, tempus venisse eis (= volonibus legionum suarum) libertatis, quam diu sperassent, potiundae (Liv. 24, 14, 5).
25. Consules, priusquam ab urbe moverent, prodigia procurarunt, quae nuntiata erant (Liv. 24, 44, 7).
26. Graccho, priusquam ex Lucānis moveret, sacrificanti triste prodigium factum est (Liv. 25, 16, 1).
27. Marcellus, priusquam signa Achradīnam admoveret, praemittit Syracusānos, ut alloquio leni impellerent hostes ad dedendam urbem (Liv. 25, 24, 15).
28. Priusquam in provincias magistratūs proficiscerentur, senatui placuit, L. Postumium consulem ad agrum publicum a privato terminandum in Campaniam ire, cuius ingentem modum possidere privatos paulatim proferendo fines, constabat. Hic, priusquam ab Roma proficisceretur, litteras Praeneste misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum publice pararet, ubi deverteretur, jumentaue, quum exiret inde, praesto essent (Liv. 42, 1, 6—7).
29. Hannibal cum paucis equitibus, inter tumultum elapsus, Hadrumētum perfūgit, omnia in proelio, priusquam excederet pugna, expertus (Liv. 30, 35, 4).
30. Priusquam consules in provincias proficiscerentur, legationes transmarinas in senatum introduxerunt (Liv. 39, 46, 6).
31. Cn. Sicinius, qui, priusquam magistratu abiret, Brundisium ad classem et ad exercitum praemissus erat, trajectis in Epīrum quinque milibus peditum, trecentis equitibus, in agro Apolloniati castra habebat (Liv. 42, 36, 8).
32. Non tamen eripere se hosti: haerens in tergo Romanus, priusquam fores portarum obicerentur, irrumpit (Liv. 1, 14, 11).
33. Romani consules, priusquam educerent in aciem, immolaverunt (Liv. 8, 9, 1).
34. Numīdae, priusquam ex castris subveniretur, in proximos colles discēant (Sall. Jug. 54, 10).
35. Metellus, priusquam ad oppugnandum egrederetur, equitatum omnem pro castris agitare jubet (Sall. Jug. 59, 1).
36. Romae olim poëtae et historici et oratores, quaecunque scripserant, antequam eā in vulgus ederent, amicis recitare solebant (Ruperti in commentario ad Juv. sat., p. 3).

1083 (§ 984)

1. Ante triennium, quam Carthāgo deleretur, M. Cato, perpetuus diruendae ejus auctor, L. Censorino, M' Maniliō consulibus mortem obiit (Vell. 1, 12, 7).

2. Cynegīri, militis Atheniensis, gloria magnis scriptorum laudibus celebrata est, qui post proelii innumeras caedes, quum fugientes hostes ad naves egisset, onustam navem dextrā manu tenuit nec prius dimisit, quam manum amitteret (Justin. 2, 9, 16).
3. Aetas nostra vidit in Capitolio, priusquam id novissime conflaret, in cella Junōnis canem ex aere vulnus suum lambentem (Plin. N. H. 34, 7 (17), 38).
4. Nolite eodem loco existimare futuram rem, quo fuit, antequam lex de hoc ferretur (Liv. 34, 4, 19).
5. Priusquam Claudius consul in provinciam perveniret, Hannibalem adortus C. Hostilius Tubulus incomposito agmini terribilem tumultum intulit (Liv. 27, 40, 10).
6. Priusquam Romani amnem Hiberum transirent, ingentes copias Hispanorum Mago et Hasdrubal fuderunt (Liv. 24, 41, 1).
7. Romanus, clamore prius undique orto, quam satis cerneret, se circumventum esse, sensit, et ante in frontem lateraque pugnari coeptum est, quam satis instrueretur acies aut expediri arma stringique gladii possent (Liv. 22, 4, 7).
8. Plerique et vulnerati et interfecti sunt, priusquam occultum hostem viderent (Liv. 35, 29, 3).
9. Aristides interfuit pugnae navali apud Salamīna, quae facta est prius, quam poenā libaretur (Nep. 3, 2, 1).
10. Priusquam classis exiret, accidit, ut unā nocte omnes Hermae, qui in oppido erant Athēnis, deicerentur praeter unum (Nep. 7, 3, 2).
11. M. Cato, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi heredium, a patre relictum, habebat (Nep. 24, 1, 1).
12. Hoc (=gravis morbus) priusquam ei (=Attico) accideret, postquam, in dies dolores accrescere febresque accessisse, sensit, Agrippam generum ad se accersi jussit (Nep. 25, 21, 4).
13. Quis Aethiōpas, antequam cerneret, credidit? (Plin. N. H. 7, 1, 6).
14. Mors dolorum omnium exsolutio est et finis, ultra quem mala nostra non exeunt, quae nos in illam tranquillitatem, in qua, antequam nasceremur, jacuimus, reponit (Sen. Marc. 19, 6).
15. Contiones, priusquam ab Urbe signa moverentur, consulis Varronis multae ac feroces fuere (Liv. 22, 38, 6).
16. Amabam Pompejum Saturninum laudabamque ejus ingenium, etiam antequam scirem, quam varium esset (Plin. Ep. 1, 16, 1).

1084 (§ 985)

1. Lentulus Spinther de muro cum vigiliis custodibusque nostris colloquitur, velle (se) Caesarem convenire. Ex oppido mittitur, neque ab eo prius Domitiani milites discēdunt, quam in conspectum Caesaris deducatur (Caes. B. C. 1, 22, 1—2).
2. Antequam voceris, ne accesseris (Dion. Cato, Sent. 7).

3. Cum hoc (=Neoptolēmo) concurrat ipse Eumēnes. Qui, quum inter se complexi, in terram ex equis decidissent, non prius distracti sunt, quam alterum animā relinqueret (Nep. 18, 4, 2).
4. Vos nec cupistis haec, antequam haberetis, nec nunc, quum orbis terrarum in ditione vestra sit, cupere potestis (Liv. 37, 54, 15).
5. Inde non prius egressus est (Themistōcles), quam rex eum, datā dextrā, in fidem reciperet (Nep. 2, 8, 4).
6. Neque prius inde (=Cypro) discessit (Chabrias), quam totam insulam bello devinceret (Nep. 12, 2, 2).
7. Apprehensum faucibus (Philippum consulem) viator non ante dimisit, quam sanguis in ora et oculos redundaret (Flor. 2, 5, 8; 3, 17, 8).

ИТЕРАТИВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

1085 (§ 995)

1. Matrimonium tum perpetuum est, si mutuā voluntate jungitur (Quint. Decl. 376=p. 488 Lemaire).
2. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistit (Sen. Ep. 11, 9).
3. Parvi, si quando iis ludentes minamur praecipituros alicunde, exti nescunt (Cic. Fin. 5, 11, 31).
4. An vero illā nos terrent, si quando aliquā portentōsā aut ex peccūde, aut ex homine natā dicuntur? (Cic. Div. 2, 28, 60).
5. Maxime et gloriā paritur et gratiā defensionibus, eoque major, si quando accidit, ut ei subveniatur, qui potentis alicujus opibus circumveniri urgerique videatur (Cic. Off. 2, 14, 51).
6. Si quis cum nalis conversatur libenter, talis est, qualis illi, cum quibus conversatur (Prisciani Praeexerc. p. 433, 4 K.).
7. Offendimur, si quis sermonem nostrum imitatur, si quis incessum, si quis vitium aliquid corporis aut linguae exprimit. Senectutem quidam inviti audiunt, et canos, et aliā, ad quae voto pervenitur (Sen. Const. 17, 2).
8. Est animorum ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum consideratio contemplatioque naturae: erigimur, altiores fieri videmur, humanā despiciamus, cogitantesque superā atque caelestia, haec nostrā ut exiguā et minimā contemnimus. Indagatio ipsa rerum quum maximarum, tum etiam occultissimarum habet oblectationem; si vero aliquid occurrit, quod veri simile videatur, humanissima completur animus voluptate (Cic. Acad. 2, 41, 127).
9. Palam blandiuntur: clam, si occasio usquam est, aquam frigidam subdole suffundunt (Pl. Cist. 34).
10. Facilius, si qui pius est, a dis supplicans, quam qui scelestus est, inveniet veniam sibi (Pl. Rud. 6).
11. More hoc fit atque stulte neā sententiā si quem hominem ex-

- spectant, eum solent provisere; qui, hercle, illā causā ocius nilo venit (Pl. Stich. 641).
12. Laus nova nisi oritur, etiam vetus amittitur (Syr. 326).
13. Nil peccent oculi, si animus oculis imperet (Syr. 415).
14. Errant, si qui in bello omnes secundos rerum proventus exspectant (Caes. B. G. 7, 29, 3).
15. Ab iratis si perspicue pax et benevolentia petitur, non modo ea non invenitur, sed augetur atque inflammatur odium (Cic. Inv. 1, 15, 21).
16. Nulla magna civitas quiescere potest: si foris hostem non habet, domi invenit (Liv. 30, 22, 8).
17. Si circa occidentem (solem) rubescunt nubes, serenitatem futuri diei spondent (Plin. N. H. 18, 35 (78), 343).
18. Si qui spei non multum collocarit in casu, quid est, quod ei magnopere casus obesse possit? (Ad Herenn. 4, 19, 27).

1086 (§ 995)

1. Discipuli, si modo recte sunt instituti, praeceptorem et amant et verentur (Quint. 2, 2, 8).
2. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si quae culpa commissa est (Cic. Fam. 16, 10, 1).
3. Pecuniam si cuiquam fortunā ademit aut si alicujus eripuit injuriā, tamen, dum existimatio est integra, facile consolatur honestas egestatem (Cic. Quinct. 15, 49).
4. Sera gratulatio reprehendi non solet, praesertim si nullā negligentia praetermissa est (Cic. Fam. 2, 7, 1).
5. Si reventum in gratiam est, bis tanto amici sunt inter se, quam prius (Pl. Amph. 942).
6. Lunā, si, splendens exorta, puro nitore fulsit, serenitatem; si rubicunda, ventos; si nigra, pluvias portendere creditur (Plin. N. H. 18, 79, 347).
7. Dies affert vel horā potius, nisi provisum est, magnas saepe clades (Cic. Phil. 3, 1, 2).
8. Pectus est, quod disertos facit, et vis mentis, ideoque imperitis quoque, si modo sunt aliquo affectu concitati, verba non desunt (Quint. 10, 7, 15).
9. Odiumque perit, quum jussit Amor (Sen. Phaedra 355).
10. In aliis rebus, sicut ait Cato, si quid erratum est, potest postmodum corrigi; proeliorum delicta emendationem non recipiunt, quum poenā statim sequatur errorem (Veget. 1, 13=p. 17, 1).
11. Nemo ab alio contemnitur, nisi a se ante contemptus est (Sen. Helv. 13, 6).
12. Adeo non est facile consequi beatam vitam, ut eo quisque ab ea longius recedat, quo ad illam concitatus fertur, si via lapsus est: quae ubi in contrarium ducit, ipsa velocitas majoris intervalli causā fit (Sen. Vita 1, 1).

13. Ita compositi sumus, ut nos cotidianā, etiamsi admiratione digna sunt, transeant; contra minimarum quoque rerum, si insolitae prodierunt, spectaculum dulce fiat (Sen. Nat. quaest. 7, 1, 1).
14. *Contra potentes nemo est munitus satis; Si vero accessit consiliator maleficus, Vis et nequitia quicquid oppugnant, ruit* (Phaedr. 2, 6, 1).
15. Pueros matres et magistri castigare solent, nec verbis solum, sed etiam verberibus, si quid in domestico luctu hilarius ab iis factum est aut dictum: plorare cogunt (Cic. Tusc. 3, 27, 64).
16. Omnia vitia penitus insidunt, nisi, dum surgunt, oppressa sunt (Sen. Marc. 1, 7).
17. Voluptas ad dolorem vergit, nisi modum tenuit (Sen. Ep. 23, 6).
18. Imbecillus est pudoris magister timor, qui, si quando paululum aberravit, statim spe impunitatis exsultat (Cic. Fragm. Hortensii 65=p. 985 Orelli).
19. Druides fere de omnibus controversiis publicis privatisque constituunt, et, si quod est admissum facinus, si caedes facta, si de hereditate, si de finibus controversia est, idem decernunt, praemia poenasque constituunt; si qui aut privatus aut populus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdiciunt (Caes. B. G. 6, 13, 5—6).
20. Alces neque quietis causa procumbunt, neque, si quo afflictatae casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt (Caes. B. G. 6, 27, 2).
21. Nobis interdum voluptati est, si adulescens constantis animi irruentem feram venabulo excepit, si leonis incursum interritus pertulit (Sen. Prov. 2, 8).
22. Sumus enim naturam studiosissimi appetentissimique honestatis; cujus si quasi lumen aliquod aspeximus, nihil est, quod, ut eo potiamur, non parati simus et ferre et perpeti (Cic. Tusc. 2, 24, 58).
23. Si puer parvus occidit, aequo animo ferendum putant; si vero in cunis, ne querendum quidem (Cic. Tusc. 1, 39, 93).
24. Nili (=nihil) est, suum qui officium facere immemor est, nisi est admonitus (Pl. Pseud. 1104).
25. Hoc me iter docuit, quam multam haberemus supervacua et quam facile possemus deponere, quae, si quando necessitas abstulit, non sentimus ablata (Sen. Ep. 87, 1).
26. Si rescivere inimici consilium tuum, tuopte tibi consilio occidunt linguam et constringunt manus, atque eadem, quae voluisti facere, illi faciunt tibi (Pl. Mil. 604).
27. Difficile est mutare animum et, si quid est penitus insitum moribus, id subito evellere (Cic. Qu. fr. 1, 1, 38).
28. Nos, si pes condoluit, si dens, ferre non possumus (Cic. Tusc. 2, 22, 52).

1087 (§ 995)

1. *Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetae Atque alii quorum comoedia priscam virorum est, Si quis erat dignus describi, quod malus ac iur, Quod moechus foret aut sicarius aut alioqui Famosus, multa cum libertate notabant* (Hor. Sat. 1, 4, 1).
2. Si ab uno justo et bono viro jus consequebantur, erant eo contenti (Cic. Off. 2, 12, 42).

1088 (§ 995)

1. Neque, si quam injuriam acceperat (Atticus), non malebat oblivisci, quam ulcisci (Nep. 25, 11, 5).
2. *Credebant hoc grande nefas et morte piandum, Si juvenis vetulo non assurrexerat* (Juv. 13, 54).
3. Si quis etiam a culpa vacuus in amicitiam ejus (=Catilinae) inciderat, cotidiano usu atque illecbris par similisque ceteris efficiebatur (Sall. Cat. 14, 4).
4. Si quando nostri, facultatem nacti, ferreis manibus injectis, navem religaverant, (Massilienses) undique suis laborantibus succurrebant (Caes. B. C. 2, 6, 2).

1089 (§ 996)

1. Omnis disciplina memoria constat, frustra que docemur, si, quid quid audimus, praeterfluat (Quint. 11, 2, 1).
2. Potestas, non solum si invitet, sed etiam si supplicet, cogit (Macrob. 2, 7, 2).
3. Neque enim divitiarum securam possessio est, nisi armorum defensione servetur (Veget. 3, 3=p. 68, 17).
4. Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari (Quint. 9, 3, 70).
5. Homo homini deus est, si suum officium sciat (Stattius Caecilius Diehl p. 65).
6. Naturae rerum vis atque majestas in omnibus momentis fide caret, si quis modo partes ejus ac non totam complectatur animo (Plin. N. H. 7, 1, 7).
7. Commendat scommata condicio dicentis, si in eadem causa sit, ut si alium de paupertate pauper irrideat, si obscure natum natus obscure (Macrob. 7, 3, 20).
8. Nolo tibi unquam deesse laetitiam. Volo, illam tibi domi nasci: nascitur, si modo intra te ipsum sit (Sen. Ep. 23, 3).
9. Gaudet, quisquis provocatur ad doctrinam suam in medium proferendam, quia nemo vult latere, quod didicit, maxime si scientiam, quam labore quaesivit, cum paucis illi familiaris et plurimis sit incognita, ut de astronomia vel dialectica ceterisque similibus. Tunc enim videntur consequi fructum laboris, quum adipiscuntur

occasionem publicandi, quae didicerant, sine ostentationis nota. Contra, magnae amaritudinis est, si coram multis aliquem interrogares, quod non optimam scientiam quaesivit. Cogitur enim aut negare, se scire, aut respondere temere (Macrob. 7, 2, 4).

10. Ut in ceteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, si reproscatur (Plin. Ep. 1, 13, 6).
11. Satis ipsum nomen philosophiae, etiam si modeste tractetur, invidiosum est (Sen. Ep. 5, 2).
12. Non facile dijudicatur amor verus et fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igni, sic benevolentiam fidelis periculo aliquo perspicere possit; cetera sunt signa communia (Cic. Fam. 9, 16, 2).
13. Quis naturae fructus est, nisi accedat exercitatio? Quae porro exercitationis utilitas, nisi eam ars moderetur ac regat? (Manutius in commentario ad Cic. Arch., c. 1).

1090 (§ 996)

1. *Optimum est sequi majores, recte si praecesserint* (Syri append. 34).
2. Scelera etiam si non sint deprehensa, quum fierent, sollicitudo non cum ipsis abiit (Sen. Ep. 27, 2).
3. Effugit mortem, quisquis contempserit; timidissimum quemque consequitur (Curt. 4, 14, 25).
4. O quam res est contempta homo, nisi supra humanam surrexerit! (Sen. Nat. quaest. Prologus 5).
5. Quidam, quae tantum amicis committenda sunt, obviis narrant et in quaslibet aures, quicquid illos urserit, exponerant (Sen. Ep. 3, 4).

1091 (§ 996)

1. Ne interpositi quidem elephantum militem Romanum deterrebant, assuetum jam ab Africanis bellis et vitare impetum beluae et ex transverso aut pilis incessere aut, si propius subire posset, gladio nervos incidere (Liv. 37, 42, 5).
2. P. Licinius facundissimus habebatur, seu causam orandam, seu in senatu aut ad populum suadendi ac dissuadendi locus esset (Liv. 30, 1, 5).
3. Consul providere omnia, laudare fortes, increpare, sicubi segnior pugna esset (Liv. 3, 63, 3).
4. Omnes patricios plebejosque nobilissimarum familiarum M. Porcius (Cato) longe anteibat. In bello manu fortissimus multisque insignibus clarus pugnans; idem postquam ad magnos honores pervenit, summus imperator; idem in pace, si jus consuleres, peritissimus, si causa oranda esset, eloquentissimus (Liv. 39, 40, 3—6).
5. Thraecum gentes ne regibus quidem parere, nisi ex libidine soliti

(sunt), aut, si mitterent auxilia, suos ductores praeficere nec, nisi adversum accolas, belligerare (Tac. Ann. 4, 46).

6. Audivi (Pompejum Saturninum) causas agentem acriter et ardentem nec minus polite et ornate, sive meditata, sive subita proferret. Adsunt aptae crebraeque sententiae, gravis et decora constructio, sonantia verba et antiqua. Omnia haec mire placent, quum impetu quodam et flumine pervehuntur, placent, si retractentur (Plin. Ep. 1, 16, 2).

1092 (§ 996)

1. Sin is (=rex Lacedaemoniorum) virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate (Nep. 17, 1, 3).
2. Ubi in altum eVecti sunt, Romanus conserere pugnam et ex propinquo vires conferre velle; contra, eludere Poenus et arte, non vi rem gerere, naviumque, quam virorum aut armorum, malle certamen facere. Nam inopem militem classem habebant (Poeni), et, sicubi conserta navis esset, haudquaquam par numerus armatorum ex ea pugnat (Liv. 21, 50, 2—3).
3. Decemviri judicia domi conflabant, pronuntiabant in foro. Si quis colligam appellasset, ab eo, ad quem venerat, ita discedebat, ut paeniteret non prioris decreto stetit (Liv. 3, 36, 8).
4. Phalarica erat Saguntinis missile telum; ferrum autem tres longum habebat pedes, ut cum armis transfigere corpus posset. Sed id maxime, etiamsi haesisset in scuto nec penetrasset in corpus, pavorem faciebat, quod, quum medium accensum mitteretur conceptumque ipso motu multo majorem ignem ferret, arma omitti cogebat nudumque militem ad insequentes ictum praebat (Liv. 21, 8, 11).
5. Primi consules prope seminudi sub jugum missi (sunt); tum, ut quisque gradu proximus erat, ita ignominiae objectus: tum deinceps singulae legiones. Circumstabant armati hostes, exprobrantes eludentesque; gladii etiam plerisque intentati, et vulnerati quidam necatique, si vultus eorum, indignitate rerum acrior, victorem offendisset (Liv. 9, 6, 1).
6. Nec consul Romanus tentandis urbibus, sicunde spes aliqua ostendisset, deerat (Liv. 26, 38, 5).
7. Si quid emptum paratumque pupillis ac viduis foret, a quaestore perscribatur (Liv. 24, 18, 14).

1093 (§ 997)

1. Apes regem suum sequuntur, quocumque it (Varro R. R. 3, 16, 8).
2. *Utcumque est ventus, exim* (=exinde) *velum vertitur* (Plaut. Poen. 754).
3. Ubicumque dulce est, ibi et acridum invenies (Petron. 56).
4. Alienas similitates nec excito nec alo; sed, ubicumque datur

- opportunitas, aut exstinguo aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium alui (Erasm. 1, 244—5).
5. Vir mitissimus et ob hoc quoque maximus, Thræsea, crebro dicere solebat: «Qui vitia odit, homines odit» (Plin. Ep. 8, 22, 3).
 6. Semper homines, quantamcunque felicitatem habent, invidiam tamen sentiunt majorem (Curt. 4, 5, 12).
 7. *Quocunque aspicio, nihil est, nisi mortis imago* (Ov. Tr. 11, 1, 23).
 8. Qui mentiri solet, pejerare consuevit (Cic. Com. 16, 46).
 9. *Male facere qui vult, nunquam non causam invenit* (Syr. 370).
 10. *Male secum agit aeger, medicum qui heredem facit* (Syr. 366).
 11. *Stultum facit Fortuna, quem vult perdere* (Syr. 660).
 12. *Quemcunque quaerit calamitas, facile invenit* (Syr. 558).
 13. *Invidiâ excelsos, inopes injuriâ vexat: Quam felix vivit, quisquis utraque caret!* (Anth. 276).
 14. Ubi honos publice non est, ibi gloriae cupiditas esse non potest (Cic. Agr. 2, 33, 91).
 15. Ubi explorari verâ non possunt, falsâ per metum augentur (Curt. 4, 10, 10).
 16. *Nam quaecunque homines bene cuiquam aut dicere possunt, Aut facere, haec a te dictaque factaque sunt* (Catull. 76, 7).
 17. Ubi divitiae clarae habentur, ibi omnia bona vilia sunt, — fides, probitas, pudor, pudicitia (Sall. Ep. ad Caes 1, 7=p. 136 Gerlach).

1094 (§ 997)

Ubi cuique aut valles abdita, aut locus silvestris, aut palus impedita spem praesidii aut salutem aliquam offerebat, considerat (Caes. B. G. 6. 34, 2).

1095 (§ 997)

1. *Nam lenius laedit, quicquid praevidimus ante* (Dion. Cato 2, 24).
2. Quidquid non est peractum, pro non inchoato est (Plin. Ep. 5, 8, 7).
3. Quidquid est natum, moritur. Quicquid moritur, natum erat (Sen. De remediis fortuitorum 2, 6).
4. Quâcunque equo invectus est, ibi haud secus, quam pestifero sidere icti, pavebant (Liv 8, 9, 12).
5. Minus stultus est is, cui nihil in mentem venit, quam ille, qui, quod stulte alteri venit in mentem, comprobât (Cic. Cluent. 31, 84).
6. Non enim solum Fortunâ caeca est, sed eos etiam plerumque efficit caecos, quos complexa est (Cic. Lael. 15, 54).
7. *Quicunque turpi fraude semel innotuit, Etiam si verum dicit, amittit fidem* (Phaedr. 1, 10, 1).
8. Milvo est quoddam bellum quasi naturale cum corvo: ergo alter alterius ubicunque nactus est ova frangit (Cic. N. D. 2, 49, 125).

9. *Quidquid Amor jussit, non est contemnere tutum: Regnat et in dominos jus habet ille deos* (Ov. Her. 4, 11).
10. Non sumus modica laudatione contenti; quidquid in nos adulatio sine pudore congressit, tanquam debitum prendimus (Sen. Ep. 59, 11).
11. Quicquid infixum et ingenitum est, lenitur arte, non vincitur (Sen. Ep. 11, 1).
12. Terrâ nunquam sine usura reddit, quod accepit, sed alias minore, plerumque majore cum fenore (Cic. Sen. 15, 51).
13. Nulli, etiam cui rapinâ feliciter cessit, gaudium rapti duravit in posterum (Sen. Ep. 74, 7).
14. In ruinam prona sunt, quae sine fundamentis crevere (Sen. Ira 1, 120, 2).
15. Educatio maximam diligentiam desiderat: facile est enim teneros adhuc animos componere, difficulter reciduntur vitia, quae nobiscum creverunt (Sen. Ira 2, 18, 2).
16. Britannii uxores habent deni duodenique inter se communes, et maxime fratres cum fratribus parentesque cum liberis; sed, qui sunt ex iis nati, eorum habentur liberi, quo primum virgo quaeque deducta est (Caes. B. G. 5, 14, 4).
17. *Lævis est Fortunâ: cito reposit, quod dedit* (Syr. 328).
18. Quocunque me verti, argumenta senectutis meae video (Sen. Ep. 12, 1).
19. Quocunque domini praesentis oculi frequenter accedere, in ea parte majorem in modum fructus exuberat (Columella).
20. Uri sunt magnitudine paulo infra elephantos, specie et colore et figurâ tauri. Magna vis eorum est et magna velocitas, neque homini neque ferae, quam conspexerunt, parcurt (Caes. B. G. 6, 28, 2).
21. Fortunâ plerumque eos, quos plurimis beneficiis ornavit, ad duriorum casum reservat (Bell. Alex. 25, 4).
22. Fortunâ, quos uni sibi credere coëgit, magnâ ex parte avidos gloriae magis, quam capaces facit (Curt. 4, 7, 29).
23. Dari bonum quod potuit, auferri potest (Sen. Ep. 8, 10).
24. Maxime commovent, quae contra spem expectationemque eveniunt (Sen. Ira 2, 31, 2).
25. Naturâ tenacissimi sumus eorum, quae rudibus animis percepimus (Quint. 1, 1, 5).
26. Qui futuro se bello ante bellum paraverunt, primum ictum facile excipiunt (Sen. Helv. 5, 3).
27. Ille in nos dominatur affectus, qui animum primus intravit (Sen. Contr. 1, 8=p. 132, 25).
28. Qui semel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium, perdûci consuevit (Cic. Com. 16, 46).
29. Non fert ullum ictum illaesa felicitas; at cui assidua fuit cum incommôdis suis rixâ, callum per injurias duxit nec ulli malo cedit, sed etiam, si cecidit, de genu pugnât (Sen. Prov. 2, 6.)

30. Qui qui in primo ob titit
 Pepulitque amorem, tuus ac victor tuit;
 Qui blandiendo dulce nutrit malum.
 Sero recusat ferre, quod subiit jugum (Sen. Phaedra 132).
31. Quoque Fortunā altius
 Evexit ac levavit humanas opes,
 Hoc se magis suppressere felicem decet
 Variosque casūs tremere, metuentem deos
 Nimium faventes (Sen. Tro. 259).
32. Quem jamā semel oppressit, vix restituitur (Syr. 563).
33. Natura, quicquid composuit, resolvit, et, quicquid resolvit, componit iterum (Sen. Ep. 30, 11).
34. Ei non multum potest obesse Fortunā, qui sibi firmiter in virtute, quam in casu, praesidium, collocavit (Ad Herenn. 4, 19, 27).
35. Fides in animum, unde abiit, non unquam redit (Syr. 206).
36. Si in eos plurimum Fortunā potest, qui suas rationes omnes in casum contulerunt, non sunt omnia committenda Fortunae, ne magnam nimis in nos habeat dominationem (Ad Herenn. 4, 19, 27).
37. Nullum ajunt frustra cadere telum, quod in confertum agmen immissum est (Sen. Marc. 16, 5).
38. Quicquid exspectatum est diu, lenius accedit (Sen. Ep. 78, 29).
39. Dii deaeque! Quam male est extra legem viventibus: quicquid meruerunt, semper exspectant (Petron. 125).
40. Solet hōrā, quod multi anni abstulerunt, reddere (Syr. 657).
41. Dum omnia quaerimus, aliquando ad verum, ubi minime exspectavimus, pervenimus (Quint. 12, 8, 11).
42. Saepe honorata virtus est, et ubi eam fefellit exitus (Sen. Exc. contr. 4, 7=p. 269, 7).
43. Nusquam melius morimur homines, quam ubi libenter vivimus (Syr. 422).
44. Qui in solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur; qui in unguentaria taberna resederunt et paullo diutius commorati sunt, odorem secum loci ferunt. Et qui ad (=apud) philosophum fuerunt, traxerint aliquid, necesse est, quod prodesset etiam negligentibus (Sen. Ep. 108, 4).
45. Quidquid longa series multis laboribus, multā deum (=deorum) indulgentiā struxit, id unus dies spargit ac dissipat (Sen. Ep. 91, 6).
46. Qui amans egens ingressus est princeps in Amoris vias, superavit aerumnis suis aerumnas Herculis. Nam cum leone, cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico, cum avibus Stymphalicis, cum Antaeo deluctari mavelim (=malim), quam cum Amore (Pl. Persa 1).
47. Ut stultitiā, etsi adepta est, quod concupivit, nunquam se tamen satis consecutam putat, sic sapientiā semper eo contenta est, quod adest, neque eam unquam sui paenitet (Cic. Tusc. 5, 18, 54).
48. Gravius aegrotant ii, qui, quum levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt (Cic. Fam. 12, 30, 2).

49. Semper circumjecta nemōra petraeque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato sono referunt (Curt. 3, 10, 2).
50. Quicquid animum erexit, etiam corpori prodest (Sen. Ep. 78, 3).
51. Bestiae, quicquid objectum est, quod modo a natura non sit alienum, eo contentae, non quaerunt amplius (Cic. Tusc. 5, 34, 98).

1096 (§ 997)

1. Omnes vici atque omnia aedificia, quae quisque conspexerat, incendebantur (Caes. B. G. 6, 43, 2).
2. Mihi senectus mea, quocunque adverteram, apparuit (Sen. Ep. 12, 4).
3. Rex semper maximas mihi agebat gratias, quidquid feceram (Ter. Eun. 397).
4. Magistratūs, quemcunque equitem Romanum in provincia viderant, beneficiis ac liberalitate prosequabantur (Cic. Verr. 3, 41, 94).
5. Quisquis erat, qui aliquam partem in meo luctu sceleris Clodiani attigisset, quocunque venerat, quod iudicium cunque subierat, damnabatur (Cic. Sest. 31, 68).
6. Interdum continuatus labor firmiores facit; saepe, quod corrobora-
 verat, desidia consumpsit (Sen. Contr. 1, 8=p. 133, 21).
7. Qui multa bella gesserant, multas urbes expugnaverant, multa hominum milia occiderant, antiquitus in deorum numerum referantur (Mureti Or. 3=v. 2, p. 25).
8. Ubi quemque periculum ceperat, ibi resistere ac propulsare (Sall. Jug. 51, 1).
9. Neque vero solus ille (=Chabrias) aberat Athēnis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant futuros, quantum a conspectu suorum recesserant (Nep. 12, 3, 4).
10. Atticus immortalī memoriā perceptā retinebat beneficia; quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ipse gratus erat, qui acceperat (Nep. 25, 11, 5).

1097 (§ 994)

1. Tu, quamcunque deus tibi fortunaverit horam,
 Gratā sume manu, neu dulcia differ in annum,
 Ut, quocunque loco fueris, vixisse libenter
 Te dicas (Hor. Ep. 1, 11, 22).
2. Nam qui mentiri aut fallere insuerit (=insueverit) patrem, haud dubie tanto magis audebit ceteros (Ter. Ad. 55).
3. Qui domum intraverit, nos potius miretur, quam supellectilem nostram (Sen. Ep. 5, 6).
4. (Aeneas), quamcunque viam dederit Fortunā, sequatur (V. Aen. 10, 49).
5. Ubicunque vidēris, orationem corruptam placere, ibi mores quoque a recto descivisse, non erit dubium (Sen. Ep. 114, 11).

6. Cujuscunque orationem vidēris sollicitam et possitam, scito, animum quoque non minus esse pusillis occupatum (Sen. Ep. 115, 1).
7. Quidquid acciderit, animo forti feram (Cic. Fam. 12, 22, 2).
8. Quemadmōdum nihil refert, utrum aegrum in ligneo lecto, an in aureo collōces: quocunque illum transtuleris, morbum secum suum transfēret, sic nihil refert, utrum aeger animus in divitiis, an in paupertate ponatur: malum illum suum sequitur (Sen. Ep. 17, 12).
9. Qui continebit se intra naturalem modum, paupertatem non sentiet: qui naturalem modum excēdet, eum in summis quoque opibus paupertas sequetur (Sen. Helv. 11, 4).
10. Nunquam erit felix, quem torquebit felicior (Sen. Ira 3, 30, 3).
11. Fiet, quodcunque volent, qui valebunt; valebunt autem semper arma (Cic. Fam. 9, 17, 1).

1098 (§ 996)

Agesilāus nunquam destitit, quibuscunque rebus posset, patriam juvare (Nep. 17, 7, 1).

1099 (§ 998)

1. Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordia vacuos esse decet. Haud facile animus verum providet, ubi illā officiunt (Sall. Cat. 51, 1).
2. *Ubi peccat aetas major, male discit minor* (Syr. 693).
3. Cogita, non esse magnum rebus prospēris fortem gerere, ubi secundo cursu vita procēdit (Sen. Marc. 5, 5).
4. Bene ubi quod scimus consilium accidisse, hominem catum eum esse declaramus (Pl. Pseud. 681).
5. *Humilēs laborant, ubi potentes dissident* (Phaedr. 1, 30, 1).
6. Occaecat animos Fortunā, ubi vim suam ingruentem refringi non vult (Liv. 5, 37, 1).
7. Ubi malos praemia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est (Sall. Hist. 1, 48, 9).
8. *Ubi innōcens formidat, damnat judicem* (Syr. 699).
9. Gubernator, ubi naufragium timet, jacturā, quicquid servari potest, redimit (Curt. 5, 9, 3).
10. *Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundiā* (Syr. 209).
11. Ubi vigilas ipse, di quoque admōvent manum (Erasmus in Adagiis p. 936 ex Aeschyli Persis).
12. Etiam nunc miserā timeo, ubi oculis intueor mare (Plaut. Rud. 449);
13. Miserum est opus fodere puteum, ubi sitis fauces tenet (Plaut. Most. 380).
14. Ubi paria sunt periculum ac praemium, et secundis rebus amplior fructus est, et adversis solacium majus (Curt. 9, 6, 10).
15. Crocodili quaedamque serpentes, ortae extra aquam, simulac primum niti possunt, aquam persequuntur (Cic. N. D. 2, 48, 124).

16. Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt, dum id impētrant, boni sunt; sed id ubi jam penes esse habent, ex bonis pessimi et fraudulentissimi fiunt (Pl. Capt. 232).
17. *Vidēre nostra māla non pōssumus; Alii simul delinquunt, censorēs sumus* (Phaedr. 4, 10, 4).
18. *Malus bonum ubi se simūlat, tunc est pessimus* (Syr. 351).

1100 (§ 998)

1. Gallorum oppugnatio est haec. Ubi undique im murum lapides jaci coepti sunt murusque defensoribus nudatus est, testudine factā, portas succedunt murumque subruunt (Caes. B. G. 2, 6, 2).
2. Gloriā umbrā virtutis est: etiam invitam comitabitur. Sed, quemadmōdum umbrā aliquando antecedit, aliquando a tergo est, ita gloriā aliquando ante nos est visendamque se praebet, aliquando in averso est majorque, quo serior, ubi invidiā secessit (Sen. Ep. 79, 13).
3. Ubi possēdit animum nimiā vis vini, quicquid mali latebat, emergit (Sen. Ep. 83, 20).
4. Nihil rationis est, ubi semel affectus inductus est jusque illi aliquod voluntate nostrā datum est (Sen. Ira 1, 8, 1).
5. Aspērae facitiae, ubi multum ex vero traxere, acrem sui memoriam relinquunt (Tac. Ann. 15, 68, 15).
6. Compertum habeo, humillimos quosque maxime, ubi altā accesserint, superbia atque ambitione immodicos esse (Aur. Vict. Caes. 39, 5).
7. Beneficia eo usque laeta sunt, dum videntur exsolvi posse; ubi multum antevenere, pro gratia odium redditur (Tac. Ann. 4, 18, 11).
8. Amplae opes, ubi ad malum dominum pervenerunt, momento dissipantur. At quamvis modicae, si bono custodi traditae sunt, sufficiunt atque etiam crescunt (Sen.—Oss. p. 94).
9. Consternatio est omnium, ubi (terrae motu) tecta crepauerunt et ruīnā signum dedit. Tunc praeceps quisque se proripit et penātes suos desērit ac se publico credit (Sen. Nat. quaest. 6, 1, 5).
10. Nam illā (=paupertas) artes omnes perdōcet, ubi quem attingit (Pl. Stich. 178).
11. Etiam ubi causā sublata est, mentimur consuetudinis causā (Sen. Ep. 46, 3).
12. Colluctari cum minoribus malis non vacat, ubi metus major apparuit (Sen. Ira 3, 43, 3).
13. Regum ducumque clementiā non in ipsorum modo, sed etiam in illorum, qui parent, ingeniis sita est. Obsequio mitigantur imperia; ubi vero reverentiā excessit animis, vi opus est, ut vim repellamus (Curt. 8, 8, 8).
14. *Ubi coepit pauper divitem imitari, perit* (Syr. 704).
15. Vivos interdum fortunā, saepe invidiā fatigat; ubi animā naturae

cessit, demptis obrectatoribus, ipsa se virtus magis magisque extollit (Sall. Ep. ad Caes. 2, 13=p. 140 Gerlach).

16. Multas civitates incendium vexavit, nullam abstulit. Nam, etiam ubi hostili manu in tecta ignis immisus est, multis locis deficit et, quamvis subinde excitetur, raro tamen sic cuncta depascitur, ut nihil ferro relinquat (Sen. Ep. 91, 1).
17. Usus et experientia dominantur in artibus, neque est ulla disciplina, in qua non peccando discatur. Nam, ubi quid, perperam administratum, cessit improspere, vitatur, quod fefellerat (Colum. 1, 1=p. 176 B Nisard).
18. Testudinem, ubi collecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus video esse; ubi exserit partes aliquas, quodcumque nudavit, obnoxium atque infirmum habere (Liv. 36, 32, 6).
19. Quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare potest; ubi saeva orta tempestas est ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro et gubernatore opus est (Liv. 24, 8, 12).
20. Ubi luxuriam late felicitas fudit, cultus primum corporum esse diligentior incipit. Deinde supellectili laboratur. Deinde in ipsas domos impenditur cura, ut in laxitatem ruris excurrant, ut parietes advectionis maria marmoribus fulgeant, ut tecta varientur auro, ut lacunaribus pavimentorum respondeat nitor. Deinde ad cenas laetitiam transfertur (Sen. Ep. 114, 9).
21. Omnes profecto mulieres te amant, ut quaeque aspexit (Plaut. Mil. 1264).
22. Ubi semel cupiditate animus sese devinxit mala, necesse est, consilia consequi consimilia (Ter. Heaut. 208).
23. Ubi cupidus divitiarum invasit, neque disciplinam, neque artes bonas, neque ingenium ullum satis pollet, quin animus magis aut minus mature, postremo tamen succumbat (Sall. Ep. ad Caes. 2, 7=p. 136 Gerlach).
24. Pictor videt, quae nos non videmus, et, simul inflavit tibicen, a perito carmen agnoscitur (Cic. Acad. 2, 27, 86).
25. Solet Fortunam, posteaquam nimium indulsit, in fine deficere (Quint. Decl. 271 = p. 120 Lemaire).
26. Qui, fortunis alicujus inducti, amicitiam ejus secuti sunt, ii, simulac fortunam dilapsa est, devolant omnes. Quum enim discessit ea res, quae fuit consuetudinis causa, nihil superest, quare possint in amicitia teneri (Ad Herenn. 4, 17, 24).
27. *Diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est; Quae simul intonuit, proximam quaeque fugat* (Ov. Pont. 2, 3, 23).
28. *Homo, in periculum simulac venit, callidus Reperire effugium quaerit alterius malo* (Phaedr. 4, 9, 1).
29. Simulatque natum animal est, gaudet voluptate et eam appetit ut bonum, aspernatur dolorem ut malum (Cic. Fin. 2, 10, 31).
30. Ita, ut hirundines aestivo tempore praesto sunt, frigore pulsae recedunt, item falsi amici sereno vitae tempore praesto sunt; simulatque hiemem fortunae viderunt, devolant omnes (Ad Herenn. 4, 48, 61).

1101 (§ 998)

1. Attalum memini cum magna admiratione omnium haec dicere: «Diu», inquit, «mihi imposuere divitiae: stupebam, ubi aliquid ex illis alio atque alio loco fulserat» (Sen. Ep. 110, 14).
2. Duabus his artibus, — audaciam in bello, ubi pax evenerat, aequitate. — (Romani) seque remque publicam curabant (Sall. Cat. 9, 3).
3. Romani, ubi pericula virtute propulerant, sociis atque amicis auxilia portabant (Sall. Cat. 6, 5).
4. Illi, qui moenia defensabant (=defendebant), ubi hostes paulum modo pugnam remiserant, intenti proelium equestre prospectabant (Sall. Jug. 60, 3).
5. Ut quis ex longinquo venerat, miracula narrabant, — vim turbinum et inauditas volucres, ambiguas hominum et beluarum formas, — visam sive ex metu creditam (Tac. Ann. 2, 24).
6. Q. Metellus, simulac pedem limine extulerat, omnes prope cives virtute, gloriam, dignitate superabat (Cic. Cael. 14, 34).

1102 (§§ 998. 1000)

1. Consul in aciem exibat, hostes pugnam detrectabant; praedatumque ubi nemo obviam exiret, discurrebant Romani (Liv. 35, 4, 2).
2. Neque Hasdrubal alium quemquam praeficere malle (quam Hannibalem), ubi quid fortiter ac strenue agendum esset (Liv. 21, 4, 4).
3. In jugum Alpium perventum est per inviā plerumque et errores, quos aut ducentium fraus, aut, ubi fides iis non esset, temere initae valles a coniectantibus iter faciebant (Liv. 21, 35, 4).
4. Quum undique terror urbem circumvasisset, tyrannus (=Nabis, Lacedaemoniorum tyrannus), ut quisque maxime laboraret locus, aut ipse occurrebat, aut aliquos mittebat (Liv. 34, 38, 6).
5. Hannibal in aciem omnes copias eduxit, nec consules certamen detrectavere. Instructis utrinque exercitibus, imber ingens, grandine mixtus, ita utramque aciem turbavit, ut, vix armis retentis, in castra sese receperint. Et postero die eodem loco acies instructas eadem tempestas diremit; ubi recepissent se in castra, miram serenitatem cum tranquillitate oriebatur (Liv. 26, 11, 1—3).
6. Equitum certamen erat aliquamdiu anceps; dein, quia turbabant equos pedites intermixti, multis labentibus ex equis aut desilientibus, ubi suos premi circumventos vidissent, jam magna ex parte ad pedes pugnam venerat, donec Numidae, circumvecti paulum, ab tergo se ostenderunt (Liv. 21, 46, 6).
7. Galli neque sustinere se prolapsi, neque assurgere ex voraginibus poterant, nec aut corpora animis aut animos spe sustinebant, alii fessa aegre trahentes membra, alii, ubi semel victis taedio animis procubuissent, inter jumenta et ipsa jacentia passim morientes (Liv. 22, 2, 6).
8. Ubi conferti hastas ingentis longitudinis prae se Macedones objecissent, velut in constructam densitate clipeorum testudinem,

Romani. nequicquam pilis emissis, quum strinxissent gladios, neque congrēdi propius neque praecidēre hastas poterant, et, si quam incidissent aut praefregissent, hastile fragmento ipso acuto inter spicūla integrarum hastarum velut vallum explebat (Liv. 32, 17, 13).

9. Elephantī plures ab ipsis rectoribus, quam ab hoste interfecti (sunt). Fabrīle scalprum cum malleo habebant; id, ubi saevire beluae ac ruere in suos coeperant, magister inter aures positum, ipso in articulo, quo jungitur capiti cervix, quanto maximo poterat ictu, adigebat. Eā celerrimā viā mortis in tantae molis beluā inventa erat, ubi regentes sprevisent (Liv. 27, 49, 1).
10. Nullā res aliā manibus temperare plebem cogebat, quam quod, ubi rixae committendae causā clamor ortus esset, principes senatus primi turbae offerentes se pati feriri que atque occidi iubebant (Liv. 5, 25, 2).

Временные итеративные предложения с союзом *quum*

1103 (§ 999)

1. Gravius aegrotant ii, qui, quum levati morbo videntur, in eum de intēgro inciderunt (Cic. Fam. 12, 30, 2).
2. Augustus, quum aliquos nunquam soluturos significare vult, «ad Calendas Graecas soluturos» ait (Suet. Aug. 87).
3. Saucii saepe homines, quum corpore debilitantur, animo tamen non cedunt neque eum relinquunt locum, quem statuerunt defendere (Cic. Caecin. 15, 42).
4. Habent hoc in se naturale blanditiae: etiam quum reiciuntur, placent; saepe, exclusae, novissime admittuntur (Sen. Nat. quaest. 4, praef. 4).
5. Agricola, quum florem oleae videt, bacam quoque se visurum putat (Cic. Div. 2, 6, 16).
6. Ego minus saepe do ad vos litteras, quam possum, propterea quod quum omnia mihi tempora sunt misera, tum vero, quum aut scribo ad vos aut vestras lego, conficior lacrimis sic, ut ferre non possim (Cic. Fam. 14, 4, 1).
7. Multa sunt mulierum vitia, sed hoc e multis maximum est, quum sibi nimis placent minusque addunt operam, ut placeant viris (Pl. Poen. 1203).
8. Hominis est propria veri inquisitio atque investigatio. Itaque, quum sumus necessariis negotiis curisque vacui, tum avēmus aliquid videre, audire, addiscere (Cic. Off. 1, 4, 13).
9. Tales nos esse putamus, ut jure laudemur; ex quo nascuntur innumerabilia peccata, quum homines, inflati opinionibus, turpiter irridentur et in maximis versantur erroribus (Cic. Off. 1, 26, 91).
10. Magni imperatores, quum male parere militem vident, aliquo labore compescunt et expeditionibus detinent (Sen. Ep. 56, 9).

11. Duo quum idem faciunt, hoc licet impūne facere huic, illi non licet (Ter. Ad. 823).
12. Male res se habet, quum, quod virtute effici debet, id tentatur pecuniā (Cic. Off. 1, 6, 22).
13. Adolescentes mihi mori sic videntur, ut quum aquae multitudine flammae vis opprimitur; senes autem sic, ut quum suā sponte, nullā adhibita vi, consumptus ignis exstinguitur (Cic. Sen. 19, 71).
14. Ut solet fieri, quum ultimi discriminis tempus adventat, tum maxime in sollicitudinem versa fiducia est (Curt. 3, 8, 20).
15. Omnes, quum secundae res sunt maxime, tum maxime meditari secum oportet, quo pacto adversam aerumnam ferant (Ter. Ph. 241).
16. Quum tempus necessitasque postulat, decertandum manu est, et mors servituti turpitudinique anteponenda (Cic. Off. 1, 23, 81).
17. Dolorum quum admoventur faces, praeter modum plerique exterrantur (Cic. Off. 2, 10, 37).
18. Nequaquam par gubernatoris est virtus, quum placido et quum turbido mari vehitur: tunc, admirante nullo, illaudatus, inglorius subit portum; at, quum stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus et dis maris proximus (Plin. Ep. 9, 26, 4).
19. Nubes, quum sereno in caelum feruntur, ex quacunque parte id fiet, venti exspectantur (Plin. N. H. 18, 82, 355).
20. Si tempus est ullum jure hominis necandi, quae multa sunt, certe illud est non modo justum, verum etiam necessarium, quum vi vis illata defenditur (Cic. Mil. 4, 9).
21. De futuris rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjecturā possis accedere, quum est res ejusmodi, cujus exitus provideri possit (Cic. Fam. 6, 4, 1).
22. Tunc praecipue in te ipse secede, quum esse cogēris in turba (Sen. Ep. 25, 6).
23. Nemo invitus audit, quum cogitur aut cibum sumere, aut vivere (Petron. 111).
24. Heu me miserum, quum haec recordor, quum illos reminiscor dies! (Fragm. trag. = Diehl, p. 79).
25. Sapiens, quum stultorum vitam cum sua comparat, magna afficitur voluptate (Cic. Fin. 1, 19, 62).
26. Plerique (Gallorum), quum aut aere alieno, aut magnitudine tributorum, aut injuriā potentiorum premuntur, sese in servitutem dicant nobilibus (Caes. B. G. 6, 13, 2).
27. Medici, quamquam intellegunt saepe, tamen nunquam aegris dicunt, illo morbo eos morituros: omnis enim praedictio mali tum probatur, quum ad praedictionem cautio adjungitur (Cic. Div. 2, 25, 54).
28. Omnia vitia in aperto leniora sunt; morbi quoque tunc ad sanitatem inclinant, quum ex abdito erumpunt ac vim suam proferrunt (Sen. Ep. 56, 10).
29. Totius injustitiae nullā capitalior, quam eorum, qui tum, quum

- maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur (Cic. Off. 1, 13, 41).
30. Perfecto mors tum aequissimo animo oppetit, quum suis se laudibus vitā occidens consolari potest (Cic. Tusc. 1, 45, 109).
 31. Neque contra rempublicam, neque contra jusjurandum ac fidem amici causā vir bonus faciet, ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, quum induit iudicis (Cic. Off. 3, 10, 43).
 32. Virgines (=virgines Vestales), quum vi morbi atrio Vestae coguntur excedere, matronarum curae custodiaeque mandantur (Plin. Ep. 7, 19, 2).
 33. Suam quisque fortunam in consilio habet, quum de aliena delibērat (Curt. 5, 5, 12).
 34. Geomētrae, quum aliquid docere volunt, — si quid ad eam rem pertinet eorum, quae ante docuerunt, id sumunt pro concessio et probato, illud modo explicant, de quo ante nihil scriptum est (Cic. Tusc. 5, 7, 18).
 35. Quod malorum horrendum est maxime, mors, nihil ad nos, quoniam, quum nos sumus, mors non adest; quum vero mors adest, nos jam non sumus (Diogenes Laërtius 10, 125, Epicurus).

1104 (§ 999)

1. *Quum moritur dives, concurrunt undique cives; Pauperis ad funus vix est e milibus unus* (Riley 66).
2. *Caret periclo, qui, etiam quum est tutus, cavet* (Syr. 127).
3. *Quum furor in cursu est, currenti cede furori: Difficiles aditūs impetūs omnis habet* (Ov. Rem. 119).
4. *Caeci sunt oculi, quum animus alias res agit* (Syr. 126).
5. *Citius vēnit periculum, quum contemnitur* (Syr. 104).
6. *Solet aēr Purpureus fieri, quum primum aurōrā movetur* (Ov. Met. 6, 48).
7. *Naturae imperio gemimus, quum funus adultae Virginis occurrit vel terrā clauditur infans* (Juv. 15, 138).
8. *Fortuna vitrea est: tum, quum splendet, frangitur* (Syr. 214).
9. *Semper consilium tunc deest, quum est opus maxime* (Syr. 642).
10. *Judex damnatur, quum nocens absolvitur* (Syr. 288).
11. *Durum est negare, superior quum supplicat* (Syr. 167).
12. *Quum repēto noctem, quā tot mihi carā reliqui, Labitur ex oculis nunc quoque guttā meis* (Ov. Trist. 1, 3, 3).
13. *Homo extra corpus est suum, quum irascitur* (Syr. 234).
14. *Sic agitur censūrā et sic exempla parantur, Quum vindex, alios quod monet, ipse facit* (Ov. F. 6, 647).
15. *Num, tibi quum fauces urit sitis, aurea quaeris Pocūla?* (Hor. Sat. 1, 2, 114).
16. *Tuā res agitur, paries quum proximus ardet* (Hor. Ep. 1, 18, 84).
17. *Ut rosā amoena homini, quum primo tempore floret, Qui me viderunt, sic ego amoena fui* (Carmina lat. epigr. 967).

18. *At daemon homini quum struit aliquod malum, Pervertit illi primitus mentem suam* (Ex Euripide=Riley 29).
19. *Quum voco te dominum, noli tibi, Cinnā, placere: Saepe etiam servum sic resalūto meum* (Mart. 5, 57).

1105 (§ 999)

1. Tum denique homines nostrā intellegimus bonā, quum, quae in potestate habuimus, ea amisimus (Pl. Capt. 142).
2. Quid non miracūlo est, quum primum in notitiam vēnit? (Plin. N. H. 7, 1, 6).
3. Quum aestate vehementius tonuit, quam fulsit, ventos ex ea parte denuntiat; contra, si minus tonuit, — imbrem (Plin. N. H. 18, 81, 354).
4. Ferae pericūla, quae vident, fugiunt; quum effugere (=effugerunt), secūrae sunt; nos et venturo torquemur et praeterito: nemo tantum praesentibus miser est (Sen. Ep. 5, 9).
5. Vires nunquam certam dare fiduciam sui possunt, nisi quum multae difficultates hinc et illinc apparuerunt, aliquando vero et propius accesserunt (Sen. Ep. 13, 1).
6. Nubilo serēnā succēdunt; turbantur maria, quum quieverunt; flant invicem venti; noctem dies sequitur; pars caeli consurgit, pars mergitur: contrariis rerum aeternitas constat (Sen. Ep. 107, 8).
7. Omnes, quum te (=Dolabellam) summis laudibus ad caelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agunt: negant enim, se dubitare, quin tu, meis praeceptis et consiliis obtempērans, praestantissimum te civem et singularem consulem praebeas (Cic. Fam. 9, 14, 1).
8. Quum assuevit animus fastidire, quae ex more sunt, et illi pro sordidis solitā sunt, etiam in oratione, quod novum est, quaerit et modo antiqua verba atque exsolēta revocat ac profert, modo fingit et ignōta ac deflectit, modo, id quod nuper increbruit, pro cultu habetur audax translatio ac frequens (Sen. Ep. 114, 10).
9. Nihil carius aestimamus, quam beneficium, quamdiu petimus, nihil vilius, quum accepimus (Sen. Ep. 81, 28).
10. Maximum scelērum supplicium in ipsis est. Erras, si illā ad carnificem aut carcērem differs: statim puniuntur, quum facta sunt, immo dum fiunt (Sen. Ep. 87, 24—25).
11. Poētā, tabūlas quum cepit sibi, quaerit, quod nusquam gentium est, repērit tamen: facit illud veri simile, quod mendacium est (Pl. Pseud. 401).
12. Omnia sunt incerta, quum a jure discessum est (Cic. Fam. 9, 16, 3).
13. Quid Juppiter proficit, quum in medium mare fulmen jecit? Quid, quum in altissimos montes, quod plerumque fit? (Cic. Div. 2, 19, 45).
14. Magnam vim esse in fortuna in utramque partem, vel secundas

- ad res, vel adversas, quis ignōrat? Nam, et, quum prospēro flatu ejus utimur, ad exitū pervehimur optatos, et, quum reflavit, affligimur (Cic. Off. 1, 6, 19).
15. Dum lego (Platōnis librum, qui est de animo), assentior; quum posui librum et mecum ipse de immortalitate animorum coepi cogitare, assensio omnis illa elabitur (Cic. Tusc. 1, 11, 24).
 16. Parvi primo ortu sic jacent, tanquam omnino sine animo sint; quum autem paulum firmitatis accessit, et animo utuntur et sensibus conitunturque, sese ut erigant, et manibus utuntur et eos agnoscunt, a quibus educantur (Cic. Fin. 5, 15, 42).
 17. In ea gente (=in India) ei, qui sapientes habentur, nudi aetatem agunt et Caucāsī nives hiemālemque vim perfērunt sine dolore, quumque ad flammam se applicaverunt, sine gemitu aduruntur (Cic. Tusc. 5, 27, 77).
 18. Ego animi pendere soleo, quum semel quid orsus sum, si tradūcor alio, neque tam facile interruptā contexto, quam absolvo instituta (Cic. Leg. 1, 3, 9).
 19. Quum mihi proposui regnantem Lentūlum, tum lamentationem matrum familiās, tum fugam virgīnum atque puerorum perhorresco (Cic. Cat. 4, 6, 12).
 20. Irascēris ergo catenario cani? Et hic, quum multum latravit, objecto cibo, mansuescit (Sen. Ira 3, 37, 2).
 21. Ego tibi illud praecipio, quod non tantum hujus morbi, sed totius vitae remedium est: contemne mortem: nihil triste est, quum hujus metum effugimus. Tria haec in omni morbo gravia sunt: metus mortis, dolor corporis, intermissio voluptatum (Sen. Ep. 78, 5).
 22. Apud Gallos quum pater familiae, illustriore loco natus, decessit, ejus propinqui conveniunt et, de morte si res in suspicionem vēnit, de uxoribus in servilem modum quaestionem habent, et, si compertum est, igni atque tormentis excruciatas interficiunt (Caes. B. G. 6, 19, 3).
 23. O consuetudo peccandi, quantam habes jucunditatem imprōbis et audacibus, quum poenā afruit et licentiā consecuta est! (Cic. Verr. 3, 76, 176).
 24. Quum ad exitum ventum est, omnes in aequo sumus (Sen. Nat. quaest. 6, 1, 8).
 25. Quum primas spes fortunā destituit, futurā praesentibus videntur esse potiora (Curt. 4, 1, 29).
 26. Simulatque editi in lucem et suscepti sumus, in omni continuo pravitate et in summa opinionum perversitate versamur, ut paene cum lacte nutritis errorem sxisse videamur. Quum vero parentibus redditi, dein magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas et opinioni confirmatae naturā ipsā cedat (Cic. Tusc. 3, 1, 2).
 27. Sunt fuci quasi servitia verarum apium, quamōbrem (apes) impērant iis primosque expellunt in opera, tardantes sine clementia puniunt. Quum mella coeperunt maturescere, abigunt eos, multaque singulos aggressae trucidant (Plin. N. H. 11, 10 (11), 27).

28. Efficit hoc philosophiā: medetur animis, inānes sollicitudines detrahīt, cupiditatibus liberat, pellit timores. Sed haec ejus vis non idem potest apud omnes: tum valet multum, quum est idoneam complexa naturam (Cic. Tusc. 2, 4, 11).
29. Tum bella gerere nostri duces incipiunt, quum auspicia posuerunt (Cic. N. D. 2, 3, 9).
30. In ceteris rebus, quum vēnit calamitas, tum detrimentum accipitur; at in vectigalibus non solum adventus mali, sed etiam metus ipse affert calamitatem. Nam, quum hostium copiae non longe absunt, etiamsi irruptio nullā facta est, tamen pecuariā relinquitur, agri culturā deseritur, mercatorum navigatio conquiescit (Cic. Pomp. 6, 15).
31. Crede mihi, pater: non sum mei juris, quum ille proelii clamor exortus est: invadere hostes jubet (Sen. Contr. 1, 8=p. 133, 3).
32. Jucundum est secum esse quam diutissime, quum quis se dignum, quo frueretur, efficit (Sen. Ep. 58, 32).
33. Nemo tam imperitus est, ut nesciat, quandoque moriendum, tamen, quum prope accessit, tergiversatur, tremit, plorat (Sen. Ep. 77, 11).
34. Galli, supplicia eorum, qui in furto aut in latrocinio aut aliqua noxia sint comprehensi, gratiora dis immortalibus esse, arbitrantur; sed, quum ejus generis copia defecit, etiam ad innocentium supplicia descendunt (Caes. B. G. 6, 16, 5).
35. Aves tenēris infirmisque fetibus cibos, ore suo collatos, partiuntur; at, quum visi sunt adulti, paulum egrēdi nidis et circumvolare sedem illam, praecedentes ipsae, docent; tum expertas vires libero caelo suaequo ipsorum fiduciae permittunt (Quint. 2, 6, 7).
36. Omne animal initio, nec quid sit, nec quid possit, nec quid ipsius natura sit, intellegit. Quum autem processit paulum et, quatenus quidque se attingat ad seque pertineat, perspicere coepit, tum sensim incipit sese agnoscere (Cic. Fin. 5, 9, 24).
37. Sol dictus est, quia, quum est exortus, obscuratis omnibus sideribus, solus apparet (Cic. N. D. 2, 27, 68).

1106 (§ 999)

1. *O quid solūtis est beatus curis,
Quum mens onus repōnit ac peregrino
Labore fessi vēnimus larem ad nostrum
Desideratoque acquiescimus lectol* (Catull. 31, 7).
2. *Metus quum vēnit, rarum habet somnus locum* (Syr. 352).
3. *Frustra, quum ad senectam ventum est, repētas adolescentiam* (Syr. 210).
4. *Principiis obsta: sero medicinā paratur,
Quum mala per longas convaluere moras* (Ov. Rem. 91).
5. *Quum Fortunā manet, vultum servatis, amici;
Quum cecidit, turpi vertitis ora fugā* (Petron. 80).

6. *Disce aliquid: nam, quum subīto Fortuna recessit, Ars remānet vitamque hominis non desērit unquam* (Dion Cato 4, 19).
7. *Contemnunt spinam, quum cecidēre rosae* (Ov. F. 5, 354)
8. *Heu, sero revocatur amor seroque iuventā, Quum vetus infēcit canā senectā caput* (Tib. 1, 8, 41).
9. *Sed, dum abest, quod avēmus, id exsuperare videtur Ceterā; post aliud, quum contigit illud, avēmus* (Lucr. 3, 1094).
10. *Iratus, quum ad se rediit, sibi tum irascitur* (Syr. 303).
11. *Soles occidēre et redire possunt; Nobis quum semel occidit brevis lux, Nox est perpetuā unā dormienda* (Catull. 5, 4).
12. *Minimum eripit Fortunā, quum minimum dedit* (Syr. 386).
13. *Quum victor arma posuit, et victum decet Deponere odia* (Sen. H. F. 409).
14. *Quaeque dies sibi vitā suā est: quum transiit illā, Hesternae non est lux hodiernā memor* (Anth. 931, 67).
15. *Solet sequi laus, quum viam fecit labor* (Syr. 665).
16. *Serā nos illo refērat senectus: Nemo ad id sero vēnit, unde nunquam, Quum semel vēnit, potuit reverti* (Sen. H. F. 864).

1107 (§ 999)

1. Quum vallis aut locus declivis suberat neque ii, qui antecesserant, morantibus spem ferre poterant, equites vero ex loco superiore in aversos tela coniciebant, tum magno erat in periculo res (Caes. B. C. 1, 79, 3).
2. Ea quum erant loca Caesari capienda, etsi prohibere Pompejus totis copiis et dimicare non constituerat, tamen suis locis sagittarios funditoresque mittebat, multique ex nostris vulnerabantur (Caes. B. C. 3, 44, 6).

1108 (§ 999)

1. Quum in theatro imperiti homines, rerum omnium rudes ignarique, considerant, tum bella inutilia suscipiebant, tum seditiosos homines reipublicae praeficiebant, tum optime meritos cives e civitate eiciebant (Cic. Flacc. 7, 16).
2. Verres, quum rosam viderat, tum incipere ver arbitrabatur (Cic. Verr. 5, 10, 27).
3. Quum singulas binae ac ternae naves circumsteterant, milites summā vi transcendere in hostium naves contendebant (Caes. B. G. 3, 15, 1).
4. Quum equitatus noster liberius praedandi vastandique causā se in agros eiecerat, Cassivellaunus omnibus viis semitisque essedarios ex silva emittebat et magno cum periculo nostrorum equitum

cum iis confligebat atque hoc metu latius vagari prohibebat (Caes. B. G. 5, 19, 2).

5. Hostes, quum in eum locum, unde erant egressi, reverti coeperant, et ab iis (=Romanis), qui cesserant, et ab iis, qui proximi steterant, circumveniebantur (Caes. B. G. 5, 35, 3).
6. Videsne, ut in proverbio sit ovorum inter se similitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuisse complures, qui gallinas alere permultas quaestūs causā solerent; ii, quum ovum inspexerant, quae id gallinā peperisset, dicere solebant (Cic. Acad. 2, 18, 57).

1109 (§ 1000)

1. Cimon saepe, quum aliquem videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit (Nep. 5, 4, 2).
2. Alcibiades, quum tempus posceret, laboriosus, patiens (fuit) (Nep. 7, 1, 2).
3. Agesilaus et statūrā fuit humili et corpore exiguo et claudus eltero pede. Quae res etiam nonnullam afferebat deformitatem, atque ignōti, faciem ejus quum intuerentur, contemnebant (Nep. 17, 18, 1).
4. Timoleon, quum suas laudes audiret praedicari, nunquam aliud dixit, quam se in ea re maxime diis agere gratias atque habere (Nep. 20, 4, 3).
5. Quum (Caesar=Octavianus) esset in Urbe et propter infinitas suas occupationes minus saepe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quaestionem poeticam ei proponeret (Nep. 25, 20, 2).
6. Elephantum nihil sane trepidabant, donec continenti velut ponte agerentur; primus erat pavor, quum, soluta ab ceteris rate, in altum raperentur (Liv. 21, 28, 10).
7. Erat Philopoemen praecipuae in ducendo agmine locisque capiendis sollertiae atque usus, nec belli tantum temporibus, sed etiam in pace ad id maxime animum exercuerat. Ubi iter quopiam faceret et ad difficilem transitu saltum venisset, contemplatus ab omni parte loci naturam, quum solus iret, secum ipse agitabat animo, quum comites haberet, ab iis quaerebat, si hostis eo loco apparuisset, quid capiendum consilii foret (Liv. 35, 28, 2).
8. Attalum, aequalem sibi et haud dispārem habitu oris et corporis, utique quum procul viseretur, veste regia exornat (Curt. 8, 13, 21).

1110 (§ 1000)

1. Quum in jus duci debitorem vidissent, undique convolabant (Liv. 2, 27, 8).
2. Initium erat rixae, quum discedere populum jussissent tribuni (Liv. 3, 11, 4).

3. Antēnor, Persei praefectus, quum, aliquas alto praeferrī onerarias naves, ex specūlis significatum foret, omnes aut supprimebat aut spoliabat (Liv. 44, 29, 3).
4. Tum Pacuvius: «Date igitur pro malo atque imprōbo bonum senatorem et justum». Primo silentium erat inopiā potioris subiciendi: deinde, quum aliquis quempiam nominasset, multo major extemplo clamor oriebatur (Liv. 23, 3, 9).
5. In veteres quassasque naves, paucis et parvi pretii rebus impositis, quum mersissent eas in alto, multiplīces fuisse merces, ementiebantur (Liv. 25, 3, 11).

1111 (§ 999)

1. Aedes quotienscunque conspicio, fleo (Pl. Capt. 97).
2. Quotiens noxios cruci figimus, celeberrimae eliguntur viae, ubi plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu possint: omnis enim poenā non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum (Quint. Decl. 274=p. 133 Lemaire).
3. Poetae, astrologi ac similibus artibus dediti, quotiens aliquid magni ac supra vulgus hominum moliuntur, secessum quaerere solent (Erasm. 1, 186).
4. Quotiens alloquitur te quispiam, cui debes honorem, compōne te in rectum corporis statum, apēri caput (Erasm. 1, 35).
5. Quotiens aureus ille solis splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti: «Stulte, quid optimam vitae tuae partem gaudes perdere?» (Erasm. 2, 143).
6. Quam peritus ille et privati juris et publici! Quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nihil est, quod doceri velis, quod ille docere non possit; mihi certe, quotiens aliquid abditum quaero, ille thesaurus est (Plin. Ep. 1, 22, 2).
7. *Quotiens necesse est fallere aut falli a suis, Patiare potius ipse, quam facias scelus* (Sen. Phoen. 493).
8. Neque enim, quotiens verbum aliquod est scribendum nobis, totiens ejus verbi litterae sunt cogitatione conquirendae (Cic. De or. 2, 30, 130).
9. *Omnia tunc bona sunt, clausulā quando bona est* (Bell. 101).
10. Voluptas nulla est navitis major, quam quando ex alto procul terram conspiciunt (Plaut. Men. 227).
11. *Haud homo culpandus, quando est in crimine casus* (Anth. 716, 25).

1112 (§ 999. 994)

1. Quotiens aliquid conaberis, te simul et eā, quae paras quibusque pararis ipse, metire: faciet enim te aspērum paenitentia operis infecti (Sen. Ira 3, 7, 2).
2. Spem ac metum examina et, quotiens incerta erunt omnia, tibi fave: crede, quod mavis. Si plures habet sententias metus, nihilominus in hanc partem potius inclina et perturbare te desine (Sen. Ep. 13, 13).

1113 (§ 999)

1. Plerique lacrimas fundunt, ut ostendant, et totiens siccos oculos habent, quotiens spectator defuit (Sen. Tranq. 15, 6).
2. Habet hoc incommōdi paupertas, quod, quotiens ad amicitiam superioris accessit, affert aliquid dubitationis, fide, an utilitibus amet (Quint. Decl. 332=p. 352 Lemaire).
3. Quid faciam animo meo? Quotiens infelicem vidi aliquem et necessarii etiam victus egentem, lacrimas tenere non possum (Quint. Decl. 260=p. 71 Lemaire).
4. Quotienscunque tumultus aliquis exortus est, in me omnium civium diriguntur oculi, meas spectant manus; et adhuc (verum dicendum est) nihil patriā debet mihi: nunquam pugnavi, nisi coactus (Sen. Contr. 1, 8, 6=p. 133, 14).
5. Quando ad inopiam miles mercennarius redactus est, statim ad socios diripiendos se convertere solet (Ex Diodoro 21, 21, 9).
6. Nam canis, quando est percussa lapide, non tam illum appetit, qui sese icit, quam illum eum ipsum lapidem, qui (=quo) ipsa icta est, petit (Pacuvius=Diehl p. 50).

1114 (§ 999)

Massilienses quotiens pestilentia laborabant, unus se ex pauperibus offerebat alendus anno integro publicis et purioribus cibis. Hic postea, ornatus verbis et vestibus sacris, circumducebatur per totam civitatem cum execrationibus, ut in ipsum reciderent mala civitatis; et sic de rupe proiciebatur (Petronius in Nisardi editione, p. 93).

1115 (§ 999)

1. Democritum potius imitemur, quam Heraclitum. Hic enim, quotiens in publicum processerat, flebat, ille ridebat; huic omnia, quae agimus, miseriae, illi ineptiae videbantur (Sen. Tranq. 15, 2).
2. Quotiens inter virum et uxorem aliquid jurgii intercesserat, in sacellum deae Viriplaecae, quod est in Palatio, veniebant et ibi, invicem locuti, quae voluerant, contentione animorum deposita, revertebantur. Dea nomen hoc a placandis viris fertur assecuta (Val. Max. 2, 1, 6).
3. In proeliis cotidianis, quodcumque fors obtulerat, procurrentibus et erumpentibus Alexandrinis, multum proficiebat Caesar (Bell. Alex. 22, 2).

1116 (§§ 999. 1000)

1. Aegrotabat Caecina Paetus, maritus ejus (=Fanniae), filius decessit. Huic illa ita funus paravit, ut ignoraret maritus; quin immo, quotiens, cubiculum ejus intraret, vivere filium atque etiam commodiorem esse, simulabat (Plin. Ep. 3, 16, 4).

2. Equidem, quum abessem, quotienscunque patriā in mentem veniret, haec omnia occurrebant, — colles campique et Tibēris et assuetā oculis regio et hoc caelum, sub quo natus educatusque essem (Liv. 5, 54, 3).
3. Servi e cubicūlo recesserunt: habebat (Corellius Rufus) hoc moris, quotiens intrasset fidelior amicus (Plin. Ep. 1, 12, 7).

**Временные итеративные предложения с союзами
antequam и *priusquam***

1117 (§ 1001)

1. Animal omne, ut vult, ita utitur motu sui corporis membraque, quocunque vult, flectit eāque ante efficit paene, quam cogitat (Cic. Div. 1, 53, 120).
2. Plus dolet, quam necesse est, qui ante dolet, quam necesse est (Sen. Ep. 98, 8).
3. Non est ante edendum, quam fames impērat (Sen. Ep. 123, 2).
4. Rogo: non stultissimum dicas, si quis existimet, lucernae pejus esse, quum exstincta est, quam antequam accenditur? Nos quoque et exstinguimur et accendimur: medio illo tempore aliquid patimur, utrimque vero alta securitas est. In hoc enim, mi Lucili, nisi fallor, erramus, quod mortem iudicamus sequi, quum illā et praecesserit et secutura sit. Quicquid ante nos fuit, mors est (Sen. Ep. 54, 5).
5. Priusquam populus suffragium ineat, in incertum comitorum eventum patres auctores fiunt (Liv. 1, 17, 9.).
6. Ante videmus fulgōrem, quam sonum audiamus, quia oculorum velocior sensus est et multum aures antecedit (Sen. Nat. quaest. 2, 12, 6).
7. *Periculōsum est credere et non credere.*
Ergo exploranda est veritas multum, prius
Quam stultā prave iudicet sentiā (Phaedr. 3, 10, 1, 5, 6).
8. Cito nos omnis voluptas relinquit, quae fluit et transit et, paene antequam veniat, aufertur (Sen. Polyb. 10, 3).
9. Prodest morbum suum nosse et vires ejus, antequam spatientur, opprimere (Sen. Ira 3, 10, 4).
10. Injuriam qui facturus est, jam fecit. Sic latro est, etiam antequam manus inquinet, quia ad occidendum jam armatus est et habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur et aperitur opere nequitia, non incipit (Sen. Ira 1, 3).
11. Qui est, quod pavōnem, quare ansērem gallinā non fugiat, at tanto minorem et ne notum quidem sibi accipitrem? quare pulli felem timeant, canem non timeant? Apparet, illis inesse nocituri scientiam, non experimento collectam: nam, antequam possint experiri, cavent (Sen. Ep. 121, 19).
12. Tempestas minatur, antequam surgat; crepant aedificia, antequam corruant; praenuntiat fumus incendium; subita est ex homine perniciēs et eo diligentius tegitur, quo propius accedit (Sen. Ep. 103, 2).

13. Sagire enim sentire acute est. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur praesagire, id est futura ante sentire (Cic. Div. 1, 31, 65).
14. Ante, quam ad discendum ingressi sumus, obruimur ambitione et foro (Cic. De or. 1, 21, 94).
15. Ineunte adulescentia, quum est maxima imbecillitas consilii, tum id sibi quisque genus aetatis degendae constituit, quod maxime adamavit; itaque ante implicatur aliquo certo genere cursuque vivendi, quam potuit, quod optimum esset, iudicare (Cic. Off. 1, 32, 117).
16. Nostrorum veterum sanctissimorum hominum exempla sum secutus. Illi enim, quod alimenta, patriam, lucem, se denique ipsos dono deorum habebant, ex omnibus aliquid deis sacrabant, magis adeo, ut sese gratos approbarent, quam quod deos hoc arbitrentur indigere. Itaque, quum perceperant fruges, antequam vescerentur, deis libare instituerunt, et, quum agros atque urbes deorum munere possiderent, partem quandam templis sacellisque, ubi eos colerent, dicaverunt; quidam etiam pro cetera corporis bona valetudine crinem deo sacrum pascebant (Censorinus 1, 8—10).
17. Epaminondas, quum in circulum venisset, in quo aut de republica disputaretur aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem sermo esset adductus (Nep. 15, 3, 3).
18. Nemo ante me novus imperator militibus suis, priusquam opera eorum usus esset, gratias agere jure ac merito potuit; me vobis, priusquam provinciam aut castra viderem, obligavit fortuna (Liv. 26, 41, 3).

**ПРИДАТОЧНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ, ИМЕЮЩИЕ СКАЗУЕМОЕ
ВО ВТОРОМ ЛИЦЕ ЕД. Ч. С НЕОПРЕД. ПОДЛЕЖАЩИМ**

Временные предложения

1118 (§ 1002—1003)

1. Difficile est tacere, quum doleas (Cic. Sulla 10, 31).
2. Ita vitā est hominum, quasi quum ludas tessēris (Ter. Ad. 739).
3. Hominum immortalis est infamia: etiam tum vivit, quum esse credas mortuam (Pl. Persa 355).
4. *Quum ames, non sapias, aut, quum sapias, non ames* (Syr. 128).
5. *Quum sis ipse nocens, moritur cur victimā pro te?*
Stultitiā est morte alterius sperare salutem (Dion. Cato 4, 14).
6. Ut acerbum est, pro benefactis quum mali messim metas! (Pl. Epid. 718).
7. Faciem quum aspicias eorum, haud mali videntur; opēra fallunt (Pl. Pseud. 142).

8. Illum tu lauda et imitare, quem non piget mori, quum juvet vivere. Quae est enim virtus, quum eiciaris, exire? (Sen. Ep. 54, 7).
9. Ex omnibus incommōdis nihil tolerabilius exsilio, praesertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudine, — adeo etiam, quum eā urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore (Cic. Fam. 7, 3, 3).
10. Quid utilius est, quam, quum corpore valeas, curare, ut etiam animo valere possis? (Incerti auctoris Consolatio 1, 2).
11. Adolescens quum sis, tum, quum est sanguis intēger, rei tuae quaerendae convēnit operam dare. Demum igitur, quum sis jam senex, tum in otium te collōces; dum potes, ames: id jam lucrum est, quod vivis (Pl. Merc. 550).
12. *Vendere quum possis captivum, occidere noli: Serviet utiliter; sine, pascat durus aretque, Naviget ac mediis hiēmet mercator in undis* (Hor. Ep. 1, 16, 69).
13. Quid tam ridiculum, quam apetere mortem, quum vitam inquietam tibi feceris metu mortis? (Sen. Ep. 24, 23).
14. Mihi placere non solet consequentia reprehendere, quum prima concesseris (Cic. Tusc. 5, 9, 24).
15. Istuc ipsum — non esse, quum fueris, miserrimum puto (Cic. Tusc. 1, 6, 12).
16. Quantum est hominem amicum adhibere, ubi quid geras (Pl. Persa 595).
17. *Mortem ubi contempnas, viceris omnes metūs* (Syr. 398).
18. Curam nobis nostri naturā mandavit, sed huius ubi nimium indulseris, vitium est (Sen. Ep. 116, 3).

1119 (§§ 1002—1003)

1. *Mori est felixis, antequam mortem invoces* (Syr. 347).
2. *Deliberandum est, antequam promiseris* (Syr. append. 39).
3. Curius Dentatus aiebat, malle se esse mortuum, quam vivere: ultimum malorum est e vivorum numero exire, antequam moriaris (Sen. Tranq. 5, 5).
4. Nescire autem, quid, antequam natus sis, fuerit, id est semper esse puerum. Quid enim est aetas hominis, nisi memoriā rerum veterum cum superiorum aetate contextitur? (Cic. Or. 34, 120).
5. Nullae sunt occultiores insidiae, quam eae, quae latent in simulatione officii. Nam eum, qui palam est adversarius, facile cavendo vitare possis; hoc vero occultum malum non modo existit, verum etiam opprimit, antequam prospicere atque explorare potueris (Cic. Verr. 1, 15, 39).
6. Tam diu discendum est, quamdiu nescias; si proverbio credimus, quamdiu vivas (Sen. Ep. 76, 3).
7. Haec, dum incipias, gravia sunt, dumque ignōres; ubi cognōris, facilia (Ter. Haut. 1053).
8. Conversari cum amicis absentibus licet, et quidem quotiens velis, quamdiu velis (Sen. Ep. 55, 9).

1120 (§ 1002—1003)

1. In re mala animo si bono utare, adjūvat (Pl. Capt. 202).
2. Etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obliviscuntur (Tac. Hist. 4, 64).
3. Malo si quid bene facias, beneficium intērit (Pl. Poen. 635).
4. Nec quidquam aliud est philosophiā, si interpretari velis, praeter studium sapientiae (Cic. Off. 2, 2, 5).
5. Quamlibet saepe obligati, si quid unum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est (Plin. Ep. 3, 4, 6).
6. Ut satius est unum aliquid insigniter facere, quam plurima mediocriter, ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid insigniter (Plin. Ep. 9, 29, 1).
7. Id, quod excellentes animos et humana contemnentis facit, cernitur in duobus, si et solum id, quod honestum sit, bonum iudices, et ab omni animi perturbatione liber sis (Cic. Off. 1, 20, 67).
8. «Vitā», inquit Cato, «humanā prope uti ferrum est. Si exerceas, coneritur; si non exerceas, tamen robigo interficit. Item homines exercendo videmus contēri; si nihil exerceas, inertia atque torpēdo plus detrimenti facit, quam exercitio» (Gell. 11, 2, 6).
9. Quibus igitur rebus amicitia violatur? Nempe his maxime duabus, si socios meos pro hostibus habeas, si cum hostibus te conjungas (Liv. 34, 32, 15).
10. Nec vero corpori solum subveniendum est, sed menti atque animo multo magis: nam haec quoque, nisi, tanquam lumini, oleum instilles, extinguuntur senectute (Cic. Sen. 11, 36).
11. Qui est illud, quod nimium dicimus, nisi id, quod justos fines excedit? Quos nisi cognitos habeas, nec qui nimium, nec quid parum sit, poteris discernere (G. Hermannus, Opuscula, v. 3, p. 98).
12. Duo genera sunt voluptatum. Corporales morbus inhībet, non tamen tollit; immo, si verum aestimes, incitat: magis juvat bibere sitientem, gratior est esurienti cibus. Quicquid ex abstinentia contigit, avidius excipitur. Illas vero animi voluptates, quae majores certioresque sunt, nemo medicus aegro negat (Sen. Ep. 78, 22).
13. Senectus plena est voluptatis, si illā scias uti (Sen. Ep. 12, 4).
14. Si velis vitiis exui, longe a vitiorum exemplis recedendum est (Sen. Ep. 104, 21).
15. Cato, interrogatus, quis esset certissimus quaestus, respondit: «Si bene pascas», — qui proximus: «Si sat bene» (Plin. N. H. 18, 5, (6), 29).
16. Vitā, si uti scias, longa est (Sen. Brev. 2, 1).

17. Quotusquisque tam patiens, ut velit discere, quod in usu non sit habiturus? Adde, quod difficile est tenēre, quae acceperis, nisi exerceas (Plin. Ep. 8, 14, 3).
18. Saepe honestas rerum causas, ni iudicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur (Tac. Hist. 1, 83, 16).
19. Gaudet, quisquis provocatur ad doctrinam suam in medium proferendam, quia nemo vult latere, quod didicit. Contra, magna amaritudinis est, si coram multis aliquem interrōges, quod non optimā scientiā quaesivit (Macro. 7, 2, 4—5).
20. Supervacuum est dolere, si nihil dolendo proficias (Sen. Ep. 99, 6).
21. Si quid bene facias, levior plumā est gratiā; si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt (Pl. Poen. 812).
22. Quum grave est vere accusari in amicitia, tum, etiam si falso accusēris, non est neglegendum (Cic. Mur. 3, 7).
23. Nec enim unquam sum assensus veteri illi laudatoque proverbio, quod monet matūre fieri senem, si diu venis senem esse (Cic. Sen. 10, 32).
24. Nullā est excusatio peccāti, si amici causā peccaveris: nam, quum concliātrix amicitiae virtutis opinio fuerit, difficile est, amicitiam manere, si a virtute defeceris (Cic. Lael. 11, 37).
25. Si cui mutuū quid dederis, fit pro proprio perditum: quum repētas, inimicum amicum beneficio invenias tuo (Pl. Trin. 1051).
26. Tenue est mendacium: perlūcet, si diligenter inspexeris (Sen. Ep. 79, 18).
27. Cicero sic in «Consolatione»: «Non nasci», inquit, «longe optimum nec in hos scopulos incidere vitae; proximum autem, si natus sis, quam primum mori et, tanquam ex incendio, effugere violentiam Fortunae» (Lactant. Inst. 3, 19=p. 152 Gersdorf).

1121 (§ 1002—1003)

1. *Pars benefici(i) est, quod petitur si belle neget* (Syr. 508).
2. *Si bene quid facias, facias cito: nam cito factum Gratum erit; ingratum gratiā tardā facit* (Auson. Epigr. 83).
3. *Si quid agas, prudenter agas et respice finem* (Anonymus = Hb. 254).
4. *Si vitare velis acerbā quaedam
Et tristes animi cavere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem:
Gaudebis minus et minus dolebis* (Mart. 12, 34, 8).
5. *Tanto major famae sitis est, quam
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Praemia si tollas?* (Juv. 10, 140).
6. *Nihil prodest, bene te didicisse, facere si cesses bene* (Syri appendix 9).

Относительные предложения

1122 (§§ 1002—1003)

1. Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet (Pl. Trin. 638).
2. Insuperatā accidunt magis saepe, quam quae speres (Pl. Most. 197).
3. Rerum, quas assēqui cupias, praesumptio ipsa jucunda est (Plin. Ep. 4, 15, 11).
4. Nemo eorum, qui illam (=mortem) accūsant, expertus est. Intērim temeritas est damnare, quod nescias (Sen. Ep. 91, 21).
5. Quam saepe forte temere eveniunt, quae non audeas optare! (Ter. Ph. 757).
6. Opinari, te scire, quod nescias, non est sapientis, sed temerarii potius ac stulti (Lactantius, Inst. 3, 4=p. 117 Gersdorf).
7. Nihil turpius, quam reprehendere, quod non intellegas (Erasm. 2, 289).
8. Sic cum inferiore vivas, quemadmōdum tecum superiorem velis vivere (Sen. Ep. 47, 11).
9. Aliud est poetarum more verba fundere, aliud eā, quae dicas, ratione et arte distinguere (Cic. Fin. 4, 1, 10).
10. Vidit canem nigrum, sane non quem velis tibi in tēbris occurrere (Sen. Apocol. 13).
11. Novi ego amantes: animum advertunt graviter, quae non censeas (Ter. Heaut. 570).
12. Difficilius est temperare felicitati, quā te non putes diu usurum (Tac. Hist. 2, 47, 6).
13. Principātus divi Nervae et imperium Trajāni rarā temporum felicitate (est), ubi sentire, quae velis, et, quae sentias, dicere licet (Tac. Hist. 1, 1, 19).
14. Animus noster, quaecunque fiunt, debuisse fieri putet nec velit objurgare naturam. Optimum est pati, quod emendare non possis (Sen. Ep. 107, 9).
15. Naturā tenacissimi sumus eorum, quae rudibus animis percepimus, ut sapor, quo novā imbuas, durat, nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui potest (Quint. 1, 1, 5).
16. Apud Athenodōrum invēni: «Tunc, scito, esse te omnibus cupiditatibus solūtum, quum eo perveneris, ut nihil deum roges, nisi quod rogare possis palam». Nunc enim quantā dementiā est hominum! Turpissima vota dis insurrant: si quis admoverit aurem, conticescent, et, quod scire hominem nolunt, deo narrant (Sen. Ep. 10, 5).
17. Unum hoc scito: nimio celerius veniet, quod noles, quam illud quod cupide petas (Pl. Most. 72 Leo).
18. Longe valentior amor ad obtinendum, quod velis, quam timor. Nam timor abit, si recēdas, manet amor, ac, sicut ille in odium, hic in reverentiam vertitur (Plin. Ep. 8, 24, 6).
19. Quod agas, id agas (Pl. Most. 1100).

20. Mare, quod des, devorat nec datis unquam abundat (Pl. Truc. 568).
21. Quid ad rem pertinet, quam diu vites, quod evitare non possis? (Sen. Ep. 93, 12).
22. Occursus, mehercules, ipse sapientium juvat, et est aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias (Sen. Ep. 94, 40).
23. *Et illi peccant, quos minime putes* (Phaedr. 3, 10, 51).
24. An quicquam stultius, quam, quos singulos, sicut barbāros, contemnas, eos aliquid putare esse universos? (Cic. Tusc. 5, 36, 104).
25. Sic naturā comprobatum est, ut eum, quem laudes, etiam ames; porro, quem ames, etiam laudari ab illo velis (Apul. Flor. 1, 9).
26. Nocet diu pugnare in iis, quae obtinere non possis: nam, ubi vinci necesse est, expedit cedere (Quint. 6, 4, 16).
27. Quod cavere possis, stultum admittere est (Ter. Eun. 761).
28. Est animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere (Cic. Fam. 2, 6, 2).
29. Novi ingenium mulierum: nolunt, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro (Ter. Eun. 812).
30. Vetus est enim: «Ubi non sis, qui fueris, non esse, cur velis vivere» (Cic. Fam. 7, 3, 4).

1123

1. *Heu, quam miserum est ab eo laedi, de quo non possis queri!* (Syr. 239).
2. *Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est* (Ov. Her. 5, 7).
3. *Casus ubique valet. Semper tibi pendeat hamus: Quo minime credas gurgite, piscis erit* (Ov. A. A. 3, 425).
4. *Suave, mari magno turbantibus aequora ventis, E terra magnum alterius spectare laborem, — Non quia vexari quemquam est jucunda voluptas, Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est* (Lucr. 2, 1).
5. *Fraus est accipere, quod non possis reddere* (Syr. 197).
6. *Quam miserum est cogi opprimere, quem salvum velis!* (Syr. 562).
7. *Nulli tu imponas, ipse quod ferre haud queas!* (Syri appendix 218).
8. *Nullus est tam tutus quaestus, quam, quod habeas, parcere* (Syr. 418).
9. *Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri* (Syr. 421).
10. *Quod timeas, citius, quam quod speres, evenit* (Syr. 550).
11. *Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui* (Syr. 348).
12. *Non tutum est, quod ames, laudare sodali* (Ov. A. A. 1, 741).
13. *Carmina Paulus emit; recitat sua carmina Paulus. Nam, quod emas, possis dicere jure tuum* (Mart. 2, 20).
14. *Occidi est pulchrum, ignominiōse ubi servias* (Syr. 480).

1124 (§§ 1002—1003)

1. *Proprium humani ingenii est odisse, quem laeseris* (Tac. Agr. 42, 14).
2. *Sed est difficile, quod cum spe magna sis ingressus, id non exsequi usque ad extremum* (Cic. Rab. Post. 2, 5).
3. *Ne illa quidem promissa servanda sunt, quae non sunt iis ipsis utilia, quibus illa promiseris* (Cic. Off. 3, 25, 94).
4. *Illud Hesiodium laudatur a doctis, quod eadem mensurā reddere jubet, qua acceperis, aut etiam cumulatione, si possis* (Cic. Brut. 4, 15).
5. *Heu, quam miserum est discere servire, ubi sis doctus dominari!* (Syr. 213 Ribbeck).
6. *Non est acerbum carere eo, quod cupere desieris* (Sen. Ep. 78, 11).
7. *Sunt quaedam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis: est enim ulciscendi et puniendi modus* (Cic. Off. 1, 11, 33).
8. *Homines imperiti facilius, quod stulte dixeris, reprehendere, quam, quod sapienter tacueris, laudare possunt* (Cic. De or. 2, 74, 301).
9. *Ne pudeat, quae nescieris, te velle doceri: Scire aliquid laus est; culpa est nil discere velle* (Dion. Cato 4, 29).
10. *Difficile est tenere, quae acceperis, nisi exerceas* (Plin. Ep. 8, 14, 3).
11. *Nihil est turpius, quam cum eo bellum gerere, quocum familiariter vixeris* (Cic. Lael. 21, 77).
12. *Quaecumque circumspexeris, hostilia omnia atque infesta* (Q. Fabius apud Liv. 28, 42, 7).

ОТГЛАГОЛЬНЫЕ ИМЕНА

Неопределенное наклонение

1125 (1007a)

1. *Nocere facile est, prodesse difficile* (Quint. 8, 5, 6).
2. *Hujus orationis difficilium est exitum, quam principium, invenire* (Cic. Pomp. 1, 3).
3. *Aliud est non concupiscere pecuniam, aliud uti pecuniā scire* (Sen. Ep. 94, 23).
4. *Non enim tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire* (Cic. Brut. 37, 140).
5. *Quam huic (=Dionysio) erat miserum carere consuetudine amicorum, homini praesertim docto a puero et artibus ingenuis erudito!* (Cic. Tusc. 5, 22, 63).
6. *Si egregium est hostem abicere, non minus tamen laudabile infelicis scire misereri* (Val. Max. 5, 1, 8).

7. Uni gubernatori, uni medico, si digni modo sunt iis artibus, rectius est — alteri navem committere, aegrum alteri, quam multis (Cic. Rep. 1, 40, 62).
8. Errare humanum est (Hb. p. 36).
9. Alienum est a justitia detrahere quid de aliquo, quod sibi assumat (Cic. Fin. 3, 31, 70).
10. Molestum est carere assuetis voluptatibus, abstinere cibo, sitire, esurire (Sen. Ep. 78, 11).
11. Inter feras satius est aetatem degere, quam in hac tanta immanitate versari (Cic. Amer. 52, 150).
12. Hos omnes amicos habere operosum est, satis est inimicos non habere (Sen. Ep. 14, 7).
13. Neque enim minus laudis est aliquando bene fugere, quam fortiter pugnare (Erasm. 1, 44).
14. Millies perire est melius, quam in sua civitate sine armatorum praesidio non posse vivere (Cic. Phil. 2, 44, 112).
15. Mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romae esse miserrimum sit (Cic. Fam. 6, 1, 1).
16. Quid est in vita miserius, quam mori? Quid in morte, quam non posse sepeliri? (Sen. Contr. 8, 4, =p. 384, 14).
17. Satis est homines imprudentiam lapsos non erigere, urgere vero jacentes aut praecipitantes impellere certe est inhumanum (Cic. Rab. Post. 1, 2).
18. Pudore et liberalitate liberos retinere satius esse credo, quam metu (Ter. Ad. 57).
19. Id injustissimum ipsum est, — justitiae mercedem quaerere (Cic. Leg. 1, 18, 49).
20. Utilius erubescere, quam pallescere (Cato, Sent. 19 Jordan).
21. Turpe est adulescenti vinci a sene (Sen. Contr. 10, 2 (31), 6 =p. 478, 20).
22. Ira abstinendum est, sive par est, qui lacessendus est, sive superior, sive inferior. Cum pare contendere anceps est, cum superiore furiosum, cum inferiore sordidum (Sen. Ira 2, 34, 1).
23. Multo se ipsum, quam hostem, superare operosius est (Val. Max. 4, 1, 2).
24. *Stultum est vicinum velle ulcisci incendio* (Syr. 659).
25. *Quae fuit durum pati, meminisse dulce est* (Sen. H. F. 656).
26. Quid est gloriosius, quam iram amicitiam mutare? (Sen. Ira 2, 34, 4).
27. Crudelius est, quam mori, semper mortem timere (Sen. Contr. Exc. 3, 5 =p. 252, 9).
28. Facilius est quaedam vincere, quam tueri (Curt. 4, 11, 9).
29. *Sibi non cavere et aliis consilium dare stultum est* (Phaedr. 1, 9, 1).
30. Succumbere doloribus eosque humili animo imbecilloque ferre miserum est (Cic. Fin. 1, 15, 49).
31. *Dulce et decorum est pro patria mori* (Hor. Od. 3, 2, 13).

1126 (§ 1007a)

1. Est ars difficilis recte rempublicam regere (Cic. Att. 7, 25).
2. Nihil est nec miserius nec stultius, quam praetimore. Quae ista dementia est malum suum antecedere? (Sen. Ep. 98, 7).
3. *Nescire quaedam magna pars sapientiae est* (H. Grotius = Hb. 157).
4. *Una salus victis — nullam sperare salutem* (V. Aen. 2, 354).
5. Tempus abire tibi est (Hor. Ep. 2, 2, 215).
6. Quae dementia est supervacua discere in tanta temporis egestate? (Sen. Ep. 48, 12).
7. *Juvenile vitium est regere non posse impetum* (Sen. Tro. 250).
8. Causa multis moriendi fuit morbum suum nosse (Sen. Brev. 18, 6).
9. *Nocere posse et nolle laus amplissima est* (Syr. 434).
10. Imperare sibi maximum imperium est (Sen. Ep. 113, 30).
11. *Fallere credentem non est operosa puellam Gloriam* (Ov. Her. 2, 63).
12. *Amare juveni fructus est, crimen seni* (Syr. 29).
13. Vacare culpa magnum est solacium (Cic. Fam. 7, 3, 4).
14. Ita tum mos erat — in adversis vultum secundae fortunae gerere, moderari animo in secundis (Liv. 42, 62, 11).
15. *Omnia mors poscit. Lex est, non poena, perire; Hic aliquo mundus tempore nullus erit* (Anth. 232, 7).
16. Stultitia est timore mortis mori (Sen. Ep. 70, 8).
17. Idem velle atque idem nolle — ea demum firma amicitia est (Sall. Cat. 20).
18. *Est quaedam flere voluptas* (Ov. Tr. 4, 3, 37).
19. Non modo apud majores nostros, sed etiam nuper erat summa laus consularium — vigilare, semper aliquid pro republica aut cogitare aut facere aut dicere (Cic. Phil. 8, 10, 30).
20. Senatus est officium — consilio civitatem juvare (Ad Herenn. 4, 35, 47).
21. *Pecuniam in loco neglegere maximum interdum est lucrum* (Ter. Ad. 216).
22. *Credere nil vitium est; vitium est quoque credere cuncta* (Bind. 604).

1127 (§§ 1007a)

1. Sicut in vita nunquam errare felix est, ita errorem quam primum emendare — sapientis (Calp. Flacc. Decl. 18 =p. 556 Lemaire).
2. In tranquillo tempestatem adversam optare dementis est (Cic. Off. 1, 24, 83).
3. Inter hostes discordiarum serere causas sapientis est ducis (Veget. 3, 10 =p. 91, 1).
4. Sapientis est opinionem a perspicuitate sejungere (Cic. Acad. 2, 14, 45).
5. *Pauperis est numerare pecus* (Sen. Ep. 33, 4 =Ov. Met. 13, 824).
6. Magni animi est injurias despiciere (Sen. Ira 2, 32, 3).

7. *Judicis est semper in causis verum sequi* (Cic. Off. 2, 14, 51).
8. *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere* (Suet. Tib. 32).
9. *Nonne matronae est administrare rem domesticam, erudire liberos?* (Erasm. 1, 271).
10. *Non minus est imperatoris consilio superare, quam gladio* (Caes. B. C. 1, 72, 2).
11. *Modum imponere secundis rebus nec nimis credere serenitati praesentis fortunae — prudentis hominis et merito felicitis est* (Liv. 42, 62, 4).
12. *Non sentire mala sua non est hominis, et non ferre non est viri* (Sen. Polyb. 17, 2).
13. *Populi grati est praemiis afficere bene meritos de republica cives* (Cic. Mil. 30, 82).
14. *Est boni consulis non solum videre, quid agatur, verum etiam providere, quid futurum sit* (Cic. Mur. 2, 4).
15. *Fuit moris antiqui eos, qui vel singulorum laudes vel urbium scripserant, aut honoribus aut pecunia ornare* (Plin. Ep. 3, 21, 3).
16. *Virtutis est domare, quae cuncti pavent* (Sen. H. F. 434).

1128 (§ 1007b)

1. *Labori incumbere oportet, ubi effectus promittitur: stulta cura est, quae spem non habet* (Quint. Decl. 6, 19 = p. 151 Lemaire).
2. *Eripere telum, non dare irato decet* (Syr. 181).
3. *Marito adultorum uxoris suae occidere permittitur. Et praecipitur, ut is maritus uxorem sine mora dimittat* (Digesta 48, 5, 25).
4. *Poetis furere concessum est* (Plin. Ep. 7, 4, 10).
5. *Per autumnum neque sine veste neque sine calceamentis prodire oportet, praecipue diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri* (Cels. 1, 3 = p. 21, 23).
6. *Tacere multis discitur vitae malis* (Sen. Thy. 319).
7. *Mulier, cupido quod dicit amanti, In vento et rapida scribere oportet aqua* (Catull. 70, 3).
8. *Forsan et haec olim meminisse juvabit* (V. Aen. 1, 203).
9. *Accipere, quam facere, praestat injuriam* (Cic. Tusc. 5, 19, 56).
10. *Ingemescere nonnunquam viro concessum est, idque raro, ejulatus ne mulieri quidem* (Cic. Tusc. 2, 23, 55).
11. *Est miseris quaedam miseris spectare voluptas: Nam socios durae sortis habere juvat* (Bell. p. 36).
12. *Praestat nemini imperare, quam alicui servire* (Brutus apud Quint. 9, 3, 95).

1129 (§ 1007c)

1. *Locupletem illum (=Fabricium) faciebat non multa possidere. sed modicam desiderare* (Val. Max. 4, 3, 6).
2. *Nihil magis aegris prodest, quam ab eo curari, a quo volunt* (Sen. Contr. 4, 5 = p. 266, 23).

3. *Festinare nocet, nocet et cunctatio saepe: Tempore quaeque suo qui facit, ille sapit* (Riley 124).

1130 (§ 1006)

1. *Beneficium accipere libertatem est vendere* (Syr. 58).
2. *Non progredi est regredi* (Riley 283).
3. *Loquor de docto homine et erudito, cui vivere est cogitare* (Cic. Tusc. 5, 38, 111).
4. *Mediocriter nosse aliqua non nosse est* (Varro Sent. 27).
5. *Istuc est sapere, — non, quod ante pedes modo est, videre, sed etiam illa, quae futura sunt, prospicere* (Ter. Ad. 386).
6. *Ante senectutem curavi, ut bene viverem, in senectute, ut bene moriar; bene autem mori est libenter mori* (Sen. Ep. 61, 2).
7. *Effugere cupiditatem regnum est vincere* (Syr. 178).

1131 (§§ 1006, 1007)

1. *Virtus est vitium fugere, et sapientiam primam Stultitiam caruisse* (Hor. Ep. 1, 1, 41).
2. *Ingenuas didicisse fideliter artes Emollit mores nec sinit esse feros* (Ov. Pont. 2, 9, 47).
3. *Multis parasse divitias non finis miseriarum fuit, sed mutatio. Nec noc miror. Non est enim in rebus vitium, sed in ipso animo. Illud, quod paupertatem nobis gravem fecerat, et divitias graves fecit* (Sen. Ep. 17, 11).
4. *Serpentes igitur potui taurosque feroces. Unum non potui perdomuisse virum* (Ov. Her. 12, 163).
5. *Non jucunda res est aqua et polenta aut frustum hordeacei panis; sed summa voluptas est posse capere etiam ex his voluptatem et ad id se deduxisse, quod eripere nulla fortunae iniquitas possit* (Sen. Ep. 18, 10).
6. *Prima illa et maxima peccantium est poena — peccasse* (Sen. Ep. 97, 14).
7. *Magna conscientia est — felicitatem meruisse* (Quint. Decl. 9, 17 = p. 218 Lemaire).
8. *Multum posse ad salutem alterius — honori multis, parum potuisse ad exitium — probro nemini unquam fuit* (Cic. fragm. = p. 4, v. p. 931, 9 Orelli).
9. *Principibus placuisse viris non ultima laus est* (Hor. Ep. 1, 17, 35).
10. *Turpe ducet cedere pari, pulchrum superasse majores* (Quint. 1, 2, 22).
11. *Dixisse, non tacuisse interdum paenitet* (Syri app. 163).
12. *Habebitur aliquando ebrietati honor et plurimum meri cepisse virtus erit* (Sen. Benef. 1, 10, 2).
13. *Aequae virtutis est et bona patriae auxisse et mala in se transferre voluisse* (Val. Max. 1, 5, 2).
14. *Recte facti fecisse merces est* (Sen. Ep. 81, 19).
15. *Non tam portas intrare patentes,*

Quam fregisse iuvat (Lucan. 2, 443).

16. Unde illā potuit, quae docebat alios, ipse didicisse? (Cic. Div. 2, 23, 51).
17. *Plausibus ex ipsis populi laetoque favore Ingenium quodvis incaluisse potest* (Ov. Pont. 3, 4, 29).
18. Non discere debemus ista, sed didicisse (Sen. Ep. 88, 2).

1132 (§ 1008)

1. Est boni viri non solum ab aliquo prolatas criminationes repellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciōsum (Cic. Lael. 18, 65).
2. *Gratis paenitet esse probum* (Ov. Pont. 2, 3, 13).
3. Satius est publicos mores et humana vitia placide accipere, nec in risum nec in lacrimas excidentem (Sen. Tranq. 15, 5).
4. Est aliud iracundum esse, aliud iratum (Cic. Tusc. 4, 12, 27).
5. Frugi hominem dici non multum habet laudis in rege; fortem, justum, severum, gravem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem — hae sunt regiae laudes (Cic. Dej. 9, 26).
6. Maximum est in amicitia parem esse inferiori (Cic. Lael. 19, 69).
7. Non dat naturā virtutem: ars est bonum fieri (Sen. Ep. 90, 44).
8. Primā sequentem honestum est in secundis tertiisque consistere. Nam in poetis non Homero soli locus, est, aut Archilōcho, aut Sophōcli, aut Pindāro, sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos (Cic. Or. 1, 4).
9. Eā enim demum verā felicitas — felicitate dignum videri (Plin. Pan. 74, 1).
10. Nec enim bonitas est — pessimis esse meliorem (Sen. Ep. 79, 11).
11. Pars magnā bonitatis est — velle fieri bonum (Sen. Ep. 34, 3).
12. *Est aliquid nupsisse Jovi, Jovis esse sororem* (Ov. Fast. 6, 27).
13. Eumēnes satius duxit perire, bene meritis referentem gratiam, quam ingrātum vivere (Nep. 18, 6, 5).
14. Saepe ne utile quidem est scire, quid futurum sit; miserum est enim nihil proficientem angi (Cic. N. D. 3, 6, 14).
15. Magnā laus et admirabilis videri solet tulisse casus sapienter adversos, non fractum esse fortunā, retinuisse in rebus aspēris dignitatem (Cic. De or. 2, 85, 346).
16. Contentum suis rebus esse maximae sunt certissimaeque divitiae (Cic. Parad. 6, 3, 51).
17. *Est aliquid, fatovē suo ferrovē cadentem, In solida moriens ponere corpus humo, Et mandare suis aliquā aut sperare sepulchra, Et non aequoreis piscibus esse cibum* (Ov. Tr. 1, 2, 53).
18. *Est aliquid patriis vicinum finibus esse* (Ov. Pont. 2, 7, 65).
19. Bona continentiae pars est — ex animo continentem esse velle (Erasm. 1, 212).
20. Non fortunae, sed hominibus esse amicum decet (Nep. Att. 9).

1133 (§ 1009)

1. Etiam summi gubernatores in magnis tempestatibus a vectoribus admoneri solent (Cic. Phil. 7, 9, 27).
2. A. Soletne mulier decimo mense parere? — B. Pol, nono quoque, etiam septimo atque octavo (Staius Caecilius apud Gell. 3, 16, 4=Diehl p. 62).
3. *Nec mortem effugere quisquam, nec amorem potest* (Syr. 470).
4. Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum (Jul. Capitolinus in vita Antonini Pii, c. 10, 4).
5. Nihil fieri potest sine causa (Cic. Div. 2, 28, 61).
6. Quae amicitia potest esse inter ingratos? (Cic. Planc. 33, 80).
7. Moveri nequibant prae lassitudine ac vulneribus (Liv. 21, 56, 9).
8. *«Tangere enim et tangi, nisi corpus, nulla potest res»*, ut ait Lucretius (Sen. Ep. 106, 8).
9. Impröbus est homo, qui beneficium scit accipere et reddere nescit (Pl. Persa 762).
10. *Id gerere bellum cupitis, in quo est optimum Vinci* (Sen. Phoen. 491).
11. Sulla primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari (Cic. Leg. 2, 22, 57).
12. Philosophari nunquam didici neque scio (Pl. Merc. 147).
13. Alexander ab Apelle potissimum pingi et a Lysippo fingi volebat, quod, illorum artem quum ipsis, tum etiam sibi gloriae fore, putabat (Cic. Fam. 5, 12, 7).
14. Omnes beatam vitam vivere volunt; qui beatam vitam vivere volet, philosophetur, oportet (Cic. fragm. IV, 1=p. 282 Klotz).
15. Caeca invidia est nec quicquam aliud scit, quam detrectare virtutes (Liv. 38, 49, 5).
16. *Non metuit mortem, qui scit contemnere vitam* (Dion. Cato 3, 25).

1134 (§ 1010)

1. Felix, qui, aliorum malis edoctus, ipse mala vitare, a malis et dolore vacuus esse didicit! (Jacobs, Lat. Elementarbuch VI, p. 130).
2. Aut dives opto vivere, aut pauper mori (Sen. Ep. 115, 14).
3. Beati omnes esse volumus (Cic. fragm. IV, 1=p. 282 Klotz).
4. Virtute non tam multi praediti esse, quam videri volunt (Cic. Lael. 26, 98).

1135 (§§ 1013—1015)

1. *Ingratus unus omnibus miseris nocet. Malignos fieri maxime ingrati docent* (Syr. 274, 343).
2. Ferre laborem, contemnere vulnus consuetudo docet (Cic. Tusc. 2, 16, 38).
3. Pueros matres et magistri castigare etiam solent, nec verbis solum, sed etiam verberibus plorare cogunt (Cic. Tusc. 3, 27, 64).

4. Senator post sexagesimum et quintum annum in curiam venire non cogitur (Sen. Contr. 1, 8=p. 132, 15).
5. Res ipsa cogit vastam incendiis ruinisque relinquere urbem et Vejos migrare (Liv. 5, 53, 1).

ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO

Acc. cum infinitivo при *verba sentiendi*

1136 (§ 1025)

1. Galli turrim constitui procul viderunt (Caes. B. G. 2, 30, 3).
2. Bestias hominum gratiā generatas esse videmus (Cic. N. D. 2, 63, 158).
3. *Victorem a victo superari saepe videmus* (Dion. Cato 2, 10).
4. Servos, bene de republica meritos, persaepe libertate, id est civitate publica donari, videmus (Cic. Balb. 9, 24).
5. *De nihilo fieri nil posse, videmus* (Lucr. 2, 287).
6. *Nonne vides, etiam guttas, in saxa cadentes, Umoris, longo in spatio, pertundere saxa* (Lucr. 4, 1278).
7. Libertatem non solum ab hominibus, verum etiam a bestiis expeti atque omnibus rebus anteponi videtis (Cic. Agr. 2, 4, 9).
8. Multos videmus homines optimos et innocentissimos in vita nunquam respirare a molestiis, sed perpetuam quadam calamitatum serie usque ad extremum spiritum premi (Mureti Or. 3=v. 2, p. 27).
9. *Curando fieri quaedam majora videmus*
Vulnera, quae melius non tetigisse fuit (Ov. Pont. 3, 7, 25).
10. Semper statui, neminem sapientiae laudem et eloquentiae sine summo studio et labore et doctrina consequi posse (Cic. De or. 2, 89, 363).
11. Commoda, quibus utimur, lucemque, quam fruimur, spiritumque, quem ducimus, a Jove nobis dari atque impertiri, videmus (Cic. Amer. 45, 131).
12. Audio, Valerium Martialem decessisse, et moleste fero (Plin. Ep. 3, 21, 1).
13. Urbem Syracusas maximam esse Graecarum urbium pulcherrimamque, saepe audistis. Est, iudices, ita, ut dicitur (Cic. Verr. 4, 52, 117).
14. Non patrem tuum videras, non patruum, non avum, proavum, atavum audieras consules fuisse? (Cic. Cael. 14, 33).
15. Saepe audivi, poetam bonum neminem sine inflammatione animorum existere posse et sine quodam afflatu quasi furoris (Cic. De or. 2, 46, 194).
16. Pompejos, celebrem Campaniae urbem, consedissee terrae motu, audivimus. Nonis Februariis hic fuit motus, Regulo et Verginio consulibus (Sen. Nat. quaest. 6, 1, 1).
17. Quum omnibus horis, aliquid atrociter fieri, videmus aut audimus, etiam qui naturam mitissimi sumus, assiduitate molestiarum sen-

sum omnem humanitatis ex animis amittimus (Cic. Amer. 53, 154).

18. Sentiebam, me senem fieri (Sen. Contr. p. 220, 23).
19. Jovem unum omnium deorum et hominum regem esse, omnes docti indoctique pariter consentiunt (Cic. Rep. 1, 36, 56).
20. Sensi ego in optimo filio, tu in expectatis ad amplissimam dignitatem fratribus, Scipio, mortem omni aetati esse communem (Cic. Sen. 19, 68).
21. Epicurum ego arbitror unum vidisse verum maximisque erroribus animos hominum liberavisse et omnia tradidisse, quae pertinent ad bene beateque vivendum. Sed existimo, te minus ab eo delectari, quod istam Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit (Cic. Fin. 1, 5, 14).
22. Ego ne utilem quidem arbitror esse nobis futurarum rerum scientiam (Cic. Div. 2, 9, 22).
23. Ego antiquas Lacedaemoniis leges tyrannos ademisse arbitror (Liv. 39, 37, 6).
24. Id arbitror in vita esse utile: ne quid nimis (Ter. Andr. 60).
25. Si vultis nihil timere, cogitate, omnia esse timenda (Sen. Nat. quaest. 6, 2, 3).
26. Cogita, illa, quae nobis inferos faciunt terribiles, fabulam esse, nullas imminere mortuis tenebras, nec carcerem, nec flumina igne flagrantia, nec oblivionis amnem, nec tribunalia et reos, et in illa libertate tam laxam ullos iterum tyrannos (Sen. Marc. 19, 4).
27. Quo sis, Africanae, alacrior ad tutandam rempublicam, sic habeto, omnibus, qui patriam conservarint, adjuverint, auxerint, certum esse in caelo definitum locum, ubi beati aevo sempiterno fruuntur (Cic. Rep. 6, 13).
28. Ab terra ad lunam, Pythagoras putavit, esse stadiorum circiter centum viginti sex milia (Censorin. 13, 3).
29. Corrumperet mores in scholis, putant (Quint. 1, 2, 4).
30. Antonius mortem naturae poenam putat esse, iracundiae (poenam)— tormenta atque cruciatum (Cic. Phil. 11, 1, 3).
31. Non est, quod putes, omnibus divitias convenire: nihil enim nocentius novitio divite est (Sen. Contr. 2, 1 (9), 28=p. 167, 21).
32. *Ita amicum habeas, posse ut facile fieri, hunc inimicum putes* (Syr. 276).
33. *Quisquis amat cervam, cervam putat esse Minervam;*
Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam (B. 2851).
34. Stultus es plane, quae illum tibi aeternum putes fore amicum et benevolentem (Pl. Most. 195).
35. Deos esse tui similes putas? (Pl. Amph. 284).
36. Lapides plueret et fulmina jaci de caelo et insuetos fetus animalia edere, vos portenta esse putatis (Liv. 28, 27, 16).
37. Vulgus existimat, mortuorum animas circa tumulos et corporum suorum reliquias oberrare (Lactantius, Inst. 2, 2=p. 63 Gersdorf).
38. Subsidium bellissimum existimo esse senectuti otium (Cic. De or. 1, 60, 255).

39. Socrātes existimabat, deos immortales hominum piorum cultu et muneribus magnopere delectari (Lambinus in commentario ad Hor. Od. 3, 23, 18).
40. Existimo, sapientiam sine eloquentia parum prodesse civitatibus, eloquentiam vero sine sapientia nimium obesse plerumque, prodesse nunquam (Cic. De inv. 1, 1, 1).
41. Amorem, Caecilius, deum qui non summum putet, aut stultum aut rerum esse imperitum, existimat (Cic. Tusc. 4, 32, 68).
42. Errat, si quis existimat, facilem rem esse donare: plurimum ista res habet difficultatis, si modo consilio tribuitur, non casu et impetu spargitur (Sen. Vita 24, 1).
43. Ideo ego adulescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis, quae in usu habemus, aut audiunt, aut vident (Petron. 1).
44. Neratius Priscus tres facere existimat collegium (Digesta 50, 16, 85).
45. Stoici censent, sapientes sapientibus etiam ignotis esse amicos (Cic. N. D. 1, 44, 121).
46. Nullā, si illi (=Pythagorae) credas, animā intērit, ne cessat quidem, nisi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Haec quum exposuisset Sotion et implesset argumentis suis: «Non credis», inquit, «animas in alia corpora atque alia describi, et migrationem esse, quod dicimus mortem? Non credis, in his pecudibus ferisve aut aquā mersis illum quondam hominis animam morari? Non credis, nihil perire in hoc mundo, sed mutare regionem?» (Sen. Ep. 108, 19—20).
47. *Ego esse miserum credo, cui placet nemo* (Mart. 5, 28, 9).
48. *Insanus omnis furere credit ceteros* (Syrus in Nisardi editione, p. 783).
49. Et errat longe, meā quidem sententiā, qui imperium credat gravius esse aut stabilius, vi quod fit, quam illud, quod amicitia jungitur (Ter. Ad. 65).
50. Pisces ego credo, qui, usque dum vivunt, lavant, minus diu lavare, quam haec lavat Phronesium (Pl. Truc. 322).
51. Quae volumus, et credimus libenter, et, quae sentimus ipsi, reliquos sentire speramus (Caes. B. C. 2, 27, 2).
52. Ne quis despere, saecula proficere semper (Plin. N. H. 2, 15 (13), 62).
53. Certo scio hoc, febrim tibi esse (Pl. Pseud. 641).
54. Scio, quidvis homini accidere posse (Cic. Phil. 12, 10, 24).
55. Quis nescit, primam hominis aetatem laetissimam atque omnibus gratissimam esse? (Erasm. 2, 305).
56. Quis ignorat, ex ipsa Socratis schola evasisse tyrannos et hostes patriae suae? Non est igitur necessaria philosophia (Quint. Decl. 268 = p. 102, Lemaire).
57. Quis nescit, primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat? Deinde, — ne quid veri non audeat? ne quā suspicio gratiae sit in scribendo? ne quā simultatis? (Cic. De or. 2, 15, 62).

58. Vicinus perfidos hospites, imbelles hostes; jam sciunt, longe aliud esse virgines rapere, aliud pugnare cum viris (Liv. 1, 12, 8).
59. Multā praeter spem, scio, multis bonā evenisse (Plaut. Rud. 400).
60. Caesar intellegit, mortem ab dis immortalibus non esse supplicii causā constitutam, sed aut necessitatem naturae, aut laborum ac miseriarum quietem esse (Cic. Cat. 4, 4, 7).
61. Ante omnia intellegitis, iudices, nullum onus probationis ad me pertinere (Quint. Decl. 338 = p. 387 Lemaire).
62. Hicetas Syracusius caelum, solem, lunam, stellas, superā denique omnia stare censet neque, praeter terram, rem ullam in mundo moveri (Cic. Acad. 2, 39, 123).
63. Intellegere debes, tibi non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, a quibus initium libertatis profectum est (Cic. Fam. 9, 14, 8).
64. Meminerimus, etiam adversus infimos justitiam esse servandam (Cic. Off. 1, 13, 41).
65. In libris Ciceronis deprehendere licet, non geometriae, non musicae, non grammaticae, non denique ullius ingenuae artis scientiam ei defuisse (Tac. Dial. 30).
66. Eratosthenes geometricā ratione collegit, maximum terrae circuitum esse stadiorum ducentum quinquaginta duum milium (Censorin. 13, 2).
67. *Namque deos didici securum agere aevum* (Hor. Sat. 1, 5, 101).
68. Perdidici, istaec esse vera, damno cum magno meo (Pl. Asin. 187).
69. Apud omnes gentes animadvertere possumus, dominis in servos vitae necisque potestatem esse (Gajus, Inst. 1, 52).
70. Qui amat, cui odio ipse (=ipse) est, eum bis facere stulte duco: laborem inanem ipse capit et illi molestiam affert (Ter. Hec. 343).
71. Semper statui, neminem sapientiae laudem et eloquentiae sine summo studio et labore et doctrina consequi posse (Cic. De or. 2, 89, 363).

Acc. cum inf. npi verba declarandi

1137 (§ 1025b)

1. Thales, unus e septem, ex aqua dixit constare omnia. At hoc Anaximandro, populari et sodali suo, non persuasit (Cic. Acad. 2, 37, 118).
2. Thales Milesius aquam dixit esse initium rerum (Cic. N. D. 1, 10, 25).
3. Anaxagoras nivem nigram dixit esse (Cic. Acad. 2, 23, 72).
4. Homerus ex Oceano dicit omnium annium fontiumque cursū initium capere (Quint. 10, 1, 46).
5. Dicet, rempublicam administrari sine metu ac severitate non posse (Cic. Verr. 5, 9, 22).

6. Cultrum, secūrim fures venisse atque abstulisse, dicitō (Pl. Aul. 95).
7. Attālus philosophus dicere solebat, jucundius esse amicum facere, quam habere, quomōdo artificī jucundius pingere est, quam pinxisse (Sen. Ep. 9, 7).
8. Ego, illum perisse, dico, cui quidem periit pudor (Pl. Bacch. 485).
9. A patre meo audivi, Diocletianum principem jam privatum dixisse, nihil esse difficilius, quam bene imperare (Flavius Vopiscus in vita Aureliani, c. 43=p. 180, 13).
10. Recte et vere dicebat Caesar, delectum verborum esse originem eloquentiae; idemque multo ante eum Aristotēles docuerat (Mureti Or. 16=vol. 2, p. 141; Cic. Brut. 72, 253).
11. Si, hoc fieri potuisse, dicis, doceas oportet, quomōdo; — nec fabellas aniles profēras (Cic. N. D. 3, 5, 12).
12. Stoici, omnia fato fieri, dicunt (Cic. Fat. 15, 33).
13. Nihil turpius physico, quam, fieri quicquam sine causa, dicere (Cic. Fin. 1, 6, 19).
14. Dionysius aureum Jovi Olympio detraxit amicūlum eique laneum pallium iniecit, quum, id esse aptum ad omne anni tempus, diceret (Cic. N. D. 3, 34, 83).
15. Quis dicere audeat, vera omnia esse somnia? (Cic. Div. 2, 62, 127).
16. Cato dixit, litterarum radices amāras esse, fructūs jucundiores (Fragm. orat. p. 89 Meier).
17. Pythagoram, ajunt, e modūlo pedis, quantā corporis mole fuisset Hercules, judicasse (Mureti Epist. 97=p. 146).
18. Ajunt, homines plus in alieno negotio videre (Sen. Ep. 109, 16).
19. Solēre, ajunt, reges barbāros Persarum ac Syrorum plures uxores habere (Cic. Verr. 3, 33, 76).
20. Veritatem laborare nimis saepe, ajunt, exstingui nunquam (Liv. 22, 39, 19).
21. Ajebat Scaurus rem veram, — non minus magnam virtutem esse scire dicere, quam scire desinere (Sen. Contr. 28, 1=p. 437, 15).
22. Pentheum diripuisse, ajunt, Bacchas: nugas maximas fuisse, credo (Pl. Merc. 469).
23. *Mense malas Majo nubere, vulgus ait* (Ov. F. 5, 490).
24. Plato ait, neminem regem non ex servis esse oriundum, neminem servum non ex regibus (Sen. Ep. 44, 4).
25. Fortes fortunam adjuvare, ajebant (Liv. 34, 37, 4).
26. Negant, quenquam esse virum bonum, nisi sapientem (Cic. Lael. 5, 18).
27. Negat, sine furore, Democritus, quemquam poētam magnum esse posse, quod idem dicit Plato (Cic. Div. 1, 37, 80).
28. Quis neget, eximiam quoque gloriam saepius fortunae, quam virtutis, esse beneficium? (Curt. 8, 10, 18).
29. *An pōpulus vēre sānos negat esse poētas?* (Ov. Pont. 1, 5, 31).
30. Legati, a rege Commagēno ad me missi, Parthos in Syriam transisse nuntiaverunt (Cic. Fam. 15, 4, 3).

31. Cato inexpiabili odio, delendam esse Carthaginem, pronuntiabat, Scipio Nasica — servandam (Flor. 2, 15, 4).
32. Mihi ita persuadeo, eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi, fore (Cic. Fam. 13, 73, 2).
33. Tu, velim, sic existimes tibi que persuadeas, omne perfugium bonorum in te (=Cassio) et Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit (Cic. Fam. 12, 6, 2).
34. Mihi ita persuasi, Romūlum, fundamenta jecisse nostrae civitatis (Cic. N. D. 3, 2, 5).
35. Dolorem summum malum sibi esse, persuasit (Cic. Tusc. 2, 6, 16).
36. Si volumus aequi rerum omnium iudices esse, hoc primum nobis persuadeamus, neminem nostrum esse sine culpa (Sen. Ira 2, 28, 1).
37. Nonne Aristotēles ipse, diligenter cognoscendas esse oratori rerum publicarum formas, praecipit? (Mureti Or. 4=v. 2, p. 33).
38. *Factā canam, sēd erunt, qui, me finxisse, loquantur* (Ov. F. 6, 3).
39. Ita sentio et saepe disserui, Latinam linguam non modo non inōpem, sed locupletiozem etiam esse, quam Graecam (Cic. Fin. 1, 3, 10).
40. Ctesias scribit, in quadam gente Indiae feminas semel in vita parēre, genitosque confestim canescere (Plin. N. H. 7, 2, 23).
41. Legisse (me) apud philosophum Graecum, memini (ni fallor, ille Aristotēles fuit in libro, quem de ebrietate composuit), mulieres raro in ebrietatem cadere, crebro senes, nec causam vel hujus frequentiae, vel illius raritatis adjecit (Macrob. 7, 6, 15).
42. Ennius, antiquissimus vates, obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres, commemorat (Plin. N. H. 18, 8 (19), 84).
43. Eventus docuit, fortes fortunam juvare (Liv. 8, 29, 5).
44. Res docuit, id verum esse, quod in carminibus Appius ait, fabrum esse suae quemque fortunae (Sall. Ep. ad Caes. 1, 1, 2).
45. Esse autem idem re ipsa et totius civitatis et uniuscujusque civis bonum, et Plato et Aristotēles saepe docuerunt (Mureti Or. 4=v. 2, p. 31).
46. Fatuam Faunam, Varro scribit, tantae pudicitiae fuisse, ut nemo eam, quoad vixerit, praeter virum suum mas viderit nec nomen ejus audierit (Lactant. Inst. 1, 22=p. 57 Gersdorf).
47. Megasthēnes scribit, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant cervos taurosque (Plin. N. H. 14, 36).
48. Amor—non optimus consultor: nam, caecum esse, ferunt (Erasm. 1, 153).
49. Post mediam noctem, ferunt, vera esse somnia (Acolastus 413).
50. Hannibal pollicitus est, brevi caput Italiae omni Capuam fore (Liv. 23, 10, 2).
51. Epicurēi contendunt, deos nihil mortalia curare (Acolastus 713).
52. Poetae nobis tradiderunt, nonnullos patris ulciscendi causā supplicium de matre sumpsisse (Cic. Amer. 24, 66).

53. Primum igitur scribam, quod intellego et perspicio, non fore in te Caesarem duriorem: nam et res eum cotidie, et dies, et opinio hominum, et, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit (Cic. Fam. 6, 13, 2).
54. Xenophon Atheniensis eo libro, qui «Oeconomicus» inscribitur, prodidit, maritalia conjugium sic comparatum esse naturam, ut non solum jucundissima, verum etiam utilissima vitae societas iniretur (Colum. 12, Praefatio=p. 450 Nisard).
55. Pueri dormienti, cui Servio Tullio nomen fuit, caput arsisse, ferunt, multorum in conspectu (Liv. 1, 39, 1).

1138 (§ 1025c)

1. Apollo Pythius oraculum edidit, Spartam nulla re alia, nisi avaritia, esse perituram (Cic. Off. 2, 22, 77).
2. Vetus proverbium est, gladiatorem in arena capere consilium (Sen. Ep. 22, 1).
3. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus, aliquid mali esse propter vicinum malum (Pl. Merc. 771).
4. Epicharmum illud teneto, nervos atque artus esse sapientiae — non temere credere (Cic. De petitione consulatus 10, 39).
5. Vergilium paucissimos die composuisse versus, auctor est Varus (Quint. 10, 3, 8).
6. Ex Campania prodigia nuntiata erant, mures in aede Jovis aurum rosasse (Liv. 27, 28, 2).
7. Proverbium illud, posse taurum tollere, qui vitulum sustulerit (Petron. 25).
8. Proverbium jactatur, totidem hostes esse, quot servos. Non habemus illos hostes, sed facimus (Sen. Ep. 47, 5).
9. *Esse quoque in fati reminiscitur, affore tempus Quo mare, quo tellus, correptaque regia caeli Ardeat, et mundi moles operosa laboret* (Ov. Met. 1, 256).
10. Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse aliquo exire, ut ea, quae agebantur hic quaeque dicebantur, nec viderem nec audirem (Cic. Fam. 9, 2, 3).
11. Est in Originibus, solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus (Cic. Tusc. 1, 2, 3).
12. Multum dare solemus praesumptioni omnium hominum, et apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri (Sen. Ep. 117, 6).
13. Divinare autem morientes, illo etiam exemplo confirmat Posidonius, quod affert, Rhodium quendam morientem sex aequales nominasse et dixisse, qui primus eorum, qui secundus, qui deinde deinceps moriturus esset (Cic. Div. 1, 30, 64).
14. In spem venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam solacio sit! (Cic. Fam. 9, 11).
15. Spes una est, aliquando populum Romanum majorum similem fore (Cic. Fam. 12, 22, 2).

1139 (§ 1025d)

1. Placet Stoicis, homines hominum causa esse generatos (Cic. Off. 1, 7, 22).
2. Apparuit, nescire eos victoria et tempore uti (Liv. 6, 30, 7).
3. Rudis fuit priscorum vita atque sine litteris. Non minus tamen ingeniosam fuisse in illis observationem, apparebit, quam nunc esse rationem (Plin. N. H. 18, 29 (69), 284).
4. Sine agri cultoribus nec consistere mortales nec ali posse, manifestum est (Colum. 1, Praefatio=p. 170 Nisard).
5. Omnes fontes aestate, quam hieme, gelidiores esse, quem fallit? (Plin. N. H. 2, 102 (105), 233).
6. Non me praeterit, usum et esse et haberi optimum dicendi magistrum (Plin. Ep. 6, 29, 4).
7. Non me praeterit, milites, omnium, quae Asiam incolunt, gentium Gallos fama belli praestare (Liv. 38, 17, 2).
8. Constat inter omnes, nihil tam operose ab aliis esse perfectum, quod non Caesaris elegantia commentariorum superetur (Hirt. B. G. 8, 1, 4).
9. Praeclare enim Ennius: «Quem metuunt, oderunt; quem quisque odit, periisse expetit». Multorum autem odiis nullas opes posse obsistere, si antea fuit ignotum, nuper est cognitum (Cic. Off. 2, 7, 23).
10. Qui adeunt elephantos, non gestant vestem candidam; nec puniceam, qui tauros; quod his coloribus, compertum est, ea animalia efferari (Erasm. 1, 173).
11. Usu probatum est, leges egregias, exempla honesta apud bonos ex delictis aliorum gigni (Tac. Ann. 15, 20).
12. Absentes tinnitu aurium praesentire sermones de se, receptum est (Plin. N. H. 28, 2 (5), 24).
13. Compertum est, in bello plurimum ingenium posse (Sall. Cat. 2, 2).
14. Satis nobis persuasum esse debet, nihil injuste esse faciendum (Cic. Off. 3, 8, 37).
15. Pythagoram juvenum, aemulantium studia, coetus habuisse, constat (Liv. 1, 18, 2).
16. Constat inter omnes, neminem te uno juris peritorem esse (Cic. Fam. 7, 16, 3).
17. Inter omnes hoc constat, nec doctos homines solum, sed etiam indoctos, virorum esse fortium et magnanimorum et patientium et humana vincentium — toleranter dolorem pati (Cic. Tusc. 2, 18, 43).

1140 (§ 1036)

1. Utinam Indi quoque, deum esse me (=Alexandrum), credant! (Curt. 8, 8, 15).
2. Unum quidem, hercle, jam scio, periisse me (Pl. Merc. 266).

3. Scio, te non sponte tuapte errasse, sed amorem tibi pectus obscurasse (Pl. Trin. 666).
4. Visne tu te, Servi, cohibere et meminisse, hominem te esse natum? (Cic. Fam. 4, 5, 4).
5. Ego, me esse stultum, existimo, fatuum esse, non opinor (Afranius=Diehl, p. 102).
6. Mortem me timuisse, dicis (Cic. Planc. 37, 90).
7. Ego et animal sum et homo; non tamen, duos esse nos, dices (Sen. Ep. 113, 4).
8. Si dicis, te mentiri, verumque dicis, mentiris. Dicis autem, te mentiri, verumque dicis; mentiris igitur (Cic. Acad. 2, 30, 96).
9. Gloriam te esse avidissimum, quamvis sis sapiens, non negabis (Cic. Marc. 8, 25).
10. Anaxagoram, ferunt, nuntiata morte filii, dixisse: «Sciebam, me genuisse mortalem» (Cic. Tusc. 3, 14, 30).
11. Metrodorus initio libri, qui est de natura, «Nego», inquit, «scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus, ne id ipsum quidem, — nescire aut scire, — scire nos, nec omnino, sitne aliquid, an nihil sit» (Cic. Acad. 2, 23, 73).
12. Quidquid in hac causa mihi susceptum est, id ego omne me reipublicae causam suscepisse confirmo (Cic. Pomp. 24, 71).
13. Famam nuntiabat, te esse in Syria (Cic. Fam. 12, 4).
14. Is mihi nuntiavit, te plane febri carere et belle habere (Cic. Fam. 16, 15, 1).
15. Memento, promississe te, mihi omne argentum redditum iri (Pl. Pl. Curc. 490).
16. Ego, te scire istam melius, quam me, non fateor solum, sed etiam facile patior (Cic. N. D. 1, 26, 74).
17. Dicam si potero, Latine. Scis enim, me Graece loqui in Latino sermone non plus solere, quam in Graeco Latine (Cic. Tusc. 1, 8, 15).
18. Omnibus inimicis reipublicae esse me acerrimum hostem, prae me fero (Cic. Fam. 12, 28, 3).
19. *Vix equidem credo, sed, et insultare jacenti Te mihi nec verbis parcere, fama refert* (Ov. Pont. 4, 3, 27).
20. Bene gesta re, redisse me, videt, magnasque apportavisse divitias domum (Pl. Stich. 411).
21. Tum me regem appellari a vobis, memini; nunc tyrannum vocari, video (Liv. 34, 31, 13).
22. Spero, multam vos liberosque vestros in republica bonam esse visuros (Cic. Mil. 28, 78).
23. Illud perlubenter audivi, te esse Caesari familiarem (Cic. Fam. 7, 14, 2).
24. Video, nos stultitiae nostrae gravissimas poenas pendere (Cic. Att. 11, 11, 1).
25. Sciunt ii, qui me norunt, me, posteaquam id, quod maxime volui, fieri non potuit, ut componeretur, id maxime defendisse, ut ii vincerent, qui vicerunt (Cic. Amer. 47, 136).

26. Cur mihi magis suscensetis, qui istam non aspernor, quam eis, qui, quum audiunt, desipere vos, arbitrantur? (Cic. Acad. 2, 39, 123).
27. Mihi sum conscius, nunquam me nimis vitae cupidum fuisse (Cic. Tusc. 2, 4, 10).
28. Sed, credo, postquam speculum tibi allatum est, longe te a pulchris abesse, sensisti (Cic. fragm., v. 4, p. 949 ed. Orellii).
29. Quanto fuerim dolore, meministi: in quo primam illam consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, quum cupiebam quamvis condicione iniquam pacem (Cic. Fam. 6, 4, 4).

1141 (§ 1037)

1. Quem defendis, sperat se absolutum iri (Cic. Sulla 7, 21).
2. Nemo facere metuit, quod sene didicisse confidit (Veget. 1, 1=p. 6, 1).
3. Quibusnam manibus aut quibus viribus, homines tantulae staturae, tanti oneris turrim in muros sese collocare posse, confidunt? (Caes. B. G. 2, 30, 4).
4. Omnia se simulant scire, neque quicquam sciunt. Sciunt id, quod in aurem rex reginae dixerit; sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove (Pl. Trin. 205, 207).
5. Omnes, quibus res sunt minus secundae, magis sunt nescio quomodo suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis: propter suam impotentiam se semper, credunt, ludier (=ludi) (Ter. Ad. 605).
6. *Non est beatus, esse se qui non putat* (Sen. Ep. 9, 21=Diehl. p. 72).
7. Nostri (=populi Romani) principes digito se caelum putant attingere (Cic. Att. 2, 1, 7).
8. Solon se, cotidie aliquid addiscentem, dicit senem fieri (Cic. Sen. 8, 26).
9. Cyrus apud Xenophontem eo sermone, quem moriens habuit, quum admოდum senex esset, negat, se unquam sensisse, senectutem suam imbecilliolem tactam, quam adulescentiam fuisset (Cic. Sen. 9, 30).
10. Negavit, se triumphum cupidum unquam fuisse (Cic. Pis. 24, 56).
11. Obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum, qui, se docere, profitentur: desinunt enim suum iudicium adhibere; id habent ratum, quod ab eo, quem probant, iudicatum vident (Cic. N. D. 1, 5, 10).
12. Ut apparuit, nec numero se nec virtute pares esse, veniam erroris petebant, dedere urbem parati (Liv. 38, 13, 12).
13. Atque hoc scelesti in animum inducunt suum, Jovem se placare posse donis, hostiis: et operam et sumptum perdunt: id eo fit, quia nihil ei acceptum est a pejuris supplicii (Pl. Rud. Prol. 22).
14. Putant aliqui, se animalia bruta esse, et illorum voces imitantur; aliqui vero, vasa testacea se esse, putant, et ne frangantur, timent:

et quidam ex ipsis (=iis) cupiunt mortem, quidam vero rursus timent, ne moriantur (P. Aegineta, 3, 14 De melancholia et insania).

15. Ad haec perveniunt verba: «Virtus et philosophiā et justitiā — verborum inanium crepitus est; unā felicitas est — bene vitae facere: esse (=edere), bibere, frui patrimonio — hoc est vivere, hoc est, se mortalem esse, meminisse» (Sen. Ep. 123, 10).
16. Romanus orator, non bellum se Syracusanis, sed opem auxiliumque afferre, ait (Liv. 24, 33, 5).
17. Hostes, hanc adepti victoriam, in perpetuum se fore victores, confidebant (Caes. B. G. 5, 39, 4).
18. Noli imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur, tenere se medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt (Cic. Fam. 4, 5, 5).
19. Tarquinius dixisse, ferunt, exsulantem se intellexisse, quos fidos amicos habuisset, quos infidos (Cic. Lael. 15, 53).
20. Si qui, simulatione et inani ostentatione et ficto non modo sermone, sed etiam vultu stabilem se gloriam consequi posse, rentur, vehementer errant (Cic. Off. 2, 12, 43).
21. Caesar, summae se iniquitatis condemnari debere, dicit, nisi militum vitam suā salute habeat cariorem (Caes. B. G. 7, 19, 5).
22. Tum maximus natus ex iis (=legatis): «Missi sumus», inquit, «qui sciscitaremur, quā tandem re fretus arma nobis inferres». Ad hanc percontationem Gracchus, exercitu se egregio fidentem venisse, respondit (Liv. 40, 47, 6).
23. Maxime cruciantur, quum sero sentiunt, frustra se aut pecuniae studuisse, aut imperiis, aut opibus, aut gloriae (Cic. Fin. 1, 18, 60).

1142 (§ 1038)

1. Maximum solacium est cogitare, id sibi accidisse, quod ante se passi sunt omnes omnesque passuri (Sen. Polyb. 1, 3).
2. Epicūrus negat, quicquam deos nec alieni curare nec sui (Cic. Div. 2, 50, 104).
3. Quid? Hoc patres familias, qui liberos habent, nonne optatissimum sibi putant esse, filios suos rei familiari maxime servire et in praediis colendis operae plurimum studiique consumere? (Cic. Amer. 5, 43).
4. Est apud Platōnem Socrātes dicens Critōni, suo familiari, sibi post tertium diem esse moriendum (Cic. Div. 1, 25, 52).
5. *Quae* (=Phyllis), *sibi* (nam meminī), *si quando solus abesses, Iella etiam sine te, jurabat, amārā videri* (Calpurn. Ecl. 3, 11).
6. Poēta, quum primum animum ad scribendum appūlit, id sibi negotii, credidit, solum dari, populo ut placerent, quas fecisset fabūlas (Ter. Andr. 1).

Acc. cum inf. pro verba affectuum

1143 (§ 1026)

1. Placet Hector ille mihi Naevianus, qui non tantum, «laudari» se, laetatur, sed addit etiam «a laudato viro» (Cic. Fam. 5, 12, 7).
2. Te in Epīrum venisse et, ut scribis, ex sententia navigasse, vehementer gaudeo (Cic. Att. 5, 21, 1).
3. In Britanniam te profectum non esse, gaudeo (Cic. Fam. 7, 17, 3).
4. Placitum tibi esse librum meum, suspicabar; tam valde placuisse, quam scribis, valde gaudeo (Cic. Qu. fr. 2, 9, 1).
5. Molesto fero, decessisse Flaccum, amicum tuum (Sen. Ep. 63, 1).
6. Quid ergo miramur, comētas, tam rarum mundi spectaculum, nondum teneri legibus certis nec initia illorum finesque notescere, quorum ex ingentibus intervallis recursus est? (Sen. Nat. quaest. 7, 25, 3).
7. Hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimus, hoc postēri nostri querentur, eversos mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas et omne nefas labi; at istā eodem stant loco stabuntque, paulum dumtaxat ultra aut citra mota (Sen. Benef. 1, 10, 1).
8. Ego vero amicus tibi sum, et amicus ex animo; quales admōdum paucos esse, non injuriā querebatur Theognis (Mureti Epist. 1=p. 10).
9. Innumerabiles esse morbos, non miraberis: coquos numera (Sen. Ep. 95, 23).
10. Aristotēles Sardanapalli epigramma deridet, in quo ille rex Syriae gloriatur, omnes se secum libidinum voluptates abstulisse (Cic. Fin. 2, 32, 106).
11. *Miremur, periisse homines? Monumenta fatiscunt: Mors etiam saxi nominibusque venit* (Auson. Epitaphia 32, 9 Peiper).
12. Dolebam, patres conscripti, rempublicam vestris quondam meisque consiliis conservatam, brevi tempore esse perituram (Cic. Phil. 2, 15, 37).
13. Quod, te in republica liberum esse, gloriatus es, id ego et fateor et laetor (Cic. Planc. 37, 91).
14. Querenti cuidam Socrātes ait: «Quid miraris, nihil tibi peregrinationes prodesse, quum te circumfōras? Premit te eādē causā, quae expulit» (Sen. Ep. 28, 2).
15. Utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse, et animo valuisse (Cic. Fam. 7, 1, 1).
16. Ego, te afuisse tam diu a nobis, et dolui et laetor (Cic. Fam. 2, 1, 2).
17. Molesto tuli, te senatui gratias non egisse, quum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus (Cic. Fam. 10, 27, 1).

1. Nudo detrudere vestimenta me jubes (Pl. Asin. 97).
2. Mater et soror tibi salutem me jusserunt dicere (Pl. Mil. 1315).
3. L. Catilinam, caedem senatūs, interitum Urbis non obscurē, sed palam, molientem, egrēdi ex Urbe jussi (Cic. Pis. 2, 5).
4. Lycurgus virgines sine dote nubere jussit, ut exores legerentur, non pecuniae (Justin. 3, 38).
5. Caesar duas acies hostem propulsare, tertiam opus perficere jussit (Caes. B. G. 1, 49, 4).
6. Jubes me eodem tempore et amare et odisse (Sen. Benef. 6, 6, 2).
7. Cleanthes jubebat eos, qui audiebant, secum ipsos cogitare pictam in tabula Voluptatem, pulcherrimo vestitu et ornatu regali in solio sedentem, praesto esse Virtutes, ut ancillulas, quae nihil aliud agerent, nisi ut Voluptati ministrarent (Cic. Fin. 2, 21, 69).
8. *Hominem experiri multā paupertas jubet* (Syr. 240).
9. Jubet nos Pythius Apollo noscere nosmet ipsos (Cic. Fin. 5, 16, 44).
10. *Eripitur nobis jam pridem cara puella, Et tu me lacrimas fundere, amica, vetas* (Prop. 2, 8, 1).
11. Mors e carcere edūcit, quos exire imperium impōtens vetuerat (Sen. Marc. 20, 2).
12. Lex peregrinum vetat in murum escendere (Cic. De or. 2, 24, 100).
13. Sinam vero a me abire filium, quem destinaveram herēdem regno meo? (Acolastus, 97).
14. Non magis crudeles sunt, qui volentes vivere occidunt, quam qui volentes mori non sinunt (Sen. Contr. 8, 4 = p. 385, 1).
15. Litteras didicisti: quando scis, sine alios discere (Pl. Truc. 735).
16. Te alicui stultum videri, sine. Quisquis volet, tibi contumeliam faciat et injuriam, tu tamen nihil patiēris, si modo tecum erit virtus (Sen. Ep. 71, 7).
17. *Esto, quod es; quod sunt alii, sine quemlibet esse, Quod non es, nolis; quod potes esse, velis* (R. 106).
18. Verres non modo ipse fur non est, sed ne alium quidem passus est esse (Cic. Verr. 1, 23, 57).
19. Virgo Vestālis Claudiā, patrem complexa triumphantem, ab inimico tribuno plebei de curru detrāhi passa non est (Cic. Cael. 14, 34).
20. Nunquam te patiar perire: me perire, est aequius (Pl. Men. 1010).
21. Neque enim, inauditā causā, quemquam damnari, aequitatis ratio patitur (Digesta 48, 17, 1).
22. Agesilāus neque pictam neque fictam imiginem suam passus est esse (Cic. Fam. 5, 12, 7).
23. Nemo ire quemquam publicā prohibet viā (Pl. Curc. 35).
24. Nihil prohibet, quaedam esse et inter se animalibus reliquis et cum bestiis homini communia, quoniam omnium est naturā communis (Cic. Fin. 5, 9, 24).

25. Nihil prohibet, quum, omnia amicis, dicamus, esse communia, aliquid amico donari (Sen. Benef. 7, 12, 1).
26. Alcibiādes Athēnas victas Lacedaemoniis servire non poterat pati (Nep. 7, 9, 4).
27. In corpore si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori noceat, id uri secarique, patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus intereat, sic in reipublicae corpore ut totum salvum sit, quiddid est pestiferum, amputetur (Cic. Phil. 8, 5, 15).
28. Eporedōrix Aeduus Caesarem orat, ne patiatur, civitatem pravis adulescentium consiliis ab amicitia populi Romani deficere (Caes. B. G. 7, 39, 3).

1. Vinum in vinarium jussit infundi (Petrōn. 78).
2. Trimalchio Scylācem jussit addūci, praesidium domūs familiaeque. Nec morā, ingentis formae adductus est canis, catēnā vinctus (Petr. 64, 7).
3. Romūlus urbem constituit, quam a suo nomine Romam jussit nominari (Cic. Rep. 2, 7, 12).
4. Iphigeniā Aulide duci se immolandam jubet (Cic. Tusc. 1, 48, 116).
5. Postquam relatum est, quantaecopiae (hostium) et in quo loco essent, (consul) totius agminis sarcinas in medium conici jussit et triarios vallum circumicere (Liv. 35, 4, 6).
6. Diogēnes proici se jussit inhumatum (Cic. Tusc. 1, 43, 104).
7. Perisset omnis Aegyptus fame, nisi rex edicto servari per multos annos fruges jussisset (Justin. 36, 2, 9).
8. Alexander corpus suum in Hammōnis templum condi jubet (Justin. 12, 15, 7).
9. Plato, quum a tyranno (=Dionysio) crudeliter violatus esset, quippe quem venundari jussisset, tamen eodem rediit, Diōnis precibus adductus (Nep. 10, 2, 3).
10. Hannibāl tres exploratores ad Scipiōnis castra misit, quos captos Scipio circumdūci per castra jussit ostendique eis totum exercitum, mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Hannibāli, quae apud Romanos vidissent (Eutrop. 3, 22).
11. Apud majores nostros A. Manlius Torquātus bello Gallico filium suum, quod is contra imperium in hostem pugnaverit, necari jussit, atque ille egregius, adulescens immoderatae fortitudinis morte poenas dedit (Sall. Cat. 52, 31).
12. C. Marii sitas reliquias apud Aniēnem dissipari jussit Sullā victor (Cic. Leg. 2, 22, 56).
13. *Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor* (Sen. Tro. 334).
14. Plato exstrui vetat sepulchrum altius, quam quod quinque homines quinque diebus absoluerint (Cic. Leg. 2, 27, 68).
15. Quum varices secabantur C. Mario, dolebat... C. Marius, quum secaretur, principio vetuit se alligari (Cic. Tusc. 2, 22, 53).

16. Ejulatum duodecim tabulae in funeribus adhiberi vetuerunt (Cic. Tusc. 2, 23, 55).
17. Augustus carmina Vergilii cremari contra testamenti ejus verendum vetuit (Plin. N. H. 7, 30 (31), 114).
18. Lacedaemonii, postquam audierunt, muros (ab Atheniensibus) instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent (Nep. 2, 6, 4).
19. Domitianus statuas sibi in Capitolio non nisi aureas et argenteas poni permisit ac ponderis certi (Suet. Domitianus, 13, 2).
20. Juppiter optimus maximus resistere atque iterare pugnam jubet (Liv. 1, 12, 7).
21. Illud Hesiodium laudatur a doctis, quod eadem mensura reddere jubet, quam acceperis aut etiam cumlatiore, si possis (Cic. Brut. 4, 15).
22. Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo atque ex aliis sumere exemplum sibi (Ter. Ad. 415).
23. Desperatis Hippocrates vetat adhibere medicinam (Cic. Att. 16, 15, 5).
24. Scythae, sine pedibus, dicunt, esse Fortunam, quae manus et pennas tantum habet; quum manus porrigit, pennas quoque comprehendere non sinit (Curt. 7, 8, 25).

Acc. cum inf. npi verba voluntatis

1146 (§§ 1030—1032)

1. Populum Romanum liberum esse, voluimus (Cic. Phil. 11, 1, 3).
2. Pater voluit, me esse heredem (Quint. Decl. 374 =p. 483 Lemaire).
3. Cur non eis faves, eos laudas, quorum similem tuum filium esse vis (Cic. Phil. 10, 2, 5).
4. Vos vultis, me adjuvare in rebus omnibus (Pl. Amph. 3).
5. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere venerarique te, ut deum (Curt. 8, 7, 13).
6. Annum novum voluerunt esse primum mensem Martium (Diehl p. 95).
7. Solonis sapientis est elogium, quo se negat velle, suam mortem dolore amicorum et lamentis vacare (Cic. Sen. 20, 73).
8. Est natura comparatum, ut, quos amamus, ad iis etiam nos amari velimus (Mureti Epist. 10 =p. 16).
9. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris (Lampridius in vita Alexandri Severi c. 51).
10. Omnia bene facta in luce se collocari volunt (Cic. Tusc. 2, 26, 64).
11. Gaudet enim, quisquis provocatur ad doctrinam suam in medium proferendam, quia nemo vult latere, quae didicit (Macrob. 7, 2, 4).

12. Qui homo sese miserum et mendicum (esse) volet, Neptuno credat sese atque aetatem suam (Pl. Rud. 485).
13. Ego verum amo; verum volo dici mihi, mendicem odi (Pl. Most. 181).
14. *Pacem reduci velle victori expedit, Victo necesse est* (Sen. H. F. 368).
15. Liberos cuique ac propinquos suos naturam carissimos esse voluit (Tac. Agr. 31).
16. *Di praeceptorem sancti voluere parentis Esse loco* (Juv. 7, 209).
17. Neque enim potest severus esse in iudicando, qui alios in se severos esse iudices non vult (Cic. Pomp. 13, 38).
18. Pompejus, ab inimicis Caesaris incitatus et quod neminem dignitate secum exaequari volebat, totum se ab ejus amicitia averterat (Caes. B. C. 1, 4, 4).
19. Illi, qui Graeciae formam rerum publicarum dederunt, corpora juvenum firmari labore voluerunt (Cic. Tusc. 2, 15, 36).
20. Hadrianus finem imperii esse voluit Euphratem (Eutrop. 8, 6).
21. Atticum se Calvus noster dici oratorem volebat (Cic. Brut. 82, 284).
22. Vis, me ducere uxorem? (Sen. Contr. 2, 6 (14), 3 =p. 217, 8).
23. Corporis exigua desideria sunt: frigus submoveri vult, alimentis famem ac sitim extinguere (Sen. Helv. 10, 2).
24. Vult, placere sese amicae, vult mihi, vult pedissequae, vult famulis, vult etiam ancillis; et quoque catulo meo subblanditur novus amator, se ut quum videat gaudeat (Pl. Asin. 183).
25. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriae (Sen. Ep. 113, 32).
26. Pictores et ii, qui signa fabricantur, et vero etiam poetae suum quisque opus a vulgo considerari vult (Cic. Off. 1, 41, 147).
27. Non vides, qualem nobis vitam rerum naturam promiserit, quae primum nascentium hominum fletum esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium annorum ordo consentit (Sen. Polyb. 4, 3).
28. Pedites sine intermissione — imbris vel nivibus sub tecto, reliquis diebus exerceri in campo, voluerunt rei militaris periti (Veget. 3, 2).
29. Cupio, me esse clementem, cupio in tantis reipublicae periculis me non dissolutum videri (Cic. Cat. 1, 2, 4).
30. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Caesare, ex tuis litteris cognovi. Eam rem tibi volo bene et feliciter evenire; quod ita fore confido, fretus et industria et prudentiam tuam (Cic. Fam. 12, 19, 1).
31. Ut servi volunt esse erum, ita solet (Pl. Most. 872).
32. Ille (=Juppiter) Capitolium, ille haec templa, ille cunctam urbem, ille vos omnes salvos esse voluit (Cic. Cat. 3, 9, 22).
33. Volumus, nomina eorum, qui quid gesserint, nota nobis esse,

parentes patriam, multā praeterea minime necessariā (Cic. Fin. 5, 19, 52).

34. Nolo ego metui, amari mavolo (=malo), mi gnate, me abs te (Pl. Asin. 835).
35. Malo, non intellegi orationem meam, quam reprehendi (Cic. De or. 2, 6, 25).
36. Nihil malo, quam et me mei similem esse, et illos sui (Caes. fragm. 142, 17).
37. Aliena vitia reprehendi, quisque mavult, quam suā (Quint. 2, 5, 16).
38. An me existimas ab ullo malle meā legi probarique, quam a te? (Cic. Att. 4, 5, 1).
39. Sed est mos hominum, ut nolint, eundem pluribus rebus excellere (Cic. Brut. 21, 84).
40. Timoleon maluit, se diligi, quam metui (Nep. 20, 3, 4).
41. Ego, me Phidiam esse, mallem, quam vel optimum fabrum tignarium (Cic. Brut. 73, 257).
42. Vidit ejus (=Lepidi) maestitiam atque lacrimas populus Romanus; vidit, quam abjectus, quam confectus esset, quum, Caesari diadēma impōnens, Antonius servum se illius, quam collēgam, esse malebat (Cic. Phil. 13, 8, 17).
43. Cupio, Caesaris mortem omnibus esse acerbam (Cic. Fam. 11, 28, 4).
44. Ego vero cupio, te ad me venire, sed viam timeo (Cic. Fam. 16, 10, 1).
45. Quia perire solus nolo, te cupio perire mecum (Pl. Epid. 77).
46. Tibi favemus, te tuā frui virtute cupimus (Cic. Brut. 97, 331).
47. Quum omnibus virtutibus me affectum esse cupio, tum nihil est, quod malim, quam me et esse gratum et videri (Cic. Planc. 33, 80).
48. Salvum tu me esse cupisti (Cic. Planc. 33, 79).

Acc. cum inf. при безличных глаголах и выражениях

1147 (§ 1033a)

1. Falsum est nimirum (quod creditur vulgo), testamenta hominum speculum esse morum (Plin. Ep. 8, 18, 1).
2. Verum est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam (Cels. 1, prooem. =p. 8, 24).
3. *Metiri se quemque suo modūlo ac pede, verum est* (Hor. Ep. 1, 7, 98).
4. Rarum et insolitum est. feminam scire Latine (Erasm. 1, 272).
5. Quid turpius, quam sapientis vitam ex insipientium sermone pendere? (Cic. Fin. 2, 15, 50).
6. Bion eleganter ait, non minus molestum esse calvis, quam comātis. oīlos velli (Sen. Tranq. 8, 3).
7. Carum esse civem, bene de republica mereri, laudari, coli, diligi,

gloriōsum est; metui vero et in odio esse — invidiōsum, detestabile, imbecillum, cadūcum (Cic. Phil. 1, 14, 33).

8. Nec vero me fugit, quam sit acerbum, parentum scelera filiorum poenis lui (Cic. Ep. ad Brut. 1, 12, 2).
9. *Durum est, me tibi, quod petis, negare* (Mart. 8, 76, 6).
10. Ad suum quemque, aequum est, quaestum esse callidum (Pl. Truc. 416).
11. Optatissimum est, perpetuo fortunam quam florentissimam permanere (Cic. apud Amm. Marc. 15, 5, 23).
12. Nihil est iniquius, quam aliquem heredem paterni odii fieri (Sen. Ira 2, 34, 3).
13. Imbecillioribus ingeniis, necessarium est, aliquem praeire: hoc vitabis, hoc facies (Sen. Ep. 94, 50).
14. Accusatores multos esse in civitate, utile est, ut metu contineatur audaciā (Cic. Amer. 20, 55).
15. Publice, utile est, absentes a quibuscunque defendi. Ubicunque itaque absens quis damnari potest, ibi quemvis, verba pro eo facientem et innocentiam excusantem, audiri, aequum est (Digesta. 3, 33, 2).
16. Thrasybūlus, cives civibus parcere, aequum censebat (Nep. 8, 2, 6).
17. Utilius est, fortes milites esse, quam grandes (Veget. 1, 6 =p. 10, 10).
18. Non satis est, tuum te officium fecisse, id si non famā approbat (Ter. Phorm. 724).
19. *Non satis est, pulchra esse poemata: dulcia sunt, Et, quocunque volent, animum auditoris agunt* (Hor. A. P. 99).
20. Est iniquum, damnōsum cuique esse officium suum (Digesta, 29, 3, 7).
21. Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est, eum non negare (Digesta, 50, 17, 142).
22. Melius est, eum agrum me habere, quam te (Pl. Trin. 687).
23. Plus scire, satius est, quam loqui, servum hominem (Pl. Epid. 60a).
24. Quum ante moris esset, uti homines decimam fructuum regibus suis praestarent, Recarānus, ingentis corporis et magnorum virium pastor, aequius sibi ait videri, deos potius illo honore impartientos esse, quam reges (Aur. Vict. Origo gent. Rom. 6).

1148 (§ 1033a)

1. *Neque enim lex aequior ullā est, Quam necis artifices arte perire suā* (Ov. A. A. 1, 655).
2. Hominem hominis incommōdo suum commōdum augere, est contra naturam (Cic. Off. 3, 5, 21).
3. Moris erat, inter cenam per lectorem carmina ad oblectationem convivarum recitari et de iis varias disputationes haberi (O. Jahn in commentario ad Persii Sat. 1, 30).
4. Mandare quemquam litteris cogitationes suas, qui eas nec dispo-

nere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est, intemperanter abutentis et otio et litteris (Cic. Tusc. 1, 3, 6).

5. Rex Dejotārus legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum (Cic. Fam. 15, 4, 5).
6. Non fas est, silentio praeteriri regnum Armeniae, quum fines ejus, post Parthiam, omnium regnorum magnitudinem supērent (Justin. 42, 2, 8).
7. Jam tempus est, me ipsum a me amari (Cic. Att. 4, 5, 3).

1149 (§ 1033a)

1. Omne, quod gignitur, ex aliqua causa gigni, necesse est (Cic. Tim. c. 2=v. IV, 3, p. 267 Klotz).
2. «Si summus dolor est», inquit (Epicūrus), «brevem, necesse est, esse» (Cic. Tusc. 2, 19, 44).
3. Si spes est exspectatio boni, mali exspectationem esse, necesse est, metum (Cic. Tusc. 4, 37, 80).
4. Quum damnatus eris, virgis te ad necem caedi, necesse erit (Cic. Verr. 3, 29, 70).
5. Maximas virtutes jacere omnes, necesse est, voluptate dominante (Cic. Fin. 2, 35, 117).
6. Aemulationem fuit incidere necesse inter Caesarem atque Antonium, quum se uterque principem non solum urbis Romae, sed orbis terrarum esse cuperet (Nep. 25, 20, 5).
7. Necesse est, facere sumptum, qui quaerit lucrum (Pl. Asin. 217).
8. His, necesse est, videri omnem vitam brevem, qui illam voluptatibus vanis et ideo infinitis metiuntur (Sen. Ep. 78, 27).

1150 (§ 1033a)

1. *Senem severum semper esse, condēcet* (Carmina epigraphica, 34).
2. Ab aliis laudemur: nam ipsos, ut Demosthēnes ait, erubescere, etiam quum ab aliis laudabimur, decet (Quint. 11, 1, 22).
3. *Dum ferrum candet, cudere quemque, decet* (Bell. 31).
4. Hominem servum suos domitos habere, oportet, oculos et manūs orationemque (Pl. Mil. 563).
5. Plus audire, quam loqui, militem decet (Amm. Marc. 21, 5, 2).
6. *Nam castum esse decet pium poetam*
Ipsum; versiculos nihil necesse est (Catull. 16, 5).
7. In omnibus legibus solam spectari, oportet, scribentis voluntatem (Quint. Decl. 317=p. 280 Lemaire).
8. Caritate te et benevolentiam civium saeptum, oportet, esse, non armis (Cic. Phil. 2, 44, 112).
9. Qui alteri exitium parat, eum scire, oportet, sibi paratum (esse), pestem ut participet parem (Ennius apud Cic. Tusc. 2, 17, 39).
10. Fecisti jam officium tuum; me meum nunc facere, oportet (Pl. Epid. 337).

11. Pudet me uxori meae optimae, suavissimis liberis virtutem et diligentiam non praestitisse (Cic. Fam. 14, 3, 2).
12. Bonos omnes inter se, oportet, amicos esse (Apul.).
13. Mendacem memorem esse, oportet (Quint. 4, 2, 91).
14. Vitiorem emendatricem legem esse, oportet, commendatricemque virtutum (Cic. Leg. 1, 22, 58).
15. Oportet, esse in civitate et accusatores (Quint. Decl. 313=p. 263 Lemaire).
16. Tam nescire quaedam milites, quam scire, oportet (Tac. Hist. 1, 83).
17. *Praeferre patriam liberis regem, decet* (Sen. Tro. 341).
18. Aquam salubrem aëris quam simillimam esse, oportet. Aquarum salubrium sapor odorve nullus esse debet (Plin. N. H. 31, 22, 37).
19. Senatorem reipublicae consulere, oportet (Cic. Prov. 12, 30).
20. Quid hoc esse dicam, tam paucos bonos exstitisse principes, quum jam tot Caesares fuerint? (Flavius Vopiscus in vita Aureliani. c. 42=p. 179, 21).
21. Inter praecipuas virtutes est, imperatorem non pugnare aliquando (Quint. Decl. 317=p. 281 Lemaire).
22. Liberos homines per urbem modico, magis par est, gradu ire; servile esse, duco, festinantem currere (Pl. Poen. 522).
23. Quem Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? Quod multo fit aliter in Graecia (Nep. Praef. 6).
24. *Quem paenitet peccasse, paene est innocens* (Sen. Ag. 243).
25. *Nec me meminisse pigebit Elissae*
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regit artus (V. Aen. 4, 335).
26. Praetorem decet non solum manūs, sed etiam oculos abstinentes habere (Cic. Off. 1, 40, 144).

Acc. cum inf. в восклицаниях

1151 (§ 1034)

1. Mene non primum cum Pompejo, deinde cum bonis esse! (Cic. Att. 9, 6, 4).
2. Me, quem nonnulli conservatorem istius urbis, quem parentem esse dixerunt, Getarum et Armeniorum et Colchorum copias ad eam adducere! Me meis civibus famem, vastitatem inferre Italiae! (Cic. Att. 9, 10, 3).
3. Itane comparatam esse hominum naturam omnium, alienam ut melius videant et dijudicent, quam suam! (Ter. Heaut. 503).
4. Adeone hominem esse infelicem quemquam, ut ego sum! (Ter. Andr. 245).
5. Nullane in re esse cuiquam homini fidem! (Ter. Andr. 425).
6. Tene hoc, Acci, dicere, tali prudentiam praeclitum! (Cic. Cluent. 31, 84).

7. Me miserum! Te in tantas aerumnas propter me incidisse! (Cic. Fam. 14, 1, 1).
8. Totiesne me litteras dedisse Romam, quum ad te nullas darem! (Cic. Att. 5, 11, 1).
9. *Mene incepto desistere victam
Nec posse Italiã Teucrorum avertere regem!* (V. Aen. 1, 37).
10. Adeone homines immutarier (=immutari) ex amore, ut non cognoscas eundem esse! (Ter. Eun. 225).

Инфинитив без винительного падежа

1152 (§ 1039)

1. Mihi volo ignosci, ceteris ipse non ignosco (Cic. De or. 1, 28, 130).
2. Stoici effici volunt, non esse malum dolorem (Cic. Tusc. 2, 18, 42).
3. Apparebat, pugnandum esse (Liv. 35, 28, 11).
4. Qui multorum custodem se profiteatur, eum sapientes sui primum capitis ajunt custodem esse oportere (Cic. Phil. 12, 10, 25).
5. Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet, omnes sibi malle melius esse, quam alteri (Ter. Andr. 426).
6. Nullos pejus mereri de omnibus mortalibus, judico, quam qui aliter vivunt, quam vivendum esse praecipunt (Sen. Ep. 108, 36).
7. Inimico testi credi, non oportuit (Cic. Font. 12, 26).
8. Bias, ita, ajebat, oportere, homines in usu amicitiae versari, ut meminissent, eam ad gravissimas inimicitias posse converti (Val. Max. 7, 3, ext. 3).
9. Est apud Platōnem Socrātes dicens Critōni, suo familiari, sibi post tertium diem esse moriendum (Cic. Div. 1, 25, 52).
10. Statui, Quirites, me vestram voluntatem et reipublicae dignitatem et salutem provinciarum atque sociorum meis omnibus commōdis et rationibus praeferre, oportere (Cic. Pomp. 24, 71).
11. Ego enim sic existimo, in summo imperatore quattuor has res inesse, oportere: scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem (Cic. Pomp. 10, 28).
12. Consuli quidem te a Caesare, scribis; sed ego, tibi ab illo consuli, mallet (Cic. Fam. 7, 11, 2).
13. Zenōnis sententiã est, sapientem nullius rei paenitere, nulla in re falli, sententiam mutare nunquam (Zeno apud Cic. Mur. 29, 61).
14. Negant, omnino posse reperiri, avesne ante, an ova generata sint, quum et ovum sine ave, et avis sine ovo gigni non possit (Censorinus, 4, 3).

Acc. cum inf. с опущением esse при причастии

1153 (§ 1040)

1. Is (=Cornelius Balbus) affirmabat, illum (=Caesarem) omnibus in rebus meo et Pompei consilio usurum daturumque operam, ut cum Pompejo Crassum conjungeret (Cic. Att. 2, 3, 3).
2. Tibi discēdens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum (Cic. Fam. 8, 1, 1).
3. Non lubet mihi deplorare vitam, quod multi et ii docti, saepe fecerunt, neque me vixisse paenitet, quoniam ita vixi, ut, non frustra me natum, existimem, et ex vita ita discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam e domo (Cic. Sen. 23, 84).
4. Te, existimo, quum populis, tum etiam singulis leges vivendi et disciplinam daturum (Cic. Leg. 1, 22, 57).
5. Jamque frumenta maturescere incipiebant, atque ipsã spes inopiam sustentabat, quod, celeriter se habituros, confidebant, crebraeque voces militum in vigiliis colloquiisque audiebantur, prius se cortice ex arboribus victuros, quam Pompejum e manibus dimissuros (Caes. B. C. 3, 49, 1).
6. Apparuit, vi agendum (Liv. 36, 13, 9).
7. Cicero dicit, Hippocrātem, nobilissimum medicum, scriptum reliquisse, se quosdam fratres, quum simul aegrotare coepissent et eorum morbus eodem tempore ingravesceret, eodem levaretur, geminos suspicatum (Cic. fragm. = vol. 4, p. 1056 Orelli).
8. Quid? credebas, dormienti haec tibi confecturos deos? (Ter. Ad. 693).
9. *Cras te victurum, cras, dicis, Postūme, semper.
Dic mihi, cras istud, Postume, quando venit?* (Mart. 5, 58, 1).
10. Subinvideo tibi, ultro te etiam accessitum ab eo (=a Caesare), ad quem ceteri non propter superbiam ejus, sed propter occupationem aspirare non possunt (Cic. Fam. 7, 10, 1).
11. An, deum aliquem protecturum vos rapturumque hinc, putatis? (Liv. 3, 28, 4).
12. Edēpol, me uxori exoptatum, credo, adventurum domum, quae me amat, quam contra amo (Pl. Amph. 654).
13. Xenophontis voce Musas quasi locutas, ferunt (Cic. Or. 19, 62).
14. Qui pro republica vitam ediderunt, nunquam, mehercūle, eos mortem potius, quam immortalitatem, assecutos, putavi (Cic. Planc. 37, 90).
15. Caesar, discēdens, post diem septimum sese reversurum, confirmat (Caes. B. G. 6, 33, 4).
16. Multam operam, amici, frustra consumpsi: Critōni enim nostro non persuasi, me hinc avolaturum neque mei quidquam relicturum (Cic. Tusc. 1, 43, 103).
17. Fateor, insitam esse nobis corporis nostri caritatem; fateor, nos hujus gerere tutelam. Non nego, indulgendum illi, serviendum, nego (Sen. Ep. 14, 1).

18. Et hodie in Italia usitatum est proverbium agricoliarum,—laudandos montes, sed a planitie non recedendum (Mureti Var. lect. 17, 8).
19. Nunquam honestam mortem fugiendam, saepe etiam oppetendam, putavi (Cic. Fam. 11, 28, 4).
20. Postquam in castra nuntius pervenit, Romae conjurationem patefactam, plerique, quos ad bellum spes rapinarum aut novarum rerum studium illexerat, dilabuntur (Sall. Cat. 57, 1).
21. Perge facere ita, ut facis, et id, spero, adjuturos deos (Ter. Andr. 523).
22. Famā est, adjūtum Terentium in scriptis a Laelio et Scipiōne (Suet. p. 293, 5 Roth).
23. Helvetii, Allobrogibus sese vel persuasuros, existimabant, vel vi coacturos, ut per suos fines eos ire paterentur (Caes. B. G. 1, 6, 3).
24. Lucernam Epictēti mille drachmis, Protei stoīci bacūlum talento venditum, accepimus (Mureti Epist. 1 = p. 4).
25. Cineas, interrogatus a Pyrrho, qualis Romā esset, respondit, regum urbem sibi visam (Justin. 18, 2, 10).
26. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum (Cic. Fam. 7, 16, 3).
27. Celeriter unā futuros nos, arbītror (Cic. Fam. 9, 11, 2).
28. Illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id senatum, ut sapienter factum, comprobaturum (Cic. Fam. 10, 16, 2).
29. Dionysius, servus meus, qui meam bibliothēcam multorum numerorum tractavit, quum multos libros surripisset nec se impūne laturum putaret, aufūgit (Cic. Fam. 13, 77, 2).
30. Memini neque unquam obliviscar noctis illius, quum tibi vanā quaedam miser atque inaniā, falsā spe inductus, pollicebar, me tibi gratias relaturum (Cic. Planc. 42, 101).

Acc. cum inf. с описанием *fore ut* или *futurum (esse) ut*

1154 (§ 1041)

1. An non putamus, fore, ut eos paeniteat professos esse et prae se tulisse odium in Antonium? (Cic. Phil. 12, 3, 7).
2. Me in summo dolore maxime consolatur spes, quod valde suspiror, fore, ut infringatur hominum improbitas et consiliis tuorum amicorum, et ipsā die, quae debilitat cogitationes inimicorum tuorum (Cic. Fam. 1, 6, 1).
3. Posteaquam magnam spem habere coepi, fore, ut te brevi tempore incolūmem haberemus, facere non potui, quin tibi et sententiam et voluntatem declararem meam (Cic. Fam. 6, 13, 1).
4. Eram in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, aut rempublicam summā cum dignitate defendere (Cic. Att. 8, 11 D, 1).

5. Plane video, fore, vehementer ut inimicos tuos paeniteat intemperantiae suae (Cic. Fam. 3, 10, 1).
6. Aristotēles scribit, Eudēmum Cyprium, familiarem suum, iter in Macedoniam facientem, Pheras venisse; in eo oppido ita graviter aegrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent: ei visum in quiete egregiā facie juvenem dicere, fore, ut perbrēvi convalesceret, paucisque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio post domum esse rediturum (Cic. Div. 1, 25, 53).
7. Mihi venit in mentem dicere, me arbitrari, fore, ut nationes extērae legatos ad populum Romanum mitterent (Cic. Verr. Actio prima, 14, 41).
8. Nunquam putavi, fore, ut supplex ad te venirem (Cic. Att. 16, 16, 10).
9. Quum Vejentes, bello fessi, legatos ad senatum misissent, tum ex iis quidam dixisse dicitur, in fatis scriptum Vejenses habere, fore, ut brevi a Gallis Romā caperetur (Cic. Div. 1, 44, 100).
10. Pompejus dixerat, priusquam concurrerent acies, fore, uti exercitus Caesaris pelleretur (Caes. B. C. 3, 86, 1).
11. Domitiānus Ascleteriōnem mathematicum, affirmantem, fore, ut brevi laceraretur a canibus, interfici quidem sine mora, sed, ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperavit. Quod quum fieret, evēnit, ut, repentinā tempestate dejecto funere, semiustum cadāver discernerent canes (Suet. Domit. 15, 3).
12. Scio, futurum, ut, auditis ejus sententiis, cupiatis multas audire (Sen. Contr. 2, Praefatio, 5 = p. 152, 25).
13. Etiamsi multā contra exspectationem accidunt, nunquam tamen futurum putavi, ut pater meus liberos odisset (Sen. Contr. 2, 1, (9) = p. 153, 13).

1155 (§ 1044)

1. Majores quidem nostri, non modo ut liberi essent, sed etiam ut imperarent, arma capiebant; tu, arma abicienda, censes, ut serviamus (Cic. Phil. 8, 4, 12).
2. Ego nunquam, legatos mittendos, censui (Cic. Phil. 12, 7, 17).
3. Hi sunt homines, quos senatus in hostium numero habendos censuit (Cic. Verr. 1, 34, 87).
4. Video, duas adhuc esse sententias, unam D. Silāni, qui censet, eos, qui haec delēre conati sunt, morte esse multandos, alteram C. Caesaris, qui mortis poenam remōvet, ceterorum suppliciorum omnium acerbitates amplectitur (Cic. Cat. 4, 4, 7).
5. M. Lepīdo pro ejus egregiis in rempublicam meritis decernendos honores quam amplissimos, censeo (Cic. Phil. 5, 14, 38).
6. Senatus, P. Dolabellam bello persequendum, censuit, ut is, qui omnia deorum hominumque jura polluerit, poenas dis hominibusque meritas debitasque persolvat (Cic. Phil. 11, 12, 29).

7. Equidem et haec et omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut philosophiae magnam habeam gratiam, quae me non modo ab sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat, tibi que idem, censeo, faciendum (Cic. Fam. 12, 23, 4).
8. Senatūs consultum his verbis, censeo, perscribendum: M. Lepidi in rempublicam meritorum senatum populumque Romanum memorem fore (Cic. Phil. 5, 15, 41).
9. Caesar, non exspectandum sibi, statuit, dum in Santonos Helvetii pervenirent (Caes. B. G. 1, 11, 6).
10. Galli, non omnes eos, qui arma ferre possent, convocandos, statuunt, sed certum numerum cuique civitati imperandum (Caes. B. G. 7, 75, 1).
11. Caesar statuit, exspectandam classem (Caes. B. G. 3, 14, 1).
12. Caesar, etsi multis jam rebus perfidiam Aeduorum perspectam habebat, tamen eos retinendos, non constituit, ne aut inferre injuriam videretur, aut dare timoris aliquam suspicionem (Caes. B. G. 7, 54, 2).
13. Alexander adire Jovis Hammōnis oraculum statuit (Curt. 4, 7, 5).
14. Pompejus suorum omnium hortatu statuerat proelio decertare (Caes. B. C. 3, 86, 1).

1156 (§ 1057)

1. Quonam enim modo quisquam amicus esse poterit ei, cui se putabit inimicum esse posse? (Cic. Lael. 16, 59).
2. Aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus, aliter, quod multos lecturos putamus (Cic. Fam. 15, 21, 4).
3. Quid esse causae credemus, cur veteranus dux, fortissimus bello, compressis, quod ajunt, manibus sedeas? (Liv. 7, 13, 7).
4. Quem potest recordari in vita illuxisse tibi diem laetiozem? (Cic. Phil. 1, 12, 30).
5. *Omnia jam fiunt, fieri quae posse negabam, Et nihil est, de quo non sit habenda fides* (Ov. Tr. 1, 8, 7).
6. *Alium silere quod voles, primus sile* (Sen. Phaedra 876).
7. Quod voles gratum esse, rarum effice (Sen. Benef. 1, 15).
8. Quem enim ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qui, dum in pulvere quaedam describit attentius, ne patriam quidem captam senserit? (Cic. Fin. 5, 19, 50).
9. Gigantes quid aliud fuisse credendum est, quam hominum quandam impiam gentem, deos negantem et ideo existimatam deos pellere de caelesti sede voluisse? (Macrob. 1, 20, 8).
10. *Qui (=passer) nunc it per iter tenebricosum, Illuc, unde negant redire quemquam* (Catull. 3, 11).
11. Iis fidem habemus, quos plus intellegere, quam nos, arbitramur, quosque futuram prospicere credimus (Cic. Off. 2, 9, 33).
12. Illud ipsum, quod honestum decorumque dicimus, quia per se nobis placet, idcirco illos, in quibus eas virtutes esse remur, a natura ipsa diligere cogimur (Cic. Off. 2, 9, 32).

13. Ventorum frigidissimi sunt, quos a septentrione diximus spirare (Plin. N. H. 47 (48), 126).
14. Segesta est oppidum pervetus in Sicilia, quod ab Aenea, fugiente a Troja atque in haec loca veniente, conditum esse demonstrant (Cic. Verr. 4, 33, 72).
15. Quanto majore putas vitam tempestate jactari, quam ullam ratem! (Sen. Ep. 108, 37).
16. Neque Caesari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo (Cic. Fam. 6, 14, 3).

NOMINATIVUS CUM INFINITIVO

1157 (§ 1049a)

1. Decemviri libros (Sibyllinos) adire atque inspicere jussi (sunt) propter territos vulgo homines novis prodigiis (Liv. 22, 36, 6).
2. Jussus es renuntiari consul (Cic. Phil. 2, 32, 79).
3. Jugurtha clam in Numidiam Bomilcarem dimittit, et ipse paucis diebus eodem profectus est, jussus a senatu Italia decedere (Sall. Jug. 35, 9).
4. Catilinam prohibitus erat consulatum petere (Sall. Cat. 18, 2).

1158 (§ 1049a)

1. Qui tacet, consentire videtur (K. 2331; R. 372).
2. Mihi liber esse non videtur, qui non aliquando nihil agit (Cic. De or. 2, 6, 24).
3. Amens mihi fuisse videor a principio (Cic. Att. 9, 10, 2).
4. Beatus Epicurus sibi videtur esse moriens (Cic. Fin. 2, 30, 97).
5. Perfugium videtur omnium laborum et sollicitudinum esse somnus (Cic. Div. 2, 72, 150).
6. *Nam videbar somniare me (=me) ego esse mortuum* (Ennius apud Cic. Acad. 2, 16, 51 = Diehl p. 49).
7. Visus sum mihi cum Galba ambulare (Cic. Acad. 2, 16, 51).
8. Mihi antiquissimum sepulturae genus illud fuisse videtur, quo apud Xenophontem Cyrus utitur. Redditur enim terrae corpus (Cic. Leg. 2, 22, 56).
9. Nullus ei ludus videtur esse jucundior, quam cruor, quam caedes, quam ante oculos trucidatio civium (Cic. Phil. 4, 5, 11).
10. Pace non modo ei, quibus naturam sensum dedit, sed etiam tecta atque agri mihi laetari videntur (Cic. Agr. 2, 4, 9).
11. *Nam gaudere novis rebus debere videtur, Cui veteres obsunt* (Lucret. 5, 170).
12. Qui reprehendit, videtur esse quodammodo iudex ejus, qui reprehenditur (Facciolati Orat., p. 470).
13. *Consuetudo et mos vim legis videntur habere* (Owen = Bell. 15).

14. Cernenda sunt diligenter (vitia), ne fallant ea nos vitia, quae virtutem videntur imitari (Cic. Part. 23. 81).
15. Ille, qui jamque animam efflaturus videbatur, vivit tamen (Mureti Epist. 10=p. 16).
16. Saepe ipse vidi, quum ex persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur (Cic. De or. 2, 46, 195).
17. Roscius, quum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem videbatur omnino mori non debuisse (Cic. Arch. 8, 17).
18. Parvā aut mediocris res quibusdam videtur agi; ego, maximam gravissimamque omnium non agi tantum, arbitror, sed quodammodo actam esse (Liv. 41, 23, 6).
19. Equidem quum audio socrum meam Laeliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quod, multorum sermonis expertes, eā tenent semper, quae primā didicerunt), sed eam sic audio, ut Plautum mihi aut Naevium videar audire (Cic. De or. 3, 12, 45).
20. Videor mihi videre hanc urbem, lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium, subito uno incendio concidentem; cerno animo sepulta in patria miseros atque insepultos acervos civium (Cic. Cat. 4, 6, 11).
21. Populum Romanum egit in furorem praetextā C. Caesaris, praelatā in funere cruentā. Sciebat, interfectum eum corpus denique ipsum impositum lecto erat, vestis tamen illā sanguine madens, ita repraesentavit imaginem sceleris, ut non occisis esse Caesar, sed tum maxime occidi videretur (Quint. 6, 1, 31).
22. Quae Charybdis tam vorax? Charybim dico, quae, si fuit, animal unum fuit. Oceānus, medius fidius, vix videtur tot res tam dissipatas, tam distantibus in locis positas, tam cito absorbere potuisse (Cic. Phil. 2, 27, 67).
23. Nec privatos focos, nec publicas leges videtur, nec libertatis jura carā habere, quem discordiae, quem caedes civium, quem bellum civile delectat, eumque ex numero hominum eiciendum, ex finibus humanae naturae exterminandum puto (Cic. Phil. 13, 1, 1).
24. O spes hominum fragiles! O fallacia consilia! Haec eum, quum maxime meditantem et eā unā in cogitatione noctes diesque defixum, morbus gravis et mortifer occupavit. Quem quum et medicorum curā, et singulari victus temperantiā depulisse jam videtur, haud ita multo post, domum ut rediit lassus, denuo decubuit, nec alius ei postea morbi, quam vitae, finis fuit (Mureti Or. 26=v. 1, p. 271).
25. Is domum mihi vivere atque frui anima videtur, qui praeclari facinoris aut artis bonae famam quaerit (Sall. Cat. 2, 9).
26. Fallere non minus videtur, qui gestā praetērit sciens, quam ille, qui nunquam facta fingit (Amm. Marc. 29, 1, 15).
27. Solem e mundo tollere videntur, qui amicitiam e vita tollunt quā nihil a dis immortalibus melius habemus, nihil jucundius (Cic. Lael. 13, 47).

28. *Interdum de caelo stellā sereno,*
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri (Ov. Met. 2, 321).
29. Maxime curandum est, ut eos, quibuscum sermonem conferemus, et vereri et diligere videamur (Cic. Off. 1, 38, 136).
30. Galli evertere potuerunt Romam, Romani restituere non videbuntur potuisse? (Liv. 5, 53, 5).
31. Cujus hic vocem audire videor? Num Eubūli? Is est ipse (Aco-lastus 109).
32. *Vix a te videor posse tenere manūs* (Ov. Am. 1, 4, 10).
33. Non videntur tibi contra naturam vivere, qui jejuni bibunt, qui vinum recipiunt inanibus venis et ad cibum ebrii transeunt? (Sen. Ep. 122, 7).
34. Neque enim ita generati a natura sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur: sed ad severitatem potius et ad quaedam studia graviora et majora (Cic. Off. 1, 29, 103).
35. Totius injustitiae nullā capitalior, quam eorum, qui tum, quum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur (Cic. Off. 1, 13, 41).
36. Isocrātes major mihi ingenio videtur esse, quam ut cum orationibus Lysiae comparetur (Cic. Or. 13, 41).
37. Adolescentes mihi mori sic videntur, ut quum aquae multitudine flammae vis opprimitur; senes autem sic, ut quum suā sponte, nullā adhibitā vi consumptus ignis exstinguitur (Cic. Sen. 19, 71).
38. Paene cum lacte nutricis errorem suxisse videmur (Cic. Tusc. 3, 1, 2).
39. Scopulos praetervectā videtur oratio meā (Cic. Cael. 21, 51).
40. Notum est illud Pompei: «Quid mihi aut vitā, aut civitate opus est, quam beneficio Caesaris habere videbor?» (Schmieder in Terentii editione p. 255).
41. Satisne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliqui terror impendat? (Cic. Tusc. 5, 21, 62).
42. Tempora reipublicae (=Romae) qualia futura sint, quis scit? Mihi quidem turbulenta videntur fore (Cic. Fam. 2, 18, 3).
43. Ante omnia necesse est se ipsum aestimare, quia fere plus nobis videmur posse, quam possumus (Sen. Tranq. 6, 2).
44. Jam quadraginta stadia processerant, quum gubernatores, agnoscere ipsos auram maris, et haud procul videri sibi Oceānum abesse, indicant regi (Curt. 9, 9, 3).
45. (Verres), quācumque iter fecit, ejusmodi fuit, non ut legatus populi Romani, sed ut quaedam calamitas pervadere videretur (Cic. Verr. 1, 17, 44).

1159 (§ 1049c, 1)

1. Mortem etiam virgines Athēnis, regis Erechthēi filiae, pro patria contempsisse dicuntur (Cic. Sest. 21, 48).
2. Medēā Peliam dicitur fecisse rursus ex sene adulescentulum (Pl. Pseud. 871).

3. *Vivere cornices multos dicuntur in annos* (Poëtae lat. min. v. 2, p. 224 Lemaire).
4. *Serpentes unā cum pelle senium exuere dicuntur* (Mureti Or. 3 = v. 2, p. 21).
5. *Quam multā fieri non posse, priusquam facta sunt, judicantur* (Plin. N. H. 7, 1, 6).
6. *Titii, Hispāni adulescentes, quum ducerentur ad necem, petisse dicitur major Titius a centurionibus, uti se priorem, quam fratrem, interficerent, idque ab eis facile impetrasse* (Bell. Afr. 28, 4).
7. *Socrātes dicebatur adjuvare Euripidem in tragoediis scribendis* (G. Hermann, ad Aristoph. Nub., p. XXXIV).
8. *Campestre iter est in terra, inter Tigrin et Euphrāten jacenti, tam uberi et pingui, ut a pastu repelli pecōra dicantur, ne satiētas perimat* (Curt. 5, 1, 12).
9. *Lectitavisse Platōnem studiose, audivisse etiam Demosthēnes dicitur* (Cic. Brut. 31, 121).
10. *Bono me esse ingenio ornatam, quam auro, multo mavōlo (=malo): aurum fortunā invenitur, naturā ingenium bonum; bonam ego, quam beatam, me esse nimio dici mavolo* (Pl. Poen. 301).
11. *Qui fit, ut, quum, qui amat, agat, quae amatur, patiatur, — occidere dicatur, quae amatur, quum amans potius occidat se ipsum? Immo, contra: qui amat, patitur; quae amatur, agit* (Erasm. 1, 150).
12. *Atheniensis Clisthēnes Junōni Samiae, quum rebus timeret suis, filiarum dotes credidisse dicitur* (Cic. Leg. 2, 16, 41).
13. *Olympiae per stadium ingressus esse Milo dicitur, quum umēris sustineret bovem vivum* (Cic. Sen. 10, 33).
14. *Caesar appropinquare dicebatur, magnusque terror incidit Pompei exercitui* (Caes. B. C. 3, 13, 2).
15. *Quam multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur* (Cic. Arch. 10, 24).
16. *Crudelissimus omnium tyrannorum Phalāris taurum habuisse dicitur, quo vivos supplicii causā demittere homines et subicere flammam solebat* (Cic. Verr. 4, 33, 73).
17. *Solon Pisistrāto tyranno, quaerenti, quā tandem spe fretus sibi tam audaciter obsisteret, respondisse dicitur: «Senectute»* (Cic. Sen. 20, 72).
18. *Si Parcarum tantā vis est, ut plus possint, quam caelestes universi quamque ipse rector ac dominus (=Juppiter), cur non illae potius regnare dicantur, quarum legibus et statutis parēre omnes deos necessitas cogit?* (Lactant. Inst. 1, 11 = p. 24 Gersdorf).
19. *Audistis profecto, dici philosophos Epicurēos omnes res, quae sint homini expetendae, voluptate metiri. Rectene, an secus, nihil ad nos* (Cic. Pis. 28, 68).
20. *Fugisse ex proelio dicuntur notissimi latronum duces* (Cic. Fam. 10, 14, 1).
21. *Themistōcles pollicenti cuidam, se artem ei memoriae traditurum, respondisse dicitur, oblivisci se malle discere* (Cic. Acad. 2, 1, 2).

22. *Adamantem lapidem multi apud nos habent et maxime aurifices insignitoresque gemmarum; qui lapis nec ferro nec igni nec aliā vi ulla perhibetur, praeter quam hircino sanguine, vinci. Sed, qui eum habent atque noverant, numquid ita mirantur, ut hi, quibus primum potentiā ejus ostenditur? Quibus autem non ostenditur, fortasse nec credunt, aut, si credunt, inexpertā mirantur* (Augustini Civ. 21, 4).
23. *Summā laus et tuā et Bruti est, quod exercitum praeter spem existimamini comparasse* (Cic. Fam. 12, 4, 2).
24. *Perditum vita ad sedecim annos durare existimatur* (Plin. N. H. 10, 33 (51), 103).
25. *Fortis ac vehēmens orator existimatur esse C. Gracchus* (Gell. 10, 3, init.).
26. *Serpentes et dracōnes ad fontes custodiam agere existimantur, homines ne inde hauriant, prohibentes* (Doering, Eclogae Ovidianae, p. 96).
27. *Leo rex ferarum esse putatur. Ita poëtae, ita philosophi et mythologi statuunt* (Annotatio ad Phaedr. 4, 13 in Lemairii editione).

1160 (§ 1049c, 2)

1. *Leonidas Lacedaemonius, quum dicerentur Persae sagittarum multitudine nubes esse facturi, fertur dixisse: «melius in umbra pugnabimus»* (Frontinus 4, 5, 13).
2. *Divus Hadriānus fertur, quum in venatione filium suum quidam necaverat, qui novercam adulterabat, in insulam eum deportasse, quod latronis magis, quam patris jure eum interfecit: nam patriā potestas in pietate debet, non atrocitate consistere* (Digesta 48, 9, 5).
3. *Quotiens inter virum et uxorem aliquid jurgii intercesserat, in sacellum deae Viriplācae, quod est in Palatio, veniebant et ibi, invicem locuti, quae voluerant, contentione animorum deposita, revertebantur. Deā nomen hoc a placandis viris fertur assecuta* (Val. Max. 2, 1, 6).
4. *Nec sentire ictūs apium ranae traduntur* (Plin. N. H. 11, 18 (19), 62).
5. *Juppiter convertisse in bovem traditur Io, Ināchi filiam, quae, ut iram Junonis effugeret, tranasse dicitur mare in Aegyptumque venisse, atque ibi, receptā pristinā specie, deā facta (est), quae nunc Isis vocatur* (Lactant. Inst. 1, 11 = p. 24 Gersdorf).

1161 (§ 1049, последний абзац)

1. *Quod tegitur, magnum creditur esse malum* (Mart. 3, 42, 4).
2. *Cogita, te missum in provinciam Achaia, illam veram et meram Graeciam, in qua primum humanitas, litterae, etiam fruges inventae esse creduntur* (Plin. Ep. 8, 24, 2).

3. Primus in Italiam creditur venisse Saturnus (Aur. Vict. Origo gent. Rom. 1).
4. Regnante Lucio Tarquinio Superbo, Sybārim et Crotōnem et in eas Italiae partes Pythagōras venisse reperitur (Cic. Rep. 2, 15, 18).
5. Pons in Hibēro prope effectus nuntiabatur (Caes. B. C. 1, 62, 3).
6. Bibūlus nondum audiebatur esse in Syria (Cic. Att. 5, 18, 1).
7. Haec avis scribitur conchis se solere complere (Cic. N. D. 2, 49, 124).
8. Nolo ego, soror, me credi esse immemōrem viri (Pl. Stich. 48).

1162 (§ 1051)

1. Sanguine pluisset, senatui nuntiatum est, Atrātum etiam fluvium fluxisse sanguine, deorum sudasse simulācra (Cic. Div. 2, 27, 58).
2. *Canēs currentes bibere in Nilo flūmine. A rōccodūlis nē rapiantur, trāditum est* (Phaedr. 1, 25, 3).
3. Ex litteris Q. Caepiōnis Bruti intellectum est, Q. Hortensii opera et virtute vehementer rempublicam adjūtā (Cic. Phil. 10, 11, 26).
4. Hannibālīs miles, ubi, transgressos flumen hostes, nuntiatum est, alācer animis corporibusque arma capit atque in aciem procedit (Liv. 21, 55, 1).

1163 (§ 1052)

Inimicus patriae fuisse Ti. Gracchus (a patriciis) existimatus est (Val. Max. 4, 7, 1).

1164 (§ 1053)

1. Eam gentem (=Gallorum), traditur famā, dulcedine frugum maximeque vini, novā tum voluptate captam, Alpēs transisse agrosque, ab Etrusco ante cultos, possedisse (Liv. 5, 33, 2).
2. Verissime dictum (est) ab Epicharmo Sicūlo, laboribus omnia bona deos immortales hominibus vendere (Majoragius=Baumstark, Orationes lat. p. 244).
3. Quum jam Caesar progressus esset a castris circiter milia passuum tria, per speculatores nuntiatum ei, copias hostium haud longe ab sese visas (Bell. Afr. 12, 1).
4. Quem enim nostrum illē moriens apud Mantinēam Epaminondas non cum quadam miseratione delecta? Qui tum denique sibi evelli jubet spicūlum, posteaquam ei percontanti dictum est, clipeum esse salvum (Cic. Fam. 5, 12, 5).
5. Tanti esse exercitum, quanti imperatorem, vere proditum est (Flor. 1, 34, 11).
6. Mihi non invenuste dici videtur, aliud esse Latine, aliud grammatice loqui (Quint. 1, 6, 27).

7. Non dubio mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphrātem cum omnibus fere suis copiis (Cic. Fam. 15, 1, 1).
8. Cuncto mortalium generi minorem in dies fieri mensūram, prope mōdum observatur. Homērus non cessavit minora corpora mortaliū, quam prisca, conquēri. Non credunt, magnitudines corporum tunc fuisse longe ampliores, quam nunc sunt (Plin. N. H. 7, 16, 73—74; Augustini Civ. 15, 9).

DATIVUS CUM INFINITIVO

1165 (§§ 1054—1055)

1. Viduis licet alteri nubere (Erasm. 1, 183).
2. Hannibal, in extremum angulum agri Bruttii compulsus, nihil jam majus precatur deos, quam ut incolūmi cedere atque abire ex hostium terra liceat (Liv. 26, 41, 16).
3. *In causa facili cuivis licet esse deserto, Et minimae vires frangere quassā valent* (Ov. Tr. 3, 11, 21).

ПРИЧАСТИЕ PARTICIPIUM

Participium attributivum

1166 (§ 1081)

1. Fumus ex incendiis villarum agrorumque in oculos atque ora vēnit; strepunt aures clamoribus plorantium sociorum, saepius nos, quam deorum invocantium opem: nos hic, pecōrum modo, per aestivos saltūs deviasque calles exercitum ducimus, conditi nubibus silvisque (Liv. 22, 14, 8).
2. Poēma — loquens pictūra, pictura tacitum poēma debet esse (Auct. ad Herenn. 4, 28, 39).
3. Agrippinā turdum habuit, imitantem sermones hominum (Plin. N. H. 10, 120).
4. Quum animarum aeternitatem disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium infēros, aut colentium (Sen. Ep. 117, 6).
5. Feris quoque ac barbāris hominibus et caede ac sanguine gaudentibus poēmata tamen misericordiam interdum et lacrimas commōvent (Mureti Or. 11=v. 2, p. 99).
6. (Ferus Cupīdo) *semper ardentē acuit sagittas Cote cruentā* (Hor. Od. 2, 8, 14).
7. Ille homo tuam hereditatem inhiat, quasi esuriens lupus (Pl. Stich. 605).
8. Non potest inveniri vitā hominis, carens molestiā (Prisciāni Praeexerc. p. 433 K.).

9. Temeritas est florentis aetatis, prudentia—senescentis (Cic. Sen. 6, 20).
10. Assiduā eminentis fortunae est comes invidiā (Vell. 1, 9, 6).
11. Animo cupienti nihil satis festinatur (Sall. Jug. 64, 6).
12. *Fallere credentem non est operōsā puellam
Gloriā* (Ov. Her. 2, 63).
13. *Crescentem sequitur curā pecuniam* (Hor. Od. 3, 16, 17).
14. «Trojā, vale, rapimur», clamant dantque oscūla terrae
Troādes et patriae fumantia tecta relinquunt (Ov. Met. 13, 420).
15. Semper usque ad hanc aetatem ab ineunte adulescentia tuis ser-
vivi imperiis et praeceptis, pater (Plaut. Trin. 301).
16. Pythagōram juvenum, aemulantium studia, coetūs habuisse,
constat (Liv. 1, 18, 2).
17. Paeninsulā est Peloponnesus, angustis Isthmi faucibus continenti
adhaerens, nulli apertior neque opportunior, quam navāli bello
(Liv. 32, 21, 26).
18. Domuisti gentes, immanitate barbāras, multitudine innumerabi-
les, omni copiarum genere abundantes (Cic. Marc. 3, 8).
19. Non est consuetudo populi Romani ullam accipere ab hoste armato
condicionem (Caes. B. G. 5, 41, 7).
20. Laetus sum, laudari me abs te, pater, a laudato viro (Naevius apud
Cic. Tusc. 4, 31, 67=Diehl p. 13).
21. *Jurgia praecipue, vino stimulata, caveto:
Aptior est dulci mensā merumque joco* (Ov. A. A. 1, 591, 594).
22. Nihil neque firmitus, neque felicitus, neque laudabilius est republi-
ca, in qua abundant milites eruditi (Veget. 1, 13).
23. Elephanti domiti militant et turres armatorum in dorsis ferunt
(Plin. N. H. 8, 9 (9), 27).
24. *Audax omnia perpēti,
Gens humanā ruit per vetitum netas* (Hor. Od. 1, 3, 25).
25. Quid aliud sunt leges, quam minis mixta praecepta? (Sen. Ep.
94, 37).
26. *Non est in medico semper, relevetur ut aeger:
Interdum doctā plus valet arte malum* (Ov. Pont. 1, 3, 17).
27. Desponderat filiam viro acri et pro causa plebis expertae virtutis
(Liv. 3, 44, 3).
28. Brevis a natura vitā nobis data est, at memoriā bene redditae vitae
sempiternā (Cic. Phil. 14, 12, 32).

Причастие субстантивированное

1167 (§ 1082)

1. Molestus est jucundum somnium videnti, qui excitat: aufert
enim voluptatem, etiamsi falsam, effectum tamen verae habentem
(Sen. Ep. 102, 1).
2. Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti (Sen. Ep. 123, 16).

3. Sagittā in lapidem nunquam figitur; interdum resiliens percūtit
dirigentem (Hieron. Ep. 52=Otto 486).
4. *Judex damnatur, quum nocens absolvitur* (Syr. 288).
5. Nihil contemnit esuriens (Sen. Ep. 119, 4).
6. *Militat omnis amans et habet sua castra Cuptido* (Ov. Am. 1, 9, 1).
7. *Amantis jusjurandum poenam non habet* (Syr. 37).
8. Mores dicentis persuadent, non oratio (B. 1887).
9. Jacet corpus dormientis. ut mortui (Cic. Div. 1, 30, 63).
10. *Omnisque nimium longā properanti morā est* (Sen. Ag. 421).
11. Nihil difficile amanti puto (Cic. Or. 10, 33).
12. Homines magis defendenti, quam accusanti, favent (Sen. Contr.
7, 5, 7 = p. 337, 28).
13. Praecepta dare scienti supervacuum, nescienti parum (Sen. Ep.
94, 11).
14. *Levis est labor omnis amanti* (B. 1654).
15. Onērat discentem turbā librorum, non instruit (Sen. Tranq. 9).
16. *Audentem forsque Venusque juvat* (Ov. A. A. 1, 603).
17. *Necessitas egentem mendācem facit* (Syr. 444).
18. *Discentem comitantur opes, comitantur honores,
At contra nemo alloquio dignatur inertem* (B. 801).
19. *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt* (Sen. Ep. 107, 11).
20. Fere sequuntur beneficia non reposcentem (Sen. Benef. 5, 1, 4).
21. Nemo homini contempto pertinaciter, nemo diligenter nocet.
Etiam in acie jacens praeteritur, cum stante pugnatur (Sen. Ep.
105, 2).
22. *Nocentem qui defendit, sibi crimen parit* (Syr. 458).
23. *Roganti melius, quam imperanti pareas* (Syr. 627).
24. Ignoranti, quem portum petat, nullus suus ventus est (Sen. Ep.
71, 3).
25. Semper in his studiis laboribusque viventi non intellegitur,
quando obrēpat senectus (Cic. Sen. 11, 38).
26. Nullus agentī dies longus est (Sen. Ep. 122, 3).

1168 (§ 1082)

1. Pessimum inimicorum genus — laudantes (Tac. Agr. 41).
2. O quantā dementiā est spes longas inchoantium: emam, aedifi-
cabo, honores geram, tum deinde lassam et plenam senectutem
in otium referam (Sen. Ep. 101, 4).
3. Audiebantur voces exprobrantium multitudini, quod defensores
suos semper in praecipitem locum favore tollat, deinde in ipso
discrimine periculi destituat (Liv. 6, 17, 1).
4. *Apparent rari nantes in gurgite vasto* (V. Aen. 1, 118).
5. *Mordeo mordentes, ultro non mordeo quemquam;
Sed sunt mordentem multi mordere parati:
Nemo timet morsum, dentes quia non habeo ullos* (Aenigma: cepa
«лук») (Poëtae lat. min., v. 7, p. 384 Lemaire).

6. Genua flectere fuit estque apud omnes gentes precantium gestus antiquissimus et creberrimus (Pitiscus, Lexicon antiquitatum Rom. in v. genua).
7. Sero venientibus — ossa (Bind. 3092).
8. Ver apërit navigantibus maria (Plin. N. H. 2, 47, 122).
9. Adulatorum et pravã laudantium sermo diutius haeret, quam auditur (Sen. Ep. 123, 9).
10. *Cunctã timemus amantes* (Ov. Met. 7, 719).
11. *Pacis Amor deus est; pacem veneramur amantes* (Prop. 3, 5, 1).
12. Amantes — amentes (K. 98).
13. Beati possidentes (K. 209).
14. Omnes aliud agentes, aliud simulantes — perfïdi, impröbi, mali-tiösi (sunt) (Cic. Off. 3, 14, 60).
15. Auditorum benevolentia crescit dicentium facultas (Prisc. 7, 34).
16. Finis justi imperii, ut sapientes docent, utilitas obedientium aesti-matur et salus (Amm. Marc. 30, 8, 14).
17. *Amantium irae amoris integratio est* (Ter. Andr. 555).
18. Mala facinöra conscientia flagellantur: proprium est nocentium trepidare (Sen. Ep. 97, 15).
19. Irascentium flagrant oculi, multus ore toto rubor, labia quatium-tur, dentes comprimuntur (Sen. Ira, 1, 1, 4).
20. Multitudo errantium non patrocinatorum errori (B. 1932).
21. Pudorem tollit multitudo peccantium (Sen. Benef. 3, 16).
22. Omnium animantium formam vincit hominum figura (Cic. N. D. 1, 18, 48).
23. Magna pars hominum non peccatis irascitur, sed peccantibus (Sen. Ira 2, 28, 8).
24. *Audentes fortunã juvat* (V. Aen. 10, 284).
25. Gloriã fugientes magis sequitur (Sen. Benef. 5, 1, 4).
26. Necesse est cum insanientibus furere (Petron. 3).
27. Non magis crudeles sunt, qui volentes vivere occidunt, quam qui volentes mori non sinunt (Sen. Contr. 8, 4=p. 385, 1).
28. Monstror digito praetereuntium (Hor. Od. 4, 3, 22).
29. *Utque comes radios per solis euntibus umbrã,
Quum latet hic, pressus nubibus, illã fugit,
Mobile sic sequitur fortunae lumina vulgus:
Quae simul inductã nube teguntur, abit* (Ov. Tr. 1, 9, 11).
30. Maris subita tempestas, quam ante provisã, terret navigantes vehementius (Cic. Tusc. 3, 22, 52).
31. Error honestus est magnos duces sequentibus (Quint. 1, 6, 2).
32. Deforme est de se ipsum praedicare, falsa praesertim, et cum irri-sione audientium imitari militem gloriösum (Cic. Off. 1, 38, 137).
33. Tenenda nobis via est, quam natura praescripsit, nec ab illa decli-nandum: illam sequentibus omnia facilia, expedita sunt, contra

- illam nitentibus non alia vita est, quam contra aquam remigan-tibus (Sen. Ep. 122, 19).
34. Infinita est velocitas temporis, quae magis apparet respicientibus (Sen. Ep. 49, 2).
35. Desperatis Hippocrates vetat adhibere medicinam (Cic. Att. 16, 15, 5).
36. *Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis* (Ov. Pont. 2, 9, 11).
37. Iniquum est collapsis manum non porrigere: commune hoc jus generis humani est (Sen. Contr. 1, 1, 14=p. 75, 8).
38. Nihil aequae gratum est adeptis, quam concupiscentibus (Plin. Ep. 2, 15, 1).
39. Facilius est egestatem ferre in hac natis (Quint. Decl. 269=p. 108 Lemaire).
40. *Hic domus Aenae cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, et qui nascentur ab illis* (V. Aen. 3, 97).
41. Si mortuorum aliquis miseretur, et non natorum misereatur (Sen. Marc. 19, 5).
42. *O socii. — neque enim ignari sumus ante malorum, —
O passi graviora, dabit deus his quoque finem* (V. Aen. 1, 198).
43. Poetae, astrolögi ac similibus artibus dediti, quotiens aliquid magni ac supra vulgus hominum moluntur, secessum quaerere solent (Erasm. 1, 86).
44. *Una salus victis — nullam sperare salutem* (V. Aen. 2, 354).
45. Vae victis! (Liv. 5, 48, 9).
46. Fortuna belli artem victos quoque docet (Curt. 7, 7, 16).
47. Bene de me meritis gratum me praebeo (Cic. Planc. 38, 91).
48. Assentior Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum, dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem. Namque et incitat languentes, et languescit excitatos, et tum remittit animos, tum contrahit (Cic. Leg. 2, 15, 38).
49. Nulli, etiam cui rapina feliciter cessit, gaudium rapti duravit in posterum (Sen. Ep. 74, 7).
50. Nunquam eminentia invidia carent (Vell. 2, 40, 6).
51. Contrariorum contraria sunt consequentia (Cic. Tusc. 5, 17, 50).
52. Apud paucos post rem manet gratia; plures sunt, apud quos non diutius in animo sunt donata quam in usu (Sen. Benef. 1, 12, 2).
53. *Pollicitis dives quilibet esse potest* (Ov. A. A. 1, 444).
54. Pluris est oculus testis unus, quam auris decem: qui audiunt, auditã dicunt: qui vident, plane sciunt (Pl. Truc. 489).
55. *Nititur in vetitum semper cupimusque negata* (Ov. Am. 3, 4, 35).
56. Male partã male dilabuntur (Poeta apud Cic. Phil. 2, 27, 65 = Diehl p. 13).
57. Majus dedecus est partã amittere, quam omnino non paravisse (Sall. Jug. 31, 17).

58. Aures nostras auditā velocius. quam lectā. praetereunt (Auson. 18, 22=p. 260 Peiper).
 59. Nemo potest persōnam diu ferre: fictā cito in naturam suam recidunt (Sen. Clem. 1, 1, 6).

Participium conjunctum

1169 (§ 1083)

1. Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius (Cic. Phil. 5, 11, 31).
2. Malus miles est, qui imperatorem gemens sequitur (Sen. Ep. 107, 9).
3. Mithridates fugiens maximam vim auri atque argenti pulcherrimarumque rerum omnium, quas et a majoribus acceperat et ipse bello superiore ex tota Asia direptas in suum regnum congesserat, in Ponto omnem reliquit (Cic. Pomp. 9, 22).
4. Nulli, ad alienā respicienti, suā placent (Sen. Ira 3, 31, 1).
5. *Amans quod suspicatur, vigilans somniat* (Syr. 16).
6. Aliud stans, aliud sedens de patria sentis (Sall. in Cic. 4, 7).
7. Vino debemus homines, quod soli animalium non sitientes bibimus (Plin. N. H. 23, 1 (23), 42).
8. *Timeo Danaos et dona ferentes* (V. Aen. 2, 49).
9. Nemo alteri imperium volens concēdit (Sall. Ep. ad Caes. 1, 1=129 p. Gerlach).
10. Petentibus Carthaginiensibus pax data est (Periocha Liv. 1, 19).
11. Livius Drusus consuli, legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut sanguis efflueret e naribus (Aur. Vict. Vir. III. 66).
12. Catilinam, caedem senatūs, interitum Urbis non obscurē, sed palam molientem, egrēdi ex Urbe jussi (Cic. Pis. 2, 5).
13. Segestā est oppidum pervētus in Sicilia, quod ab Aenēa, fugiente a Troja atque in haec loca veniente, conditum esse demonstrant (Cic. Verr. 4, 33, 72).
14. Quis potest, mortem aut dolorem metuens, quorum alterum saepe adest, alterum semper impendit, esse non miser? (Cic. Tusc. 5, 6, 15).
15. *Incīdis in Scyllam, cupiens vitare Charybdim* (Gualterus de Castelliones — King 1058).
16. Desperans victoriam, coepi suadere pacem, cujus fueram semper auctor (Cic. Fam. 7, 3, 2).
17. Perēgre rediens, semper cogites aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiae (Ter. Ph. 243).
18. Nostri duces, mare ingredienti, immolare hostiam fluctibus consuerunt (Cic. N. D. 3, 20, 51).
19. Dictator triumphans Urbem invehitur (Liv. 2, 31, 3).
20. Secundas res splendidiore, amicitia et adversas partiens communicansque — leviores (Cic. Lael. 6, 22).

21. Tarquinius dixisse ferunt, exultantem se intellexisse, quos fidos amicos habuisset, quos infidos (Cic. Lael. 15, 53).
22. Atheniensibus consulentibus Pythiā praecepit, ut Miltiadem imperatorem sibi sumerent (Nep. 1, 1, 3).
23. Omnis benignitas propērat, et proprium est libenter facientis cito facere; qui tarde et diem de die extrahens profuit, non ex animo fecit (Sen. Benef. 2, 5, 4).
24. Solon Pisistrato tyranno, quaerenti, quā tandem spe fretus sibi tam audaciter obsisteret, respondisse dicitur: «Senectute» (Cic. Sen. 20, 72).
25. Solon se cotidie aliquid addiscentem dicit senem fieri (Cic. Sen. 8, 26).
26. Multorum te oculi et aures non sentientem speculabuntur atque custodient (Cic. Cat. 1, 2, 6).
27. Infantes balbutientes «papa» dicunt non patrem solum, sed cibum quoque (O. Jahn ad Persii Sat. 3, p. 146).
28. Apes ex variis floribus sucos colligunt et in mellis dulcedinem transmutatos reddunt (Schoemann. in ed. Plutarchi Agidis et Cleomenis p. VI).
29. Feles quo silentio, quam levibus vestigiis obrēpunt avibus! Quam occulte speculatae in musculos exsiliunt! (Plin. N. H. 10, 73 (94), 202).
30. Omnes, qui maximo ingenio praediti sunt, stimulis gloriae concitati, res praeclaras aggrediuntur (Osorius. De gloria 1, 4).
31. *Urbs antiquā ruit, multos dominata per annos* (V. Aen. 2, 363).
32. *Temporis ars medicina fere est: data tempore prosunt Et data non apto tempore vina nocent* (Ov. Rem. 131).
33. Elephantum minimo suis stridore terrentur vulneratique et territi retro semper cedunt (Plin. N. H. 8, 9 (9) 27).
34. Continuis imbribus auctus, Tibēris planā Urbis stagnaverat (Tac. Ann. 1, 76, 1).
35. *Haeserunt tenues in corde sagittae, Et possessā ferus pectora versat Amor* (Ov. Am. 1, 2, 7).
36. Hostes, hanc adepti victoriam, in perpetuum se fore victores, confidebant (Caes. B. G. 5, 39, 4).
37. Equites nostri cum funditoribus sagittariisque, flumen transgressi, cum hostium equitatu proelium commiserunt (Caes. B. G. 2, 19, 4).
38. Fortes viri proelium ineunt, quodam animi ardore concitati (Cic. Fin. 2, 19, 60).
39. Haec vivus eripuit, reddit mortuus (Cic. Phil. 2, 37, 94).
40. Vir justus eas res spernit et negligit, ad quas plerique, inflammata aviditate, rapiuntur (Cic. Off. 2, 11, 38).
41. Hoc non ignoratis, iudices, ut etiam bestiae, fame monitae, plerumque ad eum locum, ubi pastae sunt aliquando, revertantur (Cic. Cluent. 25, 67).
42. Cineas, interrogatus a Pyrrho, qualis Romā esset, respondit, regum urbem sibi visam (Justin. 18, 2, 10).
43. *Qui vēnit, ut noceat, semper meditatatus vēnit* (Syr. 601).

Participium praedicativum

1170 (§§ 1084—1085)

1. Quis terram aut quotannis feracem, aut semper optimas fruges et nunquam malas inutilesque herbas edentem vidit? ([Cic.] Con sol. 48, 165).
2. Video ego te Amoris valde tactum toxico, adulescens (Pl. Cist. 298).
3. Fugā satellitum, ut jacentem vidēre (=viderunt) regem, facta est (Liv. 24, 7, 7).
4. Et ceteri quidem etiam amicorum et satellitum, postquam regem cadentem videre (=viderunt), diffugiunt; Pantaleon constanter impavidus mansit ad protegendum regem (Liv. 42, 15, 10).
5. Videor mihi videre hanc urbem, lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium, subito uno incendio concidentem: cerno animo sepulta in patria miseros atque insepultos acervos civium (Cic. Cat. 4, 6, 11).
6. *Dic, hospes Spartaē, nos te his vidisse jacentes, Dum sanctis patriae legibus obsequimur* (Cic. Tusc. 1, 42, 101).
7. *Quem dies vidit veniens superbum, Hunc dies vidit fugiens jacentem* (Sen. Thy. 613).
8. M. Catōnem vidi in bibliotheca sedentem, multis circumfusum Stoicorum libris (Cic. Fin. 3, 2, 7).
9. Horrentem, trementem, adulantem omnes videre te, volui: vidi (Cic. Pis. 41, 99).
10. Crates, ut ajunt, quum vidisset adulescentulum secreto ambulante, interrogavit, quid illic faceret. «Mecum», inquit, «loquor». Cui Crates: «Cave», inquit, «rogo, et diligenter attende: cum homine malo loqueris» (Sen. Ep. 10, 1).
11. *Puerorum in turba quidam ludentem Atticus Aesopum nucibus quum vidisset, restitit Et quasi delirum risit* (Phaedr. 3, 14, 1).
12. Prima lux ferme erat, quum vigiles in vallo, qui que in portarum stationibus erant, quum vidissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt (Liv. 41, 26, 2).
13. Timoleon, quum aetate jam proventus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit (Nep. 20, 4, 1).

1171 (§ 1086)

1. Sed videsne, poetae quid mali afferant? Lamentantes inducunt fortissimos viros, molliunt animos nostros, ita sunt deinde dulces, ut non legantur modo, sed etiam ediscantur. Recte igitur a Platone eiciuntur ex ea civitate, quam finxit ille, quum optimos

mores et optimum reipublicae statum exquireret (Cic. Tusc. 2, 11, 27).

2. Homērus sapientissimam deam (=Minervam) introduxit dicentem, paucos filios patrum similes evadere, deteriores plerosque, paucos praestantiores (Muretus, Var. lect. cap. 18=v. 2, p. 143 Teubner).
3. Homērus Laërtem, lenientem desiderium, quod capiebat e filio, colentem agrum facit (Cic. Sen. 15, 54).
4. Homērus querentem Jovem inducit, quod Sarpēdōnem filium a morte contra fatum eripere non posset (Cic. Div. 2, 10, 25).

Participium futuri activi conjunctum

1172 (§ 1098 a, b)

1. Cogitemus, quam saepe illos (=amicos) reliquerimus, in aliquam peregrinationem longinquam exituri, quam saepe, eodem morantes loco, non viderimus (Sen. Ep. 63, 8).
2. «Hac», inquit Chilo, «fini ames, tanquam forte fortunā et osurus, hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus» (Gell. 1, 3, 30).
3. *Aetas parentum, pejor avis, tulit Nos nequiores, mox daturos Progeniem vitiosiore* (Hor. Od. 3, 6, 46).
4. Ex tota petra faces refulgebant, quas accenderant barbari, ut tutior esset ipsis fugā obscurā nocte per inviā saxā cursuris (Curt. 8 11, 21).
5. *Nunc ad bella trahor, et jam quis forsitan hostis Haesurā in nostro telā gerit latere* (Tib. 1, 10, 13).
6. *Multos in summā periculā misit Venturi timor ipse mali* (Lucan. 7, 104).
7. Ave, imperator, morituri te salutant (Suet. Claud. 21).
8. *Turpe quid ausurus te sine teste time* (Thales apud Ausonium, Septem sapient. sent.).
9. Quibusdam etiam constantissimis in conspectu populi sudor erumpit, non aliter, quam fatigatis et aestuantibus solet, quibusdam tremunt, genua dicturis, quorundam dentes colliduntur, linguā titubat, labra concurrunt (Sen. Ep. 11, 2).
10. Quemadmodum stultus est, qui, equum empturus, non ipsum conspicit, sed stratum ejus ac frenos, sic stultissimus est, qui hominem aut ex veste aut ex condicione, quae vestis modo nobis circumdata est, aestimat (Sen. Ep. 47, 16).
11. Milites utique morituros in aciem misistis (Liv. 25, 6, 9).
12. Alexander, Macedōnum rex, discere geometriam coeperat, infelix, sciturus, quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupaverat. Ita dico: infelix ob hoc, quod intellegere debebat, falsum se ge-

rere cognomen. Quis enim esse magnus in pusillo potest? (Sen. Ep. 91, 17).

13. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistit (Sen. Ep. 11, 9).
14. Agrum paraturos ante omnia intueri, oportet, aquam, viam, vicinum (Cato in Plin. N. H. 18, 5 (6), 26).
15. Omnia mortalium opera mortalitate damnata sunt; inter periturā vivimus (Sen. Ep. 91, 12).

1173 (§ 1098c)

1. Q. Marcius (Coriolanus) usque ad quintum miliarium Urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam, nisi ad eum mater Veturiā et uxor Volumniā venissent, quarum fletu et deprecatione superatus removit exercitum (Eutrop. 1, 15).
2. Cum his terrestribus maritimisque copiis Ti. Sempronius missus (est) in Siciliam, ita in Africam transmissurus, si ad arcendum Italiā Poenum consul alter satis esset (Liv. 21, 17, 6).
3. Jure interfectum Clitum Macedōnes decernunt, sepultūrā quoque prohibitori, ni rex humari jussisset (Curt. 8, 2, 12).
4. Librum misi exigenti tibi, missurus, etsi non exegisses (Plin. Ep. 3, 13, 1).
5. Quidam, quae tantum amicis committenda sunt, obviis narrant et in quaslibet aures, quicquid illos urserit, exonerant. Quidam rursus etiam carissimorum conscientiam reformidant, et si possent, ne sibi quidem credituri, interius premunt omne secretum. Neutrum faciendum est; utrumque enim vitium est — et omnibus credere et nulli (Sen. Ep. 3, 4.).
6. Jugurtha, postquam Romā egressus est, fertur, saepe eo tacitus respiciens, postremo dixisse: «Urbem venālem et matūrē perituram, si emptorem invenerit» (Sall. Jug. 35, 10).
7. Societas nostrā lapidum fornicationi simillima est quae, casurā, nisi invicem obstarent, hoc ipso sustinetur (Sen. Ep. 95, 53).
8. In flore primo tantae indolis juvenis exstinctus est, summā consecuturus, si virtutes ejus maturuissent (Plin. Ep. 5, 21 (9), 4).
9. Juliānus hostili manu interfectus atque inter divos relatus est, vir egregius et rempublicam insigniter moderaturus, si per fata licuisset (Eutrop. 10, 16).

Participium futuri passivi conjunctum

1174 (§ 1100)

1. Et nomen pacis dulce est, et ipsa res salutāris, sed inter pacem et servitutem plurimum interest. Pax est tranquilla libertas, servitus — postremum malorum omnium, non modo bello, sed morte etiam repellendum (Cic. Phil. 2, 44, 113).

2. Assiduus in oculis hominum fuerat, quae res minus verendos magnos homines ipsa satietate facit (Liv. 35, 10, 6).
3. Prudentiā est rerum expetendarum fugiendarumque scientiā (Cic. Off. 1, 43, 153).
4. Proponamus laudandā: invenietur imitator (Sen. Ep. 95, 66).
5. *Exiguā est virtus — praestare silentia rebus;*
At contra gravis est culpā — tacendā loqui (Ov. A. A. 2, 603).
6. *At dixi, fluere hunc (=Lucilium) lutulentum, saepe ferentem*
Plura quidem tollendā relinquendis (Hor. Sat. 1, 10, 50).
7. *Hi mihi doctores semper placuere, docendā*
Qui faciunt, plus, quam qui faciendā docent (Owen in Broederi Lect. lat. p. 94).
8. *Nam mirandā canunt, sed non credendā poëtae* (Dion. Cato, 3, 18, 2).
9. *Bonum est fugiendā aspicere in alieno malo* (Syr. 57).
10. Sicut ad poenam sufficit meditari puniendā, sic et ad laudem satis est conari praedicandā (Apul. Flor. 4, 20=Hb. 273).
11. Mutatis mutandis.
12. Beatos puto, quibus deorum munere datum est aut facere scribendā, aut scribere legendā (Plin. Ep. 6, 16, 3).

Participium futuri passivi praedicativum

1175 (§ 1101)

1. Homicidia compescimus et singulas caedes: quid bella et occisurarum gentium gloriōsum scelus? Quae clam commissa capite luerent, — tum, quia paludati fecere, laudamus. Non pudet homines, mitissimum genus, gaudere sanguine alterno et bella gerere gerendaque liberis tradere, quum inter se etiam mutis ac feris pax sit? (Sen. Ep. 95, 30).
2. Funus ei satis amplum faciendum curavi (Cic. Fam. 4, 12, 3).
3. Viro calores et frigora perpetienda, tum etiam itinera et labores pacis ac belli deus tribuit; mulieri deinceps, quod omnibus his rebus eam fecerat inhabilem, domestica negotia curanda tradidit (Cic. Oeconomica 4=p. 1311 Nobbe).
4. Hoc est, tribuni, auxilium plebi ferre — inermem eam hosti trucidandam obicere? (Liv. 3, 19, 9).
5. Urbs diripiendā militi data est (Liv. 25, 31, 8).
6. Iphigenia, duci se immolandam, jubet (Cic. Tusc. 1, 48, 116).
7. Gajus Caesar (=Caligula) dedit vitam Pompejo Penno, deinde absoluto et agenti gratias porrexit osculandum sinistrum pedem (Sen. Benef. 2, 12, 1).
8. Procā, rex Albanorum, Amulium et Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis vicibus habendum reliquit (Aur. Vict. Vir. ill. 1).
9. Est (elephantis) manus, per quam datā suscipit et ori suo voranda transmittit (Cassiodorus in Forc. Ilinii lexico, v. nasutus).

10. Caesar obsides Aeduis custodiendos tradit (Caes. B. G. 6, 4, 4).
11. Neque vero hanc legem tantum ferendam curavit (Thrasylbūlus), sed etiam ut valeret, effecit (Nep. 8, 3, 3).
12. Conon in patriam vēnit, muros, dirūtos a Lysandro, reficiendos curat (Nep. 9, 4, 5).
13. *Qui se committit homini tutandum imprōbo, Auxilia dum requirit, exitium invēnit* (Phaedr. 1, 31, 1).
14. Suscepi hoc anno duos utriusque linguae clarissimos et eloquentissimos scriptores interpretandos, Platōnis quidem libros de iustitia sive de optimo reipublicae statu, Ciceronis autem libros de finibus bonorum et malorum. Agitur enim in utrisque de summo bono, — in illis quidem de summo bono civitatis, in his autem de summo bono singulorum. Esse autem idem re ipsā et totius civitatis et uniuscujusque civis bonum, et Plato et Aristotēles saepe docuerunt (Mureti Or. 4=v. 2, p. 31).

Participium conjunctum

1176 (§ 1104)

1. Nemo it infitias, Thebas et ante Epaminondam natum et post ejusdem interitum perpetuo alieno paruisse imperio (Nep. 15, 10, 4).
2. Post occisum Gajum Caesarem, quem Cassius et Brutus aliique conjurati interfecerunt, multa portenta sunt visa. Tibēris etiam ita crevit, ut prodigii loco haberetur (Porphy. ad Hor. Carm. 1, 2=p. 4, 8—11).
3. Belli diuturnitatem, et vastatos agros circa Urbem, et prope quotannis caesos exercitūs querebantur (Liv. 26, 26, 10).
4. Videmus, paucis annis post reges exactos, quum plebes eum montem, qui Sacer appellatus est, occupavisset, M. Valerium dictatorem dicendo sedavisse discordias eique ob eam rem honores amplissimos habitos et eum primum ob eam ipsam causam Maximum esse appellatum (Cic. Brut. 14, 54).
5. Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab Urbe condita, P. Sulpicio Galbā, C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo initum est. Omnium primum eam rem Idibus Martiis, quo die tum consulatus inibatur, P. Sulpicius consul retulit (Liv. 31, 5, 1).
6. Anno Urbis conditae sexcentesimo septuagesimo sexto mortuus est Nicomēdes, rex Bithyniae, et per testamentum populum Romanum fecit herēdem (Eutrop. 6, 6).
7. Calamitōsus est animus, qui sollicitus est, ut eā, quibus delectatur, ad extremum usque permaneant. Nullo enim tempore conquiescet et expectatione venturi praesentiā, quibus frui poterat, amittet. In equo est autem amissae rei miseratio et timor amittendae (Sen. Ep. 98, 6).

8. Occisus dictator Caesar aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videbatur (Tac. Ann. 1, 8, 27).
9. Tertio anno post reges exactos Tarquinius Tuscūlum se contulit (Eutrop. 1, 11).
10. Anno trecentesimo sexagesimo quinto ab Urbe condita, post captam autem primo, pro duobus consulibus facti tribuni militares consulari potestate (Eutrop. 2, 1).
11. Regnatum Romae ab condita Urbe ad liberatam annos ducentos quadraginta quattuor (Liv. 1. 60, 3).
12. Tres et sexaginta anni sunt a primo Punico ad secundum bellum finitum (Liv. 31, 1, 3).
13. Arātus Sicyonius ad Ptolomaeum, suum hospitem, vēnit, qui tum regnabat alter post Alexandream conditam (Cic. Off. 2, 23, 82).
14. Major ex civibus amissis dolor, quam laetitiā fuis hostibus fuit (Liv. 4, 17, 8).
15. Conon plus tristitiae ex incensa et dirūta a Lacedaemoniis patria, quam laetitiae ex recuperata post tantum temporis cepit (Justin. 6, 5, 8).
16. A Capua capta sunt anni ducenti quadraginta (Vell. 1, 7, 4).
17. Tiberius militem praetorianum, ob surreptum e viridiario pavonem, capite puniit (Suet. Tiber. 60).
18. Decemviri libros (Sibyllinos) adire atque inspicere jussi (sunt) propter territōs homines novis prodigiis (Liv. 22, 36, 6).
19. Caesar statim ab oppido castra movit et Metropōlim vēnit, sic ut nuntios expugnati oppidi famamque antecederet (Caes. B. C. 3, 80, 7).
20. His Poenorum malis etiam deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam aerumnarum cumūlus, accessit (Justin. 22, 7, 1).

ABLATIVUS ABSOLUTUS

1177 (§§ 1091—1092)

1. Reluctante naturā, irritus labor est (Sen. Tranq. 7, 2).
2. Latrante uno, latrat statim et alter canis (Proverbium=Riley 200)
3. Alienos agros irrigas, tuis sitientibus? (Proverbium=Riley 16).
4. Maximas virtutes jacere omnes, necesse est, voluptate dominante (Cic. Fin. 2, 35, 117).
5. Scelerati, conscientia obstrepente, dormire non possunt: agitant eos furiae (Curt. 6, 10, 14).
6. *Absentem qui rodit amicum, Qui non defendit, alio culpante,...*
...*Hic niger est, hunc tu, Romane, caveto* (Hor. Sat. 1, 4, 81).
7. Graeci, advenientibus Persis, Thermopylas occupavere (Justin. 8, 2, 8).
8. Arruns Tarquinius et Tullia minor junguntur nuptiis, magis non prohibente Servio, quam approbante (Liv. 1, 46, 9).

9. Athenienses naves conscendunt et, nihil sentientibus Lacedaemoniis, totam Spartam depraedantur (Justin. 3, 7, 5).
10. Nihil potest evenire, nisi causā antecedente (Cic. Fat. 15, 34).
11. *Omnia mortali mutantur lege creatā,
Nec se cognoscunt terrae, vertentibus annis* (Manil. 1, 513).
12. *Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
Et fugiunt, freno non remorante, dies* (Ov. F. 6, 771).
13. *Suave, mari magno turbantibus aequōra ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem* (Lucr. 2, 1).
14. *Lesbiā mi, praesente viro, mala plurima dicit;
Hoc illi fatuo maxima laetitiā est* (Catull. 83, 1).
15. *Sis memor occāsūs, sole cadente, tui!* (Owen in Broederi Lect. lat. p. 96).

1178 (§§ 1091—1092)

1. Athenienses, non exspectato auxilio, adversus sexcenta milia hostium in campis Marathoniiis in proelium egrediuntur (Justin. 2, 9, 9).
2. *Etiam sanato vulnere, cicatrix manet* (Syrus in Nisardi editione p. 776).
3. Illa vera sunt remedia, quae, fugatis morbis causisque languōris, postea non sentiuntur (Quint. Decl. 14, 9=p. 324 Lemaire).
4. Perterritis omnibus, sibi quisque consulebat (Caes. B. C. 2, 43, 2).
5. Iason, divulgatā opinione tam gloriōsae expeditionis, exercitum fortissimorum virorum, qui Argonautae cognominati sunt, comparavit (Justin. 42, 2, 11).
6. Neque enim, inauditā causā, quemquam damnari, aequitatis ratio patitur (Digesta 48, 17, 1).

1179 (§§ 1091—1092)

1. Aliquis vir bonus nobis eligendus est ac semper ante oculos habendus, ut sic, tanquam illo spectante, vivamus et omnia, tanquam illo vidente, faciamus. Hoc, mi Lucili, Epicūrus praecepit (Sen. Ep. 11, 8).
2. Homines, sceleris conjurationisque damnati, ad supplicium traditi, repente, multis milibus hominum inspectantibus, soluti sunt (Cic. Verr. 5, 5, 11).
3. Clausae erant aures, obstrepente irā (Curt. 8, 1, 48).
4. Omnes virum dixerunt, patre nolente, illam duxisse (Sen. Contr. 10, 3 (32), 12=p. 488, 18).
5. Victor Italiae, populus Romanus, quum ad fretum (Sicūlum) usque venisset, more ignis, qui cunctas populatus incendio silvas, interveniente flumine, abrumpitur, paulisper substitit (Flor. 1, 18, 2).
6. Semper ille (=M. Lepidus) populum Romanum liberum voluit maximumque signum illo die dedit voluntatis et iudicii sui, quum,

- Antonio diadēma Caesari imponente, se avertit gemūtuque et maestitiā declaravit, quantum haberet odium servitutis, quam populum Romanum liberum cuperet (Cic. Phil. 5, 14, 38).
7. In exercitu Romano quum duo consules essent potestate pari, quod saluberrimum in administratione magnarum rerum est, summā imperii, concedente Agrippā, penes collēgam erat (Liv. 3, 70, 1).
 8. Fabricius, medico Pyrrhi promittente, venenum se regi daturum, monuit Pyrrhum, caveret insidias (Sen. Ep. 120, 6).
 9. Ne Ciceronis quidem temporibus intellegebantur eā, quae, regnante Romūlo aut Numā, scripta erant (Mureti Or. 17=v. 2, p. 161).
 10. *Lenior et melior fis, accedente senectā* (Hor. Ep. 2, 2, 211).

1180 (§§ 1091—1092)

1. Allato ad se capite Cn. Pompei, Caesar avertisse oculos dicitur (Sen. Contr. 10, 3 (32), 5=p. 486, 5).
2. P. Valerius, exactis regibus, primo anno consul fuit (Cic. Acad. 2, 5, 13).
3. Hannibal, dux Poenorum victā classe, cui praefuerat, a militibus suis in crucem sublatu est (Liv. Periocha 1, 17).
4. Atilius Regūlus consul, victis navali proelio Poenis, in Africam trajecit (Liv. Periocha 1, 17).
5. Sol dictus est, quia, quum est exortus, obscuratis omnibus sideribus, solus appāret (Cic. N. D. 2, 27, 68).
6. Audisse te credo, Platōnem, Socrāte mortuo, primum in Aegyptum discendi causā, post in Italiam et in Siciliam contendisse (Cic. Rep. 1, 10, 16).
7. Anaxagōram ferunt, nuntiatā morte filii, dixisse: «Sciebam, me genuisse mortalem» (Cic. Tusc. 3, 14, 30).
8. Alexander Macēdo Clitum, carissimum sibi ac fidelissimum, inter epūlas transfōdit et, intellecto facinōre, mori voluit, certe debuit (Sen. Ep. 83, 19).
9. Odor rosarum manet in manu, etiam rosā submōtā (Erasm. 1, 150).
10. Cyrus, subactā Asia et universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert (Justin. 1, 8, 1).
11. Subito experrectus sum, epistulā tuā acceptā, et tam bellum somnium perdidit (Sen. Ep. 102, 2).
12. Nego, illum adulescentem, quem statim, epōto pocūlo, mortuum esse dixistis, omnino illo die esse mortuum (Cic. Cluent. 60, 168).
13. Antonius, qui Asiam Orientemque tenebat, repudiatā sorore Caesaris Augusti Octaviani, Cleopātram, reginam Aegypti, duxit uxorem (Eutrop. 7, 4).
14. Tuis et illius litteris perlectis, exsilui gaudic et tibi et ago gratias et gratūlor (Cic. Fam. 16, 16, 1).
15. Caesar, prolapsus in egressu navis, verso ad melius omine, «Teneo te, inquit, Africa» (Suet. Caes. 59).

16. Bene gestā re, rediisse me, videt, magnasque apportavisse divitias domum (Pl. Stich. 411).
17. Caesare interfecto, statim cruentum alte extollens Brutus pugionem, Ciceronem nominatim exclamavit atque ei recuperatam libertatem est gratulatus (Cic. Phil. 2, 12, 28).
18. Re intellectā, in verborum usu faciles esse debemus (Cic. Fin. 3, 16, 52).
19. Re felicissime celerrimeque gestā, Caesar magnae victoriae fiducia proxime terrestri itinere Alexandream contendit (Bell. Alex. 32, 1).
20. Quid est tam furiōsum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inānis, nullā subjectā sententiā nec scientiā? (Cic. De or. 1, 12, 51).
21. Isocrātes Ephōrum, injectā manu, a foro subduxit, utiliore componendis monumentis historiarum ratus (Sen. Tranq. 7, 2).
22. Senatores, omissā dignitatis libertatisque memoriā, plebem adulari: salutare, benigne invitare, apparatus accipere epulis (Liv. 23, 4, 2).
23. Vitellius, religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissā, seminūdus in Forum tractus est (Suet. Vit. 17).
24. Pausanias, quum, Byzantio expugnato, cepisset complures Persarum nobiles atque in his nonnullos regis propinquos, hoc clam Xerxi remisit, simulans, (eos) ex vinclis publicis effugisse (Nep. 4, 2, 2).
25. Excūsans quidam testem, e provincia ab eo vocatum, negavit praesto esse posse, dissimulatā diu causā. Ac post longas demum interrogationes, «mortuus est», inquit, «puto, licuit» (Suet. Claud. 15, 3).
26. Illud quoque a majoribus natu audiebam, adeo causidicos patientiā ejus (=Claudii) solitos abūti, ut discedentem e tribunali non solum voce revocarent, sed et laciniā togae retentā, interdum pede apprehenso detinerent (Suet. Claud. 15, 3).
27. Quem potes recordari in vita illuxisse tibi diem laetiores, quam quum, dissipato concursu impiorum, principibus sceleris poenā affectis, Urbe incendio et caedis metu liberatā, te domum recepisti? (Cic. Phil. 1, 12, 30).
28. Populus, auditis in theātro Vergilij versibus, surrexit universus et forte praesentem spectantemque Vergilium veneratus est sic, quasi Augustum (Tac. Dial. 13).
29. Regūlum Carthaginenses, resectis palpēbris, illigatum in machina vigilando necaverunt (Cic. Pis. 19, 43).
30. Ingratus est, qui, remōtis arbitris, agit gratias (Sen. Benef. 2, 23, 2).
31. Pueri, deteris oculis, redierant ad ministerium (Petron. 22).
32. Quae potest esse vitae jucunditas, sublatis amicitiiis? (Cic. Planc. 33, 80).
33. Gravidae mulieres, neglectis bonis ac salubribus cibis, cinere se nonnunquam et carbonibus pascunt (Muretus, Epist. 1=p. 4).
34. Verres praedōnum duces, acceptā pecuniā, dimisit (Cic. Verr. 1, 4, 9).

35. Cn. Cornelius Scipio in Hispania contra Poenos prospere pugnavit, duce hostium Magone capto (Periocha Liv. 1, 21).
36. Pompejus, victus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit (Cic. Fam. 7, 3, 2).
37. Hac oratione habitā, mirum in modum conversae sunt omnium mentes summāque alacritas et cupiditas belli gerendi injecta est (Caes. B. G. 1, 41, 1).
38. Quivis beatus, versā rotā Fortunae, ante vespērum potest esse miserrimus (Amm. Marc. 26, 8, 13).
39. Mulieres Germanos, in proelium proficiscentes, passis manibus, flentes implorabant, ne se in servitutem Romanis traderent (Caes. B. G. 1, 51, 3).
40. Cives Romani, ne cognoscerentur, involutis e carcere capitibus ad necem rapiebantur (Cic. Verr. 5, 28, 72).
41. Adolescentes mihi mori sic videntur, ut quum aquae multitudine flammae vis opprimitur, senes autem sic, ut quum suā sponte, nullā adhibitā vi, consumptus ignis exstinguitur (Cic. Sen. 19, 71).
42. Equites Scipionis, vi oppido potiti, in medio foro lignis coacervatis omnibusque rebus eorum (=incolarum) congestis, ignem subiciunt atque ejus oppidi incolas vivos in flammam coniciunt (Bell. Afr. 87, 2).
43. Illi, gladiis eductis, caedere incipiunt ejus servos (Cic. Mil. 10, 29).
44. Quae est in hominibus tantā perversitas, ut, inventis frugibus, glande vescantur? (Cic. Or. 9, 31).
45. Propositā invidia, morte, poenā, qui nihilo segnius rempublicam defendit, is vir vere putandus est (Cic. Mil. 30, 82).
46. Callimachi epigramma in Ambraciōtam Cleombrōtum est, quem ait, quum ei nihil accidisset adversi, e muro se in mare abjecisse, lecto Platonis libro (Cic. Tusc. 1, 34, 84).
47. Diu rex, demisso in terram vultu, attonito stupentique similis stetit (Curt. 6, 9, 2).
48. Caritate benevolentiaque sublata, omnis est e vita sublata jucunditas (Cic. Lael. 27, 102).
49. Nec permanendum in una sententia, conversis rebus, sed temporibus assentiendum (Cic. Fam. 1, 9, 21).
50. Miltiades, causā cognitā, pecuniā multatus est (Nep. 1, 7, 6).
51. Mihi fortuna, multis rebus ereptis, usum dedit bene suadendi (Sall. Hist. 4, 61, 4).
52. Lucretiam sedentem maestam in cubiculo inveniunt. Adventu suorum lacrimae abortae, quaerentique viro «Satin salve?» «Minime», inquit: «quid enim salvi est mulieri, amissā pudicitia?» (Liv. 1, 58, 7).
53. Tradito sibi puero, docendi peritus ingenium ejus imprimis naturamque perspiciet. Ingenii signum in parvis praecipuum memoria est (Quint. 1, 3, 1).

54. Tiberius, percussus improvīsā interrogatione, paulum reticuit, dein collecto animo, respondit (Tac. Ann. 1, 12, 5).
55. His rebus celeriter administratis, ipse (=Caesar), quum primum per anni tempus potuit, ad exercitum contendit (Caes. B. G. 3, 9, 2).
56. Tenes memoriā, quantum senseris gaudium, quum, praetextā positā, sumpsisti virilem togam et forum deductus es; majus expecta, quum puerilem animum deposueris, et te in viros philosophia transscripserit (Sen. Ep. 4, 2).
57. Catilinam quum ex Urbe pellebam, hoc providebam animo, remōto Catilinā, non mihi esse C. Cethēgi furiosam temeritatem pertimescendam (Cic. Cat. 3, 7, 16).
58. Perdiccā ceterisque ducibus diversae partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur, quum repente inter ipsos victores nata discordiā est (Justin. 15, 1, 1).
59. Alexander Magnus, inter spolia Darii, Persarum regis, unguentorum, scrinio capto, quod erat de auro margaritis gemmisque pretiosum, varios ejus usus amicis demonstrantibus, «Immo, hercule», inquit, «librorum Homēri custodiae detur», ut pretiosissimum humani animi opus quum maxime divite opere servaretur (Plin. N. H. 7, 29 (30), 108).
60. Quid esse causae credemus, cur veteranus dux, fortissimus bello, compressis, quod ajunt, manibus, sedeas? (Liv. 7, 13, 7).
61. In terram cadentibus corporibus iisque humo tectis, sub terra censebant reliquam vitam agi mortuorum (Cic. Tusc. 1, 16, 36).
62. Cimon apud Mycālen Cypriorum et Phoenicum classem devictam cepit eodemque die pari fortunā in terra usus est: namque, hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit barbarorumque maximam vim uno concursu prostravit (Nep. 5, 3, 2).
63. Dictator, magistro equitum A. Cornelio Cosso dicto, M. Valerium Corvum consulem renuntiavit (Liv. 7, 26, 12).
64. Ulixem vocat Homērus urbis vastatorem, quia bello Trojano, astutiā suā capto Ilio et incenso, finem fecit (Manutius ad Cic. Fam. 10, 13).
65. Tot tam praeclaris imperatoribus uno bello absumptis, superstes est populus Romanus, eritque, mille aliis nunc ferro, nunc morbo morientibus (Liv. 28, 28, 12).
66. Autariātae, propter ranarum muriumque multitudinem relicto patrio solo, sedes quaerebant (Justin. 15, 2, 1).
67. Hac habitā oratione, exposcentibus militibus et studio pugnae ardentibus, (Caesar) tubā signum dedit (Caes. B. C. 3, 90, 3).
68. Lupus intraverat castra, laniatisque obviis, ipse intactus evaserat (Liv. 21, 46, 2).
69. *Nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingenique bonis* (Ov. Tr. 3, 7, 43).
70. *Qui statuit aliquid, parte inaudita altera,
Aequum licet statuerit, haud aequus fuit* (Sen. Med. 198).

71. *Quid juvat errorem, mersā jam puppe, fateri?* (Claudian In Eutrop. 2, 7).
72. *Sed tamen amōto quaeramus seria ludo* (Hor. Sat. 1, 1, 27).
73. Reperto, quod est optimum, qui quaerit aliud, pejus velit (Quint. 2, 15, 38).

1181 (§§ 1094—1096)

1. Athenienses, prudentissimā civitas, bello domi relicto auctore aequae impigro ac nobili juvene (=Alcibiāde), magnā classe in Siciliam transmissā, unā pugnā navali florentem rempublicam suam in perpetuum afflixerunt (Liv. 28, 41, 17).
2. Vergilius Maro in pago, qui Andes dicitur, haud procul a Mantua nascitur, Pompejo et Crasso consulibus, Idibus Octobribus anni sescentesimali octogesimi quarti (Suet. Libr. deperd. p. 296).
3. Vergilius Brundusii moritur, Sextio Saturnino et Lucretio Cinnā consulibus (Suet. Libr. deperd. p. 296).
4. *Quam bene Saturno vivebant rege!* (Tib. 1, 3, 35).
5. Apud Graecos primus omnium Thales Milesius Olympiādis duodequingagesimae anno quarto praedixit solis defectum, qui, Alyatte rege, factus est Urbis conditae anno centesimo septuagesimo (Plin. N. H. 2, 12 (9), 53).
6. Caninio consule, scito, neminem prandisse; nihil, eo consule, mali factum est; fuit enim mirificā vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit (Cic. Fam. 7, 30, 1).
7. Duillio Cornelioque consulibus, populus Romanus etiam mari congrēdi ausus est. Tum quidem ipsā velocitas classis comparatae victoriae auspiciū fuit: intra enim sexagesimum diem, quam caesa silvā fuerat, centum sexaginta navium classis in ancoris stetit, ut non arte factae, sed quodam munere deorum conversae in naves atque mutatae arbōres viderentur (Flor. 1, 18, 7).
8. Nec aliā magis, quam Tarentinā, victoriā ostendit populi Romani fortitudinem, senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. Omnium vulnera in pectore, omnium in manibus ensis, et relictiae in vultibus minae, et in ipsa morte irā vivebat. Quod adeo Pyrrhus miratus est, ut diceret: «O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus datis, aut, me rege, Romanis!» (Flor. 1, 13, 16).
9. Omnia summā consecutus es, virtute duce, comite fortunā (Cic. Fam. 10, 3, 2).
10. Urbem Romam condidere atque habuere initio Trojani, qui Aenēa duce, profūgi sedibus incertis vagabantur (Sall. Cat. 6, 1).
11. Pausaniā duce, Mardonius, satrapes regius, cum ducentis milibus peditum et viginti (milibus) equitum haud ita magnā manu Graeciae fugatus est (Nep. 4, 1, 2).
12. Plebs Romanā, Sicinio quodam auctore, injussu consulum, in Sacrum montem secessit (Liv. 2, 32, 2).

13. Ad Corinthum unā pugnā decem milia hostium. Agesilāo duce, ceciderunt (Nep. 17, 5, 2).
14. Octaviānus hoc spectat, ut, se duce, bellum geratur cum Antonio (Cic. Att. 16, 8, 1).
15. Vos, di patrii ac penātes, qui huic urbi atque huic reipublicae praesidetis, qui populum Romanum, qui haec tecta atque templa, me consule, vestro numine auxilioque servastis, testor, intēgro me animo ac libero P. Sullae causam defendere, nullum a me sciente faciūsus occultari, nullum scelus, susceptum contra salutem omnium, defendi ac tegi (Cic. Sulla 31, 86).
16. «Pater meus», inquit Hannībal, «Hamilcar, puerūlo me, utpōte non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine, Jovi optimo maximo hostias immolavit» (Nep. 23, 2, 3).

1182 (§§ 1094—1096)

1. *Desperandā tibi salvā concordiā socru* (Juv. 6, 231).
2. *Tu nihil invitā dices faciesve Minervā* (Hor. A. P. 385).
3. Nihil decet, invitā, ut ajunt, Minervā, id est, adversante et repugnante naturā (Cic. Off. 1, 31, 110).
4. Metellus, infecto negotio, in castra cum exercitu revertitur (Sall. Jug. 58, 7).
5. Mors omnes aequae vocat: irātis dis propitiisque, moriendum est (Sen. Nat. quaest. 2, 59, 4).
6. Hannibal hostis, incolūmi exercitu, quartum decimum annum Italiam obsidet (Liv. 28, 41, 3).
7. Nihil opinionis causa, omnia conscientiae faciam. Populo spectante fieri credam, quicquid, me conscio, faciam (Sen. Vita 20, 4).
8. C. Flaminius legem agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum tribunus plebis tulit, invito senatu (Cic. Acad. 2, 5, 13).
9. Adjūras, id te, invito me, non esse facturum (Cic. Phil. 2, 4, 9).
10. Haec omnia, ut invitis, ita non adversantibus, patriciis, transacta (sunt) (Liv. 3, 55, 15).
11. Relinquebatur unā per Sequānos viā, quā, Sequānis invitis, propter angustias (Helvetiū) ire non poterant (Caes. B. G. 1, 9, 1).
12. Appius, vitae metuens, in domum se, propinquam foro, insciis adversariis, capite obvoluto, recipit (Liv. 3, 49, 5).
13. Caesar, omnibus insciis neque suspicantibus, vigiliā tertiā jubet omnes legiones ex castris edūci atque se consēqui (Bell. Afr. 37, 2).
14. Meministis, Quirites, ante Gallorum adventum, salvis tectis publicis privatisque, stante incolūmi urbe, hanc eandem rem actam esse, ut Vejos transmigraremus (Liv. 5, 53, 2).
15. Priāmus, si, vivis filiis, incolūmi regno, occidisset, utrum a bonis, an a malis discessisset? Tum profecto videretur a bonis (Cic. Tusc. 1, 35, 85).

16. Ascanius Creūsa matre, Ilio incolūmi natus (est) (Liv. 1, 3, 2).
17. Pharos est in insula turris magnā altitudine. Haec insulā, objectā Alexandriae, portum efficit. Iis autem invitis, a quibus Pharos tenetur, non potest esse propter angustias navibus introitus in portum (Caes. B. C. 1, 112, 1—4).
18. Equitibus profligatis, interfecto duce Cratēro, multis praeterea et maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in eā loca erat deductus, ut, invito Eumēne, elābi non posset, pacem ab eo petiit (Nep. 18, 4, 3).
19. Si voluntas, tacitis nobis, intellegi posset, verbis omnino non uteremur; quia non potest, verba reperta sunt, non quae impedirent, sed quae indicarent voluntatem (Cic. Caecina 18, 53).
20. Mithridates bella cum Romanis per sex et quadraginta annos, variā victoriā, gessit (Justin. 37, 1, 7).
21. Eo anno adversus Samnites, gentem opibus armisque validam, mota arma; Samnitium bellum, ancipiti Marte gestum, Pyrrhus hostis, Pyrrhum Poeni secuti (Liv. 7, 29, 1).
22. Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque vēnit, magnas res secundā gessit fortunā (Nep. 22, 4, 1).
23. Si quis ex hoc loco proficiscatur Puteolos stadia triginta, probo navigio, bono gubernatore, hac tranquillitate, probabile videatur, se illuc venturum esse salvum (Cic. Acad. 2, 31, 100).
24. *Aureā primā satā est aetas, quae, vindice nullo, Sponte suā, sine lege fidem rectumque colebat: Poenā metusque aberant* (Ov. Met. 1, 89).

GERUNDIUM

1183 (§ 1115)

1. Quibus nihil est in ipsis opis ab bene beateque vivendum, eis omnis aetas gravis est (Cic. Sen. 2, 4).
2. Quod cuique temporis ad vivendum datur, eo debet esse contentus (Cic. Sen. 19, 69).
3. Caesar hunc ad egrediendum nequāquam idoneum locum arbitratus est (Caes. B. G. 4, 23, 4).
4. Exempla ex vetēre memoria et monumentis ac litteris plurimum solent et auctoritatis habere ad probandum, et jucunditatis ad audiendum (Cic. Verr. 3, 90, 209).
5. Videmus in bestiis, suam cuique naturam esse ad vivendum ducem (Cic. Fin. 5, 15, 42).
6. *Nullum ad nocendum tempus angustum est malis* (Sen. Med. 292).
7. Ad vivendum, velut ad natandum, is melior, qui onere liberior (Apul. Magia, 21).
8. Ad edendum et bibendum plus, quam viri, estis; ad laborandum nec manūs habetis nec pedes (Erasm. 1, 256).

9. Breve tempus aetatis satis longum est ad bene honesteque vivendum (Cic. Sen. 19, 70).
10. *Ad paenitendum prop̄erat, cito qui judicat* (Syr. 32).
11. Non enim, si malum est dolor, carere eo malo satis est ad bene vivendum (Cic. Fin. 2, 13, 41).
12. Nulla aetas ad perdiscendum sera est (Ambrosius = K. 1810).
13. Omnium animi ad ulciscendum ardebant (Caes. B. G. 6, 34, 7).
14. Rem quaeris praeclaram juventuti ad discendum, nec mihi difficilem ad perdocendum (Cic. Sest. 44, 96).
15. Plerumque accidit, ut faciliora sint ad intellegendum et lucidiora multo, quae a doctissimo quoque dicuntur (Quint. 2, 3, 8).
16. Optandum, ut ii, qui praesunt reipublicae, legum similes sint, quae ad puniendum non iracundia, sed aequitate ducuntur (Cic. Off. 1, 25, 89).
17. Extra jocum moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas (Cic. Fam. 9, 24, 3).
18. M. Aemilius, non ad insequendum sibi tarditatem pedum, sed ad fugiendum impedimento fore, putabat (Cic. Rab. Perd. 7, 21).
19. «Est enim mihi», inquam, «cum Cicerone aemulatio, nec sum contentus eloquentia saeculi nostri: nam stultissimum credo ad imitandum non optimam quaeque proponere» (Plin. Ep. 1, 5, 12).
20. Intellegi necesse est, in ipsis rebus, quae discuntur et cognoscuntur, invitamenta inesse, quibus ad discendum cognoscendumque moveamur (Cic. Fin. 5, 19, 52).

1184 (§ 1115)

1. Ludus animo debet aliquando dari, ad cogitandum melior ut redeat (Phaedr. 3, 14, 12).
2. Caesar, nactus idoneam ad navigandum tempestatem, solvit equitesque in ulteriorem portum progredi et naves conscendere et se sequi jussit (Caes. B. G. 4, 23, 1).
3. Legatus est vir bonus, peregre missus ad mentiendum reipublicae causam (K. 3066).
4. Homo ortus est ad mundum contemplandum et imitandum, nullo modo perfectus, sed est quaedam particula perfecti (Cic. N. D. 2, 14, 37).
5. Caesar oppidum expugnavit et ad diripiendum militibus concessit (Caes. B. C. 3, 80, 7).

1185 (§ 1117a)

1. Cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est (Tac. Ann. 15, 53).
2. Quis ignorat, maximam illecebram esse peccandi impunitatis spem? (Cic. Mil. 16, 43).
3. Scientiam rei bellicae dimicandi nutrit audaciam (Veget. 1, 1).

4. Non sunt preces, ubi negandi libertas non est (Quint. Decl. 281 = p. 158 Lemaire).
5. Omnis hic (=in Hipponensi colonia) aetas piscandi, navigandi atque etiam natandi studio tenetur, maxime pueri, quos otium lususque sollicitat (Plin. Ep. 9, 33, 2).
6. Is, qui nullius non uxorem concupiscit et satis justam causam putat amandi, quod aliena est, idem, uxorem suam aspici, non vult (Sen. Ira 2, 28).
7. Onus probandi (Digesta 31, 22).
8. In rebus tam severis non est jocandi locus (Cic. Div. 2, 10, 25).
9. Acerrimus ex omnibus nostris sensibus est sensus videndi (Cic. De or. 2, 87, 357).
10. *Serum est cavendi tempus in mediis malis* (Sen. Thy. 487).
11. Est dolendi modus, non est timendi (Plin. Ep. 8, 17, 6).
12. Lacrimae nobis deerunt ante, quam causae dolendi (Sen. Polyb. 4, 2).
13. Eluculentissimum est edocendi genus exemplorum subditio (Varro Sent. 46).
14. Non solum scire aliquid artis est, sed quaedam ars est etiam docendi (Cic. Leg. 2, 19, 47).
15. Nocens habuit aliquando latendi fortunam, nunquam fiduciam (Sen. Ep. 105, 8).
16. Est ita natura comparatum, ut nihil aequae amorem incitet et accendat, quam carendi metus (Plin. Ep. 5, 19, 6).
17. *Cavendi nulla est dimittenda occasio* (Syr. 99).
18. Modus vivendi.
19. *Nemo silens placuit, multi — brevitate loquendi* (Auson. Epist. 25, 44).
20. Liber captivus avis ferae consimilis est: semel fugiendi si data est occasio, satis est, — nunquam postilla (=postea) possis prendere (Pl. Capt. 1, 2, 7 = 116).
21. Juppiter nullo magis hominem separavit a ceteris animalibus, quam dicendi facultate (Quint. 2, 16, 12).
22. A Jove et a ceteris dis immortalibus nobis agendi capienda primordia (Cic. Leg. 2, 3, 7).
23. Vivendi est finis optimus, quum, integra mente certisque sensibus, opus ipsam suam eadem, quae coagmentavit, naturam dissolvit (Cic. Sen. 20, 72).
24. Diliguntur immodice sola, quae non licent: non nutrit ardorem concupiscendi, ubi frui licet (Quint. Decl. 14, 8 = p. 324 Lemaire).
25. Ut medicinam valetudinis, sic vivendi ars est prudentiam (Cic. Fin. 5, 6, 16).
26. Omnis cupidus acquirendi ex opinione inopiae venit (Apul. Met. = Ht. 16).
27. Usus dicendi in omni pacata et libera civitate dominatur (Cic. De or. 2, 8, 33).
28. Nequaquam mihi dives est, quamvis multam possideat, qui neque

- finem habet cupiendi, neque modum statuit utendi (Rutil. Lup. 2, 15=p. 19 Halm).
29. Mihi semper Peripateticorum Academiaeque consuetudo de omnibus rebus in contrarias partes disserendi placuit (Cic. Tusc. 2, 3, 9).
 30. Libertas est potestas faciendi id, quod jure licet (K. 1414).
 31. *Scribendi recte sapere est et principium et fons* (Hor. A. P. 309).
 32. Studium discendi voluntate, quae cogi non potest, constat (Quint. 1, 3, 8).
 33. Optima vivendi ratio est eligenda; eam jucundam consuetudo reddet (Ad Herenn. 4, 17, 24).
 34. Eloquentiam esse, ait Cicero, non inanem loquendi profluentiam, sed sapientiam copiose loquentem. Quod si est, qui nihil praeter verborum flosculos tradunt, minimam partem eloquentiae tradunt (Mureti Or. 3=vol. 2, p. 30).
 35. *Quid me scribendi tam vastum mittis in aequor?*
Non sunt apta meae grandia velã rati (Prop. 4, 8, 3).
 36. *Dispar vivendi ratio est, mors omnibus una* (Anth. 716, 3).

1186 (§ 1117a)

1. Verum est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam (Cels. 1, Prooem. =p. 8, 24).
2. Mors est terribilis iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, — non iis, quorum laus emori non potest; exsilium autem illis, quibus quasi circumscriptus est habitandi locus, — non iis, qui omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt (Cic. Parad. 2, 3, 18).
3. Nec metu nec adulandi foeditate constricta posteritas — incorrupta praeteritorum solet esse spectatrix (Amm. Marc. 30, 8, 1).
4. *Fugere pudor verumque fidesque*
In quorum subiãre locum fraudesque dolique
Insidiaeque et vis et amor sceleratus habendi (Ov. Met. 1, 129).
5. Mihi fortunã, multis rebus ereptis, usum dedit bene suadendi (Sall. Hist. 4, 61, 4).
6. Anno Urbis conditae septingentesimo vicesimo secundo mos Romae repetitus (est) uni parendi, pro rege «imperatoris» vel sanctiore nomine «augusto» appellato (Aur. Vict. Epit. 1, 1).
7. Recte ac vere videtur Ovidius dixisse, emendandi laborem majorem esse, quam scribendi (Mureti Ep. 65=p. 97).
8. Erat in M. Catone aviditas legendi, nec satiari poterat, quippe qui, ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans, in ipsa curia soleret legere saepe, dum senatus cogeretur (Cic. Fin. 3, 2, 7).
9. Injuriam qui facturus est, jam fecit. Sic latro est, etiam antequam manus inquinet, quia ad occidendum jam armatus est et habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur et aperitur opere nequitia, non incipit (Sen. Ira 1, 3).
10. Beate vivendi cupiditate incensi omnes sumus (Cic. Fin. 5, 29, 86).

11. *Gloria vincendi juncta est cum milite, Caesar.*
Caesar, parcendi gloria sola tua est (Antonio Tibaldeo=Hb. 76).
12. *In se magna ruunt: laetis hunc numina rebus*
Crescendi posuere modum (Lucan. 1, 81).
13. Non is solum debet gratus esse, qui accepit beneficium, verum etiam is, cui potestas accipiendi fuit (Cic. Prov. 17, 41).
14. Tyrii parsimonia et labore quaerendi cito convaluere (Justin. 18,4,1)
15. Causã multis moriendi fuit morbum suum nosse (Sen. Brev. 18, 6).
16. Stoicus Diogenes et Academicus Carneades hanc amplissimam omnium artium, — bene vivendi disciplinam, vitã magis, quam litteris, persecuti sunt (Cic. Tusc. 4, 3, 5).
17. *Di tibi divitias dederunt artemque fruendi* (Hor. 1, 4, 7).
18. Non me praeterit, usum et esse et haberi optimum dicendi magistrum (Plin. Ep. 6, 29, 4).
19. Qui de arte dicendi praecipunt, (ii) quod ipsi experti non sunt, id docent alios (Cic. De or. 2, 18, 76).
20. Eloquenti vis efficit, ut eã, quae scimus, alios docere possimus (Cic. N. D. 2, 59, 148).
21. Vetus doctrinã eãdem videtur et recte faciendi et bene dicendi magistrã; neque dijuncti doctores, sed idem erant vivendi praeceptores atque dicendi, ut ille apud Homerum Phoenix, qui se a Peleo patre Achilli juveni comitem esse datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem verborum actoremque rerum (Cic. De or. 3, 15, 57).
22. Ubi Nilus ad illã, quae Catadupa nominantur, praecipitat ex altissimis montibus, ea gens, quae illum locum accollit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi caret (Cic. Rep. 6, 19).
23. Legendi semper occasio est, audiendi non semper; praeterea multo magis, ut vulgo dicitur, viva vox afficit (Plin. Ep. 2, 3, 9).
24. Causã fuit huc veniendi, ut quosdam hinc libros promerem (Cic. Fin. 3, 2, 8).

1187 (§ 1117b)

1. *Bellandi cupido damno est sua saepe cupido* (Versus memorialis=Broeder p. 477).
2. *Adulandi gens prudentissima laudat*
Sermone indocti, faciem deformis amici (Juv. 3, 86).
3. A. Sum plane rudis et imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. — B. Sed assuescere oportet: nemo nascitur artifex. — A. Mihi non placet ranarum vitã. Animal sum terreste, non amphibium. Si vobis cordi est natatio, spectator esse malo, quam certator (Erasm. 1, 44).
4. Dumnorix Aedius omnibus precibus petere contendit, ut in Gallia relinqueretur, quod, insuetus navigandi, mare timeret (Caes. B. G. 5, 6, 3).

5. Tradito sibi puero, dicendi peritus ingenium ejus imprimis naturamque perspiciet. Ingenii signum in parvis praecipuum memoriā est (Quint. 1, 3, 1).
6. Viri docti non solum vivi atque praesentes studiōsos discendi erudiunt atque docent, sed hoc idem etiam post mortem monumentis litterarum assequuntur (Cic. Off. 1, 44, 156).

1188 (§ 1117c)

1. Deos ipsos jocandi causā induxit Epicūrus habitantes, tanquam inter duos lucos, sic inter duos mundos propter metum ruinarum, eosque habere putat eadem membra, quae nos, nec usum ullum habere membrorum (Cic. Div. 2, 17, 40).
2. Athēnas erudiendi gratiā missus (est) (Justin. 17, 3, 11).

1189 (§ 1120)

1. Optimus est orator, qui dicendo animos audientium et docet et delectat et permōvet (Cic. Opt. 1, 3).
2. *Desine fata deum flecti sperare precando* (V. Aen. 6, 376).
3. *Audendo magnus tegitur timor* (Lucan. 4, 702).
4. Bonum magis carendo, quam fruendo, sentitur (R. 40).
5. Duas res, magnas praesertim, non modo agere uno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest (Cic. Phil. 11, 9, 23).
6. Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possit (Ter. Heaut. 675).
7. Castigat ridendo mores (K. 256).
8. Scribendo dicimus diligentius, dicendo scribimus facilius (Quint. 10, 7, 29).
9. *Unus homo nobis cunctando restituit rem: Non ponebat enim rumores ante salutem* (Ennius apud Cic. Off. 1, 24, 84).
10. Hominis mens discendo alitur et cogitando (Cic. Off. 1, 30, 105).
11. Videmus, paucis annis post reges exactos, quum plebes eum montem, qui Sacer appellatus est, occupavisset, M. Valerium dictatorem dicendo sedavisse discordias eique ob eam rem honores amplissimos habitos et eum primum ob eam ipsam causam Maximum esse appellatum (Cic. Brut. 14, 54).
12. Vasa fictilia ab emptoribus percutiendo examinabantur, et, si quae non bene cocta erant, corrupto sono vitium, quod oculos effugiebat, patefaciebant (O. Jahn ad Pers. Sat. 3=p. 147).
13. Ibi cursu, luctando, hastā, disco, saliendo sese exercebant (Plaut. Bacch. 428).
14. Multi patrimonia effuderunt inconsulte largiendo (Cic. Off. 2, 15, 54).
15. Socrātes percontando atque interrogando elicere solebat eorum opiniones, quibuscum disserebat (Cic. Fin. 2, 1, 2).
16. *Saepe ignoscendo das injuriae locum* (Syr. 640).

17. Cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem (Ter. Hec. 815).
18. *Crebro ignoscendo facies de stulto imprōbum* (Syr. 141).
19. *Tu modo si quid agi sperabis posse precando, Quos colis, exōra supplīce voce deos* (Ov. Pont. 4, 8, 21).
20. *Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo* (Anonymus ex Ov. Pont. 4, 10, 5).
21. Universi generis humani vinculum est ratio et oratio; quae docendo, discendo, communicando, disceptando, judicando conciliat inter se homines, conjungitque naturali quadam societate. Neque ullā re longius absūmus a natura ferarum: sunt enim rationis et orationis expertes (Cic. Off. 1, 16, 50).
22. Hoc uno praestamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos et quod exprimere dicendō sensā possumus (Cic. De or. 1, 8, 32).
23. *Minimum malum fit contemnendo maximum* (Carm. epigraph.)
24. Cito scribendo non fit, ut bene scribatur; bene scribendo fit, ut cito (Quint. 10, 3, 10).
25. Me vero eorum taciturnitas movebat, in quos illa oratio tam imprōbā conferebatur: qui tum, quamquam ob alias causas tacebant, tamen hominibus, omnia timentibus, tacendo loqui, non infitiando confiteri videbantur (Cic. Sest. 18, 40).
26. Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus (Ter. Ad. 212).
27. Cum pare contendere anceps est, cum superiore furiōsum, cum inferiore sordidum... Percussit te, recēde: referiēdo enim occasionem saepius feriendi dabis (Sen. Ira 2, 34, 1, 5).
28. Rem, meā sententiā minime dubiam, argumentando dubiam facis (Cic. N. D. 3, 4, 10).
29. Litteris omnibus a pueritiā dedītus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi (Cic. Fam. 1, 7, 10).
30. *Curando fieri quaedam majora videmus Vulnera, quae melius non tetigisse fuit* (Ov. Pont. 3, 7, 25).
31. *Quid quisque possit, nisi temptando, nesciet* (Syri append. 300).
32. Memoriam quidam naturae modo esse munus existimaverunt, estque in ea non dubie plurimum, sed ipsā excolendo, sicut aliā omnia, augetur (Quint. 11, 2, 1).
33. *Nimum altercando veritas amittitur* (Syr. 453).
34. *Extemplo Libyae magnas it Famā per urbes, Famā, malum quā non aliud velocius ullum: Mobilitate viget viresque acquirit eundo* (V. Aen. 4, 173).
35. Ut parentium saevitiā, sic patriae patiēdo ac ferendo lenienda est (Liv. 27, 34, 14).
36. Regiā crudelitas auget inimicorum numerum tollendo: parentes enim liberique eorum, qui interfecti sunt, et propinqui et amici in locum singulorum succēdunt (Sen. Clem. 1, 8, 7).
37. Phocaeenses piscando mercandoque, plerumque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriae habebatur, vitam tolerabant (Justin. 43, 3, 5).

38. *Nemo timendo ad summum pervēnit locum* (Syr. 463).
39. Stultitiā est sedendo aut votis debellari credere posse. Arma capias, oportet, et descendas in aequum et vir cum viro congregiaris. Audendo atque agendo res Romanā crevit, non his segnibus consiliis, quae timidi cautā vocant (Liv. 22, 14, 14).
40. Usus et experientia dominantur in artibus, neque est ullā disciplinā, in qua non peccando discatur (Colum. 1, 1=p. 176 Nisard).
41. Aut consolando aut consilio aut re juvero (Cic. Fam. 7, 10, 4).
42. *Deliberando saepe perit occasio* (Syr. 160).

1190 (§ 1121)

1. Adhibenda est in jocando moderatio (Cic. De or. 2, 59, 238).
2. Cernuntur in agendo virtutes (Cic. Partit. 23, 78).
3. *In vindicando criminōsā est celeritas* (Syr. 285).
4. Prohibenda maxime est irā in puniendo. Nunquam enim, irātus qui accēdet ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quae est inter nimium et parum, quae placet Peripateticis et recte placet (modo ne laudarent iracundiam et dicerent, utiliter a natura datam). Illā (=iracundiā) vero omnibus in rebus repudianda est, optandumque, ut ii, qui praesunt rei publicae, legum similes sint, quae ad puniendum non iracundiā, sed aequitate ducuntur (Cic. Off. 1, 25, 89).
5. In adorando dextram ad osculūlum referimus (Plin. N. H. 28, 2 (5), 25).
6. Non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quarenda sunt (Cic. N. D. 1, 5, 10).
7. Neque enim potest severus esse in iudicando, qui, alios in se severos esse iudices, non vult (Cic. Pomp. 13, 38).
8. Neque enim illae sunt solae virtutes imperatoriae, quae vulgo existimantur, labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in providendo, quae tantā sunt in hoc uno (=in Pompejo,) quantā in omnibus reliquis imperatoribus, quos aut vidimus aut audivimus, non fuerunt (Cic. Pomp. 11, 29).
9. Etsi satis clemens sum in disputando, tamen interdum soleo subrasci (Cic. Fin. 2, 4, 12).
10. Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunaque vicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundae: habet enim praeteriti doloris securā recordatio delectationem (Cic. Fam. 5, 12, 4).
11. Quis est tam in scribendo impiger, quam ego? (Cic. Fam. 2, 1, 1).
12. Convēnit quum in dando munificum esse, tum in exigendo non acerbum (Cic. Off. 2, 18, 64).
13. Plerisque accidit, ut praesidio litterarum diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant (Caes. B. G. 6, 14, 4).

14. Alexandro Macedōni neque in deliberando consilium, neque in proeliando virtus, neque in beneficio benignitas deerat, sed dumtaxat in supplicio crudelitas (Rutii. Lup. 1, 18=p. 11, 6 Halma.)
15. Junonem a juvando, credo, nominatam (Cic. N. D. 2, 26, 66).

1191 (§ 1122)

1. Eram naturā sitiens, cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas ac mores hominum (Erasm. 1, 249).
2. Stultā est enim, mi Lucili, et minime conveniens litterato viro occupatio exercendi lacertos et dilatandi cervicem ac latēra firmandi (Sen. Ep. 15, 2).
3. Cupiditate inimicos ulciscendi ardebant (Liv. 29, 6, 7).
4. Hyperbōle est in usu et inter inerūditos et apud rusticos, videlicet quia naturā est omnibus augendi res vel minuendi cupiditas insita, nec quisquam vero contentus est (Quint. 8, 6, 75).
5. Aetōli consilium ceperunt Lacedaemōnem occupandi (Liv. 35, 34, 4).
6. Equidem sum cupidus te audiendi (Cic. De or. 2, 4, 16).
7. Nulla causā justa cuiquam esse potest contra patriam arma capiendi (Cic. Phil. 2, 22, 53).
8. Parsimoniā est scientiā vitandi sumptūs supervacuos aut ars re familiari moderāte utendi (Sen. Benef. 2, 34, 4).
9. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum regem (=Alexandrum); plures obviam egressi sunt (Curt. 5, 1, 19).

1192 (§ 1122)

1. Nec in mentem vēnit, solitudines vastas in agris fieri pellendo finibus dominos (Liv. 6, 41, 11).
2. L. Quinctius, cui Cincinnāto cognomen erat, non iterando laudes, sed veniam errori atque adolescentiae petendo, sibi ut condonarent filium, orabat (Liv. 3, 12, 8).
3. *Veterem ferendo injuriam invites novam* (Syr. 705).
4. Frustra niti neque aliud se fatigando, nisi odium, quaerere extremae dementiae est (Sall. Jug. 3, 3).
5. Unam tollendo legem ceteras infirmatis (Liv. 34, 3, 4).
6. Condita Massiliā est prope ostia Rhodāni amnis in remōto sinu, velut in angulo maris. Sed Ligūres, incrementis urbis invidentes, Graecos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut, victis hostibus, in captivis agris multas colonias, constituerint (Justin. 43, 3, 12).
7. Hoc uno modo sapiens se laudat, quae in ipso appārent bonā in aliis admirando (Varro Sent. 143).
8. Massiliensium civitas severitatis custos acerrima est, nullum aditum in scenam mimis dando, quorum argumenta majore ex parte stuprorum continent actūs, ne talis spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumat (Val. Max. 2, 6, 7).

1193 (§ 1123)

1. *Pictoribus atque poetis*
Quilibet auuendi semper fuit aequa potestas (Hor. A. P. 9).
2. Multum adhuc restat operis multumque restabit, nec ulli nato post mille saecula praecludetur occasio aliquid adhuc adiciendi (Sen. Ep. 64, 7).
3. Acrior est cupiditas ignota cognoscendi, quam nota repetendi. Hoc in omnibus rebus videmus accidere: ad nova homines concurrunt, ad nota non veniunt (Sen. Contr. Exc. 1, 4=p. 257, 9).
4. Mortalibus mos est ex magnis maiora cupiendi (Sen. Benef. 3, 3, 2).

1194 (§ 1123)

1. Non enim faciendo solum, quod decet, sed non faciendo id, quod non decet, impudentiae nomen effugere debemus (Cic. De or. 1, 26, 120).
2. *Multa ignoscendo fit potens potentior* (Syr. 384).
3. Parva sunt haec; sed parva ista non contemnendo majores nostri maximam hanc rem fecerunt (Liv. 6, 41, 8).
4. *Temporando cuncta caeci quoque tuto ambulant* (Syr. 687).
5. Ulciscar perfidos amicos nihil credendo atque omnia cavendo (Cic. Post reditum ad Quir. 9, 21).

Gerundivum

1195 (§ 1115)

1. Ingenia humana sunt ad suam cuique levandam culpam nimio plus tecunda (Liv. 28, 25, 14).
2. Artifex est, etiam cui ad exercendam artem instrumenta non suppetunt. Nec minus canendi peritus, cujus vocem exaudiri fremtus obstrepentium non sinit (Sen. Benef. 4, 21, 3).
3. Omnium rerum nec aptius est quidquam ad opes tuendas ac tenendas, quam diligi, nec alienius, quam timeri (Cic. Off. 2, 7, 23).
4. Ut ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est (Caes. B. G. 3, 19, 6).
5. Ad conectendas amicitias vel tenacissimum vinculum est morum similitudo (Plin. Ep. 4, 15, 2).
6. Videmus, aliquando gladium nobis ad hominem occidendum ab ipsis porrigi legibus (Cic. Mil. 3, 9).
7. Oculos naturam nobis, ut equo setas, caudam, aures, ad motum animorum declarandos dedit (Cic. De or. 3, 59, 222).
8. Castra erant ad bellum ducendum aptissima naturam loci et munitione et maris propinquitate et aquae et salis copia (Caes. B. G. 2, 37, 5).

9. Missi lictores ad sumendum supplicium nudatos virgis caedunt securisque feriunt (Liv. 2, 5, 8).
10. Nimis pingui homini et corpulento censores equum adimere soliti, scilicet, minus idoneum rati sunt cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus (Gell. 6, 22).
11. Optime institutum est, ut ab Homero atque Vergilio lectio inciperet, quamquam ad intellegendas eorum virtutes firmiore iudicio opus est (Quint. 1, 8, 5).
12. Callicrates ad Dionem interficiendum socios conquirit, adversarios ejus convenit (Nep. 10, 8, 3).
13. Cyprus abundat materia utili ad naves aedificandas (Lambinus ad Hor. Od. 1, 13).
14. Tanta antiquorum hominum traditur fuisse simplicitas, ut venientes ad se adventas, qui modo, consilio ac sapientia praediti, ad instruendam vitam formandosque mores aliquid conferrent, quod eorum parentes atque originem ignorabant, caelo et terra editos non solum ipsi crederent, verum etiam posteris affirmarent (Aur. Vict. Origo gent. Rom. 1).
15. Servitia, Urbem ut incenderent distantibus locis, conjurarunt, populoque ad opem passim ferendam tectis intento, ut arcem Capitoliumque armati occuparent. Avertit nefanda consilia Juppiter (Liv. 4, 45, 2).
16. Quidam veniunt, ut audiant, non ut discant, sicut in theatrum voluptatis causa, ad delectandas aures oratione, vel voce, vel fabulis ducimur (Sen. Ep. 108, 6).
17. Nunquamne legisti, Gaditanum quendam, Titi Livii nomine gloriae commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse statimque, ut viderat, abisse? (Plin. Ep. 2, 3, 8).
18. Inter hominem et beluam hoc maxime interest, quod haec ad id solum, quod adest quodque praesens est, se accommodat, paulum admotum sentiens praeteritum aut futurum; homo autem, quod rationis est particeps, per quam consequentia cernit, causas rerum videt, earumque praegressus et quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, rebusque praesentibus adjungit atque adnectit futuras, facile totius vitae cursum videt, ad eamque degendam praeparat res necessarias (Cic. Off. 1, 4, 11).
19. Gajum Gracchum mors fraternam ad expetendas domestici sanguinis poenas excitavit (Cic. Har. 20, 43).
20. Cortice suberis utebantur Romani, ut nos etiamnum, ad vasa claudenda: illorum enim officio immittebant, dein pice obturabant, (Forcellini in v. cortex).
21. Prelum est instrumentum illud, quo uvam, olivam aliudve quid comprimitur ad sucum exprimendum (Forcellini in v. prelum).
22. Muscena naturam ipsam videtur ad tolerandos facilius labores, velut muneri, nobis dedisse, si quidem et remigem cantus hortatur, nec solum in iis operibus, in quibus plurium conatus, praeunte aliqua iucunda voce, conspirat, sed etiam singulorum fatigatio quamlibet se rudi modulatione solatur (Quint. 1, 10, 16).

23. Alcibiades ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione (Nep. 7, 9, 4).
24. Eumēnes, solutā epistolā, nihil in ea repperit, nisi quae ad irridendum eum pertinerent (Nep. 23, 11, 3).
25. Illud est periculum, ne nimis facile victis ignoscendo plures ob id ipsum ad experiendam adversus nos fortunam belli incitemus (Liv. 31, 31, 16).
26. Nescio, an nemo ad dandam veniam difficilior sit, quam qui illam petere saepius meruit (Sen. Benef. 1, 6, 2).
27. Caesar milites docuit, quantum usum haberet ad sublevandam omnium rerum inopiam potiri oppido pleno atque opulento (Caes. B. G. 3, 80, 6).
28. Pythagōras Aegyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderum motūs originemque mundi spectandam profectus, summam scientiam consecutus est. Inde regressus, Cretam et Lacedaemōna ad cognoscendas Minōis et Lycurgi inclitas ea tempestate leges contenderat (Justin. 20, 4, 3).
29. Coriolanum quondam damnatio injustā, miserum et indignum exsilium, ut iret ad oppugnandam patriam, impūlit (Liv. 28, 29, 1).
30. Suebi, vinum ad se omnino importari, non sinunt, quod eā re ad laborem ferendum remollescere homines atque effeminari arbitrantur (Caes. B. G. 4, 2, 6).

1196 (§ 1116)

1. Adolescens quum sis, tum, quum est sanguis intēger, rei tuae quaerendae convēnit opēram dare. Demum igitur, quum sis jam senex, tum in otium te collōces; dum potes, a mes: id jam lucrum est, quod vivis (Pl. Merc. 3, 2, 7=550).
2. Isocrātes Ephōrum a foro subduxit, utiliorem componendis monumentis historiarum ratus (Sen. Tranq. 7, 2).
3. Majores nostri omnibus rebus agendis «quod bonum, faustum, felix fortunatumque esset» praefabantur (Cic. Div. 1, 45, 102).
4. Bruttius ager, ut omnis coleretur, exiguus tamen tanto alendo exercitui erat (Liv. 28, 12, 7).
5. *Vivere naturae si convenienter oportet, Ponendaeque domo quaerenda est area primum, Novistine locum, potiore rure beato?* (Hor. Ep. 1, 10, 12).
6. Non sine causa dii hominesque hunc urbi condendae locum elegerunt, — saluberrimos colles, flumen opportunum, quo ex mediterraneis locis fruges devehantur, quo maritimi comheatūs accipiantur, mare vicinum ad commoditates, nec expositum nimia propinquitate ad pericula classium externarum, regionem Italiae mediam (Liv. 5, 54, 4).
7. Quemadmōdum primā illā, ut antiqui vocabant, litteratūrā, per quam pueris elementa traduntur, non docet liberales artes, sed mox percipiendis locum parat, sic liberales artes non perducunt animum ad virtutem, sed expediunt (Sen. Ep. 88, 20).

8. Horā momentumque temporis evertendis imperiis sufficit (Sen. Ep. 91, 6).
9. *Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti, Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris, Utilis et bellorum et pacis rebus agendis* (Juv. 14, 70).
10. Ver tanquam adulescentiam significat ostenditque fructūs futuros, reliqua autem tempora demetendis fructibus et percipiendis accommodata sunt (Cic. Sen. 19, 70).
11. Neque enim jam mihi licet neque est integrum, ut meum laborem hominum periculis sublevandis non impertiam (Cic. Mur. 4, 8).
12. Sunt nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusūs (Quint. 1, 3, 11).
13. Quum, ingravescente aevo, parum se idoneum Diocletianus moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, ut in privatam vitam concederet et stationem tuendae reipublicae viridioribus junioribusque mandarent (Eutrop. 9, 27).
14. Galli Transalpīni, transgressi in Venetiam, haud procul inde, ubi nunc Aquilejā est, locum oppido condendo ceperunt (Liv. 39, 22, 6).
15. Brutus, quum, studēre revocandis in Urbem regibus liberos suos, comperisset, protraxit in forum et contione mediā virgis cecidit, secūri percussit (Flor. 1, 9, 5).
16. Tiberius Gracchus triumvir creatus (est) dividendis agris (Flor. 2, 2, 6=3, 14, 6).
17. Decemvīros legibus scribendis intra decem hos annos et creavimus, et e reipublica sustulimus (Liv. 4, 4, 3).
18. Demosthēnes curator muris reficiendis fuit eosque refecit pecuniā suā (Cic. Opt. 7, 19).

1197 (§ 1117a)

1. Voluptate reipublicae gerendae liberatus sum (Aeschin. Epist. 5, 5=p. 147 Didot).
2. Hac oratione habitā, mirum in modum conversae sunt omnium mentes summāque alacritas et cupiditas belli gerendi injecta est (Caes. B. G. 1, 41, 1).
3. Quae causā justior est belli gerendi, quam servitutis depulsio? (Cic. Phil. 8, 4, 12).
4. Hostes ex muro et turribus submoventur; non datur liberā muri defendendi facultas (Caes. B. G. 2, 11, 3).
5. Multā, quae in libera civitate ferenda non essent, tulimus et perpassi sumus, — alii spe recuperandae libertatis, alii vivendi nimiam cupiditate (Cic. Phil. 3, 11, 29).
6. Numa Pompilius sapientiam constituendae civitatis duobus prope saeculis ante cognovit, quam eam Graeci natam esse senserunt (Cic. De or. 2, 37, 154).
7. Romulum Remumque cupido cepit in iis locis, ubi expositi ubique educati erant, urbis condendae (Liv. 1, 6, 3).

8. Poëtae nobis tradiderunt, nonnullos patris ulciscendi causā supplicium de matre sumpsisse (Cic. Amer. 24, 66).
9. Et appetendi et refugiendi et omnino rerum gerendarum initia proficiscuntur aut a voluptate aut a dolore (Cic. Fin. 1, 12, 42).
10. Homines infimā fortunā, nullā spe rerum gerendarum, delectantur historiā (Cic. Fin. 5, 19, 52).
11. Pacis inter cives conciliandae te cupidum esse, laetor (Cic. Fam. 10, 27, 1).
12. Demosthēnes Platōnis studiōsus audiendi fuit (Cic. De or. 1, 20, 89).
13. Scipio adhortandorum militum causā talem orationem est exorsus (Liv. 21, 39, 10).
14. Apud Germanos latrocinia nullam habent infamiam, quae extra fines cujusque civitatis fiunt, atque eā juventutis exercendae ac desidia minvendae causā fieri praedicant (Caes. B. G. 6, 23, 6).
15. Omnia judicia aut distrahendarum controversiarum, aut puniendorum maleficiorum causa reperta sunt (Cic. Caecin. 2, 6).

1198 (§ 1118)

1. Gratae mihi tuae litterae fuerunt, ex quibus intellexi, te summa cupiditate affectum esse videndi mei (Cic. Fam. 5, 21, 1).
2. Eā facultas vel tui vel alterius consolandi in te summa est, si unquam in ullo fuit (Cic. Fam. 4, 13, 4).
3. Ambiōrix in Nervios pervēnit hortaturque, ne sui in perpetuum liberandi atque ulciscendi Romanos occasionem dimittant (Caes. B. G. 5, 38, 2).
4. Tantam ingenuit animantibus conservandi sui naturā custodiam (Cic. N. D. 2, 48, 124).
5. Quintum Scaevōlam augūrem, memoriā teneo, bello Marsico, quum esset summā senectute et perditā valetudine, cotidie facere omnibus conveniendi potestatem sui (Cic. Phil. 8, 10, 31).
6. Ego nullum locum praetermitto laudandi tui (Cic. Fam. 12, 24, 1).

1199 (§ 1120)

1. Non accipiendis, sed praestandis beneficiis amicos nobis conciliamus (Burnouf ad Sall. p. 17).
2. Nullum officium referendā gratiā magis necessarium est (Cic. Off. 1, 15, 47).

1200 (§ 1121)

1. Vetus atque usitatā res— in oppugnanda hostium urbe labores ac pericula pati (Liv. 26, 13, 9).
2. Solebant magnā ex parte Romani illi veteres totum fere diem in rebus agendis ponere; sub vesp̄rum autem, aut certe post meridiem corpora curare, vinoque et ep̄ulis operam dare (Lambinus ad Hor. Od. 1, 1, 20).

3. Non alienum est dignitate tuā (quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum) habere aliquem in consiliis capiendis Nestōrem (Cic. Fam. 9, 14, 2).
4. Socrātes dicebatur adjuvare Euripīdem in tragoediis scribendis (G. Hermann ad Aristoph. Nub. p. XXXIV).
5. Omnis auctoritas philosophiae consistit in beata vita comparanda: beate enim vivendi cupiditate incensi omnes sumus (Cic. Fin. 5, 29, 86).
6. Quid dicam, quantus amor bestiarum sit ineducandis custodiendisque iis, quae procreaverunt? (Cic. N. D. 2, 51, 129).
7. Eam diligentiam adhibeamus in amicitiiis comparandis, ut ne quando amare incipiamus eum, quem aliquando odisse possimus (Cic. Lael. 16, 60).
8. Quid nostri philosophi? Nonne in his libris ipsis, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? (Cic. Tusc. 1, 15, 34).
9. In collocando beneficio et in referenda gratia, si cetera paria sunt, hoc maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita et potissimum opitulari (Cic. Off. 1, 15, 49).
10. In deligendo cibo et potu valetudinis potius, quam voluptatis, ratio habenda est (Ernesti Initia doctr. sol. p. 446).
11. Atōmus est corpuscūlum minūtum et individuum, quo in explicanda origine mundi utebatur Democritus et post eum Epicūrus (Ernesti, Clav. Cic. v. atomus).
12. Quid tam difficile, quam in plurimorum controversiis dijudicandis ab omnibus diligi? (Cic. Or. 10, 34).
13. Non oportet, esse cuiquam ne in ulciscenda quidem injuria hominis occidendi potestatem (Cic. Verr. 1, 28, 72).
14. Nunquam in praestantibus in republica gubernanda viris laudata est in una sententia permansio. Non idem semper dicere, sed idem spectare debemus (Cic. Fam. 1, 9, 21).
15. Errastis vehementer et tu et nonnulli collēgae tui, qui sperastis, vos posse in evertenda republica populares existimari (Cic. Agr. 1, 7, 23).
16. Querebatur jam suā aetate Theōgnis, non spectari in uxore quaerenda genus et parentum virtutem, sed pecuniam (Lambinus ad Hor. Od. 3, 24, 21).
17. Plerisque in rebus gerendis tarditas et procrastinatio odiōsa est (Cic. Phil. 6, 3, 7).
18. Ita praeclara est recuperatio libertatis, ut ne mors quidem sit in repetenda libertate fugienda (Cic. Phil. 10, 10, 20).
19. Quum multis in rebus neglegentiā plectimur, tum, maxime in amicis et deligendis et colendis (Cic. Lael. 22, 85).
20. Pythagōras, Democritus, Anaxagōras a regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerunt (Cic. De or. 3, 15, 56).
21. Magis est secundum naturam pro omnibus gentibus conservandis aut juvandis maximos labores molestiasque suscipere, quam vivere in solitudine non modo sine ullis molestiis, sed etiam in maximis voluptatibus (Cic. Off. 3, 5, 25).

22. Octavianus Augustus, quum esset luxuriae serviens, erat tamen ejusdem vitii severissimus ultor, — more hominum, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt (Aur. Vict. Epit. 2, 27).
23. Nihil aeque in beneficio dando vitandum est, quam superbia (Sen. Benef. 2, 11, 6).
24. Omne animal, simul atque est ortum, est in se conservando occupatum (Cic. Fin. 4, 13, 34).
25. Scipio querebatur, quod omnibus in rebus homines diligentiores essent, quam in amicis eligendis: capras et oves quot quisque haberet, dicere posse; amicos quot haberet, non posse dicere, et in illis quidem parandis adhibere curam, in amicis eligendis negligentibus esse (Cic. Lael. 17, 62).
26. Exercendum corpus et ita afficiendum est, ut oboedire consilio rationique possit in exsequendis negotiis et in labore tolerando (Cic. Off. 1, 23, 79).
27. Quis nescit, maxime vim exsistere oratoris in hominum mentibus vel ad iram vel ad odium aut dolorem incitandis vel ab hisce iisdem permotionibus ad lenitatem misericordiamque revocandis? (Cic. De or. 1, 12, 53).
28. Multa dicta sunt ab antiquis de contemnendis rebus humanis (Cic. Fin. 5, 25, 73).
29. Primo Punico bello Regulus, captus a Poenis, de captivis commutandis missus est (Cic. Off. 1, 13, 39).
30. Hostes, et de expugnando oppido, et de flumine transeundo spem se fefellisse, intellexerunt (Caes. B. G. 2, 10, 4).
31. Thucydides Themistoclem ait Magnesia morbo mortuum neque negat, fuisse famam, (eum) venenum sua sponte sumpsisse, quum se, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret (Nep. 2, 10, 4).

1201 (§ 1123)

1. Naturam cupiditatem ingenuit homini veri videndi (Cic. Fin. 2, 14, 46).
2. Naturam inest in mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi (Cic. Tusc. 1, 19, 44).

1202 (§ 1124)

1. Fruendis voluptatibus crescit carendi dolor (Plin. Ep. 8, 5, 2).
2. Expetuntur divitiae quum ad usum vitae necessarios, tum ad perfruendas voluptates (Cic. Off. 1, 8, 25).
3. Quemadmodum oculus conturbatus non est probe affectus ad suum munus fungendum, sic conturbatus animus non est aptus ad exsequendum munus suum (Cic. Tusc. 3, 7, 15).
4. Agesilaus maximam habebat fiduciam regni Persarum potiundi (Nep. 17, 4, 2).

SUPINUM

Supinum I

1203 (§§ 1128—1131)

1. It dormitum (Pl. Aul. 302).
2. Stultitia est, pater venatum ducere invitae canes. Hostis est uxor, invitae quae viro nuptum datur (Pl. Stich. 139).
3. Mater pompam me spectatum duxit (Pl. Cist. 90).
4. De nocte abiit piscatum ad mare (Pl. Rud. 898).
5. Cotidie ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum (Pl. Rud. 295).
6. Ego deos penates hinc salutatum domum devortar (Ter. Ph. 311).
7. Hodie filiam huic nuptum Megadoro dabo (Pl. Aul. 271).
8. *Dies quod donat, timeas: cito raptum venit* (Syr. 157).
9. Nullus est tantus animi dolor, quem patiar mecum ire cubitum (Erasm. 1, 246).
10. Coriolanus in Volscos exsulatum abiit, minitans patriae (Liv. 2, 35, 6).
11. In castra Aequorum legati ab Roma venerunt questum injurias et ex foedere res repetitum (Liv. 3, 25, 6).
12. Si opulentus it petitum pauperioris gratiam, pauper metuit congruere (Pl. Aul. 247).
13. Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est sciscitatum, quibus precibus supplicisque deos possent placare, et quaenam futura finis tantis cladibus foret (Liv. 22, 57, 5).
14. Lacedaemonii Agesilaum bellatum miserunt in Asiam (Nep. 9, 2, 2).
15. Praefecti regis Persae legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Aegyptiis (Nep. 12, 3, 1).
16. Agesilaus, magnam praedam militibus locupletatis, Ephesum hiematum exercitum reduxit (Nep. 17, 3, 2).
17. Hannibal patriam defensum revocatus est (Nep. 23, 6, 1).
18. Timoleon cepit Mamercum, hominem bellicosum et potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat (Nep. 20, 2, 4).
19. Fuere cives, qui seque remque publicam obstinatis animis perditum irent (Sall. Cat. 36, 4).
20. Mea Glycerium, quid agis? cur te is perditum? (Ter. Andr. 134).

Supinum II

1204 (§§ 1132—1137)

1. Nihil facilius scitu est (Liv. 23, 13, 1).
2. Placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt: nihil esse obscenum, nihil turpe dictum (Cic. Fam. 9, 22, 1).

3. Nil dictu foedum visuque haec limina tangat,
Intra quae puer est (Juv. 14, 44).
4. Difficile dictu est, quantopere conciliet animos comitas affabilis-
tasque sermonis (Cic. Off. 2, 14, 48).
5. Omnia praeteribo, quae mihi turpia dictu videbuntur (Cic. Verr.
1, 12, 32).
6. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit et voluntate, difficile
dictu est de singulis (Cic. Fam. 1, 7, 2.)
7. Difficile est dictu, quanto in odio sumus apud externas nationes
(Cic. Pomp. 22 65).
8. Haec etiam auditu acerba sunt (Cic. Fam. 7, 30 1).
9. Scio ego, quam difficile atque asperum factu sit, consilium dare
regi aut imperatori (Sall. Ep. ad Caes. 2,1 = p. 133 Gerlach).
10. Verum consilium, quod initio auditu grave est, in posterum, co-
gnita utilitate, fit jucundum (Rutil. Lup. 2, 19 = Rhetores Latini
min., ed. Halm, p. 21, 17).
11. Difficile dictu est, quanam causa sit, cur ea, quae maxime sensus
nostros impellunt voluptate et specie prima accerrime commovent,
ab iis celerrime fastidio quodam et satietate abalienemur. Quanto
colorum pulchritudine et varietate floridiora sunt in
picturis novis plerumque, quam in veteribus! Quae tamen, etiamsi
primo aspectu nos ceperunt, diutius non delectant, quum idem
nos in antiquis tabulis illo ipso horrido obsoletoque teneamur
(Cic. De or. 3, 25, 98)
12. Fabium, Tarentum obsidentem, leve dictu momentum ad rem in-
gentem potiundam adjuvit. Praesidium Bruttiorum, datum ab
Hannibale, Tarentini habebant. Ejus praesidii praefectus deperibat
amore mulierculae, cujus frater in exercitu Fabii consulis erat
(Liv. 27, 15, 9).
13. Eo tempore in regia prodigium visu eventuque mirabile fuit
(Liv. 1, 39, 1).
14. Quo brevior, eo dilucidior et cognitu facilior narratio fiet (Ad
Herenn. 1, 9, 15).
15. Id dictu, quam re, ut plerumque, facilius erat (Liv. 31, 38, 4).
16. Hannibal (incredibile dictu) biduo et duabus noctibus Hadrumen-
tum pervenit, quod abest ab Zama circiter milia passuum trecenta
(Nep. 23, 6, 3)
17. Turpe quidem dictu, sed, si modo vera jatemur,
Vulgus amicitias utilitate probat (Ov. Pont. 2, 3, 7).
18. Forsitan hoc, quod dicturus sum, mirabile auditu esse videatur,
sed certe id dicam, quod sentio (Cic. Pis. 14, 32).
19. Virtus difficilis inventu est, rectorem ducemque desiderat; etiam
sine magistro vitia discuntur (Sen. Nat. quaest. 3, 30, 8).
20. Eo tempore vidisti me ita conturbatum, ut non explicarem, quid
esset optimum factu (Cic. Fam. 7, 3, 1).

ORATIO OBLIQUA

1205 (§§ 1138—1161)

1. Scitum est illud Catonis, melius de quibusdam acerbos inimicos
mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur (Cic. Lael. 24, 80).
2. Apollo Pythius apud Ennium dicit, se esse eum, unde sibi populi
et reges consilium expetant (Cic. De or. 1, 45, 199).
3. Cato scribit, optimum agrum esse, qui sub radice montis situs sit
et spectet ad meridianam caeli partem (Varro R. R. 1, 7, 1).
4. Profert mores plerumque oratio et animi secreta detegit. Nec sine
causa Graeci prodiderunt, ut vivat, quemque etiam dicere (Quint.
11, 1, 30).
5. Saepe dictum est, ut mare, quod sua natura tranquillum sit, ven-
torum vi agitari atque turbari, sic et populum Romanum sua
sponte esse placatum: hominum seditiosorum vocibus, ut violentis-
simis tempestatibus, concitari (Cic. Cluent. 49, 138).
6. Quin etiam leges latronum esse dicuntur, quibus pereant, quas
observent (Cic. Off. 2, 11, 40).
7. *Iratus plus se posse, quam possit, putat* (Syr. 322).
8. Vir bonus est is, qui prodest, quibus potest, nocet nemini (Cic.
Off. 3, 15, 64). Jam se ipse doceat, eum virum bonum esse, qui
prosit, quibus possit, noceat nemini (Cic. Off. 3, 19, 76).
9. Nec me pudet fateri nescire, quod nesciam (Cic. Tusc. 1, 25, 60).
10. Varro apud Censorinum (cap. 14) discrimen statuit inter senio-
rem et senem: illum dicit esse ab anno quadagesimo quinto us-
que ad sexagesimum, quod tunc primum senescere corpus inci-
piat; hunc ab anno sexagesimo usque ad finem vitae, quod ea
aetate corpus jam senio laboret. Sed in usu loquendi hoc non
servatur (Forcellini in v. senex).
11. *Esse quoque in fati reminiscitur, affore tempus
Quo mare, quo tellus, correptaque regia caeli
Ardeat, et mundi moles operosa laboret* (Ov. Met. 1, 256).
12. (Aristoteles tradit), in Europa inter Acheloum tantum Mestumque
amnes leones esse, sed longe viribus praestantiores iis, quos Af-
rica aut Syria gignant (Plin. N. H. 8, 16 (17), 45).
13. Antiquitatem tibi placere ais, quod honesta et bona et sobria et
modesta sit (Gell. 1, 10, 3).
14. Nec siletur illud potentissimi regis (= Agamemnonis) anapaestum,
qui laudat senem et fortunatum esse dicit, quod inglorius sit
atque ignobilis ad supremum diem perventurus (Cic. Tusc. 3,
24, 57).
15. Vides, a medicis, quamquam in adversa valetudine nihil servi ac
liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari
(Plin. Ep. 8, 24, 5).
16. Protagoras putat, id cuique verum esse, quod cuique videatur
(Cic. Acad. 2, 46, 142).

17. Apud Hypänim fluvium, Aristotēles ait, bestiölas quasdam nasci, quae unum diem vivant (Cic. Tusc. 1, 39, 94).
18. Stoici dicunt, omnes esse divites, qui caelo et terra frui possint (Cic. Fam. 7, 16, 3).
19. M. Cato negat, jus esse, qui miles non sit, cum hoste pugnare (Cic. Off. 1, 11, 37).
20. Videre etiam licet, plerosque non tam naturā liberales, quam quadam gloria ductos, ut benefici videantur, facere multā, quae proficisci ab ostentatione magis, quam a voluntate, videantur (Cic. Off. 1, 14, 44).
21. Qui aut fortes aut claros aut potentes viros tradunt post mortem ad deos pervenisse, eosque esse ipsos, quos nos colere, precari venerarique soleamus, nonne expertes sunt religionum omnium? Quae ratio maxime tractata ab Euhemēro est, quem noster et interpretatus et secutus est praeter ceteros Ennius. Ab Euhemēro autem et mortes et sepultūrae demonstrantur deorum (Cic. N. D. 1, 42, 119).
22. Qui multorum custodem se profiteatur, eum sapientes sui primum capitis ajunt custodem esse oportere (Cic. Phil. 12, 10, 25).
23. Dicunt, ut scis, Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex quibus omnia fiunt, — causam et materiam (Sen. Ep. 65, 2).
24. Utut est, eorum, qui hac aetate eruditionis et ingenii famā conspicui sint, me principem esse, dico (Klotz, Ridicula litteraria, p. 23).
25. Homerus tantam vim Parcae esse dicit, ut ne dii quidem ab eo, qui sibi sit carus, mortem propulsare possint, ubi eum Parcā semel comprehenderit (Lambinus ad Hor. Od. 3, 24, 8).
26. Pompejus existimat, qui mare teneat, eum, necesse esse, rerum potiri (Cic. Att. 10, 8, 4).
27. Ennius non censet, lugendam esse mortem, quam immortalitas consequatur (Cic. Sen. 20, 73).
28. Minucius, convocatis militibus, «Saepe ego», inquit, «audivi milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat, quid in rem sit; secundum eum, qui bene monenti oboediat; qui nec ipse consulere nec alteri parere sciat, eum extremi ingenii esse (Liv. 22, 29, 8).
29. Non potes ne ipse quidem dissimulare, ubi Hannibal sit, ibi caput atque arcem hujus belli esse (Liv. 28, 42, 16).
30. Ibi omnia ab sociis cognita (sunt): praecoccupatos jam ante ab Hannibale Gallorum animos esse; sed ne illi quidem ipsi satis mitem gentem fore (adeo ferocia atque indomita ingenia esse), ni subinde auro, cujus avidissima gens est, principum animi concilientur (Liv. 21, 20, 8).
31. Sapientissimum esse, dicunt, eum, cui, quod opus sit, ipsi veniat in mentem: proxime accedere illum, qui alterius bene inventis obtempēret. In stultitia contra est: minus enim stultus est is, cui nihil in mentem vēnit, quam ille, qui, quod stulte alteri vēnit in mentem, comprōbat (Cic. Cluent. 31, 84).

1. Ego vero nihill impossibile arbitror, sed, utcunque fata decreverint, ita cunctā mortalibus provenire: nam et mihi et tibi et cunctis hominibus multā usu venire mirā et paene infectā, quae tamen, ignāro relatā, fidem perdant (Apul. Met. 1,0=p.16. Vlient).
2. Hoc plerumque facimus, ut consilia eventis ponderemus te, cui bene quid processerit, multum illum providisse, cui secus, nihil sensisse, dicamus (Cic. Rab. Post. 1, 1).
3. Dicunt, humanae vitae cursum Y litterae esse similem, quod unusquisque hominum, quum primum adolescentiae limen attigerit et in eum locum venerit, «partes ubi se viā findit in ambas», (Aen. 6, 540), haereat ac nesciat, in quam partem potius inclinet (Lactant. Inst. 6, 3, 6).
4. Epicūrus instituit docere sic: omne animal, simul atque natum sit, voluptatem appetere eāque gaudere, ut summo bono, dolorem aspernari, ut summum malum, et, quantum possit, a se repellere (Cic. Fin. 1, 9, 30).
5. Callimāchus in epitaphio patris sui posuit, quos Musae pueros aspexerint, eos per totam vitam Musis amicos manere (Muretus, Variae lectiones, c. 20=p. 145 Teubn.).
6. Testudines et crocodīlos, dicunt, quum in terra partum ediderint, obruere ova, deinde discedere: ita et nascuntur et educantur ipsa per sese (Cic. N. D. 2, 52, 129).
7. Illis promissis standum non esse, quis non videt, quae coactus quis metu, quae deceptus dolo promiserit? (Cic. Off. 1, 10, 32).
8. Quid? Tu non vides, ipsum illum Aristotēlis discipulū (=Alexandrum), summo ingenio, summā modestiā, posteāquam rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? (Cic. Att. 13, 28, 3).
9. Desinant aliquando dicere, male aliquem locutum esse, si qui vere ac libere locutus sit (Cic. Amer. 48, 140).
10. Licet videre, si velis replicare memoriam temporum, qualescunque summi civitatis viri fuerint, talem civitatem fuisse; quaecunque mutatio morum in principibus exstiterit, eandem in populo secutam (Cic. Leg. 3, 14, 31).
11. Scito, me, posteāquam in Urbem venerim, redisse cum veteribus amicis, id est cum libris nostris, in gratiam (Cic. Fam. 9, 1, 2).
12. Audire te arbitror, Scipio, hospes tuus avitus Masinissā quae faciat, hodie nonaginta natus annos: quum ingressus iter pedibus sit, in equum omnino non ascendere; quum autem equo, ex equo non descendere; nullo imbri, nullo frigōre addūci, ut capite operto sit; summam esse in eo siccitatem corporis, itaque omnia exsēqui regis officia et munera (Cic. Sen. 10, 34).

1207 (§§ 1138—1161)

1. Scipiōnem Africānum scribit Cato solitum esse dicere, nunquam se plus agere, quam nihil quum ageret; nunquam minus solum esse, quam quum solus esset (Cic. Rep. 1, 17, 27).
2. Socrātem, ajunt, colāpho percussum, nihil amplius dixisse, quam, molestum esse, quod nescirent homines, quando cum galea pro-dire deberent (Sen. Ira 3, 11, 2).
3. Quintum Scaevōlam augūrem, memoriā teneo, bello Marsico, quum esset summā senectute et perditā valetudine, cotidie, simul atque lucēret, facere omnibus conveniendi potestatem sui (Cic. Phil. 8, 10, 31).
4. Euripīdem, M. Varro ait, quum quinque et septuaginta tragoedias scripserit, in quinque solis vicisse, quum eum saepe vincerent aliquot poētae ignavissimi (Gell. N. A. 17, 4, 3).
5. Hanc igitur, video, sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec scitum aliquod esse populorum, sed aeternum quiddam, quod universum mundum regēret imperandi prohibendique sapientiā (Cic. Leg. 2, 4, 8).
6. Narrat alicūbi Horatius (Sat. 2, 1, 71), Scipionem et Laelium interdum discinctos, dum olus decoqueretur, ludere et nugari solitos (Mureti Or. 16=v. 2, p. 148).
7. Vetus dictum hominis sapientissimi (=Platōnis), tum demum beatas civitates fore, quum aut philosophi regnarent, aut reges philosopharentur (Mureti Epist. 80=p. 124).
8. Fama est, Hannibālem annorum ferme novem, pueriliter blandientem patri Hamilcāri, ut duceretur in Hispaniam, jure jurando adac-tum, se, quum primum posset, hostem fore populo Romano (Liv. 21, 1, 4).
9. Cur orācla Delphis non eduntur non modo nostrā aetate, sed jam diu? Evanuisse, ajunt, vetustate vim loci ejus, unde anhelitus ille terrae fieret, quo Pythiā, mente incitatā, oracla ederet. Quando istā vis autem evanuit? An postquam homines minus credūli esse coeperunt? (Cic. Div. 2, 57, 117).
10. Xenocrātem, ferunt, nobilem in primis philosophum, quum quaere-retur ex eo, quid assequerentur ejus discipuli, respondisse, ut id suā sponte facerent, quod cogerentur facere legibus (Cic. Rep. 1, 2, 3).
11. Magis auctoribus, Xerxes inflammasse templa Graeciae dicitur, quod parietibus includerent deos, quibus omnia deberent esse patentia ac libera, quorumque hic mundus omnis templum esset et domus (Cic. Leg. 2, 10, 26).

1208 (§§ 1138—1161)

1. Socrātem querenti cuidam, quod nihil sibi peregrinationes pro-fuissent, respondisse ferunt: «non immerito hoc tibi evēnit; tecum enim, peregrinabaris» (Sen. Ep. 104, 7.).

2. Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis et cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset, homi-nibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset (Cic. Tusc. 3, 28, 69).
3. Pythagōras, quum in geometria quiddam novi invenisset, Musis bovem immolavisse dicitur (Cic. N. D. 3, 39, 88).
4. Themistōclem, isti ajunt, quum taurum immolavisset, excepisse sanguinem pātera et, eo poto, mortuum concidisse (Cic. Brut. 11, 43).
5. Socrātes illo ipso die, quo erat ei moriendum, permultā dispūtat, hanc esse mortem, quam nos vitam putaremus, quum corpore animus tanquam carcere saeptus teneretur, vitam autem esse eam, quum idem animus, vinculis corporis liberatus, in eum se locum, unde esset, ortus, rettulisset (Cic. Scaur. 3, 4).
6. Fama est, in quiēte visum ab eo (=ab Hannibāle) juvenem divīna specie, qui se ab Jove diceret ducem in Italiam Hannibali missum; proinde sequeretur neque usquam a se deflecteret oculos. Pavīdum primo, nusquam circumspicientem aut respicientem, secutum; deinde curā ingenii humani, quum, quidnam id esset, quod re-spicere vetitus esset, agitaret animo, temperare oculis nequivisse; tum vidisse post sese serpentem mirā magnitudine cum ingenti arbōrum ac virgultorum strage ferri, ac post insēqui cum fragōre caeli nimum. Tum, quae moles eā quidve prodigii esset, quaeren-tem audisse, vastitatem Italiae esse; pergeret porro ire nec ultra inquireret sineretque fata in occulto esse (Liv. 21, 22, 6).

1209 (§§ 1138—1161)

1. Erat in eo convivio Cobāres, natione Medus. Is praefatus est, scire servo utilius esse parere dicto, quam afferre consilium, quum illos, qui pareant, idem, quod ceteros, maneat; qui vero suadeant, proprium sibi periculum contrahant (Curt. 7, 4, 9).
2. (Legati Romanorum), quum, verbis extollentes gloriam virtutemque populi Romani ac magnitudinem imperii, petissent, ne (Galli) Poeno, bellum Italiae inferenti, per agros urbesque suas transitum darent, responsum legatis est, neque Romanorum in se meritum esse, neque Carthaginensium injuriam, ob quae aut pro Romanis, aut adversus Poenos sumant arma: contra eā audire sese, gentis suae homines agro finibusque Italiae pelli a populo Romano sti-pendiumque pendere et ceterā indignā pati (Liv. 21, 20, 2—5).

1210 (§§ 1138—1161)

- C. Licinius Stolo, cujus beneficio plebi petendi consulatūs note-stas facta est, docuit, nihil aliud praecipere debere, nisi quod prius quisque sibi imperaverit (Val. Max. 8, 6, 3).

1. Erant haec animadvertenda in civitate, quae sunt apud Platōnem nostrum scripta divinitus, quales in republica principes essent, tales reliquos solere esse cives (Cic. Fam. 1, 9, 12).
2. Ab Antigōno Cynicus petit (=petiit) talentum. Respondit, plus esse, quam quod Cynicus petere deberet. Repulsus, petit denarium. Respondit, minus esse, quam quod regem deceret dare (Sen. Benef. 2, 17, 1).
3. Philippus, omnia castella expugnari posse, dicebat, in quae modo asellus, onustus auro, posset ascendere (Cic. Att. 1, 16, 12).
4. Vetus illud Catōnis admōdum scitum est, qui mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspicem quum vidisset (Cic. Div. 2, 24, 51).
5. Aristotēles, de semet ipso in neutram partem loqui decere, praedicabat, quoniam laudare se vani, vituperare stulti esset (Val. Max. 7, 2, ext. 11).
6. Te (=Caesarem) dicere, audiebamus, nos omnes adversarios putare, nisi qui nobiscum essent, te — omnes, qui contra te non essent, tuos (Cic. Lig. 11, 33).
7. Vere hoc sapientissimus scriptor Xenōphon principio ejus libelli, qui «Convivium» inscribitur, scriptum reliquit, magnorum virorum non seriā tantum, sed etiam joca cognoscere pretium esse, quod ex his quoque utilissima ad vitam exempla caperentur (Mureti Or. 16=v. 2, p. 148).
8. C. Lucilius, homo et doctus et perurbanus, dicere solebat, neque se ab indoctissimis neque a doctissimis legi velle, quod alteri nihil intellegerent, alteri plus fortasse, quam ipse (Cic. De or. 2, 6, 25).
9. Scipio querebatur, quod omnibus in rebus homines diligentiores essent (quam in amicis eligendis): capras et oves quot quisque haberet, dicere posse; amicos quot haberet, non posse dicere (Cic. Lael. 17, 62).
10. Helvetii legatos ad Caesarem mittunt, qui dicerent, sibi esse in animo sine ullo maleficio iter per provinciam facere, propterea quod aliud iter haberent nullum; rogare, ut ejus voluntate id sibi facere liceat (Caes. B. G. 1, 7, 3).
11. M. Tullius (Cicero), qui non tantum perfectus orator, sed etiam philosophus fuit, in eo libro, quo se ipse de morte filiae consolatus est, non dubitavit dicere deos, qui publice colerentur, homines fuisse (Lactant. Inst. 1, 15=p. 37 Gersdorf).
12. Ita sentio et saepe disserui, Latinam linguam non modo non inōpēm, ut vulgo putarent, sed locupletiore etiam esse, quam Graecam (Cic. Fin. 1, 3, 10).
13. Socrātes, nihil ultra petendum a dis immortalibus, arbitrabatur, quam ut bona tribuerent, quia ii demum scirent, quid unicuique esset utile, nos autem plerumque id votis expeteremus, quod non impetrasse melius foret (Val. Max. 7, 2, ext. 1=p. 330, 1)

14. Socrātes, expedita et compendiariā viā eos ad gloriam pervenire, dicebat, qui id agerent, ut, quales videri vellent, tales etiam essent (Val. Max. 7, 2, ext. 1=p. 330, 18).
15. Quam prudenter Solo, neminem, dum viveret, beatum dici debere, arbitrabatur, quod ad ultimum usque fati diem ancipiti fortunae subjecti essemus (Val. Max. 7, 2, ext. 2=p. 331, 18).
16. Nunquam, mehercūle, ego neque pecunias istorum, neque tecte magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime astricti sunt, voluptates in bonis rebus aut expetendis esse duxi, quippe quum viderem, homines, rebus his circumfluentes, eā tamen desiderare maxime, quibus abundarent (Cic. Parad. 1, 1, 6).
17. In «Originibus» dixit Cato, morem apud majores hunc epularum fuisse, ut deinceps, qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes (Cic. Tusc. 4, 2, 3).
18. Ex captivis Caesar cognovit, Vercingetorigem cum equitatu expeditisque, qui inter equites proelium consuissent, insidiarum causā eo profectum, quo nostros postero die pabulum venturos arbitratetur (Caes. B. G. 7, 18, 1).
19. Antiōchus Magnus ille, rex Asiae, quum, posteaquam a L. Scipiōne devictus est, Tauro tenus regnare jussus esset omnemque hanc Asiam, quae est nunc nostra provincia, amisisset, dicere est solitus, benigne sibi a populo Romano esse factum, quod, nimis magnā procuratore liberatus, modicis regni terminis uteretur (Cic. Dej. 13, 36).
20. Exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quam laboribus, fessus, lacrimis eum (=Alexandrum) deprecatur, finem tandem bellis faceret, aliquando patriae reditusque meminisset respiceretque militum annos, quibus vix aetas ad reditum sufficeret. Ostendere alius canitiem, alius vulnera, alius aetate consumpta corpora, alius cicatricibus exhausta: solos se esse, qui duorum regum, Philippi Alexandrique, continuam militiam per-tulerint (Justin. 12, 8, 10).
21. Tum Romanus, sinu ex toga facto, «Hic», inquit, «vobis (=Carthaginiensibus) bellum et pacem portamus: utrum placet, sumite». Sub hanc vocem haud minus ferociter, daret, utrum vellet, succlamatum est; et, quum is iterum, sinu effuso, bellum dare, dixisset, accipere se, omnes responderunt, et, quibus acciperent animis, iisdem se gesturos (Liv. 21, 18, 13).
22. Laudabat homo doctus philosophos nescio quos, neque eorum tamen nomina poterat dicere, sed tamen eos laudabat maxime, qui dicuntur praeter ceteros esse auctores et laudatores voluptatis: eosdemque praeclare dicere, aiebat, sapientes, omnia suā causā facere, rempublicam capessere hominem bene sanum non oportere, nihil esse praestabilius otiosā vitā, plenā et confertā voluptatibus; eos autem, qui dicerent, dignitati esse serviendum, rei publicae consulendum, officii rationem in omni vita, non commōdi esse ducendam, adeunda pro patria pericula, vulnera excipienda, mortem oppetendam, insanire dicebat (Cic. Sest. 10, 23).

1. Scipio negabat, ullam vocem inimiciorem amicitiae potuisse reperiri, quam ejus, qui dixisset, ita amare oportere, ut si aliquando esset osurus (Cic. Lael. 16, 59).
2. Sol Phaëthonti filio, facturum se esse, dixit, quicquid optasset (Cic. Off. 3, 25, 94).
3. Vespasianus somniavit, initium sibi suisque felicitatis futurum, simulac dens Neroni exemptus esset (Suet. Vesp. 5, 5).
4. Nocte ac die continuatum incendium fuit, nec ulli dubium erat, humanā id fraude factum esse, quod pluribus simul locis, et iis diversis, ignes coorti essent (Liv. 26, 27, 5).
5. Quod clipeos Lanuvii mures rosissent, maximum id portentum haruspices esse dixerunt (Cic. Div. 2, 27, 59).
6. Rex Hiero pollicitus est, quo animo priore bello populum Romanum juvenis adjuvisset, eo senem adjuturum (Liv. 21, 50, 9).
7. Hannibal, significare cupiens, quantum inter se Carthago et Roma dissiderent, inflicto in terram pede suscitatoque pulvere, tum finem belli inter eas fore, dixit, quum alterutra urbs in pulverem esset redacta (Val. Max. 9, 3, ext. 3).
8. Socrates, ab adolescentulo quodam consultus, utrum uxorem duceret, an se omni matrimonio abstineret, respondit, utrum eorum fecisset, acturum paenitentiam (Val. Max. 7, 2, ext. 1=p. 330, 23).
9. Augustus jure est gloriatus, marmoream se relinquere Urbem, quam latericiam accepisset (Suet. Aug. 28, 3).
10. Semper sapientes ea, quae populus fecisset, ferenda, duxerunt (Cic. Planc. 4, 9).
11. Cato dicere solebat, ob hanc causam praestare nostrae civitatis statum ceteris civitatibus, quod in illis singuli fuissent fere, qui suam quisque rempublicam constituissent legibus atque institutis suis, ut Cretum Minos, Lacedaemoniorum Lycurgus, nostra autem respublica non unius esset ingenio, sed multorum, nec una hominis vita, sed aliquot constituta saeculis et aetatibus (Cic. Rep. 2, 1, 2).
12. Socium fallere turpissimum est, propterea quod, auxilium sibi se, putat, adjunxisse, qui cum altero rem communicavit. Recte igitur majores, eum, qui socium fefellisset, in virorum bonorum numero, non putarunt, haberi oportere (Cic. Amer. 40, 116).
13. Plato aiebat, se gratias agere naturae, — primum, quod homo natus esset potius, quam mutum animal; deinde, quod mas potius, quam femina; quod Graecus, quam barbarus; postremo, quod Atheniensis et quod temporibus Socratis (Lactant. Inst. 3, 19=p. 152 Gersdorf).
14. Si Quintum fratrem reliquisset, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus voluisset, de provincia decessisse, quoniam alterum me reliquisset; fortasse etiam illud adderent, senatum

- eos voluisse provinciis praeesse, qui antea non praefuissent, fratrem meum triennium Asiae praefuisse (Cic. Fam. 2, 16, 4).
15. Constabat, eos, qui concidentem vulneribus Cn. Pompejum vidissent, quum in illo ipso acerbissimo miserrimoque spectaculo sibi timerent, quod, se classe hostium circumfusos, viderent, nihil aliud egisse, nisi ut remiges hortarentur et ut salutem adipiscerentur fugam; posteaquam Tyrum venissent, tum afflicti lamentarique coepisse (Cic. Tusc. 3, 27, 66).
16. Constabat, Elide in templo Minervae, quo die proelium secundum Caesar fecisset, simulacrum Victoriae, quod ante ipsam Minervam collocatum esset et ante ad simulacrum Minervae spectavisset, ad valvas se templi limenque convertisse (Caes. B. C. 3, 105, 3).
17. Tarquinii Superbi filiis, Delphos profectis et consulentibus, quis eorum Romae regnaturus esset, dictum est, eum regnaturum, qui primus matrem osculatus esset. Quod responsum quum ipsi aliter interpretarentur, Junius Brutus, qui cum iis profectus erat, prolapsus se, simulavit et terram osculatus est; idque factum ejus eventus comprobavit (Liv. Periocha 1, 1).
18. Res ipsa publica, si loqui posset, ageret mecum, ut, quoniam sibi servissem semper, nunquam mihi, fructus autem ex sese non, ut oportuisset, laetos et uberes, sed magna acerbitate permixtos tulissem, ut jam mihi servirem, consulerem meis; se non modo satis habere a me, sed etiam vereri, ne parum mihi pro eo, quantum a me haberet, reddidisset (Cic. Planc. 38, 92).
19. Sulla suos hortatur, uti fortem animum gerent: saepe ante paucis strenuis adversum multitudinem bene pugnatum; quanto sibi in proelio minus pepercissent, tanto tutiores fore; nec quemquam decere, qui manus armaverit, ab inermis pedibus auxilium petere, in maximo metu nudum et caecum corpus ad hostes vertere (Sall. Jug. 107, 1).

1213 (§§ 1138—1161)

Quinctius praeteritorum commemorationi subiecit, proficisci sibi in Italiam atque omnem exercitum deportare in animo esse. Reliquas civitates (se) monere, ut ex factis, non ex dictis amicos pensent intellegantque, quibus credendum et a quibus cavendum sit. Libertate modice utantur: temperatam eam salubrem et singulis et civitatibus esse, nimiam et aliis gravem et ipsis, qui habeant, effrenatam et praecipitem esse. Concordiae in civitatibus principes et ordines inter se, et in commune omnes civitates consulerent. Adversus consentientes nec regem quemquam satis validum nec tyrannum fore; discordiam et seditionem omnia opportuna insidiantibus facere, quum pars, quae domestico certamine inferior sit, externo potius se applicet, quam civi cedat (Liv. 34, 49, 4).

1214 (§§ 1138—1161)

Pythagoram Phliuntem, ferunt, venisse, eumque cum Leonte, principē Phliasiorum, docte et copiōse disseruisse quaedam; cuius ingenium et eloquentiam quum admiratus esset Leon, quaesivisse ex eo, quā maxime arte confideret; at illum artem quidem se scire nullam, sed esse philosophum. Admiratum Leontem novitatem nominis quaesivisse, quinam essent philosophi et quid inter eos et reliquos interesset; Pythagoram autem respondisse, similem sibi videri vitam hominum et mercatum eum, qui haberetur maximo ludorum apparatu totius Graeciae celebritate: nam, ut illic alii corporibus exercitatis gloriam et nobilitatem coronae peterent, alii emendi aut vendendi quaestu et lucro ducerentur, esset autem quoddam genus eorum, idque vel maxime ingenuum, qui nec plausum nec lucrum quaerent, sed visendi causā venirent studioseque perspicerent, quid ageretur et quomodo, — item nos, quasi in mercatus quandam celebritatem ex urbe aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita et natura profectos, alios gloriae servire, alios pecuniae; raros esse quosdam, qui, ceteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam studiose intuerentur; hos se appellare sapientiae studiosos (id est enim philosophos); et, ut illic liberalissimum esset spectare, nihil sibi acquirentem, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque praestare (Cic. Tusc. 5, 3, 8).

1215 (§§ 1138—1161)

Ad haec Ariovistus respondit: Jus esse belli, ut, qui vicissent, iis, quos vicissent, quemadmodum vellent, imperarent; item populum Romanum victis non ad alterius praescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consuesse. Si ipse populo Romano non praescriberet, quemadmodum suo jure uteretur, non oportere, sese a populo Romano in suo jure impediri. Aeduos sibi, quoniam belli fortunam temptassent et armis congressi ac superati essent, stipendiarios esse factos. Magnam Caesarem injuriam facere, qui suo adventu vectigalia sibi deteriora faceret. Aeduis se obsides redditurum non esse, neque his neque eorum sociis injuriā bellum illaturum, si in eo manerent, quod convenisset, stipendiumque quotannis pendērent: si id non fecissent, longe iis fratrum nomen populi Romani afuturum. Quod sibi Caesar denuntiaret, se Aeduum injurias non neglecturum, neminem secum sine sua pernicie contendisse. Quum vellet, congregaretur: intellecturum, quid invicti Germani, exercitatissimi in armis, qui inter annos quattuordecim tectum non subissent, virtute possent (Caes. B. G. 1, 36).

1216 (§§ 1138—1161)

Vercingetōrix, tot incommōdis acceptis, suos ad concilium convocat. Docet, longe aliā ratione esse bellum gerendum, atque antea gestum sit: omnibus modis huic rei studendum, ut pabulatione et commeātu Romani prohibeantur. Id esse facile, quod equitatu ipsi abundant et quod anni tempore subleventur. Pabulum secari non posse; necessario dispersos hostes ex aedificiis petere; hos omnes cotidie ab equitibus deleri posse. Praeterea salutis causā rei familiaris commōda neglegenda: vicos atque aedificia incendi oportere quoqueversus, quo pabulandi causā adire posse videantur. Harum ipsis rerum copiam suppetere, quod, quorum in finibus bellum geratur, eorum opibus subleventur; Romanos aut inopiam non laturos, aut magno periculo longius ab castris processuros; neque interesse, ipsosne interficiant, impedimentisne exuant, quibus amissis bellum geri non possit. Praeterea oppida incendi oportere, quae non munitione et loci naturā ab omni sint periculo tuta, neu suis sint ad detrectandam militiam receptacula, neu Romanis proposita ad copiam commeatūs praedamque tollendam. Haec si gravia aut acerba videantur, multo illa gravius aestimare, liberos, conjuges in servitutem abstrāhi, ipsos interfici; quae sit necesse accidere victis (Caes. B. G. 7, 14).

1217 (§§ 1138—1161)

Maesti parentes virginum (Sabinarum) profugiunt, incusantes violati hospitii foedus deumque invocantes, cuius ad sollemne ludosque per fas ac fidem decepti venissent. Nec raptis aut spes de se melior aut indignatio est minor. Sed ipse Romulus circumibat docebatque, patrum id superbiā factum, qui conubium finitimis negassent; illas tamen in matrimonio, in societate fortunarum omnium civitatisque et, quo nihil carius humano generi sit, liberum (= liberorum) fore; mollirent modo iras et, quibus fors corpora dedisset, darent animos; saepe ex injuria postmodum gratiam ortam; eoque melioribus usuris viris, quod annisurus pro se quisque sit, ut, quum suam vicem functus officio sit, parentium etiam patriaeque expleat desiderium (Liv. 1, 9, 13).

1218 (§ 1160)

Hannibal, postquam ipsi sententiā stetit pergere ire atque Italiam petere, advocata contione, varie militum versat animos castigando adhortandoque. Mirari se, quinam pectora semper impavida repens terror invaserit. Per tot annos vincentes eos stipendia facere neque ante Hispaniā excessisse, quam omnes gentesque et

terrae, quas duo diversa maria amplectantur, Carthaginiensium essent. Indignatos deinde, quod, quicumque Saguntum obsedissent, velut ob noxam sibi dedit, postularet populus Romanus, Hiberum trajecisse ad delendum nomen Romanorum liberandumque orbem terrarum. Tum nemini visum id longum, quum ab occasu solis ad exortus intenderent iter; nunc, postquam multo majorem partem itineris emensam cernant, Pyrenaeum saltum inter ferocissimas gentes superatum, Rhodanum, tantum annum, tot milibus Gallorum prohibentibus, domitam etiam ipsius fluminis vi, trajectum, in conspectu Alpes habeant, quarum alterum latus Italiae sit, in ipsis portis hostium fatigatos subsistere, quid Alpes aliud esse credentes, quam montium altitudines? Fingerent altiores Pyrenaei jugis; nullas profecto terras caelum contingere nec inexcuperabiles humano generi esse. Alpes quidem habitari, coli, gignere atque alere animantes; pervias fauces esse exercitibus. Eos ipsos, quos cernant, legatos, non pinnis sublimes elatos, Alpes transgressos. Ne majores quidem eorum indigenas, sed adventas Italiae cultores has ipsas Alpes ingentibus saepe agminibus cum liberis ac conjugibus, migrantium modo, tuto transmisisse. Militi quidem armato nihil secum praeter instrumenta belli portanti, quid invium aut inexcuperabile esset Saguntum ut caperetur, quid per octo menses periculi, quid laboris exhaustum esse? Romam, caput orbis terrarum, petentibus quicumque adeo asperum atque arduum videri, quod inceptum moretur? Cepisse quondam Gallos eam, quae adiri posse Poenus desperet; proinde aut cederent animo atque virtute genti, per eos dies toties ab se victae, aut itineris finem sperent campum interjacentem Tiberi ac moenibus Romanis (Liv. 21, 30).

1219 (§ 1160)

1. Diogenes Cynicus dicere solebat, Harpalum, qui temporibus illis praedo felix habebatur, contra deos testimonium dicere, quod in illa fortuna tam diu viveret (Cic. N. D. 3, 34, 83).
2. Aristoteles scribit, Eudemum Cyprium, familiarem suum, iter in Macedoniam facientem, Pheras venisse, quae erat urbs in Thesalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur; in eo igitur oppido ita graviter aegrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent (Cic. Div. 1, 25, 53).

1220 (§ 1161)

1. Rex Deiotarus legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum (Cic. Fam. 15, 4, 5).
2. Romulus legatos circa vicinas gentes misit, qui societatem, conubiumque novo populo peterent: urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci; dein, quas sua virtus ac dii juvent, magnas sibi opes magnamque nomen facere; satis scire, origini Romanae et deos af-

- fuisse et non defuturam virtutem; proinde ne gravarentur homines cum hominibus sanguinem ac genus miscere (Liv. 1, 9, 2).
3. Socrates, quum valetudinis curam commendaret, quod imprimis diligenter faciebat, auctor erat, ut aut a medicis, aut observatione discerent, qui cibus, qui potus, quod genus laboris, quaeve alia sibi vel prodesse, vel obessent; quod qui facerent, eos haud facile medicum inventuros, qui melius valetudini suae consulere, quam ipsi, posset (Ernesti Initia doctrinae solidioris, p. 539).
 4. Jugurtha ad Bocchum nuntios misit: quam primum in Numidiam copias adduceret; proelii faciendi tempus adesse (Sall. Jug. 97, 1).
 5. Plerique eorum, qui ante me sententiam dixerunt, casum reipublicae miserati sunt: quae belli saevitia esset, quae victis acciderent enumerare: rapi virgines, pueros, divelli liberos a parentum complexu, matres familiarum pati, quae victoribus conluisissent fana atque domos spoliari, caedem, incendia fieri, postremo armis, cadaveribus, cruore atque luctu omnia compleri (Sall. Cat. 51, 9).
 6. Quam subtiliter Anacharsis leges araneorum telis comparabat! Nam ut illas infirmiora animalia retinere, valentiora transmittere, ita hic humiles et pauperes constringi, divites et praepotentes non alligari (Val. Max. 7, 2 ext. 14 = p. 335, 19).
 7. Metellus legatos ad Bocchum mittit postulatum, ne sine causa hostis populo Romano fieret; omne bellum sumi facile, ceterum aegerrime desinere; non in ejusdem potestate initium ejus et finem esse; incipere cuivis, etiam ignavo, licere: depōni, quum victores velint (Sall. Jug. 83, 1).
 8. Hannibal, in promuntorio quodam, unde longe ac late prospectu erat, consistere jussis militibus, Italiam ostentat subjectosque Alpibus montibus Circumpadanos agros; moeniaque eos tum transcendere non Italiae modo, sed etiam urbis Romanae; cetera plana, proclivia fore; uno aut summum altero proelio arcem et caput Italiae in manu ac potestate habituros (Liv. 21, 35, 8).
 9. Nemini omnium (famae victoriae) major justiorque, quam ipsi consuli videri (=videbatur); gaudio efferi (=efferebatur), qua parte copiarum alter consul victus foret, eam se vicisse; restitutos ac refectos militibus animos, nec quemquam esse praeter collegam, qui dilatam dimicationem vellet; eum, animo magis, quam corpore, aegrum memoriae vulneris aciem ac tela horrere. Sed non esse cum aegro senescendum. Quid enim ultra differri aut teri tempus? Quem tertium consulem, quem alium exercitum exspectari? Castra Carthaginiensium in Italia ac prope in conspectu Urbis esse. Non Siciliam ac Sardiniam, victis ademptas, nec cis Hiberum Hispaniam peti, sed solo patrio terraque, in qua geniti forent, pelli Romanos (Liv. 21, 53, 1).

УСЛОВНЫЕ ПЕРИОДЫ, ВХОДЯЩИЕ В СОСТАВ
КОСВЕННОЙ РЕЧИ

Условные периоды индикативной формы

1221 (§ 1163)

1. Galli, pro vita hominis nisi hominis vitā reddatur, non posse deorum immortalium numen placari, arbitrantur (Caes. B. G. 6, 16, 3).
2. Ajunt, dentes non erōdi nec putrescere, si quis cotidie mane jejūnus salem contineat sub lingua, donec liquescat (Plin. N. H. 31, 9 (45), 101).
3. Qui desidērat pacem, praepāret bellum. Nemo audet offendere, quem intellegit superiorem esse, si pugnet (Veget. 3, Praef.).
4. *Deos didici securum agere aevum;
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristes ex alto caeli demittere tecto* (Hor. Sat. 1, 5, 100).
5. Apud Hippocrātem scriptum est, non satis esse ad morbos sanandos, si medicus recte ac diligenter munus suum obeat, nisi et ab aegrōto ipso, et ab eis, qui ei assident, communi operā ac diligentia medici conatūs adjuventur (Mureti Or. 9=v. 2, p. 82).

1222 (§ 1163)

1. Sententiā Platōnis semper in ore illius (= M. Antonīni philosophi) fuit, florere civitates, si aut philosophi imperarent. aut imperantes philosopharentur (Jul. Capitolini M. Antoninus 27, 7 = p. 71).
2. Praeclare Socrātes, hanc viam ad gloriam proximam et quasi compendiarium, dicebat, esse, si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset (Cic. Off. 2, 12, 43).
3. Ego ante reditum legatorum ausus sum dicere, pacem ipsam si afferrent, quoniam sub nomine pacis bellum latēret, repudiandam (Cic. Phil. 12, 7, 17).
4. Thales, ut ostenderet, etiam philosophum, si ei commōdum esset, pecuniam facere posse, omnem oleam, antequam florere coepisset, in agro Milesio coēmisit dicitur. Animadverterat fortasse quadam scientiā, olearum ubertatem fore (Cic. Div. 1, 49, 111).
5. Sic ab hominibus doctis accepimus, non solum ex malis eligere minima oportere, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inesset boni (Cic. Off. 3, 1, 3).

1223 (§ 1163)

1. Responsum esse, tradunt, plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, detegere (Liv. 44, 15, 4).
2. Egregie hoc dicere Demetrius Cynicus, vir meo iudicio magnus,

etiamsi maximis comparetur, solet, plus prodesse, si pauca praecepta sapientiae teneas, sed illā in promptu tibi et in usu sint, quam si multa quidem didiceris, sed illā non habeas ad manum (Sen. Benef. 7, 1, 3).

1224 (§ 1163)

Pythagorēos, ferunt, si quid affirmarent in disputando, quum ex eis quaeretur, qua re ita esset, respondere solitos: «Ipse dixit»; «ipse» autem erat Pythagōras (Cic. N. D. 1, 5, 10).

1225 (§ 1163)

Existimant, dis immortalibus se facilius satis facturos, si, eorum plagā percussi, afflictos se et stratos esse fateantur (Cic. Tusc. 3, 29, 72).

1226 (§ 1163)

1. Neque se Romā, jam terrarum orbe superato, securam speravit fore, si nomen usquam stantis maneret Carthaginis (Vell. 1, 12, 6).
2. Dicebas, (me) intrepidum fore, etiamsi circa me gladii micarent, etiamsi mucro tangeret jugulum; dicebas, (me) securum fore, etiamsi circa me flagrarent incendia, etiamsi subitus turbo toto navem meam mari raperet (Sen. Ep. 109, 18).
3. Hannibal oratores ad regūlos eorum (= Gallorum) misit, collōqui semet ipsum cum iis velle; vel illi propius Iliberrim accederent, vel se Ruscinōnem processurum, ut ex propinquo congressus facilius esset: nam et accepturum eos in castra sua se laetum, nec cunctanter se ipsum ad eos venturum; hospitem enim se Galliae, non hostem advenisse, nec stricturum ante gladium, si per Gallos liceat, quam in Italiam venisset (Liv. 21, 24, 3).
4. Contiones, priusquam ab Urbe signa moverentur, consulis Varro nis multae ac feroces fuere, denuntiantis, bellum, arcessitum in Italiam ab nobilibus mansurumque in visceribus reipublicae, si plures Fabios imperatores haberet, se, quo die hostem vidisset, perfecturum (Liv. 22, 38, 6).
5. Contiones seditiosae tribunorum plebi fuerunt, objurgantium multitudinem, quod in aeterno se ipsā teneret servitio et ne in tribunis quidem militum creandis aut sui aut suorum meminisset. Desinere ergo mirari, cur nemo de commōdis plebis ageret; eo impendi laborem ac periculum, unde emolumentum atque honos speretur; nihil non aggressuros homines, si magnā conatis magna praemia proponantur (Liv. 4, 35, 5).

1227 (§ 1163)

1. Attus Navius, quum propter paupertatem sues puer pasceret, unā ex iis amissā, vovisse, dicitur, si recuperasset, uvam se deo daturum, quae maxima esset in vinea (Cic. Div. 1, 17, 31).
2. Scribis, tibi in animo esse observare Caesarem, et, si secundum mare ad me ire coepisset, (te) confestim in Samnium ad me venturum; sin autem ille circum istaec loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle (Pompejus in Cic. Ep. ad Att. 8, 12 C, 1).
3. Quum in Piraeum Socrātes venisset ad Cephālum, locuplētē et festivum senem, quoad primus ille sermo habetur, adest in disputando senex, deinde, quum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem divīnam, dicit, se velle discedere, neque postea revertitur. Credo, Platonem vix putasse, satis consōnum fore, si hominem id aetatis in tam longo sermone diutius retinuisset (Cic. Att. 4, 16, 3).
4. Cato ait, se, si Caesar vicerit, moriturum, si Pompejus, exsulaturum (Sen. Ep. 104, 32).
5. Spondebo tibi vel potius spondeo, eos esse M. Curii mores, ut eum amicitia tuā, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus (Cic. Fam. 13, 17, 3).

1228 (§ 1163)

1. Atque ille quidem princeps ingenii et doctrinae Plato tum denique fore beatas respublicas putavit, si aut docti et sapientes homines eas regere coepissent, aut ii, qui regerent, omne suum studium in doctrina et sapientia collocassent: hanc conjunctionem videlicet potestatis et sapientiae saluti censuit civitatibus esse posse (Cic. Qu. fr. 1, 1, 10, 29).
2. Pleraque nobilitas quasi pollui consulatum credebant, si eum, quamvis egregius, homo novus adeptus foret (Sall. Cat. 23, 6).
3. Amicus Datami perscripta ei mittit, in quibus docet, eum in magno fore periculo, si quid, illo imperante, adversi in Aegypto accidisset: namque eam esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunae suae: quo fieri, ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestae nuntientur (Nep. 14, 5, 3).
4. Epaminondas, quum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum, usque eo retinuit, donec renuntiatum est, vicisse Boeotos. Id postquam audivit, «Satis», inquit, «vixi: invictus enim morior». Tum, ferro extracto, confestim exanimatus est (Nep. 15, 9, 3).
5. Videbam, si illum (=Catilinam) morte multassem, fore, ut ejus socios persēqui non possem (Cic. Cat. 2, 2, 4).
6. Quidnam est, quod dixisti, fore, ut tibi ignosceremus, si cognos-

semus, quae te causa in sermonem impulsisset? (Cic. De or. 2, 89, 363).

7. Catilinā docet, se ad exercitum proficisci cupere, si prius Ciceronem oppressisset; eum suis consiliis multum officere (Sall. Cat. 27, 4).
8. Haec sententiā sic nobis probabatur, ut, ex eventu homines de tuo consilio existimatos, videremus; si cecidisset, ut volumus et optamus, omnes te et sapienter et fortiter, — si aliquid esset offensum, eosdem illos et cupide et temere fecisse dicturos (Cic. Fam. 1, 7, 5).
9. Non putavi, famam inconstantiae mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem (Cic. Fam. 1, 9, 11).

Условные периоды потенциальной формы

1229 (§§ 1164—1165)

1. Negat Cicero, si duplicetur sibi aetas, habiturum se tempus, quo legat lyricos (Sen. Ep. 49, 5).
2. Si ad vitam sensus accesserit, ut appetitum quendam habeat et per se ipsā moveatur, quid facturam putas? An eā, quae per vinitorem antea consequbatur se ipsā curabit? (Cic. Fin. 5, 14, 40).
3. Si ad antiquam morum simplicitatem redire volumus, divitiarum, tanquam unīcae corruptorum morum causae, extirpanda omnino est cupiditas. Extirpare autem istam (cupiditatem) posse, existimat (Horatius), si aurum et res pretiosae vel Jovi Capitolino sollemni more offerantur, vel in mare abiciantur (Doering ad Hor. Od. 3, 24, 45).

Условные периоды ирреальной формы

1230 (§ 1166)

1. Si ego morerer, mecum exspiratura respublica, mecum casurum imperium populi Romani erat? (Liv. 28, 28, 11).
2. Si P. Sestius occisus esset, fuistisne ad arma ituri? Fuistisne aliquando rempublicam a funesto latrone repetituri? An etiam tum quiesceretis, cunctaremini, timeretis? (Cic. Sest. 38, 81).
3. Quod singuli facturi fuimus, si aedes nostrae deflagrassent, hoc in publico incendio universi recusamus facere? (Liv. 5, 53, 9).
4. Conclave illud, ubi (Dejotarus rex) erat mansurus, si ire perrexisset, proxima nocte corrui (Cic. Div. 1, 15, 26).

1231 (§§ 1167—1170)

1. Varro, Musas Plautino, dicit, sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent (Quint. 10, 1, 99).
2. Utrum censes, Imperiosum illum (= T. Manlium Torquatum), si

nostra verba audiret, tuamne de se orationem libentius auditorum fuisse, an meam, quum ego dicerem, nihil eum fecisse suā causā omniaque reipublicae, tu contra, — nihil nisi sua? Si vero id etiam explanare velles apertiusque diceres, nihil eum fecisse, nisi voluptatis causā, quomodo eum tandem laturum fuisse, existimas? (Cic. Fin. 2, 19, 60).

3. Fatentur, se virtutis causā, nisi eā voluptatem faceret, ne manum quidem versuros fuisse (Cic. Fin. 5, 31, 93).
4. An tu censes, ullam anum tam delīram futuram fuisse, ut somniis crederet, nisi istā casu nonnunquam forte temēre concurrerent (Cic. Div. 2, 68, 141).
5. Nuntiatum est nobis a M. Varrone, venisse eum Romā pridie vespēri, et, nisi de via fessus esset, continuo ad nos venturum fuisse (Cic. Acad. 1, 1, 1).
6. Illud Asia cogitet, nullam ab se neque belli externi, neque domesticarum discordiarum calamitatem afuturam fuisse, si hoc (=Romanorum) imperio non teneretur (Cic. Qu. fr. 1, 11, 34).
7. An censes, me tantos labores diurnos nocturnosque domi militiaeque suscepturum fuisse, si isdem finibus gloriam meam, quibus vitam, essem terminaturus? (Cic. Sen. 23, 82).

1232 (§§ 1167—1170)

1. Caesar dixit, aliam sententiam se dicturum fuisse, eamque se ac republica dignam, nisi propinquitate impediretur. Ergo ille avunculus; num etiam vos avunculi, qui illi estis assensi? (Cic. Phil. 8, 1, 2).
2. Ei legationi Ariovistus respondit, si quid ipsi a Caesare opus esset, sese ad eum venturum fuisse; si quid ille se velit, illum ad se venire oportere (Caes. B. G. 1, 34, 2).
3. M. Metilius, tribunus plebis, (dixit), si antiquus animus plebei Romanae esset, audaciter se laturum fuisse de abrogando Q. Fabii imperio (Liv. 22, 25, 10).

1233 (§§ 1167—1170)

1. Quis enim est tam ignārus rerum, tam nihil de republica cogitans, qui hoc non intellegat, si M. Antonius a Brundisio cum iis copiis, quas se habiturum putabat, Romam, ut minabatur, venire potuisset, nullum genus eum crudelitatis praeteriturum fuisse? (Cic. Phil. 3, 2, 4).
2. Puto, etiamsi Ica dius tum in spelunca non fuisset, saxum tamen illud casurum fuisse: nam aut nihil omnino est fortuitum, aut hoc ipsum potuit evenire fortunā (Cic. Fat. 3, 6).
3. An censemus, si Fabio, nobilissimo homini, laudi datum esset, quod pingēret, non multos etiam apud nos futuros Polyclitos et Parrhasios fuisse? Honos alit artes, omnesque incenduntur

ad studia gloriā, jacentque eā semper, quae apud quosque improbantur (Cic. Tusc. 1, 2, 4).

4. Perspicuum est omnibus, nisi tantā acerbitas injuriae, tantā vis scelēris fuisset, ut Lampsacēni moriendum sibi potius, quam perpetiendum putarent, nunquam illos in eum locum progressuros fuisse (Cic. Verr. 1, 32, 81).
5. Haec, nisi collēgā afuisset, credo, iis futura fuisse communia (Cic. Phil. 1, 2, 5).
6. Quis est enim, qui hoc non intellegat, nisi Caesar exercitum paravisset, non sine exitio nostro futurum Antonii reditum fuisse? (Cic. Phil. 4, 2, 4).
7. Dicet, Catōnem descensurum ad accusandum non fuisse, nisi prius de causa judicasset (Cic. Mur. 28, 60).
8. Clodium, negant, eo die Romam, nisi de Cyro audisset, fuisse rediturum (Cic. Mil. 18, 48).
9. An Cn. Pompejum censes tribus suis consulatibus, tribus triumphis, maximarum rerum gloriā laetaturum fuisse, si sciret, se in solitudine Aegyptiorum trucidatum iri, amisso exercitu? Quid vero Caesarem putamus, si divinasset, fore, ut in eo senatu, quem majore ex parte ipse cooptasset, trucidatus jaceret, quo cruciatu animi vitam acturum fuisse? (Cic. Div. 2, 9, 22).
10. Dicamus, Crassum non fuisse periturum, si omni paruisset (Cic. Div. 2, 40, 84).

1234 (§§ 1167—1170)

1. Legati docuerunt, ingenti classe, egregio terrestri exercitu in Europam eum (=Antiōchum) trajecisse, et, nisi avertisset vanā spes Aegypti invadendae, mox bello Graeciam arsuram fuisse (Liv. 33, 44, 7).
2. Aeschines Atheniensis, summus orator, quum accusationem, quā fuerat usus, Rhodiis legisset, legit et defensionem Demosthenis, qua in illud pulsus fuerat exsilium, mirantibusque, tum magis fuisse miraturos, dixit, si ipsum orantem audivissent (Plin. N. H. 7, 30 (31), 110).
3. Veniam te daturum fuisse, dicebas (Caesar), si (Dejotārus) tum auxilia Pompejo vel si filium misisset, ipse aetatis excusatione usus esset (Cic. Dej. 3, 9).
4. Hamilcar novem annis in Hispania ita se gessit, ut appareret, majus eum, quam quod gereret, agitare in animo bellum, et, si diutius vixisset, Hamilcāre duce Poenos arma Italiae illaturos fuisse, quae Hannibālīs ductu intulerunt (Liv. 21, 2, 2).

1235 (§§ 1167—1170)

1. Sanguine pluisse, senatui nuntiatum est, Atratam etiam fluvium fluxisse sanguine, deorum sudasse simulācra. Num censes, his nuntiis Thalem aut Anaxagōram aut quemquam physicum crediturum fuisse? (Cic. Div. 2, 27, 53).

2. Quo animo hunc (=Antonium) futurum fuisse censetis in nos, quos oerat, quum in eos, quos nunquam viderat, tam crudelis fuisset, et quam avidum in pecuniis locupletium, qui pauperum sanguinem concupisset? (Cic. Phil. 5, 8, 22).
3. Ille respondit, vel Romanis vel Thessälis se crediturum fuisse, in Philippi se potestatem commissurum non esse (Liv. 36, 13, 8).
4. Qui clamores in M. Pacuvij nova fabula, quum, ignorante rege, uter Orestes esset, Pylädes Orestem se esse diceret, ut pro illo necaretur. Orestes autem ita, ut erat, Orestem, se esse perseveraret. Stantes plaudebant in re ficta; quid arbitramur in vera facturos fuisse? (Cic. Lael. 7, 24).
5. Pollio Asinius (Caesaris commentarios Gallici civilisque belli Pompejani) parum diligenter parumque intëgra veritate compositos putat existimatque, (Caesarem) rescripturum et correcturum fuisse (Suet. Jul. 56, 4).

1236 (§ 1171)

1. Puto, multos potuisse ad sapientiam pervenire, nisi putassent, se pervenisse (Sen. Tranq. 1, 16).
2. Victoribus, effuse sequentibus, metu insidiarum obstitit Paulus consul, Varrone indignante ac vociferante, emissum hostem e manibus, devellarique, ni cessatum foret, potuisse (Liv. 22, 41, 2).
3. His (=Helvetiis) Caesar respondit, si alicujus injuriae sibi conscius fuisset, non fuisse difficile cavere (Caes. B. G. 1, 14, 2),

1237 (§ 1169)

1. Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis et cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam vitam dedisset; quorum si aetas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur (Cic. Tusc. 3, 28, 69).
2. Nisi eo ipso tempore quidam nuntii de Caesaris victoria essent allati, existimabant plerique, futurum fuisse, uti oppidum amitteretur (Caes. B. C. 3, 101, 3).

1238 (§ 1172)

1. An potest quisquam dubitare, quin, si Q. Ligarius in Italia esse potuisset, in eadem sententia fuerit futurus, in qua fratres fuerunt? (Cic. Lig. 12, 34).
2. Nec vero dubito, quin, si ille vir legationem renuntiare potuisset, reditus ejus et nobis gratus fuerit et reipublicae salutaris futurus (Cic. Phil. 9, 1, 1).
3. Restituitur omnibus locis pugnä; nec dubium erat, quin, si tam

pauci simul obire omnia possent. terga daturi hostes fuerint (Liv. 4, 38, 5).

4. Undique ex insidiis barbäri, a fronte, ab tergo coorti, cominus, eminus petunt, saxa ingentia in agmen devolvunt. Maxima ab tergo vis hominum urgebat. In eos versa peditum acies haud dubium fecit, quin, nisi firmata extremä agminis fuissent, ingens in eo saltu accipienda clades fuerit (Liv. 21, 34, 7).
5. Priores (reges) ita regnarunt, ut haud immerito omnes deinceps conditores partium certe Urbis numerentur; neque ambigitur, quin Brutus idem, qui tantum gloriae superbo exacto rege (=Tarquinio) meruit, pessimo publico id facturus fuerit, si libertatis immaturae cupidine priorum regum alicui regnum extorsisset. Quid enim futurum fuit, si illä pastorum convenarumque plebs agitari coepta esset tribuniciis procellis? (Liv. 2, 1, 2).
6. Si id facere voluisses, quod multi nobiles saepe fecerunt, ut populo Romano, fracto animo atque humili, supplicarent, non dubito, quin omnis ad te se conversura fuerit multitudo. Nunquam enim fere nobilitas a populo Romano supplex repudiata est (Cic. Planc. 20, 50).
7. Nec dubium est, quin omnis Hispania sublatura animos fuerit, ni Scipio trans Hiberum multa secunda proelia fecisset (Liv. 35, 1, 3).
8. Si vita longior (Philippo) suppetisset, haud dubium fuit, quin eum (=Antigonum) in possessione regni relicturus fuerit (Liv. 40, 56, 7).
9. Solon tam praeclaras tamque utiles Atheniensibus leges tulit, ut, si his perpetuo uti voluissent, sempiternum habituri fuerint imperium (Val. Max. 5, 3, ext. 3).
10. Adeo parata apud malos seditio fuit, ut redeuntem a cena Otho-nem rapturi fuerint, ni totä urbe sparsä militum casträ timuissent (Tac. Hist. 1, 26).
11. Virgines, velut captae furore, eo cursu se ex sacrario proripuerunt, ut, si effugium patuisset in publicum, impleturae urbem tumultu fuerint (Liv. 24, 26, 12).
12. Ea res tantum tumultum ac fugam praebuit, ut, nisi castra Punica extra urbem fuissent, effusura se omnis pavida multitudo fuerit (Liv. 26, 10, 7).
13. Reductis in curiam legatis, tum consul: «Non adeo majestatis» inquit, «populi Romani imperiique hujus oblitus sum, patres conscripti, ut, si de meo crimine ambigeretur, consul dicturus causam, accusantibus Graecis, fuerim; sed non tam, quid ego fecerim, in disquisitionem venit, quam quid isti pati debuerint» (Liv. 26, 31, 1).
14. Scipio, ut prima luce, qui in stationibus erant, rettulerunt, pro-fectos hostes, praemisso equitatu, signa ferri jubet, adeoque citato agmine ducti sunt, ut, si viä rectä, vestigia sequentes, issent, haud dubie assecuturi fuerint (Liv. 28, 16, 1).
15. Consul in Hispania ita mota omnia accepit, ut alii in armis essent,

- alii obsidione ad defectionem cogentur nec, nisi in tempore subventum foret, ultra sustentaturi fuerint (Liv. 34, 18, 2).
16. Id imperium adeo superbum et indignum Lacedaemoniis visum est, ut, si antiqua civitatis fortuna esset, haud dubie arma ex templo capturi fuerint (Liv. 38, 31, 3).
 17. Quaero, si augur factus esses, utrum decreturus fueris, id quod augures omnes usque ab Romulo decreverunt, Jove fulgente cum populo agi nefas esse, an auspicia fueris augur dissoluturus (Cic. Vatin. 8, 20).
 18. Ostendis, qualis tu, si ita forte accidisset, fueris illo tempore consul futurus (Cic. Pis. 7, 14).
 19. Quum ceteri de legatis mittendis ad imperatores Romanos agerent, Vibius Virrius (Campanus), qui defectionis auctor ab Romanis fuerat, interrogatus sententiam, negat, eos, qui de legatis et de pace ac deditione loquantur, meminisse, nec quid facturi fuerint, si Romanos in potestate habuissent, nec quid ipsis patiendum sit (Liv. 26, 13, 2).
 20. Nos, qui nec, ob quam causam, nec, quemadmodum perierit Demetrius, scimus, nec, quid Philippus, si vixisset, facturus fuerit, — ad haec, quae palam geruntur, consilia accommodare oportet (Liv. 41, 24, 5).
 21. Cogita, quantum additurus celeritati fueris, si a tergo hostis instaret, si equitem adventare suspicareris ac fugientium premere vestigia (Sen. Ep. 32, 3).
 22. C. Livius, neminem fidelius posse dare consilium, dixit, quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus fuerit (Liv. 37, 14, 5).
 23. Incredibile est, quid non ausura fuerit libertatis et salutis necessitas (Quint. Decl. 329 = p. 336 Lemaire).

1239 (§ 1174)

Volumnio ea tribuit Atticus, ut plura a parente proficisci non potuerint (Nep. 25, 9, 4).

Косвенные придаточные предложения

1240 (§ 1176)

1. Laudant eos, qui aequo animo moriantur; qui alterius mortem aequo animo ferant, eos putant vituperandos (Cic. Tusc. 3, 29, 72).
2. Sic enim ab Epicuro sapiens semper beatus inducitur: finitas habet cupiditates, negligit mortem, de dis immortalibus sine ullo metu vera sentit, non dubitat, si ita melius sit, migrare de vita (Cic. Fin. 1, 19, 62).
3. Juvenem, flagrantem cupidine regni viamque unam ad id cernentem, si ex bellis bella serendo, succinctus armis legionibusque

- vivat, velut materiam igni praebentes, ad exercitus misistis (Liv. 21, 10, 4).
4. Zeno beatam vitam eam solam appellat, quae cum virtute degatur (Cic. Fin. 4, 21, 60).

1241 (§ 1176)

1. Naturam accusa, quae in profundo veritatem, ut ait Democritus, penitus abstruserit (Cic. Acad. 2, 10, 32).
2. Tu mihi etiam M. Atilium Regulum commemoras, qui redire ipse Carthaginem sua voluntate ad supplicium, quam Romae manere, maluerit (Cic. Sest. 59, 127).
3. Homerus ita terram describit, quasi magnam aliquam insulam quae ab omni parte Oceano sit circumfusa (Casaubonus in commentario ad Strabonem, p. 196).

1242 (§ 1176)

1. Tantus ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent, si non inulti morerentur (Justin. 20, 3, 5).
2. Senatus Catilinam et Manlium hostes iudicat; ceterae multitudini diem statuit, ante quam sine fraude liceret ab armis discedere (Sall. Cat. 36, 2).
3. Romani probris et injuriis poetarum subjectam vitam habere noluerunt, capite etiam sancientes, tale carmen condere si quis auderet (Augustin. Civ. 2, 12).
4. Darius pontem fecit in Histro flumine, qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia et Aeolide duxerat (Nep. 1, 3, 1).
5. Tiberius Caesar solitus est eludere medicorum artes atque eos, qui post tricesimum aetatis annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia alieni consilii indigerent (Tac. Ann. 6, 46).
6. Bene majores accubitionem epularem amicorum, quia vitae conjunctionem haberet, convivium nominaverunt (Cic. Sen. 13, 45).
7. Omnia pollicitus est, quae tibi essent opus (Cic. Fam. 16, 5, 1).
8. Gyges aeneum equum, ut ferunt fabulae, animadvertit, cujus in lateribus fores essent (Cic. Off. 3, 9, 38).
9. Helvetii constituerunt ea, quae ad proficiscendum pertinerent, comparare (Caes. B. G. 1, 3, 1).

1243 (§ 1176)

1. Neque Herculi quisquam decumam vovit, si sapiens factus esset (Cic. N. D. 3, 36, 88).
2. Caesar iis, qui primi murum ascendissent, praemia proposuit (Caes. B. G. 7, 27, 2).
3. Themistocles domino navis, qui sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset (Nep. 2, 8, 6).

4. Nostrae duodecim tabulae, quum perpauca res capite sanxissent, in his hanc quoque sancendam putaverunt, si quis carmen condidisset, quod infamiam faceret alteri (Cic. Rep. 4, 10, 12).
5. Lex erat Thebis, quae morte multabat, si quis imperium diutius retinisset, quam lege praefinitum foret (Nep. 15. 7, 5).
6. Inter Athenienses et Megarenses de proprietate Salaminae insulae dimicatum fuerat. Post multas clades capital esse apud Athenienses coepit, si quis legem de vindicanda insula tulisset (Justin. 2, 7, 7).
7. Additum triste senatus consultum, ut ei omnes, quos censores notassent, mitterentur in Siciliam ad Cannensis exercitus reliquias, cui militum generi non prius, quam pulsus Italia hostis esset, finitum stipendiorum tempus erat (Liv. 24, 18, 9).
8. Achaei non antea ausi (sunt) capessere bellum, quam ab Roma revertissent legati (Liv. 35, 25, 3).
9. Lex Pompeja iubebat, qui vel parentis vel filii, vel cujusdam affinis et propinqui sanguine se polluisset, eum culeo, id est sacco coriaceo, insui cum simia, vipera, gallo, cane, atque in mare vel flumen proici (Annotatio in Juvenalis editione ad usum Dephini, p. 153).
10. Recte Socrates exsecrari eum solebat, qui primus utilitatem a jure sejunxisset: id enim, querebatur, caput esse exitiorum omnium (Cic. Leg. 1, 12, 33).
11. Lysander undique, qui Atheniensium rebus studuissent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus summum imperium committeret (Nep. 6, 1, 5).
12. Socrates omnium eruditorum totiusque iudicio Graeciae, quum prudentia, tum eloquentia, quam se cunq̄ue in partem dedisset, omnium fuit facile princeps (Cic. De or. 3, 16, 60).
13. Cotidie Caesar Aeduos frumentum, quod essent publice polliciti, flagitare (=flagitabat) (Caes. B. G. 1, 16, 1).

АТТРАСТІО МОДИ В ПРИДАТОЧНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЯХ

1244 (§ 1178)

1. Di dent tibi omnes quae velis (Pl. Poen. 1055).
2. Tantum tibi boni di immortales dunt (= dent), quantum tu tibi optes! (Pl. Pseud. 936).
3. Quoniam non potest id fieri, quod vis, id velis, quod possit! (Ter. Andr. 305).
4. *Quod sis, esse velis, nihilque malis; Summum nec metuas diem, nec optes!* (Mart. 10, 47, 12).
5. Eri ut sint, ipse (servus) item sit: tristis sit, si eri sint tristes; hilarius sit, si gaudeant (Pl. Amph. 960).

6. *Inveniat, quod quisque velit. Non omnibus unum est, Quod placet: hic spinas colligit, ille rosas* (Petron. fragm. 35).
7. *Nam quid agas, quum te furiosus cogat et idem Fortior?* (Juv. 3, 291).

1245 (§ 1178)

1. Virtus nos ad se allicit facitque, ut eos diligamus, in quibus inesse videatur (Cic. Off. 1, 17, 56).
2. In poematis, in picturis usu venit in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti laudentque ea, quae laudanda non sint (Cic. Off. 3, 3, 15).
3. Neque est omnino ars ulla, in qua omnia, quae illa arte effici possint, a doctore tradantur (Cic. De or. 2, 16, 69).
4. Asia tam optima est ac fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine pastionis, et multitudine earum rerum, quae exportentur, facile omnibus terris antecellat (Cic. Pomp. 6, 14).
5. Dum suppedit vita, enitatur, ut mors quam paucissimam, quae abolere possit, inveniat (Plin. Ep. 5, 5, 8).
6. Fortitudo te animo tanto esse coget, ut omnia, quae possint homini evenire, contempnas et pro nihilo putes (Cic. Tusc. 3, 17, 36).
7. Corporis voluptas si etiam praeterita delectat, non intellego, cur Aristoteles Sardanapalli epigramma tantopere derideat, in quo ille rex Syriae gloriatur, omnes se secum libidinum voluptates abstulisse (Cic. Fin. 2, 32, 106).
8. A. Contempla, amabo, mea Scapha, satin haec me vestis deceat. — B. Virtute formae id evenit, te ut deceat, quicquid habeas (Pl. Most. 166, 173).
9. Quotus enim quisque tam patiens, ut velit discere, quod in usu non sit habiturus (Plin. Ep. 8, 14, 2).
10. Bellum cum captivis et feminis gerere non soleo: armatus sit, oportet, quem oderim (Curt. 4, 11, 17).
11. Libero tempore, quum nihil impedit, quominus id, quod maxime placeat, facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor depellendus (Cic. Fin. 1, 10, 33).
12. Domitius hortatur eos, ne animo deficient, quaeque usui ad defendendum oppidum sint, parent (Caes. B. C. 1, 19, 1).
13. Ita fit, ut is assentatoribus patefaciat aures suas maxime, qui ipse sibi assentetur et se maxime ipse delectet (Cic. Lael. 26, 97).
14. Quum corporis facibus inflammari soleamus ad omnes fere cupiditates eoque magis incendi, quod iis aemulemur, qui ea habeant, quae nos habere cupiamus, profecto beati erimus, quum, corporibus relictis, et cupiditatum et aemulationum erimus expertes (Cic. Tusc. 1, 19, 44).
15. Scio, quam sis curiosus et quam omnibus peregrinantibus gratum sit minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri certiores (Cic. Fam. 8, 1, 1).

16. Qui gratificantur cuiquam, quod obsit illi. cui prodesse velle videantur, non benefici neque liberales, sed perniciosi assentatores iudicandi sunt (Cic. Off. 1, 14, 42).
17. Rectum est, ut eos, qui nobis carissimi esse debeant, aequae ac nosmet ipsos amemus (Cic. Tusc. 3, 29, 73).
18. Est hoc commune vitium magnis liberisque civitatibus, ut invidiae gloriae comes sit et libenter de iis detrahant, quos eminere vident altius (Nep. 12, 3, 3).
19. Sibi ut quisque malit, quod ad usum vitae pertineat, quam alteri, acquirere, concessum est, non repugnante natura; illud naturam non patitur, ut aliorum spoliis nostras opes augeamus (Cic. Off. 3, 5, 22).
20. Nec dubium, quin, quod animans sit habeatque sensum et rationem et mentem, id sit melius, quam id, quod his careat (Cic. N. D. 2, 17, 46).
21. Caesar negotium Gallis, qui finitimi Belgis erant, uti eam, quae apud eos gerantur, cognoscant seque de his rebus certiores faciant (Caes. B. G. 2, 2, 3).
22. Caesar Commio imperat, quas possit, adeat civitates horteturque, ut populi Romani fidem sequantur (Caes. B. G. 4, 21, 8).
23. Procumbunt omnibus Gallis ad pedes Bituriges, ne pulcherrimam prope totius Galliae urbem, quae praesidio et ornamento sit civitati, suis manibus succendere cogentur (Caes. B. G. 7, 15, 4).

1246 (§ 1178)

1. Magna vis est conscientiae, et magna in utramque partem: ut neque timeant, qui nihil commiserint, et poenam semper ante oculos versari putent, qui peccarint (Cic. Mil. 23, 61).
2. Huic homini parcetis igitur, iudices, cujus tanta peccata sunt, ut illi, quibus injurias fecerit, neque legitimum tempus exspectare ad ulciscendum, neque vim tantam doloris in posterum differre potuerint? (Cic. Verr. 1, 32, 81).
3. Illi (= adolescentuli), antequam potuerunt existimare, quanto liberior vita sit eorum, qui neminem accusarint, gloriae causam atque ostentationis accusant (Cic. Verr. 3, 1, 3).
4. Ita se res habet, ut plerumque, cujus fortunam mutaturus est Juppiter, consilia corrumpat efficiatque, ut, quod acciderit, etiam merito accidisse videatur, et casus in culpam transeat (Vell. 2, 118).
5. Avarus, si servus ejus in via nummulos invenit, sibi partem inde postulat, veteri lege, ut, quod unus ex sociis invenerit, omnibus commune sit (Casaubonus ad Theophrasti Charact., c. 30).
6. Si ne rusticum quidem reperias, qui, ubi aratro, ubi ligone utendum sit, nesciat, quid turpius esse potest homine litterato, quam ignorare, qua ratione in singulis artis suae partibus id, quod sibi proposuerit, debeat perficere? (G. Hermannus, Opuscula, vol. 3, p. 93).
7. *Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem*

Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa

Contentus vivat, laudet diversam sequentes? (Hor. Sat. 1, 1, 1).

8. Aperte adulantem nemo non videt; callidus ille et occultus ne se insinuet, studiose cavendum est: nec enim facillime agnoscitur, quippe qui etiam adversando saepe assentetur atque ad extremum vinci se patiat, ut is, qui illusus sit, plus vidisse videatur (Cic. Lael. 26, 99).
9. Bellorum civilium ii semper exitus sunt, ut non eam solum fiant, quae velit victor, sed etiam, ut iis mos gerendus sit, quibus adiutoribus sit parta victoria (Cic. Fam. 12, 18, 2).
10. Eam naturam rerum est, ut, qui sensum verae gloriae ceperit, quique se ab senatu, ab equitibus Romanis populoque Romano universo senserit civem carum haberi, nihil cum hac gloria comparandum putet (Cic. Phil. 5, 18, 49).
11. Mercatoribus (ad Suebos) est aditus magis eo, ut, quae bello ceperint, quibus vendant, habeant, quam quo ullam rem ad se importari desiderarent (Caes. B. G. 4, 2, 1).
12. Ambiorix in Nervios pervenit hortaturque, ne sui in perpetuum liberandi atque ulciscendi Romanos pro iis, quas acceperint, injuriis occasionem dimittant (Caes. B. G. 5, 38, 2).

1247 (§ 1178)

1. Pythagoras, singulis locis genium praesse, docuit. Eo factum est, ut, qui novam regionem ingrederentur, genium loci adorarent (Annotatio in Curtii editione Lemairiana, v. 1, p. 141).
2. Illud praecipendum fuit, ut eam diligentiam adhiberemus in amicitias comparandis, ut ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odisse possemus (Cic. Lael. 16, 60).
3. Ariovistus praeter castra Caesaris suas copias traduxit et milibus passuum duobus ultra eum castra fecit eo consilio, uti frumento commeatuque, qui ex Sequanis et Aeduis supportaretur, Caesarem intercluderet (Caes. B. G. 1, 48, 2).
4. Hostes tantam virtutem praestiterunt, ut, quum primi eorum cecidissent, proximi jacentibus insisterent atque ex eorum corporibus pugnarent, his dejectis et coacervatis cadaveribus, qui superessent, ut ex tumulo, tela in nostros conicerent (Caes. B. G. 2, 27, 3).
5. Omni Gallia pacata, tanta hujus belli ad barbaros opinio perlata est, ut ab iis nationibus, quae trans Rhenum incolerent, mitterentur legati ad Caesarem, qui, se obsides daturas, imperatae facturas, pollicerentur (Caes. B. G. 2, 35, 1).
6. Caesar legatis imperat, quos legionibus praefecerat, uti, quam plurimas possent, hieme naves aedificandas veteresque reficiendas curarent (Caes. B. G. 5, 1, 1).
7. Sic accidit, ut ex tanto navium numero tot navigationibus neque hoc neque superiore anno ullam omnino navis, quae milites portaret, desideraretur (Caes. B. G. 5, 23, 3).

8. Germani equites interveniunt nec prius sunt visi, objectis ab ea parte silvis, quam castris appropinquarent, usque eo, ut, qui sub vallo tenderent, mercatores recipiendi sui facultatem non haberent (Caes. B. G. 6, 37, 2).
9. Matres familiae, flentes, projectae ad pedes suorum, omnibus precibus petierunt, ne se et communes liberos hostibus ad supplicium dederent, quos ad capiendam fugam naturae et virium infirmitas impediret (Caes. B. G. 7, 26, 3)

1248 (§ 1178)

1. Constitutum est, ut, quo quisque loco fulmine ictus esset, eodem sepeliretur (Qint. Decl. 274 = p. 132 Lemaire).
2. Solon, quum interrogaretur, cur nullum supplicium constutuisset in eum, qui parentem necasset, respondit, se id neminem facturum putasse (Cic. Amer. 25, 70).
3. Lysander, victor ex Asia quum reverteretur Thasumque divertisset, quod ea civitas praecipuam fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si non iidem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, pervertere eam concupivit (Nep. 6, 2, 2).
4. L. Flamininus, quum esset consul in Gallia, exoratus in convivio a scorto est, ut securi feriret aliquem eorum, qui in vinculis essent damnati rei capitalis (Cic. Sen. 12, 42).
5. Mercurius Autolyco muneri dedit, ut furacissimus esset nec deprehenderetur in furto, ut, quicquid surripisset, in quamcunque effigiem vellet, transmutaretur, — ex albo in nigrum, vel ex nigro in album (Hyginus fab. 201).
6. Hortatur Cato Major Scipionem Aemilianum, qui postea Africanus Junior appellatus est, ut, quod avus Africanus Major imperfectum reliquisset, efficiat, Carthaginem scilicet prorsusdeleat (Schuetz, Index latinitatis Ciceronis in v. reliquiae).
7. Id moris institutique majores nostri tenuerunt, ut, quum die natali munus annale genio solverent, manum a caede ac sanguine abstinere, ne die, quam ipsi lucem accepissent, alii demerent (Censorin. 2, 2).
8. Legati ab Aeduus et a Treveris (ad Caesarem) veniebant: Aedui questum, quod Harudes, qui nuper in Galliam transportati essent, fines eorum popularentur (Caes. B. G. 1, 37, 2).
9. Brevi spatio interjecto, vix ut iis rebus, quas constituissent, collocandis atque administrandis tempus daretur, hostes ex omnibus partibus, sugno dato, decurrere, lapides in vallum conicere (=decurrebant, coniciebant) (Caes. B. G. 3, 4, 1).
10. Eo in consilio, quum tantum repentini periculi praeter opinionem accidisset, nonnullae hujusmodi sententiae dicebantur, ut, impedimentis relictis, isdem itineribus, quibus eo pervenissent, ad salutem contenderent (Caes. B. G. 3, 3, 2).
11. Caesar cohortatus (est) Aeduos, ut controversiarum ac dissensionis obliviscerentur atque, omnibus omissis rebus, huic bello ser-

virent eaque, quae meruissent, praemia ab se, devictam Galliam expectarent (Caes. B. G. 7, 34, 1).

12. Caesar, confirmatis militibus, ne animo permoverentur neu, quod iniquitas loci attulisset, id virtuti hostium tribuerent, legiones ex castris eduxit (Caes. B. G. 7, 53, 1).

1249 (§ 1178)

1. Mos est Syracusis, ut, si qua de re ad senatum referatur, dicat sententiam, qui velit. Nominatim nemo rogatur (Cic. Verr. 4, 64, 142).
2. Vide, ne, si ego non intellegam, quis Epicurus loquatur, quum Graece, ut videor, luculenter sciam, sit aliqua culpa ejus, qui ita loquatur, ut non intellegatur (Cic. Fin. 2, 5, 15).
3. Illud assessor, ut, si quis mihi male dicat, petulans, ut plane insanus esse videatur (Cic. De or. 2, 75, 305).
4. Scio, quanto opere bonis artibus faveas, quantum gaudium capias, si nobiles juvenes dignum aliquid majoribus suis faciant (Plin. Ep. 5, 17, 1).
5. Est enim eam mentis nostrae naturam, ut se ipse quisque ita maxime cognoscere discat, si maxime alios observet homines, ab iisque ad se respiciat, seque cum iis comparet (Wytttenbach Opuscula 1, 199).
6. Devotorum haec est condicio, uti omnibus in vita commodis una cum iis fruuntur, quorum se amicitiae dederint; si quid his per vim accadat, aut eundem casum una ferant, aut sibi mortem consciscant; neque adhuc hominum memoriam repertus est quisquam, qui eo interfecto, cujus se amicitiae devovisset, mori recusaret (Caes. B. G. 3, 22, 2).

1250 (§ 1178)

1. Nos autem ita leves atque inconsiderati sumus, ut, si mures corrosierint aliquid, quorum est opus hoc unum, monstrum putemus (Cic. Div. 2, 27, 59).
2. Sint sane ista bona, quae putantur, — honores, divitiae, voluptates, cetera; tamen in eis ipsis potiundis exultans gestiensque laetitia turpis est, ut, si ridere concessum sit, vituperetur tamen cachinnatio (Cic. Tusc. 4, 31, 66).
3. Illae injuriae, quae nocendi causa de industria inferuntur, saepe a metu proficiscuntur, quum is, qui nocere alteri cogitat, timet, ne, nisi id fecerit, ipse aliquo afficiatur incommodo (Cic. Off. 1, 7, 23).
4. Scipio, suos omnes per se posse esse ampliores, volebat. Quod faciendum imitandumque est omnibus, ut, si quam praestantiam virtutis, ingenii, fortunae, consecuti sint, impertiant eam suis communicentque cum proximis, ut, si parentibus nati sint humilibus, si propinquos habeant imbecilliore vel animo vel fortuna, eorum

- augeant opes eisque honori sint et dignitati (Cic. Lael. 19, 70).
5. Qui (=quomodo) possum non cupere verum invenire, quum gaudeam, si simile veri quid invenerim (Cic. Acad. 2, 20, 66).

1251 (§ 1178)

1. Codrus se in medios immisit hostes veste famulāri, ne posset agnosci, si esset ornatu regio, quod oraculum erat datum, si rex interfectus esset, victores Athēnas fore (Cic. Tusc. 1, 48, 116).
2. Semper eum (=Cimōnem) pedisēqui cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigēret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare (Nep. 5, 4, 2).
3. Epistolarum genera multa esse, non ingōras, sed unum illud certissimum, cujus causā inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod, eos scire aut nostra aut ipsorum, interesset (Cic. Fam. 2, 4, 1).

1252 (§ 1178)

1. Simus eā mente, ut, quum culpa caremus, omnia humana placāte et moderāte feramus (Cic. Fam. 6, 1, 4).
2. Robustus animus et excelsus ad dolores ita paratus est, ut meminerit, maximos morte finiri, parvos multa habere intervalla requietis, mediocrium nos esse dominos, ut, si tolerabiles sint, feramus, si minus, animo aequo e vita, quum eā non placeat, tanquam e theātro, exeamus (Cic. Fin. 1, 15, 49).
3. Platōnis in libris multis locis ita loquitur Socrātes, ut etiam, quum de moribus, de virtutibus, denique de republica dispūtet, numeros tamen et geometriam et harmoniam studeat Pythagōrae more jungere (Cic. Rep. 1, 10, 16).
4. Quis est enim aut quotusquisque, cui mors quum appropinquet, non «refugiat timido sanguen (=sanguis) atque exalbescat metu?» (Cic. Fin. 5, 11, 31).
5. Vult, placere sese amicae, vult mihi, vult pedisēquae, vult famulis, vult etiam ancillis, et quoque catulo meo subblanditur novus amator, se ut quum videat gaudeat (Pl. Asin. 183).
6. *Nec vero tanta praeditus sapientiā
Quisquam est, qui aliorum aerumnam dictis adlēvans,
Non idem, quum fortunā mutatā impetum
Convertat, clade subitā frangatur suā.
Ut illā ad alios dictā et praeceptā excidant* (Cic. Tusc. 3, 29, 71).
7. Naturāne nobis hoc datum dicam, an errore quodam, ut, quum eā loca videamus, in quibus memoriā dignos viros acceperimus multum esse versatos, magis moveamur, quam si quando eorum ipsorum aut factā audiamus aut scriptum aliquod legamus? (Cic. Fin. 5, 1, 2).

8. Fraus fidem in parvis sibi praestruit, ut, quum operae pretium sit, cum mercēde magna fallat (Liv. 28, 42, 7).
9. Faciam igitur, ut imperatores, instructā acie, solent, quamquam paratissimos milites ad proeliandum videant, ut eos tamen adhortentur, sic ego vos ardentem et erectos ad libertatem recuperandam cohortabor (Cic. Phil. 4, 5, 11).
10. Quis est, qui suorum mortem non eo lugeat, quod eos orbatos vitae commōdis arbitretur? (Cic. Tusc. 1, 13, 30).
11. Vereor, ne, dum minuere velim laborem, augeam (Cic. Leg. 1, 4, 12).

1253 (§ 1178)

1. Animis paene omnium hominum hoc naturaliter evēnit, ut trepident, quum ad conflictum hostium venerint (Veget. 31, 2).
2. Summā professio stultitiae est — non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperiri, ut, quum admissa et perpetrata fuerint, tum denique, ubi, quae facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur (Cato apud Gell. 6, 3, 42).
3. Fit in proelio, ut ignāvus miles ac timidus, simulac viderit hostem, ablecto scuto, fugiat, quantum possit, ob eamque causam pereat, nonnunquam etiam intēgro corpore, quum ei, qui steterit, nihil tale evenerit (Cic. Tusc. 2, 23, 54).
4. A. Repūta, quantum laborum sumpseris, priusquam hunc psittacum docueris quaedam humana verba sonare. — B. Plurimum profecto. — A. Quantum laboris sumunt homines, ut equum sibi commōdum reddant. Et nos (=mulieres) pigebit allaborare, ut maritis utamur commodioribus? (Erasm. 1, 183).

1254 (§ 1178)

1. Rem huc deduxi, ut tum palam pugnare possetis, quum hostem aperte videretis (Cic. Cat. 2, 2, 4).
2. Veterum consuetudo erat, ut, quum domum venālem significare vellent, in ejus fronte suspendērent inscriptas tabellas, quas titulos appellabant (Vulpius in commentario ad Tib. 1, 4, 54).

1255 (§ 1178)

1. Illudne dubium est, quin, multi quum ita nati essent, ut quaedam contra naturam depravata haberent, restituerentur et corrigerentur a natura, quum se ipsā revocasset, aut arte ac medicina? (Cic. Div. 2, 46, 96).
2. Consul legiones continebat in subsidiis, ne certaminis studio prius procurrerent, quam datum signum esset (Liv. 35, 5, 2).

1256 (§ 1179)

1. An etiam tum quiesceretis, cunctaremini, timeretis, quum rempublicam a facinorosissimis sicariis et a servis esse oppressam videretis? (Cic. Sest. 38, 81).
2. Sed tamen, si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo mallet, quam eam, quae nolles, videre, tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facile passurus esset, te, carentem patriam et fortunis tuis, quiete et libere vivere, cogitandum tibi tamen esset, Romaene et domi tuae cuicumodi res esset, an Mytilenis aut Rhodi mallet vivere. Sed, quum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nonne mavis sine periculo tuae domi esse, quam cum periculo alienae? (Cic. Fam. 4, 7, 4).
3. Si in secundis rebus bonam quoque mentem darent dei, non eam solum, quae evenissent, sed etiam eam, quae evenire possent, reputaremus (Liv. 30, 30, 16).
4. Si me vis aliquam morbi aut naturam ipsam consumpsisset, tamen auxilia posteritatis essent imminuta, quod peremptum esset mea morte id exemplum, qualis futurus in me retinendo fuisset senatus populusque Romanus (Cic. Planc. 37, 90).
5. Ut, si, grammaticum se professus, quispiam barbaram loquatur aut si absurde canat is, qui se haberi velit musicum, hoc turpius sit, quod in eo ipso peccet, cujus profitetur scientiam, sic philosophus, in vitae ratione peccans, hoc turpius est, quod in officio, cujus magister esse vult, labitur artemque vitae professus delinquit in vita (Cic. Tusc. 2, 4, 12).
6. Si, quod injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos ipse juris statueris, facilius omnes oboedientes habeas (Liv. 26, 36, 3).
7. Si eum exercitum, milites educerem in aciem, quem in Gallia mecum habui, supersedissem loqui apud vos: quid enim adhortari referret eos equites, qui equitatum hostium ad Rhodanum flumen egregie vicissent? (Liv. 21, 40, 1).

1257 (§ 1182)

1. Est boni consulis, quum cuncta auxilia reipublicae labefactari convellique videat, ferre opem patriae, succurrere saluti fortunisque communibus, implorare civium fidem, suam salutem posteriorem salute communi ducere (Cic. Rab. Perd. 1, 3).
2. In collocando beneficio et in referenda gratia, si cetera paria sunt, hoc maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari, quod contra fit a plerisque (Cic. Off. 1, 15, 49).
3. Stultitia visa est aut a bene inventis alicujus recedere, si quo in vitio ejus offenderemur, aut ad vitia ejus quoque accedere, cujus aliquo bene praecepto duceremur (Cic. Inv. 2, 2, 4).
4. Non hoc praecipuum amicorum munus est — prosequi defunctum

ignavo questu, sed, quae voluerit, meminisse, quae mandaverit, exsequi (Tac. Ann. 2, 71).

5. Zenoni licuit, quum rem aliquam invenisset inusitatum, inauditum quoque ei rei nomen imponere (Cic. Fin. 3, 4, 15).
6. Memoriae proditur, Tiberium, quotiens curiam egrederetur, Graecis verbis in hunc modum eloqui solitum: «O homines ad servitutum paratos!» Scilicet, etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam projectae servientium patientiae taedebat (Tac. Ann. 3, 65).
7. Difficile est, in philosophia pauca esse ei nota, cui non sint aut plerumque aut omnia (Cic. Tusc. 2, 1, 1).
8. Quid juvat aut quid affert ad cavendum scire aliquid futurum, quum id certe futurum sit? (Cic. N. D. 3, 6, 14).
9. Licet videre acutiora ingenia et ad intellegendum aptiora eorum, qui terras incolant eas, in quibus aer sit purus ac tenuis, quam illorum, qui utantur crasso caelo atque concreto (Cic. N. D. 2, 16, 42).
10. Velle, quod non deceat, id ipsum miserrimum est, nec tam miserum est non adipisci, quod velis, quam adipisci velle, quod non oporteat: plus enim mali pravitas voluntatis affert, quam fortunam cuiquam boni (Cic. fragm. Hortensii 13=p. 283 Klotz).
11. Plus scire velle, quam sit satis, intemperantiae genus est (Sen. Ep. 88, 36).
12. Grave est homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet, ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare et in mercedis potius, quam beneficii, loco numerare videatur (Cic. Fam. 2, 6, 1).
13. Avaritiam sentis sibi velit, non intellego: potest enim quicquam esse absurdius, quam, quo viae minus restet, eo plus vaticini quaerere? (Cic. Sen. 18, 66).
14. Quod istud consilium est — ibi malle decernere, ubi tuae dimidio minores copiae sint, hostium multo majores, quam ubi duobus exercitibus adversus unum, tot proeliis et tam diuturnam et gravi militia fessum, pugnandum sit? (Liv. 28, 42, 19).
15. Longe felicissimum in bellis est vincere; fortissimum, si victoriam non detur, — pro causa mori (Quint. Decl. 339=p. 394 Lemaire).
16. Est sapientis, quicquid homini accidere possit, id praemeditari ferendum modice esse, si evenerit. Majoris omnino est consilii providere, ne quid tale accidat, animi non minoris fortiter ferre, si evenerit (Cic. Phil. 11, 3, 7).

Excerpta ex scriptoribus latinis

1258

ACUTE DICTA

1. Samiorum legati, auxilium orantes, longa oratione usi erant. Responderunt Lacedaemonii: «Prima sumus oblitī, postrema non intelleximus, quia prima non meminimus»
2. Demōnax, quum videret quendam, veste magnifica gloriantem, prehensa veste, «Atqui», inquit, «hac ante te ovis gestabat, et tamen ovis erat».
3. Accessit ad Aristippum philosophum pater familias quidam rogavitque, ut filium suum susciperet erudiendum. Quum ille pro mercede petisset quingentas drachmas, pater, deterritus pretio, quod avaro rudique homini nimium videbatur, «Tanti», inquit «emere mancipium possum». Tum philosophus: «Eme», inquit, «jam habebis duo» (Diog. Laert. 2, 8, 72).
4. Zeno servum, in furto deprehensum, caedi iussit; quumque is se ita excusaret, ut diceret, fatum sibi fuisse furari, «Etiam caedi», inquit.
5. Quum Alexander Magnus postulasset, ut se Lacedaemonii in deorum numerum referrent, Damis, rex eorum, «Age», inquit, «quoniam Alexander deus esse vult, esto».
6. Socrati, eunti publica via, improbus quispiam colaphum impegit. Quum id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati sunt ad ultionem. At ille, «Quid percussori faciam?» inquit. «Voca», inquit, «in jus». «Ridiculum», inquit, «si me asinus calcibus percussisset, num illum, vobis auctoribus, in jus traxissem?» (Erasm. 2, p. 148).
7. Stratoniceus, in ludo (= schola) suo quum haberet pictas Musas novem, Apollinem unum, discipulos autem duo, interrogatus a quodam, quot haberet discipulos, «Cum dis», inquit, «duodecim» (Erasm. ex Athenaeo 8, 41).
8. Proculejus quum filium suum moneret et hortaretur, audacter ex bonis ipsius sumptus faceret, quas in res vellet atque opus esset, nec tum denique speraret libertatem licentiamque utendi futuram. quum pater decessisset, cui, vivo patre promisce omnia licerent. — filius respondit, non esse se opus saepe eadem oratione moneri, nec se patris mortem exspectare. Cui Proculejus pater subjecit: «Immo oro», inquit, «meam mortem, exspectes, nec

properes moliri, ut velocius moriar» (Rutilius Lupus, 1. 5 = p. 5, 19 Halm).

9. Dicebat Antisthēnes, satius esse cum paucis viris bonis dissentire ab omnibus malis, quam cum multis dissentire a paucis bonise. (Diogenes Laertius, 6, 12).
10. Dicebat Cato Major, majorem laudem esse boni mariti, quam magni senatoris, et Socratem sibi propterea maximae admirationi esse quod perpetuo placide vixisset cum uxore morosa (Plutarchus Cato Major, 20 = p. 415, 29 Didot).
11. Sicūlo, quum familiaris quidam quereretur, quod diceret, uxorem suam suspendisse se de ficu, «Amabo te», inquit, «da mihi ex ea arbore, quos seram, surculos» (Cic. De or. 2, 69, 278).
12. Apelles, pictor illius temporis clarissimus, Alexandrum pinxerat vehementem equo. Quam imaginem ille contemplatus minus laudavit, quam par erat. Quum autem equus adductus picto equo adhinniret, quasi verus esset, Apelles: «Equus tuus», inquit, «rex, pingendi peritior, quam tu, esse videtur».
13. Eleganter Alexandro illi Magno quidam comprehensus pirata respondit. Nam, quum ille hominem interrogasset, quo jure maria infesta redderet, ille: «Eodem», inquit, «quo tu orbem terrarum. Sed, quia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; tu, quia magna classe et exercitu, imperator» (Augustinus Civ. 4, 4).
14. Intraverat olim Romam quidam provincialis, simillimus Augusto Caesari et in se omnino ora converterat. Augustus perduci ad se hominem iussit, visumque hoc modo interrogavit: «Dic mihi, adulescens, fuit aliquando mater tua Romae?» Negavit ille nec contentus adjecit: «Sed pater meus saepe» (Macrobius, 2, 4, 20).
15. Augustus quendam praefectura equitum submotum et insuper salarium postulantem dicentemque: «Non lucri causa hoc mihi ut detur rogo, sed ut iudicio tuo munus videar impetrasse et ita officium deposuisse», hoc dicto percussit: «Tu, te accepisse, apud omnes affirma, et ego, dedisse me, non negabo» (Macrob. 2, 4, 5).
16. Augustus Herennium, deditum vitiis juvenem, castris excedere iussit, quumque ille, ignominiam reditus sui deplorans, dixisset: «Quomodo ad patrias sedes revertar? Quid patri meo dicam?» — «Dic», inquit, «me tibi displicuisse» (Macrob. 2, 4, 6).
17. Quum laesisset testis Silum Pisōnem, quod, se in eum audisse, dixisset, «Potest fieri», inquit Crassus, «Sile, ut is, unde te audisse dicis, iratus dixerit». Annuit Silus. «Potest etiam, ut tu non recte intellexeris». Id quoque toto capite annuit. «Potest etiam», inquit, «ut omnino, quod te audisse dicis, nunquam audieris». Hoc ita praeter expectationem accidit, ut testem omnium risus obrueret (Cic. De or. 2, 70, 285).
18. Xenocrātis philosophi responsum quam laudabile! Quum maledico quorundam sermoni summo silentio interesset, uno ex his quaerente, cur solus linguam suam cohiberet, «Quia dixisse me», inquit, «aliquando paenituit, tacuisse nunquam» (Val. Max. 7, 2, ext. 6).

19. Q. Caecilius Metellus Macedonicus, quum omnia proprio et subito consilio ageret, amico cuidam, quid acturus esset, interroganti, «Tunicam», inquit, «meam exurerem, si, eam consilium meum scire, existimarem» (Aur. Vict. De vir. ill. 61).
20. Zeno inepta et nihil ad rem pertinentia loquenti adolescentulo: «Idcirco», inquit, «aures habemus duas et os unum, ut plura audiamus, loquamur pauciora». — Idem interrogantibus legatis Ptolemaei regis, quid de se renuntiari regi vellet, «Senem», inquit, «renuntiate, vidisse vos Athenis, qui inter pocula silere sciat» (Diog. Laert. 7, 23).
21. Romulum regem dicunt, ad cenam vocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. Ei dicunt: «Romule, si istud omnes homines faciant, vinum vilius sit». His respondit: «Immo vero carum, si, quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi, quantum volui» (Gall. 11, 14).
22. Orator quidam malus, quum in epilogo misericordiam movisse se, putaret, postquam assedit, rogavit Catulum, videreturne misericordiam movisse. «Ac magnam quidem», inquit: «hominem enim nullum puto esse tam durum, cui non oratio tua misericordia digna visa sit» (Cic. De or. 2, 69, 278).
23. Siculus quidam, cui praetor patronum causae dabat hospitem suum, hominem nobilem, sed admodum stultum: «Quaeso», inquit, «praetor, adversario meo da istum patronum, deinde mihi neminem dederis» (Cic. De or. 2, 69, 280).
24. Praeclare Anaxagoras, qui, quum Lampsaci moreretur, quaerentibus amicis, velletne Clazomēnas in patriam, si quid accidisset, auferri, «Nihil necesse est», inquit, «undique enim ad infēros tantundem viae est» (Cic. Tusc. 1, 43, 104).

1259

DIOGENIS DICTA ET FACTA

1. Diogenes, quum vidisset puerum cava manu bibentem aquam, fregit protinus exemptum e perula calicem, hac objurgatione sui: «Quam diu, homo, stultus, supervacuas sarcinas habui!» (Sen. Ep. 90, 14).
2. Diogenes interroganti cuidam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum: «Si te ipsum», inquit, «quam maxime probum et honestum virum praestiteris» (Erasm. 2, p. 148).
3. Diogenes, aliquando Myndum, in urbem Cariae, profectus, quum videret portas amplas ac magnifice exstructas, urbem autem exiguam: «Claudite», inquit, «cives Myndii, portas, ne urbs vestra egrediatur» (Diog. Laert. 6, 2, 57).
4. Sophistes quidam, ostentaturus apud Diogenem acumen ingenii, ita ratiocinatus est: «Quod ego sum, tu non es». Quum annuisset Diogenes, ille: «Ego», inquit, «homo sum, tu ergo non es». Tum Diogenes: «Si a me», inquit, «inceperis, rectius collegeris».

5. Diogenes, muribus ad mensam subrepentibus, «En», inquit, «Diogenes quoque parasitos alit».
6. Diogeni servus unicus fugit nec, eum reducere, quum monstraretur, tanti putavit. «Turpe est», inquit, «Manem sine Diogene posse vivere, Diogenem sine Mane non posse» (Sen. Tranq. 8, 7).
7. Diogenes, quum videret Dioxippum, Olympico certamine victorem, qui Athenas curru invehebatur, a muliere formosa, pompam spectante, oculos non posse avellere, sed rejecto retro vultu, eam intueri, «Videte», inquit, «athletam, quem puella obtorto collo trahit» (Plutarchus, De curiositate, 12=p. 680, 40 Didot).
8. Aliquando, quum populus e theatro egrederetur, Diogenes, adversus exeuntes nitens, ingrediebatur. Interrogatus, qua de causa id faceret, «Hoc», inquit, «in omni vita facere studeo» (Diog. Laert. 6, 64).
9. Diogenes, omnibus modis se ad laborum tolerantiam exercens, hieme statuas, nive perfusas, complectebatur, aestate sese in fervida arena volutabat. Quumque Laco quidam, Diogenem videns statuam aeneam amplecti, quum esset acre frigus, ex eo quaereret, num rigeret, — neganti, «Quid ergo», inquit, «magnum facis?» (Diog. Laert. 6, 23. Plutarchus, Apophthegmata Laconica=p. 287, 32 Didot).
10. Diogenes Cynicus proci se jussit inhumatum. Tum amici: «Volucrisne et feris?» «Minime vero», inquit, «sed bacillum propter me, quo adigam, ponitote». «Qui (=quomodo) poteris?» illi: «non enim senties». «Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit, nihil sentienti?» (Cic. Tusc. 1, 43, 104).

1260

DE XANTHIPPE

1. Xanthippe, Socratis philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur et jurgiosa. Hanc ejus intemperiem Alcibiades demiratus interrogavit Socratem, quaenam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret. «Quoniam, inquit Socrates, quum illam domi perpetior, insuesco ceterorum quoque hominum petulantiam et injuriam facilius ferre» (Gell. 1, 17, 1).
2. Quum Socrates Xanthippen diu rixantem tulisset ac tandem fessus consedisset ante fores, illa, magis irritata quiete viri, de fenestra perfudit eum immunda aqua. Ridentibus qui praeteribant, Socrates: «Non dicebam», inquit, «tantum tonitru securam esse pluviam?» (Diog. Laert. 2, 5, 16, 36; Sen. Ira 2, 5).
3. Socrates a palaestra securus duxit ad cenam Euthydemum. Accurrit Xanthippe irata et, factis conviciis, mensam ad extremum subvertit. Quod quum moleste ferret Euthydemus ac surrexisset abiturus, Socrates: «Nonne», inquit, «nuper, quum apud te essem, gallina involavit idemque fecit? Num ego indignatus sum?» (Plutarchus, De cohibenda ira, 13=p. 559, 45 Didot).

P. PISO, ORATOR ET SERVUS

Pupius Piso, orator Romanus, servis praeceperat, ut tantum ad interrogata responderent neve quicquam praeterea dicerent. Evenit, ut Clodium ad cenam invitari juberet. Hora cenae instabat; aderant ceteri convivae omnes; solus Clodius exspectabatur. Piso servum, qui solebat convivas vocare, aliquoties emisit, ut videret, veniretne. Quum tandem jam desperaretur ejus adventus, Piso servo: «Dic», inquit, «num non invitasti Clodium?» — «Invitavi» respondit ille. — «Cur ergo non venit?» «Quia venturum se negavit». — Tum Piso: «Cur id non statim dixisti?» Respondit servus: «Quia non sum a te interrogatus» (Plutarchus, De garrulitate 18=p. 619 Didot).

DEMOSTHENES AD JUDICES ASTUTIA

1. Demosthēnes, causam orans, quum iudices parum attentos videret, «Paulisper», inquit, «aures mihi praebete: rem vobis novam et jucundam narrabo». Quum aures arrexissent, «Juvenis», inquit, «quispiam asinum conduxerat, quo Athenis Megaram profecturus uteretur. In itinere, quum sol flagraret, esset umbraculum, deposuit clitellas et sub asino consedit, cujus umbra tegetur. Id vero agāso vetabat, clamans, asinum locatum esse, non umbram asini. Alte quum contra contenderet, tandem in jus ambulans». Haec locutus, Demosthenes, ubi homines diligenter audientes vidit, abiit. Tu revocatus a iudicibus rogatusque, ut reliquam fabulam narraret «Quid?» inquit, «Ergo de asini umbra audire libebit; causam hominis de vita periclitantis, non audietis?»

2. Demosthenis astutia mirifice cuidam aniculae succursum est quae pecuniam a duobus hospitibus acceperat ea condicione, ut illam simul utrique redderet. Quorum alter, interjecto tempore, tanquam mortuo socio, squalore obsitus, deceptae omnes nummos abstulit. Supervenit deinde alter et depositum petere coepit. Haerebat misera et in maxima et pecuniae et defensionis penuria jam de laqueo et suspendio cogitabat. Sed opportune Demosthenes ei patronus adfuit. Qui ut in advocationem venit: «Mulier», inquit, «parata est fidem solvere; sed, nisi socium adduxeris, id facere non potest, quoniam, ut ipse vociferaris, haec dicta est lex, ne pecunia alteri sine altero numeraretur» (Val. Max. 7, 3, Ext. 5).

Nasica, quum ad poëtam Ennium venisset eique, ab ostio quaerenti Ennium, ancilla dixisset, domi non esse, sensit, illam domini jussu dixisse et illum intus esse. Paucis post diebus, quum ad Nasi-

sam venisset Ennius et eum ad januam quaereret, exclamat Nasica, te domi non esse. Tum Ennius ei: «Quid? ego non cognosco vocem tuam?» Hic Nasica: «Homo es impudens. Ego quum te quaerem, ancillae tuae credidi, te domi non esse, tu mihi non credis ipsi?» (Cic. De or. 2, 68, 276).

Decreto Athenienses caverant, ut, qui Megarensis civis esset, si Athenas pedem intulisset, ea res ei homini capitalis esset. Tum Euclides Megarensis, qui ante id decretum et esse Athenis et audire Socratem consueverat, postquam id decretum cognovit, sub noctem, tunica longa muliebri inductus et pallio versicolore amictus, e domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat, ut vel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumque ejus fieret particeps, rursusque sub lucem milia passuum paulo amplius viginti, eadem veste illa tectus, redibat (Gell. 7, 10).

Quum Socrati discipuli pro suis quisque facultatibus multa offerrent, Aeschines, pauper auditor: «Nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi possim, invenio et, hoc uno modo pauperem me esse, sentio. Itaque dono tibi, quod unum habeo, me ipsum. Hoc munus, qualecunque est, boni consule, cogitaque alios, quum multum tibi darent, plus sibi reliquisset». Cui Socrates: «Quidni tu», inquit, «mihi magnum munus dederis, nisi forte te parvi aestimas? Erit igitur mihi curae, ut te meliorem tibi reddam, quam accepi». Vicit Aeschines hoc munere omnem juvenum opulentorum munificentiam (Sen. Benef. 1, 8, 1).

DE ALEXANDRO ET ASINARIO

Alexander, Macedonum rex, quum, consulto oraculo, monitus esset, ut eum, qui sibi, porta egresso, primus occurrisset, interfici juberet, asinarium, forte sibi ante omnes obviam factum, ad mortem abripi imperavit. Quaerente eo, cur se innocentem capitali supplicio afficeret, ad excusandum factum suum oraculi praeceptum rettulit. Tum asinarius, «Si ita est», inquit, «rex, alium deus huic morti destinavit: nam asellus, quem ego ante me agebam, prior tibi occurrit». Delectatus Alexander et illius tam callido dicto, et quod ab errore ipse revocatus erat, asinum pro homine occidit (Val. Max. 7, 3, ext. 1).

Quum, parta Actiaca victoria, Romam reverteretur Augustus, occurrit ei inter gratulantes opifex quidam, corvum tenens, quem instituerat haec dicere: «Ave, Caesar, victor imperator!». Miratus

Caesar officiosam avem, viginti milibus nummorum emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate pervenerat, affirmavit Caesari, habere illum et alium corvum, quem ut afferre cogeretur rogavit. Allatus, verba quae didicerat, expressit: «Ave, victor imperator, Antonil» Nihil propterea exasperatus Augustus, satis duxit jubere corvorum doctorem dividere acceptum munus cum contubernali. Salutatus similiter et a psittaco et a pica, eos quoque emi jussit. Exemplum sutorem pauperem sollicitavit, ut corvum institueret ad parem salutationem; sed, quum haud multum proficeret, saepe ad avem non respondentem dicere solebat: «Opera et impensa periiit». Aliquando tamen corvus coepit dicere dictatam salutationem. Hac, dum transit, audita, respondit Augustus: «Satis domi saluatorum talium habeo.» Superfuit corvo memoria, ut et illa, quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret: «Opera et impensa periiit». Ad quod Caesar risit, emique avem jussit, quanti nullam adhuc emerat (Macrob. Sat. 2, 4, 29).

1268

AUGUSTI CAESARIS ILLIBERALITATEM POËTA GRAECUS FESTIVE ULTUS EST.

Graecus quidam Augusto, e Palatio descendenti, honorificum ali- quod epigramma porrigere solebat. Id quum frustra saepe fecisset rursusque eum idem facturum vidisset Augustus, breve sua manu in charta exaravit Graecum epigramma, et Graeculo advenienti obviam misit. Ille, dum legebat, laudare, mirari tam voce, quam vultu. Deinde, quum accessisset ad sellam, qua Caesar ferebatur, demissa in pauperem crumenam manu, paucos denarios protulit, quos principi daret, dixitque, se plus daturum fuisse, si plus haberet. Secuto omnium risu, dispensatorem Caesar vocavit et satis magnam pecuniam numerari Graeculo jussit (Macrob. 2, 4, 31).

1269

SOMNIUM MIRUM

Quum duo quidam Arcædes familiares iter una facerent et Megaram venissent, alter ad cauponem devertit, ad hospitem alter. Qui ut cenati quieverunt, concubia nocte visus est in somnis ei, qui erat in hospitio, ille alter orare, ut subveniret, quod sibi a caupone interitu pararetur. Is primo, perterritus somnio, surrexit; dein, quum se collegisset idque visum pro nihilo habendum esse duxisset, recubuit; tum ei dormienti idem ille visus est rogare, ut, quoniam sibi vivo non subvenisset, mortem suam ne inultam pateretur; se interfectum in plaustrum a caupone esse conjectum et supra stercus injectum; petere ut mane ad portam adesset, prisquam plaustrum ex oppido exiret. Hoc vero somnio is commotus, mane bubulco praesto ad portam

fuit; quesivit ex eo, quid esset in plastro; ille perterritus fugit; mortuus, erutus est; caupo, re patefacta, poenas dedit (Cic. Div. 1, 27, 57).

1270

Gyges, regius pastor, quum terra discessisset, descendit in illum hiatum, aëneumque equum animadvertit, cujus in lateribus fores essent; quibus apertis, corpus hominis mortui vidit magnitudine inusitata anulumque aureum in digito; quem ut detraxit, ipse induit, tum in concilium se pastorum recepit. Ibi quum palam ejus anuli ad palmam converterat, a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat. Idem rursus videbatur, quum in locum anulum inverterat. Itaque hac opportunitate anuli usus, regem dominum interemit, sustulit, quos obstare arbitrabatur; nec in his cum facinoribus quisquam potuit videre. Sic repente anuli beneficio rex exortus est Lydiae (Cic. Off. 3, 9, 38).

1271

Cato, odio Carthaginis flagrans, quum clamaret omni senatu, Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam praecocem ex ea provincia ficum, ostendensque patribus: «Interrogo vos», inquit, «quando hanc ficum demptam putetis ex arbore.» Quum inter omnes, recentem esse, constaret: «Atqui abhinc tres», inquit, «dies, scitote, decerptam Carthagine; tam prope a muris habemus hostem.» Statimque susceptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est (Plin. N. H. 15, 18 (20), 74).

1272

C. Furius, quum in parvo agello largiores multo fructus perciperet, quam ex amplissimis vicinitas, in invidia magna erat, quasi fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem die dicta, metuens damnationem, instrumentum rusticum omne in forum attulit et adduxit familiam validam atque bene curatam ac vestitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos. Postea dixit: «Veneficia mea, Quirites, haec sunt, nec possum vobis ostendere aut in forum adducere lucubrationes meas vigiliasque et sudores». Omnium sententiis absolutus est (Plin. N. H. 18, 6 (8), 41).

1273

In Sicilia instituta atque edicta praetorum fuerunt ejusmodi, ne quis cum telo servus esset. L. Domitius, praetor in Sicilia, quum aperingens ad eum allatus esset, admiratus requisivit, quis eum percussis-

set; quum audisset, pastorem cujusdam fuisse, eum vocari ad se jus-
sit. Ille cupide ad praetorem quasi ad laudem atque ad praemium
accucurrit. Quaesivit Domitius, qui (=quomodo) tantam bestiam per-
cussisset. Ille respondit: «venabulo». Statim deinde jussu praetoris
in crucem est sublatu (Cic. Verr. 5, 3, 7).

1274

DE LIBRIS SIBYLLINIS

Anus quaedam olim ad Tarquinium Superbum regem adiit, novem
libros ferens, quos esse dicebat divina oracula. Quum, eos velle se
venundare, diceret, Tarquinius pretium percontatus est; mulier
immensum poposcit. Rex, quasi anus desiperet, derisit. Tum illa
foculum coram eo cum igne apposuit et tres libros ex novem combussit
et regem interrogavit, ecquid reliquos sex eodem pretio emere vellet.
Sed Tarquinius id multo magis risit dixitque anum jam procul dubio
delirare. Mulier tres alios libros exussit atque denuo rogavit, ut tres
reliquos eodem illo pretio emeret. Tarquinius jam, eam constantiam
confidentiamque non neglegendam esse, intellegit et libros tres reli-
quos mercatur non minore pretio, quam quod erat petitum pro omni-
bus. Sed ea mulier, tunc a Tarquinio digressa, postea nusquam visa
est. Libri tres, in sacrarium conditi, Sibyllini sunt appellati (Gell.
1, 19).

1275

APELLES ET PROTOGENES

Apelles et Protogenes clarissimi aetatis suae pictores erant. Proto-
genes Rhodi vivebat. Quo quum Apelles adnavigasset, avidus cogno-
scendi opera Protogenis, fama tantum sibi cogniti, continuo officinam
ejus petit: Aberat ipse, sed tabulam amplae magnitudinis in machina
aptatam picturae anus una custodiebat. Haec, Protogenem foris esse,
respondit: interrogavit, a quo ipsum quaesitum diceret. «Ab hoc»,
inquit Apelles, arreptoque penicillo lineam ex colore duxit summae
tenuitatis per tabulam. Reverso Protogeni, quae gesta erant, anus
indicavit. Artifex, protinus contemplatus subtilitatem «Certe, inquit:
Apelles affuit; non enim alius tam subtile opus perficere potuit.
Tum ipse alio colore tenuiorem lineam in illa ipsa duxit et abiens
praecepit, si redisset ille, ostenderet adiceretque, hunc esse, quem
quaereret. Atque ita evenit. Revertit enim Apelles, sed, vinci eru-
bescens, tertio colore lineas secuit, nullum amplius locum relinquens
subtiliori lineae. At Protogenes, victum se confessus, in portum
devolvit, hospitem quaerens (Plin. N. H. 35, c. 36, 81).

1276

FRAUDATOR DELINEATUS

Apelli in comitatu Alexandri gratia non fuerat cum Ptolemaeo.
Qui, quum post mortem Alexandri rex Aegypti factus esset, Apelles
in navigatione vi tempestatis Alexandriam expulsus est. Tum subor-
narunt aemuli aliquem, qui eum regis nomine ad cenam invitaret.
Apelles miratur, se ab inimico invitari, sed venit ad cenam. Indi-
gnatur Ptolemaeus. «Quid vis?» inquit, «Quis te invitavit?» Apelles,
quum nomen vocatoris dicere non posset, arrepto carbone extincto
e foculo, imaginem ejus in pariete delineavit, et protinus rex ex
inchoata imagine agnovit vultum fraudatoris (Plin. 35, c. 36, 83).

1277

ZEUXIS ET PARRHASIUS PICTORES

Fuerunt olim duo nobiles pictores, alter Zeuxis, alter Parrhasius
appellatus. Hi aliquando de arte certarunt. Zeuxis uvas pinxit atque
sic imitatus est naturae veritatem, ut aves ad tabulam advolarent.
Tum Parrhasius tabulam attulit, in qua linteum pinxerat. Zeuxis,
deceptus, verum esse linteum, putavit, sub quo pictura occultaretur.
Quum igitur diutius morari videretur Parrhasius, Zeuxis flagitabat,
ut, remoto tandem linteo, ostenderet picturam. Tum, intellecto
errore, palmam Parrhasio detulit, ingenio pudore, quoniam ipse
aves tantum fefellisset, Parrhasius autem se artificem. — Postea
rursus Zeuxis pinxit puerum uvas ferentem. Ad quas quum advo-
lasset avis, iratus operi, «Uvas, inquit, melius pinxi, quam puerum.
Nam, si et hanc picturae partem consummassem, aves timere de-
buerunt» (Plin. N. H. 35, c. 36, 65).

1278

APELLES ET SUTOR

Apelles, pictor egregius, perfecta opera proponebat in pergula
transeuntibus atque, post ipsam tabulam latens, vitia, quae nota-
bantur, auscultabat, vulgus diligentiosem judicem, quam se, censens.
Ferunt, a sutore reprehensum esse vitium quoddam in crepidis. Apel-
les igitur emendavit vitium. Postero die transibat idem sutor et,
superbus emendatione, cavillari coepit circa crus. Tum indignatus
prospexit pictor eique denuntiavit, ne supra crepidam judicaret
sutor (Plin. N. H. 35, c. 36, 84).

DE TIMONE ATHENIENSI

1. Fuit olim Athenis vir quidam, nomine Timon, qui in universum hominum genus odium conceperat. Is, quum in ceteros esset inhumanissimis moribus fugeretque consuetudinem hominum, solum Alcibiadem diligebat. Id miranti cuidam causamque quaerenti, respondit, ideo sibi carum esse adolescentem, quod provideret, illum aliquando magno fore malo Atheniensibus.

2. Prodiit aliquando in concionem. Quod quum praeter consuetudinem fecisset, magna omnium exspectatio fuit, quidnam afferret. Tum ille e suggestu, in quem ascenderat, «Athenienses», inquit, «est mihi area quaedam, in qua crevit ficus, e qua multi se jam cives suspenderunt. Quoniam autem illa in area domum aedificare mihi in animo est, monere vos volo, ut, si qui de suspensio cogitent, antequam ficum excindam, maturent quam maxime».

3. Attamen ille quoque amico utebatur uno, cui nomen Apemanto fuit, quem propter morum similitudinem ad se admittere solebat. Qui, quum quondam apud Timonem cenaret dixissetque: «Quam dulce est, Timon, hoc convivium», «Ita sane», inquit ille, «si tu non adesses» (Plutarchus, Vita Antonii, 70=p. 1131, 21 Didot).

1280

ALEXANDER VULNERATUS HOMINEM SE ESSE PROFITETUR

Alexander, quum in India vagaretur et gentes, ne finitimis quidem satis notas, bello vasteret, in obsidione cujusdam urbis, dum circumit muros, sagitta ictus, diu persedere et incepta agere perseveravit. Deinde, quum, represso sanguine, sicci vulneris dolor cresceret, coactus absistere, «Omnes», inquit, «jurant, esse me Jovis filium, sed vulnus hoc, hominem esse me, clamat» (Sen. Ep. 59, 12).

1281

OLYMPIADIS AD ALEXANDRUM FILIUM EPISTOLA

In plerisque monumentis rerum, ab Alexandro gestarum, et in libro M. Varronis, qui inscriptus est «Orestes vel de insania», Olympiadem, Philippi uxorem, festivissime rescripsisse legimus Alexandro filio. Nam, quum is ad matrem ita scripsisset: «Rex Alexander, Jovis Hammōnis filius, Olympiadi matri salutem dicit», Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam: «Amabo», inquit, «mi fili, quiescas neque deferas me neque criminare adversum Junonem: malum mihi prorsus illa magnum dabit, quum tu me litteris tuis pellicem esse illi confiteris». Ea mulieris prudentis erga ferocem filium comitas admonuisse eum visa est, deponendam esse opinionem vanam, quam ille

ingentibus victoriis et adulantium blandimentis et rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sese Jove (Gell. 13, 4).

1282

Mos senatoribus Romae fuit in curiam cum praetextatis filiis introire. Tunc in senatu res major quaequam consultata et in diem posterum prolata est, placuitque, ne quis eam rem enuntiaret, priusquam decreta esset. Mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percontata est filium, quidnam in senatu patres egissent. Puer respondit, tacendum esse, neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior. Quaerit igitur violentius. Tum puer lepidi atque festivi mendacii consilium capit; actum in senatu dicit, utrum videretur utilius, unum duas uxores habere, an unam duobus nuptam esse. Hoc illa ubi audivit, animo compavescit; domo trepidans egreditur, ad ceteras matronas defert, quod audierat. Perveniant ad senatum postero die matres familiae plurimae; lacrimantes atque obscantantes orant, ut una potius duobus nupta fieret, quam ut uni duae. Senatores, ingredientibus in curiam, mirabantur, quae illa mulierum intemperies esset, et quid sibi postulatio istaec vellet. Puer Papirius, in mediam curiam progressus, rem, sicuti fuerat, denarravit, quid mater institisset, quid ipse matri dixisset. Senatus, fidem atque ingenium pueri laudans, decrevit, ne posthac pueri cum patribus in curiam intrarent, nisi ille unus Papirius; eique puero postea cognomen inditum est Praetextatus (Gell. 1, 23).

1283

Senectutis ultimae quaedam Syracusana, omnibus Dionysii tyranni exitum, propter nimiam morum acerbiteriam et intolerabilia onera votis expetentibus, sola cotidie matutino tempore deos, ut incolumis ac sibi superstes esset, orabat. Quod ubi is cognovit, non debitam sibi admiratus benevolentiam, accersivit eam, et, quid ita hoc, aut quo merito suo faceret, interrogavit. Tum illa: «Certa est», inquit, «ratio propositi mei. Puella enim, quum gravem tyrannum haberemus, carere eo cupiebam; quo interfecto, aliquanto taetrius arcem occupavit. Ejus quoque finiri dominationem, magni aestimabam; tertium te superioribus importuniorem habere coepimus rectorem. Itaque, ne, si tu fueris absumptus, deterior in locum tuum succedat, caput meum pro tua salute devoveo». Tam facetam audaciam Dionysius punire erubuit. (Val. Max. 6, 2, ext. 2).

1284

DE XENOPHONTIS ANIMI ROBORE

Xenophon, quum sollemne sacrum perageret, ex duobus filiis majorem natu, nomine Gryllum, apud Mantineam in proelio ceci disse cognovit. Nec, ideo institutum deorum cultum omittendum, putavit,

sed satis habuit coronam deponere. Deinde, percontatus, quonam modo occidisset, ut audivit, fortiter pugnantem interiisse, coronam capiti reposuit deosque, quibus sacrificabat, testatus est, majorem se ex virtute filii voluptatem, quam ex morte amaritudinem sentire (Val. Max. 5, 10, ext. 2).

1285

Lacon ille memoriae traditur impubis adhuc, qui captus clamabat «non serviam» sua illa Dorica lingua, et verbis fidem imposuit; ut primum jussus est servili fungi et contumelioso ministerio (affert enim vas obscenum jubebatur), illisum parieti caput rupit (Sen. Ep. 77, 14).

1286

Diagoras, quum Samothracam venisset, Atheos ille qui dicitur atque ei quidam amicus: «Tu, qui deos putas humana negligere, nonne animadvertis ex tot tabulis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salvi pervenerint?» — «Ita fit», inquit, «illi enim nusquam picti sunt, qui naufragia fecerunt, in marique perierunt». — Idemque, quum ei naviganti vectores adversa tempestate timidi et perterriti dicerent, non injuria sibi illud accidere qui illum in eandem navem recepissent, ostendit eis in eodem cursu multas alias laborantes quaesivitque, num etiam in his navibus Diagoram vehi crederent (Cic. H. D. 3, 37, 89).

1287

Dionysius, quum fanum Proserpinae Locris expilavisset, navigabat Syracusas; isque, quum secundissimo vento cursum teneret, ridens, «Videtisne», inquit, «amici, quam bona a diis immortalibus navigatio sacrilegis detur?» Idem, quum ad Peloponnesum classem appulisset et in fanum venisset Jovis Olympii, aureum ei detraxit amiculum grandi pondere, quo Jovem ornarat ex manubiis Carthaginiensium tyrannus Gelo. Atque in eo etiam cavillatus est, aestate grave esse aureum amiculum, hieme frigidum, eique laneum pallium, injecit, quum, id esse aptum ad omne anni tempus, diceret. Idemque Aesculapio Epidauri barbam auream demi jussit: neque enim convenire, barbatum esse filium, quum in omnibus fanis pater (=Apollo) imberbis esset. (Cic. N. D. 3, 34, 83).

1288

L. Paullus consul iterum, quum ei, bellum ut cum rege Perse gereret, obtigisset, ut ea ipsa die domum ad vesperum rediit, filiolam suam Tertiam, quae tum erat admodum parva, osculans, animadvertit tristiculam. «Quid est», inquit, mea Tertia? quid tristis es?» «Mi

pater», inquit, «Persa periit». Tum ille, artius puellam complexus, «Accipio», inquit, «mea filia, omen». Erat autem mortuus catellus eo nomine (Cic. Div. 1, 46, 103).

1289

Sophocles ad summam senectutem tragoedias fecit. Quod propter studium quum rem negligere familiarem videretur, a filiis in judicium vocatus est, ut, quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus bonis interdici solet, sic illum quasi desipientem a re familiari removerent judices. Tum senex dicitur eam fabulam, quam in manibus habebat et proxime scripserat, Oedipum Coloneum, recitasse judicibus quaesisseque, num illud carmen desipientis videretur. Quo recitato, sententiis judicum est liberatus (Cic. Sen. 7, 22).

1290

Bello illo maximo, quod Athenienses et Lacedaemonii summa inter se contentione gesserunt, Pericles ille, et auctoritate et eloquentia et consilio princeps civitatis suae, quum, obscurato sole, tenebrae factae essent repente, Atheniensiumque animos summus timor occupavisset, docuisse cives suos dicitur id, quod ipse ad Anaxagora, cujus auditor fuerat, acceperat, certo illud tempore fieri et necessario, quum tota se luna sub orbem solis subjecisset; idque fieri non posse nisi certo intermenstruo tempore. Quod quum disputando rationibusque docuisset, populum liberavit metu: erat enim tunc haec nova et ignota ratio, Solem lunae oppositu solere deficere; quod Thalætem Milesium primum vidisse dicunt (Cic. Rep. 1, 16, 25).

1291

Lacedaemonius quidam mortem tantopere contempsit, ut, quum ad eam duceretur, damnatus ab ephoris, et esset vultu hilari atque laeto, dixissetque ei quidam inimicus: «Contemnisne leges Lycurgi?» responderit: «Ego vero illi maximam gratiam habeo, qui me ea poena multaverit, quam sine mutatione possem dissolvere. O virum Sparta dignum! ut mihi quidem, qui tam magno animo fuerit, innocens damnatus esse videatur (Cic. Tusc. 1, 42, 100).

1292

Elæus Hippias, quum Olympiam venisset, maxima illa quinquenniali celebritate ludorum, gloriatus est, cuncta paene audiente Graecia, nihil esse ulla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret, nec solum has artes, quibus liberales doctrinae atque ingenuae continerentur, — geometriam, musicam, litterarum cognitionem et poetarum, atque illa, quae de naturis rerum, quae de hominum moribus,

quae de rebus publicis dicerentur, sed anulum, quem haberet, pallium, quo amictus, soccos, quibus indutus esset, se sua manu concessisse (Cic. De or. 3, 32, 127).

1293

RESPONSUM INHUMANUM

Demochares ad Philippum, Macedonum regem, inter alios Atheniensium legatos venerat. Audita benigne legatione, Philippus, «Dicite», inquit, «mihi, facere quid possim, quod sit Atheniensibus gratum». Excepit Demochares et «Te», inquit, «suspendere». Indignatio circumstantium ad tam inhumanum responsum exorta est; quos Philippus conticescere jussit et Thersitam illum salvum incolumemque dimittere. «At vos», inquit, «ceteri legati, nuntiate Atheniensibus, multo superbiores esse, qui ista dicunt, quam qui impune dicta audiunt» (Sen. Ira 3, 23, 2).

1294

ARISTIDIS RESPONSUM

Aristides moribus incorruptissimis fuit, adeo ut vulgus illi «Justi» tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam vir, optime de republica meritis, ostracismo populi jussus est vertere solum. Posteaquam intellexit, populum non alia re offensus, quam Justus cognomine, paruit aequo animo. In exilio interrogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſsimae civitati, «Nihil aliud», inquit, «nisi tantam rerum prosperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Aristidis» (Erasm. v. 2, p. 147).

1295

ATHENIENSES AUCTORE ARISTIDE HONESTATEM UTILITATI PRAEFERUNT.

Themistocles post victoriam ejus belli, quod cum Persis fuit, dixit in contione, se habere consilium reipublicae salutare, sed id sciri non opus esse. Postulavit, ut aliquem populus daret, quicum communicaret. Datus est Aristides. Huic ille: classem Lacedaemoniorum, quae subducta esset ad Gythium, clam incendi posse, quo facto frangi Lacedaemoniorum opes necesse esset. Quod Aristides quum audisset, in contionem magna cum expectatione venit, dixitque, perutile esse consilium, quod Themistocles afferret, sed minime honestum. Itaque Athenienses, quod honestum non esset, id ne utile quidem putaverunt, totamque eam rem, quam, ne audierant quidem, auctore Aristide repudiaverunt (Cic. Off. 3, 11, 49).

1296

SOCRATIS DE BEATITUDINE SENTENTIA

Socrätes, quum esset ex eo quaesitum, Archelaum, Perdiccae filium, qui tum fortunatissimus haberetur, nonne beatum putaret, «Haud scio», inquit, «nunquam enim cum eo collocutus sum». — «Ain tu? aliter id scire non potes?» — «Nullo modo». — «Tu igitur ne de Persarum quidem rege magno potes dicere, beatusne sit?» — «An ego possim, quum ignorem, quam sit doctus, quam vir bonus?» — «Quid? tu in eo sitam vitam beatam putas?» — «Ita prorsus existimo: bonos, beatos; improbos, miseros» — «Miser ergo Archelaus?» — «Certe, si injustus» (Cic. Tusc. 5, 12, 35).

1297

POMPEJUS POSIDONIUM AEGROTANTEM VISIT

Solebat narrare Pompejus, se quum Rhodum venisset, decedens e Syria, audire voluisse Posidonium; sed, quum audivisset, eum graviter esse aegrum, quod vehementer ejus artus laborarent, voluisse tamen nobilissimum philosophum visere, quem ut vidisset et salutavisset, honorificisque verbis prosecutus esset, molesteque se dixisset ferre, quod eum non posset audire, at ille: «Tu vero», inquit, «potes, nec committam, ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit». Itaque narrabat, eum graviter et copiose de hoc ipso, nihil esse bonum, nisi quod honestum esset, cubantem disputavisse, quumque quasi faces ei doloris admoverentur, saepe dixisse: «Nihil agis, dolor! quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum» (Cic. Tusc. 2, 25, 61).

1298

MORS MUNUS DEORUM

Argtae sacerdotis, Cleöbis et Eito, filii praedicantur. Nota fabula est. Quum enim illam ad solenne et statum sacrificium curru vehi jus esset satis longe ab oppido ad fanum, morarenturque jumenta tum juvenes ii, quos modo nominavi, veste posita, corpora oleo perunxerunt, ad jugum accesserunt. Ita sacerdos, advecta in fanum, quum currus esset ductus a filiis, precata a dea dicitur, ut id illis praemium daret pro pietate, quod maximum homini dari posset a deo. Post epulatos cum matre adolescentes somno se dedisse, mane inventos esse mortuos. (Cic. Tusc. 1, 47, 113).

1299

Multas ad res perutiles Xerophontis libri sunt. Quam copiose ad eo agricultura laudatur in eo libro qui Oeconomicus inscribitur! Atque,

ut intellegatis, nihil ei tam regale videri, quam studium agrī colendi, Socrates in eo libro loquitur cum Critobūlo, Cyrum minorem, Persarum regem, praestantem ingenio atque imperii gloria, quum Lysander Lacedaemonius, vir summae virtutis, venisset ad eum Sardes, eique dona a sociis attulisset, et ceteris in rebus comem erga Lysandrum atque humanum fuisse, et ei quendam consaepum agrum, diligenter consitum, ostendisse. Quum autem admiraretur Lysander et proceritates arborum, et directos in quincuncem ordines, et humum subactam atque puram, et suavitatem odorum, qui afflarentur e floribus—eum dixisse, mirari se non modo diligentiam, sed etiam sollertiam ejus, a quo essent illa dimensa atque discripta; et Cyrum respondisse: «Atqui ego omnia ista sum dimensus; mei sunt ordines, mea discriptio; multae etiam istarum arborum mea manu sunt satae». Tum Lysandrum, intuentem ejus purpuram et nitorem corporis ornatumque persicum multo auro multisque gemmis, dixisse: «Recte vero te, Cyre, beatum ferunt, quoniam virtuti tuae fortuna conjuncta est» (Cic. Sen. 17, 59).

1300

Confecto Macedonico bello, Musochānes, Masinissae filius, cum equitibus, quos in praesidium Romanorum adduxerat, ab imperatore Paulo ad patrem remissus, tempestate classe dispersa, Brundisium aeger delatus est. Quo ubi senatus Romanus cognovit, continuo illo quaestorem ire jussit, cujus cura et hospitium adolescenti expediretur, et omnia, quae ad valetudinem opus essent, praeberentur, impensaeque liberaliter quum ipsi, tum toti comitatu praestarentur; naves etiam ut prospicerentur, quibus se bene ac tuto cum suis in Africam traiceret. Equitibus singulas libras argenti et quingenos sestertios dari imperavit (Val. Max. 5, 1, 1).

1301

Rhodum insulam celebritatis antiquissimae oppidumque in ea pulcherrimum ornatissimumque obsidebat oppugnabatque Demetrius, dux aetatis suae inclitus, cui a peritia disciplinaque faciendi obsidii machinarumque sollertia, ad capienda oppida repertarum, cognomen tum Poliorcētes fuit. Tum ibi in obsidione aedes quasdam publice factas, quae extra urbis muros cum parvo praesidio erant, aggredi et vastare atque absumere igni parabat. In his aedibus erat memoratissima illa imago Lalysi, Protogenis manu facta, illustris pictoris, cujus operis pulchritudinem praestantiamque, ira percitus, Rhodiis invidebat. Mittunt Rhodii ad Demetrium legatos cum his verbis: «Quae», inquit, «ratio est, ut tu imaginem istam velis, incendio aedium tacto disperdere? Nam, si nos omnes superaveris et oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa intēgra et incolūmi per victoriam poteri; sin vero nos vincere obsidendo nequiveris, petimus, consideres, ne turpe

tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse». Hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione desita, et imagini et civitati pepercit (Gell. 15, 31).

1302

Megāram Demetrius ceperat, cui cognomen Poliorcētes fuit. Ab hoc Stilpon philosophus interrogatus, num quid perdidisset: «Nihil», inquit, «omnia mea mecum sunt». Atqui et patrimonium ejus in praedam cesserat, et filias rapuerat hostis, et patria in alienam dicionem venerat, et ipsum rex, circumfusus victoris exercitus armis, ex superiore loco rogabat. At ille victoriam illi excussit, et, se, urbe capta, non invictum tantum, sed indemnem esse, testatus est: habebat enim vera secum bona, in quae non est manus injectio. At, quae dissipata et direpta ferebantur, non judicabat sua, sed adventitia et nutum fortunae sequentia: ideo ut non propria dilexerat. Omnium enim extrinsecus affluentium lubrica et incerta possessio est. Cogita nunc, an huic fur aut calumniator aut vicinus impotens aut dives aliquis facere injuriam possit, cui bellum et hostis et ille, egregiam artem quassanparum urbium professus, eripere nihil potuit (Sen. Const. 5, 6).

1303

Ad Scipionem Africanum, in Liternina villa se continentem, complures praedonum duces videndum eodem tempore forte confluerant. Quos quum ad vim faciendam venire existimasset, praesidium domesticorum in tecto collocavit, eratque in iis repellendis et animo et apparatu occupatus. Quod ut praedones animadverterunt, dimissis militibus abjectisque armis, januae appropinquant et clara voce nuntiant, non vitae ejus hostes, sed virtutis admiratores venisse, conspectum et congressum tanti viri quasi caeleste aliquod beneficium expetentes: proinde securum se spectandum praebere ne gravaretur. Haec postquam domestici Scipioni rettulerunt, fores reserari, eosque intromitti jussit. Qui postes januae tanquam aliquam religiosissimam aram sanctumque templum venerati, cupide Scipionis dexteram apprehenderunt ac, diu deosculati, positos ante vestibulum donis, quae deorum immortalium numini consecrari solent, laeti, quod Scipionem vidisse contigisset, domum reverterunt (Val. Max. 2, 10, 2).

1304

Quum inter Carthaginem et Cyrenas de limitibus pertinacissima contentio esset, ad ultimum placuit utrimque eodem tempore juvenes mitti, et locum, in quem ii convenissent, finem ambobus populis haberi. Verum hoc pactum Carthaginenses duo fratres, nomine Philaeni, perfidia praecurrerunt, citra constitutam horam maturatoque gressu in longius promotis terminis. Quod quum intellexissent Cyrenensium juvenes, diu de fallacia eorum questi, postremo acerbitate

condicionis injuriam discutere conati sunt. Dixerunt namque, sic eum finem ratum fore, si Philaeni, vivos se ibi obrui, passi essent. Sed consilio eventus non respondit: illi enim, nulla interposita mora, corpora sua iis terra operienda, tradiderunt. Atque etiam nunc loco illo, ubi jacent, stant arae, quae a fratrum nomine «*Arae Philaenorum*» vocantur (Val. Max. 5, 6 ext. 4).

1305

Protagoram, virum in studiis doctrinarum egregium, adolescentem, ajunt, victus quaerendi gratia, in mercedem missum esse, vecturasque onerum corpore suo factitavisse. Is de proximo rure Abdera in oppidum, cujus popularis fuit, caudices ligni plurimos, funiculo brevi circumdatos, portabat. Tum forte Democritus, civitatis ejusdem civis, homo ante alios virtutis et philosophiae gratia venerandus, quum egrederetur extra urbem, videt eum cum illo genere oneris tam impedito facile atque expedite incedentem; et prope accedit, et juncturam posituramque ligni, scite periteque factam, considerat, petitque, ut paululum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit, atque itidem Democritus acervum illum et quasi orbem caudicum, brevi vinculo comprehensum, ratione quadam quasi geometrica librari continerique animadvertit, interrogavit, quis id lignum ita composuisset; et, quum ille a se compositum dixisset, desideravit, ut solveret, ac denuo in modum eundem collocaret. At, postquam ille solvit ac similiter composuit tum Democritus, animi aciem sollertiamque hominis non docti demiratus, «*Mi adolescens*», inquit, «*quum ingenium bene faciendi habeas, sunt majora melioraque, quae facere mecum possis*» abduxitque eum statim secumque habuit et sumptum ministravit et philosophias docuit et esse eum fecit, quantus postea fuit (Gell. 5, 3).

1306

DE PYTHAGORA

Pythagoras philosophus, Sami natus magnaque sapientia formatus in Aegyptum primo, mox in Babyloniam ad perdiscendos siderum motus originemque mundi spectandam profectus, summam scientiam consecutus erat. Inde regressus, Cretam et Lacedaemona ad cognoscendas Minos et Lucurgi inclitas ea tempestate leges contenderat. Quibus omnibus instructus, Crotone venit populumque, in luxuriam lapsum, auctoritae sua ad frugalitatem revocavit. Laudabat virtutem, et vitia luxuriae casumque civitatum, ea peste perditarum enumerabat tantumque studium multitudinis ad frugalitatem provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. Pueros docebat modestiam et litterarum studium. Quum annos XX Crotone egisset, Metapontum emigravit ibique decessit; cujus tanta admiratio fuit, ut ex domo ejus templum facerent eumque pro deo colerent (Justin. 20, 4).

1307

DE PYTHAGORAE IN RECIPIENDIS INSTITUENDISQUE DISCIPULIS RATIONE

Haec Pythagorae in recipiendis instituendisque discipulis ratio fuisse traditur. Adulescentium, qui sese ad discendum obtulerant mores naturasque conabatur pernoscere ex oris totiusque corporis habitu. Tum, qui exploratus ab eo idoneusque fuerat, recipi in disciplinam statim jubebat et tempus certum tacere, — non omnes idem, sed alios aliud tempus pro aestimato captu sollertiae. Is autem, qui tacebat, quae dicebantur ab aliis, audiebat, neque percontari, si parum intellexerat, neque commentari, quae audierat, fas erat; sed non minus quisquam tacuit, quam biennium. Ast, ubi res didicerant, rerum omnium difficillimas, — tacere audireque, tum verba facere et quaerere et, quae audissent, scribere, et, quae opinarentur, expromere potestas erat (Gell. 1, 9).

1308

Duo fuere maximi uniones per omne aevum; utrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum novissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Haec, quum exquisitis cotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ab procaci fastu, lautitiam ejus omnem apparatusque obtrectans, quaerente eo, quid adstrui magnificentiae posset, respondit, «*una se cena centies sestertium absumpturam*». Cupiebat discere Antonius, sed, fieri posse, non arbitrabatur. Ergo, sponsionibus factis, postero die, quo judicium agebatur, magnificam alias cenam sed cotidianam, Antonio apposuit, irridenti computationemque expostulanti. At illa, corollarium id esse, et, consumpturam eam cenam taxationem, confirmans, solamque se centies sestertium cenaturam inferri mensam secundam jussit. Ex praecepto ministri unum tantum vas ante eam posuere aceti, cujus asperitas visque in tabem margaritas resolvit. Gerebat auribus tum maxime singulare illud, et vere unicum naturae opus. Itaque exspectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum obsorbuit. Injecit alteri manum L. Plancus, judex sponsionis ejus, eum quoque parante simili modo absumere, victumque Antonium pronuntiavit (Plin. N. H. 9, 35 (58), 119).

1309

PORTENTUM

Factum est semel, quod equidem in Etruscae disciplinae voluminibus invenio, ingens terrarum portentum, L. Marcio, Sexto Julio consulibus (anno Urbis DCLXIII), in agro Mutinensi. Namque montes duo inter se concurrerunt, crepitu maximo assultantes receden-

tesque, inter eos flamma fumoque in caelum exeunte interdiu, spectante e via Aemilia magna equitum Romanorum familiarumque et viatorum multitudine. Eo concursu villae omnes elisae; animalia permulta, quae intra fuerant, exanimata sunt, anno ante sociale bellum. Non minus mirum ostentum et nostra cognovit aetas anno Neronis principis supremo, pratis oleisque, intercedente via publica, in contrarias sedes transgressis in agro Marrucino (Plin. N. H. 2, 83 (85), 199). Hujus rei editor Plinii hanc affert interpretationem: «Hic vides vulcaniae eruptionis indicia, quae tamen oppositos sibi obices omnino perfringere non potuerit. Similis causa plerosque terrarum motus parit».

1310

ANDROCLI LEO

In Circo maximo venatio amplissima populo dabatur. Ibi praeter alia omnia leonum immanitas admirationi fuit, praeterque ceteros unus. Is leo corporis magnitudine, terribili fremitu, comis cervi um fluctuantibus animos oculosque omnium in sese converterat. Introductus erat inter complures ad pugnam bestiarum servus viri consularis. Ei servo Andröclus nomen fuit. Hunc ille leo ubi vidit procul, repente quasi admirans stetit, deinde sensim atque placide tanquam noscigans ad hominem accedit. Tum caudam more adulantium canum clementer et blande movet hominisque sese corpori adjungit cruraque ejus et manus, prope jam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Androclus inter illa tam atrocis ferae blandimenta amissum animum recuperat paulatimque oculos as contuendum leonem refert. Tum laetos et gratulabundos videres hominem et leonem. Ea re tam admirabili maximi populi clamores excitati sunt, arcessitusque est a Caesare Androclus et interrogatus, cur ille atrocissimus leo uni pepercisset.

Ibi Androclus rem admirandam narrat. «Quum provinciam», inquit, «Africam proconsulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis et cotidianis ejus verberibus ad fugam sum coactus, et, ut mihi a domino tutiores latebrae forent, in camporum et arenarum solitudines concessi. Tum, sole flagrante, specum quendam nactus remotum latebrosumque, in eum me recondo. Neque multo post ad eundem specum venit hic leo, debili uno et cruento pede. Qui postquam, ingressus in habitaculum illud suum, vidit me procul delitescentem, mitis et mansuetus accessit ac sublatum pedem ostendere mihi ac porrigere visus est. Ibi ego stirpem ingentem ex pede ejus revelli saniemque vulnere intimo expressi accuratiusque sine magna jam formidine detergi cruorem. Ille tunc, pede in manibus meisposito, recubuit et quievit.

Atque ex eo die triennium totum ego et leo in eodem specu eodem victu viximus. Nam, quas venatus erat feras, earum membra opimiora ad specum mihi suggerebat; quae ego, ignis copiam non habens, sole meridiano torrebam. Sed, ubi me vitae illius ferinae jam pertae-

sum est, leone ad venandum profecto, reliqui specum et, viam ferme tridui permensus, a militibus visus comprehensusque sum et ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me statim rei capitalis damnandum dandumque ad bestias curavit. Intellego autem, hunc quoque leonem, me tunc separato, captum gratiam mihi nunc beneficii et medicinae referre».

Cunctis petentibus, dimissus Androclus et poena solutus est, leoque ei suffragiis populi donatus. Postea Androclus et leo, loro tenui revinctus, urbe tota circum tabernas ibant, donabatur aere Androclus, floribus spargebatur leo, omnes obvii dicebant: «Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis» (Gell. 5, 14).

1311

Dionysius, tyrannus Syracusanorum, quum pila ludere vellet (studiose enim id factitabat) tunicamque poneret, adulescentulo, quem amabat, tradidisse gladium dicitur. Hic quum quidam familiaris jocans dixisset: «Huic quidem certe vitam tuam committis», adrisissetque adulescens, utrumque jussit interfici, — alterum, quia viam demonstravisset interimenti sui, alterum, quia dictum id risu approbavisset. Atque eo facto sic doluit, nihil ut tulerit gravius in vita: quem enim vehementer amat, occiderat (Cic. Tusc. 5, 20, 60).

1312

Dionysius major, Siciliae tyrannus, ipse judicavit, quam esset beatus. Nam, quum quidam ex ejus assentatoribus, Damocles, commemoraret in sermone copias ejus, opes, majestatem dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam aedium regiarum, negaretque, unquam beatiorem, quemquam fuisse, «Visne igitur», inquit, «o Damocle, quoniam te haec vita delectat, ipse eadem degustare et fortunam experiri meam?» Quum se ille cupere dixisset, collocari jussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosque complures ornavit argento auroque caelato. Tum ad mensam eximia forma pueros delectos jussit consistere eosque, nutum illius intuentes diligenter, ministrare. Aderant unguenta, coronae; incendebantur odores; mensae exquisitissimis epulis exstruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium, e lacunari saeta equina aptum, demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores aspiciebat, nec plenum artis argentum; nec manum porrigebat in mensam; jam ipsae defluebant coronae. Denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quod jam beatus nollet esse. Satisne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliqui terror impendat? (Cic. Tusc. 5, 21, 61—2).

Strato medicus domi furtum fecit et caedem ejus modi. Quum esset in aedibus armarium, in quo sciret esse nummorum aliquantum et auri, noctu duos conservos dormientes occidit in piscinamque dejecit; ipse armarii fundum exsecuit, et sestertium centum quinquaginta et auri quinque pondo abstulit, uno ex servis puero, non grandi, conscio. Furto postridie cognito, omnis suspicio in eos servos, qui non comparebant, commovebatur. Quum exsectio illa fundi in armario animadverteretur, quaerebant homines, quonam modo fieri potuisset. Qui dam ex amicis Sassiæ recordatus est, se nuper in ductione quadam vidisse in rebus minutis aduncam, ex omni parte dentatam et tortuosam venire serrulam, qua illud potuisse ita circumsecari videretur. Ne multa, perquiritur a coactoribus. Invenitur ea serrula ad Stratōnem pervenisse. Hoc initio suspicionis orto et aperte insimulato Stratōne, puer ille conscius pertimuit; rem omnem dominae indicavit; homines in piscina inventi sunt; Strato in vincula conjectus est, atque etiam in taberna ejus nummi, nequaquam omnes, reperiuntur.

Hoc uno modo saepe, multorum improbitate depressā, veritas emergit, — quod aut ii, qui ad fraudem callidi sunt, non tantum audent, quantum excogitant, aut ii, quorum eminet audacia atque projecta est, a consiliis malitiae deseruntur. Quod si aut confidens astutia, aut callida esset audacia, vix ullo iis obsisti modo posset (Cic. Cluent. 64, 179—180; 65, 183).

1314

In itinere quidam proficiscentem ad mercatum quendam et secum aliquantum nummorum ferentem est comitatus. Cum hoc, ut fere fit, in via sermonem contulit; ex quo factum est, ut illud iter familiarius facere vellent. Quare, quum in eandem tabernam divertissent, simul cenare et in eodem loco somnum capere voluerunt. Cenati discubuerunt ibidem. Caupo autem, quum illum alterum, videlicet qui nummos haberet, animum advertisset, noctu, postquam illos artius jam ex lassitudine dormire sensit, accessit et alterius eorum, qui sine nummis erat, gladium, propter appositum, e vagīna eduxit et illum alterum occidit, nummos abstulit, gladium cruentum in vaginam recondidit, ipse se in suum lectum recepit. Ille autem, cujus gladio occisio erat facta, multo ante lucem surrexit, comitem illum suum in clamavit semel et saepius. Illum somno impeditum non respondere, existimavit; ipse gladium et cetera, quae secum attulerat, sustulit, solus profectus est. Caupo non multo post conclamat, hominem esse occisum, et cum quibusdam diversoribus illum, qui ante exierat, consequitur in itinere. Hominem comprehendit, gladium ejus e vagina educit, reperit cruentum. Homo in urbem ab illis deducitur ac reus fit (Cic. Invi. 2, 4, 14).

NARRATIO AMATORIA

Amabat Calirrhoam quandam virginem Corēsus, Bacchi sacerdos. Sed, quanto vehementius amabat Corēsus, tanto erat illa ab hoc alienior tantoque se in eum duriores ac saeviores praebebat. Posteaquam autem neque precibus neque muneribus saevitia virginis potuit mitigari, supplex Coresus accedit ad Bacchi statuam, orat, ut vim sui numinis in virginem exprimat ac declaret. Vixdum finem orandi fecerat, quum Calydonii fere omnes (Calydōne enim haec gerebantur), proinde ac si ebrii essent, mente capti furoreque, praecipites huc et illuc ferebantur. Confugiunt tandem ad oraculum Dodonaeum. Responsum est, Dionysum Calydoniis esse iratum neque illum irascendi finem ante facturum, quam Coresus ei immolasset Calirrhoam ipsam aliumve, qui ejus vice fungi mortemque oppetere auderet. Virgo, in has angustias redacta, coepit primum auxilium a nutriciis et nutricibus suis petere; a quibus quum spreta esset ac rejecta, restabat miserae, ut ipsa ad aram Dionysi mactaretur. Omnibus igitur rebus necessariis ad sacrificium comparatis, intererat huic spectaculo Coresus, qui, amore victus nulloque irae loco relicto, se ipsum pro Calirrhoa devovet atque occidit. At Calirrhoa, ut prostratum atque exanimem Coresum vidit, sero mente mutata, misericordia commotā, pudore denique eorum, quae inhumane et superbe in eum admiserat, affecta, se ipsam secundam Baccho victimam mactat (Lambinus in commentariis ad Hor. Carm. 3, 10, 9, ex Pausania 7, 21).

1316

Germani, Varum improvīdum et nihil tale metuentem ex improvīso adorti, quum ille (o securitas!) ad tribunal citaret, undique invadunt; castra rapiuntur; tres legiones opprimuntur. Varus perdita castra eodem, quo Cannensem cladem Paulus, et fato est et animo secutus. Nihil illa caede per paludes perque silvas cruentius; nihil insultatione barbarorum intolerantius, praecipue tamen in causarum patronos. Alii oculos, alii manus amputabant; uni os obsutum, recisa prius lingua, quam in manu tenens barbarus: «Tandem», inquit, «vipera, sibilare desisti.» Ipsius quoque consulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat, effossum est. Signa et aquilas duas adhuc barbari possident; tertiam signifer, prius quam in manus hostium veniret, evulsit, mersamque intra baltei sui latebras gerens in cruenta palude sic latuit. Hac clade factum est, ut imperium, quod in litore Oceani non steterat, in ripa Rheni fluminis staret (Florus IV, 1).

MENENII AGRIPPAE FABULA

Quum plebs in Sacrum montem secessisset, pavor ingens patres incessit, necessariumque omnibus visum est concordiam quoquo modo civitati reconciliare.

Placuit igitur oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam, facundum virum et, quod inde oriundus erat, plebi carum. Is, intromissus in castra, nihil aliud quam hoc narrasse fertur. «Tempore, quo in homine non, ut nunc, omnia in unum consentientia, sed singulis membris suum cuique consilium, suus sermo fuerit, indignatas reliquas partes, sua cura, suo labore ac ministerio ventri omnia quaeri, ventrem, in medio quietum, nihil aliud quam datis voluptatibus frui. Conspirasse inde, ne manus ad os cibum ferret, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent. Hac ira, dum ventrem fame domare vellent, ipsa unā membra totumque corpus ad extremam tabem venisse. Inde apparuisse, ventris quoque haud segne ministerium esse, nec magis ali, quam alere eum, reddentem in omnes corporis partes hunc, quo vivimus vigemusque, divisum pariter in venas maturum confecto cibo sanguinem. Comparando hinc, quam intestina corporis seditio similis esset irae plebis in patres, flexisse mentes hominum (Liv. 2, 32, 8).

AESOPI FABULA DE AVICULAE NIDULO

Aesōpus ille, e Phrygia fabularum scriptor, haud immerito sapiens existimatus est. Ejus fabula de aviculae nidulo monet, spem fiduciamque rerum, quas efficere quis possit, nunquam in alio, sed in semet ipso habendam esse.

Cassita forte nidulata erat in segetibus tempestivioribus. Propterea, frumentis flavescens, pulli etiam tunc involucre erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quaesitum, monet eos, ut, si quid ibi rei novae fieret dicereturve, animadverterent idque sibi, uni redisset, renuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem vocat et: «Videsne», inquit, «haec ematuruisse? Idcirco die crastino ubi primum dilucescet, amicos roga, ut veniant operamque mutuam dent.» Haec ubi ille dixit, discessit, atque, ubi rediit cassita, pulli trepidi circumstrēpunt orantque matrem, ut statim jam properet inque alium locum sese asportet: «nam dominus», inquiunt, «misit filium qui amicos rogaret, ut luce oriente venirent et meterent. «Mater jubet eos animo otioso esse: «si enim dominus», inquit, «messe ad amicos reicit, cras seges non metetur, neque necesse est hodie vos auferre».

Die igitur postero mater in pabulum volat. Dominus, quos rogarat, opperitur. Sol fervet, et fit nihil, et amici nulli adsunt. Tum ille rursus filio: «Amici isti», inquit, «cessatores sunt. Quin potius

imus et cognatos, affines vicinosque nostros oramus, ut adsint cras ad metendum?» Itidem hoc pulli perterriti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoque sine metu ac sine cura sint; cognatos affinesque ad laborem capessendum cunctari nec statim oboedire. «Vos modo», inquit, «advertite, si quid denuo dicitur». Alia luce orta, avis in pastum profecta est. Cognati et affines opera supersederunt. Ad postremum igitur dominus filio: «Valeant», inquit, «amici cum propinquis. Afferes prima luce falces duas: unam egomet mihi capiam, et tu tibi capies alteram; et frumentum nosmet ipsi manibus nostris cras metemus.» Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audivit: «Tempus», inquit, «est cedendi et abeundi: fiet nunc sine dubio, quod futurum dixit. Ipse enim, cujus est res, non alius opus facit.» Atque ita cassita migravit, et seges a domino demessa est (Gell. 2, 29).

Proditum est memoriā, Latōnam ex longo errore et fuga gravidam confugisse Delum atque ibi Apollinem Dianamque peperisse; qua ex opinione hominum illa insula eorum deorum sacra putatur: tantaque ejus auctoritas religionis et est et semper fuit, ut ne Persae quidem, quum bellum toti Graeciae, dis hominibusque indixissent et mille numero navium classem ad Delum appulissent, quidquam conarentur aut violare aut attingere (Cic. Verr. 1, 18, 48).

DE MALO DISCORDIAE FABULA

Quum ad nuptias Pelei dii plurimi convenissent et Discordiam secum non admisissent, irata illa malum aureum jecit, in quo scriptum erat: «hoc est donum deae pulcherrimae». Hinc jurgium ortum est inter Junōnem et Minervam et Venērem, quum sibi quaeque malum postularet. Litigantes illas Juppiter misit ad Parīdem, qui Venerem forma Junoni Minervaeque praestare judicavit. Haec fuit causa belli Trojani multorumque malorum (Servius ad Verg. Aen. 1, 27; Forcellini in v. discordia).

DE AMPHIARAO FABULA

Amphiarāus, augur Argivus, Eriphylam duxit uxorem. Huic quum forte cum Adrasto, Argivorum rege, nescio quid controversiae esset, juravit uterque, se arbitrio Eriphylae de omnibus controversiis transacturum. Bello autem inter Argivos et Thebanos orto, quum exercitus in expeditionem jam duceretur idque vehementer improbaret ac dissuaderet Amphiaraus perniciemque et calamitatem eis imminentem praediceret, Eriphyla, accepto ab Adrasto monti aureo, iis assensa

est. qui. bellum gerendum esse, censebant Amphiaräumque bello interesse oportere, pronuntiabant. Ita coactus est ille ei bello, a quo tantopere abhorrebat, propterea quod sciebat, sibi quoque perniciem ex eo esse paratam, interesse. Sed, quum cognovisset, uxorem suam auro corruptam fuisse, non ante necessario illo belli administrandi munere fungi instituit, quam et uxorem acerrime accusasset et filio Alcmaeoni mandavisset atque imperavisset, ut, priusquam in castra veniret, matrem Eriphylam naceret. Quo in facinore obeundo quum patri paruisset Alcmaeon, in furorem incidit. Amphiaræus autem terrae hiatu absumptus est (Lambinus in commentariis ad Hor. Od. 3, 16, 11).

1322

DE ACHILLE FABULA

Thetis, quum sciret, Achillem, si in Thessalia remaneret neque cum ceteris Graeciae principibus ad Trojam oppugnandam navigasset, sine gloria illum quidem, sed diu victurum; sin una cum illis profectus esset, vitam ejus brevem, gloriam immortalem futuram, — eum in thalamo quodam cum puellis et mulieribus apud Lycomedem collocavit in insula Scyro. Oraculo autem edito, Trojam sine Achille capi non posse, missi sunt a Graecis Nestor, Phoenix, Ulixes ad Peleum, Achillis patrem, rogatum, ut Achillem dimitteret. Peleo autem, Achillem domi esse, negante, id quod erat, Scyrum profecti sunt. Ac suspicati, cum virginibus Achillem educari, de Ulixis sententia, hinc arma, illinc calathos et fusos et cetera hujus generis ante ostium cubi- culi, in quo erant puellae et Achilles, exposuerunt. Ita puellae quidem in calathos continuo impetum fecerunt, Achilles vero arma corripuit, quo facto est cognitus (Lambinus in commentariis ad Hor. Od. 1, 8, 14, ex scholiasta Homericò).

1323

QUEMADMODUM INTEMPESTIVA POSTULATIO PUGNAE INHIBETUR

Sertorius, quod experimento didicerat, imparem se uni versò Romanorum exercitui, ut barbaros quoque, inconsulte pugnam exposcentes, doceret, adductis in conspectum duobus equis, praevalido alteri, alteri admodum exili duos admovit juvenes similiter affectos, robustum et gracilem. Ac robustiorem jussit equo exili universam caudam ab- rumpere; gracilem autem valentior per singulos pilos vellere. Quumque gracilis fecisset, quod imperatum erat, validissimus autem cum infirmi equi cauda sine effectu luctaretur, «Naturam», inquit, Sertorius, «Romanarum cohortium per hoc vobis exemplum ostendi, milites: insuperabiles sunt universas aggredienti, easdemque lacerabit et carpet, qui per partes attentaverit». Idem, quum videret suos pugnae signum inconsiderate flagitantes, crederetque rupturos imperium,

nisi congregarentur, permisit turmae equitum ad lacessendos hostes ire laborantique submisit alias, et sic recepit omnes, tutiusque et sine noxa ostendit, quis exitus flagitatum pugnam mansisset (Frontin. 1, 10).

1324

OMNES FERE PHILOSOPHOS PECUNIAM PRO NIHILO DUXISSE

Omnes fere philosophi omnium disciplinarum, nisi quos a recta ratione natura vitiose detorsisset, pecuniam pro nihilo duxerunt. Socrates, in pompa quum magna vis auri argentique ferretur, «Quam multa non desidero!» inquit. Xenocrates, quum legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, quae erat pecunia temporibus illis, Athenis praesertim, maxima, abduxit legatos ad cenam in Academiam; iis apposuit tantum, quod satis esset, nullo apparatu. Quum postridie rogarent eum, cui numerari pecuniam juberet, «Quid? vos hesternam», inquit, «cenula non intellexistis, me pecunia non egere?» Quos quum tristiores vidisset, triginta minas accepit, ne aspernari regis liberalitatem videretur. At vero Diogenes liberius, ut cynicus, Alexandro roganti, ut diceret, si quid opus esset, «Nunc quidem paululum», inquit, «a sole (recedas)». Offecerat videlicet apricanti. Et hic quidem disputare solebat, quanto regem Persarum vita fortunaque superaret: sibi nihil deesse, illi nihil satis unquam fore; se ejus voluptates non desiderare, quibus nunquam satiari ille posset; suas eum consequi nullo modo posse (Cic. Tusc. 5, 32, 90).

1325

DE MEMORIA

Omnis disciplina memoriā constat, frustra que docemur, si, quid- quid audimus, praeterfluit. Quidam eam naturae modo munus esse existimaverunt, estque in ea non dubie plurimum; sed ipsa excolendo, sicut alia omnia, augetur. Immo, nihil aequae vel augetur cura, vel negligentia intercēdit. Una maximaque memoriae augendae ars exercitatio est et labor. Quare et pueri, quorum tenacissima memoria est, statim quam plurima ediscant, et, quaecunque aetas operam juvandae studio memoriae dabit, devoret initio taedium illud et scripta et lecta saepius revolvendi, et quasi eundem cibum remandendi. Quod ipsum fieri potest levius, si pauca primum coeperimus ediscere, tum cotidie adicere singulos versus, quorum accessio labori sensum incrementi non afferat.

Quantum naturā studioque valeat memoria, testis est vel Themistocles, quem unum intra annum optime locutum esse Persice constat; vel Mithridates, cui notae fuerunt duae et viginti linguae earum, quibus imperabat, nationum; vel Crassus ille Dives, qui, quum Asiae praeesset, quinque Graeci sermonis differentias sic tenuit, ut jus cui-

que redderet eadem lingua, qua quisque postulasset; vel Cyrus denique, quem omnium militum tenuisse nomina traditum est. Quin etiam dicitur Theodectes protinus reddidisse semel auditos quamlibet multos versus (Quint. 11, 2, 1; 40; 50).

Memoriam in Themistocle fuisse singularem ferunt, ita ut, quaecumque audierat vel viderat, in ea haerent. Itaque, quum ei Simonides, an quis alius, artem memoriae polliceretur, — quae tum primum proferebatur, — «Oblivionis», inquit, «mallem. Nam meminisse, etiam quae nolo; oblivisci non possum, quae volo» (Cic. Acad. 12, 2; Fin. 2, 32, 104).

1326

DE INSIGNI THEMISTOCLIS MEMORIA

Apud Graecos fertur incredibili quadam magnitudine consilii atque ingenii Atheniensis ille fuisse Themistocles; ad quem quidam doctus homo atque inprimis eruditus accessisse dicitur, eique artem memoriae, quae tum primum proferebatur, pollicitus esse se traditurum. Quum ille quaesisset, quidnam illa ars efficere posset, dixisse illum doctorem, ut omnia meminisset; ei Themistoclem respondisse, gratius sibi illum esse facturum, si se oblivisci, quae vellet, quam si meminisset docuisset (Cic. De or. 2, 74, 299).

1327

Discipuli, si modo sunt bene instituti, praeceptores amant et videntur (Quint. 2, 2, 8).

Discipulos is unum moneo, ut praeceptores suos non minus, quam ipsa studia, ament, et parentes esse eos non quidem corporum, sed mentium credant. Multum haec pietas conferet ad felicem exitum studiorum. Ita enim et libenter audient, et dicta credent, et esse magistrorum similes concupiscent, in ipsos denique coetus scholarum laeti et alacres convenient; emendati non irascuntur, laudati gaudebunt; ut sint carissimi, mereri conabuntur. Nam, ut praeceptorum officium est docere, sic discipulorum — praebere se dociles: alioqui neutrum sine altero sufficiet.

Epaminondas philosophiae praeceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagorae, cui sic fuit deditus, ut adolescens tristem et severum senem omnibus aequalibus suis in familiaritate anteponeret. Neque eum prius a se dimisit, quam ita doctrinam antecessit condiscipulos, ut facile intellegi posset, pari modo eum superatum esse omnes in ceteris artibus.

Ciceronis filius declaravit ipse in epistola ad Tirōnem, quantopere Cratippum praeceptorem diligeret. «Scito, me Cratippo esse conjunctissimum, non ut discipulum, sed ut filium. Nam, quum audio illum libenter publice, tum etiam privatim ejus suavitatem vehementer amo. Sum totos dies cum eo, noctisque saepenumero partem: exōro enim,

ut mecum quam saepissime cenet. Hac introducta consuetudine, saepe inscientibus nobis et cenantibus obrēpit, sublataque severitate philosophiae, humanissime nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas, quam primum» (Quint. 1, 9; Nep. Epam. 2; Cic. Fam. 16, 21).

1328

Non facile dicam, utros peccare validius putem, quibus omnia sua placent, an quibus nihil. Accidit enim etiam ingeniosis adolescentibus, ut labore consumantur et in silentium usque descendant nimiam bene dicendi cupiditate. Qua de re meminisse mihi Julium Secundum, aequalem meum, atque a me familiariter amatum, mirae fecundiae virum, infinitae tamen curae, quid esset sibi a patruo suo dictum. Is fuit Julius Florus, in eloquentia Galliarum princeps atque inter paucos disertus. Is, quum Secundum, scholae adhuc operatum, tristem forte vidisset, interrogavit, quae causa frontis tam adductae. Nec dissimulavit adolescens, tertium jam diem esse, ex quo materiae, ad scribendum destinatae, omni labore non inveniret exordium; quo sibi non praesens tantum dolor, sed etiam desperatio in posterum fieret. Tum Florus arridens, «Numquid tu», inquit, «melius dicere vis, quam potes?» Ita se res habet: curandum est, ut quam optime dicamus, dicendum tamen pro facultate (Quint. 10, 3, 12).

1329

DE PROFESSIONE LITTERARUM

A. Quemadmodum te prosequitur civitas, et quid hic agitur? Unde subvenit redivit? An pater ab Africa subministrat?

B. Inde nequaquam. In redivit est mihi professio litterarum.

A. O rem indignissimam! Et quam aequo fers istud animo, — sedere in scholis et pueris praecipere?

Ad quam illius interrogationem in hunc modum respondi.

B. Non miror, te ejus nunc esse persuasionis, qua et ipse quoque aliquamdiu laboravi. Totum enim, quod hic egimus, quinquennium ita me pertaesum erat hujus professionis, ut nusquam vivere putarem hominem miseriorem. Sed subinde retractanti sortemque meam cum fortunis ceteris et vitae laboribus conferenti tandem aliquando pulchritudo suscepti operis apparuit. Si mihi maximus imperator centum homines regendos tradidisset, non mediocris honos habitus mihi videretur. Si ergo non Caesar, sed Fortuna hoc genus stationis injunxit, uti, pueris ingenuis atque honestis praesiderem, nonne tibi pulchrum videor atque magnificum consecutus officium? Bone Jupiter, quam regium est sedere, a suggestu praecipientem bonos mores et sacrarum studia litterarum, carmina praelegentem, quibus orationesque formantur! (P. Annii Flori, Vergilius orator, an poeta).

**TURPIUS EST FRIGIDE LAUDARI, QUAM GRAVITER
VITUPERARI**

Turpius esse, dicebat Favorinus philosophus, frigide laudari, quam graviter vituperari: «Quoniam», inquit, «qui maledicit et vituperat, quanto id acerbius facit, tum maximo ille pro inimico et iniquo ducitur et plerumque propterea fidem non capit. Sed, qui infecunde atque jejune laudat, amicus quidem creditur ejus, quem laudare vult, sed nihil posse reperire, quod jure laudet» (Gell. 19, 3).

1331

URBE CAPTA, QUAE MISERIAE CONSEQUI SOLEANT

Neminem vestrum fugit, Quirites, urbe capta, quae miseriae consequi soleant: arma qui contra tulerunt, statim crudelissime trucidantur; ceteri qui possunt per aetatem laborem ferre, rapiuntur in servitutem; qui non possunt, vita privantur; uno denique atque eodem tempore domus hostili flagrant incendio, et, quos natura aut voluntas necessitudine aut benevolentia conjunxit, distrahuntur; liberi partim e gremiis diripiuntur parentum, partim in sinu jugulantur, partim ante pedes constuprantur. Nemo, iudices, est, qui possit satis rem consequi verbis nec referre oratione magnitudinem calamitatis (Ad Herenn. 4, 39, 51).

1332

SAPIENS NULLUM PRO REPUBLICA PERICULUM VITABIT

Sapiens nullum pro republica periculum vitabit, ideo quod saepe, quum pro republica perire noluerit, necesse erit, cum republica pereat, et, quoniam omnia sunt commoda a patria accepta, nullum incommodum pro patria grave putandum est. Ergo, qui fugiunt id periculum, quod pro republica subeundum est, stulte faciunt. Nam neque effugere incommoda possunt et ingrati in civitatem reperiuntur. At, qui patriae pericula suo periculo exspectant, hi sapientes putandi sunt, quum et eum, quem debent, honorem reipublicae reddunt et pro multis perire malunt, quam cum multis. Etenim vehementer est iniquum vitam, quam a natura acceptam propter patriam conservaris, naturae, quum cogat, reddere, patriae, quum roget, non dare; et, quum possis cum summa virtute et honore pro patria interire, malle per dedecus et ignaviam vivere; et, quum pro amicis et parentibus et ceteris necessariis adire periculum velis, pro republica, in qua illud sanctissimum patriae nomen continetur, nolle in discrimen venire. Itaque, uti contemnendus est, qui in navigio se, quam navem, mavult incolumem, ita vituperandus, qui in rei publicae discrimine

suae plus, quam communi, saluti consulit. Navi enim fracta, multi incolumes fugerunt; ex naufragio patriae salvus nemo potest enatare (Ad Herenn. 4, 44, 57).

1333

ZEUXIDIS DE SPECIE PULCHRITUDINIS EXIMIA JUDICIUM

Crotoniatae quondam, quum florent omnibus copiis et in Italia cum primis beati numerarentur, templum Iunonis, quod religiosissime colebant, egregiis picturis locupletare voluerunt. Itaque Heracleoten Zeuxin, qui tum longe ceteris excellere pictoribus existimabatur, magno pretio conductum adhibuerunt. Is et ceteras complures tabulas pinxit, quarum nonnulla pars usque ad nostram memoriam propter fani religionem remansit, et, ut excellentem muliebris formae pulchritudinem muta in sese imago contineret, Helēnae se pingere simulacrum velle, dixit; quod Crotoniatae, qui eum muliebri in corpore pingendo plurimum aliis praestare saepe accepissent, libenter audierunt. Putaverunt enim, si, quo in genere plurimum posset, in eo magno opere elaborasset, egregium sibi opus illo in fano relicturum. Neque tum eos illa opinio fefellit. Nam Zeuxis ilico quaesivit ab iis, quasnam virgines formosas haberent. Illi autem statim hominem deduxerunt in palaestram atque ei pueros ostenderunt multos, magna praeditos dignitate. Etenim quodam tempore Crotoniatae multum omnibus corporum viribus et dignitatibus antesteterunt atque honestissimas ex gymnico certamine victorias domum cum laude maxima retulerunt. Quum puerorum igitur formas et corpora magno hic opere miraretur, «Horum», inquit illi, «sorores sunt apud nos virgines. Quare, qua sint illae dignitate, potes ex his suspicari». «Praebete igitur mihi, quaeso», inquit, «ex istis virginibus formosissimas, dum pingo id, quod pollicitus sum vobis, ut mutum in simulacrum ex animali exemplo veritas transferatur». Tum Crotoniatae publico de consilio virgines unum in locum conduxerunt et pictori, quam vellet, eligendi potestatem dederunt. Ille autem quinque delegit, quarum nomina multi poetae memoriae prodiderunt, quod ejus essent iudicio probatae, qui pulchritudinis habere verissimum iudicium debuisset. Neque enim putavit omnia, quae quaereret ad venustatem, uno se in corpore reperire posse ideo, quod nihil simplici in genere omnibus ex partibus perfectum natura expolivit. Itaque, tanquam ceteris non sit habitura, quod largiatur, si uni cuncta concesserit, aliud alii commodi, aliquo adjuncto incommodo, muneratur (Cic. Inv. 2, 1, 1).

1334

SOCRATES LYSIAE ORATIONEM VIRO FORTI INDIGNAM ESSE EXISTIMAT

Socrātes, quum omnium sapientissimus esset sanctissimeque vixisset, ita in iudicio capitis pro se ipse dixit, ut non supplex aut reus, sed magister aut dominus videretur esse iudicum. Quin etiam, quum ei

scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quam, si ei videretur, edisceret, ut ea pro se in iudicio uteretur, non invitus legit et, commode scriptam esse, dixit; «sed», inquit, «ut, si mihi calceos Sicyonios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles et apti ad pedem, quia non essent viriles», sic illam orationem disertam sibi et oratoriam videri, fortem et virilem non videri. Ergo ille damnatus est, neque solum primis sententiis, quibus tantum statuebant iudices damnarent, an absolverent, sed etiam illis, quas iterum legibus ferre debebant (Cic. De or. 2, 54, 231).

1335

DE AUREO SAECULO

Poëtae intellexerunt, abesse justitiam a rebus humanis, eamque finxerunt, offensam vitii hominum, cecidisse e terra in caelumque migrasse. Atque, ut doceant, quid sit juste vivere, a Saturni temporibus, quae illi vocant aurea, repetunt exempla justitiae narrantque, in quo statu fuerit vita humana, dum illa in terra moraretur. Quod quidem non pro poëtica fictione, sed pro vero habendum est.

Illo ergo saeculo, quod aureum perhibent, penes sapientes fuisse regnum, Posidonius iudicat. Hi continebant manus et infirmiore a validioribus tuebantur, suadebant dissuadebantque, et utilia atque inutilia monstrabant. Horum prudentia, ne quid deesset suis, providebat, fortitudo pericula arcebat, beneficentia augebat ornabatque subjectos. Officium erat imperare, non regnum. Nemo, quantum posset, adversus eos experiebatur, per quos coeperat posse, nec erat cuiquam aut animus in injuriam, aut causa, quum bene imperanti bene pareretur, nihilque rex majus minari male parentibus posset, quam ut abiret e regno. Sed, postquam, subrepentibus vitiiis, in tyrannidem regna conversa sunt, opus esse legibus coepit, quas et ipsas inter initia tulere sapientes.

Terra ipsa fertilior erat illaborata. Quidquid natura protulerat, id non minus invenisse, quam inventum monstrare alteri voluptas erat. Neque quidquam ulli superesse poterat aut deesse: nam inter concordia omnia dividebantur. Nondum valentior imposuerat infirmiori manum; nondum avarus abscondendo, quod sibi jaceret, alium necessariis quoque excluserat; par erat alterius ac sui cura. Arma cessabant, incruentaeque humano sanguine manus odium omne in feras verterant. Illi, quos aliquod nemus densum a sole protexerat, qui adversus saevitiam hiemis aut imbris vili receptaculo tuti sub fronde vivebant, placidas transigebant sine suspirio noctes. Sollicitudo nos in nostra purpura versat; at quam mollem somnum illis dura tellus dabat! Non impendebant caelata laquearia, sed in aperto jacentes sidera superlabebantur. Tam interdum illis, quam nocte, patebant prospectus hujus pulcherrimae domus. Libebat intueri signa ex media caeli parte vergentia, rursus ex occulto alia surgentia. At vos ad omnem tectorum pavetis sonum et inter picturas vestras, si quid increpuit,

fugitis attoniti. Non habebant domos instar urbium. Haec erat secundum naturam domus, in qua libebat habitare, nec ipsam nec pro ipsa timentem; nunc magna pars nostri metus tecta sunt (Lactantius, Inst. 5, 5=p. 237, Gersdorf. — Seneca, Epist. 90, 5—6; 40—43).

1336

CICERONIS E SICILIA REDUCIS ERROR FESTIVUS

Sic tum existimabam, (inquit Cicero), nihil homines aliud Romae, nisi de quaestura mea, loqui. Frumenti in summa caritate maximum numerum miseram; negotiatoribus comis, mercatoribus justus, mancipibus liberalis, sociis abstinens, omnibus eram visus in omni officio diligentissimus. Excogitati quidam erant a Siculis honores in me inauditi. Itaque hac spe decedebam, ut, mihi populum Romanum ultro omnia delaturum, putarem. At ego, quum casu diebus iis, itineris faciendi causa, decedens e provincia, Puteolos forte venissem, quum plurimi et lautissimi in iis locis solent esse, concidi paene, quum ex me quidam quaesisset, quo die Roma exissem, et num quidnam esset novi. Cui quum respondissem, me e provincia decedere, «Etiam», mehercule», inquit, «ut opinor, ex Africa». Huic ego, jam stomachans fastidiose, «Immo ex Sicilia», inquam. Tum quidam, quasi qui omnia sciret, «Quid? tu nescis», inquit, «hunc Syracusis quaestorem fuisse?» Quid multa? destiti stomachari et me unum ex iis feci, qui ad aquas venissent (Cic. Planc. 26, 64).

1337

Varro dicit, conviviarum numerum incipere oportere a Gratiarum numero et progredi ad Musarum, id est, proficisci a tribus et consistere in novem, ut, quum paucissimi convivae sunt, non pauciores sint, quam tres, quum plurimi, non plures, quum novem (Gell. 13, 11).

1338

In Arcadia, scio, me isse spectatum suem, quae prae pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam, ut in ejus corpore sorex, exesa carne, nidum fecisset et peperisset mures (Varr. R. R. 2, 4, 12=p. 230, 14).

1339

Cyrus quum, Babylonem oppugnaturus, festinaret ad bellum, cujus maxima momenta in occasionibus sunt, Gynden late fusum amnem, vado transire tentavit. Ibi unus ex equis albis, qui trahere regium currum solebant, aquis abreptus, vehementer commovit regem. Juravit itaque, eo se redacturum amnem illum, ut transiri calcarique

etiam a feminis posset; et tam diu assedit operi, donec alveum in trecentos et sexaginta rivos dispergeret, et siccum relinqueret, in diversum fluentibus aquis. Periiit itaque et tempus, magna in magnis rebus jactura, et militum ardor, quem inutilis labor fregit, et occasio aggrediendi imparatos, dum ille bellum, indictum hosti, gerit cum flumine (Sen. Ira 3, 21).

1340

DE CICERONIS MORTE

M. Cicero, sub adventum triumvirorum, cesserat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi se, quam Caesari Cassium et Brutum, posse. Primo in Tusculanum fugit; inde transversis itineribus in Formianum, ut ab Cajeta navem conscensurus. proficiscitur. Unde aliquoties in altum provectum quum modo venti adversi rettulissent, modo ipse jactationem navis, caeco volvente fluctu, pati non posset, taedium tandem eum et fugae et vitae cepit; regressusque ad superiorem villam, quae paulo plus mille passibus a mari abest, «Moriar», inquit, «in patria saepe servata.» Satis constat, servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum; ipsum deponi lecticam, et quietos pati, quod sors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica praebentique immotam cervicem, caput praecisum est. Nec satis stolidae crudelitati militum fuit: manus quoque, scripsisse aliquid in Antonium exprobrantes, praeciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in rostris positum, ubi ille consul, ubi saepe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nullā unquam humanā vox cum admiratione eloquentiae auditus fuerat. Vix, attollentes prae lacrimis oculos, homines intueri trucidata membra ejus poterant (Liv. fragm. ex libro 120).

1341

QUOMODO CONDITA MASSILIA SIT.

Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocaeensium juvenus, ostio Tiberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit; inde in ultimos Galliae sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligūres et feras gentes Gallorum condidit. Quod sic factum est. In ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum circum ostia Rhodāni amnis devenere. Cujus loci amoenitate capti, reversi domum, referentes, quae viderant, plures sollicitavere. Duces classis Simos et Protis fuere. Itaque regem Sigobrigiorum, Nanum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes, conveniunt. Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiae erat, quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illico parabat. Itaque, quum ad nuptias invitati omnes proci essent, rogantur etiam

Graeci hospites ad convivium. Producta deinde virgo, quum juberetur a patre aquam porrigere ei, quem virum eligeret, tunc, omissis omnibus, ad Graecos conversa, aquam Proti porrigit; qui, factus ex hospite gener, locum condendae urbis a socero accepit. Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, velut in angulo maris (Justin. 43, 3).

1342

MENDICI CUM REGE COMPARATIO

A. Nihil regno similis, quam mendicitas. — B. Quid ego audio? Nihil nivi similis, quam carbo? — A. Dic mihi, qua re potissimum beati sunt reges? — B. Quia faciunt, quod animo collibitum est. — A. Ista libertas, qua nihil suavius, nemini regum magis adest, quam nobis. Nec dubito, quin multi reges sint, qui nobis invident. Sive bellum est, sive pax, nos tuto vivimus, non describimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non censemur, quum populus expilatur exactionibus, nemo inquit in vitam nostram; si quid admissum est etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace nec in bello licet suaviter agere; et, quo majores sunt, hoc plures metunt. Nos, veluti deo sacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. — A. Sed interim sordescitis in pannis et casulis. — B. Quid ista faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem sunt, quae narras (Erasm. 1, 303—4).

1343

TULLIUS TERENTIAE SUAE SAL.

Si vales, bene est, ego valeo. Valetudinem tuam velim, cures diligentissime: nam mihi et scriptum et nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Caesaris litteris certior, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura, ut valeas. Vale (Cic. Fam. 14, 8).

1344

TULLIUS TERENTIAE SUAE SAL. PLURIMAM

Ad ceteras meas miserias accessit dolor et de Dolabellae valetudine et de Tulliae. Omnino de omnibus rebus, nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu, velim, tuam et Tulliae valetudinem cures. Vale (Cic. Fam. 14, 9).

TULLIUS S. D. TERENTIAE SUAE

Quid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius, quam oportuit cum eo si locuta eris, intelleges, quid fierim velim. Apertius scribi, quoniam ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re et de ceteris rebus quam primum, velim, nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Idus Quinctiles (Cic. Fam. 14, 10).

1346

TULLIUS S. D. TERENTIAE SUAE

Si vales, bene est, ego valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Junias; cujus summa virtute et singulari humanitate graviore etiam sum dolore affectus, nostrā factum esse neglegentiā, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Caesarem mittere et cum eo Cn. Sallustium; si profectus erit, faciam te certiozem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Calendas Quinctiles (Cic. Fam. 14, 11).

1347

TULLIUS TERENTIAE S. D.

Quod nos in Italiam salvos venisse, gaudeo, perpetuo gaudeas, velim; sed, perturbati dolore animi magnisque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus. Qua re, quantum potes, adjuva; quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est: et longum est iter et non tutum, et non video, quid prodesse possis, si veneris, Vale. D. pr. Non. Nov. Brundisio (Cic. Fam. 14, 12).

1348

TULLIUS S. D. TERENTIAE

Si vales, bene est. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Caesari mittere, sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen, quid velimus et quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Calendas Quinctiles (Cic. Fam. 14, 15).

TULLIUS TERENTIAE SUAE S. D.

In maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliae nostrae, de qua nihil est, quod ad te plura scribam; tibi enim aequae magnae curae esse, certo scio. Quod me propius vultis accedere, video, ita esse faciendum. Etiam ante fecissem, sed me multa impediverunt, quae ne nunc quidem expedita sunt. Sed a Pomponio exspecto litteras, quas ad me quam primum perferendas cures, velim. Da operam, ut valeas (Cic. Fam. 14, 19).

1350

TULLIUS S. D. TERENTIAE SUAE ET TULLIAE
ET CICERONI

Accepi ab Aristocrīto tres epistolas, quas ego lacrimis prope delevi; conficior enim maerore, mea Terentia, nec meae me miseriae magis excruciant, quam tuae vestraeque. Ego autem hoc miserior sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est. Meum fuit officium vel legatione vitare periculum, vel diligentia et copiis resistere, vel cadere fortiter: hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Qua re quum dolore conficior, tum etiam pudore; pudet enim me uxori meae optimaе, suavissimis liberis virtutem et diligentiam non praestitisse: nam mihi ante oculos dies noctesque versatur squalor vester et maeror et infirmitas valetudinis tuae, spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi, invidi paene omnes; eicere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen, quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sim, quod laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miseriis; ego tamen faciam, quae praecipis. Quum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam, ego vero, quum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis, quod agitis, me ad vos venire, oportet; sin autem... sed nihil opus est reliqua scribere. Ex primis aut summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit; tu modo ad me, velim, omnia diligentissime perscribas, etsi magis jam rem quam litteras, debeo expectare. Cura, ut valeas et ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse nec unquam fuisse. Vale, mea Terentia, quam ego videre videor itaque debilitor lacrimis. Vale. Pr. Cal. Dec. (Cic. Fam. 14, 3).

CICERO ATTICO SAL.

Nihil mihi nunc, scito, tam deesse, quam hominem eum, quocum omnia, quae me cura aliqua afficiunt, una communicem, qui me amet, qui sapiat, quicum (=quocum) ego ex animo loquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtëgam. Abest enim frater amantissimus. Tu autem, qui saepissime curam et angorem animi mei sermone et consilio levasti tuo, qui mihi et in publica re socius et in privatis omnibus conscius et omnium meorum sermonum et consiliorum particeps esse soles, ubinam es? Ita sum ab omnibus destitutus, ut tantum quietis habeam, quantum cum uxore et filiola et mellito Cicerone consumitur; nam illae ambitiosae nostrae fucosaeque amicitiae sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticum non habent. Itaque, quum bene completa domus est tempore matutino, quum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus, quocum aut jocari libere aut suspirare familiariter possumus. Quare te exspectamus, te desideramus, te jam etiam arcessimus; multa sunt enim, quae me sollicitant anguntque, quae mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis sermone exhaustire posse (Cic. Att. 1, 18).

1352

C. PLINIUS ARRIO ANTONINO SUO S.

Quum versus tuos aemulor, tum maxime, quam sint boni, experior. Ut enim pictores pulchram absolutamque faciem raro, nisi in pejus, affingunt, ita ego ab hoc archetÿpo labor et decido. Quo magis hortor, et quam plurima proferas, quae imitari omnes concupiscant, nemo aut paucissimi possint. Vale (Plin. Ep. 1, 15 (10)).

1353

C. PLINIUS FABIO JUSTO SUO S.

Olim mihi nullas epistulas mittis. «Nihil est», inquis, «quod scribam». At hoc ipsum scribe, nihil esse, quod scribas, vel solum illud, unde incipere priores solebant: «Si vales, bene est; ego valeo». Hoc mihi sufficit: est enim maximum. Ludere me putas? Serio peto. Fac, sciam, quid agas, quod sine sollicitudine summa nescire non possum. Vale (Plin. Ep. 1, 11).

1354

C. PLINIUS URSO SUO S.

Olim non librum in manus, non stilum sumpsi, olim nescio, quid sit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, jucundum

tamen nihil agere, nihil esse; adco multa me negotia amicorum nec secedere nec studere patiuntur. Nulla enim studia tanti sunt, ut amicitiae officium deseratur, quod religioissime custodiendum studia ipsa praecipiant (Plin. Ep. 8, 9).

1355

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

Proxime, quum in patria mea fui, venit ad me salutandum municipis mei filius praetextatus. Huic ego: «Studes?» inquam. Respondit: «Etiam». «Ubi?» «Mediolani». «Cur non hic?» Et pater ejus (erat enim una atque etiam ipse adduxerat puerum): «Quia nullos hic praecceptores habemus». «Quare nullos? Nam vehementer interest vestra, qui patres estis» (et opportune complures partes audiebant), «liberos vestros hic potissimum discere. Ubi enim aut jucundius morarentur, quam in patria, aut pudicius continerentur, quam sub oculis parentum, aut minore sumptu, quam domi? Quantulum est ergo, collata pecunia, conducere praecceptores, quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea, quae peregre emuntur (omnia autem peregre emuntur), impenditis, adicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro republica nostra, quasi pro filia vel parente, tertiam partem ejus, quod conferre vobis placebit, dare... Educentur hic, qui hic nascuntur, statimque ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant. Atque utinam tam claros praecceptores inducatis, ut finitimis oppidis studia hinc petantur, utque nunc liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant!» Haec putavi quasi a fonte repetenda, quo magis scires, quam gratum mihi foret, si susciperes, quod injungo. Injungo autem, ut ex copia studiosorum, quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit, circumspicias praecceptores, quos sollicitare possumus (Plin. Ep. 4, 13).

1356

C. PLINIUS SOSIO SENECONI SUO S.

Magnum proventum poetarum annus hic attulit: toto mense Aprili nullas fere dies, quo non recitaret aliquis. Juvat me, quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum et ostentant, tametsi ad audiendum nigre coitur. Plerique in stationibus¹ sedent tempusque audiendi fabulis conterunt ac subinde sibi nuntiari jubent, an jam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evolverit² librum: tunc demum, ac tunc quoque lente cunctanterque, veniunt nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alii dissimulanter et furtim, alii simpliciter et libere. At, hercule, memoriã parentum

¹ Stationes — tabernae, portus aut alia loca publica, in quibus homines confabulandi causa convenire solebant.

² Evolverit — recitaverit.

Claudium Caesarem, ferunt, quum in Palatio spatiaretur audissetque clamorem, causam requisisse, quumque dictum esset, recitare Nonianum, subitum recitanti inopinatumque venisse. Nunc otiosissimus quisque, multo ante rogatus et identidem admonitus, aut non venit, aut, si venit, queritur, se diem, quia non perdidit, perdidisse. Sed tanto magis laudandi probandique sunt, quos a scribendi recitandique studio haec auditorum vel desidia vel superbia non retardat. Equidem prope nemini defui (Plin. Ep. 1, 13).

1357

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SUO S.

Ridebis, et licet rideas. Ego, Plinius ille, quem nosti, apros tres et quidem pulcherrimos cepi. «Ipse?» inquis. Ipse; non tamen ut omnino ab inertia mea et quiete discederem. Ad retia sedebam; erat in proximo non venabulum aut lancea, sed stilus et pugillares; meditabar aliquid enotabamque, ut, si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est, quod contemnas hoc studendi genus: mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur. Jam undique silvae et solitudo, ipsumque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde, quum venabere, licebit, auctore me, ut panarium et lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris, non Dianam magis montibus, quam Minervam, inerrare. Vale (Plin. Ep. 1, 6).

1358

C. PLINIUS SERVIANO SUO S.

Gaudeo et gratulor, quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti. Domus patricia; pater honestissimus; mater pari laude. Ipse studiosus, litteratus, etiam disertus, puer simplicitate, comitate juvenis, senex gravitate: neque enim amore decipior. Amo quidem effuse (ita officiis, ita reverentiam meruit), judico tamen, et quidem tanto acrius, quanto magis amo; tibi que, ut qui exploraverim, spondeo, habiturum te generum, quo melior fingi ne voto quidem potuit. Superest, ut avum te quam maturissime similitum sui faciat. Quam felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos vel liberos vel nepotes ex vestro sinu sumere et quasi pari jure tenere continget! Vale (Plin. Ep. 6, 26).

1359

C. PLINIUS GENIALI SUO S.

Probo, quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum a disertissimo viro discere, quid laudandum, quid reprehendum; simul ita institui, ut verum dicere assuescas. Vides, quem

sequi, cujus debeas implere vestigia. O te beatum, cui contigit vivum atque idem optimum et conjunctissimum exemplar, qui denique eum potissimum imitandum habes, cui natura esse te simillimum voluit! Vale (Plin. Ep. 8, 13).

1360

C. PLINIUS JULIO SERVIANO SUO S.

Rectene omnia, quod jam pridem epistolae tuae cessant? An omnia recte, sed occupatus es tu? An tu non occupatus, sed occasio scribendi vel rara, vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum; exime autem vel data opera tabellario misso. Ego viaticum, ego etiam praemium dabo, nuntiet modo, quod opto. Ipse valeo, si valere est suspensum anxium vivere, exspectantem in horas timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest. Vale (Plin. Ep. 3, 17).

1361

C. PLINIUS VALERIO PAULINO SUO S.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine: adhuc honor studiis durat. Proxime, quum dicturus apud centumviros¹ essem, adeundi mihi locus, nisi a tribunali², nisi per ipsos judices, non fuit: tanta stipatione cetera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus³ adulescens, scissis tunicis⁴, ut in frequentia solet, solam velatus togam perstitit et quidem horis septem. Nam tam diu dixi magno cum labore majore cum fructu. Studeamus ergo nec desidiae nostrae praetendamus alienam⁵. Sunt, qui audiam, sunt, qui liceant; nos modo dignum, aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale (Plin. Ep. 4, 16).

1362

C. PLINIUS CANINIO SUO S.

Studes, an piscaris, an venaris, an simul omnia? Possunt enim omnia simul fieri ad Larium⁶ nostrum. Nam lacus piscem, feras

¹ Centumviri sunt judices.

² Tribunal est locus excelsior, in quo sella praetoris fuit; judices in subselliis sedebant.

³ Ornatus est hoc loco idem, quod «nobilis»

⁴ Mirum videri potest, quomodo scindi tunicae potuerint, toga integra. Sed toga, vestis laxior et crassior, sine sutura, scindi haud facile potuit; facilius id accidebat tunicae, quae in umeris vel consuta, vel fibulis constricta erat.

⁵ Ne excusemus desidiam nostram infrequentia auditorum et lectorum.

⁶ Larius est lacus, qui nunc «Lago di Como» appellatur.

silvae, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus affatim suggerunt. Sed, sive omnia simul, sive aliquid facis, non possum dicere «invideo»¹; angor tamen, non et mihi licere, quae sic concupisco, ut aegri vinum, balinea, fontes. Nunquamne hos artissimos laqueos², si solvere³ negatur, abrumpam⁴? Nunquam, puto. Nam veteribus negotiis nova accrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis majus in dies occupationum agmen extenditur. Vale (Plin. Ep. 2, 8).

1363

C. PLINIUS MAXIMO SUO S.

Nuper me cujusdam amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut avaritia, aut libido sollicitat? Non amoribus servit, non appetit honores, opes negligit et quantulumcunque, ut relicturus, satis habet. Tunc deos, tunc hominem esse se meminit, invidet nemini, neminem miratur, neminem despicit ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit aut alitur: balinea imaginatur et fontes. Haec summa curarum, summa votorum, mollemque in posterum et pinguem, si contingat evadere, hoc est innoxiam beatamque destinat vitam. Possum ergo, quod plurimis verbis, plurimis etiam voluminibus philosophi docere conantur, ipse breviter tibi mihi que praecipere, ut tales esse sani perseveremus, quales nos futuros profiteamur infirmi. Vale (Plin. Ep. 7, 26).

FABULAE

1364

SOCRATES AD AMICOS

Quum parvas aedes sibi fundasset Sócrátes,
Ex pópulo sic nescio quis, ut fieri solet:
«Quaesó, tam angustam talis vir ponís domum?»
«Utinam», inquit, «veris hánc amicis impleam!» (Phaedr. 3, 9).

¹ Quia invidia tangi non potest animus honestus.

² Laquei sunt officia, quibus Romae retinebatur.

³ Solvit laqueos, qui, negotiis ordine compositis, nemine impediante, secedit.

⁴ Abrumpit — qui, iis nondum finitis, aliquamdiu se substrahere festinat.

1365

RANAE AD SOLEM

Uxórem quondam, Sól quum vellet dúcere,
Clamórem ranae sústulere ad sídera.
Convício permótus, quaerit Júppiter
Causám querelae. Quaédam tum stagni íncola:
«Nunc», inquit, «omnes únus exurít lacus
Cogítque miserás árida sede émori.
Quidnám futurum est, sí crearit líberos?» (Phaedr. 1, 6).

1366

LUPUS ET AGNUS

Ad rívum eundem lúpus et agnus vénerant,
Sítí compulsi; súperior stabát lupus
Longéque inferior ágnus. Tunc fauce ímproba
Latro íncitatus júrgii causam íntulit.
«Cur», inquit, «turbuléntam fecísti mihi
Aquám bibenti?» Lániger contrá timens:
«Qui (= quomodo), póssum, quaeso, fácere, quod quererís, lupe?
A té decurrit ad meos haústus liquor».
Repúlsus, ille véritatis víribus:
«Ante hós sex menses mále.» ait, «dixísti mihi».
Respóndit agnus: «Équidem natus nón eram».
«Pater, hércle, tuus ibi», inquit, «maledixít mihi».
Atque íta correptum lácerat ínjustá nece.
Haec própter illos scrípta est, homines fábula,
Qui fictis causis ínnocentes ópprimunt (Phaedr. 1, 1).

1367

VULPES ET CORVUS

Quum dé fenestra córvus raptum cáseum
Coméssé vellet, célsa resídens árbore,
Vulpés, hunc vidit, deínde sic coepít loqui:
«O quí tuarum, córve, pennarum ést nitor!
Quantúm decóris córpore et vultú geris!
Si vócem haberes, núlla prior alés foret».
At ille stultus, dúm vult vocem osténdere,
Emisit ore cáseum, quem céleriter
Dolósa vulpes ávidis rapuit déntibus,
Tum démum íngemuit córvi deceptús stupor (Phaedr. 1, 8).

CARMINA

1368

GIGANTES

Neve foret terris securior arduus aeter,
 Affectasse ferunt regnum coeleste Gigantas,
 Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
 Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
 5 Fulmine, et excussit subjecto Pelion Ossae.
 Obruta mole suā cum corpora dira jacerent,
 Perfusam multo natorum sanguine terram
 Incaluisse ferunt, calidumque animasse cruorem,
 Et, ne nulla suae stirpis monumenta manerent,
 10 In faciem vertisse hominum. Sed et illa propago
 Contemptrix superum, saevaeque avidissima caedis,
 Et violenta fuit: scires e sanguine natos
 (Ov. Met. 1, 151—162).

1369

TULLIUM AD M. CICERONEM

Disertissime Romuli nepotum,
 Quot sunt quotque fuere, Marce Tulli,
 Quotque post aliis erunt in annis,
 Gratias tibi maximas Catullus
 Agit, pessimus omnium poëta,
 Tanto pessimus omnium poëta,
 Quanto tu optimus omnium patronus (Catull. 49).

1370

AD LESBIAM

Quaeris, quot mihi basiationes
 Tuae, Lesbia, sint satis superque.
 Quam magnus numerus Libyssae arenae
 Lasarpiciferis iacet Cyrenis,
 Oraclum Jovis inter aestuosi
 Et Batti veteris sacrum sepulchrum,
 Aut quam sidera multa, quum tacet nox,
 Furtivos hominum vident amores,
 Tam te basia multa basiare
 Vesano satis et super Catullo est,
 Quae nec pernumerare curiosi
 Possint nec malā fascinare linguā (Catull. 7).

1371

AD LESBIAM

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,
 Rumoresque senum severiorum
 Omnes unius aestimemus assis.
 Soles occidere et redire possunt:
 Nobis quum semel occidit brevis lux,
 Nox est perpetua una dormienda.
 Da mi basia mille, deinde centum,
 Dein mille altera, dein secunda centum,
 Deinde usque alterā mille, deinde centum.
 Dein, quum milia multa fecerimus,
 Conturbabimus illa, ne sciamus,
 Aut ne quis malus invidere possit,
 Quum tantum sciat esse basiorum (Catull. 5).

1372

LUCTUS DE MORTE PASSERIS LESBIAE

Lugete, o Veneres Cupidinesque,
 Et quantum est hominum venustiorum.
 Passer mortuus est meae puellae,
 Passer, deliciae meae puellae,
 Quem plus illa oculis suis amabat:
 Nam mellitus erat suamque norat
 Ipsam tam bene, quam puella matrem,
 Nec sese a gremio illius movebat,
 Sed, circumsiliens modo huc, modo illuc,
 Ad solam dominam usque pipiabat.
 Qui nunc it per iter tenebricosum,
 Illuc, unde negant redire quemquam.
 At vobis male sit, malae tenebrae
 Orci, quae omnia bella devoratis:
 Tam bellum mihi passerem abstulistis.
 O factum male! io miselle passer!
 Tuā nunc operā meae puellae
 Flendo turgiduli rubent ocelli (Catull. 3).

1373

AD SE IPSUM

Miser Catulle, desinas ineptire,
 Et, quod vides perisse, perditum ducas.
 Fulsero quondam candidi tibi soles,

Quum ventitabas, quo puella ducebat,
Amata nobis, quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa tum jocosa fiebant,
Quae tu volebas nec puella nolebat.
Fulsere vere candidi tibi soles.
Nunc jam illa non vult; tu quoque, impotens, noli
Nec, quae fugit, sectare, nec miser vive,
Sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale, puella, jam Catullus obdurat.
Nec te requiret nec rogabit invitam;
At tu dolebis, quum rogaberis nullā.
Scelestā, vae tel quae tibi manet vita!
Quis nunc te adibit? cui videberis bella?
Quem nunc amabis? cujus esse dicēris?
Quem basiabis? cui labella mordebis?
At tu, Catulle, destinatus obdura (Catull. 8).

1374

AD FABULLUM

Cenabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, si tibi di favent, diebus,
Si tecum attuleris bonam atque magnam
Cenam, non sine candida puella
Et vino et sale et omnibus cachinnis.
Haec, si, inquam, attuleris, venuste noster,
Cenabis bene: nam tui Catulli
Plenus sacculus est aranearum.
Sed contra accipies meros amores
Seu quid suavius elegantiusve est:
Nam unguentum dabo, quod meae puellae
Donarunt Veneres Cupidinesque,
Quod tu quum olfacies, deos rogabis,
Totum ut te faciant, Fabulle, nasum (Catull. 13).

1375

AD ALFENUM

Alfene immemor atque unanimis false sodalibus,
Jam te nil miseret, dure, tui dulcis amiculi?
Jam me prodere, jam non dubitas fallere, perfide?
Nec facta impia fallacum hominum caelicolis placent;
Quae tu neglegis, ac me miserum deseris in malis.
Eheu, quid faciant, dic, homines cuive habeant fidem?
Certe tute jubebas animam tradere, inique, me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.

Idem nunc retrahis te ac tua dicta omnia factaque
Ventos irrita ferre ac nebulas aërias sinis.
Si tu oblitus es, at di meminerunt, meminit Fides,
Quae te, ut paeniteat postmodo facti faciet tui (Catull. 30).

1376

DE INCONSTANTIA AMORIS

Nulli se, dicit mulier mea, nubere malle,
Quam mihi, non si se Juppiter ipse petat.
Dicit; sed, mulier cupido quod dicit amanti,
In vento et rapida scribere oportet aqua (Catull. 70).

1377

AD LESBIAM

Dicebas quondam, solum te nosse Catullum,
Lesbia, nec prae me velle tenere Jovem.
Dilexi tum te non tantum, ut vulgus amicam,
Sed pater ut gnatos diligit et generos.
Nunc te cognovi: quare, etsi impensius uror,
Multo mi tamen es vilior et levior.
«Qui (=quomodo) potis est?» inquis. Quod amantem injuria
Cogit amare magis, sed bene velle minus (Catull. 72).

1378

IN MARITUM LESBIAE

Lesbia mi, praesente viro, mala plurima dicit:
Haec illi fatuo maxima laetitia est.
Mule, nihil sentis: si, nostri oblita, taceret,
Sana esset: nunc, quod gannit et obloquitur,
Non solum meminit, sed, quae multo acrior est res,
Irata est, hoc est, uritur et coquitur (Catull. 83).

1379

AD LESBIAM

Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.
Nulla fides ullo fuit unquam foedere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
Nunc est mens diducta tuā. mea Lesbia, culpā,

Atque ita se officio perdidit ipsa suo,
Ut jam nec bene velle queat tibi, si optima fias,
Nec desistere amare, omnia si facias (Catull. 87).

1380

DE LESBIA

Lesbia mi dicit semper male nec tacet unquam
De me: Lesbia me, dispeream, nisi amat.
Quo signo? quia sunt totidem mea: deprecor illam
Assidue, verum dispeream, nisi amo (Catull. 92).

1381

AD LESBIAM

Jucundum, mea vita, mihi proponis, amorem
Hunc nostrum inter nos perpetuumque fore.
Di magni, facite, ut vere promittere possit
Atque id sincere dicat et ex animo,
Ut liceat nobis tota producere vita
Alternum hoc sanctae foedus amicitiae (Catull. 109).

1382

AD LESBIAM

Ille mi par esse deo videtur,
Ille, si fas est, superare divos,
Qui, sedens adversus, identidem te
Spectat et audit,

Dulce ridentem, misero quod omnes
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi
.....

Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma demanat, sonitu suo
Tintinant aures geminae teguntur
Lumina nocte (Catull. 51).

1383

AD CALVUM DE QUINTILIA

Si quicquam mutis gratum acceptumve sepulchris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores

Atque olim missas flemus amicitias,
Certe non tanto mors immatura dolori est
Quintiliae, quantum gaudet amore tuo (Catull. 96).

1384

AD VERANIUM

Verani, omnibus e meis amicis
Antistans mihi milibus trecentis,
Venistine domum ad tuos Penates
Fratresque unanimos anumque matrem?
Venisti. O mihi nuntii beati!
Visam te incolumem audiamque Hiberum (=Hiberorum)
Narrantem loca, facta, nationes,
Ut mos est tuus, applicansque collum
Jucundum os oculosque saviabor.
O quantum est hominum beatiorum,
Quid me laetius est beatiusve? (Catull. 9).

1385

AD LESBIAM

Si cui quid cupido optantique obtigit unquam
Insperanti, hoc est gratum animo proprie.
Quare hoc est gratum nobisque est carius auro,
Quod te restituis, Lesbia, mi cupido,
Restituis cupido atque insperanti ipsa refers te
Nobis, o lucem candidiore nota!
Quis me uno vivit felicior, aut magis hac res
Optandas vita dicere quis poterit? (Catull. 107).

1386

IN AMICAM FORMIANI

Salve, nec minimo puella naso,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore sicco,
Nec sane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten provincia narrat esse bellam?
Tecum Lesbia nostra comparatur?
O saeculum insapiens et infacetum! (Catull. 43).

DE ACME ET SEPTIMIO

Acmen Septimius, suos amores,
 Tenens in gremio, «Mea», inquit, «Acme,
 Ni te perdit amo atque amare porro
 Omnes sum assidue paratus annos.
 Quantum qui pote plurimum perire,
 Solus in Libya Indiave tosta
 Caesio veniam obuius leoni».
 Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante,
 Dextrā sternuit approbationem.
 At Acme, leviter caput reflectens
 Et dulcis pueri ebrios ocellos
 Illo purpureo ore saviata,
 «Sic», inquit, «mea vita Septimille,
 Huic uni domino usque serviamus,
 Ut multo mihi major acriorque
 Ignis mollibus ardet in medullis».
 Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante,
 Dextrā sternuit approbationem.
 Nunc ab auspicio bono profecti,
 Mutuis animis amant, amantur.
 Unam Septimius misellus Acmen
 Mavult, quam Syrias Britanniasque;
 Uno in Septimio fidelis Acme
 Facit delicias libidinesque.
 Quis ullos homines beatiores
 Vidit, quis Venerem auspiciorem?
 (Catull. 45).

1388

AD SE IPSUM DE ADVENTU VERIS

Jam ver egelidos refert tepores,
 Jam caeli furor aequinoctialis
 Jucundis Zephyri silescit auris,
 Linquntur Phrygii, Catulle, campi
 Nicaeaeque ager uber aestuosae;
 Ad claras Asiae volemus urbes.
 Jam mens praetrepidans avet vagari,
 Jam laeti studio pedes vigescunt.
 O dulces comitum valet coetus,
 Longe, quos simul a domo profectos,
 Diversae variae viae reportant
 (Catull. 46).

INFERIAE AD FRATRIS TUMULUM

Multas per gentes et multa per aequora vectus,
 Advenio has miseris, frater, ad inferias,
 Ut te postremo donarem munere mortis
 Et mutam nequiquam alloquerer cinerem,
 Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum,
 Heu, miser indigne frater adempte mihi.

* * *

Nunc tamen interea haec, prisco quae more parentum
 Tradita sunt tristes munera ad inferias,
 Accipe, fraterno multum manantia fletu,
 Atque in perpetuum, frater, ave atque vale (Catull. 101).

1390

DE AMORE SUO

Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris.
 Nescio, sed fieri sentio et excrucior (Catull. 85).

1391

AD AMICAM

Occurris quum mane mihi, ni purior ipsa
 Luce novā exoreris, lux mea, dispeream.¹
 Quod si nocte venis, jam vero ignoscite, divi,
 Talis ab occiduis Hesperus exit aquis
 (Gallus in editione Nisardi p. 586).

1392

HORATHI ET LYDIAE DIALOGUS

HORATIUS:

Donec gratus eram tibi,
 Nec quisquam potior bracchia candidae
 Cervici juvenis dabat,
 Persarum vigui rege beatior.

LYDIA:

5 Donec non alia magis
 Arsisti, neque erat Lydia post Chloën,

¹ i. e. dispeream, ni — exoreris.

Multi Lydia nominis,
Romana vigui clarior Iliā.

HORATIUS:

- 10 Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos et citharae sciens,
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.

LYDIA:

- 15 Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.

HORATIUS:

- 10 Quid si prisca redit Venus
Diductosque jugo cogit aëneo?
Si flava excutitur Chloë
Rejctaeque patet janua Lydiae?

LYDIA:

- Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice et improbo
Iracundior Hadria,
Tecum vivere amem, tecum obeam lubens
(Hor. Od. 3, 9)

1393

AD LYDIAM

- Quum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas bracchia, vae, meum
Fervens difficili bile tumet jecur.
- 5 Tunc nec mens mihi nec color
Certa sede manent, umor et in genas
Furtim labitur, arguens,
Quam lentis penitus macerer ignibus.
- 10 Uror, seu tibi candidos
Turparunt umeros immodicae mero
Rixae, sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
- 15 Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbatae
Laedentem oscula, quae Venus
Quinta parte sui nectaris imbuat.

- Felices ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula nec malis
Divulsus querimoniis
20 Suprema citius solvet amor die (Hor. Od. 1, 13).

1394

AD ALBIUM TIBULLUM

- Albi, ne doleas, plus nimio memor
Immitis Glycërae neu miserabiles
Decantes elēgos, cur tibi junior
Laesā praeniteat fide.
- 5 Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoën, sed prius Apulis
Jungentur capreae lupis,
- 10 Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub juga aënea
Saevo mittere cum joco.
- 15 Ipsum me melior quum peteret Venus,
Gratā detinuit compede Myrtāle
Libertina, fretis acrior Hadriae
Curvantis Calābros sinus (Hor. Od. 1, 33).

1395

AD POSTUMUM

- Eheu fugaces, Postūme, Postume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet indomitaque morti,
- 5 Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutōna tauris, qui ter amplum
Geryōnen Tityonque tristi
- 10 Compescit undā, scilicet omnibus,
Quicumque terrae munere vescimur,
Enavigandā, sive reges,
Sive inopes erimus coloni.
- 15 Frustra cruento Marte carebimus
Fractisque rauci fluctibus Hadriae,
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus austrum:

Visendus ater flumine languido
Cocÿtos errans et Danaï genus
Infame damnatusque longi
20 Sisÿphus Aeolides laboris.

Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Te praeter invisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.

25 Absumet heres Caecÿba dignior,
Servata centum clavibus, et mero
Tinguet pavimentum superbo,
Pontificum potiore cenis (Hor. Od. 2, 14).

1396

AD TORQUATUM

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis
Arboribusque comae;
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina praetereunt;

5 Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus et alium
Quae rapit hora diem.

10 Frigora mitescunt Zephÿris; ver proterit aestas
Interitura, simul
Pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
Bruma recurrit iners...

20 Quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?
Cuncta manÿ avidas fugient heredis, amico
Quae dederis animo.

Quum semel occideris et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquãte, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas (Hor. Od. 4, 7).

1397

Quum sitis similes paresque vita,
Uxor pessima, pessimus maritus,
Miror, non bene convenire vobis (Mart. 8, 35).

1398

«Tristis Athenagoras non misit munera nobis.
Quae medio brumae mittere mense solet».
An sit Athenagoras tristis, Faustine, videbo;
Me certe tristem fecit Athenagoras (Mart. 8, 41).

1399

Si memini, fuerant tibi quattuor, Aelia, dentes;
Expulit una duos tussis et una duos.
Jam secura potes totis tussire diebus:
Nil istic, quod agat, tertia tussis habet (Mart. 1, 19).

1400

Lotus nobiscum est, hilaris cenavit, et idem
Inventus mane est mortuus Andragoras.
Tam subitae mortis causam, Faustine, requiris?
In somnis medicum viderat Hermocrãtem
(Mart. 6, 53).

1401

Dentibus atque comis (nec te pudet) uteris emptis.
Quid facies oculo, Laelia? non emitur (Mart. 12, 23).

1402

Omnia promittis, quum tota nocte bibisti;
Mane nihil praestas. Pollio, mane bibe
(Mart. 12, 12).

1403

Quum facias versus nulla non luce ducenos,
Vare, nihil recitas. Non sapis atque sapis
(Mart. 8, 20).

1404

Munera quod senibus viduisque ingentia mittis,
Vis, te munificum, Gargiliãne, vocem?
Sordidius nihil est, nihil te spurcius uno,
Qui potes insidias dona vocare tuas.
Sic avidis fallax indulget piscibus hamus,
Callida sic stultas decipit esca feras.
Quid sit largiri, quid sit donare, docebo.
Si nescis: dona, Gargiliane, mihi (Mart. 4, 56).

1405

Amissum non flet, quum sola est, Gellia patrem,
 Si quis adest, jussae prosiliunt lacrimae.
 Non luget, quisquis laudari, Gellia, quaerit:
 Ille dolet vere, qui sine teste dolet (Mart. 1, 33).

1406

Occurrit tibi nemo quod libenter,
 Quod, quacunque venis, fuga est et ingens
 Circa te, Ligurine, solitudo,
 Quid sit, scire cupis? Nimis poëta es.
 Hoc valde vitium periculosum est.
 Non tigris, catulis citata¹ raptis.
 Nec sic scorprios improbus timetur.
 Nam tantos, rogo, quis ferat labores²?
 Et stanti legis et legis sedenti.
 In thermas fugio: sonas ad aurem.
 Piscinam peto: non licet natate.
 Ad cenam venio: fugas sedentem.
 Lassus dormio: suscitatas jacentem.
 Vis, quantum facias mali, videre?
 Vir justus, probus, innocens timeris (Mart. 3, 44).

1407

Mentiris³ juvenem tinctis, Laetne, capillis:
 Tam subito corvus⁴, qui modo cygnus⁵ eras.
 Non omnes fallis: scit te Proserpina canum:
 Personam capiti detrahet illa tuae (Mart. 3, 43).

1408

Esse nihil, dicis, quidquid petis, improbe, Cinna;
 Si nil, Cinna, petis, nil tibi, Cinna, nego
 (Mart. 3, 61).

1409

Hospes eras nostri semper, Matho, Tiburtini⁶.
 Hoc emis. Imposui⁷: rus tibi vendo tuum
 (Mart. 4, 79).

¹ Irritata.² Molestias.³ Simulas, te juvenem esse.⁴ Niger.⁵ Canus.⁶ Praedii Tiburtini.⁷ Decepi.

1410

Dixerat «o mores, o tempora!» Tullius olim,
 Sacrilegum strueret quum Catilina nefas¹,
 Quum gener atque socer² diris concurreret armis
 Maestaque civili caede maderet humus.
 Cur nunc «o mores!», cur nunc «o tempora!» dicis?
 Quod tibi non placeat, Caeciliãne, quid est?
 Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri;
 Pace frui certa laetitiaque licet.
 Non nostri faciunt, tibi quod tua tempora sordent³,
 Sed faciunt mores, Caeciliãne, tui (Mart. 9, 70).

1411

Quum tua non edas, carpis mea carmina, Laeli.
 Carpere vel noli nostra, vel ede tua (Mart. 1, 91).

1412

Scribere me, quereris, Velox, epigrammata longa.
 Ipse nihil scribis; tu breviora facis (Mart. 1, 110).

1413

Versiculos in me narratur scribere Cinna.
 Non scribit, cujus carmina nemo legit (Mart. 3, 9).

1414

Bella es, novimus, et puella, verum est,
 Et dives, quis enim potest negare?
 Sed, quum te nimium, Fabulla, laudas,
 Nec dives neque bella nec puella es (Mart. 1, 64).

1415

Munera qui tibi dat locupletis. Gaure, senique,
 Si sapis et sentis, hoc tibi ait «Morere»
 (Mart. 8, 27).

1416

Scis, te captari, scis hunc, qui captat, avarum,
 Et scis, qui captat, quid, Mariãne, velit⁴.
 Tu tamen hunc tabulis heredem, stulte, supremis
 Scribis et esse tuo vis, furiose, loco.

¹ Conjuratorem.² Pompejus et Caesar, cujus filia nupta erat Pompejo.³ Te cruciant.⁴ Mortem tuam, quo citius fruatur bonis tuis.

«Munera magna tamen misit». Sed misit in hamo¹;
Et piscatorem piscis amare potest?
Hicine deflebit vero tua fata dolore?
Si cupis, ut ploret, des, Mariane, nihil
(Mart. 6, 63).

1417

Tristis es et felix. Sciat hoc Fortuna, caveto:
Ingratum dicet te, Lupe, si scierit (Mart. 6, 70).

1418

Dicis formosam, dicis te, Bassa, puellam.
Istud, quod non est, dicere Bassa solet
(Mart. 5, 45).

1419

Thais habet nigros, niveos Lecania dentes.
Quae ratio est? Emptos haec habet, illa suos
(Mart. 5, 43).

1420

Profecit poto Mithridātes saepe veneno,
Toxica ne possent saeva nocere sibi.
Tu quoque cavisti cenando tam male semper,
Ne posses unquam, Cinna, perire fame
(Mart. 5, 76).

1421

Callida quam sapiit, quum nupsit Gellia caeco:
Quippe semel visam ducere quis poterat?
(Huetius, Parnasse latin moderne, p. 390).

1422

Informes versus deformis Maevius edit:
Dissimiles natos non decet esse patri
(Parnasse latin moderne, p. 132).

¹ Illis muneribus te, ut piscem, captat.

1423

Quum Nero in exitium properaret matris apertum,
Dicitur hac natum voce rogasse parens:
«Non oculos, non ora petas: pete viscera ferro,
Viscera, tam magnum quae peperere nefas».
(Calcagnini, Parnasse latin moderne, p. 108).

1424

Dum sese egregium Sapidus putat esse poētam,
Desipit, et Sapido nil magis insipidum
(Parnasse latin moderne, p. 44).

1425

Pauper eram juvenis; senio confectus inerti,
Sum locuples, misere sorte in utraque miser:
Quando frui poteram rebus, mihi copia deerat;
Copia nunc superest, fructus et usus¹ abest
(Buchananus, Parnasse latin moderne, p. 94).

1426

Unus eras, memini, quondam de plebe, nec alter
Te minus in tota turgidus urbe fuit.
Nunc te alium credis, veteremque haud noscis amicum,
Splendidus in Tyria quod spatiere toga.
Falleris: hanc et ovis, qua tu nunc veste superbis,
Ante tulit, nec adhuc est aliud, nisi ovis
(Buchananus, Parnasse latin moderne, p. 92).

1427

Dum me carminibus jugulas, audire, Biānor,
Te cupidum esse, mihi quid videatur, ais.
Desine flagitio scelus addere: dic age plane,
Non te iudicium velle, sed auriculas
(Korsch, Steplanus, 2).

¹ Fruendi et utendi potestas.

1428

PROVERBIA ARABICA

Non quivis, pellem qui gestat tigridis, audax.

*

Insano melior sapiens inimicus amico.

*

Difficile in primis homini cognoscere sese.

*

Deferet hic aliis de te, qui detulit ad te
(Korsch, Stephanus, 7).

1429

Non mediocre tibi ingenium est et lingua diserta
Paucaque, quae nosti, scis bene ferre palam.
Sed tamen haud verbum faciam, si, Cynthia, fias
ingeniosa minus, sed taciturna magis

(Korsch, Stephanus, 9).

1430

Postquam discidium nos inter vincula rupit,
Forte tibi oblatum me, Cacobule, fugis.
Atqui non doleo, sed divos sedulus oro,
Ut nostrae aeternae sint inimicitiae
(Korsch, Stephanus, 15).

1431

GRAECUM

Sunt opes magnae mihi ensis hastaque et scutum nitens,
Corporis tutamen: illis namque aro, fruges lego.
Exprimo uvas, illa propter dominus a servis vecor.
At quibus neque ensis est neque hasta nec scutum nitens,
Corporis tutamen, omnes, supplici adlapsi genu,
Imperatorem atque dominum me salutantes vocant
(Korsch, Stephanus, 19).

1432

ROSSICUM

Iam valeas, Cytheræ: juvant me pocula Bacchi:
Hic jungit cunctos, tu modo, Cypri, duos
(Korsch, Stephanus, 23).

1433

Quid mihi nunc Lynceus, quum Cynthia, non modo quae
sunt,
Verum quae non sunt, haec quoque perspiciat?
(Korsch, Stephanus, 24).

1434

GRAECUM

Pectora consilio munivi adversus Amorem,
Nec me contuderit viribus ipse suis.
Mortalis divo certabo... At, si feret illi
Bacchus opem, potero qui prohibere duos?
(Korsch, Stephanus, 29).

1435

INDICUM

Qui res incertas sectatur, certa relinquens,
Incerta hic certe certaue perdit homo
(Korsch, Stephanus, 30).

1436

Tantâ catervâ tuâ se jactat, Cynthia, laude,
Ut prope paeniteat, me placuisse tibi
(Korsch, Stephanus, 36).

1437

GRAECUM

Sunt, qui tingere te dicant, Nicylla, capillos,
Cui coma jam corvo nigrior — empty foro est
(Korsch, Stephanus, 37).

1438

GRAECUM

Flos ego purpureus fiam, manus ut tua possit
Carpere me et niveus deinde fovere sinus
(Korsch, Stephanus, 39).

1439

ROSSICUM

Evolvunt veterem magno molimine librum.
Frustra: namque liber jam bene notus erat.
Sic, juvenis, Lyden qui captas, rem bene notam
Accipies: tandem nam tibi dicet: «Amo»

(Korsch, Stephanus, 41).

1440

Cynthia, si posses, ut ais tu, cernere cuncta,
Cernere te, posses cernere, posse nihil!

(Korsch, Stephanus, 48).

1441

PERSICUM

Rebus in adversis blandam spem ponere noli:
Fundit enim puram nimbus opacus aquam

(Korsch, Stephanus, 62).

1442

GRAECUM

Ne quis jam timeat fera tela Cupidinis: in nos
Omnia consumpsit spicula saevus Amor:
Neu tremat alarum sibi verbera: nam, mea postquam
Institit indomito pectora pressa pede,
Il'abefactatus manet atque immobilis in me,
Corpore quod fracta est utraque penna meo

(Korsch, Stephanus, 66).

1443

INDICUM

Notā tribus pereunt, servantur notā duobus.
Uni notā deus non reperire potest

(Korsch, Stephanus, 67).

1444

Hoc physici quidam recte, esse in rebus inane.
Rides? ecce caput cerne Bianorem

(Korsch, Stephanus, 70).

1445

GRAECUM

Dicunt mihi puellae:
«Anacreon, senex es.
Si laminam politam
Rogaveris, capillo
Frontem videbis orbam».
Utrum supersit, an jam
Effluxerit capillus,
Non interest, sed illud
Scio, magis protervam
Senem decere vitam.
Quum fata jam minentur

(Korsch, Stephanus, 71).

1446

GRAECUM

Amor fame domatur atque tempore;
Sin illa flammam non valent restinguere,
Restat remedium tertium, laqueus, tibi

(Korsch, Stephanus, 73).

1447

ARABICUM

Sis stellae similis, quae, quamquam fontis in unda
Fulgeat, in caeli vertice fixa manet,
Neve sit exemplo fumus tibi, qui, licet oras
Scandat ad aetherias, est oriundus humi

(Korsch, Stephanus, 75).

1448

Quum dicis, stolidos suam videre
Ipsos stultitiam, negare nolo.
Sed, si res ita, uti putas, haberet,
Non esses, bona Thai, tam disertus

(Korsch, Stephanus, 76).

1449

GRAECUM

Beatiora cuncta sunt animantia
Et plus valent ratione, quam humanum genus.
Primum omnium videamus hunc asinum, licet,
Quam constat esse bestiam miserrimam.
Verum tamen nil huic per ipsum fit mali,
Sed, quae dedit natura, sola possidet.
Nos praeter illa, quae necesse est perpeti,
Ipsi per ipsos alia nobis addimus.
Si sternuit quis, curā, si dixit male,
Nos irā versat; somnium si vidimus,
Pavemus; ulula si canit, jam metuimus.
Opiniones, jura, lites, ambitus —
Imposita sunt haec cuncta naturae mala

(Korsch, Stephanus, 77).

1450

Quod te admiraris, Cacobūle, et diligis ipse,
Laudo ego: cui placeas tu, nisi forte tibi?

(Korsch, Stephanus, 81).

1451

Inter rosas Cupido
Apem, sopore victam,
Quum nescius petisset,
Repente sauciatus,
Clamans manusque motans,
Currrens volansque, vēnit
Ad filiam Diōnes.
«Consumor», inquit, «alma,
Consumor occūlique:
Me vulneravit anguis
Alata, parva quaedam, —
Apem vocant coloni».
At illa: «Si molestus
Apis videtur ictus.
Quantum tuis sagittis
Tacti ferunt dolorem?»

(Korsch, Stephanus, 86).

1452

En Licīnus murum male cautus fronte cecidit:
T'aene ruit murus, sed caput incolume est

(Korsch, Stephanus, 90).

1453

INDICUM

Dives nobilis est et eruditus,
Dives callidus est et audiendus,
Et spectabilis et disertus idem:
Artes divitiis parantur omnes

(Korsch, Stephanus, 91).

1454

GRAECUM

Onus profecto non datur mortalibus
Uxore gravius, quam superbam dos facit

(Korsch, Stephanus, 92).

1455

GERMANICUM

Hic est verus amor, qui nunquam non sibi constet,
Omnia seu tribuas, omnia sive neges

(Korsch, Stephanus, 96).

1456

Cepit mira puella te, Biānor,
Quae, qui non soleant placere cuiquam,
Hos tantum miseros amare fertur.
Sed miranda etiam magis videtur,
Quod non tacta tuo est adhuc amore

(Korsch, Stephanus, 93).

1457

INDICUM

Res dubias solvit doctrina, latentia promit,
Cunctorum lumen, quo sine caecus homo est

(Korsch, Stephanus, 101).

1450

Non paucas, fateor, juvenis cecinisse puellas.
Ecquidnam tulerim, quaeritis, inde preti.
Atque insigne quidem: nam sic dignoscere coepi.
Quo sit longa loco syllaba, quove brevis

(Korsch, Stephanus 104).

1452

EPICURI

Quum te mortalem noris, praesentibus exple
Deiciis animum: post mortem nulla voluptas

(Anth. lat. 911)

1460

EPITAPHIUM CANIS, CUI NOMEN «MARGARITA» FUIT

Gallia me genuit¹, nomen mihi divitis undae
Concha² dedit, formae nominis aptus honos³.
Docta per incertas audax discurrere silvas
Collibus hirsutas atque agitare feras,
Non gravibus vinclis unquam consueta teneri
Verbera nec niveo corpora saeva pati.
Molli namque sinu domini dominaeque jacebam
Et noram in strato lassa cubare toro,
Sed jam fata subii⁴, partu jactata sinistro⁵,
Quam nunc sub parvo marmore terra tegit

(Carmina latina epigraphica, 1175)

¹ Canes Gallici nobiles fuerunt.

² In qua margarita nascitur.

³ Id est: honos nominis aptus fuit formae.

⁴ «Subii» est bisyllabum «subi».

⁵ Infelici.